

కాధన మొనర్చుట భరతఖండమునందేగాక ఖండ
ఖండాంతరములందుఁగూడ నత్యంత ప్రాచీనకాలము
నుండియుఁ బరిపాటిగ జగుగుచుండినట్లు కాన నగును.
సింధునదీప్రాంతమునందలి హరప్పా, మొహెంజో
దారో మున్నగు ప్రదేశములలో భూగర్భపరిశోధన
లందు దొరకిన వస్తుజాలములు క్రీస్తు పూర్వము
కొన్నివేలసంవత్సరముల నాఁటివై యుండునని పురా
తత్వశాస్త్రజ్ఞులు ప్రకటించినారు. వీరిలో శివ
లింగములుగూడఁ జేరియున్నవి. భరతఖండము
మాట యిట్లుండ నత్యంత ప్రాచీనములగు శివలింగ
ములు, ఆశియా, ఆఫ్రికా, అమెరికా ఖండాంతర్వ
దేశములలోఁ బెక్కుచోట్లఁ గానవచ్చుటచే శైవ
గతి మాదేశములందుఁగూడ బూర్వము వ్యాప్తి
చెందియుండినట్లు కాన నగును. భారతీయ వాఙ్మయ
ములో వేదములు, ఉపనిషత్తులు, స్మృతులు, పురాణ
ములు, శివాగమములు, శైవమత ప్రాచీనతను
సామూఖములఁ జాటుచుండును. ఈమతమునందు
శివాగమములు కొన్నింటిలో స్థూలదృష్టితో
సామాన్యశైవము, మిశ్రశైవము, శుద్ధశైవము,
వీరిశైవము అను చతుర్విభాగములును, మఱి
కొన్నింటిలో నింతకన్న వివరముగ సామాన్య
శైవము, పూర్వశైవము, మిశ్రశైవము, శుద్ధ

శైవము, శ్రౌతశైవము, మార్గశైవము, వీరశైవము, సామాన్యవీరశైవము, విశేషవీరశైవము, నిరాభార వీరశైవము అనేడి దశవిధాంతరభేదములు నుదాహృతములయి యుత్తరోత్తరముగ నవి యుత్తమ ఫలదాయకములని ప్రశంసింపఁబడినవి భస్మ, రుద్రాక్ష ధారణాదిచిహ్నములు శివభక్తులకు విహితమయినవి.

గురుదత్తమైనభస్మమును ధరించుట, ఎచ్చుటఁ గాన్పించినను శివలింగమునకుఁ బ్రదక్షిణ ప్రణామము లాచరించి శివభక్తిగల్గియుండుట సామాన్యశైవలక్షణము. ఇందు నియమములంతగా లేవు. గురువువలన శివమంత్రోపదేశముచుఁబొంది యామంత్రమును జపించుచు గురుపాదతీర్థమును దనయన్నపానీయములతో మిళితమొనర్చి గ్రోలుట లేదా నందిముద్రాంకితుఁడై గురుపాదచిహ్నితమైన యిసుకతో స్వయముగ వాలుకాలింగమును నిర్మించికొని పూజించుచుఁ దత్త్విగ నిర్త్యములను గుర్వాజ్ఞతో నేవించుట పూర్వశైవలక్షణము. శివపారమ్యబుద్ధితో శివలింగమును మధ్యమందుంచి యాచుట్టను సౌర, కౌమార, శాక్తిక, గాణాపత్య, వైష్ణవవిగ్రహములుంచి యావరణదేవతాబుద్ధితో వానినిగూడ నాయామంత్రములతో సమభావముతో నర్పించుట మిశ్రశైవము. స్వార్థబ్రాహ్మణుల

పంచాయతనపూజ యీసంప్రదాయమునకే చేరును. గురుదత్తమైనలింగమును బీరమునఁగాని సింహాసనమునఁగాని స్థాపించి త్రికాలములందు భక్తితో నారాధించుట శుద్ధశైవము. ఆలింగము ప్రమాదవశమున దూషితమయినయెడలను, నష్టమయినయెడలను పంచాక్షరీమంత్రమును పలుకూలు జపించి, ప్రాయశ్చిత్తము గావించికొని యాలింగమునుగాని గురుదత్తమైన మఱొక క్రొత్తలింగమునుగాని శుద్ధశైవసంప్రదాయమువారు పూజింప నగును. దేవాలయములందలి స్థావరలింగపూజనములకుఁ దప్పితిస్థాదికములకు నేర్పడిన శివద్విజు లీశుద్ధశైవమునకే శాఖాంతరమగు ఆదిశైవమునకుఁ జేరెదరని కొన్ని యాగమములలోఁ జెప్పబడినది. గురుదత్తమయినలింగమును మూర్ధమునఁగాని, కంఠమునఁగాని ధరించి పూజాసమయమున హస్తతలముననుంచి యర్పించుట, నిత్య నైమిత్తిక శ్రౌత స్వార్థకర్తములఁగూడ నాచరించుట, సాధకుని ప్రాణావసానమునం దాతని నొకగడియసేపు భూస్థాపితమొనర్చి యా పిమ్మట దహనసంస్కారము గావించుట, ఆతనికి గురుఁడొసంగినలింగము నాతని సుతులుగాని సోదరులుగాని పూజించుట శ్రౌతిశైవలక్షణము. కులాచార లోకాచారపూర్వకముగా నైమిత్తిక

కర్తము లాచరించుచు, గురుదత్తలింగమును భక్తి
 శ్రద్ధలతో బూర్వోక్తస్థలముల దేహముగధరించి
 త్రికాలములందును గరవీరమునందే యర్పించుట,
 సాధకుని ప్రాణావసానమందాతని నాలింగము
 తోడనే కేవలము భూస్థాపితమొనర్చుట మార్గశైవ
 లక్షణము.

గురుడు హస్తమస్తకసంయోగమున జిత్కళా
 న్యాసమొనరించి, ఆణవ, కార్తిక, మాయామలము
 లను వేధామను క్రియాత్మక త్రివిధదీక్షలచే దగ్ధ
 మొనర్చి, భౌతికశరీరమును లింగశరీరముగఁ జేసి
 ప్రసాదించిన యిష్టలింగమును స్థూలశరీరమునఁ గంఠ
 మునఁగాని శిరమునఁగాని భుజమునఁగాని వక్షమునఁ
 గాని ధరించుచు సూక్ష్మకారణశరీరముల నిష్ఠిత
 మయిన ప్రాణభావలింగములతో దాని కవినాభావ
 ముగ నై క్యానుసంధానము నలనరించుకొనుచు
 హస్తాంబుజపీఠమునందుంచికొని యనన్యచిత్త
 ముతో నర్పించుట, ప్రాణసహితశైవపంచాక్షరీ
 మంత్రము వినా మణి యేయితర మంత్రములను
 మనసము చేయకుండుట, ఇష్టలింగార్చనకన్న భిక్షము
 లయిన కర్తములనెల్ల బరిహరించుట, శరీరముచుండి
 యిష్టలింగము ప్రమాదపతితమయినను వెంటనే
 ప్రాణత్యాగమొనరించుట, లింగైక్యమైనపుడు సాధ

కుని యిష్టలింగము నాతని హస్తాంబుజపీఠముననే
 యుంచి యర్పించి యాతనితో ఖననమొనరించుట
 వీరశైవలక్షణము. ఈవీరవ్రతమును విశేషాచార
 నియమములతో నిర్వహించువారు విశేషవీర
 శైవులు. ఆజన్మము విరక్తులై (యతీశ్వరులు) సర్వో
 త్తమముగ నిర్వహించువారు నిరాభారులు. ఈవీర
 శైవులందఱకు చతురాశ్రమధర్మము లొక్క
 యెడనే కలది యను నర్థమిచ్చు “అత్యోశ్రమి” అను
 పదముగూడ వాచకముగానున్నది. ఏకేశ్వరోపాస
 నాత్మకమై సులభప్రక్రియతోను త్తమోత్తమఫల
 ప్రదాయకమగు నీవీరవ్రతము కులాంగనాసదృశ
 మనియుఁ దక్కినవి గణికాంగనాతుల్యములనియు
 ముముక్షువుల కిదియే ముఖ్యముగ వరణీయమనియుఁ
 జెప్పబడినది.

సద్యోజాత, వామదేవ, అఘోర, తత్పురుష,
 ఈశాన అను శివుని పంచవదనములనుండి యైదుగు
 రాచార్యులుద్భవించి వేర్వేరుయుగములలో
 వేర్వేరునామములతో వ్యవహరించుచు, వలయు
 చోటులనెల్ల గగనయానము విహరించుచు,
 ప్రపంచము దంతట శైవమతొద్ధరణ మొనర్తు
 రనియు వారే వీరశైవులకు గోత్రకర్తలనిపేర
 వైవాగమములలోఁ జెప్పబడినది. ఇట్లుద్భవించిన

కర్తము లాచరించుచు, గురుదత్తలింగమును భక్తి
శ్రద్ధలతో బూర్వోక్తస్థలముల దేహమువధరించి
త్రికాలములందును గరవీరమునందే యర్పించుట,
సాధకుని ప్రాణావసానము దాతని నాలింగము
తోడనే కేవలము భూస్థాపితమొప్పుట మార్గాశైవ
లక్షణము.

గురుడు వాస్తవమస్తకసంయోగమును జిత్కళా
న్యాసమొనరించి, ఆణవ, కార్తిక, నూయామలము
లను వేధామను క్రియాత్మక త్రివిధదీక్షలచే దగ్ధ
మొనర్చి, భౌతికశరీరము లింగశరీరముగఁ జేసి
ప్రసాదించిన యిష్టలింగమును స్థూలశరీరమునఁ గంఠ
మునఁగాని శిరమునఁగాని భుజమునఁగాని వక్షమునఁ
గాని ధరించుచు సూక్ష్మకాణశరీరముల నిష్ఠిత
మయిన ప్రాణభావలింగములతో దాని కవినాభావ
ముగ నైక్యానుసంధానము నలవరించుకొనుచు
హస్తాంబుజపీఠమునందుంచికొని యశస్యచిత్త
ముతో నర్పించుట, ప్రాణసహితశైవసంచాక్షరీ
మంత్రము వినా మణి యేయితర మంత్రములను
మనముచేయకుండుట, ఇష్టలింగాచ్చనన్న భిక్షము
లయిన కర్తములనెల్ల బరిహరించుట, శరీరమునుండి
యిష్టలింగము ప్రమాదపతితమగును వెంటనే
ప్రాణత్యాగమొనరించుట, లింగైక్యమైవపుడు సాధ

కుని యిష్టలింగము నాతని హస్తాంబుజపీఠముననే యుంచి యర్పించి యాతనితో ఖననమొనరించుట వీరశైవలక్షణము. ఈవీరవ్రతమును విశేషాచార నియమములతో నిర్వహించువారు విశేషవీర శైవులు ఆజన్మము విరక్తులై (యతీశ్వరులు) సర్వోత్తమముగ నిర్వహించువారు నిరాభారులు ఈవీర శైవులందఱకు చతురాశ్రమధర్మము లొక్క యెడనే కలది యను నర్థమిచ్చు “అత్యాశ్రమి” అను పదముగూడ వాచకముగానున్నది. ఏకేశ్వరోపాసనాత్మకమై సులభప్రక్రియతో సుత్తమోత్తమఫలప్రదాయకమగు సీవీరవ్రతము గులాంగనాసదృశమనియుఁ దక్కినవి గణికాంగనాశూల్యములనియు ముముక్షువుల కిదియే ముఖ్యముగ వరణీయమనియుఁ జెప్పబడినది.

సద్యోజాత, వామచేవ, అఘోరి, తత్పురుష, ఈశాన అను శివుని పంచపదములనుండి యైదుగు రాచారులు బుద్ధునించి వేర్వేరుగుఱములలో వేర్వేరునామములతో వ్యవహరించుచు, వలయు చోటులనెల్ల గగనయాము విహరించుచు, ప్రపంచము దంతట శైవమతోద్ధరణ మొనర్తురనియు వారే వీరశైవులకు గోత్రకర్తలనీకీటే శైవాగమములలోఁ జెప్పబడినది. ఇట్లుబుద్ధునించిన

యాగోత్రకర్తల తొలినామములు వీర, నంది, భృంగి (భృంగిరిటి), వృష, స్కంద అనునవి వీరే కృతయుగమున ఏకాక్షర, ద్వ్యక్షర, త్ర్యక్షర, చతురక్షర, పంచాక్షరనామములతోను, త్రేతాయుగమున ఏకవక్త్ర, ద్విపక్త్ర, త్రిపక్త్ర, చతుర్వక్త్ర, పంచవక్త్రనామములతోను, ద్వాపరమున రేణుక, దారుక, శంఖుకర్ణ (ఘంటాకర్ణ), ధేనుకర్ణ (గజకర్ణ), విశ్వకర్ణనామములతోను, కలియుగమున రేవణ, సిద్ధ, మరుశసిద్ధ, ఏకోరామ, పండితారాధ్య, విశ్వా రాధ్యనామములతోను వ్యవహరింతురు. ఈపంచాచార్యులసింహాసనము లిప్పటికిని వరుసగా రంభాపురి (బాలెహొన్నూరు, మైసూరురాష్ట్రము), ఉజ్జిని (బళ్ళారిమండలము), కేదారము (హిమాలయప్రదేశము), శ్రీశైలము (కర్నూలుజిల్లా), కాశీ అను ష్టేత్రములందు నెలకొనియున్నవి

సదాచారము, శివాచారము, లింగాచారము, గణాచారము, భృత్యాచారము అనుపంచాచారములును, భూతి, రుద్రాక్షి, గురు, మంత్ర, లింగ, జంగమ, పాదతీర్థప్రసాదములను, అష్టావతారములును వీరశైవులగు విహితములయి యున్నవి అంగుచే వారిలో బురుషులతోపాటు సమానబాధ్యతలతో స్త్రీలకుఁగూడ లింగధారణదీక్ష విధింపఁబడియున్నది.

పుట్టిన శిశువునకుఁగూడ వెంటనే యాదీక్ష గావింపఁ బడును. ఈకారణమున బ్రాహ్మణులలో స్త్రీల కసలే లేని ద్విజత్వము, పురుషులకైనను నుపనయనానంతరముగాని లభింపని ద్విజత్వము వీరకైపులకు స్త్రీ పురుషవివక్షతలేక పుట్టుకనుండియుఁ బ్రాపించుటచే వారాజస్తశుద్ధులు దీక్షితులునై యుందురు. వారికి లింగమే యజ్ఞోపవీతము. “యజ్ఞోవై విష్ణురిలి శ్రుతేః యజ్ఞస్య విష్ణునామ్నుః సీరస్య, ఉపసామీ ప్యే, విశేషేణ ఇతం ఆవృతం, యజ్ఞోపవీతం శివ లింగవిత్యర్థః” “శివవిష్ణుమయం లింగం త్రిస్స త్సూత్రం సనాతనం యజ్ఞోపవీతం వరమంపవిత్రం.” “ఇష్టలింగ ప్రాణేంక భావలింగాభ్యామణాని యస్య తత్సూత్రం వణిగణ సూత్రకల్పర్వ వ్యాకర కం త్రివృత్సూత్రం జ్యోతిర్వయం విహలింగం” “సంస్కృతత్వాత్సమస్తైషు నస్తుష్వసి చ సంతతం సూచనాత్పరమేశస్య, లింగ మితీతత్వం. “యదక్షరం పరం బ్రహ్మతత్సూత్రమితి భార్యేత్, భాగణా దస్య సూత్రస్య, నోచ్ఛిష్టం నాఽశుచ్ఛిచ్ఛేత్” ఇత్యాది ప్రమాణములచే యజ్ఞోపవీతబద్ధముగూడ శివలింగవాచకమే యని వీరకైపుల న్యవహారము. “లింగయజ్ఞోపవీతినే శివలాంఛన భారకాయ.” అని వీరకై వచనాచార్యుల పూజామంత్రము లుద్ఘో

మించుచుండును. వీరశైవులు తమదీక్షాదిక శుభ కర్తములం దీ పంచాచార్యస్థానకములుగాఁ బంచ కలశముల స్థాపించి పూజింతురు. “ఈశానస్వర్వ విద్యానామ్” అని పంచబ్రహ్మమంత్రములలోఁ జెప్పినట్లు సకలవిద్యాధీశుడగు శివునివలన పంచకము నుండి యుద్భవించిన యాచార్యపంచకమయొక్క సంతతి యగుటచే. దాము శివులీచులమనియు, (ఈశ్వరకులజులు) అందుచేతను లింగధారణ దీక్ష మూలమునను వేదాధ్యయనాదిక సమన్వాధికారములు తమకుఁగలవనియు వారిమతము. లింగాంగ సామరస్యమే (శివజీవైక్యము) లక్ష్యముగాఁగల ముముక్షువులగుటచే, స్వగ్రస్తాప్తిరూపక భోగముల కేర్పడిన యజ్ఞయాగాదివైదికకర్తములఁ బరిహరించి, “అష్టావరణసంపన్నః, పంచాచారపరామర్శి, వైదికం కర్తకుర్వీత, జ్ఞానైక ఫలసాధనమ్” అను శివాగమ ప్రమాణమువలన జ్ఞానమోక్షక సాధనమగు శిష్టప్రాణభావలింగార్చనకర్తమును మూర్తి మీ యాచరించుచు నందు కవసరమైనంతవఱకే, పంచ బ్రహ్మపడంగమంత్రములు, శతరుద్రీయము మున్నగు వైదికమంత్రముల సధ్యయన మొనరించి, వాని తోడనే వారు శివపూజ గావించుదురు. కావున నీవిధముగ వీరశైవులుగూడ వేదప్రామాణ్య మంగీ

కరించిన వైదికులేగాని యవైదికులు గారు. తక్కిన శైవాంతర్భాగములవలె వీరశైవముగూడ సవైదికమేగాని యవైదికము గాదు. “పవిత్రం తే వితతం బ్రహ్మణస్సుతే ప్రభుర్దాత్రాణి పర్యేషి విశ్వతః, అతస్తతనుర్నత దామోఽశ్నుతే, శ్రితాస ఇద్వహస్తత్సమాశతః.” “యాతేరుద్ర శివాతనూర ఘోరాఽపాపకాశినీ । తయానస్తనువాశస్తమయా గిరి శంతాభి చాకశీషి” “అయం మే హస్తోభగవః” “ఓన్నమో బ్రహ్మణే ధారణం మేఅస్తు నిరాకరణం ధారయితా భూయాసమ్” ఇత్యాది శ్రుతులు లింగధారణబోధకములే యని వీరశైవులు నిర్వచింతురు. వీరశైవులు పాశముక్తులైన కర్త సహారులనుటలోనిభావము వారు హింసాత్మకములయి, భోగైకసాధనములగు యజ్ఞయాగాదిరూపక కామ్యకర్మములకు విదూరులనుటయే గాని మఱొకటిగాదు. శివజీవైక్యసాధనవిముఖులై భోగ పరాయణబుద్ధితోఁ గేవల ముట్టికర్తుకర్తాదికము లొసరించుచు, బహుదేవతారాధనము గావించు వారినే శ్రాతిమాలలు, (కర్తపాశబద్ధులు) కర్తచండాలురు నని బసవేశ్వరాదులు నిరసించినట్లు సోమనాథుఁ డుగ్గడించినాఁడు.

“చతుర్వర్ణానాం లింగమశ్నుతే” అనెడియుప
 నిషత్ప్రమాణముచే నాలుగువర్ణముల వారికిఁ
 గూడ లింగధారణదీక్షనొంది శివజీవైక్యరూపక
 మైన మోక్షముచు బడయుట కధికారము గలదు.
 గురుఁడు హస్తమస్తకసంయోగమున జిత్కళా
 న్యాసము గావించి, దీక్ష నొసంగి, భౌతికశరీరమును
 లింగశరీర మొచ్చినంతనే దీక్షితునకుఁ దొంటిజస్తము
 నశించి వేటొకజస్తము సిద్ధించుననియు నందుచే గురు
 హస్తాంబుజమే యాతని జస్తస్థానమనియుఁ జెప్పఁ
 బడును. అందుచేతనే “గురురోదర” జనితులను
 వ్యవహారముగూడ వీరి కేర్పడినది. జస్తతః వీరశైవు
 లయినవా రన గా వీరశైవజనకుల కుద్భవించిన
 వారు, పంచాచార్యసింహాసనములలోఁ దమవంశ
 మున కేర్పడిన పీఠమునకు సంబంధించిన గురునివల
 ననే దీక్ష నొందవలెను. ఇతరకులములలో బుట్టి
 తరువాత వీరశైవమును స్వీకరించెడివా రి గురు
 పీఠము లై దింటిలో దేనికి సంబంధించి గురునివలన
 నైనను దీక్ష పొందవచ్చును. ఏకగురుపీఠమునకు
 సంబంధించిన శిష్యులెల్ల నేరోదరప్రాములై యా
 పీఠగోత్రమేగల సగోత్రులుగా వ్యవహరింపఁబడు
 దురు. కావున వారు వైవాహిక సంబంధములను
 చక్కిన నాలుగుపీఠములకుఁ జెందిన వారితోనే

గావించికొనవలెను. ఇతర కులస్థులు, మతస్థులు
వీరశైవమును స్వీకరించిన తరువాత వారు కూడఁ
దమ గురుగోత్రమే తమగోత్రముగ వ్యవహరించి
కొందురు. గురుహస్తాంబుజమునుండి పునర్జన్మ
మొందిన వీరియొడ దగ్ధములయిపోయిన వారి
తొలికులములు, మతములు, గోత్రసూత్రముల నిత
నెంతమాత్రము స్మరింపదగదు. జన్మతః వీ రిశైవు
లయినవారు (సహజ వీరశైవులు) మొదటినుండియుఁ
దమ గురువీరమునకు జెందిన గోత్రసూత్రములనే
చెప్పికొనెదరు

“కలైవమరోచకమ్” అనునట్లు భక్తి జ్ఞాన
వైరాగ్యప్రధానమయిన శైవమతము, అందునను
ఇష్టలింగధారణపూజనములుగల శైతవైవ, మార్గ
శైవ, వీరశైవములు క్రమక్రమముగా తీణతను
బ్రాహ్మింపఁగా వాని సుద్ధరించుటకయి పూర్వోదా
హృతులైన పంచాచార్యులేగాక నడుమ నడుమ
మఱికొందఱు ప్రవఘులుగూడ శివాజ్ఞాబద్ధులై
యవతరించుట యావశ్యకమగును. ఇట్టి యవసరము
దక్షిణహిందూస్థానమున క్రీ. శ. పదిరెండవ శతా
బ్దిలోఁ దలఁపింపఁగా వీరశైవమతోద్ధరణమునకై
నందీశ్వరుఁడు కన్యాటకదేశమున బసవేశ్వరనామము
నను, శ్రౌతమార్గశైవ సంప్రదాయోద్ధరణమునకయి

మఱొక ప్రవధమూర్తి యాంధ్రమండలమున మల్లి
కార్జున పండితారాధ్యనామమునను, వీరిరువురు చరి
త్రముల రచించి తంత్రప్రచారమునకయి యుపక
రింప భృంగీశ్వరుఁడు పాలకురికి సోమనాథరూప
మునను నవతరించిరని వీరశైవలోకమునందలి
యైతిహ్యము. కొందఱనిచారమూలకముగ వా
కొనున ట్లీయీమితము లీయుద్ధారకుల యుప
జ్ఞము లెంతమాత్రమును గావు అవి కొలఁదిగనో
గొప్పగనో భరతఖండమున మొదటినుండియు నెల
కొనియున్నవి ఈమహాపురుషు లుద్ధారకులేగాని
యామతస్థాపకులు గారు

సోమనాథునికృతులలో బసవపురాణ పండితా
రాధ్యచరిత్రములే ముఖ్యతమములైన యుద్గ్రంథ
ములు. జనవశీకరణమునకు మతప్రచారమునకు
ననువగుటకు గాను “ఉరుతరగద్యపద్యోక్తులకంటె,
సరసమై పరగిన జానుతెనుగు, చర్చింపఁగా సర్వసా
మాన్యమగుట గూర్చెద ద్విపదలుగోఁగైచైవార.”
“ఆ రూఢగద్యపద్యాదిప్రబంధ, పూరిత సంస్కృత
భూయిష్ఠరచన, మానుగా సర్వసామాన్యంబుగామి,
జానుతెనుగు విశేష- ప్రసన్నతకు ” అని యుద్ధా
టించుచు సోమనాథుఁ డీరెండు గ్రంథములను జాను
తెనుంగుసొంపులు తులకింప నాంధ్రజాతీయచ్ఛంద

మగు ద్విపదలో రచించినాడు. సోమనాథునిచరిత్ర మెఱుంగుటకు మునుముం దాతనికృతులు, తరువాత నాతనిశిష్యప్రశిష్యులు భక్తులు నకు నితర కవు లాంధ్ర కణ్ణాటములలో రచించిన గ్రంథములు నాథారములు కాదగును. ఏకవినిగూర్చియైనను నాతఁడు స్వయముగా వ్రాసికొన్న వాక్యములకున్న ప్రామాణ్యమాతని యనంతరము కొన్ని వదల సంవత్సరములకు వెలసినవారు వ్రాసిన విషయములకుఁ గల గనేరదని సహృదయులకు వేఱచెప్పనక్కఱ లేదు. అసలుకవి వ్రాతలకు వైరుధ్యము లేనంత వఱకే న మాతరువాతకవుల వాక్యములను గొంత ప్రమాణముగా నైకొనవచ్చును. ఆంధ్రకవులలో క్రీ. శ. 1500 ప్రాంతమందు వెలసిన పిఠుపర్తికవులు (పిఠుపర్తి బసవన, ఆతని కుమారుడు సోమనాథుఁడన, తమ్ముని కుమారుఁడు బసవ) మున్నగు వారు పాలకునికి సోమనాథుని దమ కులగురువుగా నారాధించిన శిష్యప్రశిష్యకోటిలోనివారు. వీరిలో పిఠుపర్తి సోమనాథుఁడు తన తండ్రియొక్కతీవ్రై పాలకునికి సోమనాథుని బసవపురాణమును బ్రశస్తికావ్యమును సంపాదించి దాని యవతారికలో నాతనిచరిత్రను గొంత వివరించినాడు. వఱియొకఁడు “ఈ హితవృషంగ! యేకాంశగురుచిత్త నలినభృంగ!

సోమనాథలింగ!" అనుమకుటముతో "అన్యవాద కోలాహల" మను సీపడద్యశతకమును రచించి సోమనాథునికే యంత మొనరించినాడు. కాకతీయ రాజులగుంచి యేకామ్రనాథుడను కవి "ప్రతాపచరిత్రము" అనుపేరతో నైతిహాసికరూపకమును రచనగ్రంథమొకటి కూర్చియున్నాడు. దానిలోఁ గూడ బాలకునికి సోమనాథునిగూర్చిగూడఁ గొన్ని విషయము లాతడు చెప్పినాడు. వానికిని, పిడుపర్తి సోమనాథుని పద్య బసవపురాణావతారిలో నుదాహృతమైన సంగతులకుఁ గొంత యైక్యముండుటచేఁ బిడుపర్తి సోమనాథునివ్రాతల కీప్రతాపచరిత్రము కొంతవఱకు మూలమేమో యని తలఁపనగును ఇట్లే "బసవవిజయ" మను పేరితో పిడుపర్తి సోమనాథుని తరువాత వఱి రెండుఁడల సంవత్సములకు వెలసిన తుమ్మలపల్లి నాగభూషణ కవి పద్యకావ్యమును, నల్లగండ్ల నారనారంధ్రుఁడు ద్వీపద కావ్యమును రచించి యున్నారు. ఇదిగూడ పాలకునికి సోమనాథునిగూర్చిచెప్పడలో "ప్రతాపచరిత్రము"నందలి సంగతులనే యనువదించినట్లులు కాననగును. ఏకామ్రనాథుని ప్రతాపచరిత్రమొక పుక్కిటిపురాణము నంటిది. అందుఁ బలువిధములైన వ్యత్యాసము లున్నవి. కావునఁ జరిత్రకారులెవరు

దానికి. జాతిత్ర కప్రామాణ్యమొసంగుటలేదు. ఇతఁ
గర్హాటకకపులలో క్రీ. శ. 1500-1560 ప్రాంతము
వాడేయగు తోంటన సిద్ధలింగకవి “పాలకురికి
సోమేశ్వరపురాణ”మను పేరితోఁ గన్నడమున సోమ
నాథుని గూర్చి యాతని సమకాలీనభక్తులచరిత్ర
ములఁగూడఁ గొంతజేప్పుచు నొక ప్రత్యేకకావ్య
మునే రచించివాడు దానికిని బూర్హ్వోక్తలోప
ములు గొన్నిట్లైనవి. అందుచే సోమనాథునిచరిత్ర
మును యథార్థముగ నిరూపించుట కదియు సంతగా
చుపకరింపఁజాలదు కావునఁ బాలకురికి సోమన
యాతనికృతులలో స్వయముగా వ్రాసికొన్నవాక్య
ములకే విశేషప్రామాణ్యమొసంగి, వానితో వైరు
ధ్యములేనంతవఱి తరు లాతనిగూర్చి వ్రాసినవిష
యములగూడ గ్రహించి యాతనిచరిత్రమును
పూర్ణవాముగ వివరింతును.

— ౨ సోమనాథుని కృతులు ౨ —

అనుభవసారము, బసవపురాణము, పండితా
రాధ్యచరిత్రము, వృషాధిపశతకము, చతుర్వేద
సారము, కెన్నమల్లుసీసములు, సోమనాథభాష్యము
(బసవ రాజీయమని నామాంతరము), రుద్రభాష్యము,
బసవరగడ, బసవాధ్యరగడ, సద్గురురగడ, గంగో
త్పత్తిరగడ, పంచప్రకారగద్య, నమస్కారగద్య,

అక్షరాంకగద్యపద్యములు, అష్టాశ్శతనామగద్య, బసవోదాహరణయుగ్మము. (ఒకటి తెలుగు, మరొకటి సంస్కృతము) ఒకవాప్తకము, బసవంచరత్నములు, త్రివిధిరంగాప్తకము మున్నగు బహుకృతులను సోమనాథుడు రచించినాడు. పిదుపర్తి సోమనాథుడుగూడ రచన పద్యబసవపురాణావతారికలో వీనిలోఁ బెక్కింటిని బేర్కొనియున్నాడు ఇవి గాక పాలకురికి సోమేశ్వరస్వామివైఁచెప్పిన “సోమనాథస్తవము” అను చిన్నద్విపదకృతిగూడ సోమనాథరచనముగాఁ బ్రచారమందున్నది. వీనిలో అనుభవసారము, సమారమి ౧00 పద్యములుగల తెలుగుపద్యకావ్యము సవిమర్శముగఁ జదివిన నరియే సోమనాథుని ప్రాథమికకృతిగాఁ గనుకట్టుచు. దానిని రచించునప్పటి కాలఁ డించుమించుగా నిరుదేండ్లప్రాయమువాడై మాతృభాషయగు తెలుగులోఁ గొంతపాండితి సంపాదించి, సంస్కృతమున బేసపురాణమును గొంతవఱకు నేర్చియుండఁగా, అప్పుడాతఁ డప్టభాషాకవితాప్రవీణుడఁ గాని చతుర్విధపారగుఁడుకాని కాలేదు. కన్ఱాటదేశమున వీశైవమతోద్ధరణ మొనర్చిన బసవేశ్వరుని కూర్చుంతులగాఁ దెలిసికొని యుత్కలగు వెద ౧౪గర్భితవలగు నాతని కన్ఱాటగీతములతోడి పరిరయము గలిగి

మాతనియందు భక్తిపారవశ్యము గుదురుట సోమ
నాథుని కప్పటికి జరగియుండదు. అందుచేతనే
యాంధ్రదేశీయు డగు మల్లికార్జునపండితారాధ్యుని
శివతత్త్వసారాదికృతులఁ బ్రశంసించుచు, నాతనిని
మూఁడు సీసపద్యములలో చుటించియు, సోమనాథుఁ
డీ గ్రంథావతారికలో బహువేశ్యుని నామోచ్ఛారణ
మైవను గానింపలేదు ఇంకలి పద్యములకైలి,
లాలిత్యముగూడ నీతని యాంధ్రకవితాప్రాథమిక
దశనే సూచించుచుండును. ఇట్లు లంతస్సాక్ష్యముఁ
బరిశీలించక గ్రంథనామమునుబట్టి భ్రమించి కొందఱు
సోమనాథుడు దీనిని జరమదశలో రచించియుండు
నని తెలంచుట యసంభావ్యము. అనంతము గొంత
కాలమునకు బహువేశ్యునిఁగూర్చియు, నాతని యను
యానులఁగూర్చియు గొన్ని వివరములు చెలిపితరు
వాత నాతఁడు మునుముందు సోమనాథస్తవము,
బహుస్తోత్రపరములగు గద్యలు, రగడలు, ఉదా
హరణములు మున్నగు లఘుకృతుల రచింపవొర
గొని, కేవల సంస్కృతభాషాగ్రథితములులేక సం
స్కృతమున భూయిష్టములుగ నుండి దేశీయగేయ
కృతులు జనుకొని పాదమునకు, మతప్రచారమునకుఁ
దిగినంత సహాయకములు గానేరవని తెలంచి, జాను
తెనుంగువై వలపు పడరించి, యాతెలుగు నుడి

కారపు మెటుంగులు తుఱంగలింప బసవపురాణము
 సాంధ్రజాతీయచ్చందమగు ద్విపదలో వీడాశ్వాస
 ములు కావ్యముగా రచించినాడు. వైనిజెప్పి
 లఘుకృతులలోఁ గొన్ని బసవపురాణానంతము
 గూడఁ గూర్పబడియుండవచ్చును. బసవపురాణ
 రచనము తరువాతనే “బసవా బసవా—బసవా
 వృషాధిపా” యను మకుటముతో, ఉత్పల చంపక
 మాలావృత్తములలో వృషాధిప శతకమును.
 “బసవలింక” అను మకుటముతో “చతుర్వేద
 పారము” అను కొన్ని వందలసీసపద్యముల శతకము
 నాతఁడు రచించి తన బసవభక్త చరిత్రముగ
 బ్రహ్మించినాడు. సోమనాథభాష్యము, రుద్ర
 భాష్యము, ఆప్తకములు, పంచకములు, కేసము
 సంస్కృతభాషయందే కూర్చబడినవి పండితా
 రాధ్యచరిత్రము నతఁడు పంక బాహిర పయఃపరి
 పాకదశలో గణుతిం దగిన విశాకరిసాకమునో
 ద్విపదలోనే రచించి దానిని బసవేశ్వరునికే యంకిత
 మొసరించినాడు. ఉపలబ్ధమైన యాతని కృతులలో
 నిదియే కడపటిదిగా గోచరించును ఈ గ్రంథావ
 తారికలోనే యాతఁడు తన చతుర్వేదపాఠ్యమును
 చతుర్వేదపారగత్వము నుగ్గడించినాడు. ఇవిగాక
 “మల్లమదేవీపురాణము” అను నాలు గాశ్వాసముల

ద్విపదకావ్యముకూడ సోమనాథుఁడు రచించినట్లు తెలియవచ్చినది. దీనితాళపత్ర ప్రతిని కర్నూలు మండలములో నందికొట్లకూరులో నొక లింగాయతునియింటఁ జూచితిమని, తానే దానిని బ్రకటింతుననిచెప్పి దాని ప్రతిని వ్రాసికొనుటకై న నాతఁ డనుమతింపలేదని కీ॥ శ్రీ॥ శ్రీ పెండ్వాల సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిలుగారు 1921-వ సం॥ లో సారస్వత సర్వస్వము”అను పత్రికయందు “నా కర్నూలు మండలసంచారము” అను వ్యాసమాచ వ్రాసి యున్నారు. నేనుచు దానికి ప్రయత్నించితినిగాని లభ్యము గాలేదు.

— జన్మ కథ ల ము —

ఈకవి యింటిపేరినిబట్టి యాతఁడు పాలకురికి గ్రామవాస్తవ్యుఁడై యుండునని గోచరించును. తోంటదసిద్ధలింగకవికూడఁ దన “పాలకురికి సోమేశ్వరపురాణము”లో శ్రీశైలమున కీశాస్య భాగమన నున్న కొలఁసుపాకయందలి సోమేశ్వర స్వామి వరప్రసాదమునఁ దత్సమిషమునందలి పాలకురికిలో నీతఁ డాతని తలిదండ్రుల కుదయించె నని వ్రాసియున్నాఁడు. ఆన్యవాదికోలామాళ శతక కర్తగూడ

“నీ భవదీయసంబంధ బంధురంబయ్యె నే
 భాగ్యంబు చేసెనో పాలకురికి
 భవదంఘ్రిత్రాజనా పరులకిమ్మయ్యె నే
 భాగ్యంబు చేసెనో పాలకురికి
 యుష్మద్విహారసంయుక్తమై వెలసె నే
 భాగ్యంబు చేసెనో పాలకురికి
 యుష్మదీయాశ్ర మాభ్యున్నతిం జెంచె నే
 భాగ్యంబు చేసెనో పాలకురికి

గీ పాలకురికి యెట్టిభాగ్యంబు చేసెనో

నీ స్వనామపూర్వ నిహితమయ్యె

అని చెప్పియున్నాడు. ప్రతాపచరిత్రము, పిడపర్తి
 సోమనాథునిపద్య బసవపుర చిహ్నముబట్టికూడ నీపాల
 కురికి యొరుగల్గు ప్రాంతమందలిదని కాననగును.
 ఇది నేటి నిజామురాష్ట్రములో నల్లగొండజిల్లా జన
 గామతాలూకాలో వరంగల్లుకు బండ్రెండుక్రోసుల
 దూరములో ఉన్నది. ఇది యొకపుష్కరేత్రము.
 స్వయంభురగు సోమేశ్వరస్వామియాలయము, సోమ
 నాథుని యనంతర మాతని యాశ్రమస్థలిపయి
 శిష్యులు ప్రతిష్ఠించిన సోమనాథలింగాలయము
 విశేష మహిమాన్వితములయి భక్తులకు యాశ్రా
 రంగములుగ నిచ్చుట వెలుగుచున్నవి. దీనికి రెండు
 మైళ్లదూరములోనే బమ్మెర పోతనామాత్యుని

నివాసస్థానమైన బమ్మెరగ్రామమున్నది. దేశమున మహమ్మదీయ ప్రభుత్వ మేర్పడినతరువాత రాను రాను జనులవాడుకలోను, ఉచ్చారణమునందును నేర్పడిన వ్యత్యయమాలఁబట్టి నేఁ డిది “పాలకుర్తి” అనికూడ వ్యవహరింపఁబడుచుఁ బ్రభుత్వము వారి గ్రామనామ స్థాపకలలో నట్టివేరితోఁ బ్రకటితమైనను, సోమనాథునికాలమునాటికిమాత్రము దీనికి “పాలకురికి” యనియే వ్యవహారము “సుకృతాత్మ పాలకురికి సోమనాథ” ఇత్యాది ప్రాస్థలములలోఁ గూడ “పాలకురికి” యనియే యాతఁ డుదాహరించినాఁడు. గిరి సమీపమందలి ఎలకురికి, ఉటుకురికి యను గ్రామములుగూడఁ బైని జెప్పినవిధముగా నేఁ డు ఎలకుర్తి, ఉటుకుర్తి యని వ్యవహరింపఁబడుచున్నను బరిరెంపి, హిమూడు శతాబ్దాలశాసనములలో ఎలకురికి, ఉటుకురికి యను రూపములతోనే యుదాహృతమైరవి

1. “రెండుపాళ్లు ఎలకుర్తి ప్రసన్నవిశ్వేశ్వర దేవాకు నమస్కరించినందుల కినియోగము భోగము వారు . . .కాకతియగుచుచేవుని ధర్మసాగరము శాసనము—

2. శ్రీచౌండ వైస్వంతి కారవీందు తారం గ్రామం నమగ్రమ ప.....న్నులుకుట్కి

సాంజ్ఞం (గణపతిదేవుని కొండిపర్తి శాసనము శా||
శ|| 1136)

పాలకురికిలోనున్న సో మేశ్వర స్వామి యాల
యముయొక్క ధ్వజ స్తంభము దిగువనున్న చాతిపైఁ
గూడఁ బ్రాచీన లిపిలో “శ్రీపాలకురికి సోమేశ్వర
స్వామి” అనియే చెక్కబడినది. కన్యాటకవి చరిత్ర
ప్రథమసంపుటములో శ్రీనరసింహాచార్యులుగారు
సోమనాథునిగూర్చి వ్రాయుటలో సరియైన స్థలం
జ్ఞానములేని దూరదేశీయులగుటనే నీపాలకురికి
“గోదావరిజిల్లా”లోనిదని వ్రాసియున్నారు. వారి
వ్రాతలననుసరించి ‘Kanarese Literature’
అను గ్రంథములో శ్రీరైసుదోరగారు కూడ నిట్లే
వ్రాసియున్నారు. ఇది పొరపాటు. నేడు చెన్నపురి
రాష్ట్రమునకుఁ జెందిన తూర్పుగోదావరిజిల్లాలోఁగాని
పశ్చిమగోదావరిజిల్లాలో గాని “పాలకురికి” లేదు.
శ్రీనరసింహాచార్యులుగారివ్రాత “గంగాయాం
ఘోషః”వంటిది కావున పాలకురికి గోదావరి
నదీప్రాంతమందలి దను స్థూలగృప్తిగోనే వా యిట్లు
వ్రాసియుండునని మనము గ్రహింపదగును.
పాలకురికి, బమ్మెరగ్రామమునకు గొన్నిమైళ్లదూర
ముననే గోదావరినది ప్రవహించుచున్నది. సోమ
నాథుఁడు బాల్యమునుండియు శ్రీశైలము, త్రిపు

రాంతకము మున్నగు దివ్యస్థలముల సందర్శించు
చుండి నట్లాతని గ్రంథములవలన ద్యోతకమగుచు
కావున నీ త్రేత ప్రాంతములందున్న నిజామురాష్ట్ర
పాలకురికియే సోమనాథుని జన్మస్థలముగా గ్రహిం
చుట సర్వవిధముల సంగతముగా నుండును.
పూర్వాంధ్ర స్థాటకపులు, ఆధునిక చరిత్రకారులు
నందలు నిట్లే గణించిరి. కాని కీ॥ శే॥ శ్రీచిలుకూరి
నారాయణరావుచంతులుగారు తాముగూడ నంద
ఆతోపాటు మొదట నిట్లేతలంచినవారయ్యు, ఆంధ్ర
గ్రంథమాలి లో 911-వ పేజీలో వెలువడిన సోమ
నాథుని విడిరా రాశ్ట్ర చరిత్రమునకుఁ దాము వ్రాసిన
గురుప్రతిభాతములో మైసూరురాష్ట్ర మందలి తుము
కూరుజిల్లాలో నేడు “హలకురికె” యను పేరితో
మున్న గ్రామమే సోమనాథుని జన్మస్థల మనువిత
వాదమును ప్రతిపాదించిరి. కాని విజ్ఞానవ్యవహారి
నామోగింపలేదు. ఆవారమంతలియసామగ్జ్యము
సవిత్తముగ నెటుంగ నెంచువారు శివధర్మ గ్రంథ
మాలికలో బ్రకటితమైన నా “పాలకురికి సోమనాథ
కవి” యను గ్రంథమున లి మూడవ ప్రకరణమును,
ఆ గ్రంథమున గొప్ప శ్రీనారాయణ రావు గారు
1948 సంవత్సరము ఫిబ్రవరిలో వ్రాసిన వ్యాసముపై నేను
“త్రిలింగ” పత్రికయందుఁ బ్రకటించిన వ్యాసము

అలో 8-8-49, 15-8-49, 22-8-49 తేదల సంచిక
అలో “పాలకురికి” యను శీర్షికగల వ్యాసము
లందలి యంశములను జదువఁదగును.

❖ కలగోత్రములు ❖

సోమనాథుఁడు తన మొదటికృతియగు అను
భవసారములో

“భృంగిరిటిగోత్రుఁడను, గురు
లింగతనూజుండ శివకులీనుఁడ, దుర్వ్యా
సంగవివర్జిత చరితు డ
జంగమలింగప్రసాద సత్ప్రాణుఁడన్”

అని చెప్పికొనినాఁడు. బసవపురాణాచార్యతారికలోఁ
గూఁడ నిందు కనుగుణముగ నే

“భర నుమామాతాపితా రుద్రయనెడు
వరపురాణోక్తి నీశ్వర కులజుండ
శరణగణాశ్రయ సకలస్వరూప
గురులింగ వరకరోదర జనితుండ”

అనియు, పండితారాధ్యచరిత్రలో “షడ్గురులింగ
ఘన కరుణాహస్త గంభీరసంభవుఁడ” అనియుఁ జెప్పి
కొనినాఁడు. గురులింగమనునది వీరశైవులలో
దీక్షాగురువునకు నుపయుక్తమగు విశేషణమే గాని
యది కేవల మొకపద్యక్తినామము కాదు. “ఏకా

మూర్తి స్త్రయో భాగా గురులింగ చరాభిధాః²
 అను ప్రమాణముచే, ఏకమూర్తియగు లింగమే
 (పరబ్రహ్మము) గురు, లింగ, జంగమరూపమున
 మూఁడువిధముల నభేదముగ వ్యవహృతమగును.
 ఈవిషయమునే యనుభవసారములోని మొదటి
 పద్యములో

“ఉ శ్రీగురులింగజంగమ విశిష్టమహామహిమంబు వేడెదన్
 శ్రీగురులింగజంగమముఁ జెప్పఁ ద్రిమూర్తినిగూఢమైచక్షన్
 శ్రీగురులింగజంగమ విశేషము లేకముగాఁదలంచి యా
 శ్రీగురులింగజంగమ వశీకృతమా మదిఁగొల్చి సమృద్ధిన్”

అని సోమనాథుఁడుగూడ నుద్గడించినాఁడు. వీరశైవ
 పంచాచార్యుల తొలు దొలుతటినామములగు వీర,
 నంది, భృగి, (భృంగిరిటి)శృప, స్కంద అనునవియే
 వీరశైవైశ్వర్యోత్తములుగా నాదినుండియు వ్యవ
 హృతమగుచున్నవని ముందే చెప్పియుంటిని. దశ
 విధశైవైశ్వర్య లో నీ ప్రముఖోత్తవ్యవహారము కేరల
 వీరశైవలఁదామాత్రమే గలదు. తక్కిన శైవ
 భేరముఁకు జేరిన బ్రాహ్మణులలో, లింగభాణ
 మారుపంగికకు గంగలశ్రోతశైవ మార్గశైవలలో
 గూడ, ఋషిగోత్ర సూత్రవ్యవహారమే యరు
 త్రము. చచ్చుచున్నది. కావున నేటి వీర
 శైవలు లకు కులగోత్రముల నేరిలిగఁ జెప్పకొను

చున్నారో యట్లే సంప్రదాయాచుగ్గుణముగ సోమ
నాథుడుగూడఁ దాను శివకులీనుఁడనని, భృంగిరిటి
గోత్రుఁడనని, గురులింగపుత్రుఁడనని తన కులగోత్రా
వికములను బ్రథమవయస్సులో రచించిన తొలి
కృతిలో విస్ఫుప్టముగఁ జెప్పికొనినాఁడు. దీని ననుస
రించియే యాతని ప్రశిష్యప్రశిష్యుఁడు పిడుపర్తి
సోమనాథు డు ఁద్యబసవపురాణాశ్వాసాంత ఁద్య
ములలో

“క భృంగిరిటి గోత్రసంభవ'

జంగమ లింగార్చనా నిశారద' విలస

త్సంగీత శాస్త్రపారగ '

గంగోత్పత్తిప్రకార కావ్యధరీణా!”

అని సోమనాథుని సంబోధించినాఁడు. అనుభవసార
రచనము నాఁటికి సోమనాథునకు బసవేశ్వరునియం
దంతగా వ్యామోహము గలుగలేదనియు, అందు
చేతనే యా ప్రథమకృతిలో నాతని నామోచ్చా
రణమైనఁ గావింపలేదనియుఁ బైని జెప్పియున్నాను.
బసవేశ్వరునందు భక్తిపారవశ్యము గలిగినతరువాత
వ్రాసిన బసవపురాణ, వృషాధిపశతక, చతుర్వేద
సాగము లలోఁగూడ సోమనాథుఁడు మఱొకగోత్ర
పేదియు జెప్పికొనలేదు. బసవపురాణావతారి
కలోనున్న “పాశముక్తుండ కేవల భక్తిగోతుండ”

అన్నదానికి భక్తిచే వర్తిల్లువాడ ననుటయేగాని
మఱొకటి గాదు. భక్తిగోత్ర మనునది యెవరి
యందును లేదు. గోత్రశబ్దమునకు వృద్ధి, బలిమియను
నర్థములుగూడ నున్నవి. పాండిత్యముతోపాటు
బసవేశ్వరభక్తిపారవశ్యముగూడఁ బండువాఁడన
చరమదశలో రచించి బసవేశ్వరునికే యంకితమొన
ర్చిన పండితారాధ్య చరిత్రముయొక్క యవతారి
కలోమాత్రము

“బసవని పుత్రుండ బసవగోతుండ
బసవేశు శ్రీపాదపద్మశేఖరుండ
బసవనిఁ బొగడఁబాల్పడు కపింద్రుండ
బసవన్నఁ బొగడఁబాల్పడు పారకుండ
బసవన్నదూతనే బసవన్నబంట
బసవన్న యిలుపుట్టు బానిసకొడుక
బసవన్న లెంకనే బసవన్న లింగి
బసవన్న పన్నలపన్న గావునను.”

ఇత్యాదిగా నుదాత్తమగు భక్తిభావముతో
భృత్యాచారముతోఁ దన బసవతన్త్రయత్వమును
బ్రకటించినాఁడు. బసవేశ్వరుఁ డొక గోత్రకర్త
కాఁడు. బసవగోత్రమనునది నాటికి నేటికి నెప్పుడుఁ
గూడ మీఁజైవుల వ్యవహారములో లేనేలేదు.
కావున సోమనాథుఁడు వాస్తవముగా బసవేశ్వరుని

పుత్రుడు కానట్లే తద్దోత్రుడునుగాడు. పురాతన శివభక్తులకుఁ బాము పుత్రులము, బంటులము, ఇత్యాదిగఁ జెప్పికొనుటగూడ వీరశైవుల సంప్రదాయము. వృషాభిశతకగుండలి కొన్ని పద్యములలో సోమనాథుడు బసవేశ్వరుని గూడనిట్లేవర్ణించినాడు. కావునఁ బూర్వోక్తములైన వీరశైవ సంప్రదాయవ్యవహారముల నించుకయెఱింగిన వారి కెల్ల సోమనాథుని వ్రాతలబట్టియే యాతఁడు పుట్టుకతోనే వీరశైవుడని సులభముగా గోచరింపఁగలదు.

సోమనాథుడు తన గ్రంథావతారికలలో నాతని గురులను, మిత్రులను గొందఱును బేర్కొనినాడు. కాని వారిలో ఏకామ్రనామధేయఁ డెవఁడును లేడు అయినను బైనిజెప్పినట్లు భృంగిగోత్రుల కెల్ల వీరశైవసంఘాచార్యులలోఁ గేదారక్షేత్రమందలి వైరాగ్యసింహాసనాధ్యక్షుడు ఏకోరామాచార్యుడు గురువు, అందుచే సోమనాథుడు తాను భృంగిగోత్రుడనని చెప్పికొని స్వపాదాతఁడు ఏకోరామగురుపీఠమునకుఁ జెందిన శిష్యుడనుట వీరశైవసంప్రదాయజ్ఞులకెల్ల వేఱచెప్పకయే తెల్లమగును. కావుననే యావిషయమెఱింగిన యన్యవాద కోలాహల శతకకర్త “ఈ హితానుషంగ!

యేకామ్ర గురుచిత్తనలైన భృంగ” అని సోమనాథుని సంబోధించుటలో ఛందస్సునకు సరిపడునట్లు “ఏకో రామ” శబ్దమును “ఏకామ్ర” యని హ్రస్వీకరించె నేమోయని నేను నాపూర్వవ్యాసములో వ్రాసి యుంటిని. అస లతఁడు “ఏకామ్ర” అని వ్రాచుఁగా సరిగా గుర్తింపక తాళపత్ర ప్రతిలేఖకు లుచ్చాఁణ పౌలభ్యముగ దానిని “ఏకామ్ర” యని మైనను లిఖించియుండవచ్చును. ఏదియైనను నిది యూహయే గాని సిద్ధాంతముగాదు. సోమనాథుఁడు చెప్పకున్నను అన్యవాగకోలాహలశతకర్త యెఱింగిన సోమ నాథుని గురువు “ఏకామ్ర” నామకుఁడు మఱొకఁ డుండిన నుండవచ్చును. ఏకోరామ, ఏకామ్ర శబ్దము లేక రూపకములనిగాని యభేదకములనిగాని నే నెచ్చటను జెప్పియుండలేదు. వ్యక్తులనామములను జేర్కొను నవసరములలో మనకవులు ఛందస్సునకు సరిపడునట్లు వానినిమూర్చి పలుతెఱింగులఁ గుదించు టయో పెంచుటయో పరిపాటియని వాఙ్మయ శోధకులకుఁ దెలిసినదే-భాషను దనచేతికీలుబొమ్మగా నాడించిన మనసోమనాథుఁడే యిట్టిమూర్పులెన్నియో చేసియున్నాఁడు. మచ్చునకు బసవపురాణము సప్తమా శ్వాసములో ఉగ్భటునికథలో “ఉగ్భటు” శబ్దము వట్లే పేర్చిన నావుగానిచోట్ల “ఉదుబటు డకనొప్పు

నొక్కభక్తుడు” “పరమేశ్వరుడు నుద్యుష్టయ్య
 గారి” అనివాడిన విధము జూడుడు. నేను వ్రాసిన
 దేమో సరిగా గుర్తించకయే శ్రీవిద్వాన్ వేదము
 వేంకటకృష్ణశర్మగా రీనడుము “మాతృసేవ” పత్రి
 కలో శతకివాఙ్మయముపై వ్రాయుచున్న వ్యాస
 ములలో సోమనాథునికి సంబంధించిన వ్యాసము
 లందు విద్యాస్థులకుఁ బౌరములఁజెప్పు తమ సత్యపరి
 పాటి ననుసరించి కాబోలు “ఏకః+ఆత్మ, ఏకః+
 రామ” అని సంధులు విడదీసి చూపుచు, ఏకాత్మ,
 ఏకోరామశబ్దముల భిన్నస్వరూపము లెఱుంగని
 వానిగా నన్ను నిరూపించుచుఁ దమ హేళనా
 పాండిత్యము గొంత ప్రదర్శించిరి. కాని సోమ
 నాథుడు తనసహజవీరశైవత్వమునకు సాధకముగాఁ
 జెప్పికొన్న భృంగిరిటిగోత్రజన్మమును గూర్చియు,
 అనుభవసారకృతి ప్రాథమికత్వమును గూర్చియుఁ
 జల్లఁగా జాటవిడిచియందుఁగూర్చి యొక్క మాటై
 నను సమాధానపూర్వకముగ వ్రాయరైరి. వీరి
 వ్రాతలందలి యాచిత్యమును సవ్యాదములే పరి
 శీలించదగును.

ఇట్లు సోమనాథుడు సహజవీరశైవ్రుడని యాతని
 ప్రాథమికకృతియగు అనుభవసారమువలననే వ్యక్త
 మగును. శ్రీనీరేశలింగముపంతులుగారు ఆంధ్రకవుల

చరిత్ర ప్రధమసంపుట పునర్ముద్రణములో నాతఁడు
 వీరశైవుడనియే వ్రాసిరి. దీనికే నేను వివరణముగ
 ఆంధ్రపత్రిక దుందుభిసంవత్సరాది సంచికలో సోమ
 నాథుఁగూర్చి మొదట వ్రాసిన వ్యాసములో
 నాతఁడు వీరశైవులలో భక్తవర్ణమునకు జేరిన
 వాఁడుగాక, గురువర్ణమునకు జెరిగినవాఁడనియు నట్టి
 వారిని సాంద్రదేశమున నేటివాఁడుకలో మరస్థులు,
 మాఝేశ్వరులు, జంగమునను సాంకేతికనామము
 లతో వ్యవహరించుచున్నారనియు వ్రాసియుంటిని.
 జంగమ, మాఝేశ్వరశబ్దములు కేవలము కులవాచ
 కములు గావనియు, నవి వాఙ్మయమున చరిత్రంగ
 (జీవితరూపమునఁ జరించు శివుఁడు = శివభక్తుఁడు.)
 వాచకములుగనే యుపయుక్తములయినవని నేను
 గూడ నెఱుంగుదును కాని వీరశైవేతరలోకము
 నకుఁ దెలియుటకయియే నేటివాఁడు ననుసరించి
 సోమనాథుఁడు సహజవీరశైవుడగు జంగముడని
 నేను వ్రాసినది. సోమనాథుని సొంతవాఙ్మయములవలన
 నిరూపితమై యాతని ప్రశిష్యుఁటికిఁజెందిన పిడు
 పర్తి సోమనాథాదుల వ్రాతలచే నిర్ధారితమై, సోమ
 నాథుని వంశ్యులచుని నేడు గూడపాలకునికి ప్రాత
 మందలి మాఝేశ్వర కుటుంబములు చెప్పెడి
 వాడుకచే నిశ్చితమైన యీర్ష్యయమునే నే నిప్పటి

కిని గలిగియున్నాను. దానిని గాదనుటకుఁ దగిన బల
 వత్ప్రమాణములు నాకుఁ గానరాలేదు. అంధుల
 చరిత్ర రచించిన చరిత్రచతురానన బిరుదాంకితులు
 కీర్తిశేషులు శ్రీచిటకూరి వీరభద్రరావుపంతులు
 గారు నానిర్ణయమే యామోదించియున్నారు. సోమ
 నాథుఁడు ఆరాధ్యబ్రాహ్మణశాఖలో (శ్రౌతమార్గ
 శైవములకుఁజెందినది) జనించి రానురాను బసవేశ్వ
 రునియందలి వ్యామోహము సొచ్చినకొలది అను
 భవసారరచనమునాఁటికి వీరశైవులలోఁగలిసిపోయి
 భృంగిగోత్రుఁడనని చెప్పికొనెనని కీర్తిశేషులు శ్రీ
 కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుపంతులుగారును, నేఁటి
 తెలుఁగునాఁటి యారాధ్యుల పూర్వులు లింగధారు
 లనుటకుఁగాని, పదునాఱవశతాబ్దికిఁ బూర్వము
 బ్రాహ్మణులలో లింగధారణమొందు నాచారముండె
 ననుటకుఁగాని యాధారములే మృగ్యములుగాన
 బసవేశ్వరాదులందు భక్తిఁ జూపినంతమాత్రమున
 సోమనాథుఁడుగూడ వీరశైవుఁడనుట కాధారము
 చాలదనియు, నాతఁ డాజన్మము స్తార్త బ్రాహ్మణుఁడు
 గనే యుండియుండునని శ్రీవేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి
 గారును, సోమనాథుఁడు శివద్విజులను శైవబ్రాహ్మణ
 శాఖలో జనించి, రానురాను బసవేశ్వరాదుల వీర
 శైవమునం దభిమానము గలుగఁగా సన్న్యాసము

స్వీకరించి వీరశైవమతప్రచారమునకై దేశాటన
 మొనర్చెనని, అట్టివారినే “జంగములు” అందురని
 వారియందే భృంగీత్యాది ప్రమథశోత్ర వ్యవహార
 ముండి యుండునని శ్రీచిలుకూరి నారాయణరావు
 పంతులుగారును, వారివారికిఁ దోచినట్లు ప్రతి
 వాదముల నెలకొల్పియున్నారు. నేడు శ్రీవేంకట
 కృష్ణశర్మగారు గూడ వీరిని గొంతవఱకు (అందును
 శ్రీనాగేశ్వరరావుపంతులుగారి యభిప్రాయమును
 గొంచె మెక్కువగను) ననుసరించునట్లు వారివ్రాతల
 వలనఁ గనుపట్టుచు అనుభవసారమే సోమనాథుఁడు
 బాల్యమునవ్రాసిన ప్రథమకృతి యని నిరూపిత
 మయినప్పుడు శ్రీనాగేశ్వరరావుపంతులుగారి వాద
 మున కాస్కారమేలేదు. సోమనాథుని వ్రాతలకు
 సంప్రదాయములకు విరుద్ధములయిన నిట్టి వాదముల
 కెల్ల మూలాధారములయినవి శివాగమ పరిచయ
 లోపమును, జన్మతః బ్రాహ్మణుడైనఁగాని సోమ
 నాథుఁడు చతుర్వేదపారగత్వము నద్వితీయపాండి
 త్యము గడించియుండుట యసంభవమనెడి దుర్భ్ర
 మము మాత్ర మేయని చెప్పఁదగును. పూర్వోక్తము
 లయిన శైవాంతర్భాగములలో నుత్తరోత్తరముగ
 నొక్కొక్కటియు. దక్కినవానికన్న నుత్కృష్టము
 లని, బ్రాహ్మణులకు గర్భాష్టకమున జరిగెడి యుష

నయనసంస్కారముతో లభించు వేదవిద్యాధి
 కారములెల్ల శివకులీనులగు వీరశైవులకు నుపనయ
 నముకంటె నెక్కుడు నియమములతో జరుగు లింగ
 భారణదీక్షతోడనే కలుగునని శివాగమప్రతిపాదిత
 మయిన యథార్థతత్త్వ మెటుంగువారికి యి
 వాదమండలి దౌర్బల్య మవగతము కాగలదు.
 కావున సోమనాథుని సహజవీరశైవత్వ మాతని
 యపారవైదుష్యమునకు సాధకమేగాని బాధక
 మెంతమాత్రమును గాదు వాస్తవముగా సోమ
 నాథుడు వీరశైవేతర ద్విజశాఖలలో జన్మించి
 చరమదశలోనే వీరశైవమును స్వీకరించినచో నాతఁ
 డా పూర్వాశ్రమములోఁ దన ఋషిగోత్రసూత్ర
 ములఁ బేర్కొనుచు రచించిన గ్రంథమొక్కటియుఁ
 గానరాకుండుటకుఁ గారణమేమి? వీరశైవమతస్వీక
 రణముతో నాతని తొంటికులము దగ్ధమైనట్లే
 యప్పుడు రచించిన పూర్వకృతులెల్ల సశేషముగ
 దగ్ధము గావింపబడినవని సహృదయులు చెప్పు
 నేర్తురా?

సోమనాథుని ద్విపద బసవపురాణము నోరు
 గంటిలో భక్తులు స్వయంభూదేవుమంటకలన
 జదువుచున్నప్పుడు ప్రతాపరుద్రుఁ డచటి కేతెంచి
 యందుఁగూర్చి యడిగిన సందర్భవిషయమున న్రాసిన

పద్యములో పిడుపర్తి సోమనాథుడు “ధూర్తవిప్రుఁ
 డొకఁడు భర్తఁజేరి - పాలకురికి సోమపతితుఁ డీ నడు
 మను బెనచె మధ్యనల్లు పెట్టి ద్విపద” అని యతిస్థాన
 మున వాడిన “పతిత” శబ్దమును, పండితారాధ్య
 చరిత్రలో కథాశ్రోణయు, హరితసగోత్రాపస్తంబ
 సూత్రుఁడు, వైప్రబ్రాహ్మణుఁడు నగు పాలకురికి సూర
 నామాత్యుని విషయమున సోమనాథుఁడు వాడిన
 “నెచ్చెలికాడవు నీవకావనియు మచ్చికనాముద్దు
 మఱది వీ వనియు అటలేనిసఖుడ ! సూరార్య !
 నాముద్దు మఱది! విన్నిది మహిమప్రకిరణము” అచు
 విశేషణములలో నతఁడు సూరమాత్యునియొడఁ
 జెప్పికొన్న ముద్దుమఱది సంబంధమును బ్రతి
 వాదులు తమవాదమునకుఁ గొంతయాధారముగఁ
 నైకొనుచున్నారు. ఈ గొడవలు ముందుగా నా
 వ్యాసములలో నేనే యెత్తికొని ప్రత్యాఖ్యాన
 మొనరించినవేగాని క్రొత్తవిగావు. సోమనాథుఁడు
 బ్రాహ్మణవంశములోఁబుట్టి తరువాత వీరశైవముచు
 స్వీకరించి భ్రష్టుడయ్యెననెడి భావముతోనే యాతని
 యొడ “పతిత” శబ్దమును ధూర్తవిప్రుఁడు ప్రయో
 గించినట్లు పిడుపర్తి సోమనాథుఁడు వ్రాసినాడని
 వీరి వాదము శివాగమప్రమాణదృష్టితోఁ జూచిన
 యొడల జన్మతః శ్రౌతమార్గశైవశాఖలకుఁ జేందిన

బ్రాహ్మణులు, తరువాత కేవల వీరశైవమునే స్వీకరించినచో నది వైకిమటికొన్ని మెట్లెక్కి యుత్కృష్టతను బడయుటే యగుచుగాని భ్రష్టతకొందుటగానే రదు సోమనాథుఁడు శివభక్తివిహీనులగు స్వార్థ బ్రాహ్మణులతోడి వాదములలో వారిని పతితులు (పాపులు) త్రాటిమాలలు, కర్తవ్యండాలును ఇత్యాదిగా నిగసింపఁగా వాదములలో నాతని నోడింపలేనివారు కొందఱు ప్రతికే బ్రతిగా నాతనియెడఁ గూడనట్టి విశేషణములనే వాడియుందురు. “శ్రుతి శిరస్సమూహి “పతిరేకయాసీ” త్త! నుచు నుతిపదుర్గుణులు మదించి యితరసురలఁబట్టి ‘పతితులు’ సర్వుఁకి బాహ్యులగుటదేమి? బసవలింగ!” అని చతుర్వేద సారపద్యమునందును, పండితారాధ్యచరిత్ర దీక్షా ప్రకరణములో విభూతిమహిమసిద్ధాంతప్రతిపాదనమున “పతిత్యేవనసంశయః” “పాతిత్యేయూతితత్క్షణాత్” అనున్నప్రతి పురాణప్రమాణముల నుద్ధరించుటలోను, ఇట్లే మఱికొన్ని పట్టులను సోమనాథుఁడు పాపాత్ములను నర్థమిచ్చు సందర్భముననే పతితశబ్దము నుపయోగించినాఁడు. పరమేశ్వరుని విషయమున “పతితపావన” విశేషణమును సాధారణముగ నందఱు వ్యవహరింతురు. కావున పతిత శబ్దమునకు పాపి యనునది రూఢార్థమైనట్లు కుల

భ్రష్టుడనునది కాదు. ఇంతకు ప్రతాపరుద్రు నెదుట
సోమనాథునెడ బ్రాహ్మణు లేనిరసనవాక్యముల
వాస్తవముగ నుపయోగించిరో పిడుపర్తి సోమ
నాథు డుస్వముగా నెటు గురూ? పరమపనిత్రుడగు
నాతనిని ధూర్త బ్రాహ్మణు డు నిందించెనను భావ
మును వ్యక్తీంచుటలోనే భ్రష్ట పతితశబ్దములలో
నేది యచ్చట నుపయుక్తమయినను యతిభంగము
లేకున్నను పతితశబ్దము నే యాతఁ డుపయోగించి
యుండెను

సోమనాథు డు తనకృతులలో అనుభవసారము
నకు గోడగి త్రిపురారిని, బసవపురాణమునకు
గొబ్బారి సంగనామాత్యుని, పండితా రాధ్యచరిత్రకు
పాలకురికి సూరనామాత్యుని, గణాశ్రోతలుగాఁ గూర్చి
కొన్నాఁడు మొదటికృతిలో త్రిపురారిని దప్ప మఱి
మిత్రుల నాత డు వేర్వొనలేదు బసవపురాణావతారి
కలోఁ గణాశ్రోత గొబ్బారి సంగనామాత్యునితో
పాటు మరల గోడగి త్రిపురారి, మఱికొందఁ జితర
మిత్రులను భక్తులను జేర్చొనినాఁడేగాని యప్పుడు
గూడఁ బాలకురికి సూరనామాత్యుని స్మరింపలేదు.
ఈతనితో మిత్రత్వముగాని, తద్రూపకమయిన బంధు
త్వముగాని సోమనాథుని కాపిష్టుటనే ఘటిల్లి యుం
డును. ఎప్పు డది గలిగినను వారిరువురు భిన్నగోత్ర

సూత్ర వ్యవహారముగల వేర్వేలు సంప్రదాయము
 లకుఁ జెందిన శైవులని సోమనాథుని వాక్యముల
 వలననే వ్యక్తమగుచున్నది. శ్రౌతమార్గశైవసంప్ర
 దాయములవా గుఱనయముతోపాటు ఇష్టలింగ
 ధారణముగూడ నొంది వంశానుగతమయిన శ్రౌత
 స్తార్తకర్తముల గొన్నిటి నొనరించుచు, ఋషిగోత్ర
 సూత్రవ్యవహారమునే గలిగియున్నను వారు పూర్వ
 కాలమున లింగధారణములేని స్తార్తబ్రాహ్మణులతో
 నెట్టి సంపర్కములేక కేవల లింగధారణమే గల వీర
 శైవులతో నెక్కువ సాహచర్యసౌహృద్యములను
 గలిగి యన్యోన్యమైత్రితో వర్తిల్లుచుండిరనుట
 కనేకాధారములున్నవి. ఈసాహచర్య మానాఁడు
 వీరికి వీరశైవులకు సహభోజనములు గలిగియుండె
 నేమో యనునంతవఱకుఁ గూడ సాగియుండవచ్చు
 నని “ఆంధ్రవిజ్ఞాన” క్తులు కీ॥ శే॥ శ్రీరాజాకందు
 కూరి బా॥ సూర్యప్రసాదరావుగారు (దేవిడిసంస్థా
 నాధీశులు) మున్నగు పెద్దలు కొందఱు తలంచు
 చుండిరి. కాని కేవల వీరశైవులతో శ్రౌతమార్గశైవ
 సంప్రదాయములకుఁ జెందిన శైవ బ్రాహ్మణులనాఁడు
 వైవాహికబంధములఁ గూడఁగలిగి యుండిరని తలంచు
 వారెవరును గానరాలేదు. ఇపుడు భృంగిగోత్రు
 డైన కేవల వీరశైవుఁడు పాలకురికి సోమనాథుఁడు,

హరితసగోత్రుఁడు మార్గశైవుఁడు నగు పాలకురికి
 సూరనామాత్యుఁడు నిరువురు నెంత యటలేని
 మచ్చికగల నెచ్చెలికాండ్రయినను, ఇచ్చి పుచ్చు
 కొను పెండ్లిసంబంధములుగూడఁ గలిగిన నిక్కంపు
 బావమఱుదులు గారనియు, సోమనాథుఁడు చెప్పిన
 యీముద్దుమఱుది సంబంధము తిక్కన మనుమ
 సిద్ధుల మామయల్లుర సంబంధమునలె నటలేని
 మచ్చిక కలిమిఁజెప్పిర యాపచారిక సంబంధమని
 సంభావించుటయే సమంజసమని నేను వ్రాసియుం
 టిని. భిన్నగోత్రులయింపు డేకగృహనామకత్వము
 వైవాహికసంబంధమునకు బాధకము గాకపోవచ్చును.
 సోమనాథ సూరనామాత్యుల యింటివే రొక్క
 పైనను వారు వేర్వేలు ఋషిగోత్రజులు గార
 గదా! వారిగోత్రములు కేవలము భిన్నసంప్రదాయ
 ములకుఁ జెందినవి. వారు నిక్కంపు బావమఱుదులే
 యైననాఁ డాబంధుత్వముతోపాటు సోమనాథుఁడు
 తనకు సూరనామాత్యునకుఁ గలయటలేనిసఖిత్వము
 నెచ్చెలితనము నంతగట్టగా నుగ్గడించుట కవసరమే
 గానరాదు ఆనాడు ప్రథమగోత్రసూత్రవ్యవ
 హారముగల కేవల మీశైవుఁడు, ఋషిగోత్రసూత్ర
 వ్యవహారముగల శైవబ్రాహ్మణులకు వైవాహిక
 సంబంధములుగూడ నుండెనని పరిశోధకు లెవరైనఁ

బ్రహ్మణపూర్వకముగ నిరూపింపఁగల్గుచో సోమ
నాథ సూరనామాత్యుల బావమఱుగుల సంబం
ధము కేవల మాపచారికపే-గాక యకాగికము
గూడ నై యుండునని యంగీకరించుటకు నా కభ్యంత
రము లేదు. సోమనాథుని సహజవీరశైవ్యత్వవిషయ
మునఁ బ్రతిపక్షవాదములందలి యసామంజస్యము
నింకను విఫలముగ నెఱుంగ నెంచుచు ఆంధ్ర
సాహిత్యపరిషత్పత్రిక సం॥ , 19 సంచికలు 3, 4, 5
లందుఁ బ్రకటితమయిన “పాలకురికి సోమనాథకవి
కులగోత్రప్రశంస” అను నావ్యాసమును, పూర్వోక్త
మయిన “పాలకురికి సోమనాథకవి” యను గ్రంథ
మందలి యైదవ ప్రకరణమును, శ్రీ చిలుకూరి నారా
యణరావుగారి వ్రాతలపయి మఱల 1949 సం॥
ఆగష్టు 29 నెఱ్ఱెంబరు 1, 19, 19 అక్టోబరు 31
తేదీలు “త్రిలింగ”పత్రికలలో “సహజవీరశైవ
త్వము” అను శీర్షికతో వ్రాసిన వ్యాసములందలి
యంశములను జూడఁదగును.

— తలిదండ్రులు, గురులు, మిత్రవర్గము, ఎఱుబము —

సోమనాథుఁడు తనతలిదండ్రులపేర్లను దొల్తటి
కృతి యనుభవసారముతోఁ బేర్కొన లేదు. అందుఁ
జెప్పిన “గురులింగ తనూజుండ” అను సమాసమందలి
గురులింగశబ్దము దీక్షాగురునకు వీరశైవు లుపయో

గించు సాగేతికవిశేషణమని మున్నే చెప్పియుంటిని. తరువాత వ్రాసిన బసవపురాణావతారికలో “భ్రాజిష్టుడగు విష్ణురామిదేవుండు తేజిష్టువగు శ్రియా దేవియమ్మయును, గారవింపఁగనొప్పు గాదిలిసుతుండ” అని చెప్పియుండుటచే నిందలి విష్ణురామిశ్రియా దేవులే యీతని తలిదండ్రులని యూహింపఁదగును. సోమనాథునిజనకు లాతఁబాల్యముననే చనిపోవఁగా నప్పటి పాలకురికి గ్రామపరిపాలకులు, శైవబ్రాహ్మణ (మార్గశైవ) కుటుంబమువా రీతని నాదరించి పోషించిరని యొకయైతివ్యాముగూడ నాస్త్రాంతమం దున్నదని, సూసమీపమందలి మల్లంపల్లిలో నిప్పు డున్న “ఉత్తమరాజు” అను గృహనామము గల నియోగిబ్రాహ్మణులు తా మావంశస్థులమని చెప్పి కొనుచున్నాఁడు కీ॥ శే॥ శ్రీచిదిరెమరము వీరభద్ర శర్మ గారు “విభూతి” పత్రికావ్యాసములలోఁ బ్రకటించియున్నాడు. ఆసందర్భములోఁ బైనిశిక్షింప విష్ణురామిశ్రియాదేవులు సోమనాథుని పోషకజనకులైనను గావచ్చును. “గారవింపఁగ నొప్పు గాదిలిసుతుండ” అననది యీ రెండవ యూహకే యొక్కవ సోపానముగఁ గనపట్టును. ఈనామములు విష్ణుదేవతాత్మకములుగానుండుట సోమనాథుడు స్వరూపముననే జన్మించెనని వాదించు

వా రొకింత సహాయకముగ కైకొనుచున్నారు. కాని యది యవిచారమూలకమే. అందుకు వ్యతిరేకముగనున్న యితర ప్రబలాధారముల కిది యేపాటి బంధకము కాజాలదు. వీరశైవులదృష్టిలో విష్ణు మౌనరమణభక్తుడు. పలువురు శివభక్తుల నామములతోపాటు విష్ణుసంబంధిక నామములను గూడఁ దమసంతతికే బెట్టెడివారు పూర్వము నిప్పుడు గూడ వీరశైవులలోను శైవ బ్రాహ్మణులలోను గలరు. ఏకాంతరామయ్య, ఏకోరామయ్య, సిద్ధరామయ్య, చెన్నరామయ్య, హరిశ్వురుండు, పద్మరసు, రాఘవాంకుడు, పద్మకాంకుడు మున్నగు పేర్లుగల వీరశైవులు పూర్వకాలమునందే గలరు

సోమనాథుని కవితావిద్యాగురువు కరస్థలి విశ్వనాథుండు. ఆవిషయము నాతడు అనుభవసారమునను, బసవపురాణావతారికగ్రంథమున విస్పష్టమొనర్చినాడు. విశుపత్తి సోమనాథుడుగూడ దీని నుద్గడించినాడు. చతుర్వేదపారగుడైన తరువాత రచించిన పండితారాధ్యచరిత్రావతాంకలో సోమనాథుండు “పేరెన్నఁబడిన శ్రీచెలిదేవవేమ—నారాధ్యులను పరమారాధ్యదేవు—మనుమని శిష్యుండ” అని వ్రాసికొని తనకు వేమనారాధ్యుని మనుమండు మఱొక గురుండని చెప్పికొన్నాడు. బసవేశ్వర

మల్లికార్జునపండితారాధ్యుల సమకాలికుడై విశేష
మహిమాన్వితుడై, పేరెన్నికగన్న యీ బెలిదేవ
వేమనారాధ్యునిచరిత్రమును సోమనాథుడు పండి
తారాధ్యునిచరిత్ర పురాతనప్రకరణమునఁ బ్రత్యేక
ముగఁగూడ గూర్చి యందులో నాతని “ప్రకట
చతుర్వేదపారంగతుండు” అనికూడఁ బ్రశంసించి
నాడు. వేదవిద్య యాతనియింట సమాచానముగ
నుండియుండును కావున నీతని మనుమనియొద్దనే
సోమనాథుడు వేద వేదాంగముల నభ్యసించి
యుండును.

బసవపురాణావతారికలో “కట్టకూరి పోతిదేవర
పదాంబుజమట్టుదుండ” నని సోమనాథుడు చెప్పి
కొనియున్నాడు. ఆరాధ్యశబ్దమువలెనే దేవరకూడ
పూజ్యవాచకము. ‘దేవ’శబ్దమునకుఁ గన్నడ బహు
వచనమయిన “దేవరు” అనున కిది ఎక్కతి. వీరశైవ
మరస్థల గురజంగములు కలుపురు తమనామముల
చివర నీ దేవశబ్దమును జేర్చికొనుట పరిపాటి. కట్ట
కూరు పాలగురికి సమీపముననే యున్నది. కావున
నీ పోతిదేవ, సోమనాథునివలెనే భృంగిగోత్రుడైన
మరస్థలగురుకట్టశంగము డైయుండుననియు, వీర
శైవసంప్రదాయానుబద్ధముగ సగోత్రుడగు నాతని
చేతనే సోమనాథునితలవంపు లాతనికి లింగధార

జము చేయించియుందురనియు, అందుచేతనే
 యాతని విషయమున “పదాంబుజమట్టదండ”
 విశేషజమును సోమనాథుడు చేర్చికొనెననియు నేను
 దలంచుచున్నాను సోమనాథుడు సహజప్రతిభా
 వంతుడు, శిరభక్తిసంపన్నుడు నయి బాల్య
 యావనముల నేమాత్రము బీటుపుచ్చక విద్యా
 ర్జనమునందును, సద్భక్తసాహచర్యమునందును గాల
 ము గడపుచు బాలకురికి ప్రాంతమందే త్రిపురాం
 తకము శ్రీశైలము మున్నగు శిక్షేత్రములకుఁ
 గూడ నేగి వానిని సందర్శించుచు నచ్చుచు విద్యా
 భ్యయన మొనరించుచుండెను. బసవపురాణపండి
 తారాధ్యచరిత్రరచనముల కుద్బోధము శ్రీశైల
 తేత్రమందలి యొడ్డోలగముల భక్తసమక్షమున నే
 తనకుఁగలిగిన ట్లాతఁడు చెప్పికొన్నాడు బసవపురాణ
 కథాసూత్రములఁ దన కెఱింగించినపెద్దలలో త్రిపు
 రాంతకవాస్తవ్యుడగు కరస్థలి సోమనాథుని, రెంటాల
 మల్లినాథుని, మఱియొక మల్లినాథుని, దోచమాం
 బను నాతఁడు బేర్కొన్నాడు. వీరిలోఁ గరస్థలి
 సోమనాథుడు సోమనాథునికవిగాగుండైన విశ్వ
 నాథునియగ్రజుండైనను గావచ్చును. వీరు, అను
 భవసార బసవపురాణపండితారాధ్యచరిత్ర కథా
 శ్రోతలు గోడగి త్రిపుర, గొబ్బూరి ముగి నామాత్య

పాలకునికి సూరనామాత్యులుగాక సోమనాథుడు వడగాము రామేశునిశిష్యుడైన చెన్నరాముడను మహాకప్రాణమిత్రునిఁ బేర్కొన్నాఁడు. ఇట్టి మహాభక్తులతోడి గోష్ఠీసాహచర్యములు సోమనాథుని విద్యావైదుష్యములకు మఱింత వికాసమునుగూర్చి యాతని కవిత్వమందలి రసస్ఫూర్తికిఁ జాల దోహదమును గలిగించెనని తలంపనగును.

తోంటదాద్యుడు తన పాలకునికి సోమేశ్వర పురాణములో నాతఁడు వేమనారాధ్యవంశ్యుడని, గురులింగ మంగళాంబికలపుత్రుడని సోమనాథుని కృతులందలి వ్రాతలను సరిగా గుర్తింపక వ్రాసినాఁడు వేమనారాధ్యుడు సోమనాథుని విద్యాగురునితాతయే గాని యాతనికూటస్థుడు కాఁడు. గురులింగము సోమనాథునితండ్రి పేరు గాదని ముందే తెలిసికొంటిమి గదా! సోమనాథునితల్లి మంగళాంబయనుట కాతనికృతులం దెట్టి యాకరమును లేదు. కావున నీవిషయములలో తోంటదాద్యుని వ్రాతలకుఁ బ్రామాణ్య మొసంగఁ జాలము.

సోమనాథుడు యావజ్జీవము గృహస్థాశ్రమ వర్తియైనట్టే కన్పట్టును. అతఁడు సన్న్యాసమును స్వీకరించెననుటకుఁగాని విరక్తుడు (నిరాభార వీర

జైవుడుగా వర్తిల్లెననుటకుఁగాని యెట్టి యాధా
రము లేదు. తోంటదారుని గ్రంథమునుబట్టి
యాతనికిఁ జతుర్ముఖబసవేశ్వరుఁ డనుపుత్తుఁ డుండె
ననియు, దండ్రితోఁగలిసి యాతఁడు చక్రపాణి
రంగనాథాది ప్రత్యస్థుల నోడించెననియు, సోమ
నాథునియనంతరము శిష్యు లాతనికే తండ్రీ గురు
పట్టముఁ గట్టిరనియుఁ దెలియుచున్నది.

❦ వైదుష్యము, బిరుదుములు ❦

సోమనాథుఁడు సమస్తవిద్యల నాకళించిన
యుద్దండపండితుఁడు. సర్వజ్ఞుఁడు. సరసకవితావిశా
రదుఁడు. సంగీతశాస్త్రపారగుఁడు. పిడుపర్తి సోమ
నాథుఁ డీతని శక్తియుక్తుల నిట్లు వర్ణించినాఁడు.

సీ లిపి లిఖింపకమున్న యపరిమితార్థోక్తి

శక్తి యాతనిజిహ్వా జరగుచుండు

ఛందోధికరణాది సరణిఁ జూడకమున్న

మదినుండుఁ గావ్యనిర్మాణశక్తి

భావ్యసంతతులు చెప్పక చూడకయమున్న

రుద్రభావ్యక్తియా రూఢి వెలయు

తర్కశాస్త్రాది విద్యలు పఠింపకమున్న

పరపక్షనిగ్రహప్రాధివెలయు

గీ నతని నుతియింప నాబోటి, కలవియగు నె

జైనమస్తకవిన్యస్త శాతకూల

కలితబిజ్జల తలగుండు గండబిరుద

శోభితుఁడు పాల్కురికి సోమనాథుండు

ఇట్టి యపారవిద్యాసంపత్తి కేవలము గురుకుల
చాసముననే యార్జింపవలెనన్న నొక్కజన్మములో
లభించునట్టిది గాదు. కావున నీత డు గురువులనుండి
పడసిన విద్యాసంస్కారము నామమాత్రమే యని
యొన్నఁదగును “ప్రవేదిరే ప్రాక్తనజన్మవిద్యాః”
అనున ట్టిశ్వరప్రసాదమున నప్రయత్నముగనే సకల
విద్యాశక్తులు నీతనిని వరింపియుండును. అందుచేతనే
యీతనిని సాక్షాత్తు భృంగియవతారమని తలంచిరి.
బహుముఖములయిన యీతనికృతులు బహుముఖ
మగు నీతని వైదుష్యమున కాదర్శముగ నున్నవి.
ఆంధ్రకవులలో సర్వజ్ఞతాశక్తిగల నన్నయ, తిక్కన,
ఎఱ్ఱాప్రగడ, నన్నెచోడ, నాచన సోమనాథ శ్రీ
నాథాదుల మించిన విద్యత్కవిగా నీతని గణింపఁ
దగును. చెన్నబసవపురాణకర్త అత్తలూరి పాప
యామాత్యు డీతనిని “వరసర్వజ్ఞశిఖామణి” యని
నుతించినాఁడు. ప్రత్యక్షభృంగీశావతార, తత్త్వ
విద్యాకలాప, అన్యవాదకోలాహల, కవి తా సార
మున్నగుబిరుదము లీతనికిఁ గలవని కర్ణాటకవిచిత్ర
చెప్పుచున్నది.

— ౧౭ ఆచారవ్యవహారములు ౧ —

ఈతఁడు చతుష్షష్ఠి శీలసంపన్నుఁడు. అతని వీర శైవాచారధౌరేయత కొలఁది యిడగానిది. సాటి లేనిది. భవి (శివభక్తి విహీనులు) జనదర్శన స్పర్శ నాదుల నీతఁడు కలనైన నంగీకరించెడివాఁడు కాఁడు. “భవిజన సమాదరణ సంభాషణాదిసంస్కర దూరగుండ” “భవికృతారంభసంభవధాన్యనిచయ భవినిరీక్షణ రసపాకవితాన భవిహస్తగతఫలపత్ర శాకాది భవిగృహక్షేత్రాది కథవర్జితుండ” ఇత్యాదిగా నాతఁడే చెప్పికొనినాఁడు. పిడుపర్తి సోమ నాథుఁ డీతని విగ్రహవర్ణనములో “నిర్మల పటిపట లావృత దేహు” అనికూడఁ జెప్పియున్నాఁడు. ఈ పటలావరణము భవిముఖదర్శన నిరాకరణమునకై యుండును. వీరశైవమందలి చతుష్షష్ఠి శీలనిర్వహణ మీమహానీయునితో నంతరించెనని పెద్దలు చెప్పుదురు.

— ౧౮ కాలము ౧ —

బసవేశ్వరుఁడు నాతని యేలికబిజ్జలుఁడు నిరువురు నించుమించుగ నేకకాలముననే క్రీ. శ. 168 లో మరణించియుందురని చరిత్రజ్ఞులు నిర్ణయదముగ నిర్ణయించియున్నారు. మల్లికార్జునపండితుఁడు బసవేశ్వరసందర్శనార్థమై కల్యాణపట్టణమున కేగుచు

మార్గమధ్యమున వనిపుర గ్రామమున విడిసియుం
 డఁగా నంతకుము న్నెనిమిదిదినములై కల్యాణమున
 ఘటిల్లిన గజిబిజివలన బసవేశ్వరుఁ డవతారమును
 జాలించి సంగమేశ్వరునం దైక్యమైవార్త
 కొందఱు భక్తులవలన విని ప్రలాపించి, బసవేశ్వ
 రానంతరము తాను ప్రపంచమున నుండియుఁ
 బ్రయోజనములేదని తలంచి, ప్రయాణముచు శ్రీ
 శైలమునయిపునకు ములించి, శ్రీగిరిప్రదక్షిణాదు
 లతో శివరాత్రివ్రతమును నిర్వర్తించి, సంగమేశ్వర
 తేత్రమున బసవేశ్వరునిబలెఁ దిచ్చుఁగూడ నైక్య
 మొనర్చుకొమ్మని మల్లికార్జునస్వామిని బ్రార్థించి
 యాతనియందు లీనమయ్యెనని సోమనాథుఁడు పండి
 తారాధ్యచరిత్రమునఁ జెప్పియున్నాఁడు. కావున
 బసవేశ్వరునియనంతర మొకటి రెండుసంవత్సరముల
 లోనే మల్లికార్జునపండితుఁడు క్రీ. శ. 1170 ప్రాంత
 మున ముణించెననికూడఁ బలువురుచరిత్రజ్ఞు లంగీ
 కరించుచున్నారు. ఇందుచే సోమనాథుని కాలనిర్ణ
 యమునకై వీరియనంతర మెంత కాలములో నాతఁ
 డుండెననుటయే విచారణీయము. బసవపురాణము
 చివర “ప్రస్తుతింపంగ సద్భక్తివిస్ఫురణఁ బ్రస్తుతి
 కెక్కిన బసవనిచరితఁ జెప్పితి భక్తులచే విన్నమాఱ్ఱి”
 అని చెప్పియుండుటచే నీతఁడు బసవనికే గేవలము

సమకాలికుడై యాతనిచరితమును స్వయముగ సాకల్యముగ నెఱిగినవాడుకాఁ డనుట స్పష్టము. బసవపురాణకథాసూత్రములఁ దనకెఱింగించిన పెద్దలలో త్రిపురాంతకవాస్తవ్యుడైన కరస్థలి సోమనాథు నీతఁ డీగ్రంథావతారికలోఁ “బండితారాధ్యకృపాసముద్గతుఁ”డనికూడ వర్ణించినాడు. దీక్షాగురుని దయాహస్తగర్భసంభవులమని చెప్పికొనుట లింగదీక్షితులసామ్రాజ్యబాయమని ముందే గుర్తించితిమి. కాన వైవిశేషణమునుబట్టి కరస్థలి సోమనాథుని దీక్షాగురు వాకాలమునఁ బ్రసిద్ధికెక్కిన మల్లికార్జున పండితారాధ్యుడే యని స్ఫురింపఁగలదు. గోదావరిమండలమున దక్షిణ మక్షేత్రమందలి భీమేశ్వరస్వామి నర్పించుచు భీమనపంతుఁడు పుత్రసంతానార్థియై శ్రీశైలమల్లికార్జునునిఁగూర్చి తపమొనరింపఁ దత్ప్రసాదముననే యాతనికిఁ బండితారాధ్యుఁడుదయించెనని, తల్లిదండ్రు లాస్వామినామమునే యాతనికిఁబెట్టినని పండితారాధ్యచరిత్రము నచన్పది. కావున మల్లికార్జునపండితుఁడు దక్షిణామ్రాంతీయుఁడైనను మొదటినుండియు నడుమ నడుమ శ్రీశైలయాత్ర కేగుచుండెడివాఁడనియు, అప్పుడు కరస్థలి సోమనాథుఁ డాతనినుండి దీక్షానొందియుండుననియుఁ దలంచుట కెట్టియభ్యంతరము లేదు. ఈతఁడు

సోముని బసవపురాణరచనకాలమునాటికి డెబ్బది
 యెనుబదేండ్లవృద్ధుడై యుండును. పండితారాధ్యు
 చరిత్రరచనమునాటి కాలము జీవించియుండెనో
 లేదో చెప్పజాలము. ఆగ్రంథావతారికలో నాతఁ
 డుదాహృతుఁడు కాలేదు. సోమనాథుఁడు పేర్కొన్న
 విద్యాగురులలో బెలిదేవి వేమనమనుమ డొకఁడని
 మున్నే చెప్పితిని. ఈవేమనాథుఁడు బసవేశ్వర
 మల్లికార్జునపండితులకు సమకాలికుఁడనియు నాతఁడు
 సూరసానమ్మ మున్నగుభక్తులు పండితారాధ్యుఁడు
 మతప్రచారమునకై యొనర్చు సంచారములలో
 నాతఁడు వెల్నాటిచోడుని సభకు చెందవోలు రాక
 మున్నే యాతని సందర్శించి బసవేశ్వరుని భక్తి
 మహిమముల నాతనికి వినిపించి యాతనినున్న నలనంది
 రని పండితారాధ్యుచరిత్రదీక్షాప్రకరణమునఁ జెప్పఁ
 బడినది. ఆగ్రంథమున వర్ణితమయిన యీవేమనా
 థాధ్యునిచరితమువలన నాతఁ డాకాలమునఁ జేరెన్నిక
 గన్న మహిమశాలియని తెల్లమగును. ఆతఁ డించు
 మించుగఁ బండితారాధ్యునికి సవయస్కుడై యాత
 నితోపాటు క్రీ. శ 1170 ప్రాంతమున మరణించి
 యుండును. ఇకఁ బండితారాధ్యుచరిత్రము చివర
 సోమనాథుఁ డప్పటికి గజివులైయున్న పండితా
 థాధ్యునిమనుషులు మనుమపండితాదులు నలువురను,

పండితారాధ్యునికుమారుడు కేదారయ్యకు శిష్యుఁ
డైన ఇవటూరి సోమనాథయ్యను నాతనిపుత్రులు
సూరీశ్వరుడు మొదలగు మువ్వరను జేర్కొని
వారినందఱను “తనయ తనయ పరంపరోత్తరపరం
పరులుఁ బరిచిత గురుపరంపరఁ దేజరిల్లు” ఇత్యాదిగా
సాశీర్వదించినాఁడు. ఉపలబ్ధములైన సోమనాథుని
కృతులలోఁ బండితారాధ్యచరిత్రమే కట్టకడపటి
దిగాఁ గన్పట్టుచున్నది. ఆగ్రంథచనమునాటికి
క్రీ. శ. 170 ప్రాంతమున లింగైక్యమొందిన మల్లి
కార్జునపండితుని మనుమలు నాతని పుత్రశిష్యుడు
ఇవటూరి సోమనాథయ్య యతని సుతులు జీవించి
వెలయుచున్నారన్నప్పుడు తఁమునకు ముప్పది
యేడులు చొప్పున గణించినను బండితారాధ్యచరిత్ర
రచనకాలము క్రీ. శ. 1230-35 కన్నఁగ్రిందికి రానే
రదు. ఈవిషయము లన్నింటిని గలిపి సమాలోచించి
సమన్వయించినచో బసవేశ్వరపండితారాధ్య, వేమనా
రాధ్యులకు స్వయంగా నెఱుంగక, పండితారా
ధ్యునిశిష్యుఁడు కరస్థలి సోమనాథయ్య కాతని పరి
జాతవయస్సులో సమకాలికుఁడై, యాతనివలన బసవ
చరిత్రము కొంతయెఱింగి, వేమనారాధ్యునిమనుమని
వద్ద వేదవేదాంగముల నభ్యసించి, పండితారాధ్యుని
మనుమలను దన చరమవయస్సులో స్వయముగఁ

జూచి యానందించి యాశీర్వదించిన మనకవి సోమ
నాథుడు క్రీ. శ. 1160 ప్రాంతమున జనించి బస
వేశ్వర పండితారాధ్యుల నిర్యాణకాలమునకు వారి
చరిత్రముల స్వయముగాఁ దెలియనేరనియెనిమిది
పదియేండ్లప్రాయమువాడై, అనుభవసారమును
క్రీ. శ. 1180 ప్రాంతమునను, బసవపురాణమును
క్రీ. శ. 1192 ప్రాంతమునను, పండితారాధ్యచరిత్ర
మును డెబ్బదియేండ్ల గిండువయస్సులో క్రీ. శ.
1230 ప్రాంతమునను గచించి రమారమి యొనుబడేండ్లు
వని క్రీ. శ. 1247 ప్రాంతమున శివైక్యమొందెనని
తలంచుటయే స్వనిధముల సమంజసమని నా యభి
ప్రాయము బయటియాధారములు వేనితోను నిమి
త్తము లేకయే సోమనాథుని సొంతవాక్యములందఁ
బ్రమాణబుద్ధిగలవారికెల్ల నాతనిగ్రంథముల యంత
స్సాక్ష్యమునుబట్టి యింతకన్న భిన్నమైన నిర్ణయ
మేర్పడుట కవకాశము లేదు. సోమనాథుని కథా
శ్రోతలు మాంపురుకూడఁ దమకాలమున భక్తిసాప
న్నతచే వన్నెకెక్కినవారియ్యుఁ జారిత్రకముగఁ
బ్రసిద్ధికెక్కినవారు గాకపోవుటచేఁ బ్రత్యేకముగఁ
వారి కాలనిర్ణయమొనర్పఁదగిన యాధారము
లేమియు లేకున్నవి. అందుచే సోమనాథుని కాల
నిర్ణయమునకు వారు మన కుపకరింపక యాతని

కృతులమూలముననే లోకమునకు స్ఫురణీయులై
నారు.

ఆంధ్రకర్ణాటవాఙ్మయములం దీకాలనిర్ణయమున
కనుకూలముగఁగాని ప్రతికూలముగఁగాని యుండు
నాధారముల నీక నొక్కింత పరావర్శితము. బస
వేశ్వరుడు కర్ణాటదేశమున జనించి యచ్చటనే
విశేషముగ వీరశైవమతోద్ధరణ మొనర్చినవాఁ
డయ్య నాతని చరితము నింత విపులముగఁ
బురాణరూపముగఁ గన్నడకవులెవరు సోమనాథునికి
మున్ను రచించియుండలేదు. బసవేశ్వరుని యనంతర
మాకాలములోఁ బంపాక్షేత్రమందుండిన హరి
శ్వరుఁ డనుకవిమాత్రము కొందఱు శివభక్తులఁ
గూర్చి “శివగణదరగళె” యను కావ్యమును రచించి
దానిలో స్వల్పముగ బసవేశ్వరునిచరిత్రముగూడఁ
గూర్చియున్నాడు. ఈతఁ డీరగళెమాత్రమేగాక
గిరిజాకల్యాణము, పంపాశతకము, రమ్యశతకము
మున్నగు ప్రాథమికకృతులురచించిన సుప్రసిద్ధకవి క్రీ.శ.
1245 ప్రాంతమున జైనకవి మల్లికార్జునుఁడు సంఘా
నించిన “సూక్తిసుధార్ణవము” అను గ్రంథమున గిరిజా
కల్యాణమునందలిపద్యములు కొన్ని యూద్ధృతము
లగుటచే హరిశ్వరునికాలము క్రీ. శ. 1-10 కుఁ
గొంత ముందేకాని క్రిందికి రాజులదని పలువురు

పండితులయభిప్రాయము. కర్ణాటకవి చరిత్రకారు
 లీతనికాలము మనసోమనాథునికాలముతోపాటు
 క్రీ. శ. 1195ప్రాంతమని నిర్ణయించినారు ఈతఁడు
 సోమనాథునిఁగాని, సోమనాథుఁడీతనిఁగాని తమకృతు
 లలో స్మరించియుండలేదు. ఇంచుమించుగ నేక
 కాలమున దూరముగ వేర్వేరుప్రాంతములనుండి
 యప్పటికి వా రొకరికృతుల నొక రెలుంగకుండు
 టయే దీనికిఁగారణమనుట విస్పష్టము సోమరాజు
 మఱొక కర్ణాటవీరశైవకవి “శృంగారసౌ”మను
 నామాంతరముగల యుద్భటకావ్యమును గూర్చి
 “శాలివాహన శాకాబ్దమదెద్దె సాసి దనూటింసంద
 నాల్వత్తు నాల్కనె యాంజితచిత్రభాను వ వరాశ్వీ
 జోత్సితై కాదశీసన జాతారితనూజ వాసరదొళా
 దత్తల్ల మంగర్పితమ్”అని యాగ్రంథరచనాకాలము
 శా. శా. 1144 (క్రీ. శ. 1222) అనికూడఁ జేర్కొని
 యున్నాడు. ఇందాతఁడు పూర్వకవిస్తుతి నిట్లు
 గావించినాడు.

మ ప్రమథానీక కథార్థ వేందు హరిజేవా చార్యనం ధైర్యనం
 విమలజ్ఞాన స వికాస్ఫురిత చేతస్సద్దనం వర్తనం
 సముదంచ ద్వైపథస్త వామర మహీజారామనం సోమనం
 క్రమదింబంబలగొండుపేళ్వ నొసెదానీకావ్యమంశేవ్యమం

మఱివొరి నాతఁడు స్తంభపలేదు. అప్పటికి వృషభ
 (బసవ) స్తవముల నింతవిరివిగాఁ గావించిన సోమనా
 మాంకితుఁడైనకవి పాలకునికి సోము డుతప్పఁ గర్తా
 టులలోఁగూడ మఱియొకఁడెవఁడు వాఙ్మయపరి
 శోధకు లెవనికి నింతసఱకు గానరా లేదు ఈపద్యము
 మొదటి రెండుపాదములందు స్తుతింప బడిన హరీ
 శ్వరు డు (పూర్వోక్తశివగణదరగళైక వ్య) కెరెయ
 పద్మరుసు నించుమించుగ సమకాలికులె. పద్మరుసు
 క్రీ. శ. 1151-61, ప్రాంతముల నాయనల రాజ్య
 మును బరిపాలించిన సరిసిగబబ్బాళుని దండనా
 భుఁడై యాతని యాస్థానమునఁ బరమతీ ముసుడితులఁ
 బలుపుర నిర్జించి కన్నడమున దీక్షాబోధ మున్నగు
 కృతుల రచించిన యుద్దండవండిశుఁడు సోమనాథుని
 బసవపురాణమును క్రీ. శ. 1361 నా|| ననే ప్రప్రథ
 మమునఁ గన్నడమున భీమకవి యనునడించినాఁడు.
 సోమరాజు ఉగ్గటకాచ్యురచనాకాలమునాటికి సోమ
 నాథుని బసవపురాణము కన్నడ దేశమున వ్యాప్తము
 గాకున్నను దానికిముందుగా సంస్కృతపదభూయిష్ట
 ములుగ నాతఁడు రచించిన పంచప్రకారగద్య, బసవ
 రగడ మున్నగు నసంఖ్యాకములైన లఘుగేయకృతు
 లాంధ్రులకుఁ గర్ణాటులకుఁగూడ నొక్కతీరుననే
 యుపకరించుటచే నని భక్తులనోళ్ళలోఁబడి సమ

కాలీనుడగు సోమరాజుకాలమునాటికే కర్నాట దేశమునందుఁగూడ వ్యాప్తి నొందియుండును. ఈ గేయ స్తవముల మనమున నెంచియే యాతఁడు సోమ నాథు సట్లు స్తుతించియుండును. కెరెయ పద్మరసు వంశ్యుడు విశ్వారాధ్యుఁ డనుపండితుడు శివపంచ స్తవములకు సంస్కృతమున వాఖ్యానము రచించి నాఁడు. ఈతనిపాండిత్య మగణ్యమైనది. దానిలో నాతఁడు మల్లాణ స్తవశ్లోకముల ముప్పదితోన్నిదింటి నిచ్చి వ్యాఖ్యానించుచు, సోమనాథుడు పండితా రాధ్యచరిత్ర పురాతన ప్రకరణమున వర్ణించిన మల్లాణచరిత్రలో నాతని శివ స్తవము ముప్పదియూ టు శ్లోకములు గలదిగాఁ బ్రశంసించినవిషయము నిట్లుటంకరించినాఁడు.

“యద్యపికాంతాకచేత్యాది షట్త్రింశ దృతై స్త్రోత్రమిదం మల్లాణే నాభాణీతి పాల్కురికి సోమేశ్వరేణ భణితం తథాప్యవరితనం పృత్యత్రయం బహుపుస్తక స్థితత్వా దృహుపాత సమ్మతత్వాద్వాద్యాభ్యాతం వస్తుతస్తుయుక్తిమద్భిః ప్రతిక్షిప్తం స్త్రీ మతోమేశ్వరపచన ప్రామాణ్యాదితి సర్వం శివం”

పద్మరసుచరిత్రము నాతనికిఁ దొమ్మిదవతరము మనుమఁడైన పద్మణాంకకవి క్రీ. శ. 1385 ప్రాంతమున “పద్మరాజపురాణ”మనువేరితో రచించినాఁడు. దానిలో వంశానుక్రమణికలో విశ్వారాధ్యుని పద్మ

రుసునకు రెండవపురుషునిగా నుదాహరించి యాతని పాండిత్యము సతీశయముగా నిర్ణయించినాడు. దీనిని బట్టి శివపంచ స్తవవ్యాఖ్యాత విశ్వారాధ్యుడౌతడే యైయుండునని యాతడగుట సోమనాథుని కించమించుగ సమకాలీనుడై క్రీ శ 1240 ప్రాంతమునఁ దశవ్యాఖ్యానము రచించియుండునని గోచరింపఁగలదు. కావునఁ గన్నడకవిపండితులలో సోమరాజు, విశ్వారాధ్యుడు సోమనాథునియెడఁ గావించిన ప్రశంసలుగూడఁ బైనిజెప్పిన యాతని కాలనిర్ణయమున కనుకూలించుచున్నవి కొండవీటి దండకవిలలో శతవత్సరము పేర్కొనఁబడిన రుద్రదేవుని (మొదటి ప్రతాపరుద్రుని) బందరుశాసనముతో పాటు శతసంవత్సరములేని యీక్రిందిశాసనముగూడ నాతనిశాసనముగా నుదాహరింపఁబడినది.

“దదౌ ధరణికోటాఖ్యం, బ్రహ్మస్త్రీర్యా పురం ముదా.
చంద్రార్థమకుట ప్రీత్యా, చంద్రవాది పురం దదౌ
కేశవార్పణ బుధ్యావై, దదావిత్తుపురం భువి
సోమనారాధ్యగురవే, పిడుపర్తి పురంద దౌ
అదౌ ప్రతాపరుద్రాఖ్యో, భూపాలో ధర్మపూర్వకం
సప్తర్షి సంఖ్యయా గ్రామాన్, దదౌ సప్త ద్విజాయతే.
ఏవం ప్రతాపరుద్రాఖ్యః, కృతవాన్ రుద్ర సంఖ్యయా

కీ. శే. మద్దులపల్లి గురుబ్రహ్మశర్మగా రీశాసన
ములను తాము రచించిన “కొండవీటిసామ్రా
జ్యము” అను గ్రంథములోఁ బ్రకటించి యాకాల
మున మన పాలకురికి సోమనాథుఁడుగాక మఱొక
సోమనారాధ్యగురుఁడు కానరాఁడు కావున నీశాసన
పంక్తుల సుదాహృతుఁడైనవాఁ డాతఁడే కాఁదగు
నని నిరూపించిరి. సోమనాథుఁడు కాకతీయచక్ర
వర్తులు వారిమంత్రులు నెవరితోను దనకు గురు
శిష్యసంబంధమున్నట్లుగాని, వారివలన సన్తానము
నందినట్లుగాని తనకృతులలో నెచ్చటను జెప్పికొని
యుండలేదు. ఏసందర్భమునైన నాతఁడు కాకతీయ
రాజధానికేగి, యప్పటిరాజుచేఁగాని మంత్రులచేఁ
గాని పూజింపఁబడియున్నచో నది రుద్ర దేవునికాల
ముననే జరిగియుండునని తలంచుట సంగతముగా
నుండును. పై శాసనముగూడ నందుకు సాధకము
కాఁగలదు. పూర్వాంధ్రకర్ణాటకపులెఱరిని సోమ
నాథుఁడు తనకృతులు వేనియందును స్మరింపలేదు.
ఆసమీపమందలి యాంధ్రకావ్యములఁ బరిశీలింప
నీతనిరచనములకుఁ గొన్ని స్థూలానుకరణములు
ముఖ్యముగా నన్నెచోడుని కుమారసంభవమునం
దును, బద్దైన సుమతీశతకమునందును, యథావాక్తుల
అన్నమయ్య సర్వేశ్వరశతకమునందును గన్పట్టు

చున్నవి. నన్నెచోడునికాల మింకను వివాద గ్రస్తమై
 యుండుటచే నతడే సోమనాథు ననుకరించెనో,
 సోముడే యాతని ననుకరించెనో నిస్పంశయముగ
 నిర్ణయింపఁ గుదురకున్నది. బద్దెన కాకతీయుల
 సామంతుఁడుగా క్రీ. శ. 1260-1320 మధ్యకాల
 మున నున్నవాడని పలువురు తలంచుచున్నారు.
 అన్నమయ్య సర్వేశ్వరశతకమును శా. శా. 1164
 (క్రీ. శ. 1242)లో రచించినట్లు తానే చెప్పి
 కొన్నాఁడు సోమనాథుని యచభవసార పండితా
 రాధ్యచరిత్రములందలి సంవాదముల బెక్కింటి నీ
 శతకములో అన్నమయ్య గూర్చికొన్నట్లు క్రీ.నిడుద
 వోలు వేంకటరావుగారు 1945 వత్సరము మార్చి
 భారతివ్యాసములో ని రూ పిం చి యున్నారు.
 ఉద్గ్రంథకర్తయైన సోమనాథుఁడు సుమతీశతక సర్వే
 శ్వరశతకములవంటి చిన్నశతకములందలి పద్య
 భావములను కైకొని తనకృతులలోఁగూర్చికొనె
 ననుటకన్న నీశతకకర్తలే యాతని ననుకరించిరని
 తలంచుట సంభావ్యమని చెప్పనక్కఱలేదు. కా.బట్టి
 యీశతకములందలి యనువాదములుగూడ సోమ
 నాథుఁడు క్రీ.శ. 1240 సం॥కు ముందే వెలసియుండు
 ననెడి నిర్ణయమునకుఁ దోడ్పడుచున్నవి.

ఇతఁ దీనికిఁ బ్రతికూలముగఁ గాన్పించునవి చారి
 త్రక ప్రామాణ్యములేని పుక్కిటిపురాణమని చరిత్ర
 జ్ఞులు తలంచెడి ఏకామ్రనాథుని ప్రతాపచరిత్రము
 నందలి వ్రాతలు, వానిని గొంత యనువదించిన పిడు
 పర్తి సోమనాథుని పద్యబసవపురాణావతారికయం
 దలి వాక్యములు మాత్రమే. సోమనాథు డొక
 చాళుకి లింగదీక్షయు, సర్వజ్ఞత్వాదిశక్తులు
 నొసంగి తన్నుఁ బ్రతిఘటించిన ధూర్తవిప్రులను
 ప్రతాపరుద్రునిసభలో వారిచే నోడింపఁజేసెనని,
 రాజదిచూచి యబ్బురకడి యాబ్రహ్మణులతోఁ
 దాచుగూడ సోమనాథునకు నాణాగతుడై శివదీక్ష
 నొందెనని యేకామ్రనాథుడు తనగ్రంథములో
 వ్రాసినాడు. దీనినే కొంతమార్చి మఱికొన్నింగ
 తులుచేర్చి పడుపర్తి సోమనాథుని తనగ్రంథావ
 తారికలో వ్రాసినాడు. అట్లొకవల గొంత నితరు
 మున్ను “పతత”శబ్దవిచారంబద్ధమునఁ దడవియే
 యున్నాను. ఇట్లు ప్రతాపరుద్రుని యాస్థానమున
 కేగినప్పుడే సోమనాథు డాతనిమిత్రులఁ దనకు
 శిష్యులగు నగు భంజులూరి లక్ష్మణశర్మతో జెప్పి శివ
 ప్రీతిగా నైస్సగ్రాహములఁ గల యింద్రులైన శివ
 రాత్రి (విశిష్ట), కొప్ప నీ మున్నగువారి కిప్పిం
 చెనని చెప్పి విజయపు సోమనాథుడు కొప్పయ్య

నుండి తనవఱకు నాటుతరములను వంశానుక్రమణి కలోఁ బేర్కొన్నాఁడు. ఇంతేగాక యాసోమగురుఁ డాగతానాగతవేది కావున దేశ మిఁకఁ ద్వరలోఁ దురుష్కాంతము గానున్నదని తన యాచార వ్యవహారము లిట జరుగుట కష్టమనిచెప్పి కొలఁది కాలములోఁ గన్నడ భూమికరిగి యచ్చట “కల్య” మనుక్షేత్రమున సమాధినేర్పఱచుకొని శివైక్య మయ్యెననికూడ విడుపర్తి సోమనాథుఁడు వ్రాసి నాఁడు. ఇందులూరి అన్నయ్య రుద్రమదేవి రెండవ ప్రతాపరుద్రుల దండనాథుఁడుగా నున్నవాఁడు. ఆతనిశాసనము లనేకములు లభ్యమైనవిగానియందుఁ బాలకురికి సోమనాథునికిఁ బ్రసక్తమైన దొకటియుఁ గానరాదు. ఇంతేగాదు. కొండవీటి దండకవిలెలో నుదాహృతమైన శకసంవత్సరములేని రుద్రదేవుని పూర్వోక్తశాసనముగాక సోమనాథునకు సంబంధించిన కాకతీయశాసనము వఱక తేదియు నింతదనుక నెవరికి దొరక నేలేదు. సోమనాథునికృతులు పరిశుద్ధముగఁ బరిష్కృతమయి బహుళప్రచారమొందక పూర్వ మందలియంతస్సాక్ష్యము నెవరు గుర్తింప గుండుటచే, విడుపర్తి సోమనాథుని పద్యబసవపురాణావతారికలోని సంగతులనుబట్టి మొట్టమొదట శ్రీవీరేశలింగముపంతులుగా రాంధ్రకవులచరిత్ర

ప్రభుముద్రణమునందును, శ్రీచిలుకూరి వీరభద్ర
 రావుగారు ఆధునికచరిత్ర రెండవభాగము మొదటి
 ముద్రణమునందును పాలకురికి సోమనాథుడు
 రెండవప్రతాపరుద్రుని కాలమువాడనియే తలం
 చిరి. వారి ననుసరించి యస్తదాదులముగూడ నట్లే
 భావించితిమి. కాని యాపిమ్మట వెలువడిన కర్ణాట
 కవిచరిత్రలో శ్రీనరసింహాచార్యులుగారు క్రీ. శ.
 1222లో కన్నడకివి సోమరాజు రచించిన కావ్యమం
 దలి సోమనాథునిస్తుతిని బురస్కరించికొని యితర
 విధములగూడ సమన్వయించుచు సోమనాథుని
 కాలము క్రీ. శ. 1050 ప్రాంతమని నిర్ణయించిరి.
 దానినిబట్టి శ్రీవీరేశలింగము వీరభద్రరావుగారలు
 గూడఁ దమ పూర్వాభిప్రాయములను మార్చుకొని
 కర్ణాటకవిచరిత్రకారుల నిర్ణయమునే యనుగమిం
 చిరి పిడుపర్తి సోమనాథుడు పాలకురికి సోముని
 యనంతరము మూడువందలసంవత్సరములలో క్రీ.
 శ. 1550 ప్రాంతమున నుండినవాఁడు అతఁడు వినికిలిని
 బట్టి వ్రాసిన విషయములందును బేర్కొనిన పంశ
 క్రమమునందును గొన్ని వ్యత్యయములు లోప
 ములు దొరలియుండును గావున దాని ప్రామాణ్య
 మును బరిహరించి సోమనాథునికృతులందలి యంత
 స్పాక్ష్యమునుగూడ నాధారముగఁగొని యాతఁ

కాలము క్రీ. శ. 1160—1240 అని యస్పదాదులముగూడ నిర్ధరించుటకుఁ గారణమైనది. ప్రభాకరశాస్త్రిగారుగూడ దీనినే యనుగవించిరి. తురుష్కులు దక్షిణదేశముపై దాడిసలిపినపుడు కాకతీయరాజ్యమునేగాక కన్నడరాజ్యములఁ గూడఁ గొల్లగొట్టియుండిరి. కావున మహమ్మదీయాక్రమణమునకు వెఱచి సోమనాథుడు కన్నడభూమికిఁ దరలియచ్చుట నైకవ్యవస్థయైనని విడుపర్తిసోమన చెప్పినదానిలో సత్యముగాని సారస్యముగాని లేదు ఇందలి వాస్తవాలములను తోంటదారుని సోమేశ్వరపురాణము ననుసరించి ముందు వివరింతురు.

సోమనాథుడు రెండవప్రతాపరుద్రునికాలము వాఁడనుపూర్వనిర్ణయ విట్లు చిరకాలముక్రిందటనే యాంధ్రకర్ణాటచరిత్రకారులచేఁ బరాక్రముగావింప బడినను దానిని బునరుద్ధరించుటకయి శ్రీమల్లంగల్లి సోమేశ్వరశర్మగారు వైసిజెప్పిన వ్యతిరేకప్రమాణములగొడవ నించుకగూడఁ దడవకయే కాకతీయచక్రవర్తుల సామంతుఁగు అంజయ్యదేవమహారాజులు శా. శా 1212 (క్రీ. శ. 1290) లో వెలయించిన నీలగంగవరము శిలాశాసనము (ఎఫి గ్రాఫియా ఇండికావాల్యూమ్-20 Part 6) పురస్కరించికొని 1945 సం॥ ఫిబ్రవరి భూతిలో నొకవ్యాస

మును బ్రకటించిరి. త్రిపురాంతకవాస్తవ్యుడు రెం
 ద్రేవుల మల్లినాథయ్య యచుచేవునకు అంబయ
 దేవుడు మొల్లకల్లుగుగ్రామము దానమొసంగిన
 విషయమునకు సంబంధించిన దీశాసనము. ఈ శాసన
 శిల కొన్ని చోట్ల శిథిలమైనది. శాసనశ్లోకములలోఁ
 గూడఁ గొన్ని లోపము లున్నవి. ప్రతిగ్రహీతను
 జేర్కొనుశ్లోకములోఁగూడ నాతనిపేరు గలయక్ష
 రములు లోపించినవి. ఆశ్లోకము ప్రగ్రహవృత్త
 ములో నున్నది. ప్రతిగ్రహీతగృహనాచుము
 శామముఁ బూర్తిగా నందుఁ జేర్కొనుట గురరక,
 కవి దానవిషయమును మరల సాస్కృతశ్లోకభాగము
 చివరఁ దెలుగువచనములోఁ జెప్పుచు నందుఁబ్రతి
 గ్రహీతపేరు రెంద్రేవుల మల్లినాథయ్య యని స్పష్ట
 ముగా లిఖించినాడు. ఇట్లు శాసనమందలి సంస్కృత
 భాగము తెలుగుభాగముగూడ సంతయు ముగిసిన
 పదపఁ గ్రిందను మఱియొక సంస్కృతశ్లోకమున్నది.
 అది యాశిలపై నప్పుడే చెక్కబడెనో తరువాత
 మఱికొంత కాలమునకుఁ జెక్కబడెనో చెప్పఁ గుదు
 రదు. ఆశ్లోకమునను ననేక లోపములున్నవి. “ఎవని
 చేవి దోచయ పేరుగలయామె తననేత్రమును
 త్రిపురాంతకేశ్వరున కర్పించి యంతకన్న నిర్మలనేత్ర
 ముచుబడసి ప్రకాశించెనో, స్వర్గ మధిరోహించు

టకై ప్రతినఃజేసియో యన్నట్టు త్రిపురాంతకదేవు
 నెదుటఁ గుమారాచలముపై సోపానసరణి కట్టిం
 చెనో” అని యాశ్లోకమందలి భావము శాసన
 మందలి దాత్మప్రతిగ్రహీతలకు నీశ్లోకమందలి దోచ
 య్యకు నెట్టిసంబంధమో తెలియదు. ఆమె యెవని
 దేవియో స్పష్టముగాదు. యచ్చబ్దమేగాని తచ్చబ్ద
 మిందు లేదు. ఆమె యంబయదేవునిభార్య యని
 తలంచుటకుఁగూడ నెట్టియవకాశమును లేదు. ఆతని
 యితరశాసనము లనేకములున్నవి వేనియందు
 నాతనిభార్యదోచయ్య యని చెప్పబడలేదు. శ్లోక
 మందలి క్రియాపదములనుబట్టి యీదోచయ యం
 తకుముందే గతించిన భూతకాలికవ్యక్తిగాఁగూడ
 గోచరించును. శాసనమును బ్రకటించిన శ్రీపంచ
 ముఖ యం. ఏ. గారుగూడ నిందుఁగూర్చి ‘Lines
 61-66 also contain a verse in corrupt
 Sanskrit, the sense of which is not quite
 clear” అని లిఖించియున్నారు ఇందలి రెండ్రేవుల
 మల్లినాథయ్య, దోచయదేవియే బసవపురాణావ
 తారికలో సోమనాథుఁడు పేర్కొన్న రెంటాలమల్లి
 నాథ దోచమాంబలని యందుచే సోమనాథుఁడు
 గూడ శ్రీ. శ 1290 ప్రాంతమువాడే యగునని శర్మ
 గారి యభిప్రాయము. రెండ్రేవులశబ్దమే క్రమముగా
 రెండ్రేలు, రెండేలు, రెండాల, రెంటాల అని పరిణా

మమును జెందియుండునని, వారిసమాధానము. ఆనాడు సోమనాథుడు ఛందోబద్ధముగ వ్రాసిన ద్విపదకావ్యములోనే సృష్టముగా సాతఁడు జేర్చొన్న మల్లినాథుని యింటిపేరు “రెంటాల” అని యున్నప్పుడు, ఆయింటిపేరే కలవారు నేఁడుగూడఁ బలువురు శైవబ్రాహ్మణులలోఁ గానవచ్చునప్పుడు, రెంటాల యను గ్రామమొకటి యాపేరితోనే యిప్పటికిని పల్నాడుతాలూకాలో నున్నప్పుడు శర్మగారు చెప్పెడి పరిణామవాదమున కాధార మెంతమాత్రము లేదనియు, రెండ్రేవుల, రెంటాల యొక్కటికానేరవనియు, సహృదయులకుఁ జెప్పనక్కఱలేదు. శ్లోకములో నేదోరూపమున ప్రాస్థిక రించియైనను బ్రతిగ్రహీతగృహనామము నిముడ్పఁజాలని లేఖకుఁడు తెలుఁగువచనములో దానినే వ్రాయునప్పుడు మూఁడక్కరములతో “రెంటాల” యని యెక్కలేక నాలుగక్కరములతో “రెండ్రేవుల” అని చెక్కెనని యెవరైనఁ జెప్పనేర్తురా? ఇంతకు సోమనాథుడు రెంటాల మల్లినాథునిఁగూర్చి చెప్పిన విశేషము లొక్కటియు నీశాసనమందలి రెండ్రేవుల మల్లినాథునివిషయమునఁ జేర్కొనఁబడలేదు. దోచమాంబనుగూర్చి యాతఁడుచెప్పిన సంగతులకు నిందు దోచయదేవిగుఱించి చెప్పినవివరములకుఁ

గూడ నైక్యములేదు. శ్రీగిరియందొడ్డిలోలగమున
 బసవపురాణకథాసూత్రములఁ దనకెఱింగించిన
 వారిలో సోమచాళుడొక్క కరస్థలి సోమనాథయ్య.
 యే త్రిపురాంతకవాస్తవ్యుడని చెప్పినాడుగాని
 రెంటాల మల్లినాథ దోచమాంబ లెఱిగివారో వివ
 రింపలేదు. కావున నీశాసనమొదలి యసంగతులఁ
 గూర్చి వినిర్భించుచు బూర్వోక్తములయిన బల
 వత్ప్రమాణములఁ ద్రోసి గాజని, సోమనాథుడు రెం
 డవప్రతాపరుడ్రు కాలమునాడని సాధించుట కది
 చాలదని సమ్మతములైన శాసనాత్మకములైన పరిశో
 ధింపవలసిదని, శ్రీసోమచేఖరశర్మగారి విన్నవిం
 చుచు 1915 సం॥ ఆగష్టు భారతిలో వాఙ్మూలవాద
 మును బ్రకటించియున్నాను. దానిపై శర్మగారిత
 దనుక మితేమియు బదులువ్రాయలేదు. కాని శ్రీ
 చిలుకూరి నారాయణరావుగారుమాత్రము నా
 వ్యాసాంశముల కొక్కింశయు సమాధానము చెప్ప
 కయే పండితారాధ్యచరిత్రోప్సాహితములో సోమ
 నాథునికాలవిషయమున దాముచేసిన నిష్కర్షణమునకు
 శర్మగారు దాహరించిన శాసనముగూడఁ దోడగునని
 1945 సం॥ సెప్టెంబరు భారతిలో నొకవ్యాసమును
 బ్రకటించిరి. నారాయణరావుగారి యుపోహిత
 మందలి యసంగతులనెల్ల నేను సోమచాళుని, గూర్చి

వ్రాసిన ప్రత్యేక గ్రంథము పదియవ ప్రకరణములోఁ జర్పించియే యున్నాను.

శ్రీవేదము వేంకటకృష్ణశర్మగారు సోమనాథుని కాలముఁగూర్చి “మాతృనేవ”లో వ్రాసినవ్యాసములో పిడుపర్తి సోమనాథుని పద్యబసవపురాణావతారికనే యాలంబముగా గొని సోమనాథుడు రెండవ ప్రతాపరుద్రుని కాలమువాఁడు కాదగునని నిర్ణయించుచు నందొక్క సోమశేఖరశర్మగారి పూర్వోక్త వ్యాసము మాత్రగాఁగొని యాసాదర్శమున నేను రెండ్రేవుల రెంటాల కాదని నిరూపించుబూనిన మేధావిని, సత్యవత్ పాతులగు వశోధనులెల్ల శర్మగారి వాదములోని నిశ్చయము అంగీకరింపితిరదన, శర్మగారి వ్యాసము మాదివతరువాత శ్రీచిలుకూరి నారాయణరావుగారు తమ యభిప్రాయమును మార్చికొని శర్మగారి నిస్సయము నమంజనముని సమర్థించినారని, అంగీకరింపనిది యొంతని రాధామైత్రుని, దుర్బలమైనను నేజ్జెప్పినదే వేదముని వాదించువాడను నే నొక్కడనే యని, యెదుగుబిడుగులు లేనిది నావాదభోరణి యని, ఇత్యాదిగాఁదమ హేళనాప్రతిమను వలసినంత ప్రదర్శించిరి. వీరు వ్రాసినట్లు నారాయణరావుగారు శర్మగారి వ్యాసముః జూచిన మీఁదట దమపూర్వాభిప్రాయ మేదియు మార్చి

కొనలేదు. పలుతెటంగులైన యపమార్గములతో
 పండితారాధ్యచరిత్రపీఠికలో వారుగావించిన కాల
 నిర్ణయమునకే శర్మగారినిర్ణయముగూడఁ దోడగు
 చున్నదనియే దానిని వా రామోదించినది. సరిగా
 విషయముల. బరిశీలించినవారికెల్ల నది యసగతమే.
 నారాయణరావుగారుతప్ప శర్మగారివ్యాసమును సమ
 ర్థించినవారు నేడు శ్రీవేంకటకృష్ణశర్మగారుగాక
 మఱెవ్వరున్నారో నాకింతవఱకుఁ దెలియదు. ఎవ
 రైనను నే బ్రకటించిన ప్రతివ్యాసాంశము లొక్క
 దానికిఁగూడ సమాధాన మొసంగక యూర కిట్టి
 వ్రాతలవ్రాయుటవలనఁ బ్రయోజనమేమి? సోమ
 శేఖరశర్మగారిశాసనము బట్టి సోమనాథుడు క్రీ.శ.
 1290 నాఁటివాఁడనుటయే గాని యాతనికృతు
 లందుకుముందు వెచుకల నేవేవి యెప్పుడు రచింపఁ
 బడెనో క్రీ.శ. 1340 నుల్లకు ముందెప్పు డాతఁడు
 కన్నడభూమికి నిర్గమించెనో నిరూపింపఁ బ్రయ
 త్నింపలేదు సోమనాథుని సాంస్వతనేవాపధి ముప్పది
 నలువదివత్సరములలోపుమాత్ర మేయని వారు తలం
 తురా? రెండ్రేవుల, రెంటాల యొక్కటికావని వాని
 మొగమే చెప్పుచుండ, ఉన్నదున్నట్లు చెప్పెడి నేను
 మేథావి నెట్లుగుదును? ఏకామ్ర, ఏకోరామ శబ్ద
 ములవిషయమై నేను వ్రాసినదేమో సరిగా గుర్తిం

పకయే వానిసంధులు విడచిసి నాకుఁ దెలివిడి గలి
 గింజఁజూచిన మహనీయులే వ్యాకరణసూత్రములచే
 రెండ్రేవుల రెంటాల లొక్కటగునో నిరూపించి
 తమశబ్దశాస్త్రపారీణతను బ్రదర్శింపరాదా! ఆనాఁడు
 “రెండ్రేవుల” అనుపేరితో నున్నది నేఁ డాపేరు
 రూపులుమాసి “రెంటాల”యను పేరితో వ్యవహార
 మగుచున్నయెడల, శక్త గారు చెప్పెడి కాలవరిణామ
 వాదము కేదై నా గొంత యవకాశ ముండునోమో
 గాని యానాఁడే సోమనాథుని ఛందోబద్ధకృతిలోనే
 “రెంటాల”యని ప్రస్తుతమైనప్పు డ్భివాదమున
 కెంతమాత్ర మార్థారములేదని చెప్పవచ్చును
 లేదు శ్రీవేంకటేశ్వరశర్మగారి వ్రాతల కొక దాని
 తెన్ను లున్నట్లులేదు. ఇతరులు వ్రాసినవి సరిగాఁ
 జూచికొనక వానిని వికృతముగాఁ బ్రదర్శించి యిచ్చ
 వచ్చినట్లు కేలినేయఁ దమకించుట, ముందుచెనుక
 లరయకుండుట వీరిభోరణికిఁ బరిపాటిగాఁ గన్నట్లు
 చున్నది. మాతృసేవ సంపుటము 1 సంచిక 31, 32
 లందలి వీరివ్యాసాంశములకు నాసమాధానములను
 స్థలాంతరమున సమగ్రముగఁ బ్రకటింతును. మాతృ
 సేవవ్యాసములందే సంచిక 30 లో “పండితా రా
 ధ్యునికాలము” గూర్చి వ్రాయునపు డాతఁడు శ్రీ.శ.
 1160—70 ప్రాంతమువాఁడని సోమనాథునిగురునకు

తాతయైన బెలిదేవి వేమనకు సమకాలికుడని, తరమునకు ముప్పదియేండ్లచొప్పున 60 సం॥లయంతరమును గ్రహించినచో క్రీ. శ 1222లో దన్ను చురించిన కన్నడకవి సోమరాజునికు సోమనాథుడు సమకాలికుడు కావచ్చునని వీలు ప్రాసియున్నారు. ఇది యస్మిగాదలనిర్ణయమున కనుసాక్షిమే ఇంక పండిత కీ6లో “సోమనాథునికాలము”కూర్చి వ్రాయు సరికి చంతలోనే ధోరణిమార్పి, ఉత్పటకాన్యైకత సోమరాజునుతించిన వృషభ స్తన సోమని పాలకురికి సోమన యైయుండెడని, వృషభ బసవశబ్దములు వేరిని, “బసవ స్తన”అన్నను బద్యమున స పడునప్పు డాతఁడు “వృషభ స్తన”యని యెల చెప్పునని, యా గ్రంథము వ్రాయుసరికి సోమరాజు పాలకురికి సోమన నెఱుంగనే యెఱుగడని వ్రాసిరి సుజ్ఞయుఁదాము చేయునిర్ణయమునకు సరిపడదు గావున సోమనాథునకు ఒకపురాణకథాసూత్రము లెఱిపగించిన వృద్ధుఁడు కరస్థలి సోమనాథయ్య “పండితారాధ్య కృపాసముద్రతుడు” అన్నదాని కాగిత్తెగురువు పండితారాధ్యుఁడు మల్లికార్జునపండితుఁడనరాదని, “పండితారాధ్య”అనునది కేవలము విరుదముని, మల్లికార్జునపండితునికుమారుఁడు కేదారయ్యయైనను గరస్థలి సోమనాథునిగురువు కావచ్చునని నెలవిచ్చిరి.

ఇక నటుతరువాత 38 సంచికలో క్రీ. శ. 1242 సంవత్సరములో సర్వేశ్వరశతకము రచించిన అన్నమయ్యనుగూర్చి వ్రాయునపు డాతఁడు సోమనాథుని యనుభవసారపండితారాధ్యచరిత్రములనుండి సంవాదములు గ్రహించిన విషయ మంగీకరించుచు, సోమనాథుడు, అన్నమయ్య, సమకాలికులు మాత్రమేగాక మూఁడు నాల్గేడ్లెచ్చు తక్కువగ సవయస్కులుగూడ నైయుందురని చెప్పియున్నారు. పండితారాధ్యచరిత్రమే, సోమనాథుఁడు చరమదశలో వ్రాసిన చివరికృతి యని పలువురు తలంచుచున్నారు. క్రీ. శ. 142 నాటికే యా కృతియందలి సంవాదములు సర్వేశ్వరశతకమునందు దొరలినవని యంగీకరించుచుఁగూడ క్రీ. శ. 1290 నాటి రెండ్రేపుల మల్లినాథయ్యతో సోమనాథునకు సంబంధమును ముడిపెట్టుట వీరెట్లు సమర్థింతురో? ఒకదాని కొకటి పొందిక లేని యిట్టి యెగుడుదిగుడు వ్రాతలేనా నాయందుఁ గనరాదని వీరుగ్గడించు “ఎదుగు పొదుగు”నకు లక్ష్యము? శాశ్వతమైనసత్య మచంచలము, నిరంజనము, నైనదిగదా! “స్థాణుః స్థిరభక్తి యోగసులభోనిశ్రేయసాయాస్తు” అని కవికులగురుని సూక్తి. అట్టిసత్యమును దెలిసికొనుటకై స్థిరచిత్తముతో గడంగు నాథోరణి యెప్పటికీ గావి

సోకిన దాని కనుగుణముగాఁ దూలునట్టిది కాని మాట
వాస్తవమే. అట్లని యొకమాటప్పటికి దొరకిన యువ
పత్నులంజేసి సత్యమని దృఢచిత్తముతో నమ్మినదే
తరువాతిపరిశోధనములలో సరికాదని యంతకన్నఁ
బ్రబలతర ప్రమాణములచే నిర్ధారితమైనయెడలఁ
బూర్వాభిప్రాయములను మార్చికొనని శరత్వము
నాయంఁ - లేదనియే నావిన్నపము. తమగృహనామ
మన్వల్గముచేసికొనవలెనన్నయద్దేశముతో తాము
చెప్పిందే వేదమని వాదించెడి యభినివేశము శ్రీ
వేంకటకృష్ణశర్మగారి కేమైన నుండునేమో కాని
యట్టిది నా కేకోశమందును లేదు ఈకాలనిగ్మయ
విషయమున నింకను విశేషాంశముల నెఱుంగ నెంచు
వారు పూర్వోక్తములైన నాగ్రంథమందలి పది
యవ ప్రకరణము, 194వసం॥ ఆగష్టు భారతివ్యాస
ములతోపాటు చిలుకూరి నారాయణరావుగారికిఁ
బ్రత్యుత్తరముగా 1941వసం॥ నవంబరు 7, 21, 23
తేదీల “త్రిలింగపత్రికలో” సోమనాథునికాలము”
అను శీర్షికగల నావ్యాసముచుగూడఁ జూడనగును.

— సోమనాథుని శిష్యప్రశిష్యులు —

వీరిని మూడుతెఱంగులుగ గణింపవచ్చును.
ఈతనివలన వీరశైవదీక్ష నొందిన శిష్యసంతతికిఁ జేరిన
వా రొకతెగ. పిదుపర్తికవు లిందు ముఖ్యముగ

నెన్నడగినవారు. వీరు తమవూర్వుల కీతఁడు సంపా
 దించియిచ్చిన యగ్రహారాదికములఁ బారంపర్య
 ముగ ననుభవించుచు విశేషభక్తిగౌరవములతో
 నాతనికి గులగురువుగ నారాధించి యాతనిమార్గ
 మనుసరించితదనంతరమువీరశైవవాఙ్మయాభివృద్ధికై
 కృషియొనర్చినవారు. ఈతనికి బ్రత్యర్థులై నిలిచి
 మతవివాదమునందు నోటువడి యాతనిచే వీరశైవ
 దీక్షలనొంది శిష్యులై నవారు రెండవతెగ. వీరిలోఁ
 బ్రముఖుఁడు చక్రపాణి రంగనాథుఁ డనువైష్ణవ
 వుఁడు. ఇతఁడు కవిరాజ బిరుదాంచితుఁడు. వైష్ణవ
 మతపాండిత్యముతోపాటు మిక్కుటముగ శివ
 ద్వేషముగూడఁ గలవాఁడు. ఈతఁడు సోమనాథు
 నిచే నోటువడి పరాభవదుఃఖముతో నహోబల
 తేత్రమునకు శ్రీశైలమార్గమునఁబోవుచు శ్రీశైల
 శిఖరమును జూడనొల్లక కనులు మూసికొనెను.
 దానితో దృష్టినిరోధము గలుగ నహోబలస్వామిని
 బ్రార్థింప నాతఁడు శివాధిక్యమెఱింగించి మల్లికార్జున
 స్వామిని నేవింపుమని యుద్యోధించెను. అందుపై
 నల్లొనర్ప నొకకన్నుమాత్రము వచ్చెను. మల్లి
 కార్జునస్వామియుద్యోధనమున నాతఁడు పాలకురికిం
 జని సోమనాథుని శరణువేడఁగా రెండవకన్ను
 గూడ వచ్చెను. అంత సోమన యాతనికిఁ దనకొమ

కుండు చతుర్ముఖబసవేశ్వరునిచే వీరకై వడితు నిప్పించి
 శిష్యునిగా గ్రహించెను. అనంతర మీతఁడు వీర
 భద్రవిజయము, శరభలీల, శ్రీగిరినాథనిక్రమము
 మున్నగుకృతులు రచించి సోమనాథున కర్పించెనని
 తోంటదానైతినిగ్రంథము చెప్పుచున్నది. వైకథకుఁ
 గొంతస్ఫోరముగా రంగనాథుండు రచించిన “నయ
 సరగడ” అను నామాంతరముగల “శివభక్తిదీపిక”
 మదరాసు ప్రాచ్యలిఖితపుస్తకాలయమున దున్నది.
 సోమనాథ రంగనాథుల యీగురుశిష్యసంబంధమును
 బురస్కరించుకొని శివయోగసారకర్తవలని గణపతి
 దేవుండు తనకృతిలో నయ్యిరువుర నిట్లు కలిపి
 నుతించినాఁడు.

క అసమశివభక్తి రసమా

ననుడగు పాల్కురికి సోమనాథుని గవిరా

జనమున్నత యశ, సద్యః

ప్రసాదియగు చక్రపాణి రంగన గొలుతున్

భద్రకవి లింగన తన సామరచరిత్రములోఁ గూడ

“సకలవేదపురాణశాస్త్రేతిహాస

నికరార్థములఁ బ్రమాణించి సద్భక్తి

క్రమతి నుద్ధరించిన పాలకురికి

సోమనారాధ్యుల సొంపుతోఁ గొల్చి

రంగద్వితీయా రంగనాథుని

రంగనాథుని గవిరాజుకృత దలఁచి

అని నుతించెను. గోసబుద్ధారెడ్డిరచితముగ గ్రంథ మునుబట్టి కానవచ్చినను జీరకాలమునుండి రంగ నాథునిపేర వ్యవహారమందున్న ద్విపదరామాయణ మునకు నిక్కంపురచయిత యీచక్రపాణి రంగ నాథుడే యైయుండునని నా యభిప్రాయము. దాని నాతఁడు వీరశైవము స్వీకరింపకమున్నో తరు వాతనో రచించియుండును. ఇది పరిశోధింపఁదగిన విషయము. పూర్వకపు లేవరును బుద్ధారెడ్డిని రామా యణకర్తగా సంభావించియుండలేదు. పెరుగుకురికి శాస్త్రి, నేతికురికి శాస్త్రి యని పేర్లుదాల్చి యిరువురు విప్రులు ప్రతిఘటించఁగా సోమనాథుఁడు వీరిద్దఱు పాలకురికినుండి యుదయించి యందే లయించు వారని కేలినేయుచు నోడించి శిష్యులుగా స్వీకరించె నని కర్ణాటకవిచరిత్ర చెప్పుచున్నది. ఇట్టిశిష్యులు సోమనాథుని కాకాలమునఁ బలువురు ఘటిల్లి యుందురు.

ఇక నీతనికృతుల భక్తిగౌరవములతోఁ జరించి యాతనిరచనాసరణుల నారాధించి యనుకరించిన యాంధ్రకర్ణాటకపులను మూడవతెగగా గణింప నగును ఆంధ్రకవులలో నన్నెచోడుఁడు, యథా హక్కుల అన్నమయ్య, తిక్కన, బద్దెన, నాచన సోమన, జక్కన, శ్రీనాథుఁడు, గౌరన, బమ్మెరపోతన, బసవ—F

ఎడపాటి యెఱ్ఱన, రఘునాథభూపాలుడు, నాగ
 లూటి శేషనారాధ్యుడు మున్నగువా రిందు
 ముఖ్యులు. బసవేశ్వరపండితారాధ్యులచరితముల
 మునుముందు తెలుగున వెలయించి తమకు చూర్ణ
 దర్శకు డగుటచే గణాటకపులు పలువు గండు ముఖ్య
 ముగా వీగకై వకపులు సోమనాథుని గురుభావముతో
 నారాధించిరి. ఇతని బసవపురాణమును యథా
 మూలముగఁ బ్రప్రథమమున క్రీ. శ. 1319లోఁ
 గన్నడించిన భీమకవి. “పాల్కురికి సోమేశ్వరన
 కారుణ్య—ఒదవికళా ప్రపూరితవృద్ధయ” అని
 గద్యలో వ్రాసికొని తనభక్తిని వెల్లడించినాడు.
 అటుతరువాత శంకరాధ్యులు బసవేశ్వరిజయమును
 పేర నొకసంస్కృతానువాదమును, సింగిరాజు
 (క్రీ. శ. 1500) మహాబసవరాజచరితము (సింగిరాజ
 పురాణము) అను మఱియొకకర్ణాటానువాదమును,
 పడకురకవి (క్రీ. శ. 1655) బసవరాజవిజయము
 (వృషభేంద్రవిజయము) అను చంపూకావ్యము
 రచించి తమభక్తిగౌరవములఁ బ్రదర్శించిరి. ఇట్లే
 యీతని పండితారాధ్యులచరిత్రమునకుఁగూడ గురు
 రాజకవి (క్రీ. శ. 1430) సంస్కృతానువాదమును
 నీలకంఠాచార్యుడు (క్రీ. శ. 1485) ఆరాధ్య
 చరిత్రమును పేరితోఁ గర్ణాటానువాదమును వెల

ఋంచరి. తోంటద సిద్ధలింగకవి (క్రీ శ 1560)
 “పాలకురికి సోమేశ్వరపురాణము” అను ప్రత్యేక
 గ్రంథమునే రచించినంగతి మున్నే చెప్పియుంటేని.
 వీరు గాక పద్మణాంకుడు, బొమ్మరుసు, గుబ్బిమల్లు
 నార్యుడు, విరూపాక్షపండితుడు మున్నగు ప్రసిద్ధ
 కవులు పలువురు తమకృత్యవతరణికలలో నితనిఁ
 బ్రశంసించిరి. విశేషవివరములు, ఆంధ్రకవులు తమ
 కృతులలో నీతనిరచనముల ననుసరించి కావించిన
 స్థూలానుకరణవిశేషములు దెలియ గోరువారు నా
 గ్రంథమందలి “సోమనాథునారాధించిన యాంధ్ర
 కర్ణాటకవులు” అను నిరువదియవ ప్రకరణము చూడఁ
 దగును

— నవీనగుణములు, శైలి, కవితావిశేషములు —

సోమనాథుఁ డవతరించు పప్పుటి కాంధ్రవాఙ్మయ
 మున వెలసిన గ్రంథములు మిక్కిలి తక్కువగనే
 యున్నవి. నన్నయ ప్రారంభించిన భారతాంధ్రీకరణ
 మాతని మరణముతో నిలిచిపోయినది. తరువాత
 రెండువందలేండ్లవఱ కెవ్వగు దానిదెస దృష్టిపఱపి
 యుండలేదు నూనికిఁ దొంబదిపాళ్ళు సంస్కృత
 పదములతో నన్నయ తనరచనము సాగించెను.
 ఆతనికి సోమనకు నడుమ వెలువడిన కొలఁది కబ్బము
 లలో పావులూరి మల్ల నగణితము సంస్కృతమునుండి

పరివర్తింపబడిన శాస్త్రగ్రంథము. మల్లికార్జున పండితుని శివతత్త్వసారము, స్వతంత్రగ్రంథమే యయ్యు శతకవాఙ్మయములోఁ జేర్పఁదగినది. అందుఁగూడ సంస్కృతపదబాహుళ్యమేకాననగును. సోమునివలె జానుతెనుంగువై కొంత మక్కువగొన్న నన్నెచోడుఁ డాతనికన్నఁ బూర్వుడని తలంచినను, ఆతని కుమారసంభవము చాలవఱకు స్వతంత్ర కావ్యమేయైనను నదిగూడ గీర్వాణప్రాధాన్యమే కల ప్రాథమ్యబంధమై పండితజనైః వేద్యముగనుండి జనసామాన్యమునకు దుర్గ్రావ్యామయ్యెను. ఇట్టి స్థితిలో నాంధ్రీకరణయుగప్రారంభదశయం దవతరించినవాఁడయ్యు సోమనాథుఁ డట్టియుద్యమము నకుఁ గడంగక, కేవలస్వతంత్రవిధానములతో స్వతంత్రగ్రంథరచనములకే పూనుకొనుట యాతని నవీనగుణములలో మునుముందు గణింపఁదగినది. ఈతనియవతరణమే యొక ప్రత్యేక ప్రయోజనము నకై నియుక్తమగుటగూడ దీనికిఁ గొంత కారణ మని తలంపఁదగును. ఆంధ్రపద్యరచనములో నన్నయ పాటించిన సంస్కృతపదబాహుళ్యము, సమాసపాట వము నీతఁడు సడలించి యీవిషయమునఁ దన తొల్లిటికృతియైన అనుభవసారమునందే కొంత సంస్కారముఁ బ్రకటించెను. సమత్వమున వెలయు

సంస్కృతపదములతోను దేటతెనుఁగు నుడులతోను వెలయుచు నిందలి పద్యరచనము మత్తేభగమనము వలె మనోహరముగ సాగుచుండును. అటుతరువాత బసవ స్తవరూపములగు గద్యలు, రగడలు మున్నగు దేశీయగేయకృతులఁగూడఁ బెక్కింటిని సంస్కృత పదభూయిష్ఠముగ రచించినవాఁడయ్యు నట్టిరచనలు జనవశీకరణమునకు మతప్రచారమునకు సంతగా నుపకరింపవనెడి సత్యమును గ్రహించి, జనులవాడు కలో నిలుకడనంది, సహజమై వారికి సులభముగ నవగతమగు జానుతెనుఁగుపై వలపుగొని తత్ప్రాధాన్యమును బొటించి, మతవాఙ్మయరచనమునకు సంస్కృతభాషనాధారముగాఁగొను ప్రాచీనమర్యాదను ద్రోసిరాజని, మాతృభాషయగు తెలుఁగు నెడ నెనలేని యభిమానమునుబూని తెలుఁగుఁ బలుకు లనుకూడ వేదములపాటిగ గణింపుఁడని లోకమును హెచ్చరించి, సర్వసామాన్యము జాతీయచ్ఛందము నగు ద్విపదలోఁ దనప్రధానగ్రంథరచనముల నిర్వహించెను “ద్విపదకావ్యంబు, ముదిలంజ, దిడ్డిగంత” అని యాంధ్రవాఙ్మయమున రాసురాసు ద్విపదయొడ నేర్పడిన నిరసన మింతయో కొంతయో సోమనాథుని కాలమునాఁటికిఁగూడ నెలకొనియున్నట్లు గోచరించును. బసవపురాణమును ధూర్తవిప్రులు నిరసించి

నట్లు విడువ ద్విసోమనాథుడు వాకొనిన కారణము
 లో నది ద్విపదయగుట యొకటిగదా! కాని సోమ
 నాథుఁ డిట్టి ధూర్జనాభిప్రాయముల నెఱుగొను
 నంతటి పిఱికివంద గాఁడు. సముచితమని తాను నవ్వి
 నది నిర్వహించుటతో నాతనికి జఁగు కొంఁకులు లేవు.
 “క్రియాస్థి స్వత్వేభవతి మహతాం నోః కృణో
 అనునట్లు నననవోన్నేషప్రతిభాశాలులగు కవివరు
 లేఁఁదములో రచించినను దమకావ్యములచే లోక
 రంజనము గావింపనేర్తురు. “అల్పాక్షరములన
 సల్పార్థరచన - కల్పించుటయగాదె కవివివేకంబు.”
 అని బసవపురాణావతారికలోనే ధంకా మ్రోగించి,
 సోమనాథుడు ద్విపదకావ్యరచనమును ముల విప్రు
 లముగ సమర్థించుచు నందఱుగూఁపి పండిత గాఢ్య
 చరిత్రావతారికలో దీర్ఘోపన్యాసము గావించినాఁడు.
 ఇందుచేతనే లఘుబుద్ధులగువారిచ్చిత్తిలో నిరసన
 మునకుఁ దావలమైన ద్విపదయలఘుమతియగు నీతని
 చేతిలో నైహికాముష్టికరూపక ద్విపదహేతువై
 విరాజిల్లినది. సహజసత్వముతో స్వతంత్రాభిరక్తితో
 సాగించిన యీ ద్విపదరచనమం దీతఁడు ప్రకటించిన
 నవీనగుణముల సంఖ్యాకములు, అనిర్వచనీయములు.
 శ్రుతి స్మృతి ప్రమాణముల లెక్కకు మిక్కిలిగఁ
 గుప్పించుటయందేమి, గహనములగు నుపనిషత్ప్రహ

స్యములఁ దేటతెల్లముగఁ జొప్పించుటయందేమి, పలు
 రూపములగు పరమతసిద్ధాంతములఁ బ్రదర్శించి
 ఖండించుటయందేమి, ఏకభాటిగ, హేరాశముగ,
 భారాశముగ, ఝురీవేగముతో సంస్కృతసమాస
 ఘటితపదజాలములఁ బ్రవహింపఁజేయుట యందేమి;
 లలితములై యలఁతి యలఁతి తునియలుగ విడివడి
 తేనియతేటలై వెలువడు జానుతెనుంగునుడులజాలు
 వార్చి, చదువరుల మదులఁ గరంచుటయందేమి, ఇది
 యది యననేల, దేనియందునుగూడ నడ్డొకింతయు
 లేక స్వనిధముల నాతనికి చళందమై ద్విపదయే
 బహురూపకములగు వివిధసవిధానములం దొక్క
 రీతిగ నుచకరింపనేర్చెను ఆంధ్రభాషాసతి తన ద్విప
 దములతో నీతని ద్విపదకృతులందు బహుముఖము
 లుగ, సుసతగముగ నృత్యమొనర్చి కృత కృత్య
 యయ్యెను. అందుచేతనే యీతని తరువాత పేలిన
 సుప్రసిద్ధకవులు కలువురు రచించిన పద్యకావ్యము
 లందలి పలుతెఱంగుల మెఱుంగులకెల్ల నీతని ద్విపద
 కావ్యములే మార్గదర్శకములై వన్నెకెక్కినవి.
 కావ్యవ్యాకరణతీర్థులు, కీ॥ కే॥ శ్రీసంచాక్షుల ఆది
 నారాయణశాస్త్రిగారు, ఆంధ్రసత్రిక పదియవ సంవ
 త్సరాది సంచికలో “ద్విపదకవిత్వ”మను వ్యాసమున
 సోమనాథుని బసవపురాణపండితారాధ్యచరిత్రముల

నుద్దేశించి లిఖించిన యీక్రిందివాక్యములు గమనింపఁదగినవి.

“ఈరెండు గ్రంథములు నెక్కడఁ జూచిన నక్కడ నవరసములు పొంగి పొరలి పోవునంతటి రసోపసాదనములుగ ద్విపదలలోఁ గూర్పఁబడినవి. హిమవద్భూభర గుహ్యములనుండి యనగ్గళముగా దుమికి వచ్చెడు గంగాస్రవాహముంబోలె నీమహామహుని కవిత్వము పారశులమనఁబల నానందపూర్ణమున నోలలాడించుచుండును. భక్తశిరోమణియగు సోతర భక్తిపారవశ్యపుఁ గవిత్వమునకు, కవిసార్వభౌముఁడగు శ్రీనాథమహాకవి నుడికారముల గడుసుదనంపు జిన్నెలకును, కర్ణాటరాజ్య రమానాథుడు నాంధ్రభోజుఁడు చాంధ్రకవియునగు కృష్ణదేవరాయ మహారాజుల యాముక్తమాల్యద మున్నగుకృతులలోని యద్భుతవర్ణనాపటిష్ఠములగు సందర్భములకును, దీనికి దానికినియేల, ఇంతదనుక మనయాంధ్ర సారస్వతమునఁగల హృదయములగు గసవత్స్వనోదంచితములగు కావ్యపు మెఱుంగులన్నిటికిని, ఈ రెండు ద్విపదకావ్యములే మా గ్గదర్శకములై రాజిల్లిన వనుటలో నేమియు సందియములేదు ”

పద్యరచనావిధానమునఁగూడ నీతఁడు గొన్ని సంస్కారములను గావించినాఁడు. నన్నియమార్గ

మున కీతఁడు వన్నియవెట్టినవిధము కొంత యంతకు
 ముందే యుగ్గడించితిని. తిక్కనాదుల జాతీయకవితా
 నిర్మాణమునకు సోమనాథుని జానుతెనుఁగురచనములే
 యుద్బోధకములనుట చెప్ప నక్కఱలేదు తెలుఁగు
 పద్యరచనమున నన్నయ తిక్కనల నడుమకాలమున
 జరిగిన పరిణామమున కీతని యనుభవసార మాదర్శ
 కము కా గలదు సీసపద్యరచనమున నీతఁడు నన్నయ
 యతినియమములఁ గొంతవఱకు సడలించెను. ఆ
 విషయమున నన్నెచోడ తిక్కనాదు లీతని మార్గ
 మునే యనుగమించిరి. మఱియు నీసీసపద్యరచన
 మున నీతఁ డొనర్చిన ముఖ్యసంస్కారము, ఏపాద
 మున కాపాదమునకుఁ బదములు తెగిపోయి ముందు
 పాదమందలిపదములతోఁ గలియకుండ రచించుట, ఆ
 యాపాదములందుఁ గూడఁ జాలవఱకుఁ బూర్వోత్త
 రాధములు విడిగడునట్లు రచించుట పాటింపఁదగి
 నది. దీనినే వరవడిగాఁగొని జక్కన, నాచన సోమన,
 శ్రీనాథు డు, మనోహరవిలాసభాసురముగఁ దమ
 సీసముల రచించి యందు సిద్ధహస్తైరి సీసమునందు
 వలెనే కందపద్యరచనమునఁగూడ నీత డు చక్కని
 సంస్కారముఁ గూర్చినవిధ మనుభవసారమందలి కంద
 ములఁ జదివినఁ దెల్లమగును. ఆచిన్నకృతిలో ద్విప్రాస,
 త్రిప్రాసకందములు గూ డఁ గొన్ని ర చిం చి

యీతఁడు చిత్రకవిత్వపుఁ దెరువులఁ గూడఁ గొన్నిటిఁ
నొక్కినాఁడు తెలుగు నుడికారమునకుఁ దీయఁ
దనమునకు నెలవులగు బద్దైన సువతిశతకపద్యము
లకు నతని నీతిసారముదలి కందములను సోమనాథుని
కందము లే మూలకందముల గ గోచరింపఁగలవు.

ద్విపదరచనము దీతని వాక్ప్రవాహమును హిమ
వత్స్వత గుహగ్రహములయిడి దు మిడిచుచు
గంగాప్రపూరముతో నుపమించిన శ్రీపంచాగ్నుల
ఆవినారాయణాస్త్రిగారి వాక్యముల నింతకు
మున్నగ్గడించితిని వెగమునందేమి, పాపనర్త్యము
నందేమి, మఱి యితరగుణములందేమి యీసా
మ్యము స్వవిధముల సంతముగ నున్నది. ఇం
దొక్కొక్క మేల్వార గ్రహమును దవిహరిణి. మఱి
యొకటి భక్తప్రసాదనోహణి. ఈతని కృతులఁ
జదువునపుడు కొన్నియు నాభీలావేగముతో
శీతనగపాపపుఁ నుండి ప్రహింపి భాగీధియు,
మఱికొన్ని తావులఁ గాశీపుష్పముల సుశగతిని
జరగు జాహ్నువియుఁ దలపునకు సచ్చుచుండును.
సహజగంభీరత, సుప్రసన్నత యీతని శైలికి నైజ
గుణములు. ఈతని గచనలు ద్రాక్షదళీపాకములఁ
బరిణతములై, వైదర్భిపాంచాలీరీతులకాదర్శములై
వెలయుచుండును. ఈతని కవితయందలి ముఖ్యగుణ

ము లనన్యసామాన్యములగు సౌందర్యమాధుర్యములు. భక్తిరసపరవశుడై భావమునే ప్రధానముగఁగొని, స్లేషయమకాద్యలంకారములకై తడవులాడక, జాతీయతను గణించి దేశీయచ్ఛందమగు ద్విపదలోఁ బ్రధానకృతుల వెలయించి యందు తీరుతీయములుగల తెలుఁగు పలుకుబట్లను పేలుగ జాలవార్చుట యందుకుఁ బ్రధానకారణములు. సరసమైన జానుతెనుంగునై వలపుఁగొనినను సహజ గంభీరతాప్రసన్నములగు సంస్కృతపది ము లనైఁ గూడ నాతడు వ్యామోహము వీడలేద, జాతీయత వలసినపట్టులం దతడు నూటికి దొంబదిపాళ్లు జానుతెనుంగును బ్రయోగించి గాంభీర్యప్రకటన మవసరమైన మతపవాదములు మున్నగుతావుల సంస్కృతపదిబాహుళ్యమును బ్రదర్శించును. మఱి కొన్ని పట్టులఁ దెనుఁగుపదిములను సంస్కృతపదములను సమానముగఁ బరగించును. రసైకపరతంత్రుడగుటచే రసవిజృంభణమునకై యెచ్చట నెట్టి పదజాలమును బ్రదర్శింపవలెనో యాతఁడు బాగుగ నెఱుంగును. శబ్దాలంకారములలో నాతని కను ప్రాసములపై మక్కువ యెక్కువ. ఆ విధమైన భావావేశములో వానియంతట నవి సాజముగ దొరలివచ్చినట్లు కన్పట్టును గాని వాని నాతఁడు

ప్రయత్నపూర్వకముగఁ బ్రవేశపెట్టినట్లు గానరావు. ఈతని తరువాత వెలసిన బహురహితన మున్నగు తెలంగాణకవుల యనుప్రాసప్రియత్వమున కీతని కృతులే మార్గదర్శకములుగా నోపుచు పాత్రముల ముగ్ధత్వమును బ్రదర్శించుటలో నీతని జాణతన మెనలేనిది. ఇట్టి పట్టులం దాతఁడు ముద్దు మురిపెములు గురియు జానుతెనుగు బలుకులు జాలువార్చి వారి ముద్దతనము చదువరులకన్నులఁ గరడుగట్టునట్లు చిత్రించివారిని విముగ్ధులఁ గావించును. బసవపురాణ తృతీయాశ్వాసమందలి ముగ్ధభక్తులకథలఁ జదివిన నిది తెల్లమగును. కవితచిత్రకళయని తలంచి, యచ్చునగుద్దినట్లు పాత్రముల రూపవర్ణనమొనర్చి పాఠకుల మనఃఫలకముల హత్తించుటలో నీతని నైపుణ్యమగణ్యము. మచ్చునకై యిందలి మూడవ యాశ్వాసమందలి సకలేశ్వర మాదిరాజయ్యగారి కథలోని మల్లరుఘుగొల్ల వేసము, చెయువులు మాడఁదగును. ఈకవితావిశేషము తిక్కన, నాదన సోమన, శ్రీనాథుఁడు మున్నగుజాతీయకవుల కాదర్శకమయినది.

స్వాభావికములగు ప్రకృతివర్ణనము లీతనికి మంచిసీఞ్ఞప్రాయములు అట్టిచోటుల నీతఁ డితరాలంకారములకన్న స్వభావోక్తినే మిక్కిలిగ

సంభావించును. కోడికూతనుగూర్చి యీతఁడు
గావించిన

“తొలికోడి కనువిచ్చి - నిలిచి మైవెంది

జలజలతెక్కలు నడలించి నీల్లి

గ్రక్కనఁ గాలార్చి కంఠంబువిచ్చి

ముక్కున నీకెలు చక్కొల్పి కడుపు

వెక్కించి మెడసాచి నిక్కి మిన్నుచి

కోక్కొరోకు జ్ఞనికూయకమున్న”

వంటి నిసర్గమనోహరవర్ణన మాంధ్రవాజ్ఞయము
నందు మఱెచ్చటను గనఁజాలము. సర్వజ్ఞతాశక్తి
యీతని కృతులలోఁ బలుతావుల బహుముఖములఁ
బ్రస్ఫుట మగుచుండును. అపరిచితములు నాత్మాను
భవదూరములు నగు చౌర్యము, ద్యూతము, రస
వాదము, వైద్యము మున్నగు నసాధారణ విష
యముల వర్ణించునపుడు గూడ నీతఁడు ప్రకటిం
చెడుప్రతిభ పాఠకుల నాశ్చర్యచకితులఁ గావిం
చును. ఇట్టి పట్టుల నాతఁడు ప్రయోగించు పద
జాలము లాయాపారిభాషికనిఘంటువులుగ ను ప క
రింపఁగలవు. సకలేశ్వర మాదిరాజయ్యగారికథయుఁ
బండితారాధ్య చరిత్రమందలి పర్వత ప్రకరణము
తిలకించిన నీతని సంగీతశాస్త్రపారగత్వము గొంత
వ్యక్తమగును.

ప్రతిపాదింపనెంచినవిషయము చదువరుల
 మదుల లెస్సగా హత్తికొని యందుమూలమున
 వారికి రసానుభవము గలుగుటకై సమానార్థకము
 లగు పర్యాయపదములను మార్చిమార్చి పుంఖాను
 పుంఖములుగఁ బ్రయోగించుట యీతని వితా
 గుణములలో గణింపదగిన మఱొక విశేషము.
 దీనిని భాషాసౌభాగ్య కళాసౌందర్యగోళితక
 ముగాఁ బలువురు సంభావించిరి. నాచన సోమ
 నాథుఁడు, శ్రీనాథుఁడు మున్నగు సుప్రసిద్ధకవులు
 దమ కృతులలో దీని ననుకరించి యారాధించిరి.
 కాని నేటి విమర్శకు లొకరిందలి యింపు సొపుల
 బాగుగాఁ బరీక్షింపక సోముని యీ కావ్యగుణ
 మును “దిక్కు, దశ, తల, తోఁక లేని పవాడముల
 పునరుక్తి” యని యవగణించుట శోచనీయము.
 ఉగ్గుఁబాలతోఁగ్రోలిన మాతృభాషను మఱచిన
 మనకు సోమనాథుఁ డతివేలముగవాడిన జాను
 తెనుఁగునుడులు రానురాను వాడుకలో నశించి
 నేఁడు వాని నిజస్వరూపము, ప్రత్యేకార్థము
 నెఱుంగ రాకుండుటచే గొందఱదృష్టికి విపున
 రుక్తులుగఁ దోచుటలో నాశ్చర్యములేదు. జాతి
 యతయే తన కవితకాలంబముగ గ్రహించిన వాఁ
 డగుట నీతఁడు తన కృతులందెల్ల సందర్భోచితము

లుగ జాతీయములగు చక్కని లోకోక్తులను, పలుకుబళ్ళను విశేషముగ వాడియున్నాడు. కవిత కందచందములు, తళుకు బెళుకులు, తుఱంగఱించు టకై జంటపదములను, ఆమ్రేడితములను, బలు తెఱంగుల బ్రయోగించుట యీతని కవిత నుండలి మఱొక విశేషము. గ్రంథవిస్తరిభీతిచే పనికెల్ల నిచట నుదాహరణములు మాపనైతిని. బసవ పురాణ పండితారాధ్యచరిత్రములఁ గొంతవఱ కేపట్టులఁ బరిచినను నని గోచరింపఁగలవు. అనంత ములై బహుముఖములుగఁ బలురూపముల వెలయు నీతని కవితావిశేషములనెల్ల విస్తరించుట దుష్ట రము. కావ్యపరనమున జదువరులు వానిని స్వాను భవపూర్వకముగఁ గ్రోలి యానందించుటయే కర్త వ్యము. ఇందుఁగూర్చి యింకను విశేషవివరములు, విపులదృష్టాంతములు తిలకింపఁగోరువారు పూర్వోక్త మైన నాగ్రంథమందలి 14, 17, 18, 20 ప్రక రణములఁ బరింపఁదగును.

❀ చందోవ్యాకరణ విశేషములు ❀

ఆంధ్రగ్రంథమాలిక వారి బసవపురాణ పీఠిక యందును, ఇతర త్రప్రకటితమైన మఱికొన్ని వ్యాస ములందును శ్రీప్రభాకరశాస్త్రిగారు పూర్వాంధ్ర కవులందు శివకవులు, భవికవులు నను రెండు విభాగ

ముల నేర్పఱచి, శివునిమీఁదఁ దద్భక్తులమీఁదఁ దక్క నితరులగు భవులమీఁద నెప్పుడును గృతులు చెప్పనివారు శివకవులని, తదితరులు భవికవులని నిర్వచించి, మల్లికార్జునపండిత, నన్నెచోడ, పాలకురికి సోమనాథాదులను శివకవులుగను, నన్నయ తిక్కనాదులను భవికవులుగను బరిగణించి, కవితా మార్గమునందును, ఛందోవ్యాకరణాదులందును వీరు వేర్వేరుమతములవారని, శివకవులు భవికవుల గర్హించిరని కొంతగ్రంథము లిఖించిరి. భవియనఁగా నిష్టలింగధారి కాసివాడని స్థూల దృష్టితో నర్వాచీనులు కొందఱు వ్యవహరించుచున్నను, భవము (పాపము, పాశము) కలవాఁడు (శివభక్తిరహితుఁడు) అను నర్థమున, అభక్తవిషయముననే శివాగమములందును సోమనాథాదుల కృతులందును భవిశబ్దము ప్రయుక్తమైనదని “పాలకురికి సోమనాథకవి” అను నాగ్రంథము తొమ్మిదవ ప్రకరణములో సకారణముగ నిరూపించియుంటిని. సోమనాథాదులు “శివకవు”లను పదమును దమ కృతులందు వాడినను నితరమతీయులగు కవులను వారు భవికవులని పేర్కొని నట్లుగాని, గర్హించి నట్లుగాని కానరాదు. బసవపురాణావతారికలో

“వెలసిన చదువులు వీటితో ర్తిత

పొలిసిపోయిరి తమపురులు దూలంగను

మృదునుహత్త్వముఁగానమిని బొంకులనఁగఁ

బడుఁ “గవయః కిం న వశ్యంతి”యనుట

యనుచుఁగుకవులఁగీటునఁ బుచ్చి పేర్చి”

అని వ్రాయునపుడుగూడఁగుకవిశబ్దమునే యాతఁ
డుపయోగించెనుగాని భవికవులనలేదు. వేమన
పద్యములలోఁగూడ శివకవి, నవకవి శబ్దములున్నవే
గాని భవికవి శబ్దముదాహృతము కాలేదు. ఇది
శాస్త్రిగారు క్రొత్తగాఁ గావించిన నామకరణ
మనియే తోచుచున్నది. “విశ్వశ్రేయః కావ్యమ్”
ఆననట్లు లోకకల్యాణము (శివము)గూర్చు సత్కా
వ్యముల రచించు కవులు భవులెట్లువుదురు? అందు
నను “హరువినుతుల బాసలాడఁజేసిన యట్టి ధట్టుని
నన్నయభట్టుబొగడి”యని చిమ్మపూడి యమరేశ్వ
రుఁడు మన్నించిన నన్నయ్యను, “చిత్త నిత్యస్థిత
శివుఁడెవ్వఁడ? న వీడను నాల్కకును దొడవైన
వాడు” అని కేతనచే సచ్చుతిగాంచి, “మహేశ్వ
రాంఘ్రి కమలధ్యానైకశీలుండ”నని తానే వక్కా
ణించుకొన్న తిక్కనను, శంభుదాసను బిరుదనామము
ధరించిన ఎఱ్ఱునను భవులని యెవ్వరు గణింపనేర్తురు?
నాదృష్టిలో నిట్టి వారెల్ల శివకవులే. వారికృతులు
బసవ—G

భగవన్నహిమ ప్రతిసాదకములుగావా? వారి కృతి పతులు భక్తులుగారా? ఇంతకు భాషసర్వసామాన్యమైనప్పుడు, జీవేశ్వరజ్ఞాన సాధనరూపములగు మత విషయములలో భిన్నమార్గము లవలంబించియుండు సంతమాత్రమున నేభాషాకవులయం దైనను భాషా విషయములందును, ఛందోవ్యాకరణబద్ధములగు కావ్యసరణులందును భిన్నభిన్నమతములుండుట కవ కాళమెట్లు కలుగును? తోడిదేశీయభాషలు తమిళము, కన్నడములలోలేని యీవిభేదము తెలుగులో నెట్లుండును? కావున సోమనాథాదులు కవితా భాషావిషయాదికములలో నన్నయాదులకన్న భిన్నమతమువారని శ్రీప్రభాకరశాస్త్రిగారు వ్రాసిన దానిలో సత్యముగాని సారస్యముగాని లేదనియే నాతలంపు. కాలప్రవాహమువంటిదే భాషాప్రవాహము. కాన రాను రాను గాలానుగుణముగు పరిణామములఁ గొన్నింటిని బడయుచుండుట ప్రతి జీవదృష్టకును సహజలక్షణమే, నన్నయ తిక్కనల భారతభాగము లొక్కతీరగు భాషాసరణివ్యాకరణ మార్గములలో నున్నవని చెప్పఁగలమా? “ప్రయోగ శరణం వ్యాకరణమ్” అను సూత్రము సమస్తభాషలకు ననుశ్రుతముగ ననాదినుండియు వర్తిల్లుచున్నదే. తనకాలమున శిష్టచ్యవహారమందుండిన

“ప్రాణ గొడ్డము” మున్నగు సంస్కృతాంధ్ర మిత్ర పదములఁ గొన్నిటిని నన్నయగ్రంథస్థ మొనర్పఁగా నిట్లే తరుకాలమునాటికి వ్యవహరించునందున్న యట్టి శబ్దముల నన్నయకన్న నెక్కుడుగ నన్నె చోఁడు, సోమనాథుఁడు, తిక్కన, శ్రీనాథు డు మున్నగువారు తమకృతులందుఁ జై కొనియున్నారు. కావున “ఛందస్సాత్వతంత్ర్యము” “అసాధారణ ప్రయోగములు” అను శీర్షికల క్రింద శాస్త్రిగారు నన్నెచోడ సోమనాథాదుల విలక్షణతగూర్చి వెలువ రించిన యభిప్రాయములు వెక్కిరింపఁజేసఁగిరింపఁ జాలకున్నాను. సోమనాథుఁడు ఛందోవ్యాకరణాదు లలో లక్షణనేతూల్లంఘన మొనర్చి సంప్రదాయ విరుద్ధముగ వర్తింపలేదనియే నాయభిప్రాయము. ద్విపదలలోఁ బ్రాసయతిని గూర్చుట సోమనాథుని ఛందస్సాత్వతంత్ర్యములలో ముఖ్యముగా గణింపఁ దగినదని శాస్త్రిగారు గుర్తించినారు. ఆంధ్రభాషలో సోమనాథుని కాలమునాటికి ఛందోవ్యాకరణలక్షణ గ్రంథము లేమొనవెలసినవో లేదో యెవ్వరు నింత వఱకు రూఢిగాఁ జెప్పఁజాలకున్నారు. ఇప్పటి కుప లబ్ధములైన వానిలోఁ బ్రాచీనములని మనము గణించు కవిజనాశ్రయము, కావ్యాలంకారచూడా మణి, ఆంధ్రశబ్దచింతామణి, ఆంధ్రభాషాభూష

జాము మున్నగునవియెల్ల సోమునకుఁ దరువాతివే
 గాని ముందఱవి గావు. ద్విపదలలోఁ బ్రాసయతి
 చెల్లదనులక్షణము సోముని తరువాతఁ జాలఁగాల
 మునకు వెలసిన చిన్నన్నలు చెప్పినదేగాని యాతనికి
 ముందుండిన తొల్లింటి పెద్దలేర్పఱచినదిగాదు. కవి
 జనాశ్రయములో నిందుఁగూర్చి యేమియఁ జెప్పి
 యుండలేదు. ద్విపదలలోఁ బ్రాసయతి చెల్లుననుటకు
 సాధకముగ “అనియతగణైః” “య తి ర్వా”
 “ప్రాసోవా” యను ప్రాచీనచ్ఛందస్సూత్రముల
 నాంధ్రభాషాచ్ఛందోలక్షణములఁజెప్పుచు సంస్కృత
 భాషలో రచితమైన యేఁఁదోగ్రంథమునుండియో
 సోమనాథు డు పేర్కొనియేయినాడు. యతిప్రాస
 నియమములేని సంస్కృతశ్లోక రచనములకుఁగాని,
 యతినియమములేని కర్ణాట పద్యరచనములకుఁగాని
 యీసూత్రములు సంబంధించినవిగావని చెప్పనక్కఱ
 లేదు. ఆక్షరగణబద్ధములై, చతుష్పాదనియతి గల
 వృత్తములందును, అనియతగణబద్ధములయ్యుఁ,
 జతుష్పాదనియతిగల కందము, ఉత్సాహము,
 అక్కర మున్నగుజాతులందును పాదద్వితీయాక్షర
 ప్రాసనియమమున్నదన్న కారణమునఁ గాబోలు
 వీనిలోఁ బ్రాసయతి పనికిరాదనియు, జతుష్పాదని
 యతిగల్గియు, పాదద్వితీయాక్షర ప్రాసనియమము

లేని సీసము, తేటగీతి, ఆటవెలది మున్నగు నుప
జాతులందు, సంగీతమునందు నది చెల్లుననియుఁ
దలంచు సంప్రదాయ మాంధ్రచ్చందోలక్షణగ్రంథ
ములలో నేర్పడినది. అక్షరగణబద్ధములై చతుష్పాద
నియతిగల లయగ్రాహి, లయహారి, లయవిభాతి,
త్రిభంగి మున్నగు కొన్నివృత్తములవిషయమున
మాత్రమందు లయప్రాధాన్య మున్నదన్న కారణ
మున గా బోలు మరల నీలక్షణగ్రంథకర్తలు ప్రాస
యతినే విధించియున్నారు. ఇనియన్నియు నర్వా
చీనలక్షణములే యని తలంపఁదగును. అనియతగణ
బద్ధగచనములలోఁ జతుష్పాదనియతికొఱపాటు పాద
ద్వితీయాక్షరప్రాసనియమమున్న జాతులమాట
యెట్లున్నను, ఇట్టి ప్రాసనియమముండియు ద్విపాద
నియతిమాత్ర మేగల ద్విపద, రగడ, అట్టి ప్రాస
నియమములేని మంజరీవృత్త మున్నగునవి పాట
లుగాఁ బాడుకొనుట కనువగు గేయకృతులగుటచే
సంగీతమునందుబలె వానిలోఁగూడఁ బ్రాసయతిని
వాడవచ్చుననుటయే ప్రాచీనచ్ఛందోలక్షణ కర్తల
మతముగా గోచరించును. మనభాషలో గ్రంథస్థము
గాక తరతరములనుండి పారంపర్యముగ జనుల
నోళ్లలోఁబడి ప్రచారమందున్న యశేఖ్య గేయ
వాఙ్మయ మొతయో యున్నది. ప్రాత పాటలను

పేరితోఁ గొందలు భాషాభిమానులు వీనిని నేక
రించి యిప్పుడందందుఁ బ్రకటించుచున్నారు. ఇవి
చాలవఱకు ద్విపదరూపములగనో, తద్వికృతులు
గనో యుండును. వీచికాలమును నిర్ణయించుట
దుస్థరము. నన్నయకు ముందునుండియు వెలసినవి
గూడ నిందుఁ బెక్కులు చేరియుండును. వీనిలో
నందందుఁ బ్రాసయతి గాననగును. మచ్చునకుఁ
గొన్ని యుదాహరింతును

“అత్తింటికోడలు ఉత్తమురాలు

చేట జొన్నలపాసి చేనిద్రపాసు”

“చక్కనాన్నగారి ముక్కుపై చెమట

నేరుఁదేసిముత్యాలు చెదరిన ట్లుండు”

“చలికి వెఱచినట్టు ఫులికి నే వెఱవ

ఆలికి వెఱచినట్లు అమ్మకే వెఱవ”

“కొడుకులఁ గననివాళ్ళకడు పేమికడుపు

కులముద్ధరించని కొడు కేమికొడుకు”

కావున నట్టి ప్రాచీనమతము ననుసరించియే సోమ
నాథుఁడు ద్విపదలందు రగడలందుఁగూడఁ బ్రాస
యతిని వాడియున్నాఁడు. రంగనాథుఁడు, గౌరన
దీనిని వాడలేదని శాస్త్రిగారు వ్రాయుట సరిగాదు.
రంగనాథరామాయణమునంద, గౌరన నవనాథ
చరిత్రమునందుఁ గ్వాచిత్యముగఁ బ్రాసయతి

ప్రయోగములున్నవి. ఈ రామాయణమునకు వాస్తవకర్తయని నేడలంచు కవిరాజబీరుదాంచి తుడు చక్రపాణిరంగనాథుడు సోమనాథునివలె రగడలందుఁగూడఁ బ్రాసయతిని గొన్నిపట్ల వాడి యున్నాడు. శాస్త్రిగారే తిరుమలదేవస్థాన ప్రాచ్యపరిశోధనసంస్థవారిపత్రికలో (Vol VIII 1947 Part I) ప్రకటించిన రంగనాథుని “నయనరగడ” యందలి యీక్రింది పంక్తులఁ జూచునది.

“పురవైరి సంధకాసురవైరిఁ బొడగంటి”

“రంగొందు పాతాళగంగ నేఁ బొడగంటి”

“అంగికమ్మగనాడు భృంగీశుఁ బొడగంటి”

నన్నయ భాగవతభాగములో ద్విపదలు లేవుగాని తరువోజలు (రెండు ద్విపదపాదము లేకపాదముగాఁ గలవి) స్వల్పముగ నున్నవి వానిలోఁ బ్రాసయతి ప్రయోగములు గానరానంతమాత్రమున ద్విపదలోఁ బ్రాసయతి చెల్లదనునియమ మాతని నాఁటి కుండెనని చెప్పఁజాలము.

“ప్రాసవిశేషములు”, “యతివిశేషములు” అను శీర్షికల క్రిందఁగూడఁ గొన్ని యసంగతములను సోమనాథుని విలక్షణత నిరూపించుటకై శాస్త్రిగారు వ్రాసియున్నారు. కర్ణాటభాషాలాక్షణిక మతము ననుసరించి సోమనాథాది శివకవులు తమకృతులందు

శాంత ప్రాసము (వద్యప్రభమచరణ ద్వితీయాక్షరము
 సంయుక్తాక్షరమైనప్పుడు వానితోనున్న యన్ని
 యక్షరములను బాటింపక తక్కినపాదములందుఁ
 గతిపయహల్ సామ్యముతోమాత్రమే ప్రాసముఁ
 గూర్చుట) వర్గప్రాసము (కవర్గాదికాక్షరములన్నిటికిఁ
 బరస్పరము ప్రాసముగూర్చుట) సమీపప్రాసము
 (శబదాలకుఁ బరస్పరము ప్రాసముఁగూర్చుట) గూర్చి
 రని, వానితోపాటు సంపూర్ణావధిండు ప్రాసమును
 గూడ నంగీకరించిరిని వారి యభిప్రాయము. కాని
 యిది సరిగాదు. ఈవిషయమున గర్హాటభాషా
 మర్యాదనే పూర్తిగ ననుసరింపక యాధ్యక్షగర్హాట
 లాక్షణికు లిరువురకు సమ్మతములైన ప్రాసములను
 మాత్రమే సోమనాథుడు మన్నించి, తాత్కీతులందు
 నన్నయాదులతోపాటు ఆధ్రభాషామర్యాదనే
 పాటించెనని నేఁ దలంచుచున్నాను. బహుపురాణ,
 పండితారాధ్యచరిత్రములం దేపుటలఁ దిలకించినను
 నన్నయాదుల సంప్రదాయమునే పాటించుటకై
 ప్రాసాక్షరములకొఱకు సోమనాథుడు, ఊతపద
 ములను, వికృత్యాదిరూపములను బలుతావులఁ
 బ్రయోగించినట్లు కాననగును. కర్హాటకపుల వర్గ
 ప్రాసాదిక సంప్రదాయములఁ బూర్ణముగ నంగీక

రించుచో నింత శ్రద్ధ నాతఁడు ప్రాసవిషయమున
బ్రదర్శింప నవసరమే లేదు.

మల్లికార్జునపండితుని శివతత్త్వపారమున

క లోకమ్ములఁ జోద్యముగాదె య

ధర్మంబును ధర్మమయ్యెఁ దత్త్వతీతా”

క సర్వజ్ఞ భక్తివిహితుఁ

దెవ్వఁడు నుత్కృష్టజాతుఁ డేటికిఁ గొఱయె”

అనుపద్యములందలి “ధర్మంబు”, “సర్వజ్ఞ” వంటి
పదములలోని రేఫసంయుక్తాక్షరము లానాటి
వ్రాతలో “ధర్ముంబు”, “సర్వుజ్ఞ” యను విధమున
లిఖింపఁబడెడివియు. సంపదే వలవలిగిలక ప్రాసమును
వేరినో నిట్టిప్రాసములు లాక్షణి సమ్మతములేయని
శ్రీకొమఱ్ఱాజులక్ష్మణరావు పంతులుగారు వ్రాసి
యున్నారు. “సర్వుంబు పడగవీడను గప్పవసించిన
విధంబు గదరా సుమతీ” అని బద్దెనకూడ నిట్టి ప్రాస
మును వాడి యున్నాఁడు. ఇది లాక్షణిక సమ్మతమే
యైనను సోమశాధు డుమాత్ర మీప్రాసమును దాను
గూడఁ దనకృతులలో వాడెననుటకుఁ బ్రబలాధార
ములు లేవు. ఆతఁడుకూడ దీనిని వాడెనని నిరూ
పించుటకై, కొన్ని బహుపురాణ వ్రాతప్రతులలో
“కజ్జము”, “నిజ్జీవి” యను వికృతిరూపములు గాన

వచ్చుచున్నను, 1896 సం॥ లో వెలువడిన బసవ
పురాణ ప్రథమముద్రణములో నవియే గైకొనఁబడి
నను శాస్త్రిగారు తమ యభిప్రాయము సమర్థించు
టకై తమపరిష్కరణములో నిట్లు లీక్రిందిపాద
ములఁ బ్రకటించియున్నారు.

“కర్ణంబునావుడు బిజ్జలం డంత
లజ్జయు సిగ్గును బుజ్జగింపంగ”

“బిజ్జలునకు వినిపింపంగ నతఁడు
కర్ణమెంతేనియుఁ గలదు తేరాదు”

“బుజ్జగించుచు వెడ్డు బుడ్డును బెట్టు
నిర్జీవి క్రియఁబడు నివ్వెఱంగందు”

ఇంక శాస్త్రిగారు చూపిన

“మర్త్యలోకమనకు మఱి వేఱెయొకఁడు
కర్తయున్నాడె లోకత్రయవరద”

1

“మధ్యాహ్నమగుటయు మారయ్య లింగ
తథ్యాన సుఖనిరంతరవర్తి యగుచు”

2

“అక్షణంబునఁ బంచభక్త్యముల్ గుడిచి”

3

(భక్త్యశ్రద్ధమునకు భక్ష మను రూపాంతరము
గూడ గలదు.)

“తత్త్రిపురాంశకస్థానవాస్తవ్యుఁ
డై త్రిపురాంతకుం డభిమతిఁ బేర్చు”

4

అను తావులందలిప్రాసములు నన్నయ లిక్క నాదులకుఁగూడ సమ్యతములయిన త్రివర్ణప్రాసము (ప్రాసాక్షరములో మూఁడువర్ణములున్నప్పు డందలి యే రెండు వర్ణములతోఁగూడిన పదములనైనను దక్కినపాదములందుఁ గూర్చుట.) సంయుతాసం యుతప్రాసము ననురెంటిలో నెద్దానిక్రిందనైన గణింపఁదగినవేగాని కేవలము శాంతప్రాసములని శాసింపనైనవి గావు. మఱియు సోమనాథుఁ డిట్టిప్రాస ములను స్వరోచ్చారణసామ్యముఁ గలిగి అంతస్థ ములు (Semi-Vowels) అని వ్యవహరింపఁబడు య, ర, ల, వ లతోఁగూడిన సంయుక్తాక్షరముల విషయ ముననే ముఖ్యముగ వాడినట్లు కాననగును. నన్న యాదులుగూడఁగిట్టివి వాడిరనుట కుదాహరణములు.

ఉ త్తత్త్రియవంశ్యులై ధరణిఁ గావఁగఁ బుట్టినవారు బ్రాహ్మణ
త్తత్త్రియ వైశ్య శూద్రులనఁగాఁ దగు నాలుగుజాతులున్
స్వచారిత్రముఁ దప్పకుండఁగఁ బరీక్షితు కాచినయట్లు రామ
మాంధాతృరఘుక్షీతీశులు ముదింబునఁ గాచిరె యేయుగం
బునన్ (నన్నయ - భారతము, ఆదిపర్వము)

క కద్రువ గన్గొని సంతో
వద్రుతమతి యగుచుఁ బిలిచి - సవలికిఁ జూపెన్
భద్రాత్మక యివ్వినతయఁ
దద్దోహం బెఱుగలేమి - దైన్యము నొందెన్.

(లి క్కన - అను శాసనకర్తయే.

క ఈక్షితికి వచ్చి వేగమ

దక్షరామమున వారతరుణుల నృత్యం

బీక్షించి యంతకంటెచు

దక్షణమున నేర్చి రంభతగ వేర్పడఁగన్

(వేములవాడ భీమకవి -నృసింహపురాణము)

సోమనాథుఁ డుపయోగించిన

“పాండురాంగంబైన పక్షతి గర్భమున

బోడిగా వెలుగుచుఁ బుత్రు డీ క్రియచు”

మున్నగుతావులందలి పూర్ణబిందుప్రాసములవిషయమునఁగూడ శాస్త్రిగారు ప్రకటించినయభిప్రాయములు సరిగావు. తెలుఁగుపదములలో నేటి వ్యవహారమున దీర్ఘములమీఁదఁ గావరచ్చు స్థబిందువు తొలుదొలుత ప్రాచీనకాలమున పూర్ణబిందువుగానే యుండెననియు, రాసు కాసు పూర్ణబిందు చ్చారణము దీర్ఘక్షరములపై నడలి నెఱసున్న యరసున్నగా మఱినవనియు, స్థానస్వారితత్త్వవిదులు వచింతురు. ఇందుకుఁ దార్కాణముగఁ బ్రాచీనశాసనములలోఁ బద్యములందు వచనములందుఁగూడ దీర్ఘముల మీఁది యరసున్న నెఱసున్నగానే వెక్కుతావులఁ జెక్కఁబడినది. నన్నయకాలమునాటి యీక్రింది శాసనములఁ జూచునది.

గీ సకలవసుమతీశ మకుట లసద్రత్న

కిరణదుచి విరాజి చరణుడయిన

నిజభుజప్రధాని బెజయితదేవని

కుంతు సరియె పోల్పుఁ గాంత లెందు

(రాజరాజనరేంద్ర నికూంతురు సోమలదేవి దత్తారామ శిలా
శాసనము—కా శ 987)

నారాయణభట్టు కుంతులుకుపమవెట్టిన ఆఖిల్లా
వర్తి”

పదుమూడు సదునాల్గుశతాబ్దులు దీర్ఘముల
మీఁది పూర్ణానుస్వారము లర్థానుస్వారములుగ
మాటుచుండినకాలమని పలువురు తలంచుచున్నారు.
తిక్కనకు సమకాలికుడైన కేతననాటికిఁగూడఁ
బద్యములలో నవసరమైనప్పుడు దీర్ఘములమీఁది
యరసున్న నెఱసున్నగ నే యూదఁబడుచుండెడిదని
యాతని యాంధ్రభాషాభరణమందలి యీక్రింది
పద్యమువలనఁ దెల్లమగును.

క కుఱుచలపై నరబిందులు

నెఱయఁగ నూదినను జెల్లు, నిడుపులమీదకొ

నెఱయపు గద్యంబులలో,

నెఱబిందువు లూదఁ బద్య నికరములొనన్.

కావున సోమనాథుని కాలమునాటికి దీర్ఘముల
మీఁది యనుస్వారము కేవలము పూర్ణముగా నే

యుండియుండుననిగాని యథవా యవసరమును బట్టి పద్యరచనములందు నెఱిసున్నగా నది యూహః బహుచుండెననిగాని తలంపనగును. సోమనాథుడే గాక నన్నెచోడుడు, వేములవాడ భీమకవి మున్నగువారుగూడ నిట్టి ప్రాసములు వాడి యున్నారు. “వాడిమయూఖముల్ గలుగువాడు” మున్నగుపద్యములలో నన్నయ తననాటి వాడుక చొప్పున దీర్ఘములమీఁద నెఱిసున్నయే వాడి యుండునని తాళపత్రప్రతిలేఖకులుగాని ముద్రాపకులుగాని వానిని దరువాత సరసువులుగా మార్చి యుందురని నా యభిప్రాయము. ఇక సోమనాథుడుపయోగించిన సార్థబిందు నిర్బిందుప్రాసములు, రేఫద్వయప్రాసములు, నకారముతో శ ష లకుఁ గూర్చిన ప్రాసములు, వర్ణాక్షరములలో ట ర, డ ధ, ద ధ ధ లకుఁ గూర్చిన ప్రాసములు నించుమించుగ సకలాంధ్రకవిసమ్మతము లైనవే. వానినిగూర్చి చర్చ యనవసరము. నేటి వ్యవహారములో మనము లఘురేఫ శకటరేఫములుగా నెంచునవి నన్నయ సోమనాథులకాలమున నెట్లు వ్యవహృతములయ్యెడివో యిదమిత్థముగ నిర్ణయింప నాధారములు లేవు. ద ధ ధ ప్రాసములను నన్నయగూడ వాడి యున్నాడు. శ, ష, స ప్రాసములను తిక్కన,

భాస్కరుడు, జక్కన, శ్రీనాథుడు మున్నగువారు
గూడ వాడియున్నారు.

యతుల విషయములో “మూకకు నెగయుచు
ముస్సు ముస్సుచు” అని బసవపురాణమందలి పాద
ముదాహరించుచు, శాస్త్రీగా రాసందర్భములో
సోమనాథుఁ డిందువాడిన య సు క ర ణ ప ద ము
“ముస్సు”గాని నేటివాడుక ననుసరించి కొందఱు
ప్రమించునట్లు “బుస్సు”కాదని చెప్పుచు, ఆకాలమున
ఉత్పాదితములగు ప, ఫ, బ, భ లకు పదాంత
మందలి ప్రథమావిభక్తి మువర్ణముతోనేగాని తది
తరమైన ముకారముతో యతిఁ గూర్చెడివాడుక
లేదనియు, ప్రథమావిభక్తి మువర్ణకము తొల్లింటి
వ్రాతలలో “వన బు, వనంబు, వనమ్బు” ఇత్యాది
రూపములతోఁగూడ లిఖింపబడుటచే దానితోనే
పు, ఫు, బు, భులకు యతి గూర్చుట సంగతమయ్యె
ననియు వ్రాసిరి. ఈపట్టున వీరు వెలువరించిన యభి
ప్రాయములుగూడ సరిగావనియే నా తలంపు సోమ
నాథుఁడు మువిభక్తి, ముకారములు రెండింటితోఁ
గూడ పు, ఫు, బు, భు లకు యతినిగూర్చియున్నాడు.

“పుడమిక! మీధనంబునకుఁ జేసావ”

“భువినరువాద్దడి మువ్వరలోన”

“భొందుగాఁ బసిడికొమ్మలు గొరిజయలు”

అప్పకవి ముకారయతికి లక్షణము చెప్పుచు

క హెచ్చరికను పు పు బు భు లకు

న చ్చపుమా కొమ్ములే మహాకవు లాదిక

మెచ్చులుగ నిలిపి రచ్చట

నచ్చటను ముకారయతు లటంచును గృతులన్

అని పూర్వకపు లీయతిని దమకృతులలోఁ
గ్వాచిత్కముగ వాడినట్లు చెప్పినాఁడు. ఆనందరంగ
రాట్నందములో కస్తూరిరంగకవి దీనినే చక్కటి
యతి యని పేర్కొని నన్నయభట్టు లక్షణసార
ములోనిదని యీక్రిందిపద్య ముదాహరించినాఁడు.

‘పు పు బు భు లకు ముకారంబు పూర్వమునను

గాని మైగాని చెప్పఁ జక్కటి యతియగు

ముప్పిఁగొని శృష్టఁడురమునఁ బొడిచె ననఁగ

బుధుల వినుతులఁ దగె వ్యాసముని యనంగ”

మన సోమనాథు డేగాక రంగనాథ, నన్నెచోడ,
భాస్కర, నాచన సోమనాథాది పూర్వకపులుగూడ
నీ ముకారయతిని దమకృతులలో నందందు వాడి
యున్నారు.

బసవపురాణములో నీక్రిందితావుల గణభంగ
ములు గానవచ్చునని తెలఁచి—

“ప్రేమం బెలర్పంగ భృత్యాపరాధ

స్వామి నోదండ’ యన్నకపు నిష్ఠించి”

“పాయక శ్రుతి రసాన్భక్తస్య జిహ్వ
గ్రేయసి యేప్రొద్దు మ్రోయుఁ గావునను”
“అంధక కరివైత్యవ్యాసు) లాలాజ

లంధరాదుల నిర్దేశనము సేయండె”

“శునక గార్దభ మేచ్చ శుక దద్దురాది
జనిత మనీంద్రాది జాతము లెల్ల”

వీనిలో 1, 2 తావులలో రాధ, జిహ్వ యను
నవి సంయుక్తాక్షరపూర్వకము లగుటచే గలములకు
మారు గగములగుటచే గణభంగ మేర్పడుచున్న
దని, సంస్కృతమునఁ జరణాంతమందలి లఘువు
గురువు కావచ్చు ననుటకు “పాదాంతస్థం వికల్పేన”
అను విధియు నందు కనువుగఁ బ్రయోగములు
కాననగును గాని, పాదాంతమందలిగురువు లఘు
వగుట కానరాదని, ఇత్యాదిగా నిందుఁగూర్చి శాస్త్రి
గారు మఱి కొంత గ్రంథము వ్రాసిరి. పాదప్రథమా
క్షరము సంయుక్తాక్షరమైనప్పుడు తత్పూర్వపాదాం
తవర్ణము నూది పలుకక యవసరమైనచో లఘు
వుగాఁ జేసికొనవచ్చును. వృత్తరత్నాకరమందలి
యీక్రింది స్లోకములఁ జిత్తగించునది.

“సానుస్వారో విసర్గాంతో దీర్ఘోయుక్త పరశ్చలః,

వాపాదాంత స్వసాగ్వక్రో జ్ఞేయోన్యోమా త్రికోల్పజః”

“పాదాదా విహవర్ణస్య సంయోగః క్రమసంజ్ఞకః.

పురస్థితేన తేన స్వాల్పఘటాపి గురోః క్వచిత్”

అనవ—H

ఇందుచే “భృత్యాపరాధ” అనుచోట ధకారము లఘువే యగును. ఈలోకోక్తి నే చతుర్వేద సారమున గూడ సోమనాథుఁడు వాడినాఁడు.

“సీ ధరధర్మ మిట్లు ‘భృత్యాపరాధస్సాన్విమి
నోదండ’యననీకకాదె సిగ్గు”

కాని యిచ్చట ఆపరాధశబ్దమిందలి ధకారము పాదాంతమున లేదుగాన గురువే యైనది. జిహ్వశబ్ద మూకారాంత స్త్రీలింగముగాన రెండవ తావున న్నిట్టిది కుదురదు. ఇచ్చట గవి పాఠము వారు గుఱడి యప పాఠము నెలకొనినది “భక్త జిహ్వగ్రహే” యని యున్నచో గణభంగముండదని శాస్త్రిగారే వ్రాసినారు. ప్రథమముద్రణప్రతిలో న్నిట్లేయున్నది. అట్లొ “భక్తజిహ్వంచలే” యనియో కవి పారమైయుండును. ఈరెండవపాఠమే యీముద్రణ మందు నేను గ్రహించినాను తెక్కిన మూడు నాలుగు తావులఁగూడ శాస్త్రిగారు గ్రహించిన పారములు కవిపారములు గావని నాతలఁపు “కరి దైత్య” అనుటకునూఁడు కొన్ని వ్రాతప్రతులలో “మదగజ” “సామజ” “సింధుర” అనుపారములు కాన వచ్చుచున్నవి. భీమకవి తన కర్ణాటానువాదములో “సింధుర” శబ్దమునే గ్రహించియున్నాఁడు. “ప్లేచ్ఛ” శబ్దమునకు ముందు వెనుకల నున్నవన్నియు జంతు

వాచకములు. ఇచ్చట “మేచ్చ” యను మానవ వాచకపదమునకు సంగతి లేదు కవిపారము “మచ్చ” యైయుండునని నా తలంపు. వనశబ్దమునకు జలమును న్ధముగూడ నున్నదిగాన భీవశః, విడుపర్తి సోమ నాథుల యనువాదములలో నిందుకు వనవర, వనే చరశబ్దము లుపయుక్తమైనవి శాస్త్రిగారు ప్రకటించిన పారములవైనను వ్యాసు, మేచ్చశబ్దము లందలి తొలిసంయుక్తాక్షరములు స్వరోచ్ఛారణ సామ్యముగల యంతస్థములగుటచే వానిని దేల్చి పలికినయొడలఁ దత్పూర్వాక్షరములు త్య, భ యనునవి సురువులుగాక లఘువులే యగును. యకార రకారములతోఁ గూడిన సంయుక్తాక్షరములకు ముందూడెడి యక్షరములపట్ల నీవిధి చెల్లునని కొందఱు లాక్షణికులు స్పష్టముగాఁ జెప్పియేయున్నారు అంతయులందలి తక్కిన లకార, వకారములవిషయమునఁగూడ నిది చెల్లుననియే తోచుచున్నది.

ఇక వ్యాకరణవిషయములలోఁగూడ సోమనాథునియొడఁ బొందిప దగిన వైలక్షణ్యము లేదనియే నాయభిప్రాయము. అతని కృతులలో నందందుఁ గాననగు ఇకారసంధులు, క్తార్థకేకారసంధులు, పక్షి సమాసాంతర్గతములైన అకారసంధులు, కుషష్ఠికి ముందటి నుగాగమలోపములు, పదాంతములగు

పదమధ్యములందు అకార, ఇకార, ఉకారములు
 మూఁటియొడఁగూడ అజ్ఞోపము గావించుట, వైరి
 పదములు (సంస్కృత దేశ్యపద మిశ్రసమాసములు)
 మున్నగునవి ప్రామాణికాంధ్రకవులు' పలువు రకృతు
 లలో సాధారణముగఁ గానవచ్చునవే. శ్రవణసుభగ
 ముగ నున్నంతవఱ కిట్టివానిని దమనాఁటి శిష్టవ్యవ
 హారము ననుసరించి కవులు తమకృతులయందు
 వాడట మొదటినుండియు వచ్చుచున్న మర్యా
 దయే. సోమనాథుఁడు ఛందోవ్యాకరణాంశము
 లలోఁ దదితరపూర్వాంధ్రకవులకన్న భిన్నమతము
 గలవాఁడు కాఁడనుటయే నేజెప్పెడి సారాంశము.
 ఇందుఁగూర్చి యింకను విపులముగ విశేషాంశముల
 నెఱుంగ నెంచువారు నాగ్రంథమందలి 19-వ ప్రక
 రణము చూడఁదగును.

— శి వై క్య ము —

మహాపురుషులు పలువురకువలెనే పుట్టినచోటఁ
 గిట్టుట సోమనాథునకు ఘటిల్లదయ్యెను. ఈశ్వర
 సంకల్పములు దుర్గావ్యాములు గదా! బిజాపూరు
 జిల్లా బాగెవాడిలో పుట్టిన బసవేశ్వరుఁడు కూడ
 లిసంగ మేశ్వరమందును, గోదావరిజిల్లా దత్తారామ
 మున జనించిన మల్లికార్జున పండితుఁడు శ్రీశైలమం
 దును లింగైక్యమైరి. ఇట్లే త్రిలింగదేశమున పాల

కురికిలో నుదయించిన సోమనాథుడు కర్ణాటదేశమునఁ దారకాద్రి యను నామాంతరముగల కల్యాణక్షేత్రమున శివైక్యమయ్యెను. ఇది బెంగుళూరుజిల్లా మాగడితాలూకాలో బెంగుళూరునకు నాలుగు యోజనములదూరమున నున్నది. సోమనాథుడు చరమదశలోఁ గన్నడభూమికిఁ దరలినది రెండవ ప్రతాపరుద్రునికాలములోనాంధ్రదేశము తురుష్కాక్రాంతము కానున్నదను కారణముచేతనని చెప్పెడి సంగతిలో సత్య మేమాత్రము లేదని మున్నేయుగ్గడించితిని. ఆతని యనంతరము రమారమి యొకయర్థశతాబ్దిఁబైఁగాఁ గాకతీయసామ్రాజ్య మవిచ్ఛిన్నముగ వర్ధిల్లినది. పరదేశమున శివైక్యమొందవలెనని యాతఁడు స్వయముగ వాఁఛింపలేదు. ఇందు కేర్పడిన వాస్తవపరిస్థితులు తోంటదార్పుని సోమేశ్వరపురాణమున వర్ణితములైనవి. సోముని వీరశైవాఖ్యారదౌరేయత, చతుష్పాష్టి శీలసంపన్నత, నిరుపమానములని ముందే చెప్పియుంటిని. దేశసంచార మొనర్చు చరమూర్తి యొక్కరుఁ డొకనాఁడు పాలకురికి కేతెంచి సోమనాథునిపూజల నొంది యాతని యాచారశీలముల కానందించి, కర్ణాటదేశమున కల్యాణక్షేత్రమందున్న “చెన్నమ్మ” యను మహాభక్తురాలి యగణితశీలసంపన్నతఁగూర్చి యాతనియెదుట

విశేషముగఁ బ్రశంసించెను. ఇది విన్నంతనే యామెను సందర్శించు వేడ్క సోమనాథునకు హెచ్చై, యందుపై పుత్రుఁడు చతుర్ముఖబసవేశ్వరుని, శిష్యుఁడు చక్రపాణి రంగనాథుని, మిత్రుఁడు పాలకురికి సూర నామాత్యుని వెంటఁగొని కల్యణమునకుఁ బ్రయాణ మయ్యెను. చెన్నమ్మయు వారిరాక కానందించి వారిని భక్తి గౌరవములతోఁ బూజించి కొంతకాల ముచ్చట నుండి తనపూజాదికములగ్రహించి, తన్నుఁ గృతార్థురాలిని గావింపుఁడని సోమనాథునిఁ బ్రార్థించి విభూతి వీడ్కమును సమర్పించెను. ఆమె యాదరానురోధమునఁ గాదనలేక యల్లెమని యాతడు దాసిని స్వీకరించెను. కాని తనయనుచరుల తొందరచేఁ గాఁబోలు గడువు ముగియకయే కొన్నిదినములైన తరువాతఁ బాలకురికికి మరలుటకై బుడికి నెద్దులఁ గట్టించి కట్టాయితమై చెన్నమ్మగృహంగణమందుంచి యామెనొంపునైకొనుటకై లొనికేగి తమకన్నజునిమ్మని యామెను బ్రార్థించెను. ఆమె నివ్వెఱపడి “మహాత్మా! పెద్దలకు నే నేమి చెప్పగలను? తమ వాగ్దానమునకు భిన్నముగ గడువుఁకుముందే మరలి పోవుట న్యాయమా? తొందర యేమి?” అని విన్న వింపఁగా, నాతఁడు “తల్లీ! నాశిష్యులునాకై పరితపించుచుందురు. నీవు దయతో సమ్మతించి యనుజ్ఞయొసంగిన

గడువుతోఁ బసియేమి? కాదనక నెలవొసంగుము.” అని ప్రార్థించెను. ఆమెయు మాతాడలేక “మీ చిత్తము” అనెను. అంత బండియొక్క ప్రయాణమున కాయత్తముకాఁగా వృషభములు స్తంభించి ముందున కొక్కయడుగునఁ గదలవయ్యెను. అందఱు టిచ్చవడి యావృషభ స్తంభనవృత్తాంతమును విచారింపఁగా నచ్చటివెద్దలు కొండలు విభూతివీడ్వముయొక్క మర్యాద మహిమములచుగ్గడించి వానిని బాటింపక, గడువునకుముం దిట్లు ప్రయాణవగుటయే దీనినిఁ గారణమనిచెప్పి పూర్వైతిహ్యములఁగూడఁ గొన్ని టిఁ జేర్కొనిరి. అంత విధిలేక యాతఁడు ప్రయాణముమాసి, యచ్చటనే యాఁగి గడువుసమాప్తికై నిరీక్షించుచుండెను. ఇంతలో నొకనాఁడు శివుఁడు సోమునకు బ్రసన్నుడై, “వత్సా! నీ వవతరించిన ప్రయోజనము నెఱవేఱివిది. నాలోకమునకుఁ గొని పోయెద రమ్మ” అని యాదేశించెను. సోముఁడు మహాదేవునకుఁ బ్రణమిల్లి “దేవా! ఈ భౌతికదేహమును భూగర్భమున నితీప్తమొనర్చి యాపిష్టుట నిన్నుఁ గలియుటయే నా యభిమతము. రాజోవు సోమవారమునాఁ డట్లుగావించి నిన్నుఁ జేరెద” అని విన్నవించెను. చిటునవ్వుతో వల్లెయని యీశ్వరుఁ డంతర్నిత్యుండయ్యెను. ఈవృత్తాంత మచ్చటి భక్త

మా హేశ్వరులకు నివేదించి యిందువాసరము
 రాఁగానే సమాధి నేర్పఱిచి మహావైభవముతో
 భక్తమండలి పూజించుచుండ సోమనాథుడు శివ
 యోగముచే బ్రాణములు విడిచి బయలయ్యెను. వీర
 శైవపంచాచార్యపీఠములలో శ్రీశైలసింహాసనము
 నకుఁ జేరిన శాఖామర మీకల్యణచైత్రమునఁ
 గలదు. ఆమరావరణమునందు సోమనాథునిసమాధి
 యిప్పటికిని భద్రపలుపఁబడియున్నది. అందే యొక
 వైపున చెన్నమ్మగవి యనుపేరితో నాభక్తుగాలిసమాధి
 గూడఁ గలదు. నాగ్రంథము 1-వ పుటలోని చిత్ర
 పటము చూడఁదగును. నేడు పాఁకుఁగిరిలోనున్న
 సోమనాథలింగాలయమంగలి లింగము సోమనాథుని
 సమాధిపైఁ బ్రతిష్ఠితమైనదై యుండునని తలంచి
 యాతఁడు పాలకురికియందే శివైక్యమయ్యెనని
 కొందఱు భ్రమించుచున్నారు. తోంటద ర్యుని గ్రంథ
 విషయములకుఁ బిడుపర్తి సోమనాథుని వ్రాతలకు,
 కల్యణములో నేడు గానవచ్చు ప్రత్యక్షప్రమాణ
 మునకు నిది విరుద్ధము. అన్యవాదకోలాహలశతకకర్త
 పద్యములలో “యుష్మదీయాశ్రమాభ్యున్నతిం
 జెందెనే భాగ్యంబు చేసెనో పాలకురికి” అని యున్నదే
 గాని యందుగూడ సోమనాథునిసమాధి ప్రశంస
 లేదు. కావున రోగనివారణకామితఫలప్రదాన

శక్తులు గలిగి భక్తులకు యాత్రారంగమై పాలకురికి
యందు నేడు వెలయుచున్న సోమనాథలింగము,
కారణాంతరములచేఁ గల్యణమున కేఁగి మరలిరాక
సోమనాథుఁడు దైవగతిచే నచ్చటనే లింగైక్యమగు
టకు విలపించి పాలకురికిలోని శిష్యవర్గ మాతనియనం
తర మాతని యాశ్రమస్థలిపైఁ దత్సారకముగఁ బ్రతి
ష్ఠించినదనియు, చిఁకాలము సోమనాథుని యాధ్యా
త్మికబల మావహించి యుండినపవిత్రస్థానముపైఁ బ్రతి
ష్ఠితమగుటచేతనే యాలింగమున కట్టి శక్తిమహిమ
ములు గల్గినవనియు మనము గమనింపఁదగును.

— { బసవపురాణము - తద్రచనాక్రమము - } —
పరిపర్తనములు

ప్రకృత గ్రంథమగు బసవపురాణములో సోమ
నాథుఁడు బసవని చరిత్రముతోఁ బూసలలో
దారమువలెఁ బలువురు పురాతనభక్తులచరిత్రము
లను బసవని సహచరులగు మఱికొందఱు సమకాలీన
భక్తుల చరిత్రములను మేళవించి రచించినాఁడు. ఇందు
చేతనే దానిని సకలభక్తకథామణి సూత్రభాతిగాఁ
గూర్చుమని శివుడే భృంగి కాదేశింపఁగా నాతడు
పాలకురికి సోమనాథరూపమున నవతరించినట్లు పిడు
పర్తి సోమన చెప్పినాఁడు. ఇందు వర్ణితులైన పురా
తనభక్తులు చాలవఱకు ద్రవిడదేశమందలి యఱు

వత్తు మూపురులోనివారు. వారు కర్ణాటవాజ్ఞయ
 మునఁ బ్రత్యేకకృతిరూఁముగను హరిశ్చరుని శివ
 గణదరగళై మున్నగు కృతులందుఁగూడ బ్రస్తుతి
 కెక్కినవారు. వారిలోఁ బలువిధశైవు లున్నారు.
 అందఱు వీరశైవులు కారు. ఇంక బసవని సమకాలీ
 నులలో అల్లమప్రభువు, ముగ్ధసంగయ్య, మడివాలు
 మాచయ్య, సిద్ధరామయ్య, సకలేశ్వర మాది
 రాజయ్య, కిన్నర బ్రహ్మయ్య, కన్నదబ్రహ్మయ్య,
 కలకేత బ్రహ్మయ్య, మోళిగ మారయ్య, ముసిడి
 చౌడయ్య, సురియ చౌడయ్య, తెంగుజొమ్మయ్య,
 వీకాంతరామయ్య, పొడ్డలదేవు ఖాచయ్య, శివనాగు
 మయ్య ముఖ్యులు ఈరచనములోఁగూడ నొకవిధ
 మైన ప్రక్రమమున్నది. నందీశ్వరుఁడు బసవేశ్వరరూప
 మున నవతరించుటకుఁగల కావలయుట, ప్రయో
 జనము, బసవని జననము, తలిదండ్రుల పీడియాతఁడు
 వీరశైవులలోఁ గలియుట, వివాహము, కూడలి సంగ
 మేశ్వరుని ప్రసన్నతఁ బడసి యుద్బోధలొందుట
 ప్రథమాశ్వాసమునను, బిజ్జలునియొద్ద ప్రధాన
 మంత్రిగాఁజేయుట, అల్లమప్రభుఁకు విగ్రహానర్పి
 యాతని యనుగ్రహ మొందట, కొన్నిషహిషలు
 చూపుట ద్వితీయాశ్వాసమునను వర్ణితములైనవి.
 అటుతరువాత మిండఱిక మనసేమోయె టుంగక

ఋశ్యశృంగునివలె వేశ్యను మహామోగినిగా సంభా-
 వించిన ముగ్ధసంగయ్యగారి ముగ్ధచర్యలను బురస్క-
 రించుకొని బసవేశ్వరుడు మేనల్లుడు చెన్నబస-
 వన్నకు నుగ్గడించిన పురాతన ముగ్ధభక్తుల చరిత్ర-
 ములతో ముఖ్యముగా మా డవయాశ్వాసము
 గ్రధితమైనది నాల్గవయాశ్వాసము బసవని భక్తి
 సువర్ణమునకు గీటు తొయిగానుండి నిష్కరవాది-
 యని వేర్వేడిసి మడివాలు మాచయ్యచరితముతో
 నారంభమైనది. బసవేశ్వరుడు రచించిన గీత మొకటి
 యొకభక్తుడు వినిపింపగా నందహామికచ్ఛాయ
 లించుక గోచరింప మాచయ్య యాగ్రహముతో
 బసవని మిక్కిలి తూలనాడ నాతడు పాదాక్రాం-
 తుడై పరిపరివిధముల ఆత్మనిందాపరముగఁ దన
 యజ్ఞానమును వెలువరించి క్షమింపుమని ప్రార్థింప,
 మాచయ్య ప్రసన్నుడై యాతని లేవనెత్తి కాగి-
 లించికొని యెట్టిభక్తులకు నహంకార మెంత
 మాత్రము తగదని, విద్యనుంబలె వినిర్మలభక్తికిం-
 గూడ వినయమే వెలలేని భూషణముని చెప్పి భక్తి
 రహస్యముల నాతని కుదోఁబింపి యందుకు దృష్టాం-
 తముగానుదాహరించిన పూర్వభక్తులచరిత్రములతో
 నీయాశ్వాసము చాలవఱకు విస్తృతమైనది. బసవని
 సమకాలీనులు కిన్నర బ్రహ్మయ్య మున్నగువారు

నెఱపిన యద్భుతమహిమోద్ధాటన ప్రకటనపూర్వకముగఁ బంచమాశ్వాసము రచితమైనది. బిజ్జలుని యాస్థానమున జైనవాదముల విటతాటమాడి శిరమిచ్చి పడసి విశేషమహిమలు వెల్లడించిన ఏకాంతరామయ్య కథతో నారంభమై షష్ఠాశ్వాస ముట్లే జైనుల నోడించి వారివసదులఁ గూల్చిన పూర్వభక్తులచరిత్రములతో నిండియున్నది. సప్తమాశ్వాసము కులముచే సంత్యజుడయ్యు, శివభక్తికలిమిచే నుత్తమస్థితిఁగాంచి బసవనిచే పూజింపఁబడిన శివనాగుమయ్యచరిత్రముతో నారంభమై యేతాదృశులగు పూర్వభక్తుల చరిత్రములతోఁ జాలవఱకు నిండి, కాలవశుఁడై బిజ్జలుఁడకారణముగ అల్లయ్య, మధుపయ్య యనుభక్తుల కన్నులఁ దీయించిన కారణమున బిజ్జలుని శపించి బసవేశ్వరాదులు కల్యాణపట్టణమును విడనాడుట, బసవఁడు సుగమేశ్వరలింగమం దైక్యమగుట, జగదేవాదులచే బిజ్జలు డుసంహరింపఁబడుట, అనతికాలములో నాతని సంతతిగూడ నశించి రాజ్య మస్తమించుట మున్నగు వృత్తాంతములతో సంతమైనది.

ఈ ద్విపదకావ్యమునకుఁ దెలుఁగుభాషలో నేర్పడిన యనువాదములలో పిడుపర్తి సోమనాథుని పద్యకృతియే యిప్పుడు ప్రచారమందున్నది. దాని

నాతఁడు సంగ్రహనైపుణితో రచించినాఁడు. ఇది
గాక విజయవాడ వాస్తవ్యుఁడు శ్రీపతి పండితా
రాధ్యవంశ్యుఁడు మహాదేవారాధ్యుఁడు మఱియొక
పద్యానువాద మొనర్చినాఁడు. కాని యిది ముద్రిత
మైనట్లు లేదు. ఏలూరులో నారాధ్యబ్రాహ్మణులు,
కందుకూరివారి పూర్వులెవరో వ్యాసప్రోక్షముగా
స్కందాగస్త్య సంవాదరూపముగ సోమనాథుని
కావ్య మనుసరించియే బసవేశ్వరపురాణ మనువేర
నొక సంస్కృత గ్రంథము నవతరింపఁజేసిరి. అదియు
నముద్రితమే. కన్నడపరివర్తనముల ముందే యుగ్గ
డించితిని. అందన్నిటకన్నమును ముందు రచితమైన
భీమకవి పరివర్తనమే యథామాతృకముగ సర్వవిధ
ముల మిన్నగ నున్నదని సన్నుతిఁ గన్నది.

— ౨౮ బసవేశ్వరుఁడు - బిజ్జలుఁడు ౨౮ —

బిజ్జలునిశాసనము లనేకములు లభ్యమైనను వానిలో
నెందును బసవేశ్వరుఁడుదాహృతుఁడు గాకుండుట,
బసవేశ్వరునివేరనైన శాసనమొకటియుఁ గానరాకుం
డుట కారణములుగాఁ జాలఁగాలము బసవేశ్వరుని
చారిత్రక వ్యక్తిత్వమును బలువురు శంకించుచుండిరి.
బసవేశ్వరుఁ డవతారపురుషుఁడు. మహిమశాలి. అసా
ధారణంబగుశివభక్తి యరచేతిచింతామణియై యుండ
దాని యండనే యాతండు తన యాశ్రయుల వాంఛి

తార్థమాల ఘటింపంగల్లెడివాఁడు. అందుచే రాజుతోఁ జెప్పి వారిని సత్కరింపఁజేయవలసిన యావశ్యకత యాతనికేమాత్రము లేదు. అందునను నాతఁడు సత్యవ్రతముగ సాగించిన జంగమారాధన మున్నప్రదాన రూపకమైనది. ఆచార్యశరణుఁడగుఁడఁ దృణోత్తహరి బ్రహ్మపురందరలు బసవేశ్వరుఁడు వారియొడఁగావించిన యగ్నసములో దాత, యర్థియును తారితమ్యమే లేదు. ఆతనిభక్తి కానందించియే వా గాతసియైందఁ జేరి పూజల నొందినది. అట్టివారి నడుమ ములినబస వడు స్థిగవసతి రూపకదాసము లొసర్చినను, నిజయశః ప్రశస్తికై శాసనములే వెలువించియున్న నాతనిగౌరవ మానాఁటి భక్తులయొదుటనేమాత్రము దక్కియుండెడిది కాదు మడివాలు మాచయ్య, మోళిగ మారయ్యగారల కథలఁ జదివిన నిందలి తత్వము వ్యక్తము కాఁగలదు. పూర్వోక్తమైన శాసనాభావముల కివియే ముఖ్యకారణముని మనము గమనింపవలెను. బిజ్జలుని శాసనము లో నుదాహృతుఁడుగాకున్నను నాతని యనంతర మొకశతాబ్దిలో శా. శ. 1177—1202 నడుమ వెలువడిన హిరియూది, చౌడదాసుపుర, కల్లెదేవరపుర, మరడీపుర, కన్ననూరు, శాసనములలోఁ బూర్వభక్తులు కొందఱు అతోపాటు సంగన బసవ యనుపేరితో బసవేశ్వ

రుఁడు గూడ నీనుల్లేఖంపబడియున్నాఁడు. బసవేశ్వరుని జన్మస్థలమగు బాగెవాడికి సమీపమందున్న ఆర్జునిగి (ఆర్జునవాడ)లోని శివాలయమున శా. శ. 1182లో యాదవకన్నర నృపాలుని దండనాథుఁడు చావుండ నెట్టి బసవేశ్వరునికి నాల్గవతరమువాడైన హాల బసవ దేవునకుఁ గావించిన దానమును బ్రకటించు శిలాశాసనమే లభించినది అందు బసవేశ్వరుని నామోల్లేఖన మిట్లున్నది.

(Epigraphia Indica Vol XXI Part I)

ప మత్తంతర్దవాడి మధ్యగ్రామ బాగవాడి పురపరాధీశ్వర మాది రాజున తనూజం బసవరాజవమహిమ యెంతెందడె

క నంగళకీర్తి పురాజన

జంగమ ల్పకైకభక్తి నిర్భరలీలా

సంగం సంగన బసవం

సంగతి యంమాశ్కేభక్తి యొశగ నవరతమ్”

ఇట్లు లీశాసనములఁ జూచినవరువాత బసవేశ్వరుఁడు చారిత్రకపుగుఱుఁడే యని యిప్పుడు నిర్వివాదముగ నందఱు నంగీకరించుచున్నారు. శాసన ప్రకూణము లచే గూడ నిర్ధారితమైనఁగాని నేటి విద్వాంసులు మహాకవుల గ్రంథములందలి విషయముల నవ్వుకుండుట శోచనీయము.

బసవేశ్వరుని యనంతర మనతికాలములో సోమ నాథాదులు రచించిన గ్రంథవిషయములకు విరుద్ధ

ములగు సంశముల నటుతరువాత నాలు గైదువందల సంవత్సరములకు వెలువడిన బిజ్జలరాయచరిత్ర మున్నగు గ్రంథములలో జైనులు లిఖించియున్నారు. బిజ్జలుఁడు జైనమతావలంబి యను దురూహతోఁగిట్టి యసత్యకల్పనముల నందు వారు గావించియుందురు. బసవని తోఁబుట్టువు పద్మావతి యను సుందరాంగి సౌందర్యమునకు వ్యామోహితుఁడై బిజ్జలుఁ డామెను బెండ్లాడి బసవనికిఁ బ్రధానమంత్రిత్వ మొసంగి యాతనిచేతిలోని కీలుబొమ్మయై వ్యవహరించెననియు, నిది యవకాశముగాఁ గొని బసవఁడు బిజ్జలుని భాండాగారమందలి ధనమునెల్ల విచ్చలవిడిగ వెచ్చించి తుదకు రాజద్రోహియై బిజ్జలునిఁగూడఁ జంపించె ననియు, నిట్లు తమ బసవద్వేషమును వెడలఁగ్రక్కుచుఁ బెక్కు సంగతుల నందు వ్రాసియున్నారు. బిజ్జలుని సోదరి నీలలోచనను బసవఁడు పరిగ్రహించెనని మఱికొందఱు వ్రాసిరి. ఉపనయన మొల్లక తండ్రితో వివదించి బసవడు వీరశైవులలోఁ గలిసినప్పు డతనితోపా టాతనిసోదరి నాగాంబికగూడ వెడలెననియు, నవివాహితయైన యామెకు మహాభక్తుఁడగు కక్కయ్యగారి ప్రసాదకణభక్షణమహిమమునఁ గర్ణములనుండి చెన్నబసవేశ్వరుఁ డవతరించెననియు చెన్నబసవపురాణాదులు

చెప్పుచున్నవి. నాగమాంబికకు శివస్వామి యను భక్తవరునితో వివాహమైనదని, యీదంపతులకే చెన్నబసవఁ డుదయించెనని మఱికొన్ని వీరశైవ గ్రంథములవలనఁ దెలియుచున్నదట. బసవేశ్వరుఁడు జనకులనుండి వేర్పడి వీరశైవులలోఁ జేరినప్పు డాతని మేనమామయు, బిజ్జలుని ప్రధానమంత్రియు నగు బలదేవుఁ డాతని శివభక్తికి సంతసించి తన సుత గంగాంబ నాతనికిఁ బరిణయమొనర్చెనని, బలదేవుని యనంతర మాతనిపదవినే బిజ్జలుఁడు బసవని కొసంగె నని బసవపురాణము చెప్పుచున్నది. బసవనికి మఱి యొకభార్య యున్నట్లు సోమనాథాదులు చెప్పలేదు. బిజ్జలుఁడు జన్మతః వీరశైవుఁడనిగాని, యాతరువాత నైనఁ దన్మతమును స్వీకరించెననిగాని జైనులుగాని మఱెవ్వరుగాని వ్రాసియుండలేదు వీరశైవులు కాని కారణమునఁ దలిదండ్రులనే విడనాడిన బసవనకు మతాంతరుఁడగు బిజ్జలునితో వైవాహికసంబంధము లేర్పడియుండుట యసంగతమని చెప్పనక్కఱలేదు. వా రొకరితోఁబుట్టువుల నొకరు పెండ్లియాడిరనుట కేవల మసత్యకల్పనమనియే తలంపనగును. తత్సమ కాలికగ్రంథములయం దిందు కెట్టి ప్రమాణములు లేవు.

ఇప్పుడు నిజామురాష్ట్రమున గుల్బర్గాప్రాంతమం
బసవ—I

దలి కల్యాణపట్టణము చిరకాలము బళ్ళిమచాళు
కుల రాజధానిగా నుండుట చరిత్రప్రసిద్ధము.
బిజ్జలుడు మొదటఁ బళ్ళిమచాళుక్య చక్రవర్తియై
ద్రైలోక్యుల బిరుదాంచితుఁడు నగు మూడవ
తైలపదేవుని సామంతుఁడుగానుండి యాతని ప్రతి
నిధిగా క్రీ. శ. 1145—1162 ప్రాంతమునఁకు
తర్దవాడి మున్నగు సీమల నచ్చటి మంగళవేధ
(మంగళవాడ) ప్రధానపట్టణముగాఁ జేసికొని పరి
పాలించుచు క్రీ. శ. 1162 సం॥న స్వతంత్రుడై
కాకతి ప్రోలరాజు మున్నగువారి సాయముతో
తైలపదేవు నోడించి కల్యాణపట్టణ మాక్రమించి
దానిని బళ్ళిమచాళుక్య రాజ్యమందలి కొంతభాగము
నపహరించెను. అప్పుడు తైలపుడు కల్యాణపట్టణ
మును విడిచి యన్నిగేరి, బనవసిమున్నగు ప్రాంతము
లందుండి మిగిలిన రాజ్యభాగములఁ బరిపాలించు
చుండెను. బిజ్జలుడు క్రీ. శ. 1168 ప్రాంతమున
మరణింపఁగా నాతనిపుత్రులు రాయమురారిసోవి
దేవుడు మున్నగువారు క్రీ. శ. 1182 నఁకు
గల్యాణపట్టణమునుండియే తండ్రి సంపాదించిన
చాళుక్య రాజ్యమును బరిపాలించిరి. తైలపుని కుమారుడు
నాలుగవసోమేశ్వరుడు క్రీ. శ. 1182 లో
బిజ్జలునిపుత్రుల నోడించి తండ్రి గోల్పోయిన రాజ్య

భాగమును మరలఁ గైకొని కొన్నివత్సరములు పరిపాలించెను. అతని యనంతరము దేవగిరిరాజు యాదవజైతుగి, హొయసలరాజు ఇమ్మడివీరబల్లాళుఁడు చాళుక్యరాజ్యము నాక్రమించి తమరాజ్యములలోఁ గలిపికొనిరి. అంతతోఁ గల్యాణమునఁ జాళుక్యపరిపాలనము పూర్తిగా నంతరించెను.

బిజ్జలుఁడు చంద్రవంశక్షత్రియుఁడని, హైహయాన్వయుఁడని, కలచుగ్యచంశ్యుఁడని, సువర్ణవృషభధ్వజ లాంఛనములు గలవాఁడని యాతని శాసనములవలన గాననగును. అతఁడు జైనమతావలంబి యచుట కెట్టియాధారములును లేవు బసవపురాణముచుబట్టియు నట్టిచూచనలించుకేనిఁ గాఁగింపవు. అతఁడు నాతని పుత్రులు, అద్వైతమతస్థులొ, సామాయ్యకైవులొ యొఱుందురు. వారి శాసనప్రసక్తదారములు వివిధమతీయులకు గావింపఁబడినవి బసవసకి, బిజ్జలువకు మతసంబంధికవైషమ్యములేమాత్రము లేననియే బసవపురాణమువలన గోచరించును. తోడిమంత్రులు బసవనిమిఁదను, నాతని యచుదరులమిఁదను గొండెములఁ జెప్పినప్పుడుగూడ బిజ్జలుఁడు వాస్తవస్థితులు నిచాించి, వారు నిర్దోషులని గ్రహించి వారు ప్రకటించిన మహిమానికముల కబ్బుర మొందెడివాఁడు. సోమ

నాథునకు బిజ్జలుఁడు పుట్టుకచే కలచుర్కుఁడా,
 హైహయఁడా, చాళుక్యుఁడా యను విచార
 ముతోఁ బనిలేదు. మనకవుల కిట్టి సూక్ష్మచరిత్రాంశ
 ములపై దృష్టియుండెడిది కాదు. కల్యాణాపట్టణ
 మందుండి బిజ్జలుఁడు తత్పుత్రులు పరిపాలించినది
 చాళుక్యరాజ్యము. వారియనంతర మది యచ్చటఁ
 గొలఁదికాలములో నంతరించినది. సోముఁడు బసవ
 పురాణము రచించునాఁటికిఁ గల్యాణమున బిజ్జలుని
 సంతతివారు రాజ్యమొనర్చుటలేదు. ఈ కారణముల
 చేతనే యాతఁడు బిజ్జలుని నతఃసుతులను చాళుక్యు
 లుగనే భావించి నమస్కారగద్యలో బసవేశ్వరునిఁ
 గూర్చి “సాధితచాళుక్యేంద్రాయ నమో” “శాప
 నిహితచాళుక్యాయ నమో” అనియు, పండితా
 రాధ్యచరిత్రమున

“అవనిలోఁ జాళుక్యులనుపేరు హరుని

కవితను దుడిపించి కల్యాణకటక

మిడితభక్తి మహిష్ఠతపేర్చి

బాడుగా శిష్యులచే బసవసమంత్రి”

అనియు వ్రాయుటకుఁ గారణమైనది. (బసవేశ్వరుని
 పేరనున్న కన్నడవచనములు కొన్నిటిలోఁగూడ
 బిజ్జలుఁడు చాళుక్యుడనియే పేర్కొనఁబడి
 యున్నాఁడు.) మఱియు బిజ్జలుని కొమరులు తండ్రి
 తోపాటావెనువెంటనే నశింపక కొలఁదివత్సర

ములు జీవించియున్నను, దద్విషయమును సరిగాఁ
బాటింపక సోమనాథుఁడు బసవపురాణములో

“అంతరాజ్యార్థమై యని చేసి యతని

సంతానమెల్ల నిస్సంతాన మయ్యె”

“బ్రమసి యమాత్యాది భటవర్గ మెల్లఁ

దమలోనఁ జచ్చిరి సమరంబు సేసి”

‘బసవని సత్యకాపమునగాఁ జేసి

వసచెడి కటకంబు పాడయ్యె నంత”

“ఏనియె నంతయు నట సనియెఁ గూడలికి”

అని వ్రాసి యంద తావెంటనే చచ్చిరని వారి మర
ణము కల్యాణపురనాశనము విన్న తరువాతనే బస
వఁడు సంగ మేశ్వరునం దైకమయ్యెనని సూచించి
నాఁడు. మల్లి కాపున పండితుని శాపమునంజేసి వెల
నాటిచోళుఁడు నాతని సంతతి నశించిరని చెప్పటలో
స్వల్పకాలవ్యత్యాసముల గణింపక పండితారాధ్య
చరిత్రములోఁగూడ నాతఁ డిట్లే వ్రాసియున్నాఁడు.
కావున నిట్టిపట్ల స్థూలదృష్టితోఁ గవులు వ్రాసిన
దంతయు. జారిత్రక ప్రమాణముగా గణింపరాదు.
బిజ్జల వెలనాటిచోడుల మరణానంతరము వారిసంతతి
కొంతకాలము పరిపాలించినను, వారందఱు నశించు
వఱకు బసవేశ్వర పండితారాధ్యులు జీవించియుండి
రని మరము తలంప నక్కఱలేదు. చరిత్రజ్ఞులు నిర్ణ

యించినట్లు బిజ్జలుడు బసవడు నించుమించుగా నేకకాలమున క్రీ. శ. 1164 ప్రాంతమునను, బసవేశ్వరనిర్యాణమును విని యాతనియనంతర మొకటి రెండువత్సరములలో పండితారాధ్యుడు మరణించి రనుటయే సత్యసమ్మతము. శాసనాదికములబట్టి చూచిన బిజ్జలుడు కల్యాణపురమునఁ బరిపాలించినది రమారమి యాఱువత్సరములు మాత్రమేయని కాననగును. అంతకుఁ బూర్వ మాతఁడు తైలపదేవుని సామంతుఁడుగా మంగళవాడయందే పాలన మొనర్చెను. ఏకాంతరామయ్య వైనుల నోడించి బిజ్జలనియొద్ద జయపత్రమును గొన్నది యాతఁడు సామంతు ఁడుగా నున్నప్పుడే యని యబ్బూరు శాసనమునుబట్టికూడఁ గాననగును బసవపురాణమున బట్టి బసవఁడు తన మేనమామ బలదేవుని యనంతరము బిజ్జలనియొద్ద మంత్రిత్వము గ్రహించినది కల్యాణ పట్టిణముననే యని కన్నట్టును బిజ్జలుఁ డిచట రాజ్య మొనర్చిన యాతేండ్ల స్వల్పవ్యవధిలోనే బసవేశ్వరుఁడు బలదేవుని కొమరితను బెండ్లియాడి యనంతర మాతనికదవిని బడసి వీరశైవమతోద్ధరణ మొనర్చి యుండుట యసంభవము. కావున నివిషయమునఁ గూడ మనము సోమునివాక్యములకు సంపూర్ణ ప్రామాణ్య మొసంగరాదు. మంగళవాడ పండర

పురసమీపమునఁ గల్యాణపట్టణమునకు రమారమి
 నూలుమైళ్ళదూరమం దున్నది. బసవని జన్మస్థలము
 బాగెవాడి కది కొంతదగ్గరయే. కావున బిజ్జలుఁడు
 మంగళవాడలోనున్నప్పుడే బసవఁ డాతనిమంత్రిగాఁ
 జేరి యచ్చటనున్న కాలముననే వీరిశైవమతోద్ధర
 ణమును గొంత సాగించి బిజ్జలుఁడు కల్యాణమునకు
 వచ్చినపు డాతనితోడనే యచ్చటికిఁ దానుగూడ
 వచ్చియుండునని తలంపఁదగును. హరిశ్వురుఁడు, శివ
 గణదరగళెలో బిజ్జలుని మంత్రిగా బసవఁడు కుదిరి
 నది మంగళవాడయందే యని చెప్పియున్నాఁడు.
 యథార్థమిట్లుండఁ జారిత్రకప్రమాణములకు, బసవ
 పురాణవాక్యములకుఁ బూర్వోక్తవిధమున సమ
 న్యయము చేసికొనక, తద్విషయమునఁ గాననగు
 స్వల్పవైరుధ్యములఁబట్టి లేనిపోని శంకలు గల్పించి
 కొని, దానికి దోడు హరిశ్వురుఁడు, సోమనాథుఁడు
 బసవని సమీపకాలమువారు గాక చాలఁ దరువాత
 రెండవప్రత్యాయునికాలమం దుండినవారని
 భ్రమించి, బసవేశ్వరునియేలిక పూర్వోదాహృతుఁ
 డైన బిజ్జలుఁడుగాక యాతని యనంతరము కల్యా
 ãణమున క్రీ. శ. 1177 వఱకు రాజ్యమేలిన యాతని
 తనయుఁడు రాయమురారి సోవిడేవుని సామంతుఁ
 డుగా తరికాడు ప్రాంతముల క్రీ. శ. 1169—74

నడుము బరిపాలించిన సింద్ వంశశ్శబిజ్జణుడో, రాయమురారి నాల్గవయ్యేల్పుడివత్సరమగు క్రీ. శ. 1171 లో వెలయుంపబడిన మాడగిహళు శాసనమున (Epigraphia Indica Vol XV) నుదాహృతుడైన చతుర్థకులజుడు మాళిగ బిజ్జరాయకుడో యైయుండునని భావించి, సింద్ బిజ్జణుని యధికారులు బలదేవనాయక సో ర టూ రి దా సి మయ్యలు అమృతరాశిదేవునకు క్రీ. శ. 1174 లో దానముచేసిన ట్లొక శాసనమందున్నందున నందలి బలదేవనాయకుడే బసవని మేనమామ యైయుండునని యందుచే సింద్ బిజ్జణుడే బసవేశ్వరునియేలిక కాండగునని యూహించుచు శ్రీయస్. శ్రీకంఠశాస్త్రి ఎం. ఏ. గారు కన్నడ సాహిత్యపరిషత్పత్రిక బహుధాన్యవత్సర మాగ్నశీర్షసంచికలో వ్యాసమొకటి ప్రకటించియున్నారు. వైయిరువురిలో మాళిగ బిజ్జనాయకుడు మంగళవాడ రాజధానిగాఁ బరిపాలించెనని శాస్త్రిగారు వ్రాసియున్నారు కాని యది సరిగాదు వారు పేర్కొన్న మాడగిహళు శాసనమందాతని రాజధాని మాళిగపట్టణమని స్పష్టముగాఁ జెప్పబడినది. అదియే తరువాత మాడగిహళునామమున వ్యవహరింపబడుచున్నది. సింద్ బిజ్జణునకైనను మంగళవాడ రాజధానిగానుండి

నట్టు లాధారములు లేవు. శాస్త్రీగా రట్టివేవియు
 నుదాహరింపలేదు. మఱి యాశాననమందే రాయ
 మురారితండ్రి బిజ్జలుడు తత్పూర్వులు మంగళ
 వాడయందే రాజ్యమొనర్చిరని విస్తృతముగా
 నున్నది. ఆకాలమందది పశ్చిమచాళుక్యరాజ్యమున
 నొకప్రధానస్థానముగా నుండెను. ఇంచుమించుగ
 నేకకాలమున బిజ్జణ, బిజ్జలనామధేయులు పలుతెగ
 లలోఁ బలుపురున్నట్లే బలదేవనామికులుగూడనుండి
 యుందురు. కావున సింద్ బిజ్జణుని యధికారి బల
 దేవనాయకుడే, బిజ్జలుని ప్రధానమంత్రియు బస
 వని మేనమామయు నగు బలదేవనామిక్రియని తలంప
 రాదు. శ్రీశాస్త్రీగారు పేర్కొన్న సింద్ బిజ్జణుడు
 గాని, చతుర్థకులజుండగు మౌళీగబిజ్జనాయకుడు
 గాని చాళుక్యులనుటకు, వారొక వేళ మంగళవాడ
 ప్రాంతమున రాయమురారి సామంతులుగా నేలు
 బడి గావించినవారయ్య వారిలో నెవ్వరు నెప్పుడు
 కల్యాణపట్టణమునఁగూడఁ బాలించిరనుటకు నెట్టి
 యాధారములు లేవుగదా! పరఁప గాగ త మైన
 కల్యాణపట్టణసంబంధము బసవేశ్వరునుండి విడఁ
 దీయుట సరిగాదు. శాస్త్రీగారు చూపెడి దుర్బల
 తారణము లందుకు సాధకములు కాఁజాలవు. తరతర
 ములనుండి భక్తలోకమున వ్యాప్తి గాంచిన పాట.

లందు, కీర్తనలయందు “సంగనబసవ”, “కల్యాణ
 బసవ”యను పేర్లతోనే బసవేశ్వరుడు కీర్తింపబడు
 చున్నాడు కల్యాణమున బసవేశ్వర సంబంధికము
 లగు సన్నివేశములప్పటికిని గలవని స్థలజ్ఞులు చెప్పు
 చున్నారు బసవని గద్దెయని పిలువబడు స్థలముపై
 దుకాణములు పెట్టి వ్యాపారము నేయుచు కులకు
 మంచిలాభము కలిగెడిదనియు, నంగ చే నాప్రదేశ
 మేలేట వలము వేయుదుని, వర్తకులు దాని
 నెక్కువ సొమ్ముకు పాడెవరని తెలియుచున్నది.
 కావునఁ గొంతకాలము తైలపదేవు సామంతుఁ
 డుగా మంగళవాడలో రాజ్యమొచ్చి క్రీ. శ. 14
 62 ప్రాంతమందాతని పశ్చిమచాళుక్యరాజ్యము
 నందుఁ గొంతభాగ మపహరించి యంతటనుంల
 కల్యాణపట్టాము రాజధానిగాఁ బరిపాలించిన కడి
 చుర్యబిజ్జలుండే (రాయమురారి సోవిదేవునితండ్రి)
 బసవేశ్వరుని యేలికయని ఘంటాపథముగఁ జెప్పఁ
 దగును. సుప్రసిద్ధచరిత్రజ్ఞు లందఱి క్షయ మదీయే.
 జైనులువ్రాసిన గ్రంథము లోఁగూడ నీవిషయమున
 మాత్రము వైరుధ్యమేమియు లేదు. బసవేశ్వరుని
 యనుచరులు బిజ్జలుని వధించినప్పు డాతనిపుత్రుడు
 రాయమురారియే బసవేశ్వరుని కట్టికొనుటకై సైన్య
 ముతో వెన్నాడెనని యాగ్రంథములందన్నది.

కావున శ్రీకంఠశాస్త్రిగారి యూహలు నిరాధారములు, భ్రమప్రమాదజవితములనియే గమనింపవలెను. కన్నడసాహిత్యపరిషత్పత్రికయందలి వారివ్యాసమున కాంధ్రానువాగము “బసవేశ్వరునిగూర్చి క్రొత్తచరిత్ర” అనుపేరితో విభూతిపత్రిక సంపుటము 1 సంచిక 3 లోఁ బ్రకటితమైనది. ఈవిషయములఁ గూర్చి విశేషాంశము తెలుగఁ గోరువా రా వ్యాసమును, ఆపత్రికయందే సం॥ 1 సంచిక 7, సం॥ 2 సంచిక 4 లలోనే బ్రకటించిన “బసవేశ్వరుఁడు, విజ్ఞుఁడు,” “బసవేశ్వరునిగూర్చిన శాసన సామగ్రి” యను వ్యాసములఁ జూడనగును.

❖ వీరశైవమతోద్ధరణము - బసవని సంస్కరణములు ❖

అద్వైతమతొద్ధారకుడైన యాదిశంకరునివలెనే బసవేశ్వరుఁడుగూడఁ జిరకాలము జీవింపలేదని తెలియుచున్నది. శివతత్త్వచింతామణి యనుగ్రంథములో నాతఁడు క్రీ. శ. 1169 సిద్ధార్థిసంవత్సరములో జన్మించినట్లున్నదిట. మఱికొందఱాతఁడు క్రీ. శ. 1162 లో జనించెనని వ్రాసియున్నారు. వైశాఖశుద్ధతదియ యాతని జన్మతిథి యని కర్ణాటదేశీయు లాదినమున బహుజయంతి జరుపుచున్నారు. ఏది యెట్లున్నను బసవఁడు జీవించినది నలుబదియేండ్లలోపుమాత్రమేయని తెలియుచున్నది. వీరశైవము

బసవేశ్వరోపజ్ఞ మెంతమాత్రము కాదని యది
 యత్యంత ప్రాచీనమైనదని శివపంచవదనోద్భవులగు
 పంచాచార్యులే తన్నతస్థావకులని మున్నే చెప్పి
 యుంటిని, అది క్షీణదశను బ్రాహ్మింపఁగాఁ దదుద్ధరణ
 మునకయ్యె బసవేశ్వరుఁ డవతరించెనని బసవపురా
 ణము చెప్పుచున్నది. బసవని వివాహసందర్భమున
 బసవపురాణమునఁ జెప్పఁబడిన

“రండు భక్తులఁ బిలువుండు మీ రెమరు
 వొండు వేగమ తోడితెండు తెం డనుచు
 నిటవచ్చు నయ్యల కెదురు వచ్చుచును
 నటవచ్చు నయ్యల కర్థి మ్రొక్కుచును
 సింహాసనస్థులఁ జేసి యాకర్త
 సంహారమూర్తుల చరాముల్ గడగి”

అనువాక్యములవలననే బసవేశ్వరుఁడు కర్తసంహారు
 లైన వీరశైవులలోఁ గలిసి వారి నర్చించెనని స్పష్ట
 మగుచున్నది. వీరశైవమునకుఁ బ్రధానాంగము
 లింగధారణము. ఆదీక్షునొంది శివజీవైక్యజ్ఞానరూపక
 మగు మోక్షము సాధించుటకు నందఱకు నధికారము
 గలదు. భరతఖండమునఁ జాతుర్వర్ణ్యవ్యవస్థ
 యెప్పు డేర్పడెనో యిదమిత్థముగ నిర్ణయింపఁ
 జాలము. కాని యేకులజులైనను భక్తిజ్ఞానవైరా
 గ్యములచే నుత్తమస్థితిని గాంచుటకు వేదాంతమత

మెన్నడు నెట్టి యాటంకములను గలిగింపలేదు. వీర శైవదీక్షితులకు, ఆణవకార్తికమాయామలములు దగ్ధములై తొంటికులములు నశించుటచే నట్టివారి పూర్వజాతిఁ జింతింపరాదనుసిద్ధాంత మనాదినుండియు నున్నదేగాని నూతనముగాదు. కాని మనదేశమున వర్ణవ్యవస్థ చిరకాలమునుండి నెలకొనియున్న కారణమున బ్రహ్మక్షత్రియ వైశ్య శూద్రులనుండి క్రొత్తగా వీరశైవదీక్షనొందువారికి వారివారి కులముల ననుసరించి మునుముందు తన్వతాచార ధర్మశీల నిర్వహణవిషయమున బ్రాహ్మణున కిన్నివత్సరములు, తక్కినవారి కిన్నిన్నివత్సరములునని కొంత కొంతకాల వ్యవధి నేర్పఱచి యాగడువు గడచిన మీఁదటనే దీక్షనొసంగు నాచారము చాలఁగాలము నుండి పాదుకొనియుండినట్లు కన్పట్టును. ఇట్టి కాల నియమాది నిర్బంధములవలననే వీరశైవము గుంట పువ్వులుపూయుచు విస్తరింపక బసవేశ్వరాదులకుఁ బూర్వము క్షీణదశయందుండియుండును. బసవేశ్వరుఁ డీనియమముల సడలించి ప్రధానసూత్రమునే ముఖ్యముగఁ బాటించి, “సంఘేశక్తిః కలాయుగే” అనుసూక్తిని గణించి, ఏకులజులై నను వారి పూర్వాచారధర్మముల విడిచి సదాచారముఖ్యములగు పంచాచారము లవలంబించి యష్టావరణములు

గ్రహించినచో, సత్త్వముగ నే వీరశైవమతావరణమున జేరదగునని యుద్ఘోషించి, తనదివ్యశక్తి ప్రభావములచే ననతికాలములోనే యసంఖ్యాక జను లీమత మవలంబించు నవకాశములు గల్పించి, కర్ణాటమహారాష్ట్ర దేశములందు దానిని విస్తరింపజేసెనని, యిదియే పంచాచార్యుల మతవ్యవస్థకాతడు గావించిన ప్రధానసంస్కరణమై యుండునని తోచుచున్నది. మద్యమాంసాహార విదూరమైన శౌచము సదాచారమునకు ముఖ్యము అష్టావరణపంచాచారసంయుతులే సరియైన వీరశైవులు. కావున దమ పూర్వాచారము లెట్టివైనను వానిని విడనాడి, సదాచారాదుల స్వీకరించి వీరశైవదీక్ష నొందినవారు జీవనోపాధి కేయేవృత్తులకై కొన్నను, ఆచారాదికములలో సాధర్మ్య మొందుటచే వారితొంటికులముల విస్తరించి యందఱకు సహభోజనాదిరూపకమైన పాత్తును గలిగించి బసవేశ్వరుడామూలకముగ సంఘాభివృద్ధిని సత్త్వముగ సాధించియుండును. భ్రమరకీటన్యాయమున గీటము భ్రమరమై తాదాత్మ్య మొందినపుడు దాని పూర్వస్థితికిఁ బ్రసక్తి యుండనేరదు గదా! “స్వమార్గానిరతాచారైః సహవాసం సమాచరేత్” (స్వమార్గాచారనిరతాః స్వజాతీయా ద్విజాన్తుయే” అని

సారాంతరము) “తేషాం గృహేషు భుంజితః నే
తరేషాం కదాచన” అను సిద్ధాంతశిఖావణి ప్రోక్త
ధర్మ మిందుకు సాధకమేగాని బాధకము గాదనియే
నాతలంపు. లింగధారులయ్య సదాచారశీలములు
లేనివారు కొందఱు కర్ణాలాంధ్రదేశములం దిప్పు
డున్నారు. వారు వీరశైవసంఘమున సదాచార
సంపన్నులతో సహభోజనాదిరూపకమైన పొత్తు
లేక వేర్పడియేయున్నారు. అట్టివారు గొందఱా
నాఁడుగూడ సంఘాభివృద్ధికై యామతావవరణమునఁ
జేరియున్నను నిప్పటివలెనే యప్పుడుగూడ వారు
సదాచారసంపన్నులతో భోజనపు బొత్తు లేకయే
యుండియుందురు. ఎట్టినియమములులేక సదా
చారము గలవారికి లేనివారికిఁగూడ బసవేశ్వరాదు
లనాఁడు పొత్తు గుడిపిరినుట కెట్టియాధారములు
లేవు బసవేశ్వరుని పూజనొందిన శివనాగుమయ్య
ప్రభృతులు వారో వారిపూర్వలో మొదట హిన
వంశజులయ్య వీరశైవదీక్షితులైనవెంటనే సదా
చారసంపన్నులైన తదితరవీరశైవులతో సమాన
ధర్మము వహించినవారే యని యెన్నడగును.

“ఎట్టి దుష్టాతిని బుట్టిన నేమి

యెట్టును శివభక్తుఁ డిలఁ బవిత్రుండు”

“శునక గార్దభ మచ్చ శుక దద్దరాది

జాతములెల్లజనితమునంద్రాది

శివభక్తిగాఢ విశిష్టములయ్యె”

“వేదంబు లాదియో నిధికల్పితంబు

లాదియో జాతుల కది యెట్టులనినఁ

జనువేద చోదిత జాతులురెండు

విరుము ప్రవర్తకంబును నివర్తకము

భవకర్త సంస్కారి భువిఁ బ్రవర్తకుడు

శివకర్త సంస్కారి భువిని కర్తకుఁడు

సన్నత వేదార్థచరిత్రంబులుండ

మొన్నఁబుట్టిన కులచ్ఛుల మాటలేల

సప్తమ్య మగునట్టి జాతులు గావె

యష్టాదశంబులు నవియేల చెప్ప

మిక్కిలి పదునెనిమిది వర్ణములకు

నిక్కమారయ భక్తనిచయంబు కులము”

“అతిశయలింగదీక్షితం దైనయట్టి

ప్రతినంత్యజుండని మతిఁ జూడనగునె”

“గురుకరస్పర్శచేఁ గులమొక్కఁడౌట

యరిదియే యట్ల యంత్యజు డు నగ్రజుఁడు”

“ధర ‘సుమా మాతాపితారుచ్ర’ యనఁగ

సరినొక్క దల్లి ప్రజలకు వేఱెద్ది”

ఇత్యాదిగా బసవశ్వురుఁ డొనర్చిన తర్కములఁ
బర్యాలోచింప నాతఁడు గొవిండిన సంస్కరణములు
వేదవేదాంతార్థసమ్మతములే యని గోచరించును.

ఇట్టిసంవాదములే వయస్సులో బసవనికన్నఁ బెద్దయై
 యాతని కించుకపూర్వఁ డనఁదగు కెరెయపద్ద
 రుసు రచించిన దీక్షోబోధయందును గాననగును.
 కావుననే సోమనాథుఁడు “బసవలింగ” మకుట
 ముతోఁ దాను గచించిన చతుర్వేదసారము సవైదిక
 మని యుగ్గడించుటయేగాక బసవోదాహరణములో
 బసవేశ్వరు నిట్లు స్తుతించినాఁడు.

“ద్వి్యాగమ మార్గవర్తి” వేదాంతార్థ
 రహస్యభేద పిఠునవ్యాపారపారంగత
 ప్రాథప్రక్రియ వాక్ప్రపంచరచనాచాతుర్య ధుర్యాశయం”
 “వేదాంతోదిత వీరశైవ సమయాచారవ్రతప్రక్రియా
 చర్యాదేశికసార్వభౌమ మహిమభ్రా జిష్ణవే జిష్ణవే”
 “వేదవిరుద్ధాచార పరిద్విషి
 నాద సుధాప్రీణిత పురద్విషి”

బసవేశ్వరుఁ డుద్ధరించిన యీ వేదాగమసమ్మత
 సంస్కరణము నుద్దేశించియే

“ఉర్వి వారికెల్ల నొక్కకంచము పెట్టి
 పొత్తుఁగుడిపి కులము పొలియఁజేసి
 తలకు జేయిపెట్టి తగనమ్మఁ జెప్పరా
 విశ్వదాభిరామ వినురవేమ!”

అని వేమన శిష్యునిగూడ గాన మొనర్చినాఁడు.
 బసవ—J

బసవేశ్వరుడేగాక యాతనికి ముందుండిన శ్రౌత మార్గశైవులలో విజ్ఞులైనవారు ఉద్భటారాధ్యుడు, శ్రీపతిపండితుడు మున్నగువారుగూడ నిట్టి ధర్మమును బాటించినట్లు వారిచరిత్రములఁబట్టి కాననగును. “నిస్త్రిగుణ్యే పథివిహారతాం కోవిధిఃకో నిషేధః” అని హలాయుధుడు వ్రాకుచెప్పెను. బసవేశ్వరునివంటిసంస్కర్త యవతరణము కతననే వీరశైవమతోద్ధరణము దక్షిణహిందూస్థానమున జరిగి యామత మచ్చట విస్తృతిఁ గాంచినది. అట్టివాఁడవతరింపని లోపముననే యుత్తరహిందూస్థానమున నట్టిది జరుగలేదు. అచ్చటఁ గాశీకేదారములందలి పంచాచార్యసింహాసనములు నిలిచియున్నను, వీరశైవసంఘముమాత్రము నామావశిష్టముగ నున్నది.

—● పూర్వముద్రణములు - ప్రస్తుతముద్రణము —●

సోముని బసవపురాణమును మొట్టమొదట 1896 సం॥లో ఏలూరు వాస్తవ్యులు శ్రీకందుకూరిశ్రీశైల వీరభద్రవరప్రసాదరావుగారు ప్రాతకాగితములపై, ఒకేపోతగల యచ్చులో ముద్రించియున్నారు. అట్టి యచ్చులోనే 1909లో వరంగల్ వాస్తవ్యులు శ్రీముదిగొండశంకరారాధ్యులవారు పండితారాధ్య చరిత్రమును ముద్రించియున్నారు. రెండునుగూడ సరిగాఁ బరిష్కృతములుగాక యచ్చుతప్పులతోఁ

గూడ నిండియున్నవి. మత గ్రంథములు ద్వీపద కావ్యములు నగుటకుఁదోడుగా నివి యిట్టిస్థితిలో ముద్రితమగుటచే పాఠకలోకమున కాకర్షకములు కావయ్యెను. ఇందుచే సోమనాథునికళాప్రతిభానైపుణ్యములలోకము బాగుగా గుర్తించు నవకాశము లేకుండెను. ఈపరిస్థితులఁజూచి మతదృష్టితోఁ గాకున్నను గావ్యకళాదృష్టితోనైన నీ గ్రంథములను బరిశుద్ధముగఁ బరిష్కరించి చక్కగా ముద్రింపవలసిన యావశ్యకతను హెచ్చరించుచు, ఆంధ్రపత్రిక దుందుభి (1922) సంవత్సరాది సంచికలో సోమనాథునిఁగూర్చి యొకవ్యాసమును బ్రకటించియుంటిని. దానిపై కీ॥ శే॥ శ్రీ దేశోద్ధారక కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుపంతులుగా రభిమానముతో నీ యుద్యమమునకుఁ బూనకొని 1926 లో తమ యాంధ్ర గ్రంథమాలికలో బసవపురాణమును పెద్దనైజున శ్రీవేటూరి ప్రభాకరకాస్త్రిగారి పరిష్కరణముతో ద్వీపదపాదములు రెండేసి యొకపంక్తిగాఁ గూర్చి ముద్రించియున్నారు. అప్పటికిఁగూడఁ గాగితముల కఱవకుండుటచే పంతులుగా రాముద్రణమును మంచి కాగితములపైఁ గావింపరైరి. అటుతరువాత నిరువదియైదువత్సరములు గడచినను నిది పునర్ముద్రితము కాలేదు. సుప్రసిద్ధసంస్కృతాంధ్ర గ్రంథ

ప్రకాశకులు, భాషోద్ధారకులు శ్రీవావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రులుగా రీగ్రంథమును చిన్ననైజున పంక్తికొక్కపాదమేకూర్చి గ్లేజుకాగితములపై చక్కగాఁ బునర్ముద్రణము గావింపఁదగిన యావశ్యకతను గ్రహించి న న్నీముద్రణమునఁ దమకుఁ దోడ్పడవలసినదని యాదేశించిరి. ఇందుకు నా యశక్తి, యనర్హత లెన్నగా నెఱింగినవాఁడనయ్యుఁ గాదన్న వారన్యథా తలంతురన్న భయముచే వారి యాజ్ఞకు బద్ధుఁడను గావలసివచ్చినది. ప్రభాకరశాస్త్రిగారు పరిష్కరించిన ముద్రణములో ముద్రితపారములు గొన్నిటికి పుటలయడుగున వ్రాతప్రతులందలి పారాంతరములుగూడ కొన్ని చూపఁబడినవి. ఈ ముద్రణములో శ్రీవేంకటేశ్వరశాస్త్రిగారు రట్టిపనికిఁ బూనుకొనలేదు. దేశము నలుమూలల వ్రాతప్రతుల నేకములున్నప్పుడు వానిలో మనకు దొరకిన యే కొలఁది ప్రతులనోచూచి చేసెడిపారాంతర సూచన లెప్పుడు ససమగ్రముగనే యుండఁగలవని చెప్పక తప్పదు. అందువలనఁ బూర్వముద్రణములను, కొన్ని వ్రాతప్రతులను బురస్కరించికొని యర్థసంగతములగు సుత్తమపారములనే గ్రహించి యీముద్రణము గావింపఁబడినది. ప్రభాకరశాస్త్రిగారు కొన్ని యొడలఁ గవిహృదయ సమృతములని తలంపఁదగు

పారములనడుగునఁ బారాంతరములుగఁ గన్పఱచి
తద్వ్యతిరిక్తపారములను, సోమనాథుని ఛందోవ్యాక
రణరీతులఁగూర్చి తమ యభిప్రాయములను సమర్థించి
కొనుటకుఁగాను గ్రంథమునందు గ్రహించి
యున్నారు. ఈసంగతి కొంతముందే ముచ్చటించి
యుంటిని. ఇందుకు మఱొకదృష్టాంత ముదాహ
రింతును. బసవేశ్వరుని జన్మఘట్టములో

“పోడశదశ పద్మసురుచిర్న సౌఖ్య

క్రీడావిలోలుండై కేరి యాడుచును”

అని కొన్ని వ్రాతప్రతులందలి పారము ఏలూరు
ప్రథమముద్రణములోఁ గైకొనఁబడియుండఁగా,
సోమనాథునకు ల, డలప్రాసము సమృతమని నిరూ
పించుటకుఁ గాఁబోలు రెండవపాదమును “కేలేవిలో
లుండై యొలలాడుచును” అని శాస్త్రిగారు ముద్రిం
చినారు. సోమనాథున కీప్రాసము సమృతమైనను
గాకున్నను ద్వితీయపాదారంభమందలి “క్రీడా”
శబ్దములోని సంయుక్తాక్షరము రేఫమగుటచే ప్రథమ
పాదాంతమందలి “సౌఖ్య” శబ్దములోని యంతిమాక్ష
రము గురువు కానప్పు డాపాదము నల్లు మార్పుట
యనవసరము గాదా! అవతారికాభాగములో శిష్యు
ప్రతాపసేవితుండగు మందెగ మాదిరాజునునొక

గురూత్తముని విషయమున “అని వినుతింపంగ నా
 చాశ్చ్యమహిమ” అని ప్రథమముద్రణములో నుం
 డఁగా “ఆశ్చ్యమహిమ” అను నొక వ్రాతప్రతి
 యందలి యపపారమును శాస్త్రిగారు స్వీకరించి
 నారు. గ్రంథారంభమున ప్రవృథుల విషయమున
 “త్రిభువన ప్రవృథుల” అనెడి యపపారవిశేషణము
 పూర్వముద్రణములు రెంటియందును గూడ నున్నది.
 ఇచ్చట “త్రిభువన ప్రథముల” అనునదియే సరియైన
 కవిపారము. చివరనున్న యర్థవివరణము చూడఁ
 దగును. ఒండు రెండుచోట్లఁ గొన్నిపాదములు
 గూడ శాస్త్రిగారి ముద్రణములో లుప్తమైనవి.
 ముద్రాపకుల ప్రమాదముననే యది జరగియుండును.
 ఆపాదము లచ్చటనున్నఁగాని యర్థసందర్భము చెడు
 టయేగాక ప్రాసభంగములుగూడ వ్యక్తమగును.
 “అక్షణమ” అనురూపము (తత్త్వణముననే యను
 నర్థమున) శాస్త్రిగారిముద్రణములో గ్రంథమం
 దంతటను గైకొనఁబడినది. పండితారాధ్యచరిత్ర
 ముద్రణములో శ్రీచిలుకూరి నారాయణరావుగారు
 గూడ నిష్ఠేయుంచిరి. ఈరూపము సాధువనితోఁచదు.
 “అక్షణమ” అనియే సోమనాథుఁడు దానిని వ్రాసి
 యుండునని నాయభిప్రాయము. శ్లోకారము సంయుక్తా

క్షరమనియే యెల్లరు నంగీకరించుచున్నారు. అట్టిచో
 త్రికసంధిసూత్రములచే “అక్షణము” అనురూప
 మెట్లు సాధువు కానేర్చును? నన్నయ్య, వేములవాడ
 భీమకవి “ఈక్షణమ”, “ఈక్షితి” ఇత్యాదిగా క్షకార
 మునకు ముందు దీర్ఘస్వరమునే వాడినట్లు కాన
 వచ్చును. కావున నేను “అక్షణమ” అనురూపమునే
 యిందుఁ గైకొంటిని “చాఁపఁదడవ”, “ప్రవేశింపఁ
 దడవ” ఇత్యాదిరూపములు సోమనాథుఁడు “చాఁపఁ
 గనే”, “ప్రవేశింపఁగనే” యనునర్థములలోఁ బలు
 తావులఁ బ్రయోగించియున్నాఁడు సాధారణ
 ముగా నిట్టివి పాదాంతమునందే కానవచ్చును. ఇట్టి
 చోట్ల శాస్త్రిగారు “తడవ” శబ్దమును కళగానే
 స్వత్ర గ్రహించియున్నారు. నారాయణరావు గారిది
 అవ్యయమని వ్రాసిరి. క్రియాపదమైనను, అవ్యయ
 మైనను “మొదలుపెట్టక”, “యత్నింక” అనునర్థ
 ముననే సోమనాథుఁ డీశబ్దము వాడియుండినని
 యది ద్రుతప్రకృతికమే కాదగునని తలంచి యిం
 దట్లు గ్రహించితిని. సప్తమీవిభక్తిప్రత్యయమైన
 “అందు” సముచ్చయార్థక ద్రుతమందువైఁ జేరి
 నప్పుడుతప్ప “కళ”యే యని, “ఎందు వోయెదు”
 మున్నగు భారతప్రయోగములు, “ఇందు ప్రత్యక్ష

మయ్యో” అను యుద్ధమల్లుని శాసనమందలి ప్రయోగము నిందుకు దృష్టాంతమని మద్దురువయ్యలు శ్రీమల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు “ఆంధ్రభాషాచూడామణి” వ్రాసియున్నారు. కాని యందుకు సాధకములైన ప్రయోగములు ప్రాసస్థానములందు భారతాదులలోఁ గానరావనియే తోచుచున్నది. సోమనాథుని ద్విపదలలోనిది తఱచుపాదాంతమునందే కాననగును. దీని నాతఁడు కళగానే గ్రహించియుండునని తలంచుటకు సాధకమైన ప్రయోగములు నా కాలని యనుభవసార చతుర్వేదసార పద్యములందును ప్రాసస్థానములలోఁ గానరాలేదు. ప్రభాకరశాస్త్రిగారి పరిష్కరణములోనిది సర్వత్ర ద్రుత ప్రకృతికముగనే గ్రహింపబడినది. ఈ గ్రంథమునను “ఎందు వోయెదు” అనురూపములు పారమధ్యములం దెడనెడఁ గొన్ని వ్రాతప్రతులందు, ఏలూరుముద్రణప్రతియం దున్నవి. కాని శాస్త్రిగారు పారాంతరములుగాఁజూపి “ఎందు, అందు, ఇందులు” ప్రథమాంతముగాఁగళగాఁ జెప్పఁదగియున్నవి యని వ్రాసి గ్రంథమునందుమాత్రము “ఎందు బోయెదు” అనియేముద్రించియున్నారు. ఇందుచే నే నీవిషయమున

మార్చేమియుఁ గావింపనై తిని. సప్తమాశ్వాస
 మందలి యుద్భటుని కథలో నాతఁడు పాత్తు
 నేసిన భక్తురా లే కులమునకుఁ జెందినదో పూర్వ
 ముద్రణములందలి “ప్రాణేశ సద్భక్తి పరురాలు” అను
 పాఠమువలన వ్యక్తము కాదు. ఉద్భటుఁడు భోజుని
 గురువు. మహాభక్తుఁడు, ప డితుఁడు. అట్టివాఁడు
 కుఁ హీనులనుగూడి నాఁ డేమి పాపమని బ్రాహ్మణులు
 భోజునకు మొఱవెట్టిరి. రాజది విని వినియు వినని
 యట్లురకుండెను. “ప్రాణేశ” అనునది కవిపాఠమై
 యుండదు. సప్తమాశ్వాసము అత్యజలయ్య శివ
 భక్తికలిమిచే విశిష్టతఁ గాంచిన భక్తుల, కలతో
 నారంభమైనది. ప్రభాకరశాస్త్రిగారు “బాణిస” అను
 పాఠాంతరమును పుటయడుగునఁ జూపినారు.
 అదియు సరిగాదు ఇచ్చట కవిపాఠము “పాణిసి”
 (చండాలస్త్రీ) అయియుండను. ఈపదము నిట్టి యర్థ
 మున గౌరన, శ్రీనాథు డుగూడ వాడియున్నారు.
 పిడుపర్తి సోమనాథు డు తన పద్యానువాదములో
 నీ పాఠమునే గ్రహించినాఁడు. కాని యచ్చులో
 “బాణిస జొమ్మనమునుసతి” అని తప్పుగా ముద్రిత
 మైనది. ఈసందర్భమున సరియైనపాఠములను శుద్ధ
 పత్రికలోఁ జూపినాఁడను. ఈక్రింది పాదములందు

యతిభంగము కాన్పించును. పూర్వము ద్రణములు
రెంటిమందు నివి యట్లే చూపబడినవి. సోమనాథు
నకు నామాఖండయతి, సిద్ధసమాసాంతర్గత పదా
ఖండయతి సమ్యతములేగాని రెండవపాదమునఁ
గానవచ్చునట్టి యతి సమ్యతముగాదు. ఇచ్చట పాదా
రంభమందలి నకారము ద్రుతముయొక్క కూడికచే
వచ్చినదే గాని యచ్చటి తొలియక్షర మచ్చే గదా!
ఇట్టిది యఖండయతికి లక్ష్యమే కాఁజాలదు. కావున
నీరెండు తావులనుకూడ కవిహృదయ మనుసరించి
శుద్ధపత్రికయందు సవరణల సూచించితిని. ఇట్లే పలు
తావుల పూర్వము ద్రణపారములకు, భిన్నపాతము
లను గ్రహించియుంటిని.

ఆ ౩ —

*“వ్రస్సి యెంతయును శ్రమంపడి యిట్లు”

పుట 348

“నిచ్చటి మృగముల నెరిఁ దొలియించి”

పుట 396

* పండితారాధ్యచరిత్ర పీఠికలో శ్రీచిలుకూరి నారాయణ
రావుగారు వ్రాసిన కొన్ని యంశములపయి శ్రీప్రభాకరశాస్త్రి
గారు తిరుమలదేవస్థాన ప్రాచ్యపరిశోధనసంస్థ వారి పత్రికలో
(Vol. IV 1943 Part I) వివర్ధనము ప్రకటించి

ప్రస్తుతము ద్రణపారములను సావధానముగా పూర్వము ద్రణపారములతోఁ బోల్చి గుణదోషములను నిర్ణయింప సహృదయులే ప్రమాణము. నాయశక్తి, యజ్ఞానము, అనారోగ్యము, దూరనివాసము కారణములుగా నిందనేక దోషములు దొరలియుండును. కృపామతితో వానిని సరిచేసి కొన వివ్వద్రాజ హాసములకుఁ గైమోడ్చు లర్పింతును. విశేషవ్యయప్రయాసములతో నీముద్రణమును నిర్వహిం

యున్నారు. దానిలో “మామిడి, మావిడి” శబ్దముల నివృత్తిని గూర్చి చర్చించు సందర్భమున, ఆంధ్రకర్ణాటభాషలలోఁ గొన్ని శబ్దములందు మ, ప, లకు మాటుపాట్లు గల్గెడివని, “వ్రస్సి ..” అను పాదమునఁ గొన్ని వ్రాంతప్రతులూ “శ్రవంపడి”యను రూపమే యున్నదని, కావ్యాలంకార మాడామణిలో విన్నకోట పెద్దనగూడ “వసుమతి గారవించుచు శ్రవంపడకుండిన . . .” “శ్రవముగాఁ దత్సమమును దద్భవము .” అని శ్రమ, శ్రమ, రూపములకుమాటు వాడి యుండెనని వ్రాసియున్నారు. కాని వారి బసవపురాణ ముద్రణములోఁ బైపాదమున “శ్రవంపడి” యనియే యున్నది పయి పక్షములో దానిని “శ్రవంపడి” యని మార్చికొన్నఁ జాలును ఇట్టి ప్రయోగములు మఱిగొన్ని సోమనాథుని కృతులలోఁ గానరానందునఁ దత్సమపదములూ దిట్టి మాటుపాటాతనికి సమ్యక్మో కాదో రూఢిగఁ జెప్పుఁ జాలము.

చిన శ్రీవేంకటేశ్వరశాస్త్రులుగారికి నిరంతరాయురారోగ్య సౌభాగ్యములఁ బ్రసాదించుఁగావుతమని సోమశేఖరుని, నాతనియం దైక్యమైన సోమనాథునిఁ బ్రార్థించుచున్నాను.

ఏలూరుప్రతిలో నీక్రిందిసాదము లాయాతావుల నధికముగానున్నవి. ఇవికొన్ని వ్రాతప్రతులలోనుండి మఱికొన్నిటిలో లోపించియుండును. ప్రపాకరశాస్త్రిగారి ముద్రామందును, ప్రస్తుతముద్రణమందునుగూడ వానిని జేర్చలేదు. అవి లేకున్నను గణాసందర్భమునకుగాని యర్థసంగతికిఁ గాని లోపములేదు. వలయుచో బారకులు వానిని గూడఁ జేర్చికొని పరింపఁదగును.

కాకినాడ,
నందన, మార్గశీర్ష,
శుద్ధసప్తమి
సోమవారము

ఇట్లు,
విద్యద్విధేయుడు
బండారు తమ్మయ్య.

ఏలూరిప్రతిలోని అధికపాఠములు

164-వ పుట చూచేడి.

విషయసూచిక

విషయము.

పుట.

పీఠిక

... 3—156

ప్రథమాశ్వాసము

అవతారిక	.	1
కథారంభము	...	13
నారదుఁడు కైలాసమున కేఁగుట	..	„
నారదుఁడు శివునకు భూలోకవృత్తాంత మెఱింగించుట		14
శివుఁడు పార్వతితో నందికేశ్వరుని వృత్తాంతము చెప్పుట		15
శిలాదుని తపస్సు	...	16
శివుఁడు శిలాదునకు వర మొసంగుట	...	18
నందికేశ్వరుని యవతారము	...	19
శివుఁడు నందికేశ్వరుని మర్త్యమున బసవేశ్వరుఁడుగా జనింపఁ బంపుట	...	26
బసవేశ్వరుఁడు వదుగు వలదని తండ్రితో వాదించుట		40
బసవేశ్వరుని పెండ్లి	..	48
బసవేశ్వరుఁడు కప్పడి సంగమేశ్వరమున కేఁగుట		52
సంగయదేవుఁడు బసవేశ్వరునకుఁ బ్రత్యక్షమగుట		55

ద్వితీయాశ్వాసము

బసవేశ్వరునకు విజ్ఞుఁడు దండనాయక పదమిచ్చుట		60
బసవేశ్వరుఁడు కల్యాణకటకము చేరుట	...	62

విషయము		పుట.
బసవేశ్వరుని బాస	...	70
,, శివాచారనిరతి	..	75
బసవని మేనల్లుడు చెన్న బసవని మహిమ	.	78
చెన్న బసవన బసవేశ్వరుని స్తుతించుట	..	80
అల్లమ ప్రభుని రాక	.	82
అల్లమ ప్రభునికి విందు పెట్టుట	..	85
పార్వతి ప్రమథులకు విందు పెట్టు కథ	..	88
అల్లమ ప్రభువు బసవనికి వరము లిచ్చుట	.	94
వంగకాయలు లింగము లైన కథ	...	96
బల్లెళు మల్లయ్య కథ	...	97
కాటకోటని కథ		98
జొన్నలు ముత్తెములైన కథ	..	100
మొజుటద వంకయ్య కథ
సంగ మేశ్వరుడు బసవని మూడవక న్నడుగు కథ		102
బసవడు గొల్లెతచల్లకడవఁ బడమండఁ బట్టినకథ	..	107
తిరుచిట్టంబుని కథ	...	109
సిద్ధరామయ్య కైలాసమున కరుగుట	..	111
శివుడు తనహృదయమున బసవనిఁ జూపుట	..	115
శివుడు పార్వతికి బసవనిమహిమ తెలుపుట	...	116

తృతీయాశ్వాసము

నక్కలు గుఱ్ఱములైన కథ	..	125
బసవడు తనభార్యపీర విప్పించి యొకజంగముని కిచ్చినకథ		126

విషయము.	పుట.
సూర్యాస్తమయ వర్ణనము .	131
ముగ్ధసంగయ్య కథ ...	132
చంద్రోదయ వర్ణనము ...	140
రుద్రపశుపతి కథ	145
నక్కనైన నారు కథ ..	149
బెజ్జమహాదేవి కథ .	151
గొడగూచి కథ ...	160
దీపదకళియారు కథ ...	166
నాట్యనమిత్తండి కథ ...	174
ఉడుమూరి కన్నప్ప కథ .	180
కళియంబనయనారు కథ .	205
సకలేశ్వరమాదిరాజయ్య కథ ..	"

చతుర్థాశ్వాసము

మడివాలు మాచయ్య కథ ..	232
బసవండు బిజ్జలునకు మాచయ్యమహిమ జెప్పట	237
బిజ్జలుండు మాచయ్యం జంప నేనుగు బంపుట ..	240
మాచయ్య యేనుగును జంపుట ...	"
బసవండు బిజ్జలునకు శివభక్తులమహిమ జెప్పట	242
ఇరువదాండాది కథ ..	"
బాపూరి బ్రహ్మయ్య కథ	247
బసవన్న బిజ్జలుని మాచయ్యకడకు విలిచికొనిపోవుట	250

విషయము	పుట
మాచయ్య బిజ్జలుని యేనుఁగును బ్రతికించుట ...	251
మాచయ్య బసవనిగీతమును విని కోపించుట ..	252
బసవన్న మాచయ్యకడకేగి మన్నింప వేడుట ..	253
మాచయ్య బసవన్నకు శంకరదాసి కథ చెప్పుట ..	257
దుగ్గళవ్వ తేడర దాసయ్యకు శంకరదాసిమహిమ చెప్పుట	260
ఈశ్వరుఁడు శంకరదాసికి మూఁడవకన్ను నిచ్చినకథ	„
జగదేకమల్లని కథ ..	262
మాచయ్య బసవన్నకు నిర్భువ్వకథ చెప్పుట .	267
సిరియాలని కథ .	„
సంగళవ్వ కొడుకును బిలుచుట ...	272
నిర్భువ్వ కథ ...	276
నరసింగనయనారు కథ ..	281
కొట్టరువుచోడని కథ ...	283
హలాయధుని కథ ..	284
జంగమరూపధారియగు శివుఁడు హలాయధునకు సిరియాలు	
వహిమఁ జెప్పుట ...	287
హలాయధు డు సిరియాలకథ విని కోపించి సిరియాలు	
నకును, శివునకును వెలివెట్టుట . .	290
పార్వతి సంగళవ్వతో నేతెంచి తమపతుల వెలిదిర్ప	
హలాయధుని వేడుట . .	293
శివుఁడు ప్రత్యక్షమై హలాయధు ననుగ్రహించుట	295
మిండవైనారు కథ ...	297
ఒడయనంది వాల్మీకి దేవుఁగడికి వచ్చుట . .	298

విషయము

పుట

ఒడయనంబి గర్వమునకు మిఱుమిండఁడు కుపితుఁడై వెలి పెట్టుట . .	300
వాల్మీకేశుఁడు సాకారుఁడై మిఱుమిండనికి వెఱచి యొడయ నంబితోఁ జాటుగాఁ బాఱిపింపుట ..	302
వాల్మీకేశుఁడు శివభక్తులమహిమ నొడయనఁబిడి జెప్పుట	307
బాణని కథ ..	308
పిట్టస్వక థ ...	309
కలికామదేవుని కథ .	310
ఎణఁమూర్తి నైనారు కథ	312
కడమలనఁచి కథ ..	314
గుగ్గలు కళియారు కథ ...	”
అనివాళినయనారు కథ ...	316
అడిభర్తుని కథ .	317
ఏణాదికాథని కథ .	318
చేదివల్లభుని కథ ..	319
కరయూరిచోడని కథ ...	320
కళియంబనైనారు కథ ...	321
ఇరువదాండాని కథ ...	322
దంగుళిమారయ్య కథ ...	”
గణపాలుని కథ ..	323
కుమ్మరగుండయ్య కథ .	325
పూసలనయనారు కథ ...	326
మఱికొందఱ కథలు ...	327

విషయము

పుట

పంచమాశ్వాసము

కెన్నర బ్రహ్మయ్యకథ	.	331
,, బసవనియొద్దకుఁ బోవుట		332
గొఱియకథ		333
కెన్నర బ్రహ్మయ్యపిలువ శివుఁడోయని పల్కుట		342
కలకేత బ్రహ్మయ్యకథ		347
మోళిగమారయ్యకథ		351
కన్నద బ్రహ్మయ్యకథ		361
ముసిడి చౌడయ్యకథ	. .	368
సురియ చౌడయ్యకథ		384
తెలు గు జొమ్మయ్యకథ	..	389

షష్ఠాశ్వాసము

ఏకాంత రామయ్యకథ	.	399
ఇరుత్తాండికథ	.	408
పిళ్లనైనారుకథ	,	409
నిడుమారనికథ		418
పమినందికథ		420
సాంఖ్యతోఁడనికథ		422
గోపూరి బ్రహ్మయ్యకథ	.	425
తేడరదాసయ్యకథ		426
హిరియనాచయ్యకథ	...	440
సోమన్నకథ	.	442
వై జకప్పకథ	.	444

విషయము	పుట
షాడ్డలదేవు బాచయ్యకథ .	455
అరియమకథ ...	463
నీరశంకరునికథ .	466
శివలెంకమంచయ్యకథ .	467

సప్తమా శ్వాసము

శివనాగుమయ్యకథ .	491
కల్లిదేవయ్యకథ	496
బిబ్బ బాచయ్యకథ	504
మాదరమాడయ్యకథ .	514
బానసభీమయ్యకథ .	516
శ్వపచయ్యకథ	"
ఉద్భటునికథ .	517
కక్కయ్యకథ	521
భోగయ్యకథ	523
గుడ్డవ్వకథ	528
కల్యాణపురమునఁ గల భక్తులు .	536
బోయలతగవు .	539
బసవన్న విష మారగించుట	546
జగదేవ దండనాయకునికథ	560
ఎలేశ్వరు కేతయ్యకథ .	563
సవరద నాచయ్యకథ ..	563
అల్లయ్య మధుపయ్యలకథ	574
శుద్ధపత్రిక ...	1
ఆర్థవివరణపట్టిక	v1

వీలూరు ప్రథమముద్రణనుండలి

అధికపాదములు

అశ్వా సము	పుట	విసంక్తి తరువాత	
1	56	2	సడిసన్న భసితాది శాసనధరుల మృడుడుగా మది నమ్ముమీ' బసవన్న
2	86	17	సౌందర్యంబు బసవ, సాధ్యుల బసవ' నందీశ బసవ' యానందంబు బసవ'
„	93	10	ఏనప్రాణంబుగా కీప్రవక్షులకు మానుగా బ్రాణంబు మఱొకండు గలదె?
3	182	4	వలపలి కింకొకవనితక గామించి యల నాటితసము నేయంగ వచ్చితివో
„	210	20	పుణ్యాయతనములఁ బుణ్యతీర్థములఁ బుణ్యనదీనద భూప్రదేశముల వనదుర్గ గిరిదుర్గ షరదుర్గములను ఘనతర బిలగుహ గవ్వారంబులన
„	221	2	షరమకాష్ఠీభూత భావనఁ దగిలి ధరఁగాష్ఠముల భౌతి దనరు నస్తునలు
7	544	20	డోరకుండుండు మీర లర్వీశునొద్ద వీటిఁడి మాటలు విడఁబుచ్చి యసిన

శ్రీ శివాయగురవేనమః.

శ్రీ పా ల కు రి కి సో మ నా థ ప్ర ణీ త

బ న వ పు రాణ ము

ప్ర థ మా శ్వా స ము

శ్రీ గురుదేవు నంచితగుణోత్తంసు
 యోగీంద్రహృదయపయోజాతహంసుఁ
 బరమకృపామూర్తి భక్తజనార్తి
 హరుఁ ద్రిజగత్సూస్థిర్తినానందవర్తి
 భవరోగవిచ్ఛేది భక్తవిరోధి
 శివతత్త్వసంపాదిఁ జిరతరామోది
 నిత్యస్వరూపు నున్మీలత్రైతాపుఁ
 బ్రత్యయగతపాపు భక్తప్రదీపు
 భావనాతీతు సద్భావనోపేతు
 సావయవఖ్యాతు నమితు నజాతు
 నాద్యంతరహితు వేదాంతార్థసుహితు
 విద్యాత్మసహితు సంవిత్సౌఖ్యమహితు
 భక్తపరాధీను భక్తనిధాను
 భక్తసమాధాను భక్తావధాను
 భక్తపరంజ్యోతి భక్తవిభూతి

భక్తదుగ్గిఖారాతి భక్తానుభూతి
 భక్తప్రజత్రాణు భక్తధురీణు
 భక్తజనప్రాణుఁ బరమకళ్యాణు
 మన్ననోరమ్యు నిర్మలభావగమ్యుఁ
 జిన్నయు సౌమ్యు భజించి కీర్తించి,
 యుల్లమున మదీయవల్లభుఁ జెన్న
 మల్లికార్జునదేవుఁ దెల్లగా నిలిపి,
 సముదితసారూప్యశాశ్వతతనులఁ
 బ్రమథులఁ ద్రిభువనప్రథములఁ దలఁచి,
 క్రుకటలింగైక్య పురాతనభక్త
 నికరంబు శివునంద నిష్ఠించి కాంచి,
 వ్యక్తలింగముల సద్భక్తిరసాభి
 ప్షిక్తుల నూతనభక్తులఁ దలఁచి,
 బసవచరిత్ర యివ్వసుమతి మీఁదఁ
 బసరింతుఁ దత్కథాప్రాధి యె ట్లనినః—
 శ్రీమన్నహాదేవుసింహాసనంబు
 హైమవతీశువిహారస్థలంబు
 హరునిభక్తులకు నేకాంతవాసంబు
 పరమయోగులకు హృత్ప్రమదావహంబు
 నరులకుఁ గర్మసంహరణైకహేతు
 వరయంగ సురలకు నాశ్రమభూమి
 సకలతీర్థములకు జనయిత్రి యగుచుఁ

బ్రకటింప నొప్పు శ్రీపర్వతేంద్రంబు,
 ఉర్విఁ దత్పర్వతసార్వభౌమునకుఁ
 బూర్వవక్త్రాంకవిస్ఫురణ దొల్కొడ
 నొలసి కుమారశైలోత్తంసలీలఁ
 దిలకించి వెంపారుఁ ద్రిపురాంతకంబు;
 తత్త్రిపురాంతకస్థానవాస్తవ్యుఁ
 డై త్రిపురాంతకుం డభినుతిఁ జేర్చు,
 నాపురసంహారు నపరావతార
 రూపితఖ్యాతినిరూఢిఁ దలిర్చు
 నాసదాశివమూర్తి యవితధైశ్వర్య
 భాసురచరలింగపటుదీప్తిఁ బరగు
 నాకాలకంధరు ననవద్యహృద్య
 సాకారవిభ్రమవ్యాప్తిఁ బెంపారు
 నాదేవువీరప్రతాపారసార
 మేదురస్ఫురణమై మించి వెలుంగు
 జంగమరత్నంబు శరణసమృతుఁడు
 లింగైక్యవర్తి గతాంగవికారి
 పండితారాధ్య కృపాసముద్గతుఁడు
 మండితసద్భక్తిమార్గప్రచారి
 విలసితపరమ సంవిత్సుఖాంభోధి
 నలిఁ గరస్థలి సోమనాథయ్యగారు;
 బసవనికారుణ్యరససుధావార్ధి

నసదృశలీల నోలాడుచు నిత్య
 నియమప్రతాచారనిరుపమనిష్ఠ
 క్రియగోనఁ దత్త్వనిర్ణయము సంధిల్ల
 నతులగోష్ఠీసుఖస్థితిఁ జేర్చుభక్తి
 మతినియమంబుల మల్లినాథుఁడును,
 నాదివేదాంతసిద్ధాంతపురాణ
 వేదశాస్త్రాగమవిహితమార్గములఁ
 దనుమనోభననివేదనసమగ్రతయుఁ
 బనుగొన జంగమార్చనలు సేయుచును
 నోలిమై గ్రామసీమాలంఘనప్ర
 తాలంకృతిని జేర్చి యాచారలీల
 యసలారఁగాఁ గుమారాద్రికిఁ దూర్పు
 దెసను సోపానముల్ దీర్చి పొల్పార
 మహితసద్భక్తి సమంచితవృత్తి
 మహిఁ జను రెంటాల మల్లినాథుఁడును,
 నిరతిశయప్రీతి నిత్యంబు నైదు
 కరవీరపుష్పముల్ హరున కర్పింప
 నొక్కనాఁ డొక పువ్వు దక్కువయైన
 గ్రక్కునఁ దననేత్రకమల మర్పించి
 భవునిచే నసదృశంబపుకన్నువడసి
 ధ్రువకీర్తిఁ జేర్కొన్న దోచమాంబయును;
 ధీరుండు మున్నయదేవయోగీశు

కూరిమిశిష్యుండు నారయాంకునకుఁ
 బుత్తుగ్గిండుఁ బరమపవిత్రుండు విమల
 గాత్రాంచితుండు నీలకంఠాగ్రజుండు
 జగదభినుతుండు ప్రసాదావధాని
 నిగమార్థవేత్త గోడగిత్రిపురారి,
 లోనగా సకలభక్తానీక మెలమి
 మానితభక్తిసామ్రాజ్యసంపదలు
 సిలివిలివోవంగఁ జిరతరమహిమ
 నలరారుచుండంగ నం దొక్కనాఁడు
 మండితాసంఖ్యాతమా హేశ్వరులకు
 దండప్రణామంబు దగ నాచరించి
 భక్తదయారసపరమామృతాభి
 షిక్తుండ నగుచు గోష్ఠీప్రసంగతిని
 “నసదృశంబై యొప్పు బసవపురాణ
 మెసకంబుతోఁ జెప్ప నిష్ఠ మయ్యెడును
 వరకథాసూత్రంబువెర వెఱిఁగించి
 చరితార్థుఁ జేయరే కరుణతో” ననుచు
 సన్నుతినేయుచు సచ్చహత్వమున
 విన్నవించుడు భక్తవితతి హర్షించి
 సముదిత ప్రీతిఁ బ్రసాదావలోక
 నము నివ్వటిల్లంగ నన్ను వీక్షించి
 “బసవపురాణంబుఁ బసరించుశక్తి

వసలార నొసఁగితి మట్లు గావునను
 రచియింపు బసవపురాణంబు నీవు
 నచలితభక్తహితార్థంబుగాఁగ.”
 నావుడు భక్తజనావలియాజ్ఞ
 వావిరిఁ దల మోచి వర్ణింతుఁ గవితః
 పాటింపఁదగిన కర్ణాటభూమికిని
 గోటీర మై యొప్పు గొబ్బూరనంగ
 నాయగ్రహఁరమహాజనోత్తమని
 కాయపూజితపాదకమలద్వయండు
 శాంభవ వేధదీక్షాసద్విశేష
 సంభావితాశ్రితజనసముత్కరుఁడు
 సురుచిరప్రణవవిస్ఫురితోపదేశ
 చరితార్థ నిఖిలశిష్యప్రతానుండు
 కింకరనిచయహృత్పం కేరుహంత
 రాంకిత వరసచ్చిదానందమూర్తి
 పాత్రుండు భవలతాదాత్రుండు విషయ
 జ్ఞాత్రుండు విమల చరిత్రుండు సకల
 భువనపావనమూర్తి బుధచక్రవర్తి
 ప్రవిమలకీర్తి సద్భక్తిప్రపూర్తి
 యని వినుతింపంగ నాచార్యమహిమ
 మనుచుండు మండెఁగమాదిరాజనఁగ,
 నామహాత్ముని సముద్యత్కృపాపూరి

తామృతహస్తకృతావతారుండు
 నా గురుదేవు పాదాబ్జ సారభస్య
 భోగలీలా వరపుష్పంధయుండు
 నాశివయోగి యుదాత్తమూర్తి ప్ర
 కాశితహృత్పద్మ కర్ణి కాంతరుండు
 నాదివ్యదేహు దయాకలితప్ర
 సాదపాదోద కాస్వాద తత్పరుండు
 గురు పరతంత్రుండు గొబ్బారి విభుండు
 బరమ శివాచారపథవర్తనుండు
 లింగైక్యనిస్థావిలీనమానసుండు
 సంగనామాత్యుండు జగ దుపకా
 యని యిట్లు భక్తసభాభ్యంతరాళ
 మున నిన్ను జెప్పంగ విని లసత్ప్రీతి
 వసరింప జంగమభక్తుండ వనియు
 బసవపురాణైకపాత్రుండ వనియు
 నచలితప్రీతి మా కనుగులం బనియు
 రచియింతు బసవపురాణసత్కవిత
 యవధానవంతుండ వై నెమ్మి వినుము
 సవిశేషభక్తిమై సంగనామాత్య !
 ధర “సుమా మాతా పితా రుద్ర” యనెడు
 వరపురాణోక్తి నీశ్వరకులజుండ
 శరణగణాశ్రయ సకలస్వరూప

గురులింగవరకరోదరజనితుండ
 భక్తకారుణ్యాభిషిక్తుండఁ బాశ
 ముక్తుండఁ గేవల భక్తిగోత్రుండ
 భ్రాజిష్ణుఁ డగు విష్ణురామిదేవుండుఁ
 దేజిష్ణు వగు శ్రియాదేవి యమ్మయును
 గారవింపఁగ నొప్పు గాదిలిసుతుండ
 వీరమాహేశ్వరాచారవ్రతుండ
 ఖ్యాత సద్భక్తిమైఁ గలకట్టకూరి
 పోతి దేవరపదాంబుజపట్టుదుండ
 సకృపాత్ముఁ డగు కరస్థలి విశ్వనాథు
 ప్రకటవరప్రసాదకవిత్వయుతుండ
 వడగాము రామేశువరశిష్యుఁ డనఁగఁ
 బడు చెన్న రాముని ప్రాణసఖుండ
 సంభావితుండ భవిజనసమాదరణ
 సంభాషణాది సంసర్గ దూరగుండ
 నలిఁ బొల్కురికి సోమనాథుఁ డనంగ
 వెలసినవాడ నిర్మల చరిత్రుండ
 నురుతర గద్య పద్యోక్తులకంటె
 సరసమై పరగిన జానుఁదెనుంగు
 చర్చింపఁగా సర్వసామాన్య మగుటఁ
 గూర్చెద ద్విపదలు గోర్కి దైవాటఁ
 దెలుఁగుమాటలనంగ వలదు, వేదముల

కొలఁదియ కాఁజూడుఁ డిల నెట్టు లనినఁ
 బాటి తూమునకును బాటి యానేనిఁ
 బాటింప సోలయుఁ బాటియకాదె.
 అల్పాక్షరముల ననల్పార్థరచన
 కల్పించుటయె కాదె కవివివేకంబు
 అలరుచు బసవనిఁ దలఁచుతలంపు
 బలుపునఁగాఁ జేసి భావమ్ము మెఱసి
 యకలంక లింగ రహస్యసిద్ధాంత
 సకల వేద పురాణ సమ్యతంబైన
 యాతత సకలపురాతనభక్త
 గీతార్థసమితియే మాతృక గాఁగఁ
 బూరితం బై యొప్పు పూసలలోన
 దారంబుక్రియఁ బురాతన భక్తవితతి
 చరితలలోపల సంధిల్ల బసవ
 చరిత మే వర్ణింతు సత్కృతి యనఁగ
 నసదృశలింగదేహస్థుడైయున్న
 బసవని వేటొక్కభావంబు గాఁగఁ
 దగిలి వర్ణించుట దప్పనవలదు
 తగు భక్తివర్ధనార్థంబు దా నగుట
 బసవని శరణన్నఁ బాపక్షయంబు
 బసవని శరణన్నఁ బరమపావనము
 బసవని శరణన్నఁ బ్రత్యక్షసుఖము

బసవని శరణాన్న భవరోగహరము
 బసవని శరణాన్న భక్తి సేకూరు
 బసవని శరణాన్న బంధముల్వాయు
 బసవని శరణాన్న భాగ్యముల్వొందు
 బసవని శరణాన్నఁ బరగు శీలంబు
 బసవని శరణాన్నఁ బాయు నాపదలు
 బసవని శరణాన్నఁ బ్రబలు సంపదలు
 బసవని శరణాన్న నసలారుఁ గీర్తి
 బసవని శరణాన్న ఫలియించుఁ గోర్కి
 బసవని శరణాన్న నెసఁగు వాక్సిద్ధి
 బసవని శరణాన్న భ్రాజిల్లు బుద్ధి
 వేయేల తగ “బసవా”యనఁ బరగు
 నీయక్షరత్రయం బిటు లొక్కమాటు
 చదువు నెవ్వండేని ముదముతో నతని
 వదనంబు శివునకుఁ గుదురు దా ననఁగఁ
 బాయక బసవనిఁ బ్రస్తుతించినను
 బాయుట సోద్యమే భవబంధనములు
 బసవండు కేవలభక్తుడే తలఁప
 నసమాక్షుఁ డారూప మై నిల్చెఁగాక
 బసవండు వసుధపైఁ బ్రభవించు నంత
 బసవని నరుఁ డని పలుకంగఁ దగునె?
 హరుండు నిరాకారుఁ డైనచో బసవఁ

డరయంగ సాకారుడై చరియించు
 హరుడు సాకారుడై యలరుట సూచి
 శరణుడై బసవండు సందు లేకుండు
 శరణుడై పరముండు సరినెలకొన్న
 బరమభక్తిస్థితి బసవన్న గొలుచు
 భక్తుడై లింగంబు ప్రకృతి నేకొన్న
 వ్యక్తిగా బసవన్న వరపుడు నేయున్
 బరమాత్మరూప మాబసవడే యెఱుంగు
 బరమేశ్వర డెఱుంగు నాబసవనియనువు
 సాలోక్యసామిప్యసారూప్యపదవు
 లోలిని బొంద సాయుజ్యంబు జెంద
 వచ్చు గా కిల బసవస్వామి గాఁగ
 వచ్చునే వెఱవెఱవారల కెల్లఁ
 బ్రమథాగ్రగణ్యుండు బసవ డీశునకు
 సమశీలభక్తుండు జంగమంబులకు
 లింగదేవునకు ననుంగు బసవడు
 జంగమకోటికి సడిసన్నదాసి
 యొక్కంగ వాహనం బెప్పుడీశ్వరున
 కెక్క సింహాసనం బీశుభక్తులకు
 గాలకంధరు కరవాలు బసవడు,
 శీలంబు భక్తులచేతియద్దంబు,
 బసవని నెవరికొ బ్రస్తుతి నేయ

వసమె యెవ్వరికైన బసవని నెఱుంగ
సంపన్నుండై లింగజంగమంబులను
బొంపిరిగొని పువ్వుగంపునై యుండు
గావున బసవని గణుతింపరామి

దేవాసురుల కైనఁ దెల్లమై యుండు,
నెన్నంగ వేడ్కకాఁ డెటు గునే దోస
మన్నట్లు గాక యాహవణి గీర్తిప
నిదియుఁ గోటికిఁ బడ గెత్తినవానిఁ
బదివేలకాఁపవై బ్రదుకు మన్నట్లు
లాపరంజ్యోతి స్వరూపంబునకును
దీపకంభంబు లెత్తించినయట్లు
భవనిర్మితము లైన పత్రపుష్పములు
భవునకుఁ దగ సమర్పణ నేయునట్లు
గాక కీర్తింపఁగా నాకుఁ దరంబె
ప్రాకటంబుగ భక్తబంధారి చరిత
మైనను లోకహితార్థంబు గాఁగ
నానేర్చుకొలఁది వర్ణన నేయువాఁడ
నవరస రసికత భువిఁజేరుగొన్న
శివకవిప్రవరులచిత్తంబు లలర
నిప్పాట నితరులఁ జెప్పెడి దేమి
తప్పుడు దారులు దడఁబడఁ బలికి
వెలసినచదువులు వీటిఁబో రిత్త

పాలిసిపోయిరి తమపురులు దూలఁగను
మృడుమహత్త్వముఁగానమినిబొంకులనఁగఁ
బడుఁ“గవయః కిం న పశ్యంతి” యనుట
యనుచుఁ గుకవుల గీటునఁ బుచ్చి పేర్చి
వినుతింతుఁ దత్కథావిధ మెట్టు లనిన

కథారంభము

శ్రీకీర్తిసంచితాంచితవరభక్తి
సాకార! వినమితామాత్య సంగాఖ్య!
శ్రీరజతాచలశృంగంబునందు
మారారి యుమయును మానితక్రీడఁ
దగిలినసుఖసంకథావినోదమున
సొగయుచు నున్నెడ శుద్ధశివైక
మానసులగు నుపమస్యండు భృంగి
యానంది కేశ్వరుఁ డాదిగాఁ గల్గు
ప్రమథులు గొలువంగఁ బరిమితంబైన
సమయోచిత మెఱింగి చనుదెంచి ప్రీతి

— నారదుండు కైలాసమున కేగుట —

నారదుం డను మునినాయకోత్తముండు
భూరిసర్వాంగముల్ భువి బొంద మ్రొక్కి
ముకుళితహస్తంబై మ్రొక్కుచు మిఱియు
సకలలోకాలోక చరితంబులెల్ల

విన్నవింపఁగ నున్న కన్నెర్ని శివుఁడు
 వెన్నెలఁగలకంట వీక్షింపుచున్న
 యవసరోచితమున నంబికాదేవి
 శివుననుమతమునఁ జేసన్నఁ బిలిచి
 “పోయివచ్చినకార్యములు విన్నపంబు
 సేయు మీ పున్నట్లు శివునకు” ననిన
 నమ్మనీశ్వరుఁడు మహాలింగ దేవు
 సమ్ముఖుడై కరాబ్జమ్ములు మొగిచి

నారదుఁడు శివునకు భూలోకవృత్తాంత మెఱిగించుట

“సకలలోకాలోకచరితంబు లెల్లఁ
 బ్రకటితభక్తి నెప్పటియట్లు పరగు
 నరలోకమున నుమానాథ! మీభక్తి
 చరిత మేమియును విస్పష్టంబు గాదు.
 తవిలి శివాచార తత్పరు లగుట
 భవులతోఁ గొందఱు వలుక కున్నారు
 లోక ప్రపంచంబులోఁ గొందఱుండి
 లోక బోధకు లోను గాకున్నవారు
 మఱికొందఱానందమగ్నులై తమ్ము
 మఱిచి లోకములకు మఱిపడ్డవారు
 ఉన్నతసద్భక్తియుక్తులై కొందఱు
 ఋన్నారు తమతమయొడఁగులు దాచి
 యిది కారణముగాఁగ నీశ! మీభక్తి

తుద మొదలిది యనఁ దోఁచు దెవ్వరికి
నందు దృష్టప్రత్యయంబులవలన
సందియంబులు దక్కి సద్భక్తియుక్తి
సుస్థిరలీల లింగస్థలజంగ
మస్థల తత్ప్రసాదస్థలంబులను
సంపన్నులై జగజ్జను లెల్ల భక్తి
సొంపునఁ జుట్టినఁజూటలఁ దేల
నీవ ప్రసన్నుండవై వచ్చి లోక
పావనంబుగ భక్తఁ బాలింపవలయు”

శివుఁడు పార్వతితో నందికేశ్వరుని వృత్తాంతము చెప్పుట
నని విన్నవించిన నద్దేవదేవుఁ
డనురాగచిత్తుడై యతని కిట్లనియె
“నందికేశ్వరునకు నాకు నొక్కంత
సందు లేకునికి నిస్సందేహ మగుట
నీతనిఁ బుత్రైంతు నితనిచేఁ బరమ
పూతమై లోకంబు బోధంబు వడయు”
ననవుడు గిరిరాజతనయ ప్రాణేశుఁ
గనుఁగొని ముకుళితకరకంజ యగుచు
“నందికేశ్వరునకు నాకు నొక్కంత
సందు లేకునికి నిస్సందేహ మనుట
భక్తైకతనుండవై పలికిన విధమొ?
వ్యక్తిగా నతఁడు నీవైయన్నవిధమొ

యానతి యి”మ్మని యంబిక యడుగ
 నానారదుఁడు విన నభవుఁ డిట్లనియె
 “అగు నగు నట్టిద యంబుజనేత్రి
 తగుఁదగు భక్తైకతనుఁడ నట్లగుదుఁ
 జెప్పెద వినుము విశేష మిం కొకటి
 దప్పదే నతఁడని తర్కించి చూడ
 నేమికారణ మనియెదవేని వినుము
 తామరసానన! తత్కథాఁయుక్తి

— శిలాదుని తపస్సు —

యాది ననేకయుగాదులనాఁడు
 నాదరికమున శిలాదుఁ డనంగఁ
 దాపసముఖ్యుండు దప మొనరించె
 శ్రీపర్వతంబు నైర్మత్యభాగమునఁ
 గందమాలాదులు గాలియు నీరు
 నిందురశ్శులును దినేశరశ్శులును
 నాహారముగఁ ద్రికోట్యబ్ధముల్ సలిపి
 సాహసంబున వటి శతకోటియేఁడు
 లావంతశిల తన కాహారముగను
 భావించి భూరతపం బర్ధిఁ జేయ
 నతనికిఁ బ్రత్యక్షమై యేము నిలిచి
 మతి నిష్ట మెయ్యది మమువేఁడు మనిన
 న త్తటి నతఁడు సాష్టాంగుడై మ్రొక్కి

చిత్తంబులోఁ బ్రీతి సిగు రొత్తి నిగుడ
 “సర్వజ్ఞ! పశుపతి! శంకర! శర్వ
 సర్వలోకేశ్వర! శాశ్వత! సాంబ!
 అవధారు వేదవేదాంతావగమ్య!
 అవధారు విన్నపం బాశ్రితసులభ!
 శ్రీమన్నహదేవ! శివలింగమూర్తి!
 యేమిటఁగొఱతయేస్వామి! మీకృపను
 నైనను నాకొక్కయభిమతంబైన
 దానివేడెద మహాదాని! యీక్షణమ
 నీయట్టివానిని నిజభక్తజనప
 రాయత్త! సుతుఁగా దయామతి నొసఁగు”
 మనవుడు నతనికి నభిమతార్థంబు
 నొనరింప నున్నంత వనజాక్షి! వినవె!
 అంతటఁ బోవక యాశిలాదుండు
 నెంతయు భక్తితో నిలఁ జాఁగి మ్రొక్కి/
 “యభిమతంబగు పుత్రు నర్థి నిత్తేని
 యభవ! నీ భక్తియం దణుమాత్రమైనఁ
 దక్కువ గలిగినఁ దల ద్రుంచివైతు
 నక్కుమారునకు నీ వడ్డమైయున్న
 నట్టేని గొడుగు నిష్టు గానినాడు
 నెట్టణ నే నొల్ల నీయిచ్చువరము.”

❧ శివుడు శిలాదునకు వర మొసంగుట ❧

నంచు విన్నప మాచరించుడు నతని
 సంచితభక్తికి సంప్రీతిఁ బొంది
 యాదిసృష్టికి మున్ననాది యై పరగు
 నాదిమదీయాంశమగు వృషభంబు
 ధర్మరూపమునఁ గృతయుగంబు నందు
 ధర్మంబు నాల్గువాదంబుల నడచు
 రమణతోఁ ద్రైతాయుగమునను ధర్మ
 మమరఁగ మూడువాదములను నడచు
 జగములో ద్వాపరయుగ మందుఁ బాద
 యుగమున ధర్మనియుక్తిమై నడచుఁ
 బొనరుచుఁ గలియుగంబున నొక్కవాద
 మునను జరించు ధర్మనిరూఢి వెలయుఁ
 దగిలి యిమ్మాడ్కిని ధర్మస్వరూప
 మగుట లోకహితార్థుఁ డగు నట్లుఁగాక
 పూని ద్వితీయశంభుం డనుపేరఁ
 దా నిత్యుఁ డై పరమానందలీల
 మాకు వాహనమై ప్రమథముఖ్యుఁ డయ్యు
 గోకులపతియయ్యు శ్రీకరమహిమ
 వెలసిన యయ్యాదివృషభేంద్రుఁ జూచి
 “నలి శిలాదునకును నందీశుఁ డనఁగఁ
 బుట్టుము, నీవొండెఁ బుట్టంగవలయు

నట్టుగా కేనొండె బుట్టంగవలయు
 రూపించి ధర్మస్వరూపులై మహిమ
 నేపారుప్రమథగణేంద్రులందెల్ల
 మక్కువ పెక్కువ మద్భక్తియుక్తి
 యొక్కువగాఁగ నీ కిచ్చినవాడఁ
 గాన మిక్కిలిభక్తి గలయట్టిపుత్రుఁ
 గాని శిలాదుండు దా నొల్ల ననియె
 నిచ్చినవర మింక నేఁ దప్పనేర
 నచ్చెరు వంద మా యనుమతిఁ జేసి
 పుట్టు ద్వితీయ శంభుం డనఁ బుడమి
 “నట్టిద కా”కని యానందలీలఁ

—॥ నందికేశ్వరుని యవతారము ॥—

బుట్టె నయోనిసంభూతుడై యతని
 కిట్టలంబుగ నందికేశ్వరుఁ డనఁగఁ
 బుట్టఁగఁ దోడనె పుట్టె మద్భక్తి
 పుట్టక యటమున్న పుట్టె మచ్చిత
 పరమతత్త్వామృతం బయ చన్నుఁబాలు
 గురుపదధ్యానవిస్ఫురణయ వెన్న
 వేదాంతసూక్తుల వెడ దొక్కుఁబల్కు
 లాదిశివాచార మదియ వర్తనము
 గాను మదీయాంఘ్రికమలంబు లాత్మ
 లో నిడుకొని భక్తిలోలత్వ మెఱుగ

బలువిడిఁ బాలునేలుల నట్టనడుమఁ
 జలికాల మెల్లఁ బుక్కిలిబంటి నిలిచి
 యేకపాదాంగుష్ఠ మిలమీఁద మోపి
 యాకసంబునకు ముఖాంబుజ మొగ్గి
 వర్షంబు భోరన వలుగొని కురియ
 హర్షంబుతోడ నల్లాడక నిలిచి
 మేదినిఁ దల మోపి మీఁదికి రెండు
 పాదంబులను నెత్తి పంచాగ్ని నడుమఁ
 దలఁచిన డెందంబు దాపంబుఁ బొందఁ
 బలికిన నోరెల్లఁ బటపటఁ బగులఁ
 జూచినతెప్పలు సుఱచుఱఁ గమర
 నేచినయెండల నెడపక నిలిచి

భువియు వడంక సంభోనిధు లింక
 రవిశశుల్ గ్రుంకఁ గూర్తంబు దలంక
 దిక్కరింద్రులు ద్రుంగ దిక్కులు గ్రుంగ
 నక్కులాద్రులు స్రగ్గ నహిపతి మ్రొగ్గ
 దిప్పతుల్ బెదర నద్దివియెల్లనుదర
 వాక్పతి యదర నధ్వరములు నెదర
 హరి తల్లడిల్ల బ్రహ్మాండముల్ డొల్ల
 ధరనుల్కులును డుల్ల సురలుభీతిల్ల
 నపరిమితంబైన యతివీర ఘోర
 తప మాచరించెఁ జిత్రము చిత్ర మనఁగ,

సంత భయభ్రాంతులై యజాచ్యుతులు
 సంతాపచిత్తులై సకలదేవతలు
 గ్రక్కున మాయున్నకడకు నేతెంచి
 మ్రొక్కిసాష్టాంగులై మోడ్పుగేలమర
 “దేవ! దేవేశ్వర! దేవతారాధ్య!
 దేవచూడామణి! దేవాధిదేవ!
 పరమభట్టారక! పరమస్వతంత్ర!
 పరమేశ! పరమాత్మ! పరమ! పరుండ!
 శంకర! పంకజసంభవాద్యమర
 శంకర! దురితభయంకర! యభవ!
 యక్షయ! సర్వజ్ఞ! యఖిలలోకైక
 రక్షక! దక్షమఖక్షయ! దక్ష!”
 యని మమ్ముఁ గీర్తింప నచ్యుతాదులను
 గనుఁగొని యేమును గన్నుల నవ్వి
 “యింత సంతాపింప నేటికి మీకు
 భ్రాంతిఁ బొందిన వెట్టిపశుడిపులార!
 నందీశ్వరుఁడు నేయునవ్యతపంబు
 చందంబు సూచియో శంకించి రాక
 చీరికిఁ గైకొన్నె శ్రీప! నీపదవి
 కోరునే బ్రహ్మ! నీకొండికపదవి
 ఓరీ దేవేంద్ర! నీ యొడఁబడుపదవి
 వేరతఁ డెఱుఁగునే పెక్కులేమిటికి

ననుఁగాని యాతండు నాపదంబైన
 మనమునఁ దలఁపఁడు మాభక్తులాన”
 యనుచుఁ బ్రసన్నుండనై యేను వారి
 మనముల దిగులెల్ల మాన్పంగఁ దలఁచి
 యందఱుఁ గొలిచిరా నచటికిఁ బోయి
 నందికేశ్వరు డాయ ముందట నున్న
 నతఁ డంతరంగంబునందు నక గాంచు
 గతి దేటలెల్లయై కానవచ్చుటయు
 నప్పు డచ్చెరువుఁ బ్రహర్షంబు భక్తి
 ముప్పిరి గొని మనంబున నుల్లసిల్లి
 సాష్టాంగ మెఱఁగి మదంఘ్రికంజములు
 హృష్టఁడై నెన్నుదు రితీయంగ మ్రొక్కి
 యానందబాష్పపూర్ణాస్యఁ డై కలయ
 మేనురోమాంచసమ్మిళితమై తనర
 గద్గదకంఠంబుడై కరములు మొగిచి
 తద్గతచిత్తుఁ డై తాఁ బ్రస్తుతింప
 “మెచ్చితి వరము నీ కిచ్చితి వేఁడు
 మిచ్చ యెయ్యది నందికేశ్వర !” యనిన
 దరహాసకాంతి వక్త్రమునఁ దుల్కాడ
 నరుదొంద మాకు నిట్లని విన్నవించె,
 “బెన్నిధి యుండఁగ మ న్నడుగుదురె ?
 ని న్నొండు వేఁడెడు నిర్గుణి గలఁడె?

పదవులు గిదవులు పనిలేదు నీదు
 సదమలభక్తిఁ బ్రసాదింపు దేవ !”
 యనిన గాఢాలింగనావలి నతని
 తనువు నాతనువునఁ బెనఁగొల్పి యంత
 “భవదీయగాత్రసంస్పర్శన సుఖము
 నవక మెక్కఁగ వాహనం బగు మిట్లు
 ఆది మదీయవాహనమవు నీవు
 వేదాంతనుత! మహావృషభేంద్ర !” యనుచుఁ-
 బ్రమధేంద్రపదవికిఁ బట్టంబు గట్టి
 యమిత సర్వజ్ఞత్వ మప్పు డిచ్చుడును
 నంతట శ్రీధరుఁ డంతట నజాఁడు
 నంతట దేవేంద్రుఁ డంతట సురలు
 ధరుఁ జాఁగఁబడి మ్రొక్కి కరములు మొగిచి
 శరణుఁడు నందికేశ్వరునిఁ గీర్తింప
 నతఁడు దయామతి నల్లన నగుచు
 నతగులౌ సురలను నరవిరికంటఁ
 జూచె భయంపడు సురలుఁ దొల్లంటి
 యేచిన భీతివోఁ జూచినయట్లు
 శ్రీగిరినైరృత్యభాగంబు పుణ్య
 భాగ మాక్షేత్రంబు పరమపావనము
 నందికేశ్వరునిపుణ్యతపంబుచేత
 ‘నందిమండల’ మను నామంబుఁ దాల్చె

నచ్చట వర్తించు సఖలజీవులకు
 నిచ్చితి నపవర్గ మిందీవరాక్షి!
 దొడ్కొను నందికేశ్వరుచరితంబు
 విరచించువారికి విన్నవారికిని
 నచలితబుద్ధి దృష్టాదృష్టసిద్ధి
 ప్రచురవచశ్శుద్ధి భక్తిసమృద్ధి
 యిట్టిద కావున నీ నందికేశ్వర
 డెట్టున్న నేన కా కేల యుండొక్కడె?”
 యని యానతిచ్చుడు సఖలాండపతికి
 ననురాగమున జగదంబ కేల్తొగిచి
 యన్నందికేశ్వ నందంద చూచుచును
 మన్నన దైవాట మఱియు నిట్లనియె
 “ఈనిరహంకార మీసదాచార
 మీనిరంతరభక్తి యీప్రభుశక్తి
 యీసిద్ధపాండిత్య మీనిత్య సత్య
 మీసుకుమారత్వ మీయాత్మతత్త్వ
 మీశుద్ధచారిత్ర మీపుణ్యగోత్ర
 మీశుభాంచితమూర్తి యీలసత్కీర్తి
 యేరికిఁ గల్గునే యెన్నిభంగులను
 గారవింపంగ నీవు గానివారలకు
 నిన్ను భరింపంగ నీకె కాకొరుల
 కెన్నంగ శక్యమే యీశ! సర్వేశ!

అట్టిద కాక నీయంశంబు గాని
 యట్టివాఁ డింత నీ కనుగులం బగునె”
 యనుచున్న గిరిరాజతనయవాక్యములు
 విని ముదితాత్ముడై విశ్వేశ్వరుండు
 నారదుడెసఁ జూచి “నందికేశ్వరుని
 గౌరవమహిమ విఖ్యాతిని వింటె”
 యచుచు నానందీశు నధికదయార్ద్ర
 వనధిఁ దేల్చుచుఁ గనుఁగొనుచున్నయెడను
 నెంతయు భయము నొక్కింతయుఁ జూపు
 నెంతయు సిగ్గు నొక్కింతయు ముదముఁ
 దనకు భూషణములై తనరారుచుండ
 గనుఁగవ హర్షాశ్రుకణములు దొరుగ
 సులభరోమాంచకంచుకితాంగుఁ డగుచు
 దలఁపున డెందంబు దటతట నదర
 మస్తకవిన్మస్తహస్తుఁ డై తన్నుఁ
 బ్రస్తుతింపుచు నున్నప్రభు నందికేశుఁ
 గనుసన్నఁ జేసన్నఁ గదియంగఁ బిలిచి
 తననిర్మలప్రసాదముఁ గృపచేసి
 నెయ్యంబుఁ గరుణయు నిండి వెల్విరియ
 నయ్యంబికాధవుఁ డతని కిట్లనియె.

—ॐ { శివుఁడు నందికేశ్వరుని మర్త్యమున } ॐ—
 బసవేశ్వరుఁడుగా జనింపఁ బంపుట

“ఇది శ్రుతిస్త్రుతిమూల మిది ధర్మశీల
 మిది విమలాచార మిది తత్త్వసార
 మిది సుమహాతత్త్వ మిది కృతార్థత్వ
 మిదియాదిపథ మని విదితంబుగాఁగ
 నీకతంబునన నిర్లితమై భక్తి
 లోకంబునం దవలోకింపఁ బడియెఁ
 బ్రమఘాధిపతులకుఁ బార్వతీసతికి
 విమలమదీయతత్త్వముఁ బ్రబోధించు
 తెఱఁగునకంటెను దెల్లంబుగాఁగ
 నెఱిగించితిమి నీకు నెక్కుడుఁ గూర్చి
 నట్టిద, సర్వజ్ఞుఁ డనువేరు నీకు
 నిట్టట్టునా వల దెల్లచోఁ జెల్లుఁ
 గాన యామర్త్యలోకమున కరిగి
 పూని ద్వితీయశంభుం డన షహిమ
 వ్యక్తిగా లోకహితార్థంబు సకల
 భక్తహితార్థంబు పరమార్థముగను
 మావినోదార్థంబు మర్త్యంబుఁ బరమ
 పావనంబుగఁ జేయు బసవఁ డన్నేర”
 నావుడుఁ గేల్తోడ్చి నందికేశ్వరుఁడు
 దావిన్నపము చేసె దేవదేవునకు

“మీయాజ్ఞఁ దలమోచి మెయికోని పనులు
 సేయుదు నన్నింత నెప్పంగ నేల?
 మర్త్యలోకమునకు మఱి వేతె యొకఁడు
 గర్త యున్నాఁడె లోకత్రయవరద!
 ఇందున్న నేమి? నా కందున్న నేమి?
 యెందున్న నేమి? నీయంద నాయునికి.”
 అని విన్నవించిన యానందికేశు
 వినయోక్తులకు జగద్విభుఁ డిట్టులనియె
 “గురులింగమూర్తిఁ జేకొని వచ్చియేన
 పరమతత్వార్థతత్పరుఁ జేయువాఁడఁ
 బ్రాణలింగంబనై భ్రాజిల్లి నీదు
 ప్రాణాంగముల నొడఁబడి యుండువాఁడ
 రూఢిగా జంగమరూపంబుఁ దాల్చి
 వేడుక నినుఁ గూడి విహరించువాఁడఁ
 దనుమనోధనములు దారవోకుండఁ
 దనుఁ జేర్చికొనువాఁడ ననఁగి పెనంగి
 నాప్రాణములకుఁ బ్రాణం బగుచున్న
 నాప్రమథులకుఁ బ్రాణం బగునీకు
 నాకును సం దొక్కనాఁడు లేకునికి
 నీకుఁ దెల్లముగాదె లోకపావనుడ!”
 అని యూఁడిలఁ బల్కునాశంకరునకుఁ
 దనువెల్లఁ జేతులై తా మ్రొక్కి నిలిచి

“విన్నపంజే బనివినియెద” ననుచు
 నన్నందికేశుండు సాష్టాంగ మెరఁగి
 ప్రమథసన్నిహితుడై భ్రాజిల్లు శివుని
 నమిత తేజోమూర్తి నాత్మలో నిలిపి
 నరలోక మల్లదె నా నింతనంత
 నరుదెంచె రయమున, నంత నిక్కడను,
 గురుతరంబైన శ్రీగిరి పశ్చిమమున
 నరనుతం బగుచుఁ గర్ణాటదేశ మనఁ
 గడు నొప్పు నందుఁ బ్రఖ్యాతసద్భక్తి
 సడి సన్నహింగుశేష్వరభాగవాటి
 యను నగ్రహారంబునందు విఖ్యాతి
 మనుచుండు మండెఁగ మాదిరా జనఁగ,
 నతని పరమసాధ్వి యతివ మాదాంబ
 సతతశివాచార సంపన్నధన్య
 కొత్తడి నెల్లను గొండాక్క పెద్ద
 యుత్తమురాలు ధర్మోపేతగాత్రి
 యెల్ల వారలకంటె మొల్లంబునందు
 నల్లవో యనుజీవనంబునఁ బొదలి
 కొడుకులు లేమికిఁ గడు దుఃఖి యగుచు
 వెడనోము లన్నియు వేసర నోమి
 యాద్యులు వొత్తంబులందెల్ల పెదకి
 “హృద్యంబుగా నందికేశ్వరునోము

కామ్యార్థసిద్ధికి గారణం" బనుచు
 సమ్యక్స్వతస్థితి సతికి జెప్పుటయు
 నమృతాత్ములు నెప్పినట్లుగా గుడికి
 నిమ్మలఁ జని నందికేశ్వరుఁ జూచి
 సర్వాంగములు ధర సంధిల్ల మ్రొక్కి
 'సర్వజ్ఞ నందికేశ్వర! దయాంభోధి!'
 యంచుఁ బ్రస్తుతి చేసి యతిభక్తి మ్రొక్కి
 యంచితవ్రతచర్య లాచరింపుచును
 నిమ్మల సోమవార మ్మాదిగాఁగఁ
 దొమ్మిదిదినము లుత్సుకవృత్తి నోచి
 మఱునాఁడు నందిని మజ్జనంబొర్చి
 గుఱులైన చందనకుసుమంబు లిచ్చి
 మెత్తనివస్త్రముల్ మెయినిండఁ గట్టి
 యుత్తమాభరణంబులురు గజ్జయలును
 నందెలు గంటలు నలవడఁ గూర్చి
 పొందుగాఁ బసిఁడికొమ్మలు గొరిజియలు
 వెట్టి ఫాలంబునఁ బట్టంబు వెలయఁ
 గట్టి నందికి నలంకారంబు నేసి
 యక్షతఢూపదీపాదు లొనర్చి
 యక్షణంబునఁ బంచభక్షముల్ కుడిపి
 పులగంబు ముందటఁ బ్రోవుగాఁ జోసి
 పులకండమును నెయ్యిఁ గలపి యర్పించి

పరమమహేశ్వర ప్రతతికి నెల్లఁ

బరిణామ మంద సపర్యలు నేసి

“నందీశ! నందీశ! నవనందినాథ!

ఇందుకళాధరు నెక్కుడుఁగుట్ట!

నాయన్న! నాతండ్రి! నాయాలతేడ!

నీయట్టిసదృక్తు నీయట్టిపుత్తు

ఖ్యాతిగా నొక్కనిఁ గరుణించితేని

ప్రీతి యెలర్ప నీవే రిడుదాన”

ననుచు నప్పుడు మాదమాంబకు నంది

జనులెల్ల నెఱుంగఁ బ్రసాదంబు వెట్ట

నక్కున మోమున నాప్రసాదంబు

మక్కువ నెక్కిల్పి మఱి మౌళిఁ దాల్చి

మ్రొక్కి నిజావాసమునకు నేతెంచె

నెక్కుడు శుభచేష్ట లెదురుకొనంగ

నంత నెప్పటికంటె చనురాగరసము

వితవేడుక పుట్టి వెలఁదియుఁ బతియు

లీల వర్తిల్ల, ము న్భూలోకమునకు

బాలేందుశేఖరుపసుపునఁ జేసి

వచ్చిన నందికేశ్వరుఁ డాత్మలోన

నచ్చెరువంది తా నరుదెంచుచునికి

ననుగుణంబుగఁ దన్నుఁ దనయునిఁగాఁగ

వనజాక్షి నోమె నేమని చెప్పవచ్చు

దలచినకార్యంబు దలకూడె నచుచు
 వెలదిగర్భమునఁ బ్రవేశింపఁ దడవ
 మగువ కంతట నెల మసలఁ దోడ్తోన
 తగగర్భచిహ్నముల్ దానంకురించె
 నమృతాంశుఁడగుపుత్రుఁ డతివగర్భమున
 నమరియుండుట నొక్కొక్కయొక్కలిగాదు,
 జలజాక్షికడుపున సద్భక్తిరుచికుఁ
 డలరుటనో రుచు లరుచులై తోఁచె,
 బాండురాంగునిమూర్తి పడఁతిగర్భమున
 నుండుటనో వెలరొందె మైదీగ
 పడఁతి శీలపుఁజూలు భవిషాకములకు
 నొడఁబడకునికి నో యోకిల్లు వుట్టెఁ
 గ్రాలుచు సుతునిరాకకు నోరు దెఱచు
 లీలనో సతి కాపులింతలు వుట్టె
 శివమూర్తి దనకు లోనవుటనో తవిలె
 శివయోగనిద్ర నాఁ జెలువకు నిద్ర
 కాలకంధరుమూర్తి గడుపున నునికి
 నో లలితాంగి చన్ద్రానలు నల్పైక్కెఁ
 బెనుపుగ శివమూర్తి వనితగర్భమునఁ
 దనరనో నడుము పేదటిమి వోనాడె
 యోగీంద్రహంసుఁ డయ్యువిదగర్భమున
 రాగిల్లుటనో నడ వేగంబు వదలె

వనగ మానినిగర్భ మంతకంతకును
 నినుపారి తనుపారి పెనుపారి పొదలి
 వనమాసములు నిండ నందీశమూర్తి
 నవకమై కడుపులోనన మవ్వమొందె
 జనని గర్భావాసమను గుహాంతరమ
 తనసమాధికి సుఖస్థానమై పరగ
 సిద్ధపద్మాసనాసీనత నతివి
 శుద్ధాత్మడై భూతశుద్ధికి జొచ్చె
 గడవ నూకుచు నుదకముఁ బాటఁజల్లి
 యడర నెబ్బంగినో యగ్ని దా నేర్చె
 బూది దా రాజదు పొగయదు తాను
 నూఁదండు ముట్టించె నొక్కదీపంబు
 నొప్పుదీపమునఁ దా నున్నయిల్లెల్లఁ
 గప్పుగాలకయుండఁ గాలె లోపలన
 “యిలఁగాలు మోపండు నిట్టిబిడ్డఁడుఁ
 గలఁడమ్మ!” యనుచు శత్రులునుమిత్రులును
 దమతమ పట్లను దా రుండ నోడి
 భ్రమితులై కనుకనిఁ బాటుచునుండ
 నచ్చుగాఁ దాఁ జొదలఁబంబుఁ గడచి
 వచ్చి త్రికూటంబువసుధపై నిలిచి
 సచ్చరిత్రత సుప్తసర్పంబుఁ జోఁపి
 క్రచ్చుట పడ్డశకమలంబు నొగిది

కర మర్థిదశదశకమలంబుఁ బొంది
 పరగ ద్వాదశదశపద్మంబుఁ జెంది
 షోడశదశపద్మసురుచిరసౌఖ్య
 క్రీడావిలోలుఁడై కేరియాడుచును
 దాఁటి యాద్విదశపద్మంబునఁ దన్ను
 నాఁటించి సచ్చిదానందంబు నూని
 చనునథోముఖమగు పట్కమలములు
 మునుకొని యిట్లూర్ధ్వముఖములై తనర
 నిశ్చలకోదండ నిజగతి నున్న
 పశ్చిమనాశ సంభవ మైనయట్టి
 నాదంబునకుఁ జొక్కి నగఁజు పై మ్రొక్కి
 మోదంబునకుఁ జిక్కి ముంగఱ నిక్కి
 సరినూర్ధ్వముఖసహస్రదళాంబుజాత
 మరయ నథోముఖమై మించి వెలుంగ
 దివ్యుఁడై షోడశాంత వ్యోమచంద్ర
 భవ్యసుధాపానపారవశ్యమున
 నాతతంబుగఁ బరంజ్యోతిస్స్వరూప
 మై తనవెలుంగ వెల్లె వెల్లుచుండఁ
 బలుగుఱా ప్రతిమగర్భంబులోపలను
 వెల్లెగెడుదీపంబు విధిమునుబోలెఁ
 బొందురాంగంబైన పడఁతిగర్భమునఁ
 బోడిగా వెలుంగఁచు బుత్తుఁ డీక్రియను
 బసవ—3

దగిలి శివధ్యానతత్పరత్వమున
 మొగిఁ దల్లికడుపులో మూఁడేడు లున్న
 సుతభరాక్రాంతయై మతి శ్రమంబంది
 సతి దొంటినంది కేశ్వరుగుడి కేఁగి
 “నోములు గీములు వేములఁ గలిసి
 నీమర్దు సొచ్చితి నిఖిలలోకేశ !
 మఱుఁగుసొచ్చినయట్ల మన్నించి నన్ను
 మెఱయింపు సుతునీగి మేలయ్యె నేఁడు
 పున్నెంబు నేసిన పొలఁతులు నెలల
 నెన్నఁ దొప్పిది మోచి కున్నలఁ గంధ్రు
 అల్లన మూఁడేడు లయ్యె నన్నింత
 యల్లటసత్వేదోయన్న ! నే నెఱుఁగ
 దుర్భరంబైన యీయర్భకు వలని
 గర్భంబు కర్కటిగర్భంబు వోలె
 నరయంగ నీయిచ్చు వరములు సాలు
 నెరివు మాన్పింపవే యేమియునొల్ల
 నన్నెంత కెత్తుకోనున్నదో కాక
 యెన్నఁడు విందుమే యిట్టిగర్భముల!”
 ననుచుఁ దా నచ్చోట నచ్చోట నిలిచి
 తనువు శ్రమంపడఁ దనయింటి కరిగి
 పాస్పుపై నుస్సుని పరితాపమంది
 తన్నుగా నార్ద్రచందనవారిఁ దోఁగి

నెసమునఁ గనుమూసి నిద్రఁ బొందుడును
 నువిదకుఁ గలవొలె నుక్షివల్లభుఁడు
 జంగమలింగవేషం బొప్పు దాల్చి
 యంగన కిట్లని యానతి యిచ్చె
 “నీమనస్తాపము నీవగ మాన్పఁ
 గా మించి వచ్చితి గమలాయతాక్షి !
 నీకడ్పులో నున్నయాకుమారుండు
 లోకపావనమూర్తి గాక కేవలఁడె?
 యాదివృషభము శిలాదునికొడుక,
 యాదేవదేవునియానతిఁ జేసి
 భక్తహితార్థమై ప్రభవించు నీకు
 వ్యక్తిగాఁ జెప్పితి వగవకు మింకఁ
 బుట్టెడుఁ బుట్టెండు, పుట్టఁగఁ దడవ
 పెట్టుమా బసరఁడ నేరు మెపార”
 నని యానతిచ్చిన నంత మేల్కొంచి
 కనువిచ్చి చూచుచుఁగాన కెవ్వరిని
 “ఈతఁడు మననంది కేశుండు దాన
 యేతెంచె గానోపు నింతయు నిజము
 బ్రదికితి, నాజన్మఫలమెల్ల నేడు
 తుదముట్టె” ననుచు సంతోషాబ్ధిఁ దేలి
 ఁలులు. జొట్టములు నచ్చెరువంది వినఁగఁ
 గలతెఱఁగంతయుఁ గడువేడ్కఁ దెలిపి

యున్నెడఁ గోమలియుదరంబులోన
 నున్న పహఃత్తునిహృన్నలినంబు
 దానయై వెలిగెడు తత్పరంజ్యోతి
 వానిఁ బ్రబోధించి “వచ్చినపనులు
 పఱచితే” యనవుడు నెఱింగి సద్భక్తి
 యటుకువగాకుండ సాష్టాంగ మెరఁగి
 ప్రీతిఁ బుత్తుఁడు మోడ్పుఁజేతులతోడ
 నాతల్లిగర్భంబునం దుదయించె,
 నర్థోదయమునంద యతనిలో నున్న
 యర్థేందుమాళి గుప్తాకృతిఁ దాల్చి
 యంగంబుపైఁ గడు సాంగంబుగాఁగ
 లింగసాహిత్యంబు లీల నొనర్చె.
 “వచ్చిన త్రోవ యెవ్వరుఁ గానకుండ
 నెచ్చోట నుండియో యేతెంచె దక్షసి
 యిది యేమొకో!” యని యింటివారెల్లఁ
 బదరుచు నంత విభ్రాంతులై చూడ
 ముడిచినమడుపుఁగెంజడముడినడుమ
 మృదునిచందంబులు వెడవెడ దోఁపఁ
 గట్టిన వెలిపొత్తి కచ్చడం బెందుఁ
 బుట్టనిరుద్రాక్షభూషణంబులును
 రాగికుండలములు రత్నకంబళియు
 యోగదండంబును నొకచేత గొడుగు

బూదిబొక్కసమును బొలుపారుమేని
 బూదిపై నొప్పు త్రిపుండ్రరేఖలును
 దళతళమను మెర్లపలునరుసయును
 గలయ నొత్తిర వాలుగడ్డంబుఁ దనరఁ
 దపసులరా జొక్కతపసీచందమున
 నపుడు మాదాంబకు ననురాగ మెసఁగ
 “నెల్లకప్పడిసంగమేశ్వరం బందు
 నెల్లప్పుడును నున్ని, యెట్టులంటేని
 యేను గూడలి సుగమేశ్వరు పేర
 కాన యాగుడిలోనఁ గదలకుండుదును
 నాకొడు కొక్కజన్మమున నితండు
 లోకహితార్థమై నీ కుదయించెఁ
 గాన వచ్చితిఁ జూడఁగా నీభవమున
 కేన చూ గురుడ నిం కిటమీఁదటికిని
 నీనందనునకు లింగానర్పితంబు
 లాన సుమీ యుచుకంటైనఁ గుడుప”
 ననుచు నదృశ్యుడై యరిగె నతండు
 మనసిజహరుఁడు దాజనఁగ నంతటను
 బాలార్కకోటుల ప్రభలు గీడ్పటచు
 బాలునితేజంబు వర్షుటఁ జేసి
 సూచీముఖులైనఁ జొనుపంగరాని
 యేచినతిమిరంబు నెల్లమానవుల

యజ్ఞానతిమిరంబు నావంతలేక
 విజ్ఞానమయుఁ గని వేగంబ పాయ
 వేగక వేగినవిధ మైనఁ జూచి
 రాగిల్లె నిఖిలంబు రవి పాఁగె ముడిగె
 జననియు జనకుండు సత్పుత్రుఁ జూచి
 యనురాగరసవార్ధి మునిఁగి యాడుచును
 భక్తులఁ బిలువంగఁ బనిచి యిర్వరును
 భక్తిఁ బ్రణామ మేర్పడ నాచరించి
 యిమ్ముల సింహాసన మ్మిడి తత్క్ష
 ణమ్మ విభూతి వీడ్కమ్ము లర్పించి
 పాదోదకంబులు వట్టి మైఁ గడిగి
 బూది ఫాలంబునఁ బూసి పైఁ జల్లి
 పంచమహావాద్యపటలంబు లులియ
 నంచితాగణ్యపుణ్యాత్మఁ దత్సతుని
 బరవ నామం బిడి పతియును సతియు
 నెసక మెక్కఁగ నున్నయెడఁ గుమారుండు
 వెనుకఁ జీకటి యుండఁ దన కేటిలేజ
 మనుగతి దీపంబుఁ గనుఁగొని నవ్వు
 సన్నతలింగప్రసాదమగ్నతన
 యున్నట్లు చనుగుడ్చు నూరక యుండు
 శివసుఖామృతమును జేఁ గ్రుమ్మరించి
 చవి సూచుమాడ్కి హస్తము లారగించు

శివపదధ్యాననిశ్చేష్టితావస్థః
 దవ్రలుచందంబునఁ దా వెఱఁ గందు
 బిలిబిలిసంసార మిలఁ బాఱఁ దోలి
 చెలఁగి యాడెడుగతిఁ జేతు లాడించు
 మాయాప్రపంచంబు డాయంగనీక
 పాయఁ దన్నెడురీతిఁ బాదంబు లార్పు
 వడి మెయిఁ దనవూనిఁచి నపనులు
 దడవయ్యె ననుచు నుల్కెడుభంగి నులుకు
 భవుఁబాడ నానందబాష్పంబు లొలుకు
 పవిది నేడుచుఁ గనుఁగవ నశ్రు లొలుక
 భవబాధలకు నగపడి మొఱవెట్టు
 భవుల కుయ్యాళించుభాతి నాలించు
 నొడయలయడుగులఁ బడి మొఱ ల్వెట్టు
 వడువునఁ బుడమిపైఁ బడి బోరగిల్లు
 నిల మఱవడ్డ నిర్మలశివభక్తి
 తలయెత్తువడువునఁ దా దలయెత్తు
 నరుదొందఁ బద్మాసనాసీనవృత్తిఁ
 జొరి నభ్యసించుపొల్పునఁ గూరుచుండుఁ
 బూని ద్వితీయశంభుండను నంది
 నే నను భావన నిలఁ దోఁగియాడు
 నావీరమాహేశ్వరాచార మెల్ల
 బ్రోవయి నిల్చినపోల్కి నిల్చుండుఁ

గడఁకతో నాదిమార్గము దప్పకుండ
 వడుగిడులీలఁ దప్పడుగులు వెట్టు
 మలహారుఁ బేర్కొనుమాత్ర గద్గదము
 లలరుకై వడిదొక్కుఁబలుకులు వలుకు
 బల్లిదు ల్తాశివభక్తులే యనుచుఁ
 గ్రేల్లువాటుచు నాడుక్రియఁ బాటి యాడు
 సంత వినోదంపుటాటప్రాయమున
 సంతతంబును శివార్చన మాచరించు
 బుద్ధు లెటుంగులేఁబురులుప్రాయమున
 సిద్ధంబు భక్తుల శివునిగాఁ దలఁచు
 సర్వజ్ఞుడైన వృషభమూర్తిగాన
 సర్వవిద్యలు సహజుబ పాటిల్ల
 గతభక్తియుక్తుడై గర్భాష్టమమున
 సుతునుపనయనంబు శుభముహూర్తమునఁ
 జేయుదు నని తద్దఁ జిడిముడిపడఁగ,
 నాయెడ బసవఁ డిట్లనియెఁ దండ్రికిని —

బసవేశ్వరుఁడు వడుగు పలదని తండ్రితో వాదించుట

“వడు గని యిది యేమి గడియించె దీవు
 జకుండ వెట్లయితి నీశ్వరుని గొల్చియును
 బరమాత్ము గురునిగాఁ బడసి దుర్నరుల
 గురు లని కొలుచుట నరకంబు గాదె?
 గతపూర్వజన్మసంస్కారుడై తలఁప

వితతద్విజత్వంబు వతితంబు గాదె?
 నిర్తలగురుకృపాస్వీతజన్మశకుఁ
 గర్తజన్మంబు దుష్కర్తంబు గాదె?
 యగ్గురుపాదంబు లచ్చంచునతని
 కగ్గిలో హవి వేల్పు టది దప్పుగాదె?
 మలహరాత్మకమగుమంత్రంబు గఱచి
 పలుమంత్రములు గొనఁబొపంబుగాదె?
 శూలి భక్తుల కెత్తుకే ఓది త్రాసి
 మాలల కెత్తుట మఱి తప్పుగాదె?
 కర్తపాశంబు లొక్కటఁ దెగ నీల్చి
 కర్తంబుత్రాళ్లు దాఁ గట్టుకోఁదగునె?
 దుద్రాక్షభసితాదిముద్రలు దాల్చి
 తుద్రముద్రలు దాల్పఁగూడునే చెపుమ?
 యారీతిఁ ద్రాటికి దూరమై యున్న
 వీరమాహేశ్వరాచారదీక్షితుని
 నిర్మితోభయకర్తనిర్మాలు నన్నుఁ
 గర్తాభి ముంచుట ధర్మమే నీకుఁ?
 గ్రచ్ఛుటఁ గన్నులఁ గానపు గాక
 వచ్చునే బసవని వడుగునేయంగ
 బ్రహ్మశిరోహరుఁ బ్రమదైకవంశ్యు
 బ్రహ్మవంశ్యుం డని భావించె దెట్లు?
 జాతిగోత్రాతీతు సద్గురుజాతు

జాతిగోత్రక్రియాశ్రయుఁ జేసె దెట్టు²
 లకులస్థుడై యున్న యభవుని భక్తు
 నికి నేకులం బని నిర్ణయించెదవు?
 కావున నెన్నిమార్గములను వడుగు
 గావింపఁగా రాదు కథ లేమిచెప్ప”
 ననవుడుఁ దండ్రియిట్లనియెఁ బుత్రునికి
 వినవయ్య! బసవయ్య! విప్రమార్గంబు
 నాగమవిధిఁ బదునాటుకర్తంబు
 లాగర్భసంస్కార మాదిగాఁ గలవు
 వానిలో నొకఁడైన నూన మానేని
 కానేరఁ డాతఁ డగ్రకులోత్తముండు
 అందు విరుద్ధ మెయ్యది రుద్రగణము
 నాందిముఖ్యంబుపనయనపూజకును
 బనుగొనఁ బ్రణవంబు భర్తుడే దైవ
 మనుటయు మంత్రంబు నట్లును గాక
 పెట్టినసూత్రముల్ భీమసర్పములు
 పట్టినపాత్రంబు బ్రహ్మశిరంబు
 పాలాశదండంబు వంకజోదరుని
 కోలెమ్ము దలచుట్టుకూకటుల్ జడలు
 నటితికృష్ణాజిన మది గజాజినము
 వఱలుమేదావియే నెటిభూతి గాఁగ
 హరుండు భిక్షుటన మాచరింపంగ

నరిగినవేష మింపారఁ దాల్చినను
 నట్టైనఁ గాని బ్రాహ్మణుఁడు గాఁడనిన
 నిట్లు విరుద్ధమే యీశుభక్తునకు?
 వడుగుచేసిన భక్తి పట్టిపాటగునె?
 నొడువరితనమునఁ గడవ నాడెదవు
 పసిబిడ్డమాటలు పనియు లే దింక
 మసలక చేయుమీ మాచెప్పినంత
 యిట్టిచోద్యంబు లే మెఱుంగ మేనాఁటఁ
 బట్టి! మాకడుపునఁ బుట్టితికాక
 'ప్రాలు గల్లసుపుత్తు'ఁ బడసితి మింక
 'మేలయ్యె'నని యేము లీలనున్నెడను
 బుట్టినాఁడ కులముపురులు వోనాడ
 నెట్టయ్య! తలఁచెదు పట్టిమాయయ్య!
 కులదీపకుఁడు పుట్టఁ గులము వర్ధిల్లుఁ
 గులనాపకుఁడు పుట్టఁ గులమెల్లఁ ద్రుంగుఁ
 గులమునకెల్లను గుద్దలిఁ గొంటి
 వెలిసేయరే నన్ను విప్రులు విన్న?
 నిన్నుఁ జేపట్టి యసీతిమై కులము
 చెన్నఁటి! పోనాడి యెడ నెట్లు వచ్చు?
 యుక్తి నెప్పితి మిప్పు డొల్లవై తేని
 భక్తియు నీవును బడ్డట్లు వడుము,"
 అని నిష్ఠురోక్తుల నందంద పలుక

విని పొంగి బసవఁ డిట్లనియెఁ గోపమున
 “బ్రాహ్మ్యంబుభక్తియుఁబలికెదుకూడ
 బ్రాహ్మ్యంబు వేతెదర్చనమయియుండు
 వేతెదై వంబును వేతె మంత్రంబు
 వేతెయాచార్యుండు వేతె వేషంబు
 ధ్యానంబు వేతె బ్రాహ్మ్యక్రియ లేవేతె
 మానుగా నాచార్యమార్గంబువేతె
 కాదేని నగ్నిముఖము, బ్రహ్మశిరము,
 నాదిరుద్రుఁడు శిఖి, హరి యుదరంబు
 ప్రాణాదివాయువు ల్ప్రాణంబు, యోని
 ఊణి, దాశ్వేతంబు సూర్య వర్ణంబు
 నసమాక్షువిధమె గాయత్రి సాంఖ్యాయ
 నసగోత్ర మిరువదినా ల్లక్షరములు
 దానికి మఱి త్రిపాదంబు పట్టుకొ
 పాన లొండును గావు పంచశీర్షంబు
 నని చెప్పుఁగాదె మీయాజ్ఞాకంబులును
 వినుము దైవం బది వే తొనొ కాదొ?
 కావున నిదియు సాంఖ్యాయనమతము
 దైవం బన గ లేదు తా బహురూపు
 దాని కాచార్యుండు ధరఁ గర్మజడుఁడు
 దానికి మంత్రంబు దాను గాయత్రి
 ప్రతిదిన్క్రియ కర్మబంధంబు వేష

వితరేతరము మోక్షహేతువే తలఁప?
 నది కాక పడ్డర్చనాతీతమైన
 మదనారిసద్భక్తి మార్గంబు వినుము
 శ్రుతి “విశ్వతశ్చక్షుబుత”యంచుబొగడు
 స్తుతుల మీఱినయతిసూక్ష్మరూపంబు
 ఆదికి నాది నిత్యానందమూర్తి
 శ్రీదివ్యలింగమూర్తియ సుదైవంబు
 నట్టియీశ్వరు నాత్మఁ బట్టించి చేతఁ
 బెట్టంగఁ జాలిన పృథుదయామూర్తి
 ప్రకటింప “నగురోఁధిక” మనఁ బరగు
 సకలస్వరూప మానవయసద్గురుఁడు
 మంత్రంబులకు రాజమంత్రమై వెలయు
 మంత్రంబు దానికి మఱి పడక్షరియు
 భవదూరమగు జటాభసితరుద్రాక్ష
 సవిశేషమోక్షానుసారి వేషంబు
 భువి జన్మపాపాఘభూజకురార
 మవిరళసత్త్రియాష్టాంగసద్భక్త
 సందర్శనంబుల సకలపాపములు
 డిందు మోక్షాంగన వొందుఁగావునను
 నిది ఫలప్రాప్తి యింకిటమీఁద లింగ
 పదనేవనోత్కృష్టభవ్యసౌఖ్యంబు
 ఫల మిట్టిదని చెప్ప భావింప శ్రుతుల

తలమె జీవన్ముక్తి తత్త్వాత్మకంబు
 కావున వేతె మార్గంబుగాఁ జూడు
 భావింప బ్రాహ్మ్యంబు భవునిభక్తియును
 గలవండ్లు దర్శనంబులు నాఁగఁ గొన్ని
 కలిసియుండునె మున్నొకండొకఁ డందు
 దర్శనంబులు గల్గఁ దలఁచిరేనియును
 దర్శనం బది వేతె తత్త్వరూపంబు
 తలఁప నీశ్వరపదతల్లియసౌఖ్య
 ఫలకారణమె కర్తృపాశబంధంబు
 నిటుగాకయుభయము నేకమండ్రేని
 యటుగాదువో నిటలాక్షుభక్తునకు
 “ధర నన్యదేవతాస్తరణమాత్రమున
 నిరుపదెన్నిదిగోట్లు నరకంబు లొందు”
 నన శ్రుతు లందును వినరె బాపనికి
 దినకరపాపకదిక్పాలకులను
 హరివిరించ్యాదుల నఖిలదేవతల
 ధరమూఁడు సంధ్యలఁ దాఁ గొల్వవలయుఁ
 గొలువక తక్కినఁ బొలిసె బ్రాహ్మ్యంబు
 కొలిచెనేనియు భక్తి పొలిసె గావునను
 బ్రాహ్మణుడేనియు భక్తుఁ డెట్లగును?
 బ్రాహ్మణుడెట్లగు భక్తుడేనియును?
 మావిడిబీజంబు మహిమిఁద విత్తఁ

గా వే మగునె వెక్కుగథలేమి చెప్ప ?
 సహజలింగై కన్యనిష్ఠాయుక్తి భక్తి,
 బహుదేవతాసేవ బ్రాహ్మణపథము,
 కులసతియట్లు నిశ్చలయుక్తి భక్తి,
 వెలియాలియట్లు లన్నిప్రమార్గంబు,
 కాదేని నందిముఖ్యస్థితి గొలిచి
 యాదిదేవుడ దైవ మనుమంత్ర మెఱిగి
 తా రుద్రవేషంబు దాల్చెనేనియును
 వారక యట్లు తా వర్తింపవలదె ?
 యిలువేలుపైన సర్వేశ్వరుండుండఁ
 బలువేలుపులఁ గొల్వఁ బాడియే చెప్పుమ?
 కాన యిన్నియుం జెప్పఁగాఁ బనిలేదు
 దాన సందియమె గౌతముని దధీచి
 వ్యాసుని శాపంబు వహింపాలైన
 భూసురులకు భక్తి వొలుపొంద నగునె?
 యురవడిచేసి భక్త్యుద్రేకములను
 బరమార్థ మెడలంగఁ బలికె నా వలదు
 ఇది శ్రుతిస్మృతి మూలమేకాని యెందు
 పదకవాదం బని భావింపఁజనదు.
 కర్తమార్గంబగుఁగాక బ్రాహ్మ్యంబు
 నిర్మలశివభక్తినిష్ఠితం బగునె ?
 ఇట్టి బ్రాహ్మణమార్గ మిది దధ్యముగను

బట్టి యాడెద వేని పనియు లే దింకఁ
 గాకులు వెంచిన కోకిలపిల్ల
 కాకులఁ బోలునే కాపుకావనుచు
 నెక్కడితల్లి మీ రెక్కడితండ్రి
 ఎక్కడితోడు ధర్మేతరులార!
 ఐన్నయ్య మాతాత చేరమ తండ్రి
 పిన్నయ్య కక్కయ్య బిడ్డ నే ననుచు
 వేడుక సద్భక్తి విధి నుండువాడ
 నేడుగడయు మాకు నిది నిక్కువంబు
 మీయంత నుండుండు మీరును, నేను
 నాయంత నుండెద వేయును నేల?"

❖❖ బసవేశ్వరుని బెండ్లి ❖❖

యనుచు సహోదరి యగు నాగమాంబ
 యును దాను నచ్చోటనుండఁగాదనుచు
 నరుదెంచె మఱి ఫణిహారియింటికిని
 నరు లిది సోద్య మనంగ నంతటను
 వడుగున కని మున్ను వచ్చినయతఁడు
 పడఁతి మాదాంబకు భ్రాత్ర సజ్జనుండు
 పాండురాంగుని భక్తిపరుండు బిజ్జలుని
 బండ్లారి బలదేవదండనాయకుండు
 "శివభక్తునకుఁ బెండ్లి నేయుదుఁగాసి
 భవికి నీ" ననుతొంటిబాసఁ దలంచి

“ఇట్టిభక్తున కిప్పు డీక నాకూఁతు
 నెట్టివానికి నిత్తు నింక నే” ననుచు
 బసవకుమారునిపాలికిఁ బోయి
 యొసక మెసఁగఁ గూఁతు నిచ్చి తా మ్రొక్కి
 “నా బిడ్డఁ జేకొని నన్ను రక్షింప
 వే బసవన్న! మాహేశ్వరతిలక!”
 యనుచుఁ బ్రార్థన చేసి యాబసవయ్య
 యనుమతంబునఁ బుర మభిరమ్యముగను
 మకరతోరణములు మణితోరణములు
 ముకురతోరణములు మును గట్టఁ బనిచి
 “గలయంగ వీధులఁ గస్తూరి యలుకుఁ
 డెలమి ముక్తాఫలంబుల మ్రుగ్గు లిడుఁడు
 రండు భక్తులఁ బిలుపుండు మీ రెదరు
 వొండు వేగమ తోడితెండు తెం డనుచు
 నిట వచ్చునయ్యల కెదరు వచ్చుచును
 నట వచ్చునయ్యల కర్థి మ్రొక్కుచును
 సింహాసనస్థులఁ జేసి యాకర్ష
 సంహారమూర్తుల చరణము ల్గడిగి
 యవిరళనయ్యపుష్పాంజలు లిచ్చి
 ప్రవిమలధూపదీపంబు లొనర్చి
 యమృతహతులకు సాష్టాంగుడై యక్ష
 ణమ్మ విభూతి నీడ్యము లర్పించి
 బసవ—4

కోలాటమును బాత్ర గొండ్లి వేరణియుఁ
 గేలిక జోకయు లీల నటించఁ
 బాయక “చాగు! బళా!” యను శబ్ద
 మాయతి నాకసం బంది ఘూర్జిల్లి
 నలిరేఁగి వేణువీణావాద్యవితతు
 లులియుచు లీలతో నొక్కట మ్రోయ
 నానందగీతంబు లగ్గించువారు,
 పూని శంకరగీతములు వాడువారు,
 జతిగీతములమీఁదఁ జప్పట లిడుచు
 నతిశయశివభక్తి నాడెడువారు,
 నాదిపురాతనాపాదిత స్తుతులు
 వేదార్థములుగాఁగ వివరించువారు,
 నెఱి శివమరులున గుఱిలేనివేడ్క
 నఱిముఱి మిన్నంది యాడెడువారు,
 మ్రొక్కి శివానందమునఁ దమ్ము మఱచి
 నిక్కపుసుఖమున నిద్రించువారు,
 నిఖిలమాహేశ్వరనికరంబు నిట్లు
 సుఖలీలఁ గొలుపున్నచో బసవయ్య
 యప్పాదజలముల నభిషిక్తుఁ డగుచు
 నొప్పుదివ్యాంబరయుగ్గంబు సాతి
 భసితంపునెఱఘాత పలుచఁగాఁ బూసి
 నొసలఁ ద్రిపుండ్ర మొప్పెసఁగ ధరించి

మాళిఁ బ్రసాదసుమంబులు దుఱిమి
 పోలఁగ రుద్రాక్షభూషలు దాల్చి
 సారమై లింగపసాయితం బనెడు
 పేరను గల్గుకరారంబు గట్టి
 యానందబాష్పంబు లలుఁగులు వాఱ
 మేను రోమాంచసమ్మిళితమై తనర
 “బగుతులపాదుకాప్రతతులు నాకు
 నగపడె” నంచు నందంద మ్రొక్కుచును
 నొడయల కడుగులు వొడసూప నోడి
 మడఁచి వెన్నకుఁడఁచి మహి నప్పలించి
 యూరుల మోఁచేతు లూ ది కేల్తొగిచి
 వారక యొక్కింత వంగి యుప్పొంగి
 తనతొంటిభావంబుఁ దాల్చినయట్టు
 లనిమిషుడై కన్నులారఁ జూచుచును
 భక్తిశృంగార మేగ్పడఁ జూఱగొన్న
 భక్తికళార్ణవు బసవయ్యఁ జూచి
 “యిట్టిభన్యుడ నొదునే యిప్పు” డనుచు
 దట్టుఁడు బలదేవదండనాయకు డు
 తనకూతుఁ గామినీజనతిలకంబు
 ననుపమశృంగారవనధి గంగాంబు
 దోడ్తెచ్చి యట్ల భక్తులకు మ్రొక్కించి
 యేడ్తెఱ శుభచేష్ట లెదురుకొనంగ

శివభక్తననితలు సేసలు సల్ల
 శివబలం బగ్గలించినముహూర్తమున
 వేదోక్తశివధర్మవిధి బసవనికి
 గాదిలిసుతఁ బెండ్లి గావించె నంత
 “నట్టిద కాదె మున్నాదిఁ దలంపు
 నిట్టట్ట నావల దిదియొ యథంబు
 హరునిభక్తులబలం బది లేమిఁ గలిమి
 హరివిరించులు ద్రుంగుదురు మండు రనినఁ
 దక్కిన గ్రహచంద్రతారాబలముల
 యెక్కవదక్కువ లెన్న నేమిటికిఁ ?
 గరుణఁ జూచుటయ లగ్నంబు సేయుటయు
 వరము మూర్తంబు దీవనయ బలాబు
 గాన భక్తులకృప గలదు బసవని
 కేనాట విందుమే యిట్టిపెండ్లిండ్లు”
 ననుచు లోకంబెల్ల నాశ్చర్య మంది
 విన తింపఁ జొచ్చిరి వీరు వా రనక

— ౭౭ బసవేశ్వరుఁడు కప్పడిసంగ మేశ్వరమున కేఁగుట —

అంత భక్తాళికి నభిమతార్థములు
 సంతృప్తిగాఁ బరిచర్య లొనర్చి
 సాష్టాంగఁడై భువిఁ జాఁగిలి మొక్కి
 శిష్టభక్తాళికిఁ జేతులు మొగిచి
 “యిల్ల కప్పడిసంగ మేశ్వరంబందఁ

దెల్లంబు మాగురుదేవుఁ డున్నాఁడు
 చనియెన వారిశ్రీచరణముల్ గొలువఁ
 గనియెద మిక్కిలి కరుణ మీచేత”
 ననుచు సోదరియును నాలును దానుఁ
 జనియె నాబలదేవుఁ డనుప వేగంబు
 అప్పురి బసవఁ డల్లంతటఁ గాంచి
 తప్పక గురుపదధ్యానాత్ముఁ డగుచు
 గురువున్నపురి దృష్టిగోచరంబైన
 ధరఁ జాఁగి మ్రొక్కుచు నరిగె సంతంతఁ
 గన్నంత నుండి తాఁ జన్నంతదవ్వు
 నెన్న యోజనమాత్ర మెఱచి మ్రొక్కుచును
 ‘గురుగుదా మున్న గురుభక్తి శివున
 కిది యెంతవెద్ద దా నితని వీక్షింప’
 నని యెల్ల వారలు నర్థిఁ గీర్తింపఁ
 జనఁ జొచ్చెఁ బరి గురు స్తననంబుతోడ,
 నప్పురిమహిమ దా నది యెట్టి దనినఁ
 జెప్పఁగ నలవియే శేషునకైనఁ
 బురియేలులన్నియుఁ బుణ్యతీర్థములు
 పరగంగ గుహలెల్ల హరునివాసములు
 గిరులన్నియును హేమగిరులు దలంపఁ
 దరులెల్ల రుద్రాక్షతరువులు గలయ
 వనములన్నియుఁ బుష్పవాటిక లచటి

గనులన్నియును భూతిగనులు చెల్పార
 గొలఁకులన్నియు నొప్పుజలజాకరములు
 కల గోవులన్నియుఁ గామధేనువులు
 గోడెన్నియు నందికుఱ్ఱ లాపురము
 వాడలన్నియు రంగవల్లి వేదికలు
 నరులెల్ల భక్తులు చిరజీవులెల్లఁ
 బరికింపఁ గారణపురుషరూపములు
 స్త్రీలెల్లఁ బరమపతి వ్రతామణులు
 నే లెల్ల నవిముక్తనిధిసమానంబు
 పలుకులెల్లను దత్త్వభాషలు జనుల
 యులి వెల్ల గీతవాదోత్సవరవము
 కల్గరి పతితుండు ఖలుండు దుర్జనుండు
 ప్రల్లదుఁ డఱజాతి భక్తిహీనుండు
 వికలుండుఁ గొండీడు వెదకిననైన
 నొకఁడు మందునకైన నూరిలో లేడు
 అసమానలీల నిష్ఠని ప్రస్తుతింప
 నెసఁగు కప్పడిసంగ మేశ్వరంబందు
 సడిసన్న కూడలిసంగ మేశ్వరుని
 గుడికేఁగి తన్ను భక్తు లెదుర్కొనంగ
 గుఱిముందటను నిల్చిగురులింగమూర్తి
 యడగుల కపుడు సాష్టాంగుడై మ్రొక్కి
 వేదపురాణార్థవిషలసూక్తులను

నాదంబు వూరించి నలిఁ బ్రస్తుతింపఁ

—● సంగయదేవుఁడు బసవేశ్వరునకుఁ బ్రత్యక్షమగుట —●

దొల్లింటివేషంబుతో వచ్చి తేట

తెల్లగా సంగయదేవదేవుండు

గుడివెలిఁ బొడసూప గురులింగమూర్తిఁ

బొడఁగని బిట్టుల్కిపడి బరవండు

పెద్దయుఁ బ్రమదంబు భీతియు భక్తి

దుద్దెక్కి తనలోనఁ దొట్టుకొనంగ

సంతత మఱియు సాష్టాంగుడై మ్రొక్కి

వితవేడుక వెల్లివిరియ నగ్గురువు

చరణము లానందజలములఁ గడిగి

గురుపూజ తన్నుకాఁ గూడ నర్పించి

పడియున్న నతిదయాభావామృతంబు

కడకంటఁ గెడఁగూడఁ గొడుగు లేనెత్తి

యందంద కౌగిట నప్పళింపంగ

ముందటమ్రొక్కుచు మోడ్పుఁ గేలమర

నెలకొన్న తత్స్వరనేత్రాంగవిక్రి

యలు భూషణంబులై యాదట నున్న

బరవకుమారు సద్భక్తికి మెచ్చి

వెను బ్రసాదం బప్పుడొసఁగి యిట్లనియె:

“వచ్చినపోయినవారిచే నీదు

సచ్చరిత్రము విని సంతసిల్లుదుము

గతకాలవర్తనకంటె సద్భక్తి
 మితదప్పి నడవకుమీ బసవన్న !
 శూలిభక్తాలి దుశ్శీలముల్ గన్న
 మేలకాఁగైకొనుమీ బసవన్న !
 శత్రులైనను లింగసహితులై యున్న
 మిత్రులకాఁ జూడుమీ బసవన్న !
 పట్టినవ్రతములు ప్రాణంబుమీఁద
 మెట్టిన విడువకుమీ బసవన్న !
 వేతెభక్తులజాతి వెదకకుండుటయె
 మీఱినపథము సుమీ బసవన్న !
 చిత్తజాంతకుభక్తిఁ జెడనాడుఖలుల
 మిత్తివీవైత్రుంపుమీ బసవన్న !
 వేదశాస్త్రార్థసంపాదితభక్తి
 మేదిని వెలయింపుమీ బసవన్న !
 తిట్టిన, భక్తులు కొట్టిన, గాల
 మెట్టిన, శరణనుమీ బసవన్న !
 యే దప్పునట్టుదు నిలఁ బరస్త్రీల
 మీఁదఁ గన్నార్పకుమీ బసవన్న !
 సాధ్యమా భక్తప్రసాదేతరం బ
 మేధ్యంబకాఁ జూడుమీ బసవన్న !
 నిక్కంపుభక్తికి నిర్వంచకతయ
 మిక్కిలి గుణము సుమీ బసవన్న !

వప్రాద్ధు జంగమం బేనకాఁ జూడు
 మీ ప్రసాదముఁ గొనుమీ బసవన్న !
 నాలుక కింపుగా శూలిభక్తులను
 మేలకా నులియింపుమీ బసవన్న !
 యేమైన వలసిన యెడరైనఁ దలఁపు
 మీ మమ్ము మఱవకుమీ బసవన్న !
 మోసపుచ్చు శివుండు బాస లేమఱకు
 మీ సత్య మెడపకుమీ బసవన్న !”
 అని మృదుమధురాంచితాలాపములను
 దనయుఁ బ్రబోధించి తాఁ గౌఁగిలించి
 కొడుకుచే మ్రొక్కించ కొనిగురుమూర్తి
 గుడిఁజొచ్చి తొంటికై వడిన యున్నెడను
 నందఱు సతివిస్తయాక్రాంతు లగుచు
 నిందుమాలియ కాక యితఁడు మర్త్యుండఁ
 యెన్నఁడే గుడికడ నీతపస్విండు
 గన్నవా రెవ్వరుఁ గల రయ్య! తొల్లి
 బసవండు తన కెంత భక్తు డో కాక
 యెసకంబుతో సంగ మేళుండు దాన
 వచ్చి తాపసిక్రియ మెచ్చి బోధించి
 చొచ్చె నద్గడియ తా నెచ్చటో యణగె
 అతికృతకృత్యుల మాదుమే యిట్లు
 స్తుతియింపఁ గనుఁగొనఁ జొప్పడె నేడు

బాపురా! మాయన్న! బసవకుమార!
 బాపురా! మాతండ్రి! భక్తివర్ధనుడ!
 నల్లవో! బసవన్న! సందీశమూర్తి!
 నల్లవో! బసవయ్య! ముల్లోకవంద్య!
 ఇ ట్టుండవలవధా పుట్టినఫలము
 యెట్టును నున్నార మే మేమికొఱయు?
 దనయు నొప్పించి వస్త్రము సమర్పించి
 వనిత నియోగించి జనకునిఁ ద్రుచి
 పడసి రాద్యులు దొల్లి బసవఁ డిట్టిపుడు
 పడయునే శివుకృప బట్టకబయల.”
 అని యెల్లవారును నంకింపుచుండ
 ననురాగచిత్తుడై యాబసవయ్య
 కూడలి సంగయ్య గుడిమంటపమునఁ
 గూడి భక్తావళి గొలు విచ్చియుండఁ
 సారాంచితోత్తుల సంస్తుతింపుచును
 బూరితంబుగ నాదపూజ సేయుచును
 మాఁడుసంధ్యల గురుమూర్తిగొల్పుచును
 బోఁడిగాఁబ్రొద్దులు పుచ్చుచునుండె
 బసవ పురాణార్థపరిచయస్థిత!
 బసవపురాణార్థపరిమళాఘ్రిత!
 బసవనామావళి పరమానురక్త!
 బసవనామావళిపారకాసక్త!

బసవపాదాంభోజ పరిమళభృంగ !
 బసవపాదాంభోజభరితోత్తమాంగ !
 బసవకారుణ్యసౌభాగ్యైకపాత్ర !
 బసవకారుణ్యసంపత్కళామాత్ర !
 బసవసన్నిహిత సద్భక్తాత్మసఖ్య !
 బసవసన్నిహిత సద్భావసంగాఖ్య !
 ఇది యసంఖ్యాతమాహేశ్వర దివ్య
 పదపద్మసౌరభ భ్రమగాయమాణ
 జంగమలింగప్రసాదోపభోగ
 సంగత సుఖసుధాశరధినిమగ్న
 సుకృతాత్మ పాలకురికి సోమనాథ
 సుకవిప్రణీతమై శోభిల్లి తనరి
 చరలింగ ఘన కరస్థలి విశ్వనాథ
 వర కృపాంచితకవిత్వ సూర్తి బేర్చి
 చను బసవపురాణ మనుకథయందు
 ననుపమంబుగఁ బ్రథమాశ్వాసమయ్యె.

ద్వి తీ యా శ్వా స ము

శ్రీలింగమథనవిలోలకేలీవి
శాలసౌఖ్యానంద! సంగయామాత్య!
అక్కడ నంతః గళ్యాణంబునందు
నెక్కుడు శివభక్తి కెల్లయై పరగు
బండాది బలదేవదండనాయకుడు
దండి బసవనికీ దనయ నిచ్చుటయుఁ
బ్రమథులెంతయు మెచ్చి గాఁబంపబోవు
క్రమమునఁ బ్రమథలోకమున కేఁగుదును
బలదేవమంత్రియాప్తుల బంధుజనులఁ
బిలువంగఁ బంచి యాబిజ్జబుం డనియె

బసవేశ్వరునకు బిజ్జలుడు దండనాయకపద మిచ్చుట

“ఇతనితోఁబుట్టువు సుతుఁ డెవ్వడేని
నితనినియోగంబు ప్రతిదాప్పుఁ గలఁడె?”
అనవుడు “కలఁడు మహారాజ! యతని
తనయప్రాణేశుండు వినయోక్తిపరుడు
నీరాజ్యమం కయు నిలుపంగఁ గలఁడు
దూరీకృతాఘండు దోర్బలాధికుఁడు

విను మఖిలకళాప్రవీణుఁ డెట్లనిన
 జనులెల్ల నెఱుంగఁగ సంగమేశ్వరుని
 చే బ్రసన్నత వడసెను గాన నీకుఁ
 దాఁ బ్రధానిగఁ దగు ధరణీశ " యనిన
 నిజగం బింతయు నేలినకంటె
 బిజ్జలుఁ డెంతయుఁ బ్రీతాత్ముఁ డగుచుఁ
 దనవీటఁ దగిన ప్రధానుల హితులఁ
 దనయొక్కభద్రేభమును సమాత్యులను
 బసవనిఁ దోడ్డేరఁ బంచుడు వారు
 నెసకంబుతో సంగమేశ్వరం బే గి
 యక్కడ బసవని నసమానుఁ గాంచి
 చక్కఁ జాఁగిలి మ్రొక్కి సరణి నిట్లనిరి
 "నాకోపభోగాపునర్భవాదులును
 నీ కొక లెక్కయే నిజ మట్లకాక
 శివభక్తిసారానుభవభవ్యసుఖికి
 నవశంబ కాక రుచ్యములె యిన్నియును?
 నైనను లోకహితార్థుండ నీవు
 కాన మాప్రార్థనఁ గైకొనవలయు
 బిజ్జలక్షోణీశు ప్రియము సల్పినను
 నిజగతీతలం బేలవే చెఱుమ
 మంత్రి పట్టమునకు, మండలంబునకు,
 దంత్రంబునకు, నిజాష్టమునకు, మూల

భండారమునకు భూపతిరాజ్యమునకు
 నొండేమి నీచ కా కొడయ లున్నారె?
 యతఁడు వట్టెఁడుకూటి కర్వుండ కాని
 ఊతికెల్ల నీవచూ పతివి నిక్కంబు
 విచ్చేయు” మని యిట్లు విన్నవించుడును
 నచ్చోట భక్తహితార్థంబు దలంచి
 యందఱు గొల్వంగ “నట్లకా” కనుచుఁ
 గందర్పహరుభక్తగణముల నెల్లఁ
 గొలిచి తత్కారుణ్యజలరాశి దేలి
 యలరుచు జనుదేర నంత నిక్కడను

— బసవేశ్వరుఁడు కళ్యాణకటకము చేరుట —

“నదెవచ్చె నిదె వచ్చె” నన వినిముదిత
 హృదయుడై బిజ్జలుఁ డెదురుకొన్నేడ్క
 నలకడఁ బదియరెండావడనేల
 గలయంగఁ గల్యాణకటక మంతయును
 శ్రీరమ్యముగ నలంకారింపఁ బంచి
 భూరమణుండు శృంగారంబు నేసి
 మండలాధీశ సామంత ప్రధాన
 దండాధినాథమాతంగతురంగ
 పరివారసహితుడై పరమహర్షమున
 నరుదెంచి పదహతి ధరణి గ్రక్కదల
 వివిధవాద్యధ్వనుల్ దివి దీటుకొనఁగ

నవనీతలేశుఁ డల్లంతటఁ గాంచె
 బసవకుమారు సద్భక్తిశృంగారు
 నసదృశాకారుఁ దత్త్వార్థవిచారు
 నేకాంగవీరు నేహేంద్రియదూరు
 లోకనిస్తారు నలోకానుసారు
 జంగమవ్యాపారు సజ్జనాథారు
 లింగగంభీరు గతాంగవికారు
 విమలశివాచారుఁ ద్రిమలధిక్కారు
 సమితమహాచారు సచలితధీరు
 విరహితసంసారు వీరావతారుఁ
 బరిహృతాహంకారు భక్తివిహారు
 శివభక్తిసారు విశిష్టప్రకారు
 నవినాశసంస్కారు నతులితశూరు
 విఫులక్షమూగారు వినయప్రచారు
 నుపహ్తాకవిస్తారు శుద్ధశరీరుఁ
 గుజనవిదారు సద్గుణమణిహారు
 వృజినతరుకుతారు విహితోపకారు
 నతిదయాలంకారు నఘసముత్సారు
 హితహృద్గతోంకారు సతసముద్ధారు
 శ్రుతిపరిచారు నిర్తోహంభకారుఁ
 గృతరిపుసంహారు ధృతనయాచారుఁ
 జారునిర్మలకీర్తి సత్యప్రపూర్తి

సారసద్గుణవర్తి శాశ్వతమూర్తిఁ
 గని పాదచారియై చనుదెంచి చేరి
 ఘనతరప్రియపూర్వకంబుగ నపుడు
 సముచితసత్కారసంతుష్టుఁ జేసి
 సమదాంధగంధగజంబు లేళ్ళూలు
 పండ్రెండువేలు శుంభత్తురంగములు
 పండ్రెండులక్షలు బలవత్పదాతి
 పాటి బండాదులు పన్నిద్ద అదు
 మేటితనంబు నర్తిలి నిచ్చి తనదు
 నఖిలరాజ్యమునకు నర్హుఁగాఁ జేసి
 సుఖలీల బిజ్జఁగ్తోణీశ్వరుండు
 దానును బసవనదండనాయకుండు
 నానియోగము గొల్వి నరుదెంచుచుండఁ
 బుణ్యపథ్యాంగనల్ పురపీఠులందఁ
 బుణ్యాత్మ బసవప్రభునిఁ జూచువేడ్కఁ
 “జూడఁగ నచ్చెద సుదతి! నే” ననుచు
 “వేడుక చెలువక వేగఁ” మ్మనుచు
 “గాలిదొసగుఁ గాక! క్రమ్మలు” మనుచు
 “నేలమ్మ! వచ్చిన నేమి నీ” కనుచు
 “నేకతం బొకతెన యేఁగు మీ” ననుచు
 “నీకాళ్ల నడచెదనే కాంత!” యనుచు
 “బతి గన్నపైఁచునే పడఁతి! నీ” న్ననుచుఁ

“బతి గని యొట్టె నఁ బదరసి” మనుచు
 “బసవన్నఁ జూడక పడఁతి! పో” ననుచు
 “ముసుఁ గిడి వేగ రాముడియక” యనుచు
 “దోఁకొని పోయిన దోసమే” యనుచు
 “మూఁకలోసికిఁ బోకు ముగ్ధ పి” వనుచు
 “దిక్కులు చూడక చక్క ర” మనుచు
 “నెక్కడితరు వచ్చు! యింతి! నీ” కనుచు
 “మానినీ! బసవన్న మహిమ యి”దనుచు
 “మానుగాభక్తుల మఱిచూత” మనుచు
 “నిట్టి సందడి గలదే యెందు” ననుచు
 “దట్టాడ టటు వేగ తరుణి! ర” మనుచు
 “గంటివే బసవయ్యఁ గమలాయతాక్షి!
 “గంటినేమోక్షంబుఁ గంటిఁగా” కనుచు
 “జూచితే! పోదమాసుకుమారి!” యనుచు
 “జూచుచుండఁగఁ బోవ సొగయునే” యనుచు
 వచ్చువారును జూచువారును గట్ట
 నిచ్చువారును జూచి యేఁగెడువారు
 బోరిఁబోరిఁ దెచ్చి విభూతివీడ్పంబు
 లరుదొంద బసవయ్య కర్పించువారు
 నంగన ల్వివిధపుష్పాంజలు లిచ్చి
 మంగళారతు లెత్తి మహి మ్రొక్కువారు
 “స్వస్తి దీర్ఘాయువు శంకర!” యనుచు
 బసవ—5

బ్రస్తుతిదీననల్ పచరించు వారు
 హృద్యంబుగా గీతగద్యపద్యములఁ
 జోద్యతరంబుగా స్తుతియించువారు
 వారివారిక కయివారముల్ నేయు
 వారును నలిరేగి తారాడువారుఁ
 గలకలంబులకు డగ్గఱక హర్తాన్యగ్ర
 తలములపై నుండి దర్శించువారు
 నం దొకయెడ విముగ్ధాంగన యచటి
 సుందరులకు సన్నసూపి యిట్లనియె
 “పంచిన వివిధవాద్యంబులుఁ దమ్మ
 టంబులు నిస్సహణంబులు నెలగ
 నందంద చాగు బళా! యంచు నేఁగు
 నందికోలలవారు ముందటిగములు
 నెల్ల వెల్లెల్లుల కెల్లయై పరగు
 నల్లహయారూఢ మవ్వీరగణము
 చక్కగా నావ్రేలిచక్కటినడుమఁ
 బెక్కువిధంబులం దక్కజం బగుచు
 వేడుకఁ గోలాట మాడెడువారు
 గూడలిత్రిపురాంతకుని కొల్వవారు
 గెడఁగూడి పసిఁడిగిర్గిటకేళికలను
 గడుకొప్పు సొన్నలికపురంబువారు
 చేరువ నాడెడుపేరణివిధము

సౌరాష్ట్రనాయకుసంప్రదాయంబు
 వేడుకఁ బ్రతిజోక లాడెడువారు
 గూడలి సంగయ్య కొలువునర్తకులు
 పాడుచు నట విండ్లపై గజైసరువు
 లాడెడువారు రాయనికొల్వవారు
 సంగతి నేగు తురంగసంఘముల
 పింగల బిజ్జలు ముంగల నొప్పు
 వరగజారూఢులై యరుదెంచుచున్న
 పరమమాహేశ్వర ప్రకరంబునడుమ
 శివభక్తజనులమీఁదిన దృష్టు. గాంగ
 సవిరయసభమాసక్తి మ్రొక్కుచును
 నలఘుసన్నానికలాపాంశులు ప్రజ్వ
 రిలు మాక్కిచ్చిత్రములగమి నీడ
 నతమంత్రిజనశిరోనాయకరిత్న
 వితతి. గూడిన పదాన్వితనఖములను
 నెలమిఁ దలిర్చు భద్రేభంబు నెక్కి
 యలరారుచున్నట్టి యలఘహామహానిఁ
 గారుణ్యమూర్తి నిక్రమచక్రవర్తిఁ
 జాననిర్మలకీర్తి సత్యప్రపూర్తిఁ
 గలియుగరుద్ర సత్కరుణాసముద్ర
 విలసనభద్ర సద్వివయనిర్ణిద్ర
 ధీరు సద్భక్తిశృంగారు నేకాంగ

వీరు నాబసవకుమారుఁ జూచితిరె”
 అనవుడు నందఱుఁ గని యిట్లు మ్రొక్క
 వనితకు మఱియొక్కవనిత యిట్లనియె
 “నలినాక్షి! యీతఁడే నందీశమూర్తి
 పొలఁతి! యీతఁడె త్రిభువనపావనుఁడు
 వనిత! యీతఁడె భాగ వాడ మాదవ్య
 మునునొమిపడసినయనుఁగుఁబుత్తుండు
 పడఁతి! యీతఁడె మనబలదేవమంత్రి
 కడుఁ గూర్చి యిచ్చిన కన్యకమగఁడు
 సన్నతాంగి! యితఁడె సంగయ్యదేవు
 మొన్నఁ బల్కించిన ముల్లోకనతుఁడు
 మడఁది! యీతఁడె యిమ్మనుజేశుచేతఁ
 గడునొప్పుమన్నన పడసినయతఁడు
 కన్నులపండు వీయన్నఁ జూచినను
 బన్నుగా జిహ్వాలపండువు వొగడ
 నిట్టిధన్యల మాదుమే నేడు మనల
 పుట్టువు సఫలతఁ బొందె నెంతయును”
 నని యిట్లు చెప్పుచునడుగుచు జనులు
 వినుతింపఁగా బురి వెసఁ జొచ్చునెడను
 జగతీతలేశుండు నగరోపఁర
 మగుడు నాబసవయ్య నర్థిఁ దోడ్కొనుచుఁ
 బరిమితభటమంత్రి పరివృతుం డగుచు

నరుదెంచి భవనాశ్రయాభ్యంతరమున
మున్నున్న శుంక్రలు పన్నిద్దఱకును
గన్నాకుగాఁ బెద్దగద్దయ నునిచి
వరవస్త్రభూషణోత్కరము లర్పించి
యరుదొంద బసవయ్య కాతఁ డిట్లనియె

“సకలసామ్రాజ్యపూజ్యస్థితి కెల్లఁ
బ్రకటింపఁగా నీవ పతి వట్లుఁ గాక
నాయర్థమునకుఁ బ్రాణమునకుఁ బతివి
వేయును నేల్ల? నీవే నేను బసవ!

నిన్ను నమ్మితి” నంచు నెయ్య మెలర్ప
మన్నన బిజ్జలత్తాధీశుఁ డనిన

“సకలలోకై కరక్షకుఁ డగుశివున
కొక నిన్ను రక్షించుటకు నెంతవెద్ద
కావున మాల్సింగదేవుభక్తులకు

నేవేళ వెఱచుండు మింతియె చాలు
నీరాజ్య మేలించు టిది యెంతవెద్ద
నీరధి మేరగా నిన్ను నేలింతు”

నని యూఱడిల బసవనదండనాథుఁ

డనుకూలుఁడై పల్కు నంత బిజ్జబుండు

మఱియుఁ గట్టఁగనిచ్చిమహానీయలీలఁ

గొఱలునెయ్యమున వీడ్కొలిపె, వీడ్కొలుపఁ

గా బసవఁడు భక్తగణములు దాను

నాబలదేవనాయకుని నగళ్లు
 తనకు నిజాలయ స్థానమై గుండ-
 దననియోగము గొల్వఁ దాఁ జనుదెంచి
 లాలితలింగ కేళీలసన్నతిని
 లీలానుకూల సచ్చీలసంపదల
 వనుదినవర్ధమానైశ్వర్యుఁ డగుచు
 జనపతిరాజ్యంబుఁ జక్కఁజెట్టుచును
 దెసలెల్ల సత్కీర్తిఁ బరింపుచున్న
 బసవనిపూనిక బాసయెట్లన్న

❖ బసవేశ్వరుని బాస ❖

శివరాత్రి నిత్యంబు చెల్లించుబాస
 శివభక్తు లెల్లను శివుఁ డనుబాస
 భక్తుల యెగ్గులు పట్టనిబాస
 భక్తులకుల మెత్తిపలుకనిబాస
 మృడునైన నొకఋణి యడుగనిబాస
 యడిగిన యర్థంబు గడపనిబాస
 చీమంతయైన వంచించనిబాస
 యేమి వేడిన నడుగిడ కిచ్చుబాస
 పలుకట్ల నడవడిఁ బాలించు బాస
 తలఁపెట్టు లట్టుల పలికెడుబాస
 పలికి బొంకనిబాస వాలివోనిబాస
 చల మెడపనిబాస సలిపెడిబాస

తప్పఁ ద్రొక్కనిబాస దరలనిబాస
 యెప్పుడు భృత్యత్వ మెడపనిబాస
 కలనైన శివునకు గెలు పీనిబాస
 గెలుపు భక్తుల కిచ్చి కీడ్పడుబాస
 పరసతివై దృష్టి వఱపనిబాస
 పరధనంబుల కాసపడకుండుబాస
 పరనింద నెయ్యెడఁ బొరయనిబాస
 పరమర్థ కర్తముల్ వలుకనిబాస
 పరసమయంబులఁ బరిచూర్చుబాస
 పరవాదులను బట్టి భంజించుబాస
 హరదూషణకుఁ జెవు లాననిబాస
 హరగణానర్పితం బంటనిబాస
 హరగణపరతంత్రుడై యుండుబాస
 హరభక్తు లెట్లన్న నట్లను బాస
 జంగమంబును బ్రాణలింగ మన్నాస
 వెంగలిమనుజుల వే డనిబాస
 భవికీఁ మ్రొక్కనిబాస భవి కీనిబాస
 భవబాధలకు నగఁగడకుండు బాస
 విషయేంద్రియములకు వె న్నీనిబాస
 విషమషడ్వర్గంబు విరియించుబాస
 వేదోక్తభక్తి సంపాదించుబాస
 యాది శివాచార ములరించుబాస

శిర మట్టఁబాసిన శరణనుబాస
 శిరమున కట్టవాసిన మ్రొక్కుబాస
 ముట్టినచో వెన్న మెట్టనిబాస
 యిట్టివన్నియుఁ దుదముట్టించుబాస
 బసవనిచరితంబు బసవఁడే యెఱుఁగు
 వసమె యెవ్వరికైన వాక్రువ్వఁ దలఁచ
 ధీరంబుకట్ట గంభీరంబుతిట్ట
 సారాధములప్రోక జ్ఞానాన్ని కాఁక
 ప్రతిసలగుడ్డ విశ్రుతభక్తిగడ్డ
 వ్రతములపంట వైరాగ్యంబుపెంట
 సత్యంబుకలను ప్రసాదంబుకొలను
 కృత్యంబుతాఁప యకృత్యాభిఠేప
 వేదాంతములపాటి విద్యలమేటి
 నాదంబుక్రోలు సమ్మోహంబుకీలు
 శాంతతనెలవు యీశ్వరుకట్టినలవు
 దాంతతకలిమి నిత్యత్వంబుబలిమి
 వినయంబుతేట వివేకంబుకోట
 యనురక్తియిల్లు నుదాత్తతపెల్లు
 తత్త్వంబుతీగ మహత్త్వంబుచేగ
 సత్త్వంబువెన్ను నాస్థానంబుచెన్ను

—ॐ బసవేశ్వరుని దర్శింప శివభక్తు లరుదెంచుట ॐ—

బసవఁడు కేవలభక్తుండె యనుచు

వసిగొని లోకముల్ వర్జననేయ
 నొక్కొక్కనియమంబు నిక్కంబుగాఁగఁ
 జక్కన దర్శింపఁ జను దెంచువారు
 చేకొన్న ప్రతములు చెల్లించు వారు
 ప్రకట ప్రతబుద్ధిఁ బఱు తెంచువారు
 “ఖ్యాతుఁడో భక్తిసమేతు ఁదో యరసి
 చూతముగాక!” యంచును వచ్చువారు
 “బసవనిచేఁ బూజ వడయుద” మనుచు
 నెసకంబు దళుకొత్త నేతెంచువారు
 “నతనిఁ జూచినఁ జాలు నభవునిభక్తి
 యతిశయంబగు” నని యరు దెంచువారు
 బసవతీర్థం బేఁగుపరస యనంగ
 వసిగొని యిలఁ గ్రీక్కిటిసి వచ్చువారు
 కరితురగాందోళవిరచితానేక
 వరరథారూఢులై యరు దెంచువారు
 ప్రకటరుద్రాక్షసన్నకుటవర్ధనులు
 సకలాంగభసితాదిశాసనధరులు
 విరచితవస్త్రోపవేష్టితమకుటు
 లురుజటాజూటవిస్ఫురితశాసనులు
 కక్షకరస్థలకంఠోత్తమాంగ
 వక్షస్థలాదికవరలింగధరులు
 నుతసంయమిశ్వరు లతుల ప్రతఫు

లతిశీలు రితరపాకాదివర్జితులు
 సుఖావితులు భవిజనసమాదరణ
 సుఖావనాదిసంసర్గవర్జితులు
 పరశివధ్యానైకపరతంత్రవతులు
 నిరవధిలింగైక్యనిష్ఠి తేంద్రియులు
 స్వచ్ఛలింగాన భవేచ్ఛాత్మసుఖులు
 ప్రచ్ఛన్నలాంఛను బ్రహ్మకటలాంఛనులు
 నటకులు గాయకుల్ నవరసాత్మకులు
 పటుకళావేదులు బహుళాస్త్రమతులు
 వాదులు దార్మికుల్ వరకపుల్ దత్త్వ
 వేదులు వేదార్థవాదు లాదిగను
 నెడనెడ నిబ్బంగిఁ గెడఁగూడి నడవఁ
 బుడమి యొక్కట నొడ్డగెడవయ్యె ననఁగ
 ఖండేందుధరుభక్తగణము లిబ్బంగిఁ
 దండతండంబులు దా రేఁగుదేర
 విలసితమృగమదకలితమార్గముల
 వెలుఁగుముక్తాఫలంబులస్మగ్గు లమర
 ముకురపల్ల వమణిముక్తాఫలాది
 మకరతోరణములనికరంబు లలర
 ఖ్యాతిగా వృషభసమేతమై యొప్పు
 కేతనానీకముల్ గ్రీక్కిఱియంగ
 నాతతవ్యాసహస్తాకృతి నున్న

వాతపూరణములు వడిఁ గ్రాలియాడ
 నుడువీధిఁ గప్పి సమున్నతలిల
 నడపందిరులు వెలిగొడుగులుఁ దనరఁ
 దతవితతాదివాద్యంబులు మ్రోయ
 నతిశయంబుగ విన్ను లంతంత నమరఁ
 బాయక “చాగుబభా!” యనుశబ్ద
 మాయతి నాకసమంది మూర్తిల్లఁ
 బ్రతిపినంబును భక్త బండాదిబసవఁ
 డతిభక్తిరతి మతి సంకురింపఁగను
 శాశ్వతఘనలింగసంపద మెఱసి
 యీశ్వరభక్తుల ని శ్లైదుర్కొనుచు

— బసవేశ్వరుని శివాచారసిరతి —

మంగళహారోదితాంగవిక్రియల
 సంగతి నాత్మ నుపొంగి యుపొంగి
 భయభక్తియుక్తిఁ దద్భక్తాంఘ్రిచయము
 పయిఁ జక్రఁజాఁగిలఁబడిమ్రొక్కి మ్రొక్కి
 పటుతరసద్భక్తపాదాబ్జరేణు
 పటలపర్యంకంబుపైఁ బొర్లి పొర్లి
 హరభక్తనికరదయామృతవృష్టి
 పరిగొని కురియఁ దొప్పఁగఁ దోఁగి తోఁగి
 యొడయలదివ్యపాదోదకవార్ధి
 నడునీటఁ గడువేడ్కఁ బడి తేలి తేలి

వరభక్తసందోహపరితోషితార్థ
 పరమసపర్యసంపద వ్రాలి వ్రాలి
 మతిలింగజంగమోచితపరతత్త్వ
 సతతశివార్చనారతి సోలి సోలి
 శరణనిర్మలనిత్యసత్యప్రసాద
 వరసేవనక్రీడ వడిఁ గ్రాలి క్రాలి
 చారువచోవిలాసంబులఁ దనర
 నోరార వారి సన్నుతిసేసి చేసి
 వారిమనోలత వడిఁ జొట్టి చుట్టి
 సౌరగాంధర్వరసముఁ గ్రోలి గ్రోలి
 దరహాసితాస్యవిస్ఫురణయుఁ దనర
 హరగణాస్థానంబునం దాడి యాడి
 నిక్కంపుభక్తికినిక్కయైతన్నుఁ
 దక్కి యెంతయుభక్తిఁదాఁజొక్కిచొక్కి
 యనవరతము నీప్సితార్థుల కర్థిఁ
 దనుమనోధనము లప్పన సేసి చేసి
 యందంద పరమతత్త్వానుభవాద్ధు
 లం దత్త్వసౌఖ్యజలధి ముంచి ముంచి
 ప్రవిమలభక్తిసంపత్సుఖార్థులను
 బ్రవిమలభక్తిసంపదఁ దేల్చి తేల్చి
 యారంగఁ గామసుఖాపేక్షీతులను
 శ్రీ(స్త్రీ?)రత్నరాజిఁ బూజించి పూజించి

వరరత్న భూషణోత్కరధనార్థులను
 వరవస్త్ర భూషణావళిఁ దన్ని తన్ని
 రాజసదుపచారపూజనార్థులను
 రాజసదుపచారరతిఁ గొల్చి కొల్చి
 యష్టాంగభక్తిక్రియాసుఖార్థులను
 సష్టాంగభక్తిక్రియలఁ బూన్చి పూన్చి
 శీలసంబంధులశీలంబు లెఱిగి
 శీలసంబంధసుస్థితి నుంచి యుంచి
 నియమప్రతాధికనిష్ఠితాత్మకులఁ
 బ్రియవస్తుసమితి నర్పించి యర్పించి
 బసవఁ డీ క్రమమున భక్తిసామ్రాజ్య
 మెసకంబుతోఁ జేయునెడ లసత్ప్రీతి
 “ముప్పుంట నోగిరంబులుఁ బదార్థములుఁ
 దప్పక కావళ్ల నెప్పుడుఁ బంప
 వెండి వేశ్యలయిండ్ల నుండి భోగించు
 మిండజంగములు పండ్రెండువే లనిన
 నున్న జంగమసంఖ్య మున్ను రూపించి
 యొన్నంగ శత్రుమే యీశునకైన”
 ననుచు భక్తాసీక మచ్చెరువంద
 ననయంబు భూతిశాసను లాదిగాఁగ
 నెల్లభక్తావళి కీప్సితార్థములు
 నెల్లించుచును భక్తి నేయుచున్నెడను,

—ॐ బసవని మేనల్లుడు చెన్నబసవని మహిమ ॐ—

బరమేశుభక్తియ ప్రాణమై పరగు
 తరుణి యానాగాంబచరితనూభవుడు
 ప్రస్తుతింపఁగ నొప్పుబసవకారుణ్య
 మాస్తసంభూతప్రశస్తదేహుండు
 నసదృశభక్తియోగాత్ముండు చెన్న
 బసవండు గురుభక్తిపాత్రోత్తముండు
 సర్వాంగలింగి సంసారనిస్సంగి
 గర్వాపహరి వ్రాక్తనశివాచారి
 సారగుణాన్వేషి సరససంభూషి
 కారుణ్యరాశి లింగమనఃప్రవేశి
 యగణితసుఖశీలి యతిదయాశాలి
 నిగ మార్థసంవేది నిచితప్రమోది
 విరహితోభయకర్తి వరలింగధర్మి
 యరివర్గసంహరి యాత్మోపకారి
 లింగాభిమాని యభంగు జ్ఞాని
 సాంగత్యసువిధాని సతతావధాని
 పరమానురాగి సద్భక్తిసంభోగి
 విరసభవత్యాగి విమలాత్మయోగి
 సత్యసల్లాపి ప్రసన్నస్వరూపి
 నిత్యప్రతాపి వినిర్గతపాపి
 యీశ్వరమూర్తి యతీంద్రియవర్తి

శాశ్వతకీర్తి ప్రసాదప్రభూర్తి
 యనఁగ నిట్లొప్పారి యతలితమహిమ
 సనుదినవర్ధమానాంగుడై యుండ
 “బసవనిశ్రీపాదబిసరుహంబులకు
 నసలార నిత్యంబు నర్చు లిచ్చుచును
 మించినభక్తిమై మేనరోమాంచ
 కంచుకం బధికసమంచితంబుగను
 గద్గదకందుడై కనుంగవ సుఖస
 ముద్గతాశ్రువు లొల్కు నుత్సుకలీల
 సప్రాణలింగలింగప్రాణమధన
 సుప్రసన్నానుభవప్రాప్తి బొంది
 నలిగొనమర్కటన్యాయంబునందు
 ఫలమునఁబొంది సోపానంబులు డిగి
 వెను బొందఁగలుగువాయసఫలన్యాయ
 మసలారఁగాఁ జరిత్థాత్తం బొంది
 గురుభక్తిఫలసారగుహ్యప్రసాద
 వర సేవనాసుఖపరవశలీలఁ
 గమనీయమొంద లింగంబు ప్రాణంబు
 రమణఁ బ్రసాదపూరంబు దేహంబు
 దిరమగుశుద్ధభక్తియు మానసంబు
 హరగణానుభవసౌఖ్యంబు ధనంబు
 నిటు గూడ నన్నియు నేకమై కాదె

పటుతరంబుగఁ జెన్న బసవఁడై వేర్చె
 భవ్యలింగమున కేగ్గడఁ బ్రాణ మగుచు
 నవ్యప్రసాదంబునకు రుచి యగుచు
 జంగమభక్తి కాశ్రయపదం బగుచు
 మంగళప్రాప్తికి మందిరం బగుచు
 గుటిగా కవాఙ్మనోగోచరం బగుచు
 వఱలెడు శివతత్త్వవల్ల భుషహిమ
 బిలిబిలితలఁపులవలన ఎర్తిల్లి
 మొలచిన తమతమకొలఁదిమాటలను
 వినుతించుటెల్లను వెలితియ కాదె
 పనుగొన నాచెన్న బసవన్న నెలవు
 కావున బసవఁడె గణుతింప నెఱుంగు
 భావింప నాచెన్న బసవన్న మహిమ
 బసవనిమహిమయు భాతిగాఁ జెన్న
 బసవఁడె యెఱుంగుఁ బెంపెనఁగఁ గీర్తింప”
 నంచు భక్తానీక మచ్చెరువంద
 నంచితభక్తిసమగ్రత మెఱసి

— చెన్న బసవన బసవేశ్వరుని స్తుతించుట ౧ —

“ శాశ్వత ! సర్వజ్ఞ ! శశ్వద్గుణాంక !
 విశ్వేశ ! శ్రీగురవే నమో ” యనుచు
 “ సద్యః ప్రసన్నాననద్యవేదాంత
 వేద్యాత్మ ! శ్రీగురవే నమో ” యనుచు

“దత్తకైవల్య! యుదాత్తసదృశీ
 విత్తేశ! శ్రీగురవే నమో” యనుచు
 “నమిత పరంజ్యోతిరాకార దివ్య
 విమలాంగ! శ్రీగురవే నమో” యనుచు
 “స్థిరతరస్పష్టిస్థిలయప్రపంచ
 విరహిత! శ్రీగురవే నమో” యనుచు
 “సకళ నిష్కళ చరాచరరూపవిగత
 వికృతాంగ! శ్రీగురవే నమో” యనుచు
 “నాద్యంతరహితనిత్యామలతేజ!
 విద్యాత్మ! శ్రీగురవే నమో” యనుచు
 “నధ్వషట్కూటీత! యతిపాతకౌఘ
 విధ్వంస! శ్రీగురవే నమో” యనుచు
 “మోక్షార్థిరక్షణదక్షకటాక్ష
 వీక్షణ! శ్రీగురవే నమో” యనుచు
 “నజ్ఞానతిమిరసంహారార్థదత్త
 విజ్ఞాన! శ్రీగురవే నమో” యనుచు
 “ధన్యాత్మశిష్యమస్తకకృపాహస్త
 విన్యాస! శ్రీగురవే నమో” యనుచు
 నఘవారణార్థశిష్యజనోపభుక్త
 విఘనస! శ్రీగురవే నమో” యనుచు
 నశ్రాంతభక్తజనాత్మాగబుజాత
 విశ్రాంత! శ్రీగురవే నమో” యనుచు

ననకు గురుప్రసాదామృతహృదయ
 వినివాస! శ్రీగురవే నమో" యనుచు
 భ్రాజిల్ల నాచెన్నబసచఁ డబ్బసవ
 రాజును దనగురుఁ బ్రస్తుతిసేయ

❖ అల్లమప్రభుని రాక ❖

నంత నల్లమప్రభు వనుసంయమిశుఁ
 డంతకాంతకమూర్తి యతులితికీర్తి
 నిర్మూలితోద్రిక్తదుర్మలుఁ డుభయ
 కర్తనికృంతనకర్తకర్తరు డు
 వైరాగ్యసంసారవర్జితాత్మకుఁడు
 దూరదృష్టాదృష్టచారుచర్యుండు
 ద్వానప్రతిగ్రహహీనవర్తనుఁడు
 మానావమానసమానకీర్తనుఁడు
 సమలోష్టకాంచన సమసుఖదుఃఖ
 సమమిత్రశాత్రవ సద్భావనుండు
 సప్తధాతుమదాదిసర్వాంగగుణవి
 లుప్తచిత్తుండు సంసుప్తిదూరుండు
 కాలసంకల్పవికల్ప మహేంద్ర
 జాలప్రపంచనిర్మూలనశాలి
 పరమశివానందపరవశీభూతుఁ
 డురుముక్తకేశయుతోత్తమాంగుండు
 దివ్యానిమిషసుధాదృష్టి గోచరుండు

భవ్యుండు గాంధర్వపండితోత్తముండు
 ఆంతరయాగనిరంతరయోగ
 వంతుఁ డనంత వేదాంతవేద్యుండు
 నిశ్శరీరి శరీరి నిర్నామి నామి
 నిశ్శబ్ది శబ్ది వినిర్భావి భావి
 ద్వైతయోగక్రియాద్వైతయోగక్రి
 యాతీతయోగక్రియాస్వీతుఁ డనంగ
 ముల్లోకములఁ దేటతెల్లయై భక్తి
 కెల్లయై స్వేచ్ఛావిహీనకృత్యమున
 లీలఁ గరస్థలలింగవిన్యస్త
 లో లేక్షణానందకేళిఁ దన్మఱచి
 యిది యేలు వల్లంబు నిదిసెట్లు గట్టు
 నిది దెర్వడవియనిమదిః దలంపుడిగి
 యరుదేర నన్నియు సంతంతఁ దొలఁగి
 తెరువిచ్చుటకు నరు లరుదని పొగడ
 బసవనియసమ విభ్రాజితభక్తి
 రసవార్ధి వెల్లివిరిసి నిట్టవొడువ
 వచ్చెఁ దద్వీచిప్రవర్తితం బగుచు
 వచ్చువహిత్రంబునడువును బోలె
 నిచ్చ రత్నపరిక్ష యెఱిగి చేపట్టు
 బచ్చునుబోలె నబ్బసవయ్యప్రభువు
 భావంబు సంగయ దేవునియంద

భావనఁ బొరయుడు భక్తిమై మ్రొక్క
 రుచిరరత్నప్రభానిచితమై యున్న
 యచలితస్వర్ణసింహాసనం బెక్కి
 ప్రభువున్న, నంగప్రభాపటలంబు
 లభినుతిఁబొందె దిశాంతరాళముల
 నొడల జీవము గల్గియును లేనివాని
 నడగల్గియును వర్తనము లేనివానిఁ
 గన్నులు వ్రేఁగులుగాఁ గలవాని
 మున్ను లింగమ ప్రాణముగ నున్నవానిఁ
 జేతనుం డయ్యు నిశ్చేష్టలవాని
 ఖ్యాతి లేకయు నుతిఁ గడచన్నవానిఁ
 బలుకుల మీఱిన బాసలవానిఁ
 దలఁపులదాఁటిన తత్త్వంబువాని
 గుణహీనుఁ డయ్యును గుణమిచ్చువానిఁ
 బ్రణవాత్తుఁ డయ్యు నేర్పడియుండువానిఁ
 గని శరణుచు గద్గదకరఁ డగుచుఁ
 గనుఁగవ హర్షాశ్రుకణములు దొరుగ
 బసవఁ డల్లంతటఁ బ్రణమితుం డగుచు
 నసలార సముచితాభ్యర్చితుఁ జేసి
 లింగతూర్యములు నెలంగ నుప్పొంగి
 మంగళారతు లెత్తె మహిఁ దత్త్వణంబు

॥ ౧౪ ॥

—॥ అల్లమ ప్రభునికి విందువెట్టుట ॥—

చుక్కెరం బిడి పంచభక్ష్యైన్నములును
 నెల్లవదార్థముల్ మొల్లంబుగాఁగ
 వడ్డించి యబ్బసవం డర్థి దొడ్డ
 దొడ్డకల్లుగఁ జేసి తొడిఁదొడిఁ బట్టి
 హరునకుఁ దొల్లి యా సురియచొడరసు
 కరమర్థి నందిచ్చుకరణియుఁ బోలె
 నందిచ్చుచుండంగ నర్థిఁ జేసేత
 నందికొంచును బ్రభు వారగింపంగ
 బంబి లక్షయు నెనుబదివేలు జంగ
 మంబుల కనుచు సమగ్రత దనర
 నటమున్న చేసినయప్పదార్థంబు
 లిటుగూడ సమయుడు నెట్లొకొ యనక
 యేనకా కొగిరం బింక నీ కనుచుఁ
 బూని యూకింపఁ బ్రభువు మెచ్చి యంతఁ
 “గో”యని భక్తనికాయంబు వొగడ
 “హో” యని సత్కృపాయుక్తి వొల్పార
 “బాపురే! బసవ! సద్భక్తసంత్రాణ!
 బాపురే! బసవ! సద్భక్తిధురీణ!
 నల్లవో! బసవ! యనశ్వరకీర్తి!
 నల్లవో! బసవన్న! నందీశమూర్తి!
 అమృతంబునందు దివ్యంబగుచేగ

విమలమాణిక్యగర్భమున దీపంబు
 చెఱకున బండు వసిడిఁ గమ్మదనము
 గొఱయైనమలయజకుజమునఁబూవు
 చిత్తరువునకును జీవంబుఁ బసిడి
 పుత్తలికిని బ్రాణమును నిక్కువముగఁ
 బుట్టినయట్టుగాఁ బుట్టితికొడుక !
 నెట్టణ భక్తికి నిలుకడయగుచు
 నాదుబసవ ! దండనాయకబసవ !
 యాదిబసవ ! యసంఖ్యాతులబసవ !
 భక్తులబసవ ! యాప్రమథులబసవ !
 ముక్తికులబసవ ! నాముద్దులబసవ !
 సంగన బసవ ! ప్రసాదంబుబసవ !
 జంగమంబుబసవ ! సత్యంబుబసవ !
 పండితబసవ ! సత్పాత్రంబుబసవ !
 బండారిబసవ ! సౌభాగ్యంబుబసవ !
 తత్త్వంబుబసవ ! మహత్త్వంబుబసవ !
 సత్త్వంబుబసవ ! నిత్యత్వంబుబసవ !
 వృషభంబుబసవ ! సంవిజ్ఞోతిబసవ !
 విషకంరుబసవ ! వివేకంబుబసవ !
 తజ్జ్ఞులబసవ ! తత్త్వజ్ఞులబసవ !
 స్రాజ్ఞులబసవ ! సర్వజ్ఞులబసవ !
 సిద్ధులబసవ ! ప్రసిద్ధులబసవ !

శుద్ధులబసవ ! ప్రబుద్ధులబసవ !
 బసవయ్య ! బసవన్న ! బసవకుమార
 బసవ ! బసవరాజ ! బసవలింగంబ
 వడిఁ బొలుజలమువ కొడలెల్లఁ గాల్లు
 వడిఁ గాలుచిచ్చున కొడలెల్ల నోళ్లు
 వడి వీచుగాడ్పున కొడలెల్లఁ దలలు
 వడిఁ జేయుబసవ ! నీకొడలెల్ల భక్తి
 'బసవా' యనఁగ విన్నఁ బాన లొండేల ?
 పసులకునైనను బ్రబలదే భక్తి ?
 'బసవా' యనఁగ విన్నఁ బాన లొండేల ?
 పసిబాలురకునైన నెసఁగదేభక్తి
 'బసవా' యనఁగ విన్నఁ బాన లొండేల ?
 యసమాక్షునకునైన నలరదే భక్తి
 "బసవా" యనెడిభక్తిపరులఁ జూచినను
 నెసఁగుపటులకైన నింపదే భక్తి
 "బసవా" యనెడు భక్తిపరులచేరువను
 మసలు జంతువులకు నెసఁగదేభక్తి
 "బసవా" యనినఁ జాలుఁ బానలొండేల ?
 యసలార విషమైన నమృతంబుగాదె ?
 "బసవా" యనినఁజాలుఁ బాన లొండేల ?
 పసిగ మైఁగులిశంబుగుసుమంబుగాదె ?
 "బసవా" యనినఁ జాలుఁ బాన లొండేల ?

వసుధ శత్రులు మిత్రవర్గంబుగారె?
 “బసవా” యనినఁ జాలుఁ బాన లొండేల?
 వెసఁ గాలుకార్చిచ్చు వెన్నెలగాదె?
 లింగై క్యసౌఖ్యకేళీలోలభక్తి
 జంగమస్తానానుసంధానశక్తి
 యుభయప్రసాదసంయోగోపభుక్తి
 త్రిభువనంబుల నున్నదే యితరులకు”
 నని వెక్కుభంగుల నగ్గింపుచుండ
 ననుషక్తి నా బసవనకుమారుండు
 మిక్కిలిసద్భక్తి మిక్కుటంబుగను
 మ్రొక్కుచు నంసంద మోడ్పుంగే లమర
 “భక్తవత్సల! పరాపర! పరమాత్మ!
 ముక్తివల్లభ! దివ్యమూర్తి! సర్వజ్ఞ!
 ప్రభువ! జంగమలింగ! ప్రమథాగ్రగణ్య!
 ప్రభువ! సంగయదేవ! పరమానురాగ!
 కారుణ్యనిధి! సమగ్రత సూపి నీకు
 నారసింపంగఁ బెట్టునంత భక్తుండనె?

— పార్వతి ప్రణామములు విందుపెట్టు కథ —

కైలాసమునఁ దొల్లి గణకంఠుఁ గొలువ
 కైలేంద్రకన్యక సనుదెంచునెడను
 మారారి యట్లు ప్రణామవర్గమెల్ల
 నారంగ సారూప్యధారులై యున్నఁ

బరమేశుఁ డెవ్వఁడో ప్రమథు లందెవరో ?
 యరుదెంచి యెఱుంగలే కంబిక నిలువఁ
 బార్వతీసం దేహభావన యెఱింగి
 పార్వతీశుఁడు దక్కఁ బ్రమథు లక్షణము
 తమతమతోంటిరూపములు వోవిడిచి
 రమణ నొండ్రిండురూపములు వొల్పార
 గోమేషవానరకుక్కుటముఖులు
 సామజశరభోష్ట శార్దూలముఖులు
 మహిషాశ్వసారంగమార్జూలముఖులు
 నహి కేసరివరాహవిహగాదిముఖులు
 ద్విముఖచతుర్ముఖ త్రిముఖైకముఖులు
 సముఖపంచముఖసహస్రాదిముఖులు
 లంబోష్ఠలంబాక్షలంబనాసికులు
 లంబోదరులు నతిలంబకర్ణులును
 గజకర్ణు లజకర్ణు లజితకర్ణులును
 విజయఘంటాకర్ణ నీరకర్ణులును
 బాహూరుముఖులును బాహూరుతనులు
 బాహూరుపాదులు బాహువక్త్రులును
 బహుబాహుబహుపాదబహుతాుజిహ్వ
 బహువర్ణ బహుకర్ణ బహురూపధరులు
 నై యున్నప్రమథగణానేకకోట్ల
 నాయంబ గని యద్భుతాక్రాంత యగుచు

నతులితనిజసహజాకృతి నున్న
 పతికి మ్రొక్కుచును సంస్తుతిపూర్వకముగ
 “విను ప్రమథాధీశ ! వీరలందఱును
 దనమనోధర్మంబు దా రి ట్లెఱింగి
 కామరూపంబు సక్కగఁ దాల్చి రొప్ప
 నీమహా గణముల కెల్ల నీక్షణమ
 పెట్టెడు విందు సంప్రీతిమై భక్తి
 వ్రట్టెడు నంచు విభూతు లిప్పించి
 యరిగి మహాకాళ మనియెడిబయలఁ
 బరగఁ దత్త్వములను పందిరుల్ వెట్టి
 యవికలాజాండంబు లనుభాండములను
 వివిధపక్వాన్నాదివితతులు గూర్చి
 భవ్యకల్పద్రుమఫలపల్లవములు
 దివ్యామృతంబునఁ దివుటఁ దాలించి
 క్షీరేక్షురసదధిఘృతవార్ధికోట్ల
 క్షీరేక్షురసదధిఘృతములు నినిచి
 యకలంకరసరసాయనములు గూర్చి
 సకలదీర్ఘికల వాసన చేసి కలపి
 మఱియుఁ జింతామణిమందిరభిత్తిఁ
 దఱిఁదఱిఁ బదపదార్థములు సీత్రించి
 సురభిసహస్రసుస్థిరజన్మచేశ
 వరదివ్యలోచన వలయువస్తువులు

వెండియు సమకూర్చుచుండంగఁ బ్రమథ
 మండలి ప్రమథకుమారు నొక్కరుని
 “యరయుమా యవసరం బయ్యెనొ కాదొ
 గిరిజాలయంబున కరిగి నీ” వనుడు
 “నవ్వుగాక” యనివచ్చి యంబికఁ గాంచి
 “యవసరంజే” యనియడుగఁగఁదడవఁ
 “బ్రమథుల నిట్టున్నభంగిఁ దోడైమ్ము
 ప్రమథకుమార ! వేపరువున” ననుడు
 “నొక్కింత వెట్టిన నొగి నారగించి
 గ్రక్కునఁ దోడైత్తు గణముల నెల్ల
 నరుగంగఁ జాల నిట్లాకొని” యనుడు
 సరసర లింగావసరముఁ జెల్లించి
 సొంపార గిరిజ వడ్డింప వడ్డింపఁ
 బొంపిరి నోగిరంబులు వదార్థములు
 కులపర్వతంబులంతలు గల్లు సేసి
 నలి నారగింపంగఁ గలపదార్థములు
 నోగిరంబులు సమయాదు వెఱంగంది
 యాగౌరి యత్యద్భుతాక్రాంత యగుచు
 “నెన్నంగఁ బ్రమథులకెల్లఁ గావించి
 యున్నపదార్థంబు లోగిరంబులును
 మానుగాఁ బ్రమథకుమారుఁ దొక్కరుడ
 తా నారగించె జిత్రముసిత్ర ! మింక

నేమిసేయుదు” నంచు నీశ్వరుకడకు
 హైమవతీదేవి యరుదెంచి మ్రొక్కి
 తలవాంచియున్నెడ దరహాసదీప్తి
 వెలయంగఁ బ్రమథుల వినుతి సేయుచును
 “గౌరి ! యిం దొకసిట్టిగణ మిట్టివాఁడు
 తోరంబు గణములగౌరవం బెట్టు
 లవు ‘నసంఖ్యాతా స్సహస్రాణి’యనుచు
 భువి “నేవ మేతన్నిబోధత”యనుచుఁ
 దొడఁగి వేదములు సంస్తుతి సేయఁ బోయి
 నడుచుచు వడవడవడఁకెడి నేఁడుఁ
 గావున ప్రమథు లక్షయు లనపాయు
 లావిర్భవన్తహిమాధ్యు లద్విజులు
 నవ్యయు లనుపము లమరు లక్షరులు
 దివ్యులు భవ్యులు ద్రిభువనస్తుతులు
 సుభగులు సుగుణులు సుమతులు శూరు
 లభవు లప్రతిము లత్యాగందయుతులు
 వేదాంతవేద్యులు విశ్వైకసుతులు
 నాదికారణు లణిమాదిసద్గుణులు
 లింగాంశు లయ్యాదిలింగసంభవులు
 లింగమార్తులు మహాలింగైకతనులు
 లింగాశ్రయులు వ్రాణలింగసంగతులు
 లింగసదర్థులు లింగానుభవులు

లింగగంభీరులు లింగకారణులు
 లింగవ్రతస్థులు లింగచేతనులు
 లింగవినోదులు లింగసంచయులు
 లింగావధానులు లింగాత్మసుఖులు
 లింగాభిమానులు లింగశాసనులు
 లింగసత్ ప్రాణులు లింగతత్పరులు
 సర్వశుభోదయుల్ సర్వాధిపతులు
 సర్వసంపూర్ణులు సర్వకారణులు
 వేయేమి? ప్రమథుల కాయంబు మాకుఁ
 గాయంబుగా కొండుగాయంబు గలదే
 యిం దొక్కప్రమథునియిచ్చ నజాండ
 సందోహములు నెడు జనియించు నిలుచు
 నదిగాక హరివిరించాదిదేవతలఁ
 గుదియింతు రనుటెల్ల నిది యెంతవెద్ద
 తప్ప కిందొక్కఁడు తెప్పవెట్టుడును
 నప్పుడ సర్వసంహార మౌ ననినఁ
 గావున వర్ణింపఁగా నగోచరము
 భావించి చూడ మాప్రమథులమహిమ”
 యంచుఁ బ్రశంసింప నంబికాదేవి
 సంచితమానసాశ్చర్యయై యుండె,
 నట్టిపార్వతీయు మున్నారగింపంగఁ
 బెట్టఁ జాలదు విందు విన్నపాపనికి

దేవ! దేవస్తుత్య! దివ్యలింగాంగ
 భావనాతీత! సద్భావసన్నిహిత!
 శంకర! దురితభయంకర! శౌరి
 పంకజప్రభవాదికింకరోల్లసిత!
 శుభకర! చిన్మయ! జ్యోతిస్స్వరూప!
 ప్రభువ! పరాపర! భక్తవత్సలుండ
 సర్వకల్యాణ! సంసారవిదూర!
 సర్వజ్ఞ! జియ్య! సాక్షాత్సంగమేశ!
 నెట్టణ నిష్ఠించి నీ కారగింపఁ
 చెట్ట నాశక్యమే? పృథుదయా భావ!

—ॐ అల్లమప్రభువు బరవనికి వరము లిచ్చుట ॐ—

యనుచుఁ బ్రశంసించ నల్లమ మెచ్చి
 వినుతదయామృతవనధి నోలార్చి
 “సురభి చింతామణి సురభూరుహములు
 వరపులై యుండంగ వరమిగియెంత
 వెద్ద నా” కనుచు సంప్రీతి సిత్తమునఁ
 దద్ద సంధిలఁ బ్రసాదము గృహ నేసి
 తలఁచిన పదపదార్థములు నేకూడ
 వలె నన్న వస్తువు లిలఁ దాన పొందఁ
 బలికిన బాసయుఁ బాటియై తనర
 నిలిచినమార్గంబు నిలుకడ గాఁగఁ
 బట్టినపదజైనఁ బసిడియై వెలుంగ

ముట్టిపబయలైన మూర్తి నేకొనగఁ
 దెఱవినశివు నైన వెఱవక గెలువఁ
 దఱిమినజంగమధట్టన కోర్వఁ
 జాలు నక్షయలింగసంఘద లిచ్చి
 లీలఁ దత్త్వార్థపష్టేశనం బొలయ
 మోహమాయాదితమోరాశిఁ ద్రుంచి
 దేహేంద్రియాది విద్యేషం బడంచి
 మున్ను దత్త్వస్థితిఁ దన్నుఁ దా నెఱింగి
 తన్నును సత్త్వియోదాతత్తఁగూర్చి
 లీనమై ప్రాణంబు లింగమం దొలయఁ
 గా నాథుఁ డాప్రాణలీనమై యుండఁ
 గా నిరంతరపరమానందసుఖము
 నూనిన శివభక్తియుక్తిమార్గమున
 వడి “దివారాత్రౌచ వర్జయే” త్తనగఁ
 బడుసదాంతర్యోగభాతి గైకొలిపి
 ఘనబహిరంగ శృంగారాంతరంగ
 వినుత ప్రమథన సంవిత్సుఖలీల
 దివ్యానుభవవార్ధిఁ దేల్ప నబ్బసవఁ
 డవ్యయశివతత్త్వ మనువు నెఱింగి
 యుప్పుముల్లియ నీర నుంచినయట్లు
 గప్పురంబున నగ్గి గప్పినయట్లు
 వడగళ్ల వర్షంబు వారాశిఁ గురియు

వడుపునఁ దా లేక వర్తింపుచుండఁ
 బ్రభువుచరిత్రంబు భక్తిమై భక్త
 సభలందుఁ జదివిన సంప్రీతి విన్న
 సరసమంచిత సచ్చిదానంద
 సురుచిరలింగై కృష్ణసుఖము వట్టిల్లు

❖ వంగకాయలు లింగములైన కథ ❖

వెండియు నొకనాఁడు దండనాయకుఁ డ
 ఖండితభక్తివికస్వరలీల
 జంగమార్చన సేయుసమయంబునందు
 దొంగలు బందివెట్టంగ నూహించి
 లింగవంతులు గాని లెంగుల కతని
 యంగణాంతరమున కరుగరా దనుచు
 వంగకాయలు గట్టుకొంగులఁ బొదివి
 లింగసన్నిహితులభంగి వట్టిల్లఁ
 జనుదెంచి యాబసవనదండనాథుఁ
 గని భయంపడి మ్రొక్కఁ గన్నుల నవ్వి
 “లింగవంతులు గానిలెంగుల కీశ్వ
 రాంగణంబున కెట్టు లరుదేర వచ్చు
 నింక భక్తుల కాక యీశ్వరార్చనలు
 కొంకక చేయుఁడు గూర్చుండు”డనిన
 నుల్లముల్ గలంగ నొండొరులఁజూచుచును
 జల్లన గుండె దిగుల్లన నవయ

భావించి “మన మెట్టు బంది జిక్కితిమి
చేవర గలిగెనా చావు దప్పెడిని
మన కింక నెమ్మెయి మగిడిపోఁ బోల”
దని కృతనిశ్చయమై కూరుచుండి
సరసర మును లింగసహితులపోలె
గరములు సాచుడుఁ గట్టుకొంగులను
భంగి నాబసవయ్య భావసంగతిని
వంగకాయలు వ్రాణలింగంబు లయ్యె

—ॐ బల్లెశుమల్లయ్య కథ ॐ—

అట్టిద కాదె మున్వ్యవహార మేఁగి
నట్టిచో లింగాలయంబు లేకున్న
“సంతతలింగ సంస్పర్శన నియమ
మంతరించినఁ జచ్చునఁటె నెట్టి” యనుచుఁ
గుంచితమతిఁ బూరిగుడి వన్నియచటఁ
గుంచంబుఁ గొండగోఁగులఁ బూజనేసి
“కఱకఁతుగుడి యిదెకంటి మే”మనుచుఁ
బెఱికెనె ట్లాతనిఁ బిలిచి చూపుడును
నాయతభక్తి “శివాయ నమోన
మో” యని యందంద మ్రొక్కిముష్టాట
వలగొని యింటికి వచ్చి కుడ్చుడును
“నిల లింగ మనుచు నిహి! మల్లభావ
గుంచంబునకు మ్రొక్కికుడిచెఁ బొట్టారఁ

గుంచంబుఁగొనిరండుగొలువఁగవలయు
 నాఁకటి కక్కఱకై నదె వేల్పు
 వేకువఁ గుంచంబు వెండియు వలయు”
 ననుచు నాశివదేవు నపహసింపంగ
 “వినఁ గూడ”దని చేయి వీచులఁ జేర్చి
 “చా!కుక్కలార!సాక్షాత్లింగమూర్తి
 గాకకుంచమె?యెటుంగక మొటింగెదరు
 నమ్మరే రండు పినాకిఁ జూపెదను
 గ్రమ్మన” నని యేఁగఁగాఁ దొంటియెడను
 బ్రాకారమును ముఖభద్రమంటపము
 శ్రీకరంబుగ స్వర్ణశిఖరంబు గుడియు
 విరచితంబై యొప్పు వృషభేంద్రుఁ డెదుర
 నరయఁ గుంచము లింగ మయ్యెనతండు
 నెల్లలోకములను బల్లేశుదేవు
 మల్లయ్యనా నొప్పె మఱి యట్లుఁగాక

— కాటకోటని కథ —

కాటకోటండు నాఁగఁ గలఁ డొక్కగొల్లఁ
 డేటపెట్టుక దన కీశ్వరుం డనుచుఁ
 బాలెల్లఁ బెట్టుకపైఁబోయఁ దండ్రి
 గేలి నేయుచువచ్చి కాలఁ దన్నుడుచు
 ఖ్యాతసద్భక్తిమైఁ గాటకోటండు
 నాతని కలుగుచుఁ జేరిగొడ్డటను

భూతలంబునఁ బడి పొరిఁజొరి డొల్ల
 నేతరి వెనుకముం దించుక లేక
 తల దెగిపడ వ్రేసెఁ దా భవంబనెడు
 పులితల. దెగవ్రేయుపాలుపు వట్టిల్ల
 నిక్కడ నితఁడు దా నిట్లు వ్రేయుటయు
 నక్కడఁ గైలాసహర్షకవాట
 జాలముల్ గూడ జర్జరితమై పడియెఁ
 గీలాశో ! గొడ్డలి “గైలాసమునకుఁ
 గడుఁజోద్య” మనినదల్ బుడిబుట్లువోవ
 నడరఁబెంట్టుకలింగమయ్యె నంతటను
 బంబిన బాపూరిబ్రహ్మయ్యభావ
 సంబునఁ గాదె జొన్నలు లింగమయ్యెఁ
 గావున భక్తులభావంబు లింగ
 దేవునకును జన్మదేశంబు గాదె
 బసవనిభక్తిసాభాగ్యప్రభాతి
 యెసకంబు దలపోయ నిది యెంతవెద్ద ?
 చపలులు శివునిలాంఛనపరు లగుచు
 నపవర్గకారణులై రదెట్లనిన.—
 నేణాంకధరుభక్తి కెక్కు “సనాద
 రేణ శారేణ” యక్రియఁ దలపోయ
 ననుచు భక్తానీక మచ్చెరువంద
 ననుషక్తి ముచ్చుల సబ్బసవయ్య

యచ్చులఁగాఁ జూచి యభిమతార్థంబు
లిచ్చి భక్తులఁ జేసె నిజ్జగం బెఱుంగ

— ౧౭ జొన్నలు ముత్తెములైన కథ —

మఱియును నొకజంగమం బేఁగుదెంచి
యఱిముఱి నభ్యంజనావసరమున
“నిత్యనేమం బిది నేటిమృగ్గునకు
ముత్యాలపొడి మాకు ముక్కన వలయుఁ
గదలక మెదల కీక్షణమాత్ర లోనఁ
బదిపుట్లముత్యముల్ బసవ! యి” మ్మనిన
సరసర లింగపసాయితశస్త్ర
కరతలుఁడై చూడఁ గనుదృష్టి నున్న
జొన్నల ప్రోక విశుద్ధముక్తాఫ
లోన్నతరాశియై యున్న నవ్వచును
“సన్నత! పదిపుట్లసంఖ్య మీకేల?
యెన్ని మీవలసిన వన్ని గైకొనుఁడు”
అనవుడు “నట్లకా” కనుచు ముత్యములు
గొనిపోయెఁ బెఱికలఁ దనర నన్నియును.

— ౧౮ మొఱుటద వంకయ్య కథ —

మొఱుటద వంకయ్య ము న్నొక్కనాఁడు
కఱకంతభక్తుఁ దొక్కరుఁ డర్థరాత్రి
నరుదేరఁ బొడగని యడుగుల కెరఁగి
సరసోచిత క్రియా సంతుష్టఁజేయ,

“మాలింగమునకుఁ నేమ వైకుంఠ మొదలు
పాలును మారేడుఁబత్తిరి వలయు,
నటుగాని యవసరం బలవడనేర,
దిటనెల్లునో యని యేఁగుదెంచితిమి
ఎడనేయఁగా దింకనీక్షణంబునను

గడియింపకుండినఁ గామ గార్హంబు
హరభక్తు లూర లే రొరుల నే నడుగఁ
బొరుగూరి కీవేళఁ బోవంగరాదు
ఇంక నె”ట్లన నాత్మ నించుకేనియును
గొంకక వంకయ్య గొడ్డు నక్షణమ
కొనివచ్చి యొకవట్టికొఱట సంధించి
మనసిజహరభక్తమండలిఁ దలఁచి

“యీకొఱటన పత్తి రీగొడ్డునంద
ప్రాకటంబుగఁ బాలువడయుదు” ననుచుఁ
గుండ వేగమ కడ్లికొనివచ్చి పిదుకఁ
గుండ నిండఁగఁ బాలు గురిసె నాగొడ్డు
కొఱటనె పత్తి యంకురితమై పరగె
వఱల నామొఱటదవంకయ్య గోసి
తెచ్చి యాభక్తున కిచ్చి సేమంబు
సెచ్చెరఁ జెల్లించె జెప్పఁ జిత్రంబు
అనఁగ విందుము దొల్లి యాద్యోక్తులందుఁ
గనుఁగొంటి మిప్పు డీకటకంబునందు

బసవని దృష్టిసంస్పర్శనంబునన
యెసంగు జొన్నలప్రోక యిందటుఁ జూడఁ
జొసరుచు ముత్యాలప్రోకయై తనరె”
నని భక్తమండలి వినుతింపుచుండఁ

—● సంగమేశ్వరుఁడు బసవని మూడవకన్నడుగు కథ ●—

జెచ్చెర మఱియు నీస్థితవస్తువితతి
నెచ్చుగా బసవఁ డిట్టిచ్చుటఁ జూచి
“వేడు కయ్యెడు నాకు వేడంగ” ననుచు
రూడిగా జంగమరూపంబుఁ దాల్చి
చక్కన సంగమేశ్వరుండ యేతెంచి
గ్రక్కున మూడవక న్నడఁ దడవ
నాయతలింగ పసాయితహస్తుఁ
డై “యెటుంగనె నీదుమాయ నే” ననుచు
ముకురంబుఁజూపుచు “ముక్కన్ను నీకు
నకలంక! సహజంబ యదెచూడు” మనిన
నద్దంబులోన ఫాలాక్షంబుఁ గాంచి
యద్దేవదేవుండు దద్ద లజ్జించి
యప్పు డక్కడన నిరాకార మగుడుఁ
జప్పరింపుచుఁ జూచి “చా! పంద! పంద!
యోడకు మోడకు మోరోరి! సంగ!
యోడకు మోడకు మొకటియు నొల్ల
నెటుంగవే సత్యమాపేశ్వరులిండ్ల

నెఱయంకకానిని నిజగతి నన్ను
 దాసయ్యవలె నిన్నుఁ దవనిధి వేడ
 నాసిరియాలున ట్లాత్తజాఁ గోరఁ
 గనకవృష్టి యడుగఁ గరికాలునట్ల
 వనితకు నెడవుచ్చు మన నఁబిభాతి
 వెండియుఁ గుమ్మరగుండయ్య కిచ్చు
 మిండప్రాయంబుఁ గామింపఁ గాదేని
 స్వర్గాపవర్గాది సౌఖ్యంబు లొల్ల
 భర్త! నీప్రమథుల భక్తులయిండ్ల
 నలరుచు డించిన యాప్రసాదంజె
 కలదు భోగింపఁగాఁ గలకాల మెల్ల
 సర్వభక్తాత్మ! మీజలకంబువాఁడు
 గుర్వుగా మాకాటకోటయ్యగారు
 హర! మీనగరిమాలకరి పుష్పదంతుఁ
 డరిదిపూజారి కన్నప్పదేవయ్య
 యిండెగట్టెడిది మా యిండెరేకవ్వ
 ఖండదీపమువాఁడుగా నమినంది
 నెట్టణ దీవించి నీకు విభూతిఁ
 బెట్టెడువాఁడు మాపిళ్లనైనారు
 అనుషక్తిమై గంధ మర్పించువాఁడు
 మనసిజసంహర! మాయణుమూర్తి
 వరద! మీధూపంబువాఁడు మాచయ

వరకీర్తి! మీగంటవాఁడోహిళయ్య
 భర మంగళారతుల్ దరిసించువాఁడు
 వరద! సోమయగారు శరణవత్సలుఁడు
 వంటకట్టెలు దెచ్చువాఁడు మారయ్య
 పంటింపఁ గరికాలు పడివెట్టువాఁడు
 కఱకంత! యడబాల సిలుతొండనంబి
 మఱి బానసమునది మాసంగళఁబ్బ
 కరికాలచోడు వల్లెర మిడువాఁడు
 గరగ కావటివాఁడు ఘనుఁడు హొన్నయ్య
 రమణీయమగు నోగిరంబుల పరిసె
 నమువాఁడు సెన్నయ్య విమలదేహుండ!
 యారగింపఁగఁ బెట్టునవసరంబులది
 వీర చోడవగారు విశ్వైకవినుత !
 అడపంబువాఁడు రేచయ మునుపాలు
 పడుప్రసాదులు బిబ్బబాచయ్యగారు
 మృదుండ! మానాట్యనమిత్తండి వైద్యుఁ
 డడరంగఁ గల్లి దేవయ్య! వెండిఁడు
 మలహర! సామవేదులు పురోహితులు
 వెలయఁ జొరాణికుం డిల మాయిభట్టు
 కోరి మీపరిహాసకులు గళియంబ
 గారు వాగీశనైనారు వారకుఁడు
 శ్రీపతిపండితుల్ శివుండ! మీ కవులు

నాపండితయ్యగా రనుఁగుఁబండితులు
 నాదివీణెలవాఁడు మాదిరాజయ్య
 నాదరసజ్ఞుఁడు నలి శంకరయ్య
 కరణంబు గర్తసంహర! కేశిరాజు
 ధర జగదేవుండు దండనాయకుఁడు
 గణనాథుఁ డిందుశేఖర! మీప్రథాని
 ప్రణులించి చూడ మాప్రభువు మీప్రభువు
 ఇటవత్తుఁడు గజసాహిణి యశ్వసాహి
 యొటపుగాఁ జేరమ యోగియొడయఁడు
 అనఘ! రామయ్య యేకాంతంబువాఁడు
 నొనర బల్లహుఁడు గుంటెన, సఖి నంబి
 శంకర! నీబంటు శంకరదాసి
 యంకంబువాఁడు నేణాధినాథుండు
 లెంక దా మంచయ్య లీల మీనగరి
 సుంకీఁడు సుంకేశుబంకయ్యగారు
 సురియఁ బట్టెడువాఁడు సురియచౌడయ్య
 పొరిఁ గులచ్చిరియారు భువి హేళగిఁడు
 హర! నీకు బెజ్జమహాదేవి దాది
 ధర రుద్రపశుపతి దామంత్రవాది
 సువిధాని కక్కయ్య, భువి జాలగాఁడు
 శివరాత్రి సంగయ్య, సెలి బోగతందె
 దేవరదాసయ్య దేవ! దాసీఁడు

భావింపఁ గిన్నర బ్రహ్మయ్య బచ్చు
 మడివాలు మడివాలుమాంచి దేవయ్య
 కడమలనంబి సొప్పడ దివ్వెలాఁడు
 తెల్లంబు గోడలు దీర్చెడువాఁడు
 సల్లిల గోడలవల్లయ్యగారు
 కుమ్మరి గుమ్మరగుండయ్యగారు
 జొమ్మయ్య వేటకాఁ డిమ్మహిలోనఁ
 గమ్మరమ్మలవాఁడు ఘనుఁ డిల్లహళ
 బొమ్మయ్య గీలారి నెమ్మిఁ జండండు
 మాయావి! బల్లేశువల్లయ్య గొట్టు
 బోయిఁడు, బాచయ్య భూరికొటారి
 పాలువిదుకువాఁడు లీల వంకయ్య
 పాలుగావంగ నేర్పరి గొడఁగూచి
 కావున నీదు సకలనియోగంబు
 మావారల్లై యుండ మన్ననోరమణ!
 యేమిటఁ గొఱత? నా కేమిటఁగడమ?
 యేమైన నడుగు నీ కిచ్చెద నింక
 మానంబు వదలిన మదిఁ దల్లడిలిన
 మానుగాఁ బ్రమథులయాన నీయాన
 కాలకూటము గుత్తుకకు రాకమున్న
 క్రాలుపురంబులు గాలకమున్న
 గౌరివివాహంబు గాకటమున్న

యార నజాండంబు లలరకమున్న
 తివిరి మూర్తులు నెన్నిదియు లేకమున్న
 భువి హరి బ్రహ్మలు పుట్టకమున్న
 యటమున్న యటమున్న యటమున్న మున్న
 యిట సీపు నాస్వామి వేనుసీబంట
 కఱకంఠ! యిది యేమి గళవళించెదవు
 వఱల నాచేతఁ బోవచ్చునే” యనుచు
 నసమాక్షుతోడ మాఱంకమై గెలిచె
 బసవఁ డుద్యద్భక్తిభాతిమై నిట్లు

❧ బసవఁడు గొల్లెతచల్లకడవఁ బడవండఁబట్టిన కథ ❧

వెండియు నిర్మలాఖండితకీర్తి
 దండనాథాగ్రగణ్యుండు పుణ్యుండు
 సజ్జననుతుఁడు బసవఁ డొక్కనాఁడు
 బిజ్జలకొలుపునఁ బ్రీతిఁ గూర్పుండి
 “యోడకోడకు” మనియొకకడవెత్తు
 మాడికి బాహుయుగ్మముఁజూపఁ దడవ
 “నినుమంత బూడిద నొసలఁ బూసినను
 మసలక కొండంతమరు లెత్తెననుట
 తెల్లం” బనుచు రాజు మెల్లన నగుచుఁ
 “జెల్లఁబో బసవయ్య! శివమరుల్ గొంటు

బ్రమసితే తలకెక్కి భక్తిరసంబు
 గుమతివై నిండినకొలువులోపలను
 “నోహో”యనుచు “నోడకోడకు”మనుచు
 బాహుయుగ్మము సాచిపట్టుటే”మనిన
 “స్వగుణసంకీర్తన దగదు సేయంగఁ
 దగదని యున్నను నగు సభ” యనుచుఁ
 “ద్రిపురారిగుడితూర్పుదెస నేటునేలఁ
 గపిలేశ్వరంబందుఁ దపసి యొక్కరుఁడు
 ఆలింగమునకు నిత్యము నాటువుట్ల
 పాల మజ్జనమార్పఁ గాలువల్ గట్టి
 వీదివీదుల వెల్లివిరియ నేనుఁగుల
 పాదఘట్టనములఁ బంకంబు రేగ
 నావీధిఁ జల్లఁ దా నమ్ముచుఁ గణకఁ
 బోవుచోఁగాళవ బోయిన దొసఁగఁ
 గడురొంపిఁ గాలుజాటుడుఁజల్లకడవ
 పడఁ బోవ గొల్లెత “బసవరో”యనినఁ
 బట్టితి నచ్చటఁ బడకుండఁ గడవఁ
 జట్టన చేతులు సాచి యే ననుచు
 గొల్లెతరూపంబు గొల్లెతయిల్లు
 గొల్లెత యున్న యిక్కువయుఁ జెప్పుటయు
 రప్పించి గొల్లెత రాజు దా నడుగఁ
 దప్పక బసవయ్య సెప్పినయట్ల

చెప్పుచు నొటగినచేతి రొంపియును
నప్పుడు జాటంగ నంటినకాలి
రొంపియుఁ జూపి యెటుంగరె యితని
పెంపున కిది నెప్పుఁ బెద్దయే తొల్లి

— ౧౭ తిరుచిట్టంబలుని కథ —

ప్రవిమలభక్తి విభ్రాజితలీల
భువి నలువత్తాండి మువ్వరిలోన
శ్రీనిలయుఁడు తిరుచిట్టంబలుండు
నా నొక్కభక్తుఁ డనశ్వరకీర్తి
కరమర్థితో వర్ష కాలంబునందు
హరపూజనార్థమై యట్లొక్కనాఁడు
చని పుష్పములు గోసికొని వచ్చునెడను
వననిధితీరంబునను గాలు జాటి
పడి పడిఁ బుష్పముల్ వడకుండ భక్తుఁ
డడరుచుఁ “జిట్టంబలాధీశ!” యనుడుఁ
బరముఁడు భక్తునిఁ బడకుండఁ బట్టు
పరుసున ననుఁ బట్టె బసవలింగంబు
వడి నట్టులును గాక వసుధేశ! వినుము
పుడమిని సొన్నలి పురవరంబునకుఁ
బోయినచోటఁ దత్పురి సుఖగోష్ఠి
నాయతభక్త సభాభ్యంతరమున
నిద్ధరామునిఁ జూచి శివభక్తవితతి

“సిద్ధుండ! లోక ప్రసిద్ధంబు గాఁగ
 నభినవశ్రీగిరి యనఁగ నిష్పరము
 నభినవలీల సొంపార రచించి
 యాపర్వతము మల్లికార్జునదేవు
 నేపారఁ గొనివచ్చి యిచ్చట నిలిపి
 భ్రువముగా లక్షయుఁ దొంబదివేలు
 శివలింగములను జెచ్చరఁ బ్రతిష్ఠించి
 దానికిఁ దగఁగ మర్త్యములోనియన్న
 పానముల్ ముట్టిక భక్తిపెంపునను
 సహజమగుటము నొసలికన్నుఁ దనర
 మహితయోగానందమహనీయలీల
 మేనినీడయు భువి మెట్టినయజ్ఞ
 గానఁగఁబడ దనఁగాఁ జరింపుచును
 నమితసమాధియోగాంతంబునందుఁ
 బ్రమథలోకమునకుఁ బన్నుగా నేఁగి
 యక్కడఁ దత్త్వరహస్యసద్గోష్ఠి
 మక్కువ నెక్కొన మసలి యేతెంతుఁ
 ప్రఖ్యాతమిది మాకుఁ బ్రమథలోకమున
 నాఖ్యాతసత్కీర్తి యగుబసవాఖ్యుఁ
 బొడగంటిరే భక్తభూరిసద్గోష్ఠిఁ
 గడు నొప్పు నిక్కడఁ గలుగు నక్కడను
 నతఁ డుండు నా విందు ముఖలలోకముల

సతతసాన్ని ధ్యానుష క్తిమై” ననిన
శివభ క్తతతిఁ జూచి సిద్ధరామయ్య
“ప్రవిమలగతి నేఁడు ప్రమథలోకమున
నరసి వచ్చెద” నంచు నాక్షణంబునను
నరిగి కైలాసనగా గ్రహర్త్యమున

—తి సిద్ధరామయ్య కైలాసమున కరుగుట—

నజ కాలబుద్ధ త్తయంత రజ్యోతి
నిజ బలప్రియ యామ్య నీల రుద్రేశ్వ
రేశాన శర్వ సర్వేశ భర్త ప్ర
కాశ సురాధీశ గౌరీశ ధన్య
వామదేవ భవోద్భవ ప్రచండ ధర
వామదేహో గ్ర సంవాహ పినాకి
ధాతృ విధాతృ హంతాశన శివ ము
హాలేజ సూక్ష్మ లయ క్రూరదంష్ట్ర
క్షేమేశ వికరణార్చిష్టంత దమన
భీమాభిధానో గ్ర పింగాక్ష కర్తృ
విషధరానంత నివృత్తి నిధీశ
వృషభగణాధ్యక్ష విభు వాయువేగ
హర రత్నకర బభ్రు హంతాగ్నిదుఃఖ
కర సుఖకర సుదుంబర కాలరుద్ర
హరిహర బ్రహ్మసౌమ్య స్వామి మృత్యు
హర భయానక హలాహల పరంధామ

వజ్రదేహవ్యయ వట రుద్ర దీర్ఘ
 వజ్రదంత వియోక్తృ వట విరూపాక్ష
 సహనేశ శంభు పంచశిఖ నియోక్తృ
 గుహ దుద్ర బాధక గోప తీశాన
 పింగ శాసాధ్య మాతంగ రోహిత.సు
 రంగ కపాలధర స్థూలరుద్ర
 శాశ్వతే శోర్ధ్వకేశ త్రిదశేశ
 విశ్వేశ చండేశ విత్తేశ వృషభ
 రాక్షయరుద్ర కాలాగ్నిరుద్ర త్రి
 యక్షఫణింద్ర విచక్షు లాదిగను
 రుద్రచిహ్నులు గ్రాల రుద్రాత్మలైన
 రుద్రగణాధీశ్వరుల్ నేరి కొలువ
 శ్రీనంది నందినాథానంద వృషభ
 సానంద గోముఖ హయ ముఖాభంగ
 దండపాణీశాన చండీశ రుద్ర
 రుండాభరణ రుద్ర పుండరీకేశ
 పర్వతాభరణ దర్ప సుభద్ర శర్వ
 సర్వజ్ఞ సర్వాత్మ సర్వసంహరణ
 దారుక రేణుక భవశాక్ష వీర
 వీరక వీరభద్రారూఢ భద్ర
 త్రిజటి ధూర్జటి లోకవిజయాట్టహాస
 నిజబల విషబల నీల నిశ్శంక

నీలలోహిత నిత్య నిష్కళ శాంత
 కాల మహాకాల కాల కాలోగ్ర
 రూప నిరూప విరూపాక్ష విశ్వ
 రూప పుష్కళ శాంతరూప వృషాంక
 ఉగ్రాక్షభద్రాసితగ్రీవపింగ
 లోగ్రకాయాతి కాయోత్తంగవిముఖ
 కరిముఖ నరముఖ కపిముఖ ద్విముఖ
 శరభముఖాముఖోష్ఠముఖ శార్దూల
 ముఖ చతుర్ముఖ పంచముఖ సుముఖాష్ట
 ముఖ నవముఖ దశముఖ షణ్ముఖైక
 ముఖ సహస్రముఖ దుర్ముఖ వికటాక్ష
 ముఖహర విషహర మలహర మృత్యు
 హర యమహర గజాసురహర సకల
 సురహ రాసురహర పురహర భృంగి
 గజకర్ణ శార్దూల కర్ణాశ్వకర్ణ
 విజయఘంటాకర్ణ వీరగోకర్ణ
 లాదిగా బలసి సదైశ్వర్యలీల
 నాదిప్రమథగణేంద్రావళి గొలువ
 సనకసనందన సన్తునీశ్వరులు
 ననుగులై తమహృద యాబ్జముల్ పూన్ప
 నుపమన్యు వామదేవ పవిత్రపాణి
 కపిల కణ్వాగస్త్య కౌశిక సుబల
 బసవ—రి

శ్వేత దధీచి వసిష్ఠ కణ్వాత్రి
 గౌతమ కశ్యప సూతానిలాత్త
 మాండవ్య హరిత మార్కండేయ పులహ
 శాండిల్యవత్సకుత్సపులస్తీశక్తి
 బౌదరాయణ భృగు బకదాల్భ్య రురు శి
 లాద మాద్గల్భ పర్ణాద శాకల్య
 గర్గ శౌనక చతుష్కర్ణమృకండు
 భార్గవాంగిరస విభాండక శునక
 మైత్రేయ బల్లకి మంకణ చ్యవన
 మిత్రావరుణ నారదాత్రి సౌవర్ణ
 పైలసుమంతుసుబ్రహ్మణ్య మంద
 పాల సుమిత్ర రైభ్యక సత్య సుమహ
 పర్వత జైమిని పౌలస్త్య గార్గ్య
 దుర్వాసు లాదిగా సర్వ సచ్చుచులు
 వెలుంగ నాశీర్వాదవేదనాదముల
 నలరుచు నందంద యనుకీర్తిసేయ
 సుర నర దనుజ భేచర సిద్ధ సాధ్య
 గరుడ గంధ రోర్వరగ ప్రకిరంబు
 ద్వాదశాదిత్యు లేకాదశరుద్రు
 లాది నవబ్రహ్మ లప్తవసువులు
 సురపాగ్నియమదైత్య వరుణగంధవహ
 నరవాహ హరదిశానాథయూధంబు

శ్రీవాగ్విధూనాథ జిహ్వులు నవిక
 లావరణస్థులై యభయముల్ వేడఁ
 దుంబురుసారదాదులు సుగీతామృ
 తంబున నెయ్యంబు దనర నోలార్ప
 నంబికాసహితం డై యాస్థానమంట
 పంబునఁ బేరోలగంబున నున్న—
 శివదేవుఁ గనుఁగొని సిగ్ధరామయ్య
 యవిరళభక్తి సాష్టాంగం డై మ్రొక్కి
 “విన్నపం బవధారు విశ్వలోకైక
 సన్నత !” మర్త్యంబు సద్భక్తజనులు
 “ప్రమథలోకంబున బసవండు గలఁడొ
 ప్రమథేశుకొలుపునఁ బరికింపు”మనిరి
 “బసవసంస్తుత్య ! సద్భక్తైకదేహ!
 యసలార నున్నయా పానతి” మ్మనిన

— శివుఁడు తనహృదయమున బసవనిఁ జూపుట —

నాలోక మీలోక మననేల బసవఁ
 డేలోకమునను లే ? డెల్లచో నుండుఁ
 బ్రమథులయందు సద్భక్తులయందు
 నమరంగ నాహృదయాబ్జకర్ణి కను
 సతతంబు గురులింగచరములయందు
 నతిముదమున నుండు నాదిబసవండు
 అట్టొట కిటుసూడుమా”యని శంభుఁ

డిట్టలంబుగఁ దనహృదయంబుఁ దెలువ
 సంగతంబగు కరస్థలము లింగంబు
 జంగమావళికిని శరణనుకరము
 ననిమిషుండై చూచు హరుమీఁదిదృష్టి
 గనుఁగవహర్షాశ్రుకణవితానంబు
 దరహాసితాస్యవిస్ఫురణయుఁ దనరఁ
 బరమశివధ్యానపారవశ్యమునఁ
 బద్ధాసనస్థుండై పరమేశుహృదయ
 పద్మంబునం దున్న బసవనిఁ జూచి
 ప్రమథులు హర్షింప నమరులు మ్రొక్క
 నుమబోటి యత్యద్భుతోపేతగాఁగ
 నామూర్తిఁ గని సిద్ధరామయ్య యుద్గ
 తామితానందపూర్ణాత్ముండై తనరఁ
 హరుఁడు పర్వతపుత్రి నరవిరికంటఁ
 బొరిఁ బొరిఁ జూచుచుఁ “బూర్ణేందువదన!

❖ శివుఁడు పార్వతికి బసవనిమహిమ తెలుపుట ❖

చూచితే బసవనిసురుచిరమహిమ
 యీచెల్వునిల్కడ యేరికిఁ గలదె?
 వెలయఁగ నయ్యాదివృషభేంద్రుఁ డనఁగ
 నలి నేన రెండుమూర్తులు ధరించితిని
 విను “తవపుత్రో భవిష్యామి” యనుచు
 నెనయ శిలాదున కేన పుట్టితిని

అసలార భక్తహితార్థమై యేన
 వసుధ జనించితి బసవం డనంగ
 నెసంగ నిట్టిదకాన యీశుండ నేన
 బసవం డకాపేరి సద్భక్తుండ నేన
 మున్నును మన బసవన్న సద్గుణ మ
 హాన్నతి యెటుంగవే యొగి నట్లుంగాక
 లోకాధిపతి నేను లోలాయతాక్షి!
 ప్రాకటంబుగ లోకపావనుఁ డితఁడు
 కారణలోకసంహారుండ నేను
 కారణలోకోపకారి యితఁడు
 భక్తవత్సలుండ నేఁ బర్వతపుత్రి!
 భక్తరత్నములకు బండ్లారి యితఁడు
 భక్తైకదేవఁడు భావింప నేను
 భక్తజనప్రాణి బసవం డీక్షింప
 ముక్తికి రాజఁజూ ముద్దియ నేను
 భక్తికి రాజసూ బసవం డీక్షింపఁ
 బసరింప నే లింగపట్టబద్ధుండ
 బసవండు సద్భక్తిపట్టబద్ధుండు
 అచరలింగంబ నే నచలేంద్రతనయ!
 సచరాచరక్షోణిఁ జరలింగ మితఁడు
 సనునాది నాపేరు శంభుం డనంగఁ

బాసర ద్వితీయశంభుఁడు వీనిపేరు.
 స్థిరభక్తి మమ్ముఁ గొల్చినఁగాని లేదు
 భర వీనిఁ దలఁచినంతనె ముక్తి గలదు.
 అలరుచుఁ బ్రాణదేహార్థముల్ నాకు
 నిల నిత్తు రఖిలభక్తులు నొక్కయెడను
 నచ్చుగాఁ బ్రాణదేహార్థముల్ బసవఁ
 డిచ్చుచునుండుఁ దా నెల్లభక్తులకు
 నాయతమతి బసవా యనఁబరగు
 నీయక్షరత్రయం బిట్లొక్కమాటు
 సదువు నాతని ముఖసదనంబు నందె
 కదలకుండుదుము మాగణములు నేము
 పొదలు నెవ్వని యాత్మ నుదితసద్భక్తి
 యదియు బసవనిమహత్త్వంబ కాదె
 పరికింపనెవ్వఁడు వడయుఁ బ్రసాద
 వరముక్తి యది బసవనికృప గాదె
 మదిలోన నెవ్వఁడు మముఁ దలపోయు
 నదియెల్ల బసవనియంశంబ కాదె
 వసరించు జంగమభక్తి యెవ్వండు
 వసుధలో నది బసవనివృత్తి గాదె
 భక్తిపట్టము దాల్చు బసవఁడు దక్క
 శక్తిసమేతులు జగతిపైఁ గలరె

యది గాక యొక్కనాయందేల భక్త
 హృదయస్థుడై చూడ నిట్లున్నవాడు
 అంచు వెండియుఁ బ్రస్తుతించుచు శంభుఁ
 డంచితమతి బసవయ్య కి ట్లనియె
 “బసవ! మర్త్యమునందు భక్తులు గలరె?
 యెసకమై సంసార మిష్టమే నీకు?”
 నని యానతిచ్చుడు నద్దేవు హృదయ
 వనజస్థుఁ డగు బసవం డిట్లు లనియె
 “మందునకైనను మర్త్యలోకమున
 నిందుశేఖరుభక్తుఁ డెందును లేడు
 భక్తుండ నేన చూ భక్తు లిందఱును
 భక్తాత్మ! మీస్వరూపంబ కావునను
 వెండియుఁ గల దొక్కవిన్నపం బింకఁ
 జండేశవరద! ప్రసన్నత వినుము
 జంగమలింగప్రసాదోపభోగ
 సంగతసుఖసుధాశరధి నోలాడు
 నిటువంటిభవము లెన్నేనియు లెస్స
 యిటు యపవర్గమహిష్టతకంఠెఁ
 గావున శునకసూకరకృమికీట
 కావహజన్తంబు లైనఁ గానిమ్ము
 సుప్రసిద్ధము జంగమప్రసాదంబ

యేప్రాద్దు భోగింప నెట్లు గల్గినను
 జాలుఁబో భవకోటిశతసంఖ్యలందు
 నోలి నా బుట్టింపు మొకటియు నొల్ల”
 ననవుడు గౌరీశుఁ డతిదయాదృష్టిఁ
 గనుఁగొని సిద్ధరామునకుఁ జూపుడును
 శివునకు మ్రొక్కుచు సిద్ధరామయ్య
 భువికి నేతెంచి యద్భుతము నెక్కొనఁగ
 భక్తసమూహికి బసవయ్యమహిమ
 వ్యక్తిగాఁజెప్పంగ నట్ల నేవింటి”
 ననవుడు బిజ్జలుఁ “డట్లు లౌటకును
 జనులకు నెల్ల దృష్టం బిప్పు డిదియ”
 యనుచు నమూల్యవస్త్రాభరణములఁ
 బొనరంగఁ గాశెవ్వబోయిని కొసఁగి
 “యవికలాజాండలత్వాత్తకుండై న
 శివుఁడు గరస్థలాసీనుండై యుండ
 సర్వగతుండై న శంభుభక్తునకు
 సర్వగతత్వంబు సహజంబ కాదె
 సర్వమయుండై న శర్వుభక్తునకు
 సర్వమయత్వంబు సహజంబకాదె
 దూరేక్షణంబును దూర శ్రవణము
 దూరవిజ్ఞానసిద్ధులు మొద ల్లాఁగ

నణిమాదిసిద్ధులు నభవ్రభక్తునకు
 గణుతింప నెంత శ్లాఘ్యంబు దా" ననుచు
 సకలమానవులు మస్తకతటన్యస్త
 ముకుళితహస్తు లై మ్రొక్కుచునుండ
 "నల్లవో" యనుచు భూవల్లభుఁ డతులి
 తోల్లాసచిత్తుడై యెల్ల వస్తువులు
 దట్టుడు బసవనదండనాయకున
 కిట్టలంబుగఁ గట్టనిచ్చె సంప్రీతి
 గురుభక్తిశృంగార ! గుణగణాధార !
 వరదయాలంకార ! సురుచిరాకార !
 ఖ్యాతగంభీర ! దుష్కర్తవిదూర !
 గీతమహోదార ! ధూతసంసార !
 అకుటిలచిత్త ! శివాచారవేత్త !
 ప్రకటతత్త్వాయత్త ! ప్రవిమలవృత్త !
 అజ్ఞానజైత్ర ! యుదాత్తచరిత్ర !
 విజ్ఞానపాత్ర ! సంవిత్సుఖామాత్ర !
 రూఢప్రతోత్తుంగ ! రుచిరాంతరంగ !
 గూఢప్రసాదాంగ ! గొబ్బూరిసంగ !
 ఇది యసంఖ్యాతమాహేశ్వరదివ్య
 పదపద్మసౌరభభ్రమరాయమాణ

జంగమలింగప్రసాదోపభోగ
 సంగతసుఖనుధాశరధినిమగ్న
 సుకృతాత్మ పాలుకురికి సోమనాథ
 సుకవిప్రణీతమై శోభిల్లి తనరి
 చరలింగఘనకర స్థలివిశ్వనాథ
 వరకృపాంచితకవిత్వస్ఫూర్తిఁ బేర్చి
 చను బసవపురాణ మనుకథయందు
 ననుపమంబుగ ద్వితీయాశ్వాసమయ్యె.

తృ తీ యా శ్వా స ము

శ్రీరుద్రభక్తాంఘ్రిశేఖర ! శుద్ధ
 వీరమాహేశ్వరాచార ! సంగాఖ్య !
 దండియై మఱియొక్కమిండజంగమము
 వెండియు బసవనదండనాయకుఁడు
 మంత్రులుఁ దానును మహిపతి వనుపఁ
 దంత్రంబునకు జీవితము వెట్టునెడను
 “వచ్చి యీయర్థంబు వలయు నింతయును
 నిచ్చినఁగాని యెం డేనొల్ల” ననుచు
 ధట్టించి యడుగుడుఁ బెట్టెలమాడ
 లట్టున్నభంగి నాయయ్యకు నొసఁగఁ
 దంత్రసమేతులై ధరణీశుకడకు
 మంత్రవర్గం బేఁగి మఱి యిట్టులనిరి.
 చెప్పినఁ గొండెమఱాఁ జెప్పకయున్నఁ
 దప్పగు నటుగాన చెప్పఁగవలసెఁ
 బనిసేయ వెఱతుము బసవయ్యతోడ
 ధనమెల్ల నొక్కమిండని కిచ్చె” ననుచుఁ
 గొండెంబుసెప్పినఁ గోపించి రాజు
 బండ్ారిబసవనదండనాయకుని

రప్పించి “మూయర్థ మొప్పించి పొమ్ము
 దప్పేమి? సాలుఁ బ్రధానితనంబు
 ‘దండిపరా’ దనుతలఁపున నిట్లు
 బండార మంతయుఁ బాడు నేసితివి
 పరధనం బపహరింపనిబాస యండు
 పరధనం బెట్లాకో బసవ ! వైకొంటి
 వేయుమాటలు నేల వెఱుము నీకు
 మూయర్థ మొప్పించి నీయంత నుండు”
 మనవుడుఁ గించిత్ప్రహసితాస్యండుడగుచు
 జననాథునకు బసవనమంత్రి యనియెఁ
 “బరమేశుభక్తియకాసురతరు వుండ
 హరుభక్తియకా కనకాచలం బుండఁ
 గామారిభక్తిచింతామణి యుండ
 సోమార్థధరుభక్తిసురధేను వుండ
 బగుతుఁ డాసించునే పరధనంబునకు
 మృగపతి యెద్దెస మేయునే పుల్ల?
 ఊరాబ్ధిలోపలఁ గ్రీడించుహంస
 గోరునే పడియలనీరు ద్రావంగఁ?
 జూతఫలంబులు సుంబించుచిలుక
 బ్రాతి బూరుగుచ్రానిపండ్లు గన్దొనునె?
 రాకామలజ్యోతిస్సెఁ ద్రావుచకోర
 మాకాంక్ష నేయునే చీకటిఁ ద్రావ?

విరిదమ్మివాసన విహరించుతేటి
 పరిగొని సుడియునే బబ్బిలివిరుల?
 నెఱుంగునే యలదిగ్గజేంద్రంబుకొదమ
 యెఱపంది చను నీక? నెఱుంగవుగాక
 యరుదగు లింగసదర్థలయిండ్ల
 వరపుడ నా కొకసరకె యర్థంబు
 పుడమీశ! మీధనంబునకుఁ జే సాచు
 నొడయల కిచ్చితి నొడయలధనము
 పాదిగ దఱిగిన భక్తుండఁ గాను
 గాదేని ముడుపు లెక్కలుసూడు" మనుచు
 దట్టుడు బసవనదండనాయకుడు
 పెట్టెలు ముందటఁ బెట్టి తాళములు
 పుచ్చుడు మాడ లుప్పొంగుచుఁ జూడ
 నచ్చెరువై లెక్క కగ్గలంబున్న

— నక్కలు గుఱ్ఱము లైకథ —

‘మధుర పాండుబ్బడు దనమంత్రిచే నిట్టు
 లధికమర్థం బిచ్చి హయముల విలువఁ
 బనుచుడు నతఁడు సద్భక్తిపెక్కువను
 జని చని జంగమార్చన సేయఁజేయ
 నర్థమంతయుఁ జోవ హయముల విలువ
 నర్థంబు లేకున్న ననుమాన ముడిగి
 పాలమునక్కలనెల్లఁ బిలిచి తెప్పించి

నలిఁ బాండ్యభూనాథునకుఁ బొడసూపఁ
 జొక్క నై నారులమిక్కిలికరుణ
 నక్కజం బంద నానక్క లన్నియును
 నిలఁ గంకణములతేజులు నయ్యెఁ గాదె
 మలహరుభక్తులమహిమ దలంప
 నిది సోద్యమే” యంచు నెల్లభక్తులును
 సదమలచిత్తులై సంతసంబంద
 నతివిస్త్రయాక్రాంతుఁడై బిజ్జలుండు
 “ఇతఁ డీశ్వరుడకాక యితరుండె?” యనుచు
 వరవస్త్రభూషణావళి సమర్పించి
 పరమానురాగుఁడై నరులెల్ల వినఁగ
 “బండ్రిమీఁద నెవ్వండేని యింకఁ
 గొండెంబు నెప్పునాకుక్కలఁ జెండి
 నాలుక ల్లోసి సున్నము సాలఁ బూసి
 పోల వేచినయిస్తు వోయింతు నోళ్ల”
 ననుచు నబ్బసవసింహము వీడుకొల్పఁ
 జనుదెంచె నగరికి జనులు నులింప.

బసవఁడు తనభార్యచీర విప్పించి యొకజంగమున కిచ్చిన కథ
 వెండియు నొక్కయ్య వేశ్యాలయమున
 నుండి బానిసఁ బిల్చి “బండ్రినగర
 మన నిత్యపడి వేడికొని వేగరమ్ము”
 అనవుడు “నట్లకా”కని పోయి యచటఁ

బడఁతి యబ్బసవయ్య పట్టంపుదేవిఁ
 బొడగని కట్టినపుట్టంబు సూచి
 యసలారఁ బడి వేడు డంతఁ జాలించి
 మసలక బానిస మగిడి యేతెంచి
 యక్క! యేమందు నీయాన నేనిప్పు
 డొక్కసోద్యముఁ గంటి నక్కడి కేఁగి
 యట్టి దివ్యాంబరం బఖిలలోకములఁ
 బుట్టదు బసవయ్యపట్టంపుదేవి
 కట్టినపటవలిపుట్టంబు సూచి
 నెట్టణ వచ్చితి నీ కెఱిఁగింప
 బావ వేడినఁ జాలు బసవయ్య యిపుడ
 యావస్త్ర మొసఁగెడు నరగలిగొనఁడు
 పరగు మహాదేవుభక్తులచేత
 నరుదరు దనఁగ గణారాధనములఁ
 గొనివచ్చి జంగమకోటి సన్నేహ
 మున నిచ్చినట్టి యమూల్యవస్త్రములు
 వెంజావళియు జయరంజియు మంచు
 పుంజంబు మణిపట్టు భూతిలకంబు
 శ్రీవన్నియయు మహాచీని చీనియును
 భావజతిలకంబు పచ్చనిపట్టు
 రాయశేఖరమును రాజవల్లభము
 వాయుమేఘము గజవాళంబు గండ

వడము గావులు సరిపట్టును హంస
 పడియు నీణావళి పల్లడదట్టి
 వారణాసియు జీకు వాయుఁ గెందొగరు
 గౌరిగనయమును క్షీరోదకంబు
 పట్టును రత్నంబుపట్టును సంకు
 పట్టును మరకతపట్టు పొంబట్టు
 నెఱపట్టు వెలిపట్టు నేత్రంబుపట్టు
 మఱి తవరాజంబు మాందోళిరవియుఁ
 జంద్రాతపంబును సాంధ్యరాగంబు
 నింద్రసీలంబు మహేంద్రభూషణము
 సన్ననడంచును శరధియు మేఘు
 వన్నెయు రుద్రాక్షవన్నె కాంభోజి
 పులిగోరుపట్టును భూపతి రుద్ర
 తిలకంబు సరిపట్టు మలయజసిరియు
 గొలనిమేఘము గజావళి హయావళియు
 వలిపంబు సరి గవ్విఠెలుపు దివ్యాంబ
 రంబును నుదయరాగంబు దేవాంబ
 రంబు పొత్తియు గుజరాష్ట్రంబుపట్టు
 మొదలుగా నెఱుంగమే మును దరతరమ
 పదపడి మనవారు వడసినయట్టి
 మానితవస్త్రవితానముల్ గలవు
 గాని యావస్త్రసమానముతో గావు

తథ్య మిట్టిద” యని దాని నెప్పుడును
 మిథ్యసేయక వేశ్య మిండనిఁ జూచి
 నలి దలిర్పఁగ నీవు నా తోడివలపు
 గలవేని బసవయ్యకాంత గంగాంబ
 కట్టినపుట్టంబుఁ గ్రక్కునఁ దెచ్చి
 నెట్టా నా కిమ్ము నేర్పు దల్పిర”
 ననవుడు ‘నట్లకా’ కనుచు మిండండు
 సని కాంచి! బసవ “నీవనిత గంగాంబ
 కట్టినపటవలిపుట్టంబు మాకు
 నిట్టున్న భంగిన యిప్పింపవలయు”
 ననవుడుఁ దనసతి నాస్థానసదన
 మునకుఁ బిల్వఁగఁబంచి ముద్దియఁ గదిసి
 “పుట్టు సా వెలుఁగనియట్టిమహాత్ముఁ
 డిట్టలంబుగ నీదుపుట్ట మడ్డెడిని
 పుట్ట మీవేగ మీపుట్ట మిచ్చినను
 బుట్టము మన” మని యట్టిచందమున
 లజ్జయు సిగ్గు దలంపక బసవఁ
 డజ్జలజాక్షివ ల్వణిముఱిఁ బట్టి
 యొలువంగ నొలువంగ నొక్కవస్త్రంబు
 దళితాంబుజానన మొలఁబాయకున్నఁ
 గనుఁగొని యద్భుతాక్రాంతాత్మలైన
 జనములఁ గనుఁగొని జంగమం బనియె

“గహనమే చూడ జగద్ధితసూత్ర
 సహజవాహనులగు శంభుభక్తులకు
 నలి నిడిగుడినయనా రను భక్తుఁ
 డిల నాలిచీర లొల్పిఁడె భక్తులకుఁ
 బండ్రెండువర్షముల్ వాయక నేసి
 పండ్రెండుమూరల పసిడిపుట్టంబు
 విపరీతగతిఁ దన్ను వేడుడు నొక్క
 దవసికిఁ దేడరదాసయ్య యీఁడె
 యది గాక బల్లహుం డఖిలంబు నెఱుంగ
 సదమలచిత్తుడై సతిని మున్నీఁడె?
 యటలేక రూపించి యడుగంగఁదడవ
 మఱి మొన్నయధరుండు మాణిక్య మీఁడె?
 దండియై మొన్నయధరుఁ డిమ్మడించి
 మిండభక్తునకు నర్చిలి నర్థమీఁడె?
 మహి నిడుగుడిని బెర్తాణి య౯గణము
 గహనంపుదుర్భిక్ష కాలంబునందుఁ
 జాటించి సకలార్థ సంపదల్ సంద్ర
 జూటుభక్తుల కిలు చూట వెట్టెండె?
 తనయవెండిలిసేయుతత్ప్రస్తవమునఁ
 జనుదెంచి యొకతపోధనుఁడు వేడినను
 నక్కాంత వెండుక లప్పుడ కోసి
 చక్కన మానకంజారుఁ డీఁడెట్టు?”

లనుచు గీటునఁబుచ్చుచును మిండగీడు
కినియునో తడవైనదనవేశ్యయనుచు
బసవని వారించి వసుధఁ బ్రోవైనఁ
బసిడిచెఱంగుల పట్టునస్త్రములు
మోపిడి తనమోవనోపి నన్నియును
నేపారఁ గొనివచ్చి యిచ్చె లంజియకు
“నిక్కంబు బసవని నిజభక్తిమహిమఁ
దక్కువగాదయ్యెఁ దరుణిమానంబు”
అని భక్తమండలి వినుతింపుచుండ
వనిత యంతర్వాసమున కేఁగె నంత.

— సూర్యాస్తమయ వర్ణనము —

బసవనిభక్తి ప్రభాపటలంబు
దెసల వసుంధర దివి దీటుకొనఁగ
దినకరుఁ డాత్మీయతేజంబు దఱుఁగు
డునుమది లజ్జించి చని యపరాధిఁ
బడియెనో యన్నట్లు భానుండు గ్రుంకె
జెడిమిత్తుఁ డరుగ రాజీవముల్ మొగిచె
భేరులు శంఖముల్ భోరనఁ జెలఁగె
మార సంహారు నాగారాంతరముల
నలరుచుఁ బంచమహాశబ్దరావ
ములుమ్రోసె భక్తసమూహాలయముల
ఘనధూపధూమసంజనిత మేఘములు

నెనసి కప్పినమాడ్కిఁ జీకటుల్ వర్వె
 వరముక్తిసతి బసవనికి నారతులు
 పరువడినెత్తు దీపంబులో యనఁగ
 నక్షత్రచయ మంతరిక్షంబు నిండి
 యక్షీణతరకాంతి యసలార వెలిఁగెఁ
 జంద్రునిచేటు దైత్యేంద్రునిపాటు
 నింద్రునిభంగంబు నెఱిఁగి యెఱిఁగి
 గొఱయ ముచ్చిలి శూద్రకుండను రాజు
 నటకు వడుటతోల్లి యెఱిఁగి యెఱిఁగి
 జారులఁ జోరులఁ జర్పించుకవుల
 భూరివివేకంబుఁ బొగడంగ నేలఁ
 యనఁగ సంధ్యావేళయందు సద్భక్త
 జనులు లింగార్చనల్ సలుపంగ నంత
 మిండజంగమకోటి నిండారుభక్తి
 దండనాయకుఁ డంపఁ దండతండములు
 ఘనసారతాంబూలగంధప్రసూన
 వినుతాభరణవస్త్ర వితతులు గొనుచుఁ
 గరమర్థి లంజెఱికంబు నేయంగ
 సరిగెద మేమంచు ననురక్తి నరుగ

— ముగ్ధ సంగయ్యకథ —

లింగసర్వేంద్రియలీనుండు ముగ్ధ
 సంగయ్య నానొక్కశరణుఁ డీక్షించి

భక్తి ననుచువాడు బసవబంధారి
 వ్యక్త మిట్లే గెడు వార్జంగముములు
 కొనిపోవునవి గంధకుసుమకర్పూర
 వినుత తాంబూరాదివితతు లట్లయ్యుఁ
 జను నిది లింగావసరవేళయున్న
 పనులకు నేగెడు పగిది గా” దనుచు
 నదియును నొక్కలింగార్చన గాఁగ
 మది నిశ్చయించి సమృదము దుల్కాడఁ
 గలనైన లంజెటికం బనునట్టి
 పలు కెటుంగమి జేసి బసవయ్యఁ జూచి
 “యేనును బోదునా యీయయ్యగాండ్ర
 తోన లంజెటికంబు మానుగాఁ జేయ”
 ననవుడు గించిత్రహాసితాస్యఁ డగుచుఁ
 “జను జియ్య! నాముగ్ధసంగయ్యదేవ!”
 యని గారవింపుచు నాయయ్య కపుడుఁ
 గనుఁగొన సహజశృంగారంబు నేసిఁ
 పరిచారకులఁ బిల్చి పటుభక్తి గల్గు
 తరుణియింటికిఁ బంపఁ దత్పతిఁ జూచి
 “గణుతింపఁ బ్రమథలోకంబుకన్యకయో?
 గణిక సాక్షాద్రుద్రగణికయో? తలఁపఁ
 జిత్తురూపయో? చెలువయో పసిడి
 పుత్తడియో” నాఁగఁ బొలఁతి యేతెంచి

ముగ్ధమిండనిపాదములమీఁద బడి వి
 దగ్ధ మిండెత సముద్యద్భక్తి మెఱసి
 పడిగంబు వెట్టించి పాదముల్ గడిగి
 కడువేడ్కఁ బాదోదకంబు నేవించి
 ప్రీతియెలర్ప విభూతివీడియము
 లాతన్ని దాన సమర్పణ నేసి
 యనుపవచ్చినవార లరుగ మిండనికిఁ
 దనహస్త మిచ్చి తోడ్కొని పోవు నెడను
 స్ఫటికసోపానపంక్తి నొప్పారు
 హఠకకుట్టిమహర్త్యస్థలమునఁ
 గలయంగఁ గస్తూరికలయంపి మీఁద
 వెలుఁగు ముక్తాఫలంబులమ్రుగ్ధ లమరఁ
 గంభకట్లను మేలుకట్లను బొలుచు
 గంభీరపుష్పకాగారంబునందు
 మహితలంబితరత్నమాలికానిచయ
 బహుమణిదీపవిభ్రమకాంతి వర్ష
 మించి వెల్లెడుపట్టెమంచంబు పుష్ప
 సంచితంబగు నండజముపాన్పు దనర
 వివిధసౌరభసుఖాన్నిత మగుమంద
 పవనంబు జాలకపంక్తిఁ దన్నార
 శ్రీరుద్రవరదివ్య సింహాసనంబొ ?
 గౌరీషునోహరు చారుపుష్పకమొ ?

గంగావతంసుని శృంగారగృహమొ ?
 యంగజవిజయుని యనుఁగుమంటపమొ ?
 యన నతిరమణీయమగు సజ్జఃట్టుఁ
 గని మిండఁ డద్భుతాక్రాంతాత్ముఁ డగుచు
 నదియును నాతి లింగార్చనసేయు
 సదనంబుగాఁ దనమదిలోనఁ దలచి
 యుత్తుంగసింహాసనోపమంబైన
 యత్తన్విచారు పర్యంకఁబు దిగువ
 నవనిపైఁ గంబళి యాసనంబుగను
 శివసమారాధన సేయఁ గూర్చుండి
 భూతి సర్వాంగముల్ వ్రాముచో నతఁడు
 “భూతివ్రాయవదేమి వొలఁతి నీ”వనిన
 “నిచ్చఁ బార్వతి వ్రాముపచ్చవిభూతి
 యిచ్చె నొక్కయ్య నా కీముసమాపు
 పూసితి సర్వాంగములఁ జూడు”మనుచు
 భాసురంబగు మేనిపసుపుఁ జూపుడును
 వలయుచో రుద్రాక్షములు ధరింపుచును
 “లలన! రుద్రాక్షముల్ దాల్చివే” మనినఁ
 “గడుఁ గందు లవణసాగరతిరమునను
 బొడమిన రుద్రాక్షములు సహింపమిని
 చెల్లంబు క్షీరాబ్ధిరీరమం దుండు
 తెల్లరుద్రాక్షముల్ చెచ్చె నొక్కయ్య

యొప్పుడుఁ దాల్చ నున్నెక్కిన” వనుచు
 నప్పొత్తి ముత్యాలహారముల్ సూప
 నక్కజం డగుచు ముత్యాలసూసకము
 ముక్కునఁ దాల్చిన ముత్యంబుఁ జూచి
 “యత్తమాంగంబున నువిద! రుద్రాక్ష
 లుత్తమంబయ్యెఁ బో క్రొత్త మా కిదియు
 నెక్కడ వినఁబడ దిట్లు రుద్రాక్ష
 ముక్కునఁ దాల్చినముఖ్యమే?” మనిన
 “దేవ! యేమని చెప్ప? దేవుఁడే యెఱుంగు
 నావిశేషంబు వేదాతీత” మనుడు
 నురుజటావలి విచ్చి యొత్తిచుట్టుచును
 “దరళాక్షి! జడలేల తాల్చ వీ” వనిన
 సగముప్రసాదపుష్పములకు నునిచి
 సగమునఁ దాల్చితి సన్నంపుజడలు
 సన్నతతద్భస్త్రసన్నిశ్రమగుచు
 వెన్నున నిదె చూతు న్నేలెడి” ననుచు
 పటుగళాభరణసంఘటితమై యొప్పు
 పటరలికుచ్చులు వడఁతి సూపుడును
 “భువి నిట్టిభక్తురాలవు గచ్చడంబు
 ధవళాక్షి! మఱి యేల తాల్చ వీ” వనిన
 ‘లింగవంతులు గాని లెఱుగల దృష్టి
 గంగిగా నాపయిఁ బొఱకయుండఁ

గట్టితి సర్వాంగకచ్ఛడం” బనుచు
 గట్టిన సమకట్టుఁ గాంత సూపుడును
 వనిత యపూర్వలాంఛనధారిగాఁగ
 మనమునఁ దలపోసి మహిఁ జాఁగి మ్రొక్కి
 “యిట్టిలాంఛనమున కెవ్వ రాచార్యు?
 లెట్టివి నియమంబు? లెట్టిది సర్య?
 తరుణి! మీగురుసంప్రదాయంబు వారు
 ధరణి నేతావునఁ దపము నేయుదురు?
 సంతతంబును నేరి సద్గోష్ఠి నుండు
 రింతయుఁ జెప్పు మాకేర్పడ” ననిన
 “నాగమనిగమోక్తి నవ్వామదేవ
 యోగిచే శివదీక్ష యొప్పంగఁ బడసి
 కైలాసమునఁ దపోవేళ మెప్పించి
 శూలిచేఁ బడసె ము న్నీలాంఛనంబు
 అది గారణముగఁ బూర్వాచార్యురాలు
 సదమలాత్మక హిమశైలతనూజ
 శ్రీనందనునిఁగెల్చి శివుని మెప్పించి
 మేన నర్థము గొన్న మెఱతవర్గంబు,
 జగములన్నియుఁ దనశక్తిఁ బాలించు
 జగదేకసుందరి సంతతి మేము,
 శివరహస్యాది ప్రసిద్ధశాస్త్రములు
 శివునిచేఁ బడసినచెలువశిష్యులము,

ఆకాంక్షతోడ జన్నావులపాలు
 సేకొని యష్టావశేషంబు నేసి
 చెఱకుకట్టెలపొడి నేరెడు సల్లి
 మఱి యిష్టలింగసమర్పణ నేసి
 తప్పక యీప్రసాదం బింతగొందు
 మెప్పాటఁ గలనైన నెఱుంగ మోగిరము
 గలిగెనే వెండియుఁ గందమూలాది
 ఫలపత్ర శాకముల్ భక్తు లిచ్చినను
 స్వామి కర్పించి ప్రసాదంబు గొందు
 మేమని చెప్పుదు మీతపశ్చరణ ?
 తనువును మనమును ధనమును విడిచి
 మసికులై రసికులై మగ్నులై గోష్ఠి
 తవులంబు గలిగినతజ్జంగమాను
 భవమందు నెప్పుడుఁ బాయకుండుదుము
 అసఘ! త్రికాలలింగార్చన మీఁది
 పనులు దక్కఁగ లేవు బగళులు రేలు
 గతి మాకు వేఱొందు గలదె జంగమము
 గతి మనోవాక్కాయకర్తంబులందు
 ఇట్టిది గురుమార్గ మిది నిజవ్రతము
 ఇట్టిది సారిత్ర మిది లాంఛనంబు
 తలఁప మాగురుసంప్రదాయంబువారు
 గలరు శ్రీగిరి యాదిగా నెల్లయెడల

నధిప! సాక్షాజ్జగదంబాసమాన
 లధికంబు గలరు దక్షా రామమునను”
 అని సమంచితవిదగ్ధాలాపములను
 విచుపింప నాయయ్య విస్తితుండగుచుఁ
 జెలువ పర్యంకంబు సింహాసనముగఁ
 దలంచి గంధద్రవ్యతాంబూలవితతి
 యొడఁబడ నంత నొండొండు శోధించి
 “పడఁతఁ ఘ్నపణ్యముల్ వట్టు” నావుడును
 “దనరంగ నీయయ్య మనసు వచ్చుటయుఁ
 గనుఁగొననా నేర్పుకలిమిగా” కనుచు
 హసనంబు దళుకొత్త నర్ఘ్యపణ్యములు
 పసిడిబిందెలఁ బట్టి పడిగము ల్పెట్టి
 గ్రక్కున సకలోపకరణంబు లోలి
 జక్కొల్పి యమ్ముగ్ధసంగయ్య కలరఁ
 గరమొప్ప గంటలుఁ గాంస్యతాళములు
 నరుదొంద మ్రోయ ధూపానంతరంబు
 దెలువ యుదంచిత దృగ్గీధితులను
 నఱితిహారంబుల యంశుజాలములఁ
 జొలపగు కంకణస్ఫురితరోచులను
 మిళితమై కన్నులు విటువిట్లు గొనఁగ
 వెలుఁగు నీరాజనంబులపల్లెరముల
 నలర నందిచ్చునయ్యవసరంబునను

— చంద్రోదయ వర్ణనము —

“మలసంహారుడు జటామకుటంబుమీఁద
 నిలిపియు నాకందు నెఱిఁ బుచ్చులేడు
 భక్తులపాదసంస్పర్శనంబునను
 వ్యక్తిగా నిర్మలత్వంబుఁ బొందుదును”
 అనియాత్మఁ దలపోసి యరు దెంచుమాడ్కి
 వనజారిప్రాజ్ఞుఖంబున నుదయించె
 బసవనిసితకీర్తి వర్వెనా, శివుని
 భసితాంగరాగప్రభలు వర్వె నాఁగ,
 నారుద్రునట్టహాసాంశులు దనరె
 నా, రజతాచలచారుదీధితులు
 విలసిల్లెనా, నభోవీధి నెల్లెడల
 నెలకొని యచ్చవెన్నెల వెల్లివిరియ
 నక్కాంత ముగ్ధసంగయ్యకుఁ శ్రీతి
 నెక్కిని యాత్మలో నివ్వటిలంగ
 ననయంబు లింగపూజవల నటించు
 తనదువిలాసినీజచుల రావించి
 “యక్కమహాదేవి! యల్లమద్దెలలు
 సక్కిల్పి వేగంబ సంధించుకొనుము
 స్వరమానమున బసవప్రమథవ్వ!
 కరమర్థిఁ బట్టుము కాహళ లోలి,
 సకళవ్వ! నీవును సంగళవ్వయును

నొకరీతి నిలువుఁడు సుకరంబుగాఁగ,
 బాలగుద్రమ! యొత్తుపట్టఁగ వాసె
 గ్రోలు వాయుంపుము! గుడ్డవ్వ! నీవు
 సిట్టితాళము వట్టు శివదేవి! నీవు
 సట్టన నృత్యంబు సరసం బెఱింగి,
 సంగుదాసమ! మహేశ్వరి! వీరభద్ర
 లింగవ్వ! మీరు గేళికలు సేయుండు,
 రమణాదుకూలాంబరమును గంచుకము
 నమరించికొని చల్లడము బిగియించి
 యేతెమ్ము నీవు పురాతన్! శీఘ్ర
 మాతతమ్ముగ నృత్యమాడుదు గాని
 తాళము ల్వట్టుఁడు దాళగింపుండు
 నాళతివేళకు నందలు! ననుచు
 నవిరళంబుగ నంత నార్భటం బిచ్చి
 జవనిక రప్పించి సరసమై నిలిచి
 పాలుపగుముఖరసంబును సౌష్ఠవమ్ము
 లలియు భావంబు ధూకళియు ఝంకళియు
 మఱియు రేవయు విభ్రమమును రేఖయును
 నెఱయంగ నీరీతి నృత్యంబు సలుప
 లింగార్చనంబు సల్లీలఁ జేయుచును
 మంగళారవములు సంగడి నులియ
 వెల్లవేగుడు స్వచిత్తోల్లాస మమర

సల్లీల సమ్మగ్ధసంగయ్య కిట్టు
 లంగన పరిచర్య లాచరింపంగ
 లింగావసరము నెల్లించునంతటను
 నొగి మనోహరుని పాదోదకసేవ
 నగణితలీల దివ్యాంగుండ నైతి
 సఖలమాహేశసమగ్రప్రసాద
 సుఖసేవ నా కింకఁ జొప్పడునేని
 నిలుకాల నిలువంగ నేరక తిరుగు
 నలమట వాయుఁ బొమ్మని తలపోసి
 వచ్చినమాడ్కి దివాకరుం డంతఁ
 జెచ్చెర నుదయాద్రిశిఖర మెక్కుడును
 బసవనియాత్మ కింపెసంగ మిండండు
 వెన నేఁగుదెంచి తావెండి యిట్లునియె
 “బసవ! యేమని చెప్ప భర్తఁడే యెఱుంగు
 నెసంగ లంజెటిక మే నీరాత్రినేత
 నీవును మాతోడ రావైతి గాని
 వేవునంతకు నొక్కవిధమైనసుఖము
 ఐనను లంజెర్క మచ్చోటఁ జేయు
 చో నిన్నుఁ దలఁచితిఁ జొమ్మయ్య బసవ!
 పుట్టితిఁగాని ము న్నిట్టి సుఖంబు
 నిట్టిలంజెటికంబు నెఱుంగ నెన్నఁడును
 మలహరుకృపలేని మత్రికాండ్రకును

గలుగునే లంజెటికం బిట్లు నేయఁ
 బగలు రాత్రియు నెడఁబడక లంజెటిక
 మొగి నెన్నియుగములిట్లాప్పుగఁజేరి
 పడసితి చెప్పమా పరమేశుచేతఁ
 గడునొప్పు లింగజంగమసంపదలను
 సడిసన్నశివభక్తి సౌభాగ్యమహిమ
 లొడఁగూడునే వెండి యొండుమార్గమున
 నాకును నీకారణమునఁ గాఁజేరి
 చేసూరె నిట్టిలంజెటిక మీరాత్రి
 బండాది ! నీయాన పసిబిడ్డనాఁట
 నుండియు శ్రీగిరి నుండుదు నచట
 ననుపమకదళివనాంతరబిల్వ
 వనముల నేకాంతవాసంబునందుఁ
 బన్నుగా నటకాలఁ గన్నును నొసలఁ
 గన్నును గలమహాగణములు గలరు
 చూతుము గాని యెచ్చోట మున్నిట్టి
 భూతిశాసనధారిఁ బొడగాన మేము
 పాలుపగు పచ్చవిభూతిపూతయును
 దెలుపగు రుద్రాక్షములు నెఱ్ఱజడలు
 నంతకుఁ దగినసర్వాంగకచ్చడము
 వింతయై యున్నది యింతివేషంబు
 నిట్టిలాంచనదారి నిట్టివిరాగి

నిట్టినిష్ఠాశాలి నేమనవచ్చు
 నింతి నొక్కతె జెప్పనేల తత్సతికి
 సంతతంబును బరిచర్యలు నేయు
 లలనలందఱు నట్టిలాంఛనధరులు
 చెలువలమహిమంబు శివుడె యెఱుంగు”
 ననుచుఁ దత్సతుల లాంఛనములు నచటి
 తనమిండతనమును దప్పక చెప్పఁ
 బలుమాటు నడుగుచు నలి జంగమములు
 నెలఁగుచు నొండొరుఁ జేప్రేసినవ్వ
 బసవం డసమసముల్లసనుడై చెన్న
 బసవని దెసఁ జూచి పసరింపఁ దొడఁగె
 “నిట్టి నెట్టిభక్తి యిట్టిముగ్ధత్వ
 మిట్టిమహత్త్వంబు నెందును గలదె?
 నిక్క మీశ్వరుఁగాని నిజ మెఱుంగమిని
 ముక్కంటిభక్తులు ముగ్ధులు గారె?”
 యని ప్రశంసింపంగ నాచెన్న బసవఁ
 డనురక్తి ముకుళితహస్తుడై మ్రొక్కి
 “పరగు నీనూతనప్రాక్తనభక్త
 వరగణంబులలోన వచియింపఁ జూప
 నిల నిట్టి ముగ్ధులు గలరొకో?” యనుచు
 నలి దీటుకొనఁగ విన్నపము నేయుడును
 బరమానురాగసంపదఁ దేలి సోలి

కరమర్థి మఱిముగ్ధగణముల కథలు
పసరింపఁ దలఁచి సద్భక్తి బంధారి
బసవయ్య యాచెప్పు బసవని కనియె.

— రుద్ర పశుపతి కథలు —

స్థాక్తం బెఱుంగవే యయ్యశయూర
భక్తుండు మును రుద్ర పశుపతి నాఁగఁ
బ్రథితమా నాఁపురాణమం దభి
మథనావసర మొక్క కథకుండు సమవఁ
గమలజ కమలాక్షు లమితదైత్యాదు
లమరులు నెడి పాట నం దుద్భవించి
పారి నజాండములెల్ల దరికొని కాల్పు
గరళంబు మ్రింగె శ్రీకృష్ణకందుఁ డనిన
నారుద్ర పశుపతి యాలించి భర్తఁ
డారగించుట నిక్కమా విషం? బనుడు
'ననుమానమా! త్రావె హరుండు విషంబు
బనుగొన నటమీఁదిపను లెఱుంగమన
విని యుల్కిపడి వీపువీటిగి"హా! చెడితి"
నని నేలఁబడి పొర్లి యక్కటా! నిన్ను
వెట్టిఁ జేసిరిగాక! విశ్వేశ! యెట్టి
వెట్టివా రై నను విషముఁ ద్రావుదారె?
బ్రదుకుదురె? విషమ్ముపాలై న వారె?
లిది యెట్లు వినవచ్చు' నేమి నేయుచును?

నిక్క మెవ్విధమున నిన్నెకా కెఱుంగ
 ముక్కంటి! నా కింక దిక్కెవ్వరయ్య?
 నాకొఱకైన బినాకి! యివ్విషము
 చేకొన కుమియవే నీకు మ్రొక్కెదను
 గటకటా! మేన సగంబున నుండి
 యెట వోయితవ్వ! నీ వెఱుంగవే గౌరి!
 ప్రమథగణములార! పరమాపులార!
 సమసిన వెండి మీశకక్యమే కావ?
 శతరుద్రులార! యసంఖ్యాతులార!
 క్షితిధరకన్యకాపతిఁ గావరయ్య!
 వీరభద్రయ్యరో! విషముఁ బ్రాణేశుఁ
 డారగించె నిఁ కెట్టు లవునోకదయ్య!
 యోపురాతనులార! యొడయండు బ్రదుక
 నోపు నొకో! విషం బొగి నారగించె
 జావు దప్పింపరే సద్గురునాథు
 దీనన లీయరే కావరే శివునిఁ
 దల్లి లేని ప్రజలఁ దలఁతురే యెరులు
 తల్లి యున్న విషముఁ ద్రావ నేలిచ్చు!
 పరమేశుఁ డీబారి బ్రదికెనేనియును
 మరణంబు లేదువో మఱి యెన్నఁటికిని!
 నని ప్రలాపింపుచుఁ బసపుచు నొండు
 వినఁజాలఁ బ్రాణము ల్విడుతు నే ననుచుఁ

దడయక ఘనజలాంతరమున నులుకఁ
 బడకుండ నారుద్రపశుపతిఁ ఒట్టి
 పార్వతీసహితుడై ప్రభుభద్రుడై
 సర్వసురాసురసంఘంబు గొలువ
 హరుఁడు వ్రత్యక్షమై “యడుగుము నీకు
 వరమిత్తు నెయ్యది వాంఛితం” బచుడుఁ
 గడుసంభ్రమంబున మృడపవాజ్జములఁ
 బడి రుద్రపశుపతిభట్టారకుండు
 “ఏమియు నే నొల్ల నీవిషనేవ
 నేమేమి వుట్టునో యే వినఁజాల
 గ్రక్కున నుమియవే కాలకూటంబు
 నిక్కంబు నాకెక్కె నీయీవి” యనిన
 దశనకాంతులు దశదిశలఁ బర్వంగఁ
 బశుపతి యారుద్రపశుపతి కనియె
 “నిట లోకములలోన నెన్న నే కాక
 యట మ్రింగ నుమియంగ నది యెంతవెద్ద
 యణుమాత్ర నాకంఠమందుఁ జిక్కినది
 గణుతింప నున్నదే కాలకూటంబు
 ఇంత సంతాపింప నేల నీ” కనుచు
 వింతన వొలయంగ సంతరించుడును
 “నమ్మంగఁ జాలఁ బినాఁ! యివ్విషము
 గ్రమ్మన నొక్కింత గడుపు సొచ్చినను

శైద్ధయఁ బుట్టినో పిన్నటివార్త
 దద్దయు విన నోపఁ దా మున్న చత్తు
 సమయని మ్మొండేఁ జావనీవేని
 యమియు మివ్విషమొండె నొండు సెప్పకుము
 తక్కినమాటలు దన కింప' వనుచు
 నిక్కంబులెగువమై నిష్ఠించి పలుక
 'నుమియకుండినఁ జచ్చునో ముగ్ధ'యనుచు
 నుమ బోటి యాత్మలో ను త్తలపడఁగ
 "నుమిసినఁ గొని కాల్పునో తమ్ము"ననుచుఁ
 గమలాక్షముఖ్యులు గడగడ వడఁకఁ
 బ్రహ్మ లాతనిముగ్ధభక్తికి మెచ్చి
 యమితదుహోత్సవలై చూచుచుండ
 నొక్కింత నవ్వచు నుడురాజభరుఁడు
 గ్రక్కున లేనెత్తి కౌఁగిటఁ జేర్చి
 ప్రమథులయాన నీపాదంబులాన
 సమయ నివ్విషమున సత్య విట్లునిన
 వమ్మవే వలపలినాతోడ యెక్కి
 నెస్సెఁ జూచుచునుండు నీలకంఠంబు"
 నని యూరుపీరంబునందు ధరించె
 మును గుఱియున్న దే ముగ్ధత్వమునకు
 వదిగాక కుత్తుక హాలాహలంబు
 కదలినంతటనె చచ్చెదఁగాక ! యనుచుఁ

చనకరవాలు తొమ్మన దూసి మోపి
కొని కుత్తుకయ చూచుచును తెప్ప లిడక
పశుపతితోడమీఁదఁ బాయక రుద్ర
పశుపతి నేడును బాయకున్నాఁడు.

— ౧౩ నక్కనైనారు కథ ౧ —

ఇల నొప్పుచోళమండలమున మఱియు
నలి నీలనక్కనైనా రనుగణము
ఉవిదయుఁ దాసును శివలింగపూజ
సవినయ ప్రీతిమైఁ జలుపు చున్నెడను
శివదేవునై నొక్కనెలఁది వ్రాకుడును
“శివశివ ! ప్రేలునో శివునకు” ననుచు
నాపొత్తి యప్పుడ తూపొడ్వఁ దడవఁ
గోపించి యాతఁడు గొంతి కిట్లనియె
“పాపికా ! బ్రమసితే ప్రాణవల్లభునిఁ
దూపొడ్వఁగూడునే తుంపురు ల్నిండ
నిటుగాని నీభక్తి యెఱుంగంగరాదె !
యెటయేని బొమ్ము ని న్నేనొల్ల” ననుచు
వెడలంగ నడిచి యవ్విభుఁడు దా రాత్రి
మృదు సర్పనముసేయునెడ లింగమందు
నక్కాంత దూపొడ్చు చక్కటిఁ దక్కఁ
దక్కెల్లఁ జేలివ నక్కిజంబంది
పతి వేగ సతివెంటఁ బాటి పాదముల

కలిభక్తియుక్తి సాష్టాంగుఁడై మ్రొక్కి
 “పాపి! పా”మ్మని నిన్నుఁ బఱపినయట్టి
 పాపంబు నైరింపు పటుభక్తినిరత
 నీవు దూపొడిచినరావు దక్కంగ
 దేవునిమేనెల్లఁ జూపె ప్రేలినది.
 యీదిక్కు దూపొడ్చి యీసంకటంబు
 నాదేవునకు మాన్పవే దయతోడ”
 ననుచు వెండియు మ్రొక్క నంగన వచ్చి
 తనపతి ప్రాణేశుతనువున నున్న
 పొక్కులు వొడఁగని పురపురఁ బొక్కి
 యక్కటా! యీపొక్కు లణఁగునే యింకఁ
 బెనిమిటి దన్నుఁ జంపినఁ జంపనిమ్ము
 అనుచుఁ దూపొడువ కే నరిగితి నపుడు
 కాన నాతప్పునఁ గాఁజేసి శివుని
 మేనఁ బొక్కులు గడు విక్కుటం బయ్యెఁ
 బోవవే మున్న దూపొడిచినచోట
 నీవలెపొక్కు, లింకెన్నియు నేల ?
 నానిమిత్తమునఁ బినాకీ కిట్లయ్యె
 నీవిరోధం బింక నేఁ జూడఁజాల
 ననుచుఁ బరిచ్చేదియై భక్తురాలు
 దనశిరంబున కల్లఁ దత్ప్రస్తవమునఁ
 దెజవ ముగ్ధత్వంబు దేటతెల్లముగ

మెఱియింతుఁ బొమ్మని మెచ్చి యక్షణమ
భవరోగవైద్యుఁడు పార్వతీకాంతుఁ
డవినాశుఁ డజుఁడు ప్రత్యక్షమై నిలిచి
ప్రమథులురుద్రులు బ్రహ్మచ్యుతేంద్రు
లమరసంఘము యథాక్రమమునఁగొలువఁ
గరుణానిరీక్షణస్ఫురితసుధాబ్ధి
నిరువుర నోలార్చి యీప్సితార్థములు
వేఁడుఁడిచ్చెద”ననవెఁదియుఁబతియుఁ
బోఁడిగాసర్వాంగములుఁబొందమ్రొక్కి
‘దేవ ! దేవాధీశ ! దివ్యలింగంగ !
నీవు ప్రత్యక్షమై నిలిచినహీఁద
వెండియు మఱి యెందు వేఁడెద మనుట
యెఁదేమి ? యదియుని న్నొల్లమిగాదె !
కావున మీపాదకమలాంతరంగ
భావసంపూర్ణసంపద గృహసేయు’
మని విన్నవించుడు నతివకుఁ బతికి
ననుపమపరమపరానందమూర్తి
ముఖ్యాపవర్గసముదితోపభోగ
సౌఖ్యమ్మనపుడు ప్రసాదించె శివుఁడు

— బెజ్జమహాదేవి కథ —

హఱియును విను బెజ్జమహాదేవి యనఁగఁ
గఱకంర శ్రీపాదకమలాంతరంగ

“యెల్లనియోగంబు లెల్లబాంధవులు
 నెల్లవారలు గల్గ నిట్లు భర్తనకుఁ
 దల్లి లేకుండుట దా విచిత్రంబు
 దల్లి లే ఁది యెట్లు దా నుదయించె ?
 దల్లి సచ్చెనొ కాక త్రైలోక్యపతికిఁ
 జెల్లబో ! యిట్లేమి నేయంగవచ్చు ?
 దల్లిసచ్చినఁగాదె తాను డస్సితిని
 యెల్లవారికి దుఃఖ మిట్టిదకాదె
 తల్లి గల్గిన నేల తపసి గానిచ్చుఁ
 దల్లి గల్గిన నేల తల జడల్లట్టు ?
 దల్లియున్న విషంబుఁ ద్రావ నేలిచ్చుఁ ?
 దల్లియుండిన దోష్ట దాల్పు నేలిచ్చుఁ ?
 దల్లి పాముల నేల ధరియింప నిచ్చుఁ ?
 దల్లి బూడిద యేల తాఁబూయనిచ్చుఁ ?
 దల్లి పుచ్చునె భువె దనయునిఁ దిరియఁ ?
 దల్లి పుచ్చునె సుతు వల్ల కాటికిని
 దల్లి లేకుండినతనయుఁడు గాన
 ప్రల్లదుండై యిన్నివాట్లకు వచ్చె
 జన్నిచ్చి పలుమాటు వెన్నయుఁ బెట్టి
 పన్నుగా నిన్నియుఁబాలును బోసి
 యాకొనఁగాఁ గడు పరసి పాలిచ్చి
 సాకించి వెనుపదే జనని గల్గినను

దా నింతవాఁడయ్యెఁ దల్లి లేకయును
 దా నెంత వెరుఁగునో తల్లి గల్గినను?
 బెండిండ్ల నోములఁ బేరండ్లములను
 బండువుదిసములఁ బొటిజాతగలఁ
 దగినపోడిమి నేయుతల్లి లేకున్న
 వగవరే షటి యెట్టిచగబిడ్డలైన
 నూర కుపేక్షించి యుండంగఁ దగునె?
 యారంగఁ దక్లనై హరుని నేనైన
 నరసెదఁగాక, యిట్లులేక పెనుచు
 తరుణియకా దెట్లు దల్లి దా"ననుచు
 ననయంబు బెజ్జమహాదేవి దాన
 జననియై పరమేశుఁ దనయుఁ గావించి
 తొంగిల్లవై నిడి లింగమూర్తికిని
 నంగన గావించు నభ్యంజనంబు
 ముక్కొత్తుఁజెక్కొత్తుముక్కన్నఁబులుము
 నక్కొత్తుఁగడుపొత్తునటవీపునిపురుఁ
 బెరుఁగంగవలె నని తరుణి వీడ్వడఁగఁ
 జరణము ల్కరములఁ జాఁగంగఁ దిగుచు
 నలుఁగులు నలుచు నర్కిలి గట్టిపెట్టి
 జలములు వీపునఁ జఱచు నంతంత
 వెగచి బెగడకుండ వెన్నుప్రేయుచును
 నొగి మస్తకమున సీరొత్తు దోయిటను

వదనంబు సోచ్చునో యుదకంబు లనుచు
 నదుముఁ బొట్టను నోరికడ్డంబునట్టుఁ
 జెచ్చుగాఁ బసుపార్పి చేయు మజ్జనము
 గన్నులుఁ జెవులును గాఁడంగనూఁదు
 నంగిటిముల్లొత్తు నందంద వ్రేల
 దొంగిళ్ళఁ గార్నిరు దోనెత్తి మిడుచు
 బడఁతిచే నీరఁ దూపొడిచి బొట్టిడును
 మడఁది యంగుఘంబుమన్నింత మెడిచి
 కడవ నంటినయట్టి పిడుకవిభూతి
 యడరఁ బుత్తుని నొసలారంగఁ బూయు
 నెత్తు గ్రుంగెడు నని యెత్తంగ వెఱచి
 యత్తెన్వి తొమ్మన నక్కున నదుము
 కాటుక యిడనింత గన్నగు ననుచుఁ
 గాటుకయిడు మా డగన్నులఁ గలయఁ
 జన్నిచ్చుఁ బతులఁ జననీదు మీఁద
 నన్నాతి గొండొక వెన్నయుఁ బెట్టు
 జెక్కిలి గీటుడుఁ జెలఁగి యేర్వంగ
 నొక్కవే లిడి పోయు నొకకొన్ని వాలు
 డగ్గులు వోసియు నువిద సప్రీతి
 నగ్గించు నొగియించు నట బుజ్జగించు
 ముద్దాడు నగియించు ముద్దులు వేడు
 నద్దికొన్ వీ రెవ్వ రయ్యరో యనుచుఁ

బన్నుగా నుదరంబుఁ బొన్నుగాఁ జేసి
 కున్న బోసఱచుచు సన్నుతిఁ బాడుఁ”
 గొడుకని యిబ్బంగిఁ గొనియాడుచుండఁ
 బడఁతి నిశ్చలముగ్ధభావంబునకును
 శివుఁడును మెచ్చి తాఁ జేకొనియుండె
 నువిద గావించు బాలోపచారములు
 శ్రుతి “యేకయేవహి రూపేణ”యనియు
 స్మృతి “సాధకస్సంస్తరేత్సదా”యనియు
 ధర “తస్య తన్తయతాంత్యాతి”యనియు
 హరునివాక్యము గాన యది యేలతప్పు
 భక్తు డెబ్బంగిగా భావించు శివుఁడు
 వ్యక్తిగాఁ దద్రూపుడై యుండు టరుదె?
 యని భక్తమండలి వినుతి. పఁ గొన్ని
 దినములు సనఁగ నద్దేవదేవుండు
 వెండి యవ్వుకుఁ బ్రసన్నుండు గాఁ దలఁచి
 దండిరోగంబైన తఱుచంటి క్రియను
 జన్నును గుడువక సంధిల్ల నోరు
 వెన్నకుఁ దెఱచకయన్న యక్షణమ
 బిట్టుకొనడి తల్లి బిమ్మిటి నొడలుఁ
 బట్టలే కాపద గిట్టి “నాయన్న!
 నాకున్న! నాపట్టి! నాచిన్నవడుగ!
 నాకుట్ట? చ న్నేలరా కుడ్వవైతి

నీచెమటయుఁ జూచి నెత్తురునవుదు
 నోచెల్ల! యెటు సూడనోపుదునన్న!
 తల్లిగదన్న! యింతటి కోర్తునన్న!
 యెల్లెడ నొరుల నే నెటు గంగదన్న!
 కలిగితి లేక యొక్కడవు గదన్న!
 తలరక యే నెట్లు దరియింతునన్న!
 నేలవై నాకాళ్లు నిలువవుగన్న!
 యేల పల్కవు నెప్పవే యన్న! నీకు
 నటిమియో? కోవయో? యంగిటిముల్లొ!
 యెటు గనుమందు మ్రాకేమియో" ననుచుఁ
 బసవుఁ బలవరించుఁ బయి బడి పొరలుఁ
 గనుఁగొను మైపుడుకుఁ గొంగిటఁజేర్చుఁ
 గప్పుఁ దెఱచుఁ గప్పుఁ గ్రవ్వుఁ దెఱచుఁ
 దప్పుక వీక్షించుఁ దల్లడం బందుఁ
 బొంగెడుఁగడుపుముప్పునను 'బొప్పనికి
 నంగిటిముల్లయ్యె' నని నరు లనఁగ
 నడలుచుఁ గడుశోకజడధి దేలుచును
 బడఁతి పుత్రుం డున్న భావంబుఁ జూచి
 కడుపు వెలితియైన నొడయనంబికిని
 నెడవోయి యచ్చటఁ గుడువలేకున్నఁ
 గునియుచుఁ గుమ్మరగుండయ్య వాద్య
 మున కాడి యచ్చటఁ గొనఁ దిన లేక

వచ్చి చేరమచక్రవర్తి వాయంప
 నచ్చెరువుగ నాడి యాచట బడలి
 'వెడయాట లివియెల్ల వేగి యాడినను
 గడుపు నిండునె' యని గ్రక్కున వచ్చి
 పిట్టవ్వకై రాచవెట్టికే బోయి
 యెట్టకేలకు నింతపిట్టారగించి
 సామవేదులయిరీటఁ జచ్చినపెయ్యఁ
 బ్రేమంబుతో వండి పెట్టంగఁ గుడిచి
 కామింపఁగాఁ గరికాశవ్వయింట
 మామిడికండులు మఱుఁగున నమలి
 పోయి చెన్నయయింటిఁబులియంబకశముఁ
 జేయుఁ దీయక జాఱి చిటుతోండనంచి
 కొడుకుమాంసము వేడికొని విందుసేసి
 యెడపక నిమ్మవ్వయింట భుజించి
 యారగింపఁగఁ జవియైనఁ బోడవ్వ
 కోరతో నిచ్చినఁ గొని యారగించి
 యాసక్తి సురియచౌడయ్య చేకల్గ
 కాసించి తట వెండి యంతటఁ బోక
 నిన్న నింతయు నొక్కనెలఁతుక నెప్పెఁ
 గున్న! యాటడిపుచ్చఁగూడునే నన్ను
 మలమల మఱు గుచు నిల నాడనేల
 కొలఁదిదప్పినకుడ్పు గుడువంగ నేల?

బ్రదుకున్న దే యిట్లు వైకుంఠులందు
 నది యేల కడుపూదదయ్యెడుం జెపుమ,
 చన్నిత్తుం బలుమాటు వెన్నయుం బాలు
 నెన్నుడుం దప్పింప నెందైనఁ దెత్తుఁ
 గుడుపు నీకెయిదదే కొడుక యిట్లేల?
 యడిగి కుడువఁబోయి తాదట లేక
 యిన్నిదినంబులు నేరీతి జాలె
 నిన్ననీకడు పేల నిండదు సెపుమ
 యేయెడ వంచింప రేయును బగలుఁ
 జేయి దిగం డిట్టిసీతగుండు గలఁడె?"
 యని యొండు వేసర నాసరఁ గన్న
 జననిగదా యని చనవున బలుకఁ
 దెల్ల మిప్పుడు మీఁదఁ దొల్లి నాయత్తి
 తల్లులు గలరె యీముల్లోకములను
 బనుగొన నీవు నాప్రాణంబు గాఁగ
 ననురక్తి గొనియాట కది నీవె సాక్షి
 యెట్టేని మాయుంచినట్టుల యుండి
 పెట్టినంత గుడిచి యట్టుండి తేని
 యెప్పట నినుం బొందునే తెవు ల్నొప్పి?
 నిప్పునఁ జెదలంటునే నీకు నీవ
 చేసికొనఁగఁ దెవు ల్నిద్రించె గాక
 యీసంకటంబు నీ కేల తావచ్చు

బనియేమి? మాటలఁ బాయునే తెవులు
 నినుఁ గొంత వీఱిడితన మడ్డనేల?
 చాలఁ జూడంగ నీసం? ఓం బింక
 బాలుండ! నీమీఁదఁ బ్రాణము ల్విడుతు”
 నని తనశిరమున కలుగ నున్నంతఁ
 దనతల్లి కపుడు వ్రత్యక్షమై నిలిచి
 యడుగు మిచ్చెదనీకు నభిమతంబనుడుఁ
 గొడుక! నాకొకకోర్కి కొఱతయుఁ గలదె?
 నీవు నిరోగివై నిత్యుండవై సు
 ఖావాప్తి నుండు నా కంతయె చాలు
 కన్న మోహంబునకంటె నగ్గఁము
 ఎన్నఁ బెంచినమోహ మెందు నటండ్లు.
 అటుగాన నినుఁ గన్నులారఁ జూచుచును
 నిట యుండుటయె నాకు నీప్సితం బనిన
 మందస్థితముఖారవిందుఁ డై తల్లి
 నందంద కౌఁగిట నప్పళింపుచును
 ‘ముల్లోకములకెల్ల ముత్తన! నాకుఁ
 దల్లివి గాన నాతల్లి! నీయట్టి
 తల్లివి గలుగంగఁ దనకు రోగంబు
 లెల్లెడఁ బొందంగ నె ట్లుండవచ్చు’
 ననుచు నిత్యత్య మామమ్మకు నొసఁగె
 ననుపమపరమపరానందమూర్తి

యమ్మయై శివుఁ గొనియాడుటఁ జేసి
యమ్మవ్వ యనునామ మయ్యొ వెండియును

— ౧౧ గొ డ గూ చి క థ ౧ —

“శివదేవుఁ డననొక్కశివభక్తియుతుఁడు
నువిదయుఁ దానుఁ బొద్దూరి కేఁగుచును
ధూపించి కడగొట్టు పాపఁ దాఁరింటి
కాపిడి ‘యటయిట కదలకు మమ్మ!
పడుచులతో నాడఁ బటవకు మమ్మ!
నొడివినమావ్రతం బెడపకు మమ్మ!
గుడి కేఁగి నిత్యంబుఁ గుంచెడుపాలు
బడరున కారగింపఁగఁ బెట్టు మమ్మ!
నమ్మిపోయేదము సుమ్మమ్మ! మఱాకు
మమ్మ! మాయమ్మ! మాయక్క! మాతల్లి
కొమ్మ! నీకొకమంచిబొమ్మయు నిన్ని
బొమ్మపొత్తికిలును బోయి తెచ్చెదము”
అని యప్పగించుచు నరిగిన, వారి
తనయ గాల్గ్ల మొగంబు దాఁగడిగికొని
మంచిగంగులపాలు మరగంగఁ గాఁచి
కుంచెడు గోరతోఁ గొలిచి చేపట్టి
కోరయుఁ *బొత్తిక కొంగునఁ గప్పి
భోరునఁ జని శివాగారంబుఁ బొచ్చి
కోర ముండఱఁ బెట్టి ధారుణి మ్రొక్కి

* పొత్తిక = నన్ననివస్త్రము.

“యారగింపవె దేవ!”యని విన్నవించి
 పిలుసని యొక్కింత మలుపున నిలిచి
 మఱి వచ్చి చూచుడు గలగొల గామి
 బాల దల్లడమంది భయమునఁబొంది
 పా లేల యారగింపవు లింగమూర్తి
 కాచుట సాలదో కష్ట పల్వమినో
 ప్రాచియో విఱిగెనో పడుచ నేననియో?
 ప్రాద్దెక్కెనో యొండె బొగయువల్పెడినో?
 బుద్ధిపుట్టదో నెయ్యివోయకుండితినో?
 కడువేడియో నీరు గలసినవనియో?
 యెడవాద్యములు లేక యేనె తెచ్చిననో?
 చాలవో యివి యాలపాలు గావనియో?
 పాలపైఁ జిత్త మేఁ బఱపితి ననియో?
 కోర బెడంగనో కుంచెడు లేవో?
 యారగింపఁగఁ బెట్ట నేరకుండితినో?
 మీఁదువోయినవనో మీఁగడ లేదో?
 యేఁ దెచ్చునెడ నెవ్వరేఁ జూచిరనియో?
 యూర కేమిటికిఁ బా లొల్లపు ద్రావఁ
 గారణం బేమేనిఁ గలదేనిఁ జెపుమ
 నిక్కంపుటాకలి నీకు లేదేని
 గ్రుక్కెడైనను గొని చిక్కించు నాకుఁ
 గుడుపున కియ్యెడ గుడగుడ లేల

కుడికెడు దెత్తు నా గుఱ్ఱునోగిరము
 మూలపన్నారులయలోవిలోనఁ
 జోలె లున్నవి వంపు వోయి తెచ్చెదను
 ఉట్టిపై బాసలో నున్నది నెయ్యి
 యిట్టున్నఁ దెచ్చెద నిష్టమే చెపురు
 కుండె డున్నది వోయి కొనివత్తు బుల్ల
 కండంబు వలెనేని గ్రక్కునఁ జెపురు
 యచ్చన యెల్లి మాయయగారినగరఁ
 జెచ్చెరఁ బిల్వవచ్చెద నారసింపు
 మాశివసోదరిమరమునఁ గలదు
 పాసెంబు దెచ్చెదఁ బాలు మున్త్రాపు
 పోడశపండువు సూడఁ బోదండు
 పోడిగా నీపాలు పురహార! కొనుము
 వీరభద్రునిజాత్రవేళ ని న్బండి
 యే రొప్పుఁ బనిచెద నీపాలు ద్రావు
 మెడమడు గేమిటి కీపాలలోని
 కడుకులు దెచ్చెద నట్టెనఁ జెపుమ
 యిత్తటి శిశువుండ నెట్టులంటేని
 పొత్తుననైనను నెత్తి త్రాపుదము.
 పిన్నపన్నారులు సిన్నిబొమ్మలును
 నిన్ని గూ డడుకులు నెన్నేనిఁ బండ్లు
 నా కెల్లి మావారు నలిఁ దెత్తు రపుడు

శీకు నిచ్చెదఁ గాని నీయాన! త్రావు
 పాలును జల్లారెఁ బలుకవు దోడ
 నేలయా లింగ! న న్నేఁచెద వనుచుఁ
 బాప యీశ్వరునకుఁ బలుమాటు మ్రొక్కుఁ
 గోపించు భంగించుఁ గుప్పించునఱచుఁ
 గటకట వాపోవుఁ గరములు విటుచుఁ
 దటతట నేలతోఁ దాఁకించుఁ గాళ్లు
 ధారుణిఁ బడి బయ ల్దన్నుచు నేడ్పుఁ
 గోరకిక్కును జూచు మారారిఁ జూచు
 బుజ్జగించుచు వెడ్లు బుడ్లును బెట్టు
 నిజ్జీవిక్రియఁ బడు నివ్వెఱఁ గందు
 నెప్పటియ శ్లేడ్పు నెలుఁగెత్తి పిలుచుఁ
 దొప్పనఁ బడుఁ గోరఁ దొలఁగంగ నూకు
 వెఱచి ముందఱఁబెట్టు మఱి పలుమాటు
 నెఱఁగుఁబొదంబుల కెట్లు ద్రావమిని
 నిట్టైనఁ గాని పా లేఁ ద్రావ ననవు
 ముట్టవు మూర్కొన వట్టె యున్నవియు
 నీ వారగింపమి మావారు విన్నఁ
 జావనడ్డురు నను సంశయం బేల
 తనకు నెప్పుడుఁ జావు దప్పదు మగిడి
 చన నిచ్చటనె చత్తుపరివోదు"ననుచుఁ
 దనతల శివునితోఁ దాఁకించుకొనఁగఁ

జనుసంతలోనన చక్కన. బట్టి
 యారుద్రుఁ డతిదయాహాసితాస్యఁ డగుచు
 గోరతోఁ బా లెత్తుకొని యారగింప
 “నన్నింత యేఁచితి పిన్నగాఁ జేసి
 మిన్నకపోదు మాయన్నకుఁ జెప్పి
 మఱికదా యున్నది మాట లింకేల
 కఱకంఠ! యింతయు మఱవకు”మనుచు
 గుడుక దెవ్వుని పుచ్చుకొనుచు నబ్బల
 వడిగొని యింటికి వచ్చి నిత్యమ్ము
 నిట్లు కొంపోయి తా నిచ్చుచు నుండ
 నట్లు శివుండుఁ బా లారగింపంగ
 నూరికిఁ బోయినవా రెదుర్గాఁగఁ
 దా రేగుదెంచు నత్తఱిఁ దొంటియట్లు
 మృదుండు వాలారగించుడు బాల రిత్త
 కుడుకఁ జేతను బట్టికొని యేగుదేరఁ
 బొడగని ‘యిట యెందుఁ బోయెదు రిత్త
 కుడుక యెచ్చటనుండి కొనివచ్చె’దనిన
 ‘మీరు నెప్పినయట్లు మృదునకుఁ బాలు
 గోరతోఁ గుంచెడు గొలిచి కొంపోవ
 నారగింపఁగ మ్రొక్కి యనయంబు నిట్లు
 గోర యిమ్మని పుచ్చుకొని వత్తు’ ననిన
 “నేనాటఁ ద్రావుఁ బా లీశుండు వడుచ

కానీవ త్రావితో కాదేని తోడ
 నాడెడు పడుచుల కచటఁ బోసితివా?
 యేడఁ జల్లితివా మైయెటు గవు గాక
 తన్ను మహాభక్తతతి యుద్దెసించి
 పన్నుగా 'నారగింపవె దేన!' యనుచు
 సతిభక్తి బ్రార్థింప నారగించుటయు
 ఊతి దుర్లభం బన్న నితరులతరమె?
 యెట్టు నమ్మెడి దంచుఁ బట్టిదిట్టుచును
 'నట్టె నఁ జూత'మం చామటునాఁడు
 బాలచేతనె తండ్రి వట్టించుకొనుచు
 లీలతోఁ గుడి కేఁగి పాలతోఁ గోర
 ముందటిక్రమమున ముందఱఁ బెట్టి
 నందికొనండయ్యె నాలింగమూర్తి
 బాలముగ్ధత్వంబు ప్రవిమలభక్తి
 యీలోకమున వెలయింపంగఁ దలఁచి.
 యాశివ దేవుఁడు సంతఁ గోపించి
 "యోసి! నేఁ డేల పాలొల్లండు ద్రావ
 ముక్కంటి ముట్టెనే మూర్ఖునై చెపుమ
 పెక్కులు వ్రేలితి వక్కజంబుగను
 శివునకు నని యుద్దెసించినపాలు
 దవిలి నిత్యంబును ద్రావినద్రోహి!
 పొట్టప్రచ్ఛేద నెంచుబోయెద"వనుచుఁ

గట్టుగ్రమునఁగూడ మట్టుడు మున్న
 బాల వాపోవుచు బలువిడినేఁగి
 హఁలింగ ! హఁలింగ ! హఁలింగ ! యనుచుఁ
 జేతికోరకు మున్ను నేయిసాచుచును
 నాతని కొడుగుడు నంతలోపలను
 మారుఁ డోడకోడకు మనుచు నాక్షణమ
 వరదయామతఁ దనవక్షంబుఁ దెలువ
 జగదభినుతకరడిగ భోగనాథు
 నగణిత దివ్యలింగాంగంబుసారఁగ
 శవ్మాత్రలోనహహః ! పోయె ననుచుఁ
 గ్రమ్మనఁ దండ్రీ గూఁకటి వట్టుటయును
 వెలుపలఁ గూఁకటి వెండ్రుకల్ సిక్కి
 వెలయ లింగంబ లోపలఁ జిక్కి బాల
 యిల నేడు నాటునెలల కొక్కమాటు
 నలరి కూఁకటివెండ్రుకలు గ త్తిరింప
 'బాల నిశ్చలముగ్ధభావ సంపదకు
 నీ లోకమున దృష్ట' మిది యని పొగడ
 గొడగూచి యని చెప్పఁబడి మహామహిమ
 నడరెఁ దా నాముగ్ధ యదియునుగాక

—ॐ దీపదకళియారు కథ —

-వపార మఱియుఁ గాంచీపురంబునను
 దీపదకళి యన దృఢభక్తియుతుఁడు

పారుగూరి కొక్కనా డరుగ నొక్కెడను
 హరుండు జీర్ణాలయం బందుండఁ జూచి
 “కటకటా! యీశుఁ డొక్కఁడ యున్నవాఁడు
 పటుతరాటవిలోనఁ బగయును బెద్ద
 కచ్చడంబులు గూడఁ గట్టించె మునులఁ
 జెచ్చెర ముక్తులఁ జేసె దానవులఁ
 గనుమూయ నెడయులే దనఁగ మువ్వెట్టి
 గొనియె నవ్వాసవాద్యనిమిషవరలఁ
 దిరముగా ద్వాదశాదిత్యుల నొక్క
 దెరువునఁ బోకుండఁ దిరువుడుకొలిపె
 వెలయ ననంగుఁ గావించె నంగజుని
 వెలుఁగనిపురములు వెలి గించెఁ పేర్చి
 చెనసి దామోదరుఁ జేసె దామోద
 రుని విధిపాలు నేనెను విధిఁ బట్టి
 కరుణాకరుం డని గారవింపంగ
 నరుదగు సర్వసంహారంబు చేసెఁ
 గావునఁ బగ వెద్ద దేవదేవునకు
 నీవివినంబులో నెట్లుండవచ్చు
 గుడియును వ్రస్సీయుఁ గూలిపోయినది
 యడరుమంటపమును సరిగ్గొనయది
 కోటయుఁ బడ్డది గూడ నయ్యై క
 వాటంబులును జిమ్మి వసుధఁ ద్రెల్లినవి

యొడల నర్థము గొన్న యుమబోటి వుట్టు
 పాడ లేదు శివునంద యడఁగెనో కాక
 భయమందియొంటిగోదయు మీఁదఁగసవు
 వయిచుకొన్నదియునువనరుచునెదుర
 మును శివుఁ డిచటఁ బుట్టిననాఁటనుండి
 చెనసి తమ్మలి భజించినచొప్పు లేదు
 ఇది యేల వేయును నిచ్చట నునికి
 యది ప్రమాదమ యసహాయంబుగాన
 నిక్క మీశుండపో యొక్కటి వీరుఁ
 దొక్కఁడు నిక్కడ నున్నయప్పటికి
 నూరక వట్టివిచారంబు లెల్లఁ
 దా రక్షయగునె సంహారరుద్రునకు”
 నని నిశ్చయించి తా నచ్చోన యుండి
 తనయింటి యావత్తుధనమును మున్ను
 సంచితంబగువస్తుసమితియుఁ జిల్ల
 పెం చాచిగా మట్టగించి తెప్పించి
 గుడియు మంటపమున గ్రొత్త గావించి
 కడునొప్పు జుట్టు నగడ్డఁ ద్రవ్వించి
 కోటయుఁ గొమ్మలుఁ గొత్తడంబులుఁ గ
 వాటంబులును దగువంకదారలును
 బెట్టించి వంపుడుగట్ట యగడ్డ
 చుట్టును బోయించి యట్టల్ల దీర్చి

పాలుపొందఁ దెంకణంబులు వెక్కువన్ని
 నలిఁ బడగలుఁ దోరణంబులు గట్టి
 కొత్తడంబులఁ గోటకొమ్ముల గొడుగు
 లెత్తించి బలుమగ లెందఱొననిచి
 వ్రాలినకుసులును వసులుదూలములు
 తాలు గుండ్లును నిస్తు సాలఁ దెప్పించి
 కోటకొమ్ములఁ దగుచోటఁ బంచించి
 కోట యీశ్రమమునఁ బాటించి యంత
 లోఁతుగా నడబావి లోనఁ గట్టించి
 పాతర్లఁ గొలుచు నేర్పడ సంగ్రహించి
 యగ్గుడిచుట్టు బిల్వాశోకసురభి
 గుగ్గులు క్రముకాదికుజములు వెట్టి
 మరువంబు దవనంబు మాచిపత్తిరియు
 వరుసను బహుపుష్పవాటికల్ నాఁటి
 జాలవారిని దివ్వటీలను బల్ల
 గోలలవారిని గుడిపూజరులను
 నొడిసెలకాండ్రును నోజులవారి
 బడిపని జనులను బంతంబుబంట్ల
 ద్వారపాలుర సువిధానుల విండ్ల
 వారిఁ దలారుల వారక యేలి
 వారును చాను సవారితశక్తి
 గోరంతవ్రొద్దు మేకొని కట్టు బిగిచి

యాయతపంచమహావాద్యరవము
 పాయక రేయును బగలును మ్రోయఁ
 బోటరులగు నజాంభోజనాభులకుఁ
 గోట సాధింప నగోచరం బనుచు
 మనుజు లక్కజమంది వినుతింపుచుండ
 ఘనకీర్తి నటు గొంతగాలంబు సవఁగ
 ధనమెల్లఁ దన్నిమిత్తమునను సమయ
 మునుకొని పరివారమునకు జీవితముఁ
 బెట్టలేకున్నను బెగడక జగతి
 చుట్టును జాల రాచుచుఁ దిరుగుచును
 అంతంతఁ గవదివియల నాటఁ బొడిచి
 యంతఁ దొల్లిటికంటె నగ్గలికముగ
 మొలనున్నగంటలు మ్రోయఁ దాళంబు
 లులియ నొడ్డణము గుబ్బలు గజ్జియలును
 భవనియింప నల్లన తాటన పుచ్చు
 చును సువిధానంబు సువిధాన మనుచు
 గుడిని మానిసి గొమ్మకొమ్మ దప్పకయ
 యడువరిపై నున్నయ ట్లొక్కరుండు
 వేయుముఖంబుల వేనవేల్వీధులఁ
 బాయక యట్టుల బలము నేయుచును
 నీవిధంబున రాత్రులెల్ల వేగింపఁ
 గా వెండి నూనియ గవదివియలకు

నొక్కింతయును లేకయున్న నూహించి
 గ్రక్కున ప్రాకుల కణికలు వేర్చి
 కవదివియలభాతిఁ గాల్పుచు మంట
 లవిరళంబుగఁ బెట్టి యట్లు వేగింప
 నొక్కకొఱడు గొట్ట యొక మ్రానమట్ట
 యొక్క బడియ బట్ట యొక కట్టె గిట్టె
 మందునకైనను మ్రా కనుపేరు
 నెందును లేకుండ నేఁగుడు సంత
 కసవునఁ చిరి వెంట్లుగాఁ దాల్చి చేత
 నేసలారఁ గవదివియలభాతి. బట్టి
 యిలఁ దీగదీపంబుపాలుపు వట్టిల్ల
 నలిప నోవేగంబున జగతిచుట్టు
 దిరుగుచు మఱి కొన్ని దినములు నడవఁ
 జొరిఁ బల్లు గుట్టెడుపూరియుఁ బుడుక
 సదసట్ట నలి నట్ట సరి గష్ట గట్ట
 వెదకియుఁ గానక మది విచారించి
 కచ్చడం బాదిగాఁ గలచీరె లెల్లఁ
 జెచ్చెర వెంట్లుగాఁజేసి ముట్టించి
 దివి వెలింగెడు మెరుదీగలో నాఁగఁ
 గవదివియల భాతి. గరమ లఁ బట్టి
 వెసఁగొని తిరుగ న వ్వెంట్లుజెల్లుడును
 మసలక చీకటి మలుపునఁ జేసి

పగవారు సొత్తురో పరికింపరామి
 నగుఁ బ్రమాదం బంచు నాత్మలోఁ దలఁచి
 గ్రక్కునఁ దలవెండుకల జడయల్లి
 చక్కన దీపంబు సంధించిపట్టి
 యింతట వేగుఁబో యిం కఁబ్రొద్దనుచు
 నెంతయు రయమున నెప్పటియట్లు
 జగతిచుట్టుఁ దిరుగ జడ యెల్లఁగాలి
 బగబగయనఁగ దీపదకళియారి
 తలగూడ దరికొనఁ దడవ శంభుండు
 జలజాక్ష జలజజ శతమూర్ఖార్పితుఁడు
 కంతుసంహారుఁ డంతకాంతకుఁ డతిని
 తాంతసదానందుఁ డంబికాధవుఁడు
 త్రిభువనారాధ్యుండు దివ్యశరీరుఁ
 డభవుండు శివుఁడు వ్రతక్షమై నిలిచి
 ధీరుమహోదారు దీపదకళియ
 నారును గారుణ్యవారాశిఁ దేల్చి
 “యిచ్చ యెయ్యది నీకు మెచ్చితి
 వేడు మిచ్చెద” నావుడు నిలఁజాఁగిమ్రొక్కి
 “మెచ్చులు వేయును వచ్చె నొండొల్ల
 నిచ్చమై విన్నపం బేర్పడ వినుము
 ఈవిపినంబులో నెక్కడి బడుగు
 దేవరో యనఁగ శ్రీదివ్యలింగాంగ

లోకాశ్రితుడ! భక్తలోకకుటుంబి!
 యేకాకివై యుండు టిది నీలిగాదు
 అనయంబు రజితాద్రి యట్టిదుర్గంబు
 మనకుఁ గల్గఁగ వేతె మన్నెముల్ నేసి
 కొనియుండ నేలయావనదుర్గమందుఁ”
 జనుసనుమనుచుఁ బుష్పకవిమానంబుఁ
 జక్కన నద్దేవు నెక్కించి తాను
 నెక్కి దీపదకళి యెంతయునొప్పు
 గుడియు మంటపమును గోటయుఁ గూడఁ
 గడునర్థిఁ గొనిపోయెఁ గైలాసమునకుఁ
 బురహరు మెప్పించి బొందులతోన
 యరుగుభక్తులు గల రన్నిలోకముల
 గుడితోన లింగంబుఁ గొనిపోవుభక్తు
 డడరఁగఁ గలఁడయ్య! యఖిలలోకములఁ
 గడుఁగడుఁ జోద్యంబుగాదె తలంపఁ
 బుడమిఁ బుట్టనిభక్తిఁ బుట్టెదా ననుచు
 దేవదానవమానవావలి వొగడఁ
 గా వీరభక్తశిఖామణి యైన
 యట్టిదీపదకళియారి ముగ్ధత్వ
 విట్టలంబైయొప్పె నిల” నట్టుఁగాక

—ॐ నాట్యనమిత్తండి కళ ॐ—

“కడునొప్పు వెడియుఁ గంచిలోపలను
 మృదుమూర్తి నాట్యనమిత్తండి యనఁగఁ
 బోడిగా శివభక్తపుంగవు డొక్క
 నాడు శ్రీయేకామనాథునిగుడికి
 నాయతభక్తిమై సరిగి కూర్తాడి
 నాయనారిని సదానందస్వరూపిఁ
 దాండవమూర్తి నత్యద్భుతాకారు
 దండిగజాసురదళనావతారు
 బాలేందుశేఖరు ఫాలలోచనుని
 గాలకంధరు శూలఖట్వాంగధరునిఁ
 బొడగని పూజారి నడిగె “నీశ్వరుని
 నడు మటు వీఁగియున్నది యొక్కదెసకు
 వారకి కొంకరవంకర లోయి
 గౌరీశుచేతులు పూరించి నవియు
 ముక్కొంకులును బోయి మోచియు మోవ
 కొక్కవాదం బట్టు లున్నది శివున
 కున్నపాదంబును నూరుమధ్యమున
 నున్నది యీచవో యున్నభావమున
 నిలుపులువడి శివునేత్రత్రయంబు
 మౌలుపుగా తెప్పలు వొందకున్నవియు
 మలహరుశిరమును నిలువక యొక్క

వలని క యంత కు వ్రాలియున్నదియు
 మృడదేవు కెంజడ ముడివీడినదియుఁ
 గడఁజోద్యమిదియేమిగారణం ?” బనుడు
 నాశివ బ్రహ్మణుఁ డల్ల న నగుచు
 “నీశివునకు రోగ మిట్టులై నదియు
 వాయు దోషము దీని వారింపకున్నఁ
 గాయజహరునకుఁ గడుఁ బ్రమాదంబు
 దడసిన నింకొండు దలఁచిన శివుని
 యొడలెల్లఁ గూడ నిప్పుడ కొంకు వొపు
 దీనికి నౌషధం బే నెఱుంగుదును
 బూని చేయింపుమా మానెడు” నంచు
 నాలిసేయుచుఁ బల్కు నది దధ్యగాఁగ
 నాలింగవంతుఁ డ ట్లాత్తఁ దలంచి
 తనయింటఁ గలపదార్థములు ధనము
 మునుకొని కొనివచ్చి ముందటఁ బెట్టి
 “కోరి యింతయును జేకొనియైన నిపుడు
 మారారిరోగంబు మాన్పితేనియును
 నాసలియును నేను నాసుతు ల్నీకు
 దాసులమయ్యెడ మాసక్తితోడ
 నెట్టెన నీ వింతవట్టు పుణ్యంబు
 గట్టికోవే” యనఁ గల ధనంబెల్లఁ
 గొని “వాయులై లంబుఁగూర్చియౌషధము

"లెనయంగవండితి" ననుచునాముదము
 నూనియ నొక్కింత నులివెచ్చుఁ జేసి
 చేనిచ్చెఁ దత్త్రియ నెప్పుచు నతఁడు
 వాయుతైలముఁ గొనివచ్చి యాక్షణము
 మాయాపహరుమేన మర్దనసేసి
 తవిలి యావావిలిచివుళు లుష్మత్త
 చివుళులు దక్కెడిచివుళు లాముదము
 చివుళులు పండినజిల్లెడాకులను
 నివి యాదిగా మందు లిన్నియఁ గూర్చి
 చెచ్చెరఁ దనువెల్ల నేకంబుసేసి
 పొచ్చెంబు లే కిస్తుపొట్లాలఁ గాంచి
 పుచ్చుచు నరచేత వెచ్చఁ జూపుచును
 నిచ్చ యెఱిఁగి కాఁక లిచ్చుచు వలయు
 పథ్యంబు లారగింపంగఁ బెట్టుచును
 దథ్యంబుగా వెండి తగుక్రియ లేస్యఁ
 గొన్నిదినంబులు సన్నఁ దదృక్తుఁ
 డన్నీలగళుఁ జూచి "యిన్నినా శ్లయ్యె
 నాపావ నొక్కింతయైనను గుణము
 సూపదు వార్వతీశుశరీర మందు
 నననేల! నిక్కము నట్టిద కాదె,
 పనుగొన నే నెంత భ్రాంతిఁ బొందినను
 నారంగ నడవులయాకులు నలము

వేరు వెల్లంకియు మూరసంహరుని
 యొడలిరోగము మాన్పు నోపునే యింక
 నెడనేయ నేటికి నేఁగాక శివుని
 వాయుదోషమునకువై ద్యుండ" ననుచు
 నాయయ్య గడునిశ్చితాత్ముడై యంతఁ
 దలఁ కించుకయు లేక తన ప్రాణమునకు
 నలుగంగఁ బ్రత్యక్షమై నిల్చి శివుఁడు
 పార్వతీకాంతుఁడు భక్తవత్సలుఁడు
 శర్వఁ డర్వాచీరసౌమ్యస్వరూపి
 గీర్వాణవంద్యుండు సర్వేశ్వరుండు
 సర్వజ్ఞఁ డజహరిశతిమూర్ఖుఁడు
 నాట్యలోలుండు బినాకహస్తుండు
 నాట్య నమిత్తఁడి నలిఁ గొఁగిలించి
 "మేదురకీర్తి! నిక మెచ్చితి వేఁడు
 మాదట నిచ్చెద నభిమతార్థములు"
 ననుడు "నేమియు నొల్ల నభవ! మీదివ్య
 తనువువేఱొండ సందంబై నయదియు
 వెండి వంకలువోయి వెడరూపుగాక
 యొండేమి గడుఁజూడనొప్పియున్నదియు
 రోగమో! సహజమో! యోగింద్రవంద్య
 యీగరిమంబు నాకెఱిగింపు" మనిన
 "నిది దాండవాకార మెట్టులంటేని

ముదమున నాట్యాభిముఖుడనై నిల్చి
 'హా'యనిడమరుగంబొగినొక్కమాటు
 వాయంపదడవసర్వములయం బొందఁ
 జరణంబు దొంగలి చలనగాఁ జేసి
 పరగంగ నక్షత్రపంక్తులు డుల్ల
 వినుతమహోద్రేకవీక్షణాటోప
 మున నజాచ్యుతదేవముఖ్యులడంగ
 మూవలగంటల న్రొత్తు వెఱచి
 దేవి యున్న సగంబు ధృతిఁ దన్నుఁగలయ
 ఖ్యాత మహోద్ధత కరతాడనముల
 నాతతదిక్తతియచలఁ జనంగ
 వడి మహోచ్ఛ్వాసనిశ్శ్వాసోపనిహతి
 బడబాలనం బాట జడనిధు లింక
 గతిని మెట్టెడుపాదఘట్టనచేత
 నతులధాత్రితలం బది ధూళి గాఁగ
 నురవడిమై జిట్టి దిరిగి నిల్చుడును
 వారి మాలి దిగ్గజంబులు వొడవడఁగ
 గ్రక్కున జాటి టంకారంబుచేత
 నెక్కున్న కుఁగిరుల్ నెఱిఁ బొడిగాఁగ
 నొందంగఁ బొదాగ్ర మూది నటింపఁ
 గ్రిందటికూర్తంబు గిజిగిజిగాఁగ
 మహితజటాచ్ఛటా విహతి నజాండ

బహులకటాహంబు వటియలుగాఁగ
 మరుకిరీటవిఘాతనోద్వృత్తిఁ జేసి
 పొరి దత్త్వ సందోహములు వెల్లగిలఁగఁ
 దాండవోద్ధతిఁ జేసి ధరియింపఁ బడిన
 దండిఫణింద్రుండు దలరి రోజుగ
 నిటురోజుచున్న ఫణింద్రు నూర్పులకు
 స్ఫుటఫాలనేత్రాగ్ని భుగలన నెగయ
 వడి నెగ నెడినేత్రవహ్నిరోచులకు
 జడలవైఁ జుద్రుఁ డాసగముచు గరఁగఁ
 గలయ సుధాసూతిగరఁగినకతన
 బలువిడి నమృతంబు దల డిగి పటవఁ
 దలడిగి పటలెంచు తత్పుఠాపూఁ
 మలరి ముంచుడు జీరములు వచ్చి యంత
 నురమున శిరమున నొగి గళంబునను
 గరముల భూషణోత్కరములై వెలిఁగి
 పరగుసురాసుగ బ్రహ్మచ్యుతాది
 వరకపాలావళుల్ శరణు వేడుచును
 బొబ్బలు మోడువంగఁ బొంగి యార్వంగ
 నుచ్చి యాళతిసేయ నొగిఁ దాళింపఁ
 గ్రీడ వత్రిల జతిగీతముల్ వాడ
 నాడుదుఁ బ్రచుఘలు సూడఁ దాండనము
 కావునఁ దాండవాకార మత్పత్తి

భావించి కొలుతురు భక్తు లెప్పుడను”
 ననుచు నానతియిచ్చి యద్వైత దేవుఁ
 డనురాగలీలమై నతుల మాగ్ధ్యమున
 మించిన నాట్య నమిత్తండి మహిమ
 నంచితకనక దివ్యవిమానమునను
 గొనిపోయెఁ గైలాసమునకు సదృశక్త
 జనులు సజ్జనులును వినుతింప” మఱియు.

—ॐ ఉడుమూరి కన్నప్ప కథ —

“శ్రీ కాళహస్తిగిరి ప్రదేశమున
 శ్రీకంఠభక్తుండు లోకైకనుతుఁడు
 ఉడుమూరి కన్నప్పఁ దొక్కనాఁ డర్థి
 నడవికి వేటమై సరిగి యొక్కెడను
 దోడెఱుకులుఁ దాను దోఁపున నుండి
 యాడ కొక్కింత నిద్రావస్థ దోఁచు
 గలయఁగ రుద్రచిహ్నాలతోడ నీకుఁ
 డలరుచుఁ దవసియై యరుదెంచి తన్ను
 జవుకమం దనిచి నొసల భూతివెట్టి
 శివతీర్థకలశ భిషిక్తుఁ గావించి
 “చనఁజన ముందట ఘనలింగమూర్తిఁ
 గనియెడ, వ్రాణలింగంబు నీకదియు”
 నని యుపదేశించినట్లు స్వప్నమునఁ
 గని మేలుకాంచి నల్లడలు వీక్షింప

మును లేని దొక ద్రోవ ముందట నున్న
 'బొనరనిక్కలయెఱ్ఱబోకల'యనుచు
 చన తోడి యెఱుకుల నునిచి యొక్కండ
 చనఁ జన ముందటఘనలింగమూర్తి
 యున్న సంతోషించి కన్నప్పదేవుఁ
 డున్నత భక్తి సంయుక్తుడై మ్రొక్కి
 "కలగన్న చోటికి గంపఁ గొంపోవ
 ఫలసిద్ధి యగుటెల్ల భాగ్యంబుగాదె
 మును దపోమూర్తి నెప్పిన లింగ మిదియ
 తనప్రాణనాథుడౌ" ననినిశ్చయించి
 "బాస గా దింక నీప్రాణలింగంబు
 బాసి పోఁ దగదు మా పల్లియ కితని
 గ్రక్కునఁ గొనిపోయి కట్టుదు బాక
 నిక్కడ నునుపరా దెండఁ గాలంగ
 బుద్ధులు నెప్పియు బుజ్జగించియును
 దద్దయుఁ గీగ్పడఁ దగ వెడ్డు వెట్టి
 వలసిన వస్తువు లిలఁ దెచ్చి యిచ్చి
 వలపించి కొని పోవ వలె"నని తలఁచి
 పరమహర్ష మున విస్ఫారాంగుఁ డగుచు
 వరముగ్ధ భావన హరున కిట్లనియె
 "అక్కటా! యిదియేమిహరుఁడయొక్కరుడ
 విక్కడనుండుట యేమిగారణమొ?

తల సూచ రేయూరి తవ్వళ్ళ తోడ
 నలిగి వచ్చితి నెప్పు మలుక దీర్చెదను
 గొరగ లుమ్మెత్తపత్తిరి బూజనేయ
 మరులెత్తి వచ్చితో యురుతరాటవిశి,
 పరసలత్రొక్కునఁ బడ జాలకీవు
 సిరిగిరి నుండక సురింగి వచ్చితివా?
 జటలకు నొడలికి సవతులువోర
 నుడువఁ జాలక వచ్చి యడవిఁ జొచ్చితివా?
 చెన్నయ్య గలసినఁ జెడఁ గులంబనుచు
 నెన్నులోకులు వెలి యన్న వచ్చితివా?
 పలుమాటు నంచికి బడిపను లేనయ
 సొలసి వచ్చితివా యిచ్చోట డాంగంగ
 నాటి బ్రహ్మము నేడు నాయంబు దప్ప
 వేటాడ వచ్చితో వేయును నేల
 నాతోడి మోహంబునన నన్నుఁ బ్రోవ
 నేతెంచితో వేడ్క యెసఁగ నిచ్చటికి!
 యెట యుండి వేంచేసి తెట్లు నీబ్రదకు?
 ఇట యుండఁ జొచ్చి తీవెంతగాలంబు?
 ఎక్కుడుగోద నిన్నిక్కడ వైచి
 యెక్కడవోయె నేనేఁగదఁ జెపువ?
 ఒడల నర్థము గొన్న యవబోటి యెద్ది?
 యెడలైన నవ్వరే యెక్కడివారు?

కట్టిన గోచి యొక్కడ నొల్కువడితి?
 వట్టేల వచ్చితి వడవి కొక్కడవ?
 చంక బొక్కసమును సడలియున్నదియు
 శంకింప కొంటెట్టు సరియించెదయ్య!
 కొండలలోన నొక్కండ వీవిట్టు
 లుండంగ వెఱవవా ఖండేందుమాళి?
 మృగములు నురగము ల్చితి మేరలేవు
 నగవు గాదిచటనున్నను బ్రమాదంబు
 ఎఱుకుఁ బన్నలు గన్న నేతురు నిన్నుఁ
 గఱకంర! మాపల్లెఁ గలదెల్ల సుఖము
 అడవుల మనుబిళ్ళ కడు మంచిపాలు
 నొడిపిలి పాసెంబు నుడుప నేతులుచు
 నిప్పపూవును చేనె లెల్ల ఫలాదు
 లొప్పెడు వెదురు బ్రాలోగిరంబులును
 మఱి యట్లుఁ గాక నీ మనసు వచ్చినను
 నెఱచులుఁ గఱకుట్టు లెన్నేనిఁ గలవు
 రావయ్య! మ్రొక్కెద దేవదేవుండ!
 ప్రేవులు మాడంగఁ జావ దప్పినదె?"
 యనుచుఁ బొదాక్రాంతుడైన సీశ్వరుడు
 దనతోడఁ బలుకమి మనసులోపలను
 "నింత గాలము నుండి యిటు గుడువందో?
 కంతునిర్దళనుఁడాఁకటఁ బల్కులేదు

చెవులు సిల్లులు వోవఁ జీరంగ నేల
 శివునకేమేనిఁ దెచ్చెదఁ గాక” యనుచుఁ
 జని కందమాలాదిశాకముల్ మృగము
 లును దృష్టి మాత్రలోనన పరీక్షింప
 మునుకొని “యంతెకుమున్నభరిత్రిఁ
 జనిన జీమూతవాహనుఁడును శిబియుఁ
 గీర్తి ముఖుండును గీర్తింప నాది
 కర్తకు నర్పింపఁగా నెటుంగమిని
 దమ శరీరము లొండుగ్రమమున సమసి
 యమితసాహసవంతులనఁగ నిబ్బుచిని
 సవిశేషకీర్తిభాజను లైరి గాని
 ప్రవిమలమతి లింగభాజను ల్లార
 యనుచు సౌందర్య మహాకాయులనఁగ
 దనుజేశు లతిఘోరతప మాచరింప
 నెంతయుఁబరితోష హృదయుఁడై భర్తఁ
 డంత దైత్యులకుఁ బ్రత్యక్షమైనిలిచి
 “యాయథోక్షజ కమలాసనవాస
 వాయతస్వర్గ మోక్షాది భోగములు
 చెచ్చెర వేడు డిచ్చెద” నని యాన
 తిచ్చుడు సాష్టాంగమెరఁగి దానవులు
 “మాజలంధరుఁ డభిమానంబుగొన్న
 యాజనార్దను పద విరిదియే మాకు

మాగజాసురునిచే మడిసినయట్టి
 వాగీశ్వరత్వంబు వలెనె నిన్నడుగ
 మాతారకునిచే విధూతమై చెడ్డ
 యాతని యింద్రత్వ మది యేలచెప్ప
 నటుగాక వ్యాఘ్రాంధకాది దానవులు
 నిటలాక్షు పగతులై నీచేతదొల్లి
 నడసిన మోక్షంబు భక్తిమైదతగిలి
 పడయుట సోదృమే పాన లాండేల
 దేవ ! నిత్యానంద ! దివ్యలింగాంగ !
 దేవ ! మహాదేవ ! దేవాధిదేవ !
 యెల్లదైవత్వంబు లెల్ల భోగంబు
 లెల్లవి యెఱుఁగుదు మొల్ల మేమియును
 నీరమ్యమగు మాశరీరము ల్చీకు
 నారగింపంగ నాహారము ల్లాగఁ
 గరుణింపుఁ”డనుచు శ్రీకంఠు డిట్లనియె
 “ధరఁ గాళహస్తి భూధరసమీపమున
 మృగములై పుట్టుఁడు మిమ్మువధిం
 బగుతు డొక్కఁడు వరిపక్వంబునేసి
 యర్పింపఁనేర్పుఁ గన్నప్పఁ డనంగ
 నర్పింప నపుడు మి మ్మారగించెదను”
 అనియానతిచ్చుడు నసురు లాక్షణమ
 చచుదెంచి ప్రజలును వనితలుఁ దారు

మృగములై లింగసమీపంబునందుఁ
 దగిలి జన్పించి యెంతయఁ ప్రీతిఁదమ్ము
 నొరులకుఁ గానరాకుండ వర్తింప
 వరమృగావలి నేరవచ్చిన నుబ్బి
 యొక్కొక్కకోలన యొక్కొక్కమృగము
 నుక్కడఁగింపుచు నుత్సం బలరఁ
 జెచ్చరఁ గోలలు దెచ్చియాక్షణమ
 త్రచ్చి మెల్లన మంట దరికొల్పి కాల్చి
 మంచి మాంసముగ శోధించి శోధించి
 పంచినమాడ్కి ఖండించి ఖండించి
 కాల్పుచుఁ బక్వంబుగాఁ ద్రిప్పి త్రిప్పి
 ప్రేల్పుచు వెండియుఁ గ్రియకొల్పికొల్పి
 తవిలి ఖండింపుచుఁ దాఁజవిసూచి
 చవియున్న లెస్స మాంసము దొప్పఁబెట్టి
 చిటుతయుఁ గరినంబు చిద్రంబుమొఱకు
 కఱకును గారాకు గాకుండఁజూచి
 యింపారి నునుపారి కంపు సొంపారి
 పెంపారి చాలనొప్పెడు బిల్వపత్రి
 నలి దీటుకొనఁ గోసి తలసజ్జఁజేసి
 యలరు జంజాటు వెండ్రుకలమీఁదఁ దాల్చి
 చక్కనమొగ్గలేటి సదమలోదకము
 లక్కజంబుగ రెండుపుక్కిళ్లఁ బట్టి

దాపలికరమునఁ జాపంబు శరము
 లేపార వలచేత నిట మాంసమున్న
 దొప్పయుఁబట్టి కన్నప్పఁ డేతెంచి
 చెప్పఁగాలను దొంటి శివుమీ ది పూజ
 పోనూకి తెచ్చిన పుక్కిటి నీట
 మానుగా శివునకు వజ్రసంభార్పి
 పఱికివెండు కలవైఁబత్తిరి రాల్పి
 మఱి దొప్పఁ దెచ్చిన మాంస మర్పించి
 యనయంబు నట్లు గన్నప్పదేవుండు
 ననురాగమునఁ గొల్వ, మును గొల్పుతఁసి
 యేతెంచి యప్పరమేశ్వరు మ్రోల
 నీతెఱంగంతయు నేర్పడఁజూచి
 యెక్కడి ప్లేచ్చుఁడో యెన్నఁటిగోలె
 నిక్కడ నన్యాయ్య మేట్లునేనెడిని
 నేమిసేయుదు నంచు నేవగింపుచుచు
 నామాంస ఖండంబు లటు వాఱునూకి
 యపవిత్రమయ్యె శివాగార, మనుచుఁ
 దపసి వంచామృత స్నపనంబునేసి
 పాదోదకములు దత్పాత్రంబునందు
 వేదోక్తముగఁ జల్లి వెండి పూజించి
 వేగుండి యాతనివిధ మెల్ల నరసి
 వేగినఁ దపసి యుద్వృత్తిమై వచ్చి

“యక్కటా! యెంగిలి యదియు మాంసంబు
 పుక్కిటినీరును బూజ్యమే పూజ,
 చెప్పుఁగాలను నూకు శివభక్తిగలదె?
 యెప్పుట వినఁబడునే? యెట్లునైఁప
 వసుధ మృగాదుండు వాఁడు, నేఁ దపసి
 నసమానవిగ్రహం బన నెట్లువచ్చు?
 నిచ్చటఁ దొల్లియు నేనుంగుతోడఁ
 జెచ్చెరఁ బోరదే చెలఁది యెట్లైన
 హరు డెండఁ గాలెకి ననుచు నచ్చెలఁది
 పరువడిఁ దననూలు దెరచీరభాలిఁ
 దిరిగివచ్చిన వృక్ష తృణగుల్మలతలఁ
 బురికొల్పి మీఁదఁ గపాతముల్ దీర్చి
 కరువుఁ బ్రతిష్ఠించి గంటయు వేది
 విరచించి శిఖరంబుఁ గర మొప్పనిలిపి
 ద్వారబంధంబులు దగిన వాకిళ్లు
 నారంగ గర్భగృహదులు దీర్చి
 యకలంక కరవీరముకుశప్రభాతి
 ప్రకటించి దేహభీబంధంబునందు
 రమణీయ శతసహస్రదళాబ్జపంక్తు
 లమరు పూజాప్రబంధానేకరచన
 గావించి చెలఁది ద్రికాలంబు భక్తి
 భావనమై శివుఁ బాయక కొలువ

హరుమీఁదఁ జెలఁది మున్నల్లిన నూలు
 గరి యంత నేతెంచి కాంచి కోపించి
 “పాయకశివుమీఁదఁ బాదోట్టు వెట్టి
 పోయెడునిది యేమిపురవోకో” యనుచు
 ఘనకర్ణ చలిత సంగత మారుతమునఁ
 బొనరినపా దోట్టుఁబోవంగఁ ద్రోచి
 వెండి తాఁదెచ్చిన తుండాంతరమున
 నిండారు మొగలేటి నిర్మలాంబువుల
 నంచికాధవునకు నభిషేకమార్చి
 యింబులఁ గుంభస్థలంబుపైఁబెట్టి
 తెచ్చినకలువల నచ్చుఁ దామరల
 నెచ్చులుఁ బూన్చుచు నిటలలో చనునిఁ
 గరియును నిట్లు ద్రికాలంబుగొలువ
 నరుదెంచి చెలఁది దా నాగ్రహంబంది
 “కమనీయలీల నా కట్టినగుడియు
 నమరుమదీయ నిత్యార్చనావలియు
 నెట్టికర్తియొచ్చెర్చి యేఁగెడు నింక
 నిట్టి శివ ద్రోహ మెట్టుసైరింతు”
 ననుచు నొక్కఁడఁబొంచికొనియుండగజము
 సను దెంచికోపించుచందంబు సూచి
 యంతరాంతర మించుకైనఁ దలంప
 కంతఁ బరిచ్ఛేది యై యుపాయమువ

దుండ్రమునఁ జొచ్చి తోలుచుచు- జెలఁది”
 దండిమదేభంబు తలకెక్కించంపె
 గానయిక్కడ నమార్గము సేయుధీర
 మానసుఁ డెంతవాఁడైనఁ గానిమ్ము
 అట్లు నేఁడును వాఁడు నరుడెంచెనేని
 యెట్లైనఁ జంపక యే బోవననుచు”

వెనుకదిక్కునఁ బొంచికొని సఖిపమునఁ
 దనపొడసూపక తపసి యున్నెడను
 గన్నప్పదేవుని ఘనముగ్ధతయును
 సన్నతభక్తియు సంస్కృతహత్వంబుఁ
 దపసికీ జూపంగఁ దలంచి శంకరుఁడు
 విపరీతగతిఁ ద్రినేత్రపరీతమైన
 వదనంబు ధరియించి వలపలికంట
 నుదకంబు గాఱంగ నున్నయత్తటిని
 అరుదొందఁ దొల్లిటియట్లు కన్నప్పఁ
 డరుదెంచి యరుదెంచి హఠకంటిసీరు
 పొడంగని బిట్టుల్కిపడి భయభ్రాంతిఁ
 దొడరుచు నరుదారఁ దొల్లింటిపూజ
 గ్రక్కునఁదనచెప్పుఁగాలఁ బోనూకె
 పుక్కిటి నీరును బుగులున నుమిసి
 తలవంచి పత్తిరి డులిచి మాంసంబుఁ
 దలరుచు నర్పించు తదవసరమున

నానేత్రజల పరిహారార్థముగను
 దా నీశ్వరునకు సంతర్ధార యెత్తు
 భంగి జలంబులుఁ బత్తిరిబ్రుంగి
 మంగళంబై యొప్పె మఱియట్లుఁ గాక
 తలఁగంగ నతనిపాదహతిఁ దొలంకి
 యలరి పాదోదకంబై వెల్లివిరియఁ
 జాలుపుగఁ గన్నప్ప పుక్కిటనీరు
 గలయఁ బ్రసాదోదకం బయి తనరఁ
 నాలింగమూర్తి యపాంగోదకముల
 పోల లింగోదకపూరమై తనరఁ
 ద్రివిధోదకంబులుఁ ద్రినయనుమేనఁ
 బ్రవిమలంబై యిట్లు భ్రాజిల్లె సంతఁ
 దవిలి ప్రసాదికిఁ ద్రివిధోదకములు
 ప్రవిమలమతి బొందఁ బాడియ సంగ
 సర్వాంగములుగూడ జలములు వర్ష
 సర్వేశుభక్తుఁ డాశ్చర్యంబు నొంది
 యగ్గలంబయ్యె సపాంశాశ్రు లనుచు
 బెగ్గిలి నేత్రమ్మ దగ్గఱి చూచి
 “ఁటకటా! యిదియేమి గర్జంబువుటై
 నిటలాక్ష! నీకంట నీరుగాఁతెడిని
 నీనిద విని గౌరి నీతైన సాండు
 దానించు కేనియుఁ దడి గంటలేదు,

జనకుచేఁ దనయునిఁ దునిమించునపుడు
 కనికరంబునఁగంటఁ గ్రమ్మదు నీరు
 చీర సించుచువిప్రు లాఱిడివైచి
 కారించుతఱి నుదకము లేదు గంట
 నాతాల వాట్లు టివ్వనఁ దాఁకునొవ్విఁ
 గాఱిపు నాఁడును గంటఁ బొప్పముల,
 పరసతికై పట్టువడ్డ భంగమునఁ
 దొరుగవు నాఁడును దోయముల్ గంట
 వైట్టికేగెడు తట్టఁ బట్టి యెత్తుడును
 నట్టిచో వెడల వపాంగోదకములు
 నేడు నీకడగంట నిర్నిమిత్తంబ
 పోడిగా జలములు పూరించులేమి ?
 ఆలుబిడ్డలఁ బాసి యడవుల గిరుల
 పాలై తినని మఃఖపడి యేడిచెదవా ?
 యేకాకినైతి నిం కేక్రియఁ బ్రోతు
 లోకంబులని ధృతిలేక యేడ్చెదవా ?
 కడుపుగాలంగ నాఁకటికోర్వలేక
 తడవయ్యె రాఁడని తలఁచి యేడ్చెదవా ?
 యక్కడ దండిమృ గాలిచే నాదు
 చుక్కుట నూహించి నిక్కమేడ్చెదవా ?
 పనిపాటు నేయనోపక యొంటివిడిచి
 చనియెనో తమపల్లె కనుచు నేడ్చెదవా ?

అణిముణినొకపువ్వుమణిమూరుకొన్న
 నెఱయఁ బ్రాణమునకు వెఱచియే ద్వేదవా?
 కారణం బేమి? గన్గంటఁ బుట్టెండు
 నీరు గాఱఁగ నేడ్వ నీకేమి నలసె?
 చెప్పవే నా” కని చేర్చుఁ గౌఁగిటను
 నప్పళింపుచును ‘నాయట్టి పుత్రుండు
 గలుగ నీకేల యప్పుల బ్రుంగ’ననిన
 పొలుపునఁగంటి యప్పులు వాఱఁ దుడిచి
 “పాసియుఁ బాయకు వ్యాసంగ” మనుచు
 నీసరి లింగముల్ నిను నగరయ్య!
 డొరకొనాయన్న! యూర కొతండ్రి!
 యూరకొనాస్వామి! యూరకింతేల?
 యుమ్మడిము తగ దుడుగవే” యనుచు
 తొమ్మన నేత్రోదకమ్మలట్లాత్తు
 ‘నెసఁగ నాముగ్ధత కీకంటిలోని
 కసువ పొమ్మన్నట్లు గన్న శోధించుఁ
 కరతలాఁగుశములఁ గను తెప్ప లెత్తి
 ‘నెర సున్న’దనిపాఱనిష్ఠించి యూఁదుఁ

గ నాటుక గ్రుడ్డువైఁ ద్రిప్పిత్రిప్పి
 రయుచు నొఁయుచు నొయ్యనఁజూచుఁ
 బరావిగొని కంటఁజేర్చి హత్తించి
 చీరెల్లఁ దడిసినఁ జిక్కు వెండిఁముచు

నీకడకంట వ్రేలిడి యొత్తనొత్త
 నాకడకంట ధారావలి వర్ష
 నాకడకంట వ్రేలదుమ నల్లదుమ
 నీకడకంట నీరెంతయుఁ దొరిగెఁ
 గొలుకులురెండు నఁగుశములనదుమఁ
 గలముఁగఁ గన్నెల్లఁ గొలుకులై కాతె
 నక్కన్నఁగొలుకులు నరచేతమాయఁ
 బక్కిళ్లఁ బింజించి పాఱంగఁ దొడఁగె
 నెట్టును నేత్రాశు లెడతెగకున్న
 నెట్టిద దుఃఖించి బిట్టువాచటచు
 నడుగులఁబడిమ్రొక్కు సంజలియొద్దు
 నడలు నిల్చుచు నిల్వఁబడులేచు జూచుఁ
 'కటకటా!' యనుచు లింగముఁ జుట్టిచుట్టి
 యటయిటయేఁగుచు నాత్మలోపలను
 "నానంద బాష్పము లంద మేనియును
 నాననంబునఁ దోఁప దానందచిహ్న"
 సారకటాక్ష వీక్షణ జాలమైఁ
 గారుణ్య జలములు గావ యుష్ణములు
 ఘర్తజలంబులక్రమ మందమేని
 ఘర్తజలంబులు గన్నులఁగలవె ?
 యొండు దుఃఖం బేని యూహించి చూడ
 రెండుగన్నులఁ గాఱ కుండునే నీరు ?

తానొక్క కంటనె ధార వర్షెడిని
 గానోపు నక్షిరోగంబ యేమేని
 చెప్పఁ జిత్తము ! గోడితెప్ప వెర్రినదా ?
 తప్పవోనోపునో ? తడికంటినిధము ?
 నొవ్వియో పొరగ ప్పెనో ? మాద తెవులూ ?
 పువ్వుచట్టిల్ల నాపువుకంటి పోటా ?
 ముయిలవడ్డదియొ దుర్తాంసదోషంబా ?
 అయిరయో వెండియు నక్షిరోగంబా ?
 కానోపు నిట్లనుమానంబు లేదు
 దీనికి మందుమ్రా కే నే మెఱుంగ
 నాయన్న ! నాతండ్రి ! నాయిష్ట సఖుడ !
 నాయయ్య ! నాజియ్య ! నాప్రాణచాథ !
 సర్వాంగసుందర ! శంకర ! యీవి
 గుర్వణంబెటు దొరకొనెనయ్య ! నీకు
 ముక్కంటి వాడని మూడు లోకముల
 నిక్కంబువెఱతురు నిటలలోచనుడ !
 యొన్నడు నీకొక్క బన్నంబులేదు
 గన్నుఁ జూచిన నిట్టుగైకొండ్రై సురలు
 కంటి చిచ్చున మున్ను గాలిన పారు
 కంటివార్తకు నికఁ గనలరే మగుడ ,
 విను మెంత గన్ను గానని వలవైన
 వనిత లిట్లుగ హీనునకు జిక్కుచురె ?

రూపింప నిట్లు కురూపివై యున్న
 నేపార భక్తు 'లిహీ' యని నగరె
 నేడెందుఁ బోయెనో నేత్రంబు హరికి
 నాడిచ్చి నట్టి యనశ్వరమహిమ
 పొలమున నాఁ బోతుఁ బులి గొన్నయట్టి
 పాలుపయ్యె నె నెట్లు నిలువంగనేర్తు
 నెవ్వరి కెఱిగింతు? నెట్లు ధరింతు
 నెవ్విధిఁ బోవుదు? నేమిసేయుదును?
 జెప్పంగలే దొండు నేమి లే దొండు
 నిప్పాటఁ జూచుచు నేనుండఁ జాల
 నాకంటఁ బుట్టిన నాటను గోరె
 శ్రీకరు రోగంబు నెంద దెన్నఁడును
 నొప్పుని కన్నుతో నున్నట్లుగాఁగఁ
 గప్పెద నాలెస్సకంట నీకన్ను
 నాకన్న చూ! మందు నీకంటి కనుచుఁ
 జేకొని శరమున ఛేదించి పుచ్చి
 కఱకందు కంటిపైఁ గన్నప్ప దేవుఁ
 డఱిముఱిఁ దననేత్ర మర్పింపఁదడవ
 నక్కంటఁ దొరుగు ధారావళి యడఁగి
 గ్రక్కున డాపలికంట నుప్పొంగఁ
 గించి తృప్తిహాస సంకీర్తితా ననస
 మంచితాంభోజాతుడై తననేత్ర

కమలంబుశివునేత్ర కమలమైయునికి
కమితమహోత్సాహ మాత్మదుల్కాడఁ
గ్రేకంట లింగంబు డాకన్ను జూచి
యొకంటి కిని మందు నీకన్నె కాఁ
యనుమాన మింకేల యనుచుఁ దన్నేత్ర
జనితవినిర్మలజలధారదొరుగఁ

గందువఁ దనచెప్పుఁ గాలి యుంగుటము
వొందించి డాకన్ను పుచ్చుఁ గైకొనుడు
సంతలోపలన ప్రత్యక్షమైయప్పు
డంతకసంహారుఁ డనురాగ మెస గఁ

గన్నప్పదేవర కరయుగగ్రహణ

సన్నత హస్తంజై చక్కన నిలువఁ
గలిత సమావలోకనమాత్ర యంద

యలరెఁ గన్నప్పని వల పలి కన్ను

నాతనిచేఁ గొన్న యాకన్ను నిచ్చె

నో తన క న్నిచ్చెనో శివుడనఁగ

సంతకమున్ను వామాంబకజనిత

సంతతఘన బాష్పజలధార లుడిగి

కన్నప్ప దేవుని కన్నులు శివుని

కన్నులు వోల నొక్కంజైన యట్లు

కన్నప్ప దేవుని కన్నుల నవుడు

సన్నతానంద బాష్పంబులుదొరిగె

మారుకంటఁ దొలి ద్రపుర వీక్షణమునఁ
 దొరిగిన జలములు దోడయ్యె ననఁగఁ
 గరుణానిరీక్షణ స్ఫురితాంబుధార
 విరచింప నానంద కరమగు టరుదె?
 యంతటనిఖిలసు వాసుఁ ప్రముఖు
 లంతంత మ్రొక్కుచు నభయంబువేడ
 మస్తక విన్యస్తహస్తాలై మునులు
 ప్రస్తుతం బెఱుఁగుచుఁ బ్రస్తుతుల్ సేయ
 శివదుందుభులు మ్రోయభువిబుప్పవృష్టి
 ప్రవిమలంబై కుర్మఁ బ్రమథులప్పొంగ
 గన్నప్ప శుద్ధ ముగ్ధతయు మహాగు
 ణోన్నతియును భక్తియోగ సంపదయు
 నాపరాపరుఁడు ప్రత్యక్షమైయునికిఁ
 గోపించి మును పొంచికొనియున్న తపసి
 కనుఁగొనిసంభ్రమాక్రాంతాత్తు డగుచు.
 జనుదెంచిభువి జక్కఁజాఁగిలి మ్రొక్కి
 “తలఁప నీసహజ ముగ్ధత్వ మెఱుఁగమిఁ
 దలఁచితి నీకహితంబు సేయంగఁ
 దప్పునైరింపు గన్నప్ప! దయాత్మ!
 చెప్ప నున్నదె నీవు శివుఁడవుగాక
 యిట్టి ముగ్ధత్వంబు నిట్టి వీరత్వ
 మిట్టి మహత్త్వంబు నెందును గలదె?

విందుమే యవికలవేదశాస్త్రములఁ
 గందుమే మూఁడులోకంబులఁ దొల్లి ?
 బాపురే ! కన్నప్ప ! పరమ లింగంబ !
 బాపురే ! కన్నప్ప ! ప్రమథవిలాస !
 నల్లవో ! కన్నప్ప ! నాలింగముగ్ధ !
 నల్లవో ! కన్నప్ప ! నల్లనైనార !"
 యనుచు నిట్లాతపోధనుఁ డతిభక్తి
 వినుతింప నుమబోటి విస్తయంబొందఁ
 గన్నప్ప ! శివుఁడు నాకాంక్షకొందొరులఁ
 గన్నులఁజూచుచు నున్నయత్తటిని
 దవిలి యొండొంటితోఁ దగునన దొరసి
 నివిడి యొండొంటితో నిద్దమై బెరసి
 చూపులు సూపుల లోపలఁ జొచ్చి
 యేపార నేకమై యెంతయు నొప్పి
 కన్నప్పదేవుని కన్నుల సఖులొ !
 యన్నీలకంధరు కన్నుల కవలొ ?
 తవిలి కన్నప్ప కన్గవ దర్పణములొ ?
 భవునయనంబుల ప్రతిబింబ యుగమొ ?
 నెక్కిఁ గన్నప్ప నేత్రములపాయ
 గొమ్ములొ ? శివునేత్రగుప్తాంకురములొ ?
 రమణఁ గన్నప్ప నేత్రముల బీజములొ ?
 యమృతాంశు శైభరు నక్షిఫలములొ ?

యనఁగఁ గన్నప్పదేవునిలో చనములు
 మనసిజహరునిలో చనములై శివుని
 కన్నులు గన్నప్ప కన్నులై యిట్లు
 సన్నుతి గడచి సమున్నత స్ఫురణ
 నాల్గు గన్నప్ప నైనారినేత్రములొ ?
 నాల్గు నీశ్వరునయనంబులో యనఁగ
 మృడుని మూఁడవ కంటిక్రింద నిగ్గడల
 నడర రెండును రెండునై మించి వెలుఁగఁ
 జూపును జూచు తద్రూపముదారు
 నేపారఁ ద్రివిధంబు నేకమై యునికిఁ
 దమ నేత్రములఁ దమ్ము దార పీఠీంచు
 క్రమమయ్యై శివునికి గన్నప్పనికిని
 నెఱి నాల్గు గన్నుల నిజదీప్తి నంత
 పఱగప్పి నట్లుండె ఫాలలోచనము
 'కాలునే యింక నీకంటఁ జూచినను
 నోలఁబురత్రయంబొండు గల్గినను
 గాలునే యింక నీకంటఁ జూచినను
 నాలక్ష్మీ నందనుం డంగంబుగొన్నఁ ?
 గాలునేయింక నీకంటఁ జూచినను
 గాలుఁడు వెండియుఁ గ్రమము దప్పినను ?
 గాలునే యింక నీకంటఁ జూచినను
 నేలోకమును నంత్యకాలంబునాఁడు ?

కన్నప్ప సదయాంబకము మున్ను శివుని
 కున్న నట్లునుగాక యుగ్రాక్షుడండ్రై ?
 నాఁ డయీ కన్నప్ప నయన ముండినను
 వేడునే సిరియాలు విందారగింప ?
 నాఁడ యీ కన్నప్ప నయనముండినను
 బోడిగా నైచునే భూణహత్యకును
 ఈచారునేత్రాబ్జ మీశునకున్నఁ
 జూచునే నివ్వవ్వసుతుచావు నాఁడు ?
 పంబి యీయమృతాంబకం బున్న శివుఁడు
 నంబి కన్నులునెడ నాఁడేలచూచు ?
 నీనేత్రమున్న ము న్నీశుండుబాలుఁ
 బోనిచ్చునే పాముపుట్టఁ దొడ్కంగ ?
 నితనినేత్రంబున్న నిన్నియు నేల ?
 యతిదయాపరుఁ డన నుతికి నెక్కండె ?
 యితనినేత్రంబు ము న్నీశున కున్న
 నతిభూమిసౌందర్యుఁ డన భువిఁ జనఁడె ?
 యిట్టి నేత్రంబు ము న్నెప్పుడు నున్న
 నెట్టి కాంతల మెచ్చునే హరుఁ” డన గఁ
 గన్నప్పనేత్రంబుకతమున నీశుఁ
 డెన్నంగ సర్వసంపన్నుఁ డై నెగడె.
 గన్నప్పపాదరక్షాస్పర్శ శివుఁడు
 సన్నతభక్తవత్సలుఁ డనఁ బరగె

నీచెప్పు నాఁడు దన్నింతసోకుడును
 నాచంద్రుఁ డభినందుఁ డయ్యె లోకముల
 నీచెప్పునాఁడు దన్నింతసోకుడును
 నేచిన తీర్థమై యిల నొప్పె గంగ
 యీచెప్పుదానయ్యెనే బద్ధభవుఁడు
 చూచున కాదె యీశునిమస్తకంబు
 శ్రీపతి గానని శ్రీమహాదేవు
 శ్రీపాదభక్తుల శ్రీపాదరక్ష
 పరమేష్ఠి గానని యురులింగమూర్తి
 శిరమున నొప్పు విశిష్టభూషణము
 చెప్పెడిదేమి? గన్నప్పపాదంబు
 చెప్పు మహత్త్వంబు నెప్పు జిత్రంబు
 ఇతని పాదోదకాయత సిద్ధిఁ గాదె
 సీతకరమాళి వ్రసిద్ధుఁ డై పరగె
 నితనినిర్మల్యసంగతిఁజేసికాదె
 రతిపతిహరుఁడు నిర్మలదేహుఁ డయ్యె
 నితనిగంఢూషాంబు కృతసేవఁగాదె
 జీతపురత్రయదైత్యుఁ డతిలోకుఁ డయ్యె
 నితనిప్రసాదవిహితభుక్తిఁగాదె
 ఓతిధరకన్యకాపతి నిత్యుఁ డయ్యె
 నీదేవుఁ డితనిప్రసాదంబుఁ గుడిచి
 వేదశాస్త్రముల వివేకంబు గడచె

శివుఁడు గన్నప్పయుచ్చిష్టంబుఁ గుడిచి
 యవికలవిధి నిషేధాతీతుఁ డయ్యె
 లింగంబు గన్నప్ప యెంగిలిగాన
 యంగమంతయు నుత్తమాంగమై యొప్పె
 గణనాథుచేత లింగసమేతు డయ్యె
 గణుతింప నంబిచే ఖనభక్తుఁ డయ్యె
 సన్నుతికెక్కి మాకన్నప్పచేత
 సన్నుతసర్వప్రసాదాగుఁ డయ్యె
 ననుచు భక్తానీక మసమానలీల
 వినుతింప జగములు విస్తయం బంద
 నన్నగజాధీశుఁ డంత నందంద
 కన్నప్పదేవునిఁ గౌఁగిట జేర్చి
 పరగుచతుర్వర్గఫలము లాదిగను
 వర మిత్తు నడగుము వాంఛితార్థము
 లనవుడు మందస్థితాననుండగుచు
 ననుషక్తిముకుళితహస్తుఁడై మ్రొక్కి
 “యెఱుంగమోక్షములపే రెఱుంగవాంఛితము
 రెఱుంగవేడెడుమార్గ మెఱుంగనేమియును
 ఎఱుంగుదు నెఱుంగుదు నెఱుంగుదు మఱియు
 మఱియును మఱియు ముష్టాఙ్కి నిన్న
 కావునఁ గోరికి కడవయఁ గలదె?
 దేవ! మూలస్తంభ దివ్యలింగాంగ!

నీయతులితదయాన్వితదృష్టి యిట్లు
 నాయందు నాటి కొనలు వసరింప
 నాదగు సంస్కృహాపాదితదృష్టి
 నీదృష్టిలోనన నెక్కొని పాదలఁ
 గరుణింపు దక్కిన వరము లేనొల్ల
 బరమాత్మ!" యని విన్నపం బాచరింప
 నభిమతార్థప్రదుఁ డట్ల కన్నప్ప
 కభిముఖుడై నిల్వ నంత నిద్దఱును
 వెలయఁ దా రన్యోన్యవీక్షణానంద
 కలితాత్మలై తిరుకాళ త్తిపురిని
 గన్నప్పదేవుఁడు గౌరీశ్వరుండు
 సన్నిరీక్షణలీల నున్నవా రిపుడు
 నిక్కంబు గన్నప్ప పుక్కిటినీరు
 ముక్కంటి కభిషేకమున కెల్లవ్రొద్దు
 నేడును గన్నప్ప నిర్తాల్యమందుఁ
 బోడిగా శివునకుఁ బూజనేయుదురు
 మృదుఁడు గన్నప్ప కర్పించినఁగాని
 యడరంగ నేడును నారగింపండు
 కన్నర్పితమునేసె గానలోకిములఁ
 గన్నప్పఁ డనఁగ మహాన్నతి కెక్కె
 నచ్చట నేడు గన్నప్పండు శివుఁడు
 నచ్చెరువందంగ నట్లున్నవాఁడు.

కావునఁ దొల్లి ముగ్ధస్వభావులకు
దేవుండు కృపసేయుఁ దెల్ల మి” ట్లనుచు
బసవయ్య ముగ్ధగణసమూహికథలు
పసరింప నాచెన్న బసవయ్య వినఁగఁ
“బృథివి నీముగ్ధులకథలు దాఁ జెప్పఁ
గథ లయ్యె”నని కథకథకు నవ్వుచును
నతులితానందసంగతి నున్న భక్త
వితతికి బసవఁ డున్న తలీల మ్రొక్కి
“యిప్పురాతనులందు నెఱుంగరే తొల్లి
యొప్పార నిత్యంబు నొక్కభక్తుండు

—౧౦ కళియంబనాయనారు కథ ౧౦—

నలిరేఁగి కళియంబనయనా రసంగ
నిల మిమ్ము నగియించు నిదియె నేమముగ
మెచ్చించె శివదేవు మీ రొక్కమాటి
కిచ్చ నవ్వుట సాలదే నన్ను మనుప”
ననుచు నవ్వించుచు నవిరళభక్తి
జనితసుఖామృతవనధిఁ దేలుచును.
బసవఁడు జంగమప్రకరంబు నిట్లు
లఘూర నోలగంబై యుండి రంత

—౧౧ సకలేశ్వరు మాదిరాజయ్య కథ ౧౧—

“పెద్దలతోఁడు వెన్నుద్దుల మొదలు
బుద్ధులప్రొక విబుధనిధానంబు

నమితవచోరాశి సుమనోనురాగుఁ
 డమలినచిత్తుఁ డుద్యద్ధుణాన్వితుఁడు
 సకలవీణాప్రవీణకళావిదుండు
 సకలంకనాదవిద్యాపండితుండు
 వేదవేదాంతసంపాదితతత్త్వ
 వాది సంసారదుర్వ్యాప్తిసహారి
 యమనియమాదివ్రతాచారవర్తి
 శమదమసద్గుణాశ్రయచరిత్రుండు
 ధీరమహోదారదిక్కున్నకీర్తి
 కారుణ్యమూర్తి నిర్గతసకలార్తి
 మహితసజ్జనశిఖామణి నాఁగఁ బరగు
 మహి సకలేశ్వరమాదిరాజయ్య
 గారి సద్భక్తి విఖ్యాపితమహిమ
 థారుణి నెట్లున్న దా విస్తయంబు
 నగణితకీర్తిమై సంబెయన్పురము
 దగు రాజధానిగా ధరణి యేలుచును
 శ్రుతి వీర్య వితరణ రూపవివేక
 చతురతరూఢి, రాజ్యంబు సేయుచును
 జంగమలింగైక్యసద్భక్తియుక్తి
 సంగీకరించుచు నర్ప లిచ్చుచును
 నొడఁబడ రాజవదుపచారములను
 గడియగడియదప్ప కెడ భజింపుచును

ఖవిధపుష్పదళ సద్భవనాంతరమున
 శివదేవు సంస్తుతిసేయుచున్నంత
 రమణ బత్తీసాదిరాగంబులకును
 నమర నన్నియు దండియలు నియోగించి
 యేరాగమున సకలేశున కర్థి
 యారాగ వీణ దా నలరి ధ్వనింప
 రావణవాస్తంబు బ్రహ్మవీణయును
 లావణ్యవీణ కై లాసవీణయును
 నాకాశవీణ పినాకివీణయు వి
 వేకింప సారంగవీణయుఁ గూర్చ
 వీణయు స్వాయంభు వీణయు గౌరి
 వీణయుఁ గిన్నరవీణయు జనక
 యనునివి మొదలుగా నందులో మున్ను
 ధ్వనియించినట్టి యాదండియల్ దినిచి
 తనరుచు మొగచాళమును నవరాణ
 మును మఱి సవరాణమును దీపు బెరయఁ
 దాళపట్టియయుఁ గత్తరి చో శవణియు
 లీల సారణయుఁ దలిర్ప సంప్రీతి
 నివ్రడంగ “సకలేశ ! నిత్యకల్యాణ !
 యవధారు ప్రాణనాయక ! నాదమూర్తి !
 యంచును వాయించు నారాగమంద
 యంచితాళప్రికి నభిముఖుం డగుచు

సదమలచి త్తుడై సక్తస్వరముల
 నుదయించు శ్రుతు పిరువదిరెండుఁ గూర్చి
 ఘనతర నారాటకావృశం బనెడు
 ధ్వనిగూడఁ జౌదశంబను శారిరమున
 ననిబద్ధ యాధిమై నాళతి జేసి
 తనరెడు గమకసప్తకము సంధిల్ల
 మానితంబగు మంత్రమధ్యతారములు
 దానొంద లయలంకితంబులు నిగుడ
 లాలిత శుద్ధసాళగములు బెగయఁ
 గ్రాలుచుఁ దేశిమార్గంబులు వెలయ
 లలి ద్రుతమధ్య విలంబితంబులను
 నలిఁ దాళమానమానంబులు సూపి
 థాతులసంగతుల్ జాతులరీతి
 భాతిగఁ గూర్చి నిబద్ధరూపమున
 లాలితంబుగను వై శంబుఁ దాళంబు
 సాళి పెల్లాపెల్లి జాయనుజాయి
 యుచితమొయ్యారంబునొగిఁ బంజశంబు
 ఖచరంబువిషమంబు గ్రహమోక్షణంబు
 భజనణి రవణియు భరణి మిరాయి
 నిజవణి నివళంబు నివయవైధసము
 నిగితి సుధాయి సన్నిగితంబు మిశ్ర
 మగు గ్రహ త్రితయంబు సంశుకలలిత

గాఢంబు లలి రాగ కాకును బొచ్చు
 గాఢంబు మఱి దేశికాకును సింధు
 నలిఁ గరుణాకాకు నఖికర్తరియును
 హళు వాయియును ధరహరసమవాయి
 పరగ గుండాగుండి భ్రమరలీలయును
 గురుడి మోడామోడి పారిరవాళంబు
 తిక్కాయిహోయలును రిఖిలవిళగు
 చొక్కాయాయాదిగాసొగయురాయములు
 దళుకొత్త దేశాక్షి ధన్నాసి దేశి
 మలహరి సకలరామక్రియ లలిత
 సాళంగ నాట గుజ్జరి మేఘరంజి
 వేళా పుళియుఁ జిత్రవేళా పుళియును
 మాళవి సిరియు వరాళి కాంభోజి
 గౌళపంచకము బంగళంపు గురిజ
 భైరవిద్వయమును బడపంజరంబు
 నారంగ గుండక్రియయు గౌళికయును
 దేవక్రియయు మధ్యమావతితోడి
 యావసతంబును నాదిగాఁ గలుగు
 విరచితస్త్రీ రాగపురుషరాగములు
 సరసమై లక్ష్మ్యలక్షణవిర్వికార
 పూరితనాదగంభీరవినుత్తు
 సారోక్తిగీతంబు లారఁ బాడుచును

దమతమ కఖలవాద్యంబులు మ్రోయఁ
 గ్రమ మొందఁ గేళికగతి నటించుచును
 వారివారికి హర్షపూరము ల్లాఁగఁ
 గోరి భక్తాలి కింపార మ్రొక్కుచును
 బామక రేయును బవలు లింగార్చ
 నాయతామృతవార్ధియం దోలలాడ
 నఖల సామ్రాజ్య సమంచిత సరస
 సుఖముల కెమైయి సొగయకున్నెడను
 మల్లరసను నొక్కి మండలేశ్వరుఁడు
 దొల్లి యిట్టుల రాజ్య మొల్లక విడిచి
 శ్రీగిరి కేఁగి నిశ్చింతాసమాధి
 నాగిరి బిల్వపనాభ్యంతరమున
 నున్నవా రని వారియురుభక్తిగుణము
 హాన్నతికయు ధ్యానయోగసంపదయు
 శివభక్తితత్త్వానుభవసమగ్రతయు
 శివభక్తగణములచే వినఁబడుడు
 నప్పుడు శ్రీగిరి కరుదెంచి రర్థిఁ
 జూప్పారు మల్లరసును జూచువేడ్క
 రయ మందఁగా మాదిరాజయ్యగారు
 క్రియ దులుకాడ నగ్గిరి శృంగములను
 స్ఫటికపర్వతబహుశృంగములను
 హాటకరత్నమయాంచి తాద్రులను

బాతాశగుహల సభ్రంకషశిలల
 భూతల ప్రచ్ఛన్న పురవరంబులను
 స్పర్శవేదుల మణిపర్వ తంబులను
 దర్శనము క్షీప్రదస్థానములను
 ఖగమృగనాగసంకరనివాసముల
 నగణితోద్యానవనాంతరంబులను
 బర్హతచూడానిపతితథారాంబు
 నిర్వికల్పప్రవాహోర్విస్థలముల
 సంతత నిలిచి యేకాంతదేశముల
 సంతతలింగపూజనలు సల్పుచును
 జనుదెంచి చనుదెంచి యనుపమబిల్వ
 వన సమీపంబున ఘనతరంబైన
 రుద్రాక్షశైలముల్ రుద్రాక్షతరులు
 రుద్రాక్షగనులును రుద్రాక్షనదులు
 భసితంపు గిరులును భసితంపుఁ దరులు
 భసితంపు గనులును భసితంపు నదులు
 లింగ పర్వతములు లింగ వృక్షములు
 లింగాకరంబులు లింగతీర్థములు
 జంగమశైలముల్ జంగమతరులు
 జంగమగుల్మముల్ జంగమలతలు
 సల్లాపశైలముల్ సల్లాపతరులు
 సల్లాపగుల్మముల్ సల్లాపలతలు

గాయకశైలముల్ గాయకతరులు
 గాయకగుల్మముల్ గాయకలతలు
 గాయకిమృగములు గాయకాలులును
 గాయకపక్షులు గాయకఫణులు
 నాట్యపర్వతములు నాట్యవృక్షములు
 నాట్యగుల్మంబులు నాట్యవల్లరులు
 నాట్యమృగంబులు నాట్యపక్షులును
 నాట్యోరగంబులు నాట్య వానరులు
 దినరు కాష్ఠజ్యోతులును దృణజ్యోతు
 లను వాలుకాజ్యోతులును బ్యోతిసదులు
 జలపర్వతంబులు జలవృక్షములును
 జలవిహంగంబులు జలమృగావలలు
 బహువర్ణవృక్షముల్ బహువర్ణశిలలు
 బహువర్ణగుల్మముల్ బహువర్ణలతలు
 బహురూపవృక్షముల్ బహురూపశిలలు
 బహురూపగుల్మముల్ బహురూపలతలు
 ఖేచరవృక్షముల్ ఖేచరగిరులు
 ఖేచరగుల్మముల్ ఖేచరలతలు
 హర్ష్యపర్వతములు హర్ష్యవృక్షములు
 హర్ష్యగుల్మంబులు హర్ష్యవల్లరులు
 మృగరూపవృక్షముల్ మృగరూపశిలలు
 మృగరూపగుల్మముల్ మృగరూపలతలు

ఖగరూపవృక్షముల్ ఖగరూపశిలలు
 ఖగరూపగుల్మముల్ ఖగరూపలతలు
 నరరూపవృక్షముల్ నరరూపశిలలు
 నరరూపగుల్మముల్ నరరూపలతలు
 సురరూపవృక్షముల్ సురరూపశిలలు
 సురరూపగుల్మముల్ సురరూపలతలు
 సూతవృక్షములు వ్ర సూతవృక్షములు
 సూతశైలములు వ్ర సూతశైలములు
 గంధర్వవృక్షముల్ గంధర్వశిలలు
 గంధర్వగుల్మముల్ గంధర్వలతలు
 నీడలు దిరుగని నిత్యశైలములు
 నీడలు దిరుగని నిత్యవృక్షములు
 నీడలు లేని సాన్నిధ్యశైలములు
 నీడలు లేని సాన్నిధ్యవృక్షములు
 దూరంబునను నీడ దోచు శైలములు
 దూరంబునను నీడ దోచు వృక్షములు
 ప్రాద్దొక్కసాయయైపాలుచుశైలములు
 ప్రాద్దొక్కసాయయై పాలుచువృక్షములు
 తరులును గిరులును దగిలి రమింపఁ
 బరగనప్పుడె పుట్టు బాలశైలములు
 తరులును గిరులును దగిలి రమింపఁ
 బరగ నప్పుడె పుట్టు బాలవృక్షములు

శైలము ల్గొలువంగ శైలము లెక్కి
 లీలనేగెడు రాజశైల సంఘంబు
 వృక్షము ల్గొలువంగ వృక్షము లెక్కి
 యీక్షింప జనురాజవృక్షసంఘంబు
 ఎక్కి వీక్షింప నీ రేడులోకములు
 నక్కజంబుగఁ గాంచునట్టి శైలములు
 ఎక్కి వీక్షింప నీరేడులోకములు
 నక్కజంబుగఁ గాంచునట్టి వృక్షములు
 ఎక్కి యూఁగించిన నెక్కడికైనఁ
 జక్కనఁ గొనిపోవఁ జాలు శైలములు
 ఎక్కి యూఁగించిన నెక్కడికైనఁ
 జక్కనఁ గొనిపోవఁ జాలు వృక్షములు
 ఎక్కి తలంచిన నేరూపమైన
 గ్రక్కున నప్పుడ కాఁజేయు గిరులు
 ఎక్కి తలంచిన నేరూపమైన
 గ్రక్కున నప్పుడ కాఁజేయు తరులు
 సగము వృక్షంబులు సగము శైలములు
 సగము మృగంబులు సగ మండజములు
 పండువృక్షములట్ల ప్రబలుశైలములు
 గొండలక్రియ గిరికొన్న వృక్షములు
 ఒక్కొక్కగడియ కొక్కొక్కపండు రాలు
 నక్కజం బగు గడియారవృక్షములు

ఒక్కొక్కగడియ కొక్కొక్కమాటు చెలంగు
 నక్కజం బగు గడియారశైలములు
 మొదలికి నటికిన నదికికొస్తరులు
 మొదలికి ద్రుంచిన నదికికొలతలు
 వైచిన గ్రమ్మట వచ్చి యచ్చటన
 పై చని నెలకొను పాపములును
 రవితోన యుదయించి దివి దాకఁ బెరిగి
 రవితోన దిగజాటి భువి గూడుగిరులు
 నాలుగువాకిళ్లు నలిఁ గానుపించు
 నాలుగుచతుల యానడు మెక్కి చూడఁ
 బురములు గాన్పించు భూరిమహత్త్వ
 మరదగు శ్రీగిరి గిరు లన గిరులు
 నాలుగువాకిళ్లు నలిఁ గానుపించు
 నాలుగు కొమ్మల నడు మెక్కి చూడఁ
 బురములు గాన్పించు భూరిమహత్త్వ
 మరుదగు శ్రీగిరి తరు లనఁ దరులు
 సంగతంబుగ నెక్కుజనులఁ బాతాళ
 గంగ నాడించు గంగాశైలములును
 సంగతంబుగ నెక్కు జనులఁ బాతాళ
 గంగ నాడించు గంగావృక్షములును
 చని యొక్క నయ్యప్తపప్తితీర్థములు
 సనక చూపెడు నప్తపప్తిశైలములు

చనియొక్క సయ్యపప్తపప్తితీర్థములు
 సనకచూపెడు సప్తపప్తివృక్షములు
 పారి బారిఁ దమలోన నొరయంగ నగ్ని
 దరికొని కాలంగఁ దనరునైలములు
 పారిఁబారిఁ దమలోన నొరయంగ నగ్ని
 దరికొని కాలంగఁ దనరునృక్షములు
 క్షీరపర్వతములు క్షీరవృక్షములు
 క్షీరతటాకముల్ క్షీరదీర్ఘికలు
 దధిపర్వతంబులు దధివృక్షములును
 దధితటాకంబులు దధిదీర్ఘికలును
 ఘృతపర్వతంబులు ఘృతవృక్షములును
 ఘృతతటాకంబులు ఘృతదీర్ఘికలును
 నమృతపర్వతములు నమృతవృక్షములు
 నమృతతటాకంబు లమృతదీర్ఘికలు
 రసపర్వతంబులు రసవృక్షములును
 రసతటాకంబులు రసదీర్ఘికలును
 కనకపర్వతములుఁ గనకవృక్షములు
 గనకతటాకముల్ గనకదీర్ఘికలుఁ
 గనకమృగంబులుఁ గనకొంగములుఁ
 గనకభృంగంబులు గనకపక్షులును
 గనకంపుగుల్మముల్ గనకంపులతలుఁ
 గనకంపురేణువుల్ గనకంపుటిసుముఁ

గనకంపుఁబురములుఁ గనకహర్త్యములుఁ
 గనకంపుఁగోటలుఁ గనకంపుగుళ్లు
 మణిపర్వతంబులు మణివృక్షములును
 మణిగుల్మ వితతులు మణిలతావళులు
 రత్న పర్వతములు రత్న వృక్షములు
 రత్న గుల్మంబులు రత్న వల్లరులు
 ఒకగొమ్మశోకంబు నొకగొమ్మసురభి
 యొకగొమ్మ న్యగ్రోధ మొకగొమ్మసింత
 యొకగొమ్మగురవంక మొకగొమ్మ గ్రముక
 మొకగొమ్మఘనసార మొకగొమ్మసెఱకు
 నొకగొమ్మనందనం బొకగొమ్మదిలక
 మొకగొమ్మసంపకం బొకగొమ్మ గ్రోవి
 యొకగొమ్మమందార మొకగొమ్మవకుళ
 మొకగొమ్మమారేడు నొకగొమ్మవొన్న
 యొకపువ్వు విరవాది యొకపువ్వు మల్లె
 యొక పువ్వు సేవంతి యొకపువ్వుగోగు
 నొకపువ్వు గరవీర మొకపువ్వుగలువ
 యొకపువ్వుదామర యొకపువ్వు మొల్ల
 యొకపువ్వుగోరంట యొకపువ్వుజాడి
 యొకపువ్వుసెంగల్వ యొకపువ్వు మొగలి
 యొకవండు సహకార మొకవండునిష్ఠు
 యొకవండునారింజ యొక్కవం డరఁటి

యొకవండు నేరేడు నొకవండు వెలంగ
 యొకవండుఖర్జూర మొక్కవం డీత
 యొకవండు దాడిమం బొకవండు మోవి
 యొకవండుగంగరే గొకవండు వనస
 వ్యాపించి మొదలొక్కటై యిట్లుగూడ
 రూపితం బగుబహురూపవృక్షములు
 ఒకదిక్కు వణిశ్వేత మొకదిక్కు వీత
 మొకదిక్కు మాంజిష్ఠ మొకదిక్కురక్త
 మొక్కదిక్కుగపోత మొకదిక్కునీల
 మొక్కటఁ దోఁపంగఁ బెక్కువర్ణముల
 వఱలియొప్పెడు బహువర్ణశైలములు
 వఱలి యొప్పెడు బహువర్ణవృక్షములు
 గొంత విద్రుమమును గొంత ద్రాక్షయును
 గొంత దారదవల్లి గొంత దాంబూలి
 యేపార మొదలొక్కటై యిట్లుగూడ
 రూపితం బగు బహురూపవల్లరులు
 నడర నేతెంచి లింగాంగణంబులను
 సుడిగొని సువులు దుడుచుమారుతము
 లిమ్ముల లింగాలయమ్ములఁ గలము
 సప్తార్జునము సేయు స్వల్పవర్షములు
 చట్టన నేతెంచి సర్వలింగముల
 చుట్టును ముగ్గులు వెట్టుసస్యములు

ఎలమి లింగము లున్నయెడల కేలేంచి
 జలకంబు లార్చుచుఁ జనుతీర్థములును
 నందంబుగఁ దిగిచి యాలింగములకుఁ
 జందనగబులు పూయు చందనతరులు
 భ్రాజింపము ప్రొద్దు వటులింగములనుఁ
 బూజింప నేలేంచు పుష్పవాటికలు
 వేడుక నెప్పుడువివిధ లింగములకుఁ
 గూడి ధూపములిచ్చు గుగ్గులతరులు
 దనర లింగములకుఁ దగ నివాళులిడి
 చనుతృణజ్యోతికావృజ్యోతిదయము
 నలర లింగములకు ననయంబు వచ్చి
 ఫలము లర్పణసేయు బహువిధతరులు
 నమరలింగములకు ననయంబు వీడి
 యములునివేదించు క్రముకాదితరులు
 భరణి వెండియుఁ దమతమవేళ్లమీఁదఁ
 బరగ నీశ్వరనామ మరుదుగా నిలిపి
 “వృక్షేశ! శర” ణని వృక్షాలయముల
 వృక్షలింగముల నర్చించు వృక్షములు
 “గిరినాథ! శర” ణని గిరిగర్వాఠముల
 గిరిలింగములఁ గొల్చు గిరిసమూహంబు
 “మృగనాథ! శర” ణని మృగనివాసముల
 మృగలింగములఁగొల్చు మృగసమూహములు

“ఖగనాథ శర”ణని ఖగమండలముల
 ఖగలింగములఁగొల్పు ఖగసమూహంబు
 “నురగేశ! శర”ణని యురగాలయముల
 నురగలింగములఁ గొల్పురగసంఘములు
 “భృంగేశ! శర”ణని భృంగాలయముల
 భృంగలింగముల నర్పించు భృంగములు
 “జలనాథ! శర”ణని జలజాకరముల
 జలలింగములఁగొల్పు జలజాకరములు
 “తీర్థేశ! శర”ణని తీర్థాలయములఁ
 దీర్థలింగములఁ బ్రార్థించుతీర్థములు
 “మునినాథ! శర”ణని మునిపల్లెలందు
 మునిలింగములఁగొల్పుమునిసమూహంబు
 “శబరేశ! శర”ణని శబరాలయముల
 శబరలింగము గొల్పుశబరసంఘములు
 నుపమకు మిగిలిన యురువీరఘోర
 తపము లాపాదించు తాపసరతులు
 నిట్టలంబుగమోద బుట్టలు వెరింగి
 మెట్టలక్రియ నున్న మేటిసన్తుచులు
 విరచితంబై మీ ద వృక్షముల్ మొలవ
 నురువృక్షములభాతి నున్న సన్తుచులు
 శిలలతోడనకూడఁ గలయఁగఁ బెరింగి
 శిలరూపములభాతి నలరు సన్తుచులు

ము క్తకేశము లొడ ల్లుంచిపైఁ బెరుంగ
 వ్యక్తనీలాద్రుల ట్లలగు సన్తునులు
 మేదిని దలమోపి మీఁదికి నూర్థ్వ
 పాదులై తపము లాపాదించు మునులు
 నేకపాదాంగుష్ఠ మిలమీఁద మోపి
 ప్రాకిట తపము లాపాదించుమునులు
 పంచాగ్ని నడుమను బయల దీర్ఘి కలు
 ముంచి పాఱ గఁదఁములు నేయుమునులు
 జలపత్రవాలుకానిలకందమూల
 ఫలశిలాహారులై పరగుసన్తునులు
 వృక్షము ల్వెట్టంగ భిక్షము ల్లుడిచి
 యక్షయకాయులై యలరుసన్తునులు
 ప్సవతంబులువెట్ట బైక్షము ల్లుడిచి
 నిర్వికల్పస్థితి నిల్చుసన్తునులు
 నొనర జలక్రీడయును వనక్రీడఁ
 దనరుచుఁ దనియు గంధర్వదంపతులు
 నమితస్వయంభు లింగార్చనాసక్తి
 నమరంగ నేతెంచు నమరవర్గములు
 జలకన్యకలు నొప్పు బిలకన్యకలును
 జలపురుషులు నొప్పు బిలపురుషులును
 గరినివహంబులుఁ బురుషహృగములు
 శరభశార్దూలాదివృమ్భగావలులు

గండమృగములుభేగుండ తండములుఁ
 జండోరగములు శిఖండి యూధంబు
 దొడరి యనోన్యన్యశత్రుత్వంబు లుడిగి
 యడరుచుఁ దమలోన నాడుచు నెపుడుఁ
 దనరి యొప్పెడు బిల్వవనమహాత్త్వంబు
 గని వినుతింపుచు వనమధ్యమందు
 వినయస్థుడై తన్ను వెదకుచువచ్చు
 “ననఘుని మాదిరాజయ్య మనంబుఁ
 జూచెదఁగాక” యంచును మల్లికార్జు
 నాచార్యుఁ డపరిమితాంగంబుఁ దాల్చి
 తెరువున కడ్డమై దివియునుభువియుఁ
 బరిపూర్ణముగఁ జాఁగఁబడి యున్నజూచి
 పరమయోగింద్రుడో? భసితంపుగిరియో?
 ధరఁ బడ్డ రుద్రాక్షధరణీరుహంబో?
 సదమలజ్యోతియో శంభురూపంబో?
 విదితచిదభిసముదితపూరంబో?
 యెచ్చోటఁ బోవరాదెట్లాకో” యనుచు
 నచ్చెరువంది మాదాఖ్యుఁ “క్షీత్రమము
 నరయుదు”నని యుత్తమాంగంబు దిక్కు
 పరిగొని మూఁడేడు లరసికానకయుఁ
 బదపద్మములమీదఁ బడ కిటువచ్చు
 టిది దప్పు దా నంచుఁ బదపడి మగిడి

యచ్చోటనుండి యయ్యడుగులదిక్కు
 గ్రచ్చర వద్దాప్టకమునకు వచ్చి
 యంత భయభ్రాంతుడై “నీదురూప
 మంతసూపక యేలయా! యిటులేప
 నే నెంతవాడ నిన్నెఱిగెద ననగ
 నానందమూర్తి! నీయడుగులు సూపి
 రక్షింపవే” యని ప్రస్తుతింపుచును
 బక్షద్వయము సాగఁబడియున్న జూచి
 యయ్యవసరమన నష్టల్లికార్జు
 నయ్యగా రంతఁ బ్రహసితాస్యఁ డగుచుఁ
 దనతోంటిభావంబుఁ దాల్చి “నీమనసుఁ
 గనుఁగొన నిశ్చైతి”ననుచు మాదాఖ్య
 “లెమ్మ”ని చెయి సాచి లేవంగనెత్తి
 క్రమ్మఱ నందంద కౌఁగిటఁ జేర్చి
 “యిట్టి సాహసి వాదువే మమ్ము జూడ
 నెట్టయా వచ్చితి విచ్చట” కనుచుఁ
 దననివాసస్థానమునకుఁ దోడ్కొనుచుఁ
 జని యంతలింగావసరము సేయించి
 తనప్రసాదము వెట్టి యనుపమతత్త్వ
 జనితానుభవసుధావనధిఁ దేల్పుచును
 గొంతవ్రొద్దటయుంచుకొని యుండి “యింకఁ
 గొంతకాలము గ్రియాభ్రాంతిమైధరణి

నుండఁగఁదగు” నని యురుతరకీర్తి
 మండితసద్గురు మల్లికార్జునుఁడు
 నానతియిచ్చుడు సమ్మాదిరాజు
 “తా నెట్లు వోవుదు నానందమూర్తి
 తగు నిఱువేద నిధానంబుఁ గాంచి
 దిగవిడ్చి యేఁగునే మగిడి కూలికిని?
 కంటి మీశ్రీపాదకమలంబు లేను
 మంటి నింకేటికి వగుడుదు ననిన
 మెల్లన నవ్వచు మేలు గా కనుచు
 మల్లికార్జునుఁడు సముల్లాసకీర్తి
 నిత్యస్వరూపవినిశ్చితం బైన
 ప్రత్యయంబుల నొడఁబఱపఁగఁ దలంచి
 “యట్టేరి ర”వ్వుని యట యొక్కదుమ్మ
 చెట్టు గావించి నిశ్చింత సమాధి
 నిట యుండు మీవని యట యేఁగి తాను
 గుటిలవేషంబున గొల్లనిభాతి
 బఱపువ్రేళ్లును మొద్దుపాదముల్ గుఱ్ఱ
 చిటుతొడలును దొప్పచెవులును బరడు
 ప్రక్కలు బీరనరములును జిరక
 ముక్కును ముడిబొమల్ మొగిదోనికడుపుఁ
 బొక్కిళ్లు వోయిన చెక్కిళ్లు వలుద
 బొక్కిటొమ్మును బెద్దనిక్కినమెడయుఁ

బల్లమీసములు నేర్పడు కాయకన్నుఁ
 బిల్లిగడ్డంబును నల్లనిమేనుఁ
 బ్రాచువట్టిపండ్లు బ్రద్దచేతులుచు
 వీరక కాళ్లును నడ్డివీపును దనర
 ములుగత్తి యుచ్చుఁ గోకలుజూఁడుఁగొడుపు
 మొలతిత్తి నిడిదొడ్డమొలకచ్చగట్టి
 గాలిదప్పపు వెండ్రుకల్ దూలియాడ
 నీలవెట్టుచు నుఱిఁ మెట్టుఁ జూచుచును
 గుక్కలఁ బిలుచుచు టిక్కవెట్టుచును
 నెక్కిన నొరగాల నిలుచుచుఁ జనుచు
 గొడ్డలి బరిగమ్మి గూటికుండయును
 దుడ్డుఁగోలయుఁ బట్టి తొడిదొడిఁ గొన్ని
 మేకపిల్లలఁ దనచాకిట నీటికి
 వీరక దబ్బఱవాట్ల విసరివ్రేయుచును
 గొన్ని మేకల రొప్పికొని వచ్చి తుమ్మ
 నున్నకాయలు రాల్పియును నంతఁ బోక
 యిమ్ములఁదనమీఁదికొమ్మెక్కగొల్ల
 గ్రమ్మఱ నఱకంగఁ గలుపించిచూచి
 “నామీఁదికొమ్మెల నఱకెదవారి
 గామిడిగొల్ల ! యీకాననంబునను
 మాకు నీడైయున్న యీకొమ్మెకాని
 చేకొని నఱకంగఁజెట్టులు లేవె ?
 బసవ—15

శంకమాలితి క్రొవ్వి చక్కమైమఱచి
 యింక నాచేత నీ వెట్లు సాఁగెదవు
 పాపపుగొల్ల నిఁ బఱతుఁగా క"నుచుఁ
 గోపించి తిట్టుడు గొల్లండు నవ్వి
 "బాపురే నిర్వాణి! బాపురే తపసి!
 బాపురే బాపురే కోపపుంజంబ!
 పాపంబుఁ నొందెడుకోపించువాఁడు
 పాపిగా కేనేల పాపి నయ్యెదను
 స్థలియించు కోపాగ్ని కణములఁజేసి
 కలఁగదే మానసఘనసరోవరము
 యెసఁగెడు కోపాగ్ని నింకదే చెపుమ
 మసలక హృదయాబ్జమకరందధార
 వెలువడు కోపాగ్ని వేడిమిఁజేసి
 నలఁగదే సచ్చిదానందపద్మంబు
 జ్ఞానంబు సొంపా! విచారంబు పెంపా?
 ధ్యానంబుఫలమొ యీతామసగుఱము?
 నా కేమి నెప్పెద, వీకాననమున
 లేకున్నవే చెట్లు నీకుఁ గూర్చుండ
 నిట్టిశాంతాత్మకు లెచ్చోక్షఁ గలరు!
 పుట్టుదురే నినుఁ బోల సంయములు!
 వఱదవోవు నెలుఁగు గొలుపడంబనుచు
 నెలుఁగక యీత కాఁడేగి పట్టుదును

వడిఁ బాలునెలుఁగంత వానినపట్టఁ
 గడనున్నవాఁ డోరి! విడువిడు' మనుడు
 'విడిచితి నది దన్ను విడువ' దన్నట్టి
 వడువున విడిచిన విడుచునే మాయ
 పొంగి చిచ్చులుకంగఁ బోవుచుఁ జీర
 కొం గోసరించు పెన్వొంగలియట్లు
 చెల్లుఁ బొమ్మని సన్నసింపఁబోవుచును
 నిల్లప్పగించు నయ్యిబ్బందియట్లు
 పదపడి నూతిలోఁ బడఁబోయి తాప
 వెనకుచు మెట్టెడివీటి డిముట్లు
 జ్ఞానాత్ముడై సర్వసంగముల్ విడిచి
 తా నాశ్రమముఁ గోరు తపసిచందమున
 నిల మరు లోయొ రోఁకలి గొనిరండు
 తలఁ జొట్టుకొనియెదఁ దా నన్నయట్లు
 పానలేల చెఱకుపందెమం దొక్క
 యీనె సిక్కిన నోడు పేకాదె తలఁప
 రోసి సంసారంబుఁ బాసి యొక్కింత
 యాసింఁచెనేనిఁ ను నది వెల్లిగాదె?"
 యని తన్ను మదలించుచును నెట్టయెదరఁ
 దనతోంటి భావంబుఁ దాల్చినఁ జూచి
 కనుమూసి తలవంచి కలయఁ జెఱించి
 ఘనతరళో కాశ్రుకలితాస్యం దగుచు

“నెక్కడిభక్తి? నా కెక్కడిముక్తి?
 యెక్కడఁ జూచినఁ దక్కునే మాయ
 గతి మతిచైతన్య కర్మక్రియాదు
 లతిశయంబై కల్లు సంతకుఁ దనదు
 క్రియ యెట్లు లెట్లు వర్తింపక శివుని
 దయ వడయంగ నిశ్చయ మెట్లు వచ్చు
 గనుఁగాయఁద్రెంచినఁ గా యగుఁగాక
 పసనిపండగునయ్య భ్రాంతిఁ బొందినను
 శాశ్వత కీర్తి నిశ్చల భక్తియుక్తి
 యీశ్వరుకృప లేక యేల సిద్ధించు?
 కటకటా! నాయెట్టి కర్మకి నిష్టి
 పటునిస్సృహత్వంబు ప్రాప్తవ్య మగునె?”
 యనుచున్న మాదిరాజయ్య గారలను
 గనుఁగొని మల్లయ్య గౌఁగిటఁ జేర్చి
 “కర్తవిదూర! దుఃఖం బింత వలదు
 కర్మల కేల మాకడకు రావచ్చు?
 నీవు మర్త్యమునకుఁ బోవుటకొఱకు
 నీ వికల్పము లెల్ల నేమె చేసితిమి
 ఏమిగారణ మనియెదవేని వినుమ
 యామహాదేవుని యానతి జేసి
 వసుధకు సద్భక్తిపర్థనార్థముగ
 బరవండు నా నొక్క భక్తుండు వచ్చి

యున్నవాఁ డాతని యుదితగోష్ఠీస
 మున్నతసుఖవార్ధి నోలలాడుచును
 బరమశివాచారసరణి వట్టిల్లుఁ
 జరియింపవలయు నధరణిలో నీవు
 ఎవయంగ నార్హులునేఁబదియేండ్లు
 సనియె నీ విట వచ్చి సంయమితిలక!
 యెన్న నింకేఁబదియేండ్ల కిక్కడికి
 నిన్ను రప్పించికొనెన నిక్కువంబు
 ఇటుగూడ నేడుచూతేండ్లకుఁగాని
 యిట యున్నిగానేర దిప్పు డీప్సితము
 నేమేనియుచు వేఁడు మిచ్చెద” ననుడు
 నామల్లికార్జునయ్యకుఁ గేలుమొగిచి
 “శ్రీయందమే పరస్త్రీ నిక్కువంబు
 నాయువందమె మాయ కది జన్మభూమి
 స్వర్గ మందమె యధ్రువం, బింకమోక్ష
 వర్గ మందమె మున్న భర్తనిపదము
 ఏమియు నొల్ల నీ వెటుగవే దేవ!
 స్వామి! సర్వజ్ఞాన! సకలేశ!”యనుచు
 నంతంత సాష్టాంగుడై మ్రొక్కి నిలుచు
 నంత వారికృప గళ్యాణంబునందు
 బసవనియెదుటఁ బెంపెన గంగ నిలిచె

నసముండు మాదిరాజయ్య తత్ క్షణమ
 యిటు బసవండు సంగమేశ్వరునందు
 నటమున్న పొడగాంచి సాష్టాంగ మెఱంగి
 మ్రొక్కునవ్వాత్రన ముందటనున్న
 నక్కజొండగుచు నందంద మ్రొక్కుగును
 వత్సలత్నంబు నివ్వటిలంగ నతులి
 తోత్సవలీలమై నుల్లసిల్లుచుచు
 నంచితలింగసుఖాపారసార
 సంచితామృతవార్ధి ముంచి యెత్తుచుచు
 బసవనిచేఁ బూజ వడయుచునుండె
 నసలార్ మాదిరాజయ్యగా రిట్టు
 లీజగత్త్రయి సకలేశ్వర మాది
 రాజయ్యగారి నిర్మలచరిత్రంబు
 విస్తరించినఁ బ్రీతి విన్న వ్రాసినను
 బ్రస్తుతభక్తి శుభంబులు నెందు
 ధీమణి! సుజనచింతామణి! బుధశి
 ఖామణి! ధర్మరక్షామణి! శుద్ధ
 శరణజనానందకరణ! సత్పథవి
 హారణ! సంతతదయాభరణచేతస్కు!
 లలిత నిర్మలయశఃకలితదిగంత!
 ఫలిత సద్భక్తి సమ్మిళితాంతరంగ!

రహితపద్భావ! విరచితసద్భావ!
 మహిత తత్త్వార్థ సన్నిహితావధాన!
 విదిత ప్రసాద సంవిత్సౌఖ్యభోగ
 ముదితాత్మ! సంగాఖ్య! మృదితేంద్రియాఘ
 ఇదియసంఖ్యాత మాహేశ్వరదివ్య
 పదపద్మ సౌరభభ్రమ రాయమాణ
 జంగమలింగ ప్రసాదోపభోగ
 సంగత సుఖసుధాశరధినిమగ్న
 సుకృతాత్మ పాటుకుగికి సోమనాథ
 సుకవిప్రణీతమై శోభిల్లి తనరి
 చరలింగ ఘనకరస్థలి విశ్వనాథ
 వరకృపాంచితకవిత్వస్ఫూర్తి బేర్చి
 చను బసవపురాణమను కథయందు
 ననుపమంబుగఁ దృతీయాశ్వాసమయ్యెన్.

బ స వ పు రాణ ము

చ తు ధ్ధా శ్వా స ము

శ్రీగురులింగసుస్థిరదయాపాంగ
యోగాత్త! భక్తిమహోత్తుంగ! సంగ!

—ॐ మడివాలు మాచయ్య కథ —

మఱియును మడివాలు మాచయ్యనాఁగ
నఱలేని వీర ప్రతాపచారయతుఁడు
శ్రేష్ఠుఁడు జంగమప్రథుఁడు న్యాయ
నిష్ఠురాలాప మహిష్టమండనుఁడు
నిష్ఠితేంద్రియగుణాన్వితుఁడు లింగైక్య
నిష్ఠాపరుఁడు సుప్రతిష్ఠితకీర్తి
భవిజనసంసర్గపథపరిత్యాగి
ప్రవిమలతత్త్వానుభవసుఖాంభోధి
పరగు భాషాప్రతపాలనశాలి
దరితపడ్వర్గుఁ డాస్థానంబుజ్యోతి
రజకజాత్యావృతప్రత్యక్షరుద్రుఁ
డజరామరుం డయోనిజుఁ డవ్యయిండు
శరణపదాంభోజషట్పదం డనంగఁ

బరగి హిప్పరిగె యన్పురవరంబునను
 నుండంగ బసవనియురుభక్తివార్ధి
 నిండారి దెసలను నిట్టవొడుచుడుఁ
 బొంగి లింగానందపూరితుం డగుచు
 జరిగమదర్శనాసక్తి నేతెంచి
 బసవనిచే బ్రణిపత్తి గైకొనుచు
 నసమజంగమకోటి కర్చ లిచ్చుచుచు
 బంటింపక వరువుబనులు నేయుచును
 గంటి నాచేతులకసివోవ వచుచు
 బాస వట్రిల్ల సద్భక్తసంఘంబు
 మాసినవస్త్రముల్ మఱి మోసికొనుచు
 వేవుజామున నేఁగి వేటొక్కరేవు
 గావించి యుదుకుచు ఘట్టనల్ నేసి
 శస్త్రసమేతుండై సద్భక్తవితతి
 వస్త్రముల్ రజతపర్వతభాతిఁదాల్చి
 పరిగొనివచ్చుచోఁ బురవీధి “భవులు
 శరణులవస్త్రముల్ సుధిల్లరేని
 నోడఁ జాఁ బొడుతు- జొండో” యనిఘంట
 నాడాడ వ్రేయుచుఁ గూడఁ జాటుచును
 మరమున కేతెంచి మణుఁగులన్నియును
 గరిసము ల్లాగుండఁ ఘట్టించి మడువ
 నట్టిచో జంగమం బగుదెంచి యడుగ

నెట్టికట్టంబైన నిచ్చి మ్రొక్కుచును
 నావస్త్రముల వార లడుగవచ్చినను
 లేవన కందిచ్చు లింగసంపదను
 అంత నద్భుతఁజిత్తుఁడై బసవండు
 సంతతంబును విని సంస్తుతుల్ సేయ
 “నలిభ క్తతతివలువలుదుగుచాకి
 విలసితభ క్తియు నిలఁ జెప్పఁబడియె
 నదిగాక యేకాకియన్నడివాలు
 సదమలభ క్తి భాషయు నొప్పెఁ గాని
 యిట్టిసద్భ క్తియు నిట్టిమహత్త్వ
 మిట్టి సామర్థ్యంబు నెఱుంగ మే”మనుచు
 సల్లీల ననిశంబు సంస్తుతు లేస్సయఁ
 దెల్లగానటు గొన్నిదినముల సవఁగఁ
 బఱతెంచుచో ముట్టుపాటైన నొకని
 నఱిముఱిఁ జంపి మాచయ్య యున్నెడను

మాచయ్య తెరువరిని జంపెనని పౌరులు బల్లహంసకుఁ జెప్పట
 వీరువారన కెల్లవారును గూడి
 ధారుణీశ్వరు సభాస్థలి కేఁగి మ్రొక్కి
 “బల్లహ! వినుము నీపట్టణంబునను
 బ్రల్లదుం డొకచాకి బత్తుండ ననుచు
 మొలఁ గరారముగట్టి తొలఁగండు ద్రోవ
 తొలఁగించు నేబల్లిదులఁ బిఱుసనఁడు

చాటుఁ “జీరలమూట సంద్ధిల్లేరేని
 పోటు ముందట” నని పోటులమూట
 సంగళ్లు నిలిపె బేహారము ల్లాన్పె
 సంగడి నిటయట సరియిపరాడు
 పురవీధి నెవ్వరే బోయిఁ జూచి
 పరిగొని కనుకనిఁబాటంగ దోలు
 నెదరచు బసి గుఱ్ఱ మేనుం బండి
 యదియేమి పోదెనో కంగవెటచు
 నల్లంతఁబాడగని నల్లన నీ,
 కల్లవెల్లె పాటుఁ గథలే?
 వింత వాఁడొకఁడు ముగ్ధుని గాఁజేసి
 సంతకుఁ బోవుచో సంద్ధిల్లేఁడట
 బొడిచి మీఁదికిఁ జిమ్మె బోలునా నచటఁ
 బాడలేదు మ్రింగెనో పోయెనో నివికి
 నట గార్య మెటుగమే మవసీశ! వినుము
 ఇట వచ్చితిమి సీకు నెఱిగింప”ననిర
 బసవనిదెసఁ జూచి పార్థివేశ్వరుఁడు
 కసిమసంగుచు వ హోగ్రత నిట్టునియె
 “నిది యేమివిపరీత మింక నెవ్వఁకి
 బ్రదుకంగవచ్చు నీభక్తులచేతఁ
 గోక లుడుకుచాకి గ్రొవ్వి యక్షము
 లోకంబునెల్లఁ గల్లొలమాఁరెన్నెని

జాకికి నింతేల స్రడ్డలు జనులఁ
 జేకొన కడిచెడుఁ జేరంగనీక
 యిట్టిచోద్యంబు లేమెఱుంగ మేనాట
 ముట్టినఁ జీరలు ముఱుగునే చెపును
 పురజనులకు మున్నె చరియింపరాదు
 పరదేశికింక తాఁబాసె మాపురికి
 నెంతబల్లిదుఁడొ నేఁ డ్వింతవాఁ డొకిండు
 సంత కేఁగఁగఁ జంపె శవమును లేదు
 ఆకసంబున కేఁగు నట్టలుఁ గలవె?
 చాకి రక్కసిక్రియ జనుల మ్రింగెఁగిని
 తిట్టఁడు వలుకఁడు ముట్టిసమాత్ర
 నిట్టు సంపఁగఁ గూడునే పెరివాండ్రఁ
 బాడిఁ దలంపక బత్తుండ ననుచుఁ
 బాడుగాఁ జంపు నీపౌరులనెల్ల”
 ననుచుఁ బురోహితు లనుమతంబునను
 దనయామికులఁ జూచి ధాదణీశ్వరుఁడు
 “చాకి నచ్చోటన చంపుండు వొండు
 కాక మ్రింగిన వానిఁ గ్రక్కిన రండు”
 అనవుడు బసవఁ డిట్లునియె నాతనికి
 “విను మీఁదెఱుంగక పెడలనాడెదవు

బసవడు బల్లహునకు మడివాలు మాచయ్యమహిమఁ జెప్పట

లేకులు లోకుల కాకటవులకుఁ

“జాకిచా”కని యేల సందడించెదవు

చాకియే యతఁడు సాక్షాల్లింగమూర్తి

కాక యేటికిఁ గనుకనిఁ బలికెదవు.

కులజుండు నతఁడె యకులజుండు నతఁడె

కులము లేకయు నన్ని కులములు నతఁడె

యానీలగళు నపరావతారంబు

గాన యాతఁడు సర్వగతుఁ డెట్టులనిన

సరసిజభవుజడల్ జన్నిదంబులుగఁ

బరగ భిక్షించిన బ్రాహ్మణుఁ డతఁడ

మహితాపవర్గ సామ్రాజ్యపట్టంబు

సహజంబ పాలించు శ్రుత్రియుఁ డతఁడ

కడఁగి దుర్భవకర్తఁ ఘటవహిత్రంబు

వడి భవాంబుధిఁ ద్రిప్పు వైశ్యుండు నతఁడ

యిల సత్త్రియారంభఫలములు గోసి

సోఁవక నూర్చెడు శూద్రుండు నతఁడ

యాదిశక్తియ ము న్నుపాదానముగను

నాదబిందులు గారణంబుగఁ దగిలి

వేడుక బ్రహ్మాండవివిధభాండములఁ

గూడ వానెడు నాటికువ్వురి యతఁడ

హరియొప్పు దండంబు నహిపతి ద్రాడు

నరసింహుల పెరుపగునఖరంబు గ్రొంకి
 యవనిమోచినవరాహం బెఱుగాఁగ
 నవనిఁ గూర్తంబును నల్లమత్స్యంబు
 గాలమి ఘోరదకంబునఁ దిగిచి
 లీల నటించునాజాలరి యతఁడ
 చటుల సంసృతి జీవఘటచక్రకర్త
 పటుపరివర్తనభ్రమణంబుఁ గూర్చి
 కీలు వొందించి 'యాక్రియ రాటనముల
 వాలి యాడించు నావద్దంగి యతఁడ
 మును జీవమను లోహమునకు జ్ఞానాన్ని
 నొనరఁగఁ బదనిచ్చు కనుమరి యతఁడ
 యిచ్చుచో నెఱిఁగి కల్గచ్చు నూకి
 యచ్చుల నొరగొను నగపాలి యతఁడ
 హరిణమై రమియించు నజానిశిరంబు
 శరమునఁ ద్రొంచిన శబరుండు నతఁడ
 హరిముఖ్యకృమికీటకాదిపశువుల
 వెరవునఁ బాలించు వ్రేతే డు నతఁడ
 ప్రకటితకపటనాటకసూత్రములను
 వికృతిప్రకృతులార్చు వెండి డు నతఁడ
 కులనగంబులు నూకి జలధులు సల్లి
 పాలము వోడేర్చు నాబోయఁము నతఁడ
 యేకాంతనందై నయెడ నజాచ్యుతులఁ

జేకొన కుదికెడుచాకియు నతఁడ
 మహితభక్తాళికి మడుంగులు నేత
 మహి నిప్పు మడివాలుమాచయ్య యనఁగ
 నిన్నియుఁ దానయై యిట్లున్నయతని
 కెన్నెద వొకగులం బిది నీకుఁ దగునె
 కారణపురుషావతారుఁ డాయయ్య
 చారుచరిత్ర విస్తయ మెట్టులనిన
 నరసింహశార్దూలకరిదైత్యచర్మ
 పరిధానుభక్తులపరిధానవితతి
 గాని యొం డుదుకఁడు, వానిని నంటఁ
 గానీఁడు నితరుల ఘట్టించునెడను
 భక్తుల చీరల భక్తుల కీచ్చు
 యుక్తసద్భక్తినియుక్తి వట్టిల్ల
 జంగమం బడిగిన సమకట్టనిచ్చు
 భంగిగా లింగసంపద దులుకాడఁ
 జీరలువైచినవా రడిగినను
 వారికిఁ దమతమవస్త్రంబు లిచ్చు
 నటమీఁద నతని మహత్త్వంబు వినఁగఁ
 గుటిలాత్ములకు సరుకూడను మఱియు
 డీర లంటినమాత్రఁ గారించుభక్తుఁ
 డూరకుండునె చంప కీరు వోయినను
 వల దభిమానంబు వొలిపుచ్చుకొనకు

మిల నొరులేల నీ వెత్తిపోయినను
 జుట్టవ్రేలను జక్కఁ జూపఁగఁగలవె?
 యట్టేల? వల" దన్నఁ గట్టుగ్గుఁ డగుచుఁ
 "గారణంబులుఁ గథల్ గల్పింప కిచట
 నూరక చూచుచు నుండు మీ"వన చు
 బసవని వారింది పాపాత్ముఁ డంత
 వెస యామికులఁ జూచి "వేలుపాయమునఁ

❧ బిజ్జలుఁడు మాచయ్యను జంప నేనుఁగుఁ బంపుట ౧
 దొలఁగ కాతఁడు వచ్చుత్రోవన మీరు
 తలఁగ కాతనిఁ దలతలమని నిలిచి
 సమదాంధగంధగజంబుఁ బైకొలిపి
 సమయింపు" డనవుడు జనులుత్సహింప
 మావంతు లేఁగి సామజముఁ బైకొలిపి
 యావీరవరురాక కరికట్టి నిలువ
 నల్లంతఁ బొడగని యార్చి బొబ్బిడుచుఁ
 "గల్లినాథుని భద్రగజ మొక్కనరుని

❧ మడివాలి మాచయ్య యేనుఁగుచు జంపుట ౧
 యేనికదున్నకు నేల పంకించు
 మానవు ల్చానక మగుడుఁడో" యనుచు
 గంటయుఁ గొడుపును గదియింపఁ దడవఁ
 బంటించె నేనుఁగు బలమెల్ల నవిసె
 నంతటఁ బోక మావంతులు నూక

సంతత డగ్గలు సంతకుమున్న
 వెన్నున నెలకొని యున్నవస్త్రములు
 నన్నభోమార్గంబునం దిటియించి
 చేతిగంటయు నంద చేర్చి మైవెంచి
 చేతులు సమరుచు నేతెంచి చూచి
 దండియై మావంతుతండంబుఁ జంపి
 తుండంబుఁ జేపట్టి త్రోచి రాదిగిచి
 యంజలిగుంజలి యల్లార్చి జేర్చి
 భంజిపుచును వీరభద్రుండు దివిరి
 వడి నృసింహునివై చువడువున వైచుఁ
 బడనీక లోచేతఁ బెడచేత వేయు
 నచ్చుగా నార్చుచు హరుఁ డిభదైత్యు
 వచ్చినగతి వచ్చివందఱలాడుఁ
 గోపించి విష్ణునికోలెమ్ము రుద్రుఁ
 డేపునఁ దునిమిన ట్టిల నెమ్ము లేటు
 మాలకు మాంసంబు మఱి గొడారికిని
 దోలును గాకుండఁ దొలఁగంగ వైచి
 త్రోవ నేతెంచుచోఁ దొలఁగనిబాస
 గావున సతులవీరావతారుండు
 నిష్కార్గమున భక్తులెల నుప్పొంగ
 నమ్మదకరి పొడవడఁచి యాక్షణమ
 “యెవ్వండు నామీఁద నేనుంగుఁ గొలిపె

నవ్యసుధేశుక్రావ్యక్షతుఁ బొమ్మనిన
 సంతవృత్తాంతంబు నేటిఁగి బిజ్జలుఁడు
 సంతకమున్ను మో వల్లన వంచి
 బసవని దెరుఁ జూడఁ బరమహర్షమున
 వసుధేశునకు బసవనమంత్రి యనియె

— బసవఁడు బిజ్జలునకు శివభక్తులమహిమఁ జెప్పట ౧ —
 “వలదని వారింపవారింప వినక
 చలమునఁ బంచితి జనులమాటలను
 నేనుంగు గోల్పడె మానంబు వొలిసెఁ
 దూనిక చెడె శివద్రోహంబుఁ దగిలె

— ఇరువదాందారి కథ —

భరణీశ ! విను తొల్లి ద్రావిడభూమిఁ
 గరయుచోడభూవరుని రాజ్యమున
 మున్నరవాడడిమువ్వురిలోన
 నెన్నంగ నొకభక్తుఁ డిరువత్తుఁ డనఁగ
 నపగతసర్వసంగపరితచరితుఁ
 డపరిమితప్రతాపానూనకీర్తి
 సాహసాంకుఁడు శివద్రోహరగండఁ
 డాహవవీరభద్రావతారుండు
 సకలలోకప్రపంచకళావిరక్తుఁ
 డకుటిలచిత్తుఁ డత్యద్భుతకీర్తి
 సకలకాస్త్రాభ్యాసశౌర్యాన్వితుండుఁ

బ్రకటశివాచారపరుఁ డనఁ బరగి
 యకాసనప్రారంభమందు సదృశి
 భావచుఁడై భయభ్రాంతుల మీటి
 విస్తయలీల శ్రౌతస్తార్తవిహిత
 భస్తరుద్రాక్షవిస్ఫారాంగుఁ డగుచు
 వరభక్తసంహాచరణారవింద
 పరిచరణక్రియాపరవశుఁ డగుచు
 శివభక్తులకు నెగునేయు పాతకుల
 నవిచారమునఁ జంపునట్టి నేమంబు
 ప్రాణస్థలంబుగాఁ బ్రవృథోక్త శివపు
 రాణార్థపదవిశారదుఁ డన నొప్పి
 యుండంగఁ జోడమహోర్వీత లేశు
 శుండాల మతిరౌద్రపిండితం బగుచుఁ
 గలితమదోద్రేకబలధార లొలుక
 వలవేగమున ననివారితవృత్తి
 విడివడి యప్పురవీధి నేతెంచు
 నెడ నొక్కభక్తుండు గడఱాము లేచి
 వేపునో ప్రాద్దని వేవేగ మంచి
 పూపుఁదోటలు సొచ్చి భావించి చూచి
 పరగిన వెనుగాలిబలుపునఁ జేసి
 చిరిగినతేకులఁబిద్రపుష్పములు
 క్రిగ్గాలి దూలఁదాకినఁ బొంగి తువలు

బుగ్గరించినయట్టిమొగ్గపుష్పములు
 సుడిగాలిఁ గడివోయి తొడిమలు వదలి
 పడియున్న యాస్వయంపతేతపుష్పములు
 మఱుఁగులఁ గొమ్మలమాటులఁ దుదల
 నొఱపున నున్నపర్యుషితపుష్పములు
 బహుకీటకోత్కరనిహతిచేఁ దావి
 రహితమైయున్న యుపహతపుష్పములు
 కావని వర్జించి కమనీయమైన
 తావి వొంపిరిగొని తనరుపుష్పములు
 కజ్జ నిండఁగఁ గోసి సంభ్రమం బడర
 కజ్జనభక్తు డాసామజంబెదుర
 హరవ్రాజనోత్సవపరవశుం డగుచు
 వరుదెంచుచోట నక్కరి గూడముట్టి
 తుండాగ్రమునఁ బట్టి తూకించివైచి
 రెండుకొమ్మల నొక్కె రుండంబుగాఁడఁ
 బ్రాణవియోగతాపమున భక్తుండు
 “ప్రాణేశ ! శివశివ ! పరమాత్మ !” యనిన
 యులుఁగు లేతెంచిన నిలువదాండాది
 మలహరభక్తునిపలుకుగా నెఱిగి
 చిట్టుల్కిపడి మదిఁ గట్టుగ్గుఁ డగుచు
 “నిత్యాయార్తారవం జేమొకో!” యనుచుఁ
 బఱతెంచి భక్తునిపాటు భద్రేభ

ముటిముటితనము నల్లఁతటఁ గాంచి
 నిశితకురారసన్నిహితుఁడై పొంగి
 'పశువ! త్రుంచెద నిన్నుఁ బటవకు' మనుచు
 మార్కొన నతనికి మలయుచు గజము
 మార్కొని యెదిరె నున్నదము వట్టిల్ల
 నేనికరక్కసుఁ డీశ్వరుమీఁదఁ
 గానక పటతెంచుగతియునుబోలె.
 దీకొనఁ గని, మదోద్రేకవిజృంభి
 తాకారుఁడై వేర్చి యార్చి మైవెంచి
 సుహారదుని చాడ్పునఁ గోప
 రంహస్సు ఫరణమయి సింహనాదంబు
 పూరించి చూపట దూరించిపాట
 వారించి మదకరిఁ గారింతు ననుచుఁ
 బటతెంచి తొండంబుఁ బట్టి రాదివిచి
 మటి నేల కొఱగిన మావంతుఁ బట్టి
 మడియించియెడఁగాలఁ బుడమికినూకి
 మెడఁద్రొక్కి పెడబొబ్బలిడుచు ఘిట్టనఁగ
 హస్తీకుంభస్థలనృస్తస్వకీయ
 హస్తకురారుఁడై యట వ్రయ్యదివియ
 శుంభద్గజేంద్రంబు కుంభినిఁ ద్రెల్లె
 దంభోలిచేఁ బర్యవ్రతము ద్రెల్లినట్టు,
 లిట చోళభూవిభుఁ డింతయు నెఱిగి

యట వచ్చి యిటువత్తు నడగుల కెరఁగి
 నిటలాగ్రహస్తుఁడై నిలిచి భావించి
 “కటకటా! భక్తునిఁ గారించె గజము
 హరుభక్తులకు మున్నజాచ్యుతాదులును
 సరియుఁ గారన్న సిక్కిరి చావు సరియె?
 వసుంగు వళు వదియేమి దా నెఱుంగు
 నేనుంగు నేలిన యే ద్రోహిఁ గాక
 చచ్చెద నాచావుసరె యన్న నోరు
 వుచ్చు నట్టెనను జచ్చిశుద్ధుండ”
 ననుచు నప్పుడ యిర్వదాండాదిమ్రోల
 జనపతి దనశిరంబునకు దా నలుగ
 నట్టిచో శివుఁడు వ్రత్యక్షమై చోళ
 పట్టవర్ధను భయభక్తియుక్తికిని
 నిటువదాండాది మహిష్టభక్తికిని
 గఱకంరు డజుఁడు శంకరుఁ డక్షయుండు
 మెచ్చి భక్తునిప్రాణ మిచ్చి మావంతుఁ
 జెచ్చెర నపుడ సంజీవితుఁ జేసె
 నంతఁ బ్రాణము వత్తదంతికి నొస గె
 నెంతయు మహిమ నయ్యిటువదాండాది
 నాచోడవల్లభు నతిదయాదృష్టిఁ
 జూచి కైలాసవాసులఁ జేసె శివుఁడు
 మదియించి భక్తుని మడియించి నేనుఁ

గదియు నప్పుడ చచ్చె నాచోడనృపతి
 ప్రేమం బెల్లర్పంగ “భృత్యాపరాధ
 స్వామినోదండ” యచ్చదువు నిష్ఠించి
 తనకరి ద్రోహంబు దన ద్రోహముగను
 దన కలైనన్న నీతప్పున కింక
 గుటి యెట్టుబిజ్జలక్షోణీశ! నీవ
 పతిపంగఁ దలఁచితి భయ మాత్మ లేక.

— బాపూరి బ్రహ్మయ్యగారి కథ —

మఱియు బాపూరి బ్రహ్మయనాఁగ నొక్క
 గఱకందు భక్తు డఖండితకీర్తి
 వీరమాహేశ్వరాచార వ్రతస్థుఁ
 డారూఢగాఢ మహత్త్వకాంతుండు
 మంగళభక్తిక్రియాంగభాషాంగ
 సంగతచరితుఁ డభంగ ప్రతాపి
 స్థైర్యసంపన్నుండు శౌర్యపండితుఁడు
 ధైర్యప్రపూర్ణుం డవార్యవీరుండు
 సత్యవచోరాశి శరణాగ్రగణ్యుఁ
 డత్యుత్తమోత్తముఁ డనఁగ నిబ్బువిని
 బరగ జంగమలింగపాదారవింద
 పరిచరణక్రియాపరతంత్రలీల
 నలయక పువ్వుదోటలు వెక్కు గూర్చి

తొలుకోడి గూయంగ బలువిడి నేగి
 పూవులు గొనివచ్చి పుష్పమాలికలు
 భావించి సంధించి భక్తుల కీచ్చి
 యట్టి కాయకలభియందు నిత్యంబు
 చట్టన జంగమార్చనలు నల్పుచుచు
 వర్తిల్ల మణియొక్క వాదంబునందుఁ
 గర్త గౌరీశుండ కాఁ బ్రతిష్ఠించి
 కలునందిఁ బుల్లుచు బులగంబు మేపి,
 యిలయెల్ల నెలుంగ జొన్నలు లింగముగను
 జేసి యో! యనిపించి భాసురభక్తి
 వాసనమై నుండ వడి నొక్కనాడు
 ధరణీశుఁ డొక్కఁడు దంత్రంబుఁ దాను
 బరమండలంబులపైఁ బోయి పోయి
 బాహురీచేరువఁ బ్రాగ్విశయందుఁ
 బూవుఁదోటలచెంత భూపతి విడిసి
 యున్నె గ నతనివ హోద్ధండగజము
 తన్నుఁ దా మఱచి మదగ్రస్త మగుచుఁ
 గడిఁదిమావంతునిఁ బడఁపూలి నేసి
 విడివడె దండెల్ల విరియఁ ద్రోలుచుచు
 నీడకు నులుకుచు నింగివ్రేయుచును
 జాడ మల్లార్చుచు జనులఁ జంపుచును
 ననివారితోడ్వృత్తిఁ జను దెంచుగజముఁ

గనియు బాహురిబ్రహ్మన లెక్కగొనక
 వచ్చుచో మదకరి వడిగొని యెదుర
 నుచ్చాటనము సేసి హోయచ్చునుదుర
 బిట్టుల్కి సంధులు వ్రిదిలి ఘిఱ్ఱనుచు
 నెట్టోడి తుండంబు నిటలంబుఁ గూర్చి
 వెనువెనుకకు భీతిఁ జని నదీతీర
 మునఁ బడి చనలేక మూర్ఛిల్లి యపుడు
 జీవంబు విడుచుడు మావంతు లేఁగి
 యావిభునకు నిట్టు లనిరి దెగ్గిలుచు
 “విడివడి మదకరి వడిగొని పఱచు
 నెడ నొక్కభక్తయ్య యీపల్లెనుండి
 చని పుష్పములు గోసికొని వచ్చునెడను
 గని మహోద్రిక్తమై కదియముట్టుడును
 గాదన కేతెగచి కరతలం బార్చి
 “చా! దున్న! నిలు” మని జంకింపఁ దడవ
 వెనువెనుకకు భీతి జని నదీతీర
 మున విడ్చి జీవంబు” నన విని విభుఁడు
 “నాయయ్య నాగజం బ ల్లెంత యేఁచె
 నో” యని వగచుచు నొయ్యన వచ్చి
 యమ్మహాత్ముని చరణమ్ముల కెరఁగి
 “యిమ్మదకరి నీకు నెదురించుతప్పు
 సై రింపు” మని చక్కఁ జాఁగి మ్రొక్కుడును

గారుణ్యరసవార్ధికడలున ముంచి
 యమృతహీజనులెల్ల నాశ్చర్యమంద
 బమృత్యు మదకరిప్రాణ మట్టిచ్చెఁ
 బరగ బ్రహ్మయగారిశరణు సొచ్చుడును
 జరితార్థుఁ డయ్యె భూవరుఁడు వెండియును
 సజ్జనభకులచరితంబు లిట్లు
 బిజ్జలక్షోణీశ! పెక్కు వర్ణింప
 వెరవటి మార్కొన్న బొరిగొండు వెఱచి
 శరణన్న బ్రోతురు హరభక్తవరులు
 గాన యిన్నియుఁ జెప్పఁగాఁ బనిలేదు
 భూనాథ! మనవలతేరి, లే పొదము
 కలియుగరుద్రుఁడుగాక మాచయ్య
 తలఁపగ మర్త్యుడే ధరణీశ! యిదియ
 కజ్జంబు" నావుడు బిజ్జలుఁ డంత
 లజ్జయు సిగ్గుచు బుజ్జగింపంగ

—బసవన్న బిజ్జలుని మాచయ్యకడకుఁ బొమ్మొనిపోవుట—

'నవ్రుఁగాక' యని వచ్చి యఖిలంబు నెఱుంగ
 భుని సమస్తాంగము ల్వాంద నల్లంతఁ
 బడియున్న బండాది బసవయ్య వచ్చి
 మడివాలుమాచయ్యయడుగుల కెరఁగె
 నసమానలీలఁ బెం పెస గఁ గీర్తించి
 బసవఁ డిట్లుని విన్నపమునేయఁ దొడఁగె

“వలదని వారింపఁ జలమున ముక్కు
 వొలియించుకొన్నట్టు పురులు వోనాడి
 యిక్కడ రానోడి యెప్పటఁగోలె
 నక్కడ సాష్టాంగుడై యున్నవాఁడు
 ఁక్షికి దొడ నేల పాశుపతంబు?
 ఈక్షితీశ్వరుఁ డన నెంతటివాఁడు?
 ఎదురు నీకెవ్వఁ డీరేడులోకిముల
 సదయాత్మ! యీతెప్పు సైరింపవలయు”

— మాచయ్య బిజ్జలుని యేనుఁగును బ్రదికించుట —

నని విన్నవించిన నట్ల కా కనుచు
 జననాథు లె వ్వునఁ బనిచి తత్క్షణమ
 యట్టయఁ బొట్టయు నస్తులఁ గూడఁ
 బెట్టించి జనులు విభీతులై చూడ
 భసితంబు దునియలపైఁ జల్లి యతని
 యసమగ జేంద్రంబు నొస గి తొల్పాడు
 పొడిచివైచినపినుఁ గుడువీధిఁ దాకి
 ఁడ నప్పు సభ భయభ్రాంతులై బెదర
 బొందికి బ్రాణంబుఁ బోసి మాచయ్య
 యందఱుఁ జూడంగ నంతరిక్షమున
 నున్నవస్త్రములకు వెన్నొగ్గి జనులు
 సన్నుతి నేయఁగఁ జసయెఁ జాటుచుగా

బసవఁడు మాచయ్య పాదముల్లోలిచి
 యసమాను మరమున కనిచి యేతెంచె
 సకలనియోగంబు జనపాలకుండు
 ముకుళితహస్తై మ్రొక్కుచు నుండ

— మాచయ్య బసవనిగీతమును విని పోవించుట —

నంత మాచయ్య వొంటియట్ల సదృశి
 సంతతసత్త్రియాస్పదలీల నడవ
 మఱికొన్ని దినముల కఱ లేక బసవఁ
 డఱిముఱి నొకగీత మానతిచ్చుడును
 భక్తులు దనయొద్దఁ బాడ గఁ దడవ
 “యైక్తియే” యనుచు మహాగ్రతతోడ
 ‘శివశివ’ యని కేలు సెవులఁ జేర్చుచును
 ‘నవినీతుఁ డిట్టుండె హా కల్లినాథ!
 చెల్లబో! దీనులఁ జేసి శరణుల
 కెల్లను దా నొకయిచ్చువాఁ డయ్యె
 నెన్నఁడు గ్రోతి యయ్యెను? వెక్కిరింప
 నెన్నఁడు గఱచె నిం కెక్కడిభక్తి
 దోసంబు గాదె భక్తులు దీని వింద్రై
 బాసలు గీసలు వాట వాడకుండు
 మామొద్ద” ననుచును మాచయ్య గినిసి
 కాయకంబున కరుగంగ నిక్కడను

— బసవన్న మాచయ్యకడ కేఁగి మన్నింపవేడట —

సంత సంతయు నిని యాత్మలోఁ గలఁగి
 యంతంత ధరణి సాష్టాంగంబు లిడుచు
 బసవఁడు భక్తజనసహాయుఁ డగుచు
 వెస నేఁగుదెంచి భయసమగ్రవృత్తి
 మడివాలుమాచయ్య యడుగులపొంతఁ
 బుడమి సర్వాంగముల్ వొందంగ మ్రొక్కి
 “యాక్రాంత సంతతాహంకారి నిరతు
 నక్రమాలాపు నిర్వక్రపరాధు
 నూర్జితక్రోధు వివర్జితసత్త్వ
 దుర్జనాచారు ననిర్జితకాము
 నజ్ఞానపుంజంబు నపగతశౌచు
 విజ్ఞానహీను వివేకవిదూరు
 నిర్భాగ్యచూడామణిని భక్తిరహితు
 దుర్భావకు నవినీతుని నన్ను నింకఁ
 గాచి రక్షింపవే కారుణ్యపాత్ర!
 యేచినమద్గర్వమెల్ల మాయించి
 లాలితంబుగ నాల్గు లక్షలమీఁద
 నోలి సర్వదినాల్గువేలగీతములు
 గావించు టిది యెగ్గు గని యేవగించు
 భావన నాకయ్యె నీవు గైకొనమి
 నాయతప్రీతి నోయనకున్న నింకఁ

జా! యనవయ్య నాసంగయ్యదేవ!"
 యనుచు నిట్లాత్తనిందాతిపీశోక్తు
 లను విన్నవించుడు విననట్ల వినియు
 జంగమపరతంత్రుఁ డంగావికారి
 లింగదమాచఁ డాల్లిఁగశౌర్యుండు
 "నధముఁడా! క్రొవ్వితే? వారభక్తు లరయ
 నధములే? నీవొకయద్ధాధిపతివె?
 యడిగెడువారు లే కయ్య! నీ వింత
 బడగవైతివి, మజ! బాపురే!" యనుచు
 "నట్టియాచకుల నే నటు గంధఁగాని
 యిట్టిత్యాగులఁ గాన మేలోకములను
 బాస లిన్నియునేల? బసవ! నీయిచ్చు
 నేనికడున్నలు నిలఁ బచ్చమన్ను
 గుట్టపుగాడిదల్ గుటిలంపునతులు
 నెట్టికోకలు బ్రాతియే శరణులకు
 నీదిక్కుఁ జూడుమా నాదుజంగమము
 పేదటికములేని పెల్లు సూపెనను
 నదిగొ" వ్వునుచుఁ జల్ల నందంక నెగయు
 సదమలోదకకణజాలమంతయును
 మరకత నీలనిర్మల పుష్యరాగ
 వరవజ్ర విద్రుమ వైషాఠ్యముఖ్య
 వినుతరత్నాచలవితతియై వెలుంగ

నినుఁడు ఖద్యోతమట్టిజీవరిదోప
 నట పారు లత్యద్భుతాక్రాంతు లగుచు
 నిట బిజ్జలుఁడుఁ దారు నేతైచి చూడ
 నమరి మాచయ యుండె బ్రమధప్రసాద
 విమలపుష్పాంచితవృష్టి వైఁగురియ
 బసవని నభిమతఫలములఁ దనుప
 నసమాక్షుఁ డర్చిశుఁడై యున్నయట్లు
 జంగమం బొప్పె నాలింగావతార
 సంగతి మాచయ్య సద్భక్తిమహిమ
 మెఱుంగఁగఁ జాలక యిన్నిరూపములు
 పఱలఁగఁ దాల్చినతెఱఁగునబోలె
 నట్టిజంగమసభాభ్యంతరాశమున
 నొట్టిన రత్నంపుఁదిట్టలకటత
 భక్తుల కేనసూ బండ్లారి నన్న
 యుక్తి వబ్బసరరా జొండె వెండియును
 వారక యా మడివాలుమాచయ్య
 గారల శ్రీపాదకంజంబులకును
 మున్ను సాష్టాంగుడై మ్రొక్కుచుఁ జేరి
 సన్నతి నేయుచు శరణు వేడుచును
 “నీమహత్త్వముఁ జూడ నే నెంతవాడ
 ధీమణి! సంగయ్య! దేవ! సర్వజ్ఞ!
 నీవు శంకరుడవు నేను గింకరుడ

నీవు నిర్మలుండవు నేను దుర్మలుండ
 నీవు విజ్ఞానివి నే నవిజ్ఞాని
 నీ వమృతాంగుండ వే విషాంగుండ
 నీవు మహాదాత వే గృహుండ
 నీవు వశుపతివి నే బశుజీవి

స్వామి! త్రైలోక్యచూడామణి వీవు
 భూమి నిర్భాగ్యచూడామణి నేను
 బారి నిట్టి దుర్గుణంబులప్రోక్షలోన
 నరయంగఁ గలదె నాయందు సద్గుణము
 రక్షింపు మిట్టిగర్వస్రాప్తు నన్ను
 శిక్షింపవే యయ్య! జియ్య! నాదైన
 యపరాధశతసహస్రావళి నైచి
 విపరీతమహిమాధ్య! వేయునునేల?”
 యనుచున్న బసవన్న నందంద కౌఁగి
 టను జేర్చి కారుణ్యవనధి నోలార్చి
 “కలుగునే కాదె లింగంబునందైనఁ
 దలఁఁ గోపప్రసాదంబులు రెండు
 చేరెంటికైనఁ జెచ్చెరఁ గడవఁగొను
 వారు నేపట్టరు వాయించికాని
 ధర నంతకంటెను దమభృత్యవితతి
 నొరయక చేపట్టుదురె యట్లు గాక
 యందులమాలిన్య మడఁపఁగఁ గాక

యొందు జీరల కల్లునే రజకు-డు?
 అట్టిద బసవయ్య బట్టి మాచయ్య
 ధట్టించి నిర్మలత్వంబు నొందించె
 నెన్నంగ వేమాలు నెంతగాంచినను
 వన్నెక్కుగాదె సువర్ణంబు మిగుల
 నింతితగాఁ జేయ నిఘ్నఁబడంబు
 నంతకంతకుఁ దీపు లధిక మాఁగాదె
 అంపానఁ గోసిన తాచిన నెఱయఁ
 గంపెక్కుగాదె శ్రీగంధంబునకును
 తాచిన మడివాలమాచయ్య యొరసి
 చూచుదు బసవయ్య శుద్ధసదభక్తి
 తనరంగ నేడుగదా! తుదముట్టె”
 ననుచు భక్తాళి కీర్తననేయచుండ
 ముకుళీకృత వికంపితక గాబ్బుండైన
 సుకుమారు బసవయ్యఁ జూచి మాచయ్య
 “విను మహాంకారించినను భక్తియగునె
 విని యెటుంగవె పుగాతనులలోపలను

— మాచయ్య బసవన్నికు శంకరదాసికథఁ జెప్పట —

జడయ శంకరమహాస్థానంబు నందు
 సడిసన్నశరణుండు శంకరదాసి
 కాలకర్తాకర్త కలితమహేంద్ర
 జాలవిలోలనిర్మలనశ లి

జన్మజరామరణోన్మదాపహృదు
 చిన్మయానందవశీకృతాత్మకుడు
 రాద్రమహోదేకరంజితవీర
 భద్రుండు ప్రత్యక్షఫాలలోచనుడు
 బండితాజాండ కరండవోర్దండ
 మండితాడంబరతాండవమూర్తి
 విలసితకీర్తినిర్మలుఁగు సంసార
 తలగుండుగండఁ డతర్కప్రతాపి
 నాఁగఁ బ్రఖ్యాపితానశ్వరలీల
 వీఁగుచు. బ్రహ్మ వేషంబునందు
 బొంతకు గంతకుఁ బ్రోవిడి పోవు
 నంతకు విక్రయం బార్పి తెప్పించి
 యక్కజం బందఁ గాయకల్భి నిత్య
 మెక్కవు దఱుఁగవు నేను మానికలు
 జంగమకోట్లకు సముచితార్చనలు
 భంగిగాఁ జలుపుచుఁ బ్రభుఁ డున్నయెడను
 దేడరదాసయ్య సూడంగ వచ్చి
 వేడుక వడిఁ దులుకాడంగ మ్రొక్కి
 యొక్కింత సుఖిగోష్ఠి నుండి వీడ్కొనుచుఁ
 జక్కన మర మేఁగి సదయఁడపోలెఁ
 “గటకటా ! యింతలింగ సదర్పఁ డయ్య

నిట యీగకును దపు డింటిలో లేదు
 శంకరదాసి లసద్భక్తిమహిమ
 మింక నెన్నటి కంచు నెడ్డవగచుచు
 నక్కటికను దుగ్గళవ్వకుఁ జెప్పి
 చిక్క గంపె డుకొల్పు శ్రీమ్రంబ పనుచు
 “నట్టట్టె! పుత్తెంచెనటె కొల్పు దాసి
 యట్టినకాక మేలయ్యె నెంతయును
 గొలుచున కిచ్చె మున్నోకలునేసి
 యిల నేమియడుగునో యీ మాకుఁగలదె ?
 తలఁచి పుత్తెంచె నంతయ చాలదెట్లు
 వలవదు తన కేడ గల విన్నియనుచుఁ
 బిడికిట నొకమాటు వ్రడుకంగఁదడవఁ
 బిడికిటిలోననె యడఁగె గంపెఁడును
 నత్తవనిధియును నంద లయించెఁ
 దొత్తడిసంఫద దొలఁగెఁ దత్క్షణమ
 కూడు మందునకైనఁ గొలు చింతలేక
 యాడకాడకు గాదియలు వాడువాతె
 దాసి మున్నడనినతచనిధి యట్లు
 దాసయ్య దివుచుడుఁ దత్క్షణమాత్ర
 పరిభవాద్భుతశోక పారవశ్యమున
 దురసిల్లు దాసికి దుగ్గళవ్వనియె

దుగ్గళవ్వ దేడరదాసయ్యకు శంకరదాసిమహిమ చెప్పుటఁ
 “కలవానియట్లు నిక్కంబు నీ వొక్క
 బులుసరితనమునఁ బుచ్చితి కొలుచుఁ
 దలర నేనుఁగుపండ్లు దాఁబట్టిచూచు
 మనుజుండు బ్రదుకునే మడియునకాక
 నెట్టిన శరణుల నిలుకడ లరసి
 పట్టిచూడంగ నీప్రాప్తియే చెపుమ
 మృదుఁడు ప్రసన్నుడై యడు గడుగుమన
 నడిగెనే గెలిగొని యడకించెఁగాక
 యదియేల చేయుకాయకలభి యెంత ?
 కదలకయుండు జంగమసంఖ్య యెంత ?
 యక్కజంబైన కాయకలభి నిత్య
 మెక్కపు దఱుగవు నేను మానికలు
 జంగమకోటుల సంతుష్టి నేయు
 లింగసదర్థుల లేమి యెట్టిదియొ ?

— ఈశ్వరుఁడు శంకరదాసికి మూడవకన్ను నిచ్చిన కథ —

ఖండేందుధరుఁడు లోక త్రయంబునను
 వెండియు నాయయ్య వెలయింపఁదలంచి
 ‘యడుగు’మటంచు బ్రత్యక్షమై నిలువఁ
 జడిముడిపడక సంస్థితవక్త్రుఁ డగుచుఁ
 గర్తలకర్త మత్కర్తవై నీవు
 వర్తింప నింకొండువరమేల వేడఁ

గడుఁగాక యేమియు నడుగమి సిగ్గు
 వడియొద వడిగెదఁ బగలింటియట్లు
 రాత్రియు సూఁదిదారంబు గ్రువ్వంగ
 నేత్రములకు దృష్టి నెక్కిల్పుమనుడు”
 వరదండు దరహాసపదనాబ్జుఁ డగుచుఁ
 గరమర్థి మిక్కిలికన్నిచ్చుటయును
 హరునిచేఁ బడసిన యామీఁదికన్ను
 పరదైవ వోద్ధర్పహరణార్థమగుట
 శంకరదాసి నిశ్శంకితవృత్తి
 శంకరేతర సర్వ సమయారి యగుట
 నీటలతటాంబకోత్కట చటులాన్ని
 చటుదృష్టివాతను బలువేల్పులెల్లఁ
 జిటచిటఁ బ్రేలుచుఁ జటచటఁ బాసి
 పటపటఁ బగులఁగఁ గటకటాయనక
 వేల్పున్న వేరికి వెనుకొని పుట్టు
 మాల్పంగ మఱికొన్ని వేల్పులు వోయి
 బలువిడి శివశరణుల మర్దు సొచ్చి
 తలఁకుచు మ్రొక్కు వేల్పులనెల్లఁ గాచి
 యనయము మువ్వెట్టిగొనుచును బడుగు
 పనులు పంపఁగఁ జేసి బ్రదకుదమనుచు
 మసనక ముంగిటికసువులు నూక
 కొసనక మానక కొట్నంబు దినముఁ

బుట్టెందు దంపంగఁ బోలక మితము
 చుట్టును జాల రాజుచునుండు పెద్ద
 పోటికట్టెలు నొలమున మోచితేరఁ
 గాటిపాపడు వసిఁ గాచుచునుండఁ
 గడుభక్తితోఁ గటకంబు మైలారఁ
 డడర నెప్పుడు గొడు గిడి తోడ నడవ.
 జేరి యాకడమలచేటికాట్రేందు
 దారలువట్ట నుద్యత్కిర్తు లులియఁ
 దక్కినయాపెటదై వంబులెల్ల
 నొక్కటఁ బనులు నేయుచుఁ గొల్పియుండ
 నొప్పి యష్టాదశ యోగపీఠములు
 దప్పక యేఁటేటఁ గప్పంబు లిడ గ
 'ముక్కంటి! నీయింటికుక్కల'మనుచు
 జిక్కులు గిక్కులు మ్రొక్కుచుఁ గొలువఁ
 దగిలి వారలమహత్త్వము విని యంత
 జగదేకమల్లఁ డసహ్యభావమున

— జగదేక మల్లని కథ —

హరి నడంచుటయొ బ్రహ్మాదిదేవతలఁ
 బారిమాల్పుటయొ బుడిబుడి వేలుపులను,
 బటచుట సోద్యమే కటకంరుచేత
 నెఱయ ఫాలాభీలనేత్రంబు వడసి
 ముక్కన్ను వడయుట నిక్కమేనియును

జక్కన విష్ణుని సమదృష్టినిలిచి
 వేయేల వడఁకక పోయిన జాలుఁ
 బో!" యని కల్యాణపురమధ్యమందు
 గోవిందు ప్రతిమ యుక్కుననుగావించి
 భావించి యటమీఁదఁ బంచలోహములుఁ
 బోయించి కడుసాంగముగఁ బ్రతిష్ఠించి
 పాయక రేయును బగలును గొలువ
 శంకరదాసి యచ్చటి కేఁగుదెంచి
 యంకకాఁడునుబోలె హరభక్తు లలర
 నటిమఱి మొగవాడ దెఱచి వీక్షింపఁ
 బటియలై విష్ణుని ప్రతిమ నుగ్గగుడు
 నటమున్న మీఁదిలోహంబెల్లఁ గరఁగి
 యిట వాదములఁబడి నేతెంచినట్టు
 లరుదేర విష్ణునిఁ బొరిమాల్చెఁ గూలఁ
 బరసమయులు భగవత్ప్రభావంతులై పఱవఁ
 గట్టుగ్రలీల శంకరదాసమయ్య
 యిట్టు వర్తింపంగ నిల నరు ల్వాగడ
 నెఱుంగవే విని చూచి యే జెప్పనేల
 కఱకంఠననునైనఁ గావ శక్యంబె?
 భక్తులసద్గోష్ఠిఁ బొను కుండినను
 భక్తియు భయమును బొటిల్లుగాక
 భక్తులసద్గోష్ఠిఁ బొసీయుండినను

భక్తియు భయమును బటఁటగాదె!
 యిదియేమిసోద్యమో యీశుఁడే యెఱుఁగు
 విదితంబుగా మఱి చదువ బెట్టినను
 గలమతియును జెడ్డకారణం బయ్యె
 నిల నిన్నియును జెప్పనేర"మనుచు
 వందుచుఁ గుందుచు వనట నిర్దురును
 నందంద సాష్టాంగు లగుచు నేతెంచి

దుగ్ధశవ్యయు దేదరదాసియు శంకరదాసయ్యను మన్నింపవేడుట

“కావవే జియ్య! శంకరదాసయ్య!
 దేవ! దేసయు దిక్కు నీవ నూ”కనుచు
 మ్రొక్కుచుఁ గరములు మోడ్చినఁ జూచి
 “యక్కటా! వీరెవ్వరయ్య వోచెల్ల!
 దాసిదేవయ్యగారా! సకణార్తి
 మీసరివారమా? మీఁట్లు దగునె?
 యిట విజయంచేయు లేమికార్యంబో?
 యెటపయనం బిట్లు లేఁగుచున్నారో?
 కరుణించి యిచ్చటి కరుగుదెంచితిరో
 హఠహఠ! మము మఱవరుగదె యెందు?
 నిట్టిభయంబును నిట్టినిగర్వ
 మిట్టి భక్తియు గల్గునే యితరులకు
 బాపురే! దాసయ్య! బడ గులాదరువ!
 బాపురే! దాసయ్య! భక్తులప్రాస!

వచ్చితే యేమేనిఁ దెచ్చితే మాకు,
 నిచ్చితే బ్రదుకు మాయీసగయ్యకుచు
 కోకమ్మి పడసినకొలుచు గాదియల
 లేకేమి కొనిరావుగాక యేమియును
 నేటంపుసంపద లెం దేఁగెనింక
 మాట లేటికిని రమ్మ పాటఁ గొనుచు
 వీసము నాసము విడువంగ ముడువ
 నోసరించినధనం బుండునో యిచటఁ
 ద్రవ్యమా!" యనుచు నద్దాసయ్యచేతఁ
 ద్రవ్యింప జంగమాస్తానదేశమున
 నక్కజం బంద నందంద క డాని
 నక్కులై వెడలంగ నక్కజంబంది
 యాదాసీయును దుగ్గళవ్వయుఁ జాఁగి
 పాదాబ్జములమీఁదఁ బడి లేవకున్న
 "నూలికి మొదలును గూలియు నిచ్చు
 నోలికిఁ గొలుచిచ్చి చేలఁ గొన్నట్టి
 యీగి చెల్లింపక యెట్లునాచేతఁ
 జాగెద" వనిపోయి శంభుని నాఁగు
 కడుఁగాక యింకొండు దడ వల్లెయిచ్చి
 పడయుము పుట్టెడు పందుము నుముక
 కుడిచికట్టిన బడంగు , చేత నొండె
 బడనడ్చికొనుమ యిమ్మడియు ముమ్మడియుఁ

గాదేని పేదలసాదులచేతి

యాదీవనలన మేలయ్యెడిఁ బొమ్మ

బడుగుభ క్తులకాళ్లవైఁ బడ్డఁగలదె

కుడువఁగఁ గట్టఁగ విడువఁగ ముడువ

నేదియుఁ గాదేని పాదము ల్విడుపు

లేదన్నఁ బోవునే పేదలమునుక

యిన్నియుఁ జెప్పఁగా నేల యీపసిఁడి

మనైనఁ గొనిపొండు గొన్ని పెర్కలను

ననవుడు “నిట్లేల యానతిచ్చెదరు ?

త్రినయన! యతిగర్వతిమిరాండు నన్ను

నపరాధశతసహస్రపరీతకృత్య

నుపమింపరాని గర్వోపేతచిత్తుఁ

గరుణ దప్పునైఁచికావవే!” యనుచు

శరణు వేడుచును బ్రశంసించుచున్న

సదయాత్ముడై యంత శంకరదాసి

ముదమున భక్తసమూహి గీర్తింప

నిరువుర లేవంగనెత్తి కారుణ్య

శరధి నోలార్చి ప్రసాదింపఁ దడవ

నవలఁ దొల్లిటికంటె నతిశయంబగుచుఁ

దవనిధి దేడరదానయ్య కలరె

గర్వించినను నట్లకాక సస్భక్తి

నిర్వాహమొందంగ నేర్చునే బసవ!

—౧౮ మాచయ్య బసవన్నకు నిమ్మవ్వకథఁ జెప్పట ౧—

“యదియునుగాక నిమ్మవ్వయనంగ
సదమలసత్కియాస్పద భక్తినిరత
యకుటిల వీరవ్రతాచారయుక్త
ప్రకటజంగమలింగ పరతంత్రచిత్త
సంసారరహిత నిష్కళ మహిమావ
తంస సజ్జనసముద్యద్గుణోపేత
హరభక్తులిండ్లకు నర్ఘ్యగణ్యాములు
కరమర్ధి మోచుచు గాఢుకం బలరఁ
గొడుకు భక్తులయిండ్లఁ గోవులఁ గావ
నుడుగక కాయకోద్యోగభ్రమున
జంగమాసక్తి లసత్భక్తియుక్తి
సంగతి దినములు జరపుచున్నెడను

—౧౯ సిరియాలుని కథ ౧—

నంచితమతి సిరియాలుండు నాఁగఁ
గంచిలో నిత్య జంగమము లేపురకు
నిష్టాన్నపానాదలీప్సితార్థములు
దృష్టిగా నందిచ్చుశిష్టవ్రతమునఁ
జరియించుచుండంగ సర్వేశ్వరుండు
సిరియాలు భక్తిలోఁ శంకుఁగఁ దలఁచి
కృతక తపోధనాకృతి వేఁగుదేర
హితజంగ మార్గమై యేతేంచి నెట్టి

మస్తకవిన్యస్తహస్తృఃత్తై తపసిః
 బ్రస్తుతింపుచుఁ బదాబ్జంబుల కెరఁగి
 'స్వామి! వే వేంచేయవే! మహాపురుష!
 నీమనమనినిత్య నేమంబుసలుప"
 నని విన్నవించుడు నత్తపోధనుఁడు
 "ననఘ! మాయొచ్చ నేయఁగ నోపుదేని
 నింతకంటెను సుఖం బెద్ది మా" కనుచు
 సంతసంబంచుచు సదయుండ పోలె
 సిరియాలుఁ గరుణాభిషిక్తుఁ జేయుచును
 నరమాంస మొక్కొక్కవెరపున నడుగ
 "సర్వజ్ఞ! మీమనోజ్ఞంబైనయట్టి
 సర్వలక్షణగుణ సంపూర్ణుఁ డొక్క
 వరపుత్రుఁ డున్నాఁడు, నరమాంస మింకఁ
 బొరుగింటికిని విల్వఁ బోయెదనయ్య?
 యరుదైన మీవ్రతోద్యాపన నేడు
 కరవర్ధిఁ జెల్లింతు ల్లక్షణముగొ"మ్మనుచు
 నడుగులఁ బడి సిరియాలుండు దపసి
 నొడఁబర్చి యింటికి వడి నేఁగుదెంచి
 తన సాధ్వీ కొయ్యన తక్కు ర్మథార
 వినిపింప "నీవేల వెఱచెద" వనుచు
 సంగళవ్యయు నప్పు చదివెడ పుత్రు
 మంగళంబలరఁ గ్రమ్మనఁ దోడితెచ్చి

“మనయింటఁ బండువుదినము నేఁ”డనుచుఁ
 గనుఁగొని వధ్యశృంగారంబు సేసి
 బాలుని ముక్తివిలోలు సిరాలు
 లీలయుఁబోలెఁ దల్లియును దండ్రీయును
 నిండాదుమనమున నిహతుఁ గావించి
 ఖండించి నానాప్రకారము ల్లాఁగ
 శాకంబు లొడఁగూర్చి జనులెగ్గకుండ
 శ్రీకంఠమూర్తిఁ జెచ్చెరఁ బిల్చి తెచ్చి
 శ్రీపాదయుగళాభిషేకంబు సేసి
 యాపాదజలము లత్యర్ధిఁ బ్రాశించి
 సంచితోన్నతసుఖాసనమున నునిచి
 మించి యర్చించి పూజించి వడ్డించి
 యంగనయును సెట్టి సాష్టాంగ మెరఁగఁ
 బొంగి తాపసి శాకములు వేటువేటి
 పరికించి చూచి యేర్పడ శిరోమాంస
 మరసి యెయ్యెడఁగాన కంఠ నిట్లనియె..
 “తలసూచియైనను దనయునిమీఁది
 వలపు దక్కింపంగ వచ్చుఁ బొమ్మనియె
 తలదాఁచుకొన్నార, తగవయ్య! బాలు
 తలగొని యింక మీరు ధన్యులుగారు
 ఏమియు లేదు శిరోమాంస మిట్లు
 నేమంబునకుఁ జెల్లునే? యాగమోక్తి

దాన “సర్వస్య గాత్రస్య శిరః ప్ర
 థానం” బనెడుమాట గానేర దింక
 ననవుడుఁ బతియును నతివయు బెదరి
 “యనఘ! మహాత్మా! యిట్లానతీదగునె
 యుపమింపఁ గేశదుష్టపరితశాక
 ముపహతం బనఁబడునో యని వెఱచి
 పుచ్చితి మదియు నిప్పుడు చందనంగ
 నెచ్చెరఁ బాకంబు నేసెదా” ననుచు
 మఱితెచ్చి యాశిరోమాంస మర్పింపఁ
 గఱకంఠమూర్తి గల్గంట వీక్షించి
 “యిల నెట్టియన్నదాతలు నిన్నుఁబోలఁ
 గలరయ్య! యింతయుఁ గడుసాంగమయ్యె
 నేనాటఁ బ్రతి వోల్పలేని యభీష్ట
 చానంబు నేసితి దీనికిఁ దగఁగ
 నీవలపట మేము నీవు బాపటను
 దేవతార్చనములు దీర్చి సపంక్తిఁ
 గడుఁ ప్రీతితోడ లింగప్రసాదంబు
 గుడువనినాఁడూ నా కొడఁబాటు గాదు
 కంటి మంటినని యాకాంక్ష నిదేమి
 కొంటిమో తింటిమో కొడుకుమాంసంబు
 నిచ్చనేయంగ మున్నిచ్చినక్షణము
 పుచ్చుకొో నీవ యే బోయెద నింక”

ననవుడు నెట్టి భయభ్రాంతిఁ బొంది
 పనితఁ జూచుడు “నింక ననుమానమేల ?
 ర” మంచు లింగార్చనము నేయించి
 క్రమన వడ్డింపఁగాఁ దపోధనుఁడు
 “నతిథిపూజలు నేయునవసగంబునను
 సుతులను దారు నత్సుకలీలతోడఁ
 బొత్తునఁ గుడుతు రట్లుత్తమపురుషు
 లిష్టాతి నీకైన నెట్లు నేయాడు
 నిప్పుడు గానరాఁ డేడి మీసుతుఁడు
 చెప్పమే యప్పుడు సిరియాల! నీకు
 నెన్నఁ బుత్తులు లేనియింట మాకెట్లు
 లన్నదానముఁగొన నర్హమా చెప్పు
 భృతి ‘నపుత్రస్య గతి ర్నాస్తి’యనఁగ
 గతిహీను లిండ్లఁగుడుతురె సయములు
 కాన పుత్తుఁడు గలఁడేని పిల్పింపు
 లేనినాఁ డొల్లము పాన లే”లనినఁ
 జకితదేహుఁ డగుచుఁ జయ్యన మ్రొక్కి
 “యకలంక! మీ రప్పు డన్నారు నేను
 విన్నాఁడఁ బుత్తుఁడునున్నాఁడు సదపు
 చున్నాఁడొ! యాడుచునున్నాఁడొ! విదపఁ
 జనుదెంచి యిటి మీప్రసాదంబు వాఁడు
 గొనియెడుఁగాక భోజన మాచరించి

రక్షింపవే యోగిరములు శాకములు
 అక్షయాత్తక! చిల్లనారకఁచుండ”
 ననుచు మ్రొక్కుడును దదంగనఁ జూచి
 “పనిచిన ‘నాఁగాక’యని పిల్వరాదె
 తల్లి పిల్చిన రాని తనయులు గలరె
 తెల్లంబుగా నాల్గుదిక్కుల నీలిచి
 యెలుఁగెత్తి పిలువునూ యేము వినంగ
 నలరుచు రాకేమి యట్లయ్యుండెడినొ”
 యనవుడు “నుత్తరం బాడంగ నేల”
 యనుచు నేతెంచి తూర్పాదిగా నిలిచి
 చెలఁగుచుఁ దాపసిచెప్పినయట్టు
 లెలుఁగెత్తి సుతుఁ దల్లి పిలువఁగఁదొడఁగెఁ

— సంగళవ్వ కొడుకును బిలుచుట —

“బూర్వజన్తారి తభూరికర్తముల
 గుర్వణ గించు నాకొడుక! రావయ్య!
 దక్షిణాధీశ్వరుదర్ప మడంచు
 దక్షతగల్గు నాత్తజాడ రావయ్య!
 విరసపశ్చజ్జన్త మరణదుఃఖములు
 పారిమాల్యఁ జాలు నాపుత్ర! రావయ్య!
 యుత్తరంబేలు నుదాత్తయోగింద్రు
 చిత్తంబునకు వచ్చుశిశువ! రావయ్య!
 యలరు నాకోపభోగాతీతపదము

లలవడె నేడు నాయయ్య! రావయ్య!
 దండధరోద్దండ దండప్రశక్తి
 ఖండింపనోపు పుత్తుండ! రావన్న!
 పాయనివ్యామోహపాశబంధములు
 కోయంగఁజాలు నాకుఱ్ఱ! రావన్న!
 ద్రవిణాదికేషణత్రయ విజృంభణము
 తవులునఁ బడనినాతండ్రి! రావన్న!
 సురరాజనుతుఁడు విశ్రుతతపోవేషి
 వరదుఁడైనాఁడు నావడుగ! రావన్న!
 యంతకాంతకమూర్తియగు తపరాజు
 సంతసంబంద నాసామి! రావన్న!
 ఘోరనిస్సార సంసారవాణశి
 పార మీఁదించుపాపండ! రావన్న!
 యంచితాగణ్య పుణ్యప్రాప్తినమదు
 కాంచీవిలాసు నగ్రజుడ రావన్న!
 దివిజకన్యకలతో దివి ముక్తికన్య
 కవయనున్నది భక్తికాంతుండ! రావె!
 దందడి మీయయ్య దక్షిణభుజము
 నందంద యదరెడినన్న! రావన్న
 భానుఁ డెంతేనియుఁ బడుమట వ్రాతె
 శ్రీనిలయుండ! నాసీరాల! రావె!
 స్వాదొంద వర్ధేశసఖునిసన్నిధిఁ బ్ర

సాదంబుఁ గొనఁగ నాగాదిలి! రావె!"
 యసుచు నాలుగుదిక్కులందు నందంద
 తనయునిఁ బిల్చుశబ్దంబులోపలను
 జనితమై దిక్కులసంజ్ఞలు దోఁప
 వనితాలలామ విల్వంగ నంతటను
 గుండలంబులు గ్రాలఁగూఁకటివ్రేల
 మండనం బొలయ సౌమ్యపుసుంట లులియ
 రావిరేకయుఁ దూల భావంబు వోల
 నావిధియు నదల హర్షంబు వొదల
 నందెలుమ్రాయ మోక్షంగన డాయ
 సందేహ ముడుగ నాశ్చర్యంబుదొడుగఁ
 జూపలు గీర్తింప సురలు శంకింపఁ
 దాపసి వీక్షింపఁ దండ్రి మైవెంపఁ
 దల్లి గొంగిలిసాఁపఁ ద్వరితంబు దోఁప
 ముల్లోకములుఁ జూడ ముద్దు దుల్కాడఁ
 బటతెంచె సుతు డు, నప్పటనీశ్వరుఁడు
 కఱకంరుడజుఁడుమాకాంతుఁ డుగ్రాతుఁ
 డక్షురుం డాసిరియాలుక ట్టెదుర
 నాక్షణంబునన ప్రత్యక్షమై నిలువ
 నంతలో సిరియాలుఁ డతివయు సుతుఁడు
 నంతంత ధరణి సాష్టాంగులై మ్రొక్కి
 కలగని మేల్కన్నకరణి నద్భుతము

దళుకొత్త జెలంగి కీర్తనలు నేయంగను
 “శ్రీశ వాణీశ సురేశ సన్తునిగ
 ణేశ దిశాధీశు లెలమి నంకింప
 నారుద్రగణములు నాపురాతనులు
 వీరభద్రాదులు నేరి కొల్వంగ
 సద్భక్తు లతులితోత్సవలీలఁ దనర
 నద్భుతాక్రాంతాత్మలై నరు ల్వాగడ
 నలరి చందననంగ నాప్తార్థంబు
 నలతిరువెంగాణినంగఁ దత్సఖుల
 నంచితమతి సిరియాలు సీరాలు
 గంచేడువాడలుఁ గైలాసమునకుఁ
 బ్రవిమలకనకదివ్యవిమానపంక్తి
 దివి దేజరిల్ల నద్దేవదేవుండు
 గొనిపోయి, గైలాసమున సిరియాలుఁ
 డనుపమ ప్రమథగణాస్థానమందు
 భవుఁ జూచి తనుఁ జూచి ప్రమథులఁ జూచి
 భువిఁ దనపెట్టిన పుత్రునిఁ జూచి
 “పుడమిఁ బుత్రునిఁ జంపి మృదునిచే మగుడఁ
 బడసి కైలాస మేర్పడఁ జూఱి గొనిన
 యిటురంటివాఁ డెవ్వడేఁ దొల్లి యిపుడు
 నట యిట గలఁడె నాయట్టి భక్తుండు
 వనకా” కని మది నెంతయుఁ గ్రొవ్వి

తా నహంకారించి తలచంగఁ దడవఁ
జిటునవ్వు నవ్వుచు శివుఁ డది యెఱిఁగి
'చిటుతొండ ర'మ్మని చెయివట్టికొనుచు
నిమ్మహితలమున కేతెంచి యపుడ
క్రమ్మఱ నిమ్మవ్వకడ నిల్వఁబడుడుఁ

— ౩ నిమ్మవ్వ క —

బడఁదియు బిట్టుల్కిపడి సంభ్రమమున
నడుగుల కెఁగి పాదాబ్జముల గడిగి
యంగన ప్రచ్ఛన్నలింగమూర్తులకు
సాంగోచితక్రియాభ్యర్చనల్ సేసి
పంచభక్త్యంబులుఁ బాయసాన్నాదు
లంచితప్రీతిఁ గావించునయ్యెడను
భువిబధశ్రాంతులుఁబోలె నెట్టియును
శివుఁడును వెడ నిద్ర సేయుచున్నెడను
నిమ్మవ్వ యర్ఘ్యపణ్యముల కేఁగఁ
గ్రమ్మన గోవులఁ గాచి బాలుండు
నలసి యాకొని వచ్చి "యమ్మమ్మ!" యనుచు
దలుపు గఱునునూకితల్లి లేకున్న
నటయిట వరికించి యందొక్కబూరె
కుటిలాత్ముడై పుచ్చికొని నమలంగ
నంతటిలోన నిమ్మవ్వ యేతెంచి
యంతంతఁ 'జీ! కుక్క!' యని యిల్లుసొచ్చి

“పడుచు వాపముచేసె మృదునోగిరములు
 దొడికిలి తినె శివద్రోహి వీఁడనుచుఁ
 బచ్చిచెక్కలఁ దలఁ బగులంగనడిచి
 చచ్చినపీనుఁగు జటజట నీడై
 నననేల? పుత్రమోహంబు సీమంత
 యును లేక కొడుకు చా వొరులెగ్గకుండ
 గాడిలోపల వైచి కసుపు వైడిగిచి
 వేడుక మదిఁ దులుకాడంగ మఱియుఁ
 బాకయత్నము సేయ బాలునిచాపు
 నేకాంతమున శివుఁ డెఱింగింపఁ దలఁచి
 “చిటుతొండ! చూచితే! చిత్ర మివ్వనిత
 తఱుసంటియాఁకలి ధరియింపలేక
 క్రమ మెగ్గఁ డొకబూరె గ్రుక్కున డిగిచి
 నమలెనో నమలఁడో నాతి వీక్షించి
 “పాకమింతయు వృథాపాకంబుసేసె
 యీకుక్క ద్రోహి వీఁడేల నా’కనుచు
 నటిముఱిఁ బట్టి నిజాత్మజుఁ జంపి
 జటజట నీడ్చి యాచక్కటి వైచె
 నదె చూడు” మరుచుఁ బాదాంగుష్ఠమునను
 బొదివిన కసు వెల్ల బోవనూకుడును
 జూచి శిరఃకంప మాచరించుచును
 నాచిటుతొండఁ డత్యాశ్చర్య మందె

నంగన వాకప్రయత్నాంతమందు
 జంగమములకు మైజలకంబు నేసి
 యతులలింగోపచర్యల నర్చ లిచ్చి
 యతివ వడ్డంచు నయ్యవసరంబునను
 నింతిపుత్రునిజంపు తెలుగునియల్ల
 యంతకాంతకమూర్తి యప్పు డిట్లనియె
 “నింతి! నీపుత్రుడా యంతకమున్ను
 నెంతయు నాకొని యిటసీరిచీ,
 యొక్కడ వాయెనో? యెట్లున్నవాడో?
 యక్కటా! డన్నె గదమ్మ! బాలుండు
 కరుణమాలినయట్టి కాంతపు గదవె?
 హరహర! చెయ్యాడ దారగింపంగఁ
 బెంపమే కానమే బిడ్డలఁ దొల్ల
 యింపానె కీడు మే లింట నేమేని
 వండినఁ దిన, నెట్టివారైన శిశువు
 లుండంగఁ దార కైకొందురే యిట్లు?
 కనికరం బింతయు మనసున లేక
 వనిత! మాకేటికి వడ్డించి తన్వ!
 పసిబిడ్డ లుండంగఁ బాడిగా డిట్లు
 మసలక సుతుఁ బిల్వుమా యకాల నివల”
 ననవుడు “నెట్లగు నగు నాటదాన
 ననియె చూచెదవయ్య! యయ్య నీమాయ

లెటుఁగుదు నెటుఁగుదు నే బేలఁ గాను
కఱకంఠ ! యిదియేల కథలువన్నెదవు
ననుఁ జూచి సిరియాలుఁ డని తలంచితివో ?
పనియులే దారగింపక పోవరాదు

ప్రామిఁడియై మేడుఁడియెడు దానఁ
గామి నీవెటుఁగవే కడయింటిపాడువ
కామించి సుతుఁ జంపి క్రమ్మఱఁ బిలువఁ
గామారి ! నీయిచ్చు కైలాసమొల్లఁ
దనద్రోహమునఁ జేసి తాఁ బోయెఁ బోలిసి
గొనకొని యాద్రోహిఁగూడు నేతలఁప”
నన సిరియాలుండు విని యంత శోక
వనధిఁ దేలుచుఁ దలవంచి లజ్జించి
యడఁకుచు నిశ్చేష్టితాత్తుడై యుండఁ
బడఁతి నిర్మలభక్తిభాతికి మెచ్చి
యంతకుమున్న నిజాకృతిఁ దాల్చి
యంతకాంతకుఁడు ప్రత్యక్షమై నిలువ
“నోహా ! యిదేమయ్య ! యుచితమే యిట్టు
లాహా ! మహాత్త ! మహాత్ములగుణమే ?
యతిముఠిఁ జన్నుఁబా లర్థించి యేడ్చు
చిలుతచే నొకపిండికలు డిచ్చి తల్లి
తనచన్ను మఱపించి కొనిపోయినట్లు
చనరాదు నిమ్మిచే సుదేహపడకు

మొడలికిఁ బ్రాణంబు నొడలు ప్రాణమున
 కొడఁబడియున్నట్లు లుభయనామములు
 నమరెడు లింగజంగమమూర్తి విడిచి
 ప్రమకు హేతువులగు భావముల్దాల్చి
 నవ్వరే నిన్నును నన్నును భక్తు
 లివ్వేడబంబులకెల్ల లోనైన
 నేల యీబహురూపులే నేమి నిన్ను
 సోల వెల్లిగ మున్ను సూచితినయ్యి !
 ముక్కంటివై పటి మూడనుగన్న
 లక్కజంబుగ నున్న నవియు లేకున్న
 హరరూపమైయున్న నరరూపమైన
 గురురూప కాదె సద్గురుసన్నిహితులు
 కఱకంఠ ! యిట్లేల కళాశించెదవు ?
 వెఱవకు వెఱవకు వేఱకాదలంప
 వేయేల గుండయ్య ప్రాయంబు వడకు
 నేయట్టుకప్పుతో నేఁగితి చెవుమ
 భోగయ్య యింటికిఁ బోయిననాఁడు
 వగౌరిసహితమై యేఁగితి చెవుమ
 దాసయ్యచే వస్త్రదానంబు గొనంగ
 నేసోమకళఁ దాల్చి యేఁగితి చెవుమ
 మానకంజారుని మందిరంబునకు
 నేనందినెక్కి నీ వేఁగితి చెవుమ

యూచిటుతోండని యింటికి నీవు
 నేచతుర్భుజముల నేంగితో చెవుమ
 కాపున నీచమత్కారము ల్తాను
 మీ వేడబము లెల్ల నేమెటుంగుదుము
 ఎట్టై ననుండు మీ విష్టారగింపఁ
 బెట్టుదు నీయాన ప్రిదిలితినేని”
 యచుచు నిష్ఠించి నిష్ఠావ్య వల్కంగ
 మనసిజాంతకు డు మెల్లన నవ్వుదనర
 “నట్టై న నవుగాక” యని యారగింపఁ
 బెట్ట నాసిరియాలనెట్టి కిట్టపయెఁ
 గడుభక్తిఁ జండేశ కాటకోటాదు
 లడరంగఁ దండ్రుల నాపులఁ దప్ప
 నడచినఁ జంపరే? నటకరే మగుడఁ
 బడయరే? వేడరే ప్రత్యక్షమైన
 విను మట్లుఁగాక ద్రావిడదేశమందుఁ
 జనినపురాతన శరణులతోన

— సరసింగనయనారని కథ —

సరసింగ మొన్నయనారనురాజు
 ధరణి మధ్యక్తుఁ డాతనియగ్రమహిషి
 కరమర్థి నాయూరిపరమేశుఁ గొలువ
 నరుగుచోఁ బూజార్హమగుపుష్పమొకటి
 పుచ్చి మూర్కొనుడును బువ్వులవడుగు

నచ్చెల్వనాసికిం బప్పుడ కోయ
 నచ్చోటి కప్పుడ యచ్చోడనృపతి
 వచ్చుడు సతితోడ వనితలు మ్రొక్కి
 “దేవ ! తప్పేమియుఁ గావింప దిచట
 దేవి వోవుచు నొక్కపూవుమూర్కొన్న
 లింగార్థమై యున్నచెంగల్వపూవు
 నంగన మూర్కొనె నని ముక్కుఁ గోసి
 వైచె నీపూజారివడు” గని చెప్ప
 “నోచెల్ల ! తగ దిట్టు లచితమే నీకు”
 ననుచుఁ బూవులవద్ద నప్పుడ విల్వఁ
 బనిచి “నీ కిది భక్తిపాటియే వడుగ !
 యెట్టివివేకివై తిటమున్ను పువ్వు
 ముట్టినచెయి మొట్టమొదటికిఁ గోసి
 మఱికదా కోయుట మగున నాసికము
 ఎటుఁగవు నిన్న నాకేమనఁ గలదు?”
 అనుచు నిజాంగన నచటికిఁ బోవఁ
 బనిచి భూపతి వాఁడి బాడిత యెత్తి
 “నిన్ను నీవెటు గక యన్నెక్కి కొన్ని
 మున్నీశ్వరార్థమై యున్న పూవునకుఁ
 జూచిన చెయ్యేది సక్కన నపుడు
 చూచినట్లే చాపుచాపు ర” మ్మనుచు
 ముట్టిన యంగుళుల్ మొదలికి నఱికి

పట్టఁ జూచిన మణికట్టు ఖండించి
 తివించినమోఁదెయ్యిఁ ద్రైవ్యంగ నడిచి
 యవిచారమున మొదలంట వదల్చి
 నత్తటి నేము ప్రత్యక్షమై నిలిచి
 తుత్తున్నలై యున్నయత్తన్ని చేయి
 మను గోసేవైచినముక్కును నొసఁగి
 జననాధునకు నంత సామీప్యముక్తి
 యిచ్చినఁ గైకొఁడె యీజనవ్రాత
 మచ్చెరువందుచు నర్థిఁ గీర్తింప

— కొట్టరువు చోడనికళ్ళ —

నట్టునుగాక ముక్ నట్టుంబుదేవి
 కొట్టరువందు మాకొల్పుఁ గుడ్చుడును
 గర్భిణినాక తర్దగ్భులులోని
 యర్భకు సహితంబ హరియింపఁదడవఁ
 గోరి మోక్షము వేడికొనఁడె మెచ్చినను
 నారచోడఁడు ! మఱి యట్లనేమెచ్చి
 భంగిగా నభిమతఫల మడుగుమనఁ
 గింగాణమును జేయ దంగనఁ జూడు
 తప్పజేసిన మహోద్ధతభక్తియుక్తి
 దప్పేమి సంపె బో తన్ని దనూజు
 నడుగంగవలదె ప్రత్యక్షమైయున్న
 యెడ ? నింతిమాహాత్మ్య మేమనవచ్చు

నడిగినఁ జంపితి వడుగఁ దనూజు
 మడియించి పిల్చితి మఱి పిల్వ దతివ
 యిట్టిట్టిభక్తు లనేకు లుండంగ
 నెట్టయా సిరియాల ! యేనకా కంటి
 భక్తితో గర్వించి పలుకుటయెల్ల
 యుక్తియే?" యనుచుఁ దద్భక్తవత్సలుఁడు
 బాలుని నంత సప్రాణుఁ గావించి
 కైలాసమున కన్పైఁ గమనీ మలీల
 "జంగమలింగపూజనము విక్షింప
 భంగిఁ జతుర్వర్త ఫలములకంటె
 నుత్కృష్ట"మని ధరనుండె నిష్కవ్య
 సత్క్రియలందెల్లఁ జనునె గర్వోక్తి
 యట్టిదకాక యహంకరించినను
 బట్టిచ్చునే భక్తి బస కుమార !
 హరు డు దా వెండియు నంతఁ బోనీక
 సిరియాల ! రమ్మని చెయి వట్టికొనుచు

— హాలాయుధుని కథ —

సరసర భక్తవేషంబులతోడ
 ధరహాలాయుధుఁ డున్న పురికి నేతేర
 నాహాలాయుధుఁడు నత్యర్థిఁ డుల్కాడ
 మాహేశ్వరులకు నున్నతిజాఁగిమొక్కి
 సవినయసంభ్రమవివశాత్తుఁ డగుచు

నవసరోచితసత్క్రియాదులఁ దనిపి
 ముక్కంటిమూర్తికి ముగము వహించ
 మక్కువ సుఖగోష్ఠి మాటలాడుచును
 “నెంతదప్పులనుండి యేగుదెంచితిరో?
 యెంతయేనియుఁ బథశ్రాంతులువోలె
 నున్నవా”రని యిట్లు విన్నవించుడును
 నన్నీలగళమూర్తి యతని కిట్లనియె
 “ధరణి మహాభక్తదర్శనార్థంబు
 చరియించు జంగమోత్కరములోఁబలను
 నరుదంద ననయంబు నాడుచుండుదుము
 కరమర్థి భక్తులే గతియుఁ గా మేము
 మముఁ దమపాలిలింగముగ వారంత
 నమితసంగతిఁ గొనియాడుచుండుదురు
 తిరునీలకఁటండు వరగొండపతియుఁ
 గరికాలచోడండు నరియమరాజు
 యెలయదంగులిమూరఁ డేణాధినాథుఁ
 డిలఁ జేదిరాజు వాగీశనైనారు
 చేరమ శ్వపచయ్యగారు సోమాసి
 మారుండు పిళ్లనైనా” రనఁబరిగు
 వీరాదిగా భక్తవితితిచే నెల్ల
 నారాధనలు గొన్న వార మీక్రియను
 నీడాడ యని చెప్పనేల ! యిద్దరణిఁ

గూడ నేజొరనిభక్తులయిండ్లు లేవు
 మమ్మెలుంగనిభక్తుఁ డిచ్చుహి లేడు
 ఇచ్చుహిఁ బెద్దగాలమ్ము మాసుళువు
 మును పెట్టివారి మెచ్చనియట్టి భక్త
 జనము లొననఁగ మాదినములు గడచె
 జేపట్టి మము రూపునేసినవార
 లేపారు భక్తుల నేకులు గలగు
 అరిది మా బ్రదకు ము న్నాదిఁ బుట్టినది
 పెరిగినది నిరాశపురమను వీడు
 పుట్టితిఁగాని యిభువిఁ దల్లిదండ్రు
 లిట్టివారనియెద్ద నేమనిచెప్ప
 నింపార నిమ్మవ్వ యెత్తి చన్నిచ్చి
 పెంపఁగఁ బెరిగితి బిడ్డనిభాతి
 నడరఁ గెంభావిభోగయ్య చట్టార్చి
 నడపింప భువి నడుగిడఁ గఱచితిని
 బడిఁను లేమేనిఁ బంపుచు నంబి
 కడుకొని పిలువంగ నుడువ నేర్చితిని
 గడుఁగూర్చిఁ జెన్నయ్యగారిపొత్తునను
 దొడుకొని కుడుపంగఁ గుడువనేర్చితిని
 అఱిగొఱ లేక దాసయ్యమచ్చునను
 గఱచితి వస్త్రంబు గట్ట నంతటను
 గడఁకతోఁ గూతుక్రముడిఁ గోసిమాకు

జడఁ గట్టై మానకంజారుండు మఱియు
మిండండనై యాడుచుండంగఁ జూచి
వెండి బల్లహుఁ డొక్కవెలఁదిఁ గావించె
నిమ్మిండనికి ధనం బెక్కడిదనుచు
ముమ్మడిపడి నేనె మొన్నయధరుండు
అంత దఱొరామమం దహర్నిశముఁ
గాంతాసుఖోపభోగంబు లందుచును
నరుదెంచి మొన్న నాసీయాలునిట
వరపుత్తుఁ గంటి దేవరఁ గూడుకొనియె
భువిని నాసుఖదుఃఖములు నీకుఁ జెప్ప
కెవరికిఁ జెప్పుదు నే హలాయుధుండ !

— { జంగమరూపధారి యగు శివుఁడు
హలాయుధునకు సిరి నూలుమహిమఁ జెప్పుట } —

యట్లునుగాక చోద్యంబు వెండియును
నెట్లున్న వినవయ్య! యే జూడఁజూడ
సిరియాలు డాకించిపురి యేడువాడ
లరుదుగాఁ గొనిపోవ నందులోపలను
గలిసి పుత్తుఁడు వోయెఁ గైలాసమునకు
నిలఁ జిటుతొండని కెన యెందుఁగలరె ?
మలహరుఁ డాతనిమనసులోఁ తిరయఁ
దలఁచి శంకరకింకరులు మొదల్లాఁగఁ
గడఁగి వ్రతస్థులఁ దొడఁగి పుత్రైర

నడిగినట్టుల వారి కతిభక్తియుక్తిఁ
 జెఱకురసంబు నీస్థితవస్తువులును
 నఱలేక యందిచ్చి కఱకంఠుగొలువ
 నదిగాక హఠఁ డిరువదియొక్కదినము
 వదిగొని కంచిలో వాన గుర్తింపఁ
 గడఁగి నిత్యము నేగురొడయల కన్న
 మిడుచుండఁ దపసులం దెచటలేకున్నఁ
 బరముండు దాన తావసిక్రయ నంత
 నరుదెంచి సిరియాలవరపుష్ట్ర నడుఁగఁ
 గడునర్థి గొడుగుశాకములు గావించి
 మృదుని మెప్పించి యప్పుడు సుతు మగ్నుఁ
 బడసి కైలాస మేర్పడఁ జూఱగొనియె
 నడరంగ నున్నార మందు నాఁడేము.
 ఆట్టిభక్తుఁడు గలఁడయ్య! లోకములఁ
 బెట్టంగవచ్చునే పుట్టినసుతుని
 మచ్చరంబున భక్తిమాటలాడంగ
 వచ్చుఁగా"కని పేర్చి హెచ్చి కీర్తింప
 "శివ! శివ! యిది యేమి నెప్పెదవయ్య!
 శివుఁడేమి నరులభక్షింప రక్కసుఁడె?
 శిశువు సదృశుని సిరియాల నంచి
 పశువరింపఁగఁ జంప భక్తిహీనుండె?
 మీ రొడయలుగాన మీమాట బొంకు

నారాదు గాక యేనాటఁ బోలగునె?"
 యని మిథ్య సేయఁగ నామృదుమూర్తి
 "విను హలాయుధ ! పురాతనులలోపలను
 సతుల నిచ్చినవారసంఖ్యాతకోట్లు
 సుతుల నిచ్చినవారు శతకోటికోట్లు
 తమ్ము నిచ్చినవారు దారనంతంబు
 నిష్ఠుహి లేరన నిది నీకుఁ దగునె ?
 హరుఁడు భక్తులమనం బరయంగఁ దలఁచి
 యరుదై నవస్తువు లరుదెంచి వేడ
 నరగలిగొన కిత్తు రట్ల భక్తులును
 ధరఁ బుట్టెనే భక్తి సిరియాలుతలనె?
 కఱకఁరు డును వేఁచెఁగావున నిట్లు
 చిటుతొండఁడును బెట్టె సీరాలు బాలు
 నరయింపు నమ్మవే ధరణిలోపలను
 గరమర్ధి నూరూర సిరియాలుచరిత
 మేటియై చను భక్తకూటుచలందుఁ
 బాటలుగాఁ గట్టి పాడెడువారుఁ
 బ్రస్తుతోక్తుల గద్యపద్యకావ్యముల
 విస్తారముగఁ జేసి విచుతించువారు
 నటుగాక సాంగభాషాంగక్రియా గ
 ఁటునాటకంబుల నటియించువారు
 మునుమాడి వీరు వారననేల కూడి

కనుఁగొన తోళ్ల రోఁకళ్లఁ బాడెదరు
అనుమాన మొక్కింతయును లేదు దీని”
కనవిని కలుపించి యాహలాయుధుఁడు

— { హలాయుధుఁడు సిరియాలు కథవిని కోపించి } —
శివునకును, సిరియాలునకును వెలివెట్టుట

“అట్టెట్టువేఁడె నా హరుఁడు మాంసంబు,
వెట్టెనా చిటుతొండ నెట్టితనూజు?
భక్తవత్సలుఁ డెట్లు భక్తుని మ్రింగె?
భక్తుఁడేనియు నెట్లు భక్తునిఁ జంపె?
హరహరా! యట్టిదేవర యట్టిభక్తుఁ
డరుదగు లేదువో సరిసమానంబు
తల్లి రక్కసియైఁ దా నెట్లుబ్రదికె?
నల్లవో శివుఁడు దానవుఁడయ్యె నయ్య!
ముదిసి ముప్పున నింత మది మరుల్వొంది
మదనారికిని భృతిమాలంగదగునె?
కోమటి బుద్ధుల కోలాసఁ జేసి
కామించి సుతఁజంపెఁగాక యెట్లన్న
ముట్టరు భక్తులు మున్ను మాంసంబుఁ
బెట్టుదురె తన్నుఁ బెద్ద నేయుదురె?
యడిగెఁబో మనసులోఁతెరయఁదప్పేమి?
కొడుకుఁజంపఁగఁగ త్రిగొన్న యంతటనె
మృదుఁడు జాణండేని మెచ్చంగవలదె?

శడుంగడు మోహించెగాక పుత్రునకు
 మఱి యట్లుగాక యచ్చిలుతొండఁ దరయ
 నెఱవణిగల భక్తినిరతు డేనియును
 నోరవోఁ జూచునే యొగిఁ దన్ను డాచి
 యారఁ బ్రాణంబున కాసించె నతఁడు
 తమసుతుడైన జంగమమ కాఁడెట్లు?
 సమయింపఁగూడునే శంక దాలేక !
 పొరుగింటిచిచ్చైచునఁ దరికొనుఁగాని
 దరికొనదే యిట్లు దమయి-టిచిచ్చు
 వెలుపలిదుఃఖంబు వెలిఁ బోయెననినఁ
 బొలుపయ్యె నిట్లుండవలవదే భక్తి?
 మృదునకు నరమాంసమేకాని యొండఁ
 మెడకుఁ బోదయ్యెనో మేలయ్యెననుచుఁ
 దలర కిశ్వరుమీఁదఁ దా నింతభక్త
 గలవాఁడు శాకపాకములు గావించి
 యన్నీలగళునకుఁ దన్నేల పెట్టఁ
 డెన్నంగ నిది భక్తహింస గాదెట్లు
 తనయుని నొప్పించె దన్ను వంచించె
 ననుమాట కోడి పుత్రు నపుడ పిలువఁ
 బంచెగా “కప్పు డర్పించితఁ బిలువఁ
 బంచుట యిదిభక్తి పాటిగా దింక”
 ననియెనే చిలుతొండఁ దట్లుచుగాక

చనుదెంచి యర్థించి చంపించినట్టి
 మనసిజారియును మ్రింగనఁగొండి యయ్యె
 ననుమాటకంజిపుత్తుని నపుడుమిసెఁ
 గాక త్రేన్పులు గట్టుగట్టున వెడలఁ
 జేకొని యారగించెనె కడుపార
 సెట్టికిఁ గర్తంబుఁ దిట్టు దేవరకుఁ
 గట్టిలై నింతియకాదె కావునను
 భక్తుని మ్రింగిన పచ్చిరక్కసుఁడు
 భక్తుని జంపఁ బొల్పడు సూనెగాఁడు
 నిది యొక్కకథయుఁగా నిల రచియించి
 చదువుమాధులకు నసంఖ్యాతులకును
 వెలియుఁజుండో” యని ప్రేసె జేతాళ
 మలుక రెట్టింపంగ నాహలాయుధుఁడు
 అంత నత్యంత భయభ్రాంతిఁ బొంది
 యంత కారియు సిరియాలుండు నతని
 యక్కజంబై నకోపాటోపదృష్టి
 కొక్కింత గెలకుల కోసరించుచును
 నుల్లము ల్లలఁగ నొండొరుల మొగంబు
 లల్లన చూచుచుఁ దల్లడించుచును
 నున్నయిద్దఱి హలాయుధుఁడు వీక్షించి
 “మన్నింపఁదగు జంగమములుగా విష్ణు
 నిట క్రిందిమాటలకేదప్పువట్ట

నిటమీఁద సిరియాలు నీశ్వరువార్త
మఱచి యాడితిరేని మాభక్తు లెడకు
మఱి మీరు హరుని కోమటి తోడివార”
లనవుడు నుత్తరం బాడంగ వెఱచి
మనసిజారియును నుమాకాంతఁ దలఁపఁ

— { పార్వతి సంగళవ్వతో నేతెంచి
తమవతుల వెలిదిర్ప హలాయుధుని పేడట } —

బౌర్వతియును దాను భక్తియకొ సుదతి
సర్వాంగములు దాల్చి చనుదెంచునట్లు
సంగళవ్వయుఁ దానుఁ జనుదేరఁ గాంచి
జంగమాకృతిఁగని చని హలాయుధుఁడు
మ్రొక్కి తోడ్చెచ్చిసముచితక్రియాదు
లక్కజంబుగఁ జేయ నంబికి యనియె
“నఖిలంబు నెఱుంగంగ నజజనార్దనుల
ముఖమున తొమ్మున ముదిత బుండియును
వారక తమతమ వలచినవారిఁ
గోరి పోదురు వారిగుణ మేమి నెప్పఁ
బొలుపొందఁగాఁ దనపురుషునిఁగాని
కలనైన నెఱుంగదు గౌరి దా నట్టి
పరమపతివ్రతాపరల మట్లయ్య
హరపాదభక్తినిరంతరాత్మలము
‘ఒడలాదిగా హలాయుధుఁడు భక్తులకు

నడిగినవస్తువు లేడపక యిచ్చు'
 ననుచు సద్భక్తసఖాంతరంబులను
 ఘనతరంబుగఁ జెప్పఁగా విని యేము
 వచ్చితి మట్ల మావాంఛితార్థంబు
 లిచ్చిదీవనఁ బొందవే హాలాయుధుండ!
 మహితశివాచారమార్గానుపాల!
 సహజైకలింగనిష్ఠాపరతంత్ర !
 విదితసద్భక్తి సువిత్సుఖామాత్ర !
 సదమలసర్వప్రసాదైకగాత్ర !
 జంగమశృంగార! సత్యగంభీర!
 లింగానువర్తి! యభంగురకీర్తి !
 నెట్టిణ శరణుండ! నిర్మలాంగుండ !
 ధట్టుండ! మోక్షవిద్యాపండితుండ!"
 యంచు నగ్గింపఁగా నాహాలాయుధుడు
 నచిత ప్రీతి దుల్కాడఁ గేల్పాగిచి
 "వల్లక్ష్మిమే భక్తులవరువుడఁ బ్రస్తు
 తోక్తుల కోర్తునే? యొడయ లిచ్చెదరు
 మాభక్తు లతులసామధ్య లిట్లవిర
 తాభీష్టవస్తువు లడుగుఁ డేమేని"
 యనవుడుఁ "జిటుతొండఘనునాతియిదియః
 ననఘ! యీశ్వరునియగ్ధాంగన నేను
 బతి బాహ్యులై యున్నసతు లేమిగొఱయుఁ

బతులేమిగొటభక్తిబాహ్యులేనియును
 గావునఁ దప్పలు వొవిచ్చి నేహ
 భావన నతిదయాభావంబు దాల్చి
 పతులకు నతులసద్భక్తి భిక్షంబుఁ
 బ్రతిభమై మాకు సౌభాగ్యభిక్షంబుఁ
 బెట్టవే?" యనుచు సంస్పృహభాతిఁ గరుణ
 వుట్ట నాకై లేంద్రపుత్రి వేడంగ
 నటమున్నచిటుతోడనతివయ్యుమొక్క
 నిటహలాయుధుఁడుమాహేశ్వరావలియు
 హరునకు నెట్టికి నభయంబు లొసఁగఁ
 బరమాత్ముఁడజుఁడు శ్రీపార్వతీశ్వరుఁడు

— శివుఁడు ప్రత్యక్షమై కాలాయుధు ననుగ్రహించుట —
 కంతుసంహరుఁడు శ్రీకంఠుఁడు గ్రాతుఁ
 డంతకుమున్న ప్రత్యక్షమై నిలువ
 నలరుచుఁ బ్రమథరుద్రానేకకోట్లు
 బలసి డగ్గఱి యిరుగెల కులఁ గొలువ
 వెనుకదిక్కునఁ దిరువెంగాణినంగ
 యును సిరియాలుండు దనఁగ గీర్తింప
 ముగదఱి నందంద మొక్కుచు భక్త
 సందోహ మచలితానందంబు నొంద
 దివిజదానపద్మభవహరిముఖ్యు
 లవికలావరణస్థులై ప్రశంసింప

సర్వసన్తునులు నాశీర్వాదనాద
 పూర్వకంబుగ హస్తములు దలఁ దాల్పఁ
 దుంబురునారదాదులు ప్రీతిఁబాడఁ
 బంబినదేవతూర్యంబులు నెలఁగఁ
 గరికాలసిరియాలచరితాదికథలు
 నరుదండఁ బారకు లంతంతఁ జనువ
 నటమున్న నిటలతటాక్షపదాబ్జ
 ఘటితఫాలస్థల పటుదేహుఁ డగుచు
 జనితనేత్రానంద సలిలాభిషిక్త
 వినుతవక్త్రాంబుజ విలసనుం డగుచు
 గద్గదప్రోద్భూత కంధరాంచితస
 ముద్గతస్తవన సంయతదేహుఁ డగుచు
 సవినయసంభ్రమ సంస్పృహనంద
 వివళాంతరంగాది విభ్రముం డగుచు
 నున్నహాలాయుధు నన్నీలగళుఁడు
 చెన్నొండఁ గొంగిటఁ జేర్చి నంప్రీతి
 నాహాలాయుధునియుద్యద్భక్తిమతికి
 సాహసంబునకు నసాధ్యనిష్ఠకును
 మెచ్చె నచ్చెరువు నర్తిలి దొట్టుకొనఁగఁ
 జెచ్చెర నతులితశ్రీలింగమూర్తి
 మెఱుఁగులఁ గన్నులు మిఱుమిట్లువోవ
 వఱలెఁడుకనక దివ్యవిమానఘంక్తి

యవిరళంబై వెల్ల నతఁడు వాలించు
 నవపురంబులు గూడ శివభక్తవితతి
 నాహలాయుధుని యత్యద్భుతభక్తి
 మాహాత్మ్య మలరార మహిజను ల్వాగడ
 లాలితానందసల్లీల దలిర్పఁ
 గై లాసమునకుఁ జక్కనఁ గొనిపోయె
 సీరియాల దర్పాపహరణార్థముగను
 హరుఁ డిల మెఱయించె నాహలాయుధునిఁ
 గావున నెందునా గర్వోక్తిభక్తి
 భావన కెక్కునే బసవకుమార !

— మిండ్లనైనారు కథ —

మఱియును సద్భక్తిమహితమండనుఁడు
 విలుమిండ్లనైనారు మేదురకీర్తి
 జంగమారాధనాశ్రాంతనితాంత
 సంగతసుఖ విగతాంగవికారి
 యతులకాపానుగ్రహసమగ్రకీర్తి
 యతిశయశుద్ధశివైకమానసుఁడు
 దుష్టజనోద్ధండదోర్దలనుఁడు
 శిష్టజనోత్కృష్ట శీలపాలనుఁడు
 ధరణి జేగొండనా విరచింపబడ్డ
 పురవరంబందు సుస్థిరభక్తియుక్తి
 నెలనెల శివరాత్రి నీమంబు భక్తి

వలగొని పండ్రెండువర్షము ల్పలిపి
యిచ్చమై బదుమూ డవేటి యంత్యమున
వచ్చి చెల్లంతిరువాలూరఁ బరగు
వాల్తీకిదేవునివాసంబునంద
కల్తపభక్తి జాగరము నెల్లించి
పాపవిధ్వంసుని భక్తులుదాసు
గోపురంబున నిష్టగోష్ఠి నున్నెడను

—॥ ఒడయనంది వాల్తీకిదేవునిగుడికి వచ్చుట ॥—

నరుదండఁగా నంది పరమనాచమ
వరగృహంబున నుండి వాల్తీకిదేవు
గుడికి నేతెంచునయ్యెడఁ బురజనులు
గెడగూడి తన్నిరుగెలఁకులఁ గొలువ
సంతసంబున గ్రంతక్రంతల నిటికి
యంతంత జనులు ఘేయని జయవెట్ట
గద్యపద్యాద్యనవద్యకావ్యముల
హృద్యంబుగా సత్కవీశ్వరు ల్వాగడఁ
బరిహాసకు లేరఁ బారకుల్ బట్లు
వరగుణాంకనలుగై వారము లేయ
గాయకు ట్టాళము ల్లదియించి మ్రొక్కఁ
బాయక తాపసప్రభులు దీవింప
వసిగొని వారికి వాంఛితార్థంబు
లొసఁగుచు నంతంత మసలి నిల్చుచును

బదనఖ కాంతి భూభామవక్షోజ
 పదకరత్నప్రభాప్రఖ్యమై వెలుంగ
 రాజితభూషణప్రభలు దిగ్గజశి
 రోజమాక్రికములరుచి నుల్లసిల్ల
 నతులదివ్యాంగదీధితు లుదయార్కు
 నతిశయాత్తజ్యోతిగతిఁ బ్రజ్వరిల్ల
 స్థిరదశనద్యుతుల్ శృంగారలక్ష్మి
 వరముఖముకురభాసగరలీల వెలుంగ
 వరదృచ్చరీచు లావాస్త్రీకిదేవు
 చరణాబ్జరుచిరవిస్ఫురణఁ బొల్పార
 మకుటమాణిక్యాంశుమంజరు లున్సరి
 రికలితశేఖరాకృతిఁ బ్రజ్వరిల్ల
 వరవిటాకృతిఁ బొల్చి హరునిరవద్య
 కరుణామృతాటోపకలితవారాశిఁ
 దేలుచుఁ బసిడి బొందియకోల వట్టి
 క్రాలుచుఁ గీరుచు సోలుచుఁ గతులు
 తడఁబడఁద్రొక్కుచుదండయిచ్చుచును
 బడసిచూచుచుబయల్వాడిచియాడుచును
 సంగడికాండ్రను జప్పరించుచును
 సంగ మెక్కంగ దిగంగఁ జూచుచును
 బొలఁతిభావముఁ దలపోయుచు నాత్మ
 నలరుచు నీడ గటాక్షించికొనుచు

భుజములం కింపుచుఁ బొంగుచునాత్మ
 విజయంబు మెఱయుచు విట్టవీఁగుచును
 నెక్కుడువిటచేష్ట లేపార నెదిరి
 లెక్కసేయక సుఖలీల సందంపు
 సంబవు లిడుకొని సరసర నొడయ
 నంబి సదృశ క్తగణ వ్రాతమునకు
 మ్రొక్కక కరములు మోడ్చి కందంద
 చిక్కక స్రుక్కక చక్కన వచ్చి
 గుడి సొచ్చి తననిత్యపడి వేడికొనఁగ
 మిడమిడమిడుకుచు మిలుమిండఁ డనియె

— { ఒడయనంబిగర్వమునకు మిలుమిండఁడు
 కుపితుడై వెలివెట్టుట } —

నోరి వీడెవ్వఁడురా? రాజమాళి
 భీరదిగ్గజములఁ జీరికే గొనక
 క్రొవ్వె! మాభక్తులకొలఁ దెలుంగండు
 నవ్వాలుమీకేళుఁ డడ్డమే తనకు
 ఫాలాక్షుఁడలిగిన భక్తులు గావఁ
 జాలుదు రట్టిద షోలగుఁగాక!
 యతులమహోద్ధతాయతమహాభక్త
 తతి యల్లెనే గావఁ దరమె యీశునకుఁ
 గడుఁగడు గర్వియై కానఁ డాతనిని
 గుడివెడలింపుఁడు గూడదు చూడ”

ననవుడు విన్నవా రాశ్చర్యమందఁ
 జనుదెంచి యొక్కపూజారి గేల్తాగిచి
 “దేవ! మున్నెఱుంగవే? యీవాలుమీకి
 దేవదేవుడు లసత్ప్రీతిదుల్కాడ
 నచ్చెరువంద నీయయ్యపాటలకు
 మెచ్చియో భక్తికి మెచ్చియో యెఱుంగఁ
 బడి నిత్యవేమాడ లేడపక యిచ్చు
 నడిగిన వెండియుఁ గడపఁ డేమియును
 గొడుకని మన్నించుఁ గడుముద్దు సేయు
 నెడవోవు లంజియయింటికిఁ దాన,
 యనురాగ హేతు సర్వార్థసంపదలఁ
 దనిపి నంబికి విటత్వంబు నెల్లించు
 నిల విదూషకుభాతి నిరువురవలపు
 లలర ననోన్మనగృణాంకన శ్చేయుఁ
 గరిమర్థిఁ దాన నాగరకున ట్లతని
 సరసోచితాలాపసంపదఁ దనువు
 భరఁ దాన పీఠమర్థకులీల నెల్ల
 పరిచర్యలును బడిపనులును జేయు
 నన్నియు నననేల నమ్ముడువోయి
 యున్నాఁడు శివుఁడు నంబెన్నకు” ననిన
 “నీతఁడా నంబి? మున్నితనికా శివుఁడు
 ప్రీతితోఁ బడివెట్టు? బెద్దమేలయ్యె

నీతనిబగితియు నితనికి గూర్పు
 నాతనికూరిమిఁ జూతఁ డి"ట్లనుచు
 "నంబియు గింబియు నంబికే గూర్పు
 సంబుండు గింబుండు సకలచక్తులకు
 వెలియుఁ జుండో^{శ్లో}యని వ్రేయించె ఘంట
 నలిరేఁగి మిఱుమిండనల్లనై నారు
 అట యున్నవారెల్ల నక్కజంబంద
 "నిటయున్ని పాటిగా దింకరం" డనుడు
 ముఖమంటపంబున మును గొలువున్న
 యఖిలభక్తులయాగ్రహంబు నాలించి
 భయభక్తియుక్తియు భక్తైకదేహ
 తయు నంబికెఱిగింపఁ దలచి శంకరుఁడు

— { వాల్మీకేశుఁడు సాకారుఁడై మిఱుమిండనికి
 వెఱచి యొడయనంబిలోఁ జాటుగాఁ
 బాటిపోవుట } —

సయ్యా!యనుడు నేమియయ్యా!యనెడత
 దియ్య వాక్యంబు నజ్జియ్య యడంచి
 గ్రక్కునఁ జేసన్నఁ గడియంగఁ బిలిచి
 చక్కన సాకారసన్మూర్తిఁ దాల్చి
 వడవడవడకుచు వాల్మీకిదేవుఁ
 డొడయనంబిని దసవెడకచ్చఁ జక్కఁ
 బట్టించుకొనుచు సద్భక్తసమూహి

కట్టెదురఁ జనంగఁ గడుభయమంది
 చప్పుడుగాకుండ జలహారి దెసకు
 నప్పుడ తొలఁగి యొయ్యన నడ్డులిడుచు
 మదుకుచు దీపముల్ మెటుఁగ్గు వెట్టుచును
 నొదుఁగుచు మూలలకోసరించుచును
 గాలిసన్నడఁపుచుఁ గరముల గోడ
 తొలుఁదికొనుచును ల్వాల్పించుకొన్ను
 లాలితనవపుష్పమాలావిలంబి
 కీలనపంక్తుల కైవలఁదారి
 తలఁకున డెందంబు తటతట నుదరి
 నలఁగుచు గర్భగృహంతంబు వెడలి
 మెల్లనమెల్లన మెట్టుచుఁ దొలఁగి
 యల్లనల్లనఁ దల్పులండకుఁ జేరి
 సంగతి జాలకసమితులఁదొంగి
 తొంగిచూచుచు నెడఁ దొలఁగి నిల్చుచును
 బోవకుండఁగ నోడి పోవంగనోడి
 యావాలుమీకేశుఁ డాత్తఁగలంగ
 సందులున్రిదుల సంచలనంబు వొడల
 సందడిదొఱఁగి పూజారలమొఱఁగి
 ఘనభక్తనిచయంబుఁగనుఁగొన వెఱచు
 చునుగరాగ్రములు దృష్టులకడ్డమిడుచు
 సుక్కుచు సరగున సొకనాసి వెడలి

చక్కనగుడి వెన్నదిక్కువ కరిగి
 యొగుదుదురో యని వగవడి వెనుక
 మగిడియాలించుచు బెగడుచుఁజనుచుఁ
 జొక్కాకుగాలికి స్రుక్కుచునిక్కి
 నిక్కిచూచుచు నలుదిక్కులరయుచుఁ
 జెంగిచెంగి చనుచుఁ జొంగటి వంగి
 వంగిపాలుచుఁ దొంగితొంగి తాలుచును
 నటమున్న కలుకోట యందొక్కతాయి
 స్ఫుటపదాంగుళమున భువిబడనూఁకి
 కడుభయంబున గండికను దూటిపెడలి
 వడిగొని కులుజంగ నిడుజంగ గునుకు
 పరువు బాటయఁబెట్టి పఱవ ముందటచు
 ధరనొప్పిక్రోశ మాత్రంబున నొక్క
 వరవిచిత్రోద్యానవన మున్నఁ జూచి
 యరుగక దిగ్భ్రమితాత్ముడై నిలిచి
 “యూరోయిది యటంచునూరుగా దురుత
 రారణ్యమో యూరునడవియుఁగాదు
 హృద్యశాఖాతతి నిత్యరు లొప్పు
 నుద్యానవనముగా నోపు నీవనము
 గాని మ్మిదియు నూరుగాకున్నఁ జాలుఁ
 గాని ఘోరాటవియైన నుద్యాన
 వనమైనననుచు నల్లన వనాంతరము

చనఁజూచి తొంటి తెర్వనకుఁ దొలంగి
 మూఁక చింతలవడి మోకమామిళ్ల
 వాఁక నొప్పెడు సరోవరము నీక్షించి
 పారిజాతపకుళ బంధూకకర్ణి
 కారక్రముకకోవిదారము ల్లడచి
 చందన ఘనసార చంపకాశోక
 మందార తరువుల కందువదాఁటి
 యిమ్ముల మాదిఫలమ్ముల కురవ
 కమ్ముల నారికేళమ్ములక్రేవ
 మాగధీకరవీరమాలతీకుండ
 నాగకేసర వికీర్ణస్థలి నడుమ
 మల్లికావిద్రుమ మాధవీద్రాక్ష
 వల్లరీవేల్లన సల్లీలఁదనరి
 లలితతదీయ కిసలయ ప్రసూన
 ఫలమంజరుల ప్రభ్రజ్వరిల్లుచును
 బంబి పున్నాగ రంభాపరివేష్టి
 తంబగు సంతానధరణీరుహంబు
 పొడఁగని ముందట గుడియకాఁదలఁచి
 యడుగెత్త కతిసంశయాత్ముఁడై చూచి
 యీవనమధ్యమందిది యొక్కగుడియో?
 కావింపఁబడియున్న ఘనకల్పతరువో?
 యీతరుశాఖల హేమకుంభములూ?

భాతివిద్రుమలతాప్రసవ మంజరులొ?
 యీమంజరులలోన నిదిరత్నపంక్తి
 యో మల్లికాతతియో! పుష్పతతియో?
 యీపుష్పపంక్తిమాకెనయుఁ గాదనుచు
 నేపారి యిట్లున్న యెలమివేష్టించి
 మ్రాకుగట్టినయట్టి మానంపుగుడియో?
 ప్రాకటపుష్ప విస్ఫార గుల్మములొ?
 యీగుల్మమధ్య మహీజరాజానకు
 బాగొందఁజల్లని పవనంబు నొసఁగఁ
 జాలుపచ్చని పట్టునాలవట్టములొ?
 క్రాలుచునున్నట్టి కదళీదళములొ?
 యీకదళిదళానీకంబు సుట్టి
 ప్రాకారములలీలఁ బ్రజ్వరిల్లెడిని
 వినుతికెక్కిన కల్పవృక్షంబయిదియు
 ననుమాన మొక్కింతయును వలదనుచు
 శీతలంబై కడుఁజెన్నొందుచున్న
 యాతరుచ్ఛాయ కట్టల్లన యేఁగి
 భువి నివృత్తపుష్పములు గద్దెగాఁగ
 శివుఁడు సుఖాసనాసీనుఁడై యంత
 నెగయు నిట్టూర్పులునిగుడఁగ తొమ్ము
 నిగుడించుకొనినంబి మొగముఁజూచుచును
 సంగతానన ఘర్తజలములు గరత

లాంగుళంబులఁబుచ్చి యవలవై చుచును
 నలిఁ గడలీదళచలన సుకఠిత
 మలయానిలమునకు మనసువెట్టుచును
 నానావిధానేకినపపుష్పపరిమ
 లానూనవాసనకాత్మఁ జొక్కుచును
 ఘనసారచందనత్నైజ సౌరభము
 తనువు సంగతికిఁడెదంబు నొగ్గుచును
 బరిమళాహృత భృంగపక్షోపనిహతిఁ
 దొరుగు పుష్పాడికిని శిరము సాపుచును
 హిమకరశేఖరుఁ డమృతాంగు డిట్లు
 గమనోఽతాపోపశమము వహింప
 నొయ్యనొయ్యన నంబి కున్తదం బడఁగ
 నయ్యెడ భక్తి భయం బాత్మఁ దొడఁగ
 “నయ్యా! యిదేమయ్య! జియ్య! నీయట్టి
 యయ్యకు నిట్టి భయం బాత్మఁదోఁచు
 టింతవట్రిల్లు టిదేమొకో?” యనిన
 నంత వాల్మీకేశుఁ డతని కిట్లనియె.

— { వాల్మీకేశుఁడు శివభక్తులమహిమ నొడమ } —
 నంబికిఁ జెప్పట

“నవికలవేద వేదాంతపురాణ
 వివిధశాస్త్రార్థ సంవిత్ప్రమాణముల
 మాకును మద్భక్త మండలికిని వి

వేకింపఁగా నెద్ది వేటుభేదంబు ?
 భక్తులకేన చూ స్రాణంబు నాకు
 భక్తుల దేహంబు వరమార్థ మిదియు
 మదభక్త సేవయ మత్పాద సేవ
 మదభక్త దేహంబు మాదుదేహంబు
 మదభక్త వినుతియ మద్గణవినుతి
 మదభక్తనిందయే మత్తత్త్వనింద
 సన్నతలీల మాజంగమావలిని
 మన్నింపకున్నను మఱి నిష్ఫలంబు
 శంభు పూజనముదా “స్థావరే నిష్ఫ
 లం భవే” త్తని శ్రుతు ల్చాటఁగిగాదె !
 భక్తైకదేహుండ భక్తవత్సలుండ
 భక్తసత్పాణుండ భక్తాశ్రితుండ
 భక్తపరాధీనయుక్తుండ నట్లు
 భక్తి కేఁగూర్చుట ప్రఖ్యాతి గాదె

—ॐ బాణునికథ ॐ—

యెట్టన్న ! వీరమాహేశ్వరభక్తి
 నెట్టణ గలుగు వినిశ్చలాత్మకుఁడు
 బాణుండు నాఁగ సద్భక్తిక్రియాధు
 రీణుండు లింగమూర్తికి సాంగముగను
 వేయుమాటులు నిత్యవిధి నేమముగను
 బాయక పూజలు సేయుచునుండ

‘దేహధర్మములకుఁ దెలిపి లేకున్న
 బాహుసహస్రంబు బాణున కిచ్చి
 యది యొక్కమాటు వేయవసరంబులను
 నడమలభక్తిమై జలుపఁజేసినను
 “బాణునకును మెచ్చి బాహుసహస్ర
 మేణాంకధరు డిప్పు డిచ్చె దా”ననుచు
 సందగ్ధనాసక్తిఁ జను దెంచుభక్త
 సందోహశివకథాసుగతి నుండ
 “నటమున్న చేయులింగార్చనలకును
 నిట యెడలేకున్న నెట్లాకో” యనుచు
 సహిసను లింగావసరములు సేసి
 తొడఁగి ప్రసాదంబుఁ గుడుచునంతకును
 వారించి చొరనీక వాఁకిట నిలిచి
 యేరికై నను సేన యిల గోష్ఠి యిచ్చి
 వాకిటికాపులవాడనై యతని
 వాకిలి గావనే లోక మెలుంగ

— పి ట్ట వ్య క థ —

వెండియు నమ్ముదిగొండ యన్నురిని
 దండియై కరికాలమండలేశ్వరుఁడు
 కావేరి గట్టింపఁ గడఁగి యిల్లాది
 వోవ ‘నీకై యేను వోయెద’ నంచుఁ
 చిట్టవ్వ భక్తికిఁ బ్రియపడి కాదె
 పెట్టికిఁ జనులెల్ల విను మట్లుఁగాక

— శలి కా మ దే వు ని క థ —

నిత్యార్థముగ న్వామిభృత్యసంబంధ
కృత్యసద్భావనక్రియ దులుకాడ
“నక్కటా! స్వామిదివాన్మంఘ్రికంజంబు
లొక్కింతయును గండునో యనకిట్లు
పంబిన మర్త మేలంబున నొడయ
నంబి యన్వాడు భయం బింత లేక
వెడపను ల్వంపంగ వేశ్యయింటికిని
నెడయును బుచ్చంగ నిల్లెటింగియును
వారక యత్తిరువాలూర భక్తు
లూరక చూచుచు నున్నారు గాని
తారొండెళివుం బంపదగ దన్నవారు
గారొండె నంబికి వేటొక్క భృత్యుఁ
బనిపాటు సెయ నేగ్పడ నియమింప
రననేల వేయును” ననుచు నుగ్రమునఁ
గలికామదేవుఁ డన్గణము సీయూరు
దలచిన నీవాగ్త దడవినయపుడ
యెట్టిబల్లిదునైనఁ బట్టి భంజింప
నట్టిచో నే నేఁగి యట్లొడఁబఱచి
చక్కన నాతనికొ సముఖంబునందు
నొక్కటిసేయనే యొం డికనేల ?
చేయొగ్గి మీతాతచేత మాతాత

యాయతిమాపి ప్రాతఃప్పు గొన్నాఁడె
 యడిగినప్పుడు నీకు నర్థమిచ్చుటయు
 బడివను లేమేనిఁ బాటి నేయుటయు?
 మిక్కిలి భక్తినిమిత్తంబు గాదె
 యొక్కుడుగాఁగ నీ కేఁగూర్పుటెల్లఁ?
 గావున మా భక్తగణములనడుమ
 నీ వహంకారించి నిలువ నెవ్వఁడవు?
 భ్రాంతి “సంసర్దజాః పాపగుణా భ
 వంతి” యన్నదువు దా వసుధ నాకయ్యె
 నీకారణంబునఁ గాక భక్తులకు
 మాకును నొల్లమి మనసునఁ గలదె?”
 యని యిట్లు పెక్కు దృష్టాంతరంబులను
 మనసిజహరుఁడు సంబెనకుఁ దెల్లముగ
 భక్తుల మహిమయు భక్తుల ఘనత
 భక్తుల నడవళ్లుఁ బాటించి తెలిపి
 నయమును నధికవినయమును భక్తి
 భయమును దత్త్వనిర్ణయము సంధించి
 ప్రధితజంగమమహాభక్తస్థలంబు
 పథముఁ జూపుడుఁ జాఁగఁబడి మ్రొక్కి నంటి
 “సద్గురుమూర్తి! జగద్గీతకీర్తి!
 హృద్గతంబైయున్న మద్గర్వ మడఁచి
 సద్గతిఁ జూపి నీజంగమభక్తి

తద్గతుఁజేసిలి ధన్యుండ నైతి
 నరిగి దైన్యముఁ జూపి యభయంబు వేడి
 శరణని ప్రార్థించి సంస్తుతుల్ సేసి
 యడుగులఁ బడి బంటనై యాడిపాడి
 పడయుదు నెట్లున భక్తులకరుణఁ
 జూడుమా! యింక నీసుతుభక్తి” యనుచు
 నాడాడ భక్తాళి కభిముఖుం డగుచు
 నందంద బారెంట నంత మూరెంట
 నందుండి ధరణి సాష్టాంగంబు లిడుచు
 దాశముల్ గ్రంగన ధ్వనియించి మ్రొక్కి
 వేళానుకూలవిలోలరాగములఁ
 బరగు మహాభక్తచరితలు నాద
 భరితమై చనఁ దిరుపాటలు సేసి
 పాడుచు నొక్కొక్కభక్తునిచరిత
 వేడుకఁ బొగడు నవ్విధ మెట్టులనిన

— ౧౦ ఎఱుమూర్తి నైనారు కథ —

లీలమై దన ప్రాణలింగంబునకుఁ ద్రి
 కాలంబునందును మేలిచందనము
 ననురక్తి నియతిగా నర్పింపుచుండ
 ధనమెల్లఁ జందనంబునకు సమయుడుఁ
 గడులేమి వుట్టిన గంధ మెబ్బంగి
 గడియింపఁజాల కయ్యెడ నిర్ణయించి

తలఁపగ నేల దాఁ గలిమియుభక్తి
 కలిమిగా కర్థంబు కలిమియే కలిమి
 నామనంబునఁ దెంపు లేమియే భక్తి
 లేమిగా కర్థంబు లేమియే లేమి
 తనువుండ మనసుండఁ దల్లడం బంద
 నను మెచ్చునే ప్రాణనాథుఁ డీశుండు
 తనువెల్లఁగూడ గంధముగాఁగ దిగిచి
 యనుపక్తి నిత్యంబు నర్పింతు నింక
 నెత్తురు వెడలిన నిగ్గు దేరినను
 నిత్యఁజే దనుగుణం బింతసూపినను
 మెఱుఁగు లేవడియైన మించు సడలిన
 నెఱేఁ జందనమునకుఁ గొఱత వోచినను
 జాయ దప్పిన నెఱే సామాన్యమైనఁ
 బూయుచో నురలినఁ బొలుపు గందినను
 గంపొండు వలచినఁ గడలు గట్టినను
 గెంపు దక్కువయైనఁ గ్రియ వెల్లియైనఁ
 దనుపు లేకున్నఁ బూతకు రాకయున్న
 ననుపు గాకున్న వాసనకుఁ దేకున్న
 మఱి కదా శివునకు మాకు సంకంబు
 అఱిముఱితనమిప్పు డదియేల!" యనుచు
 ముదమున వలపలిమోఁచేయి సానఁ
 గదియించి తిగిచి శ్రీగంధంబు వడసి

శివున కర్పించి భజించి మెప్పించి
భువి నరుల్ సూడఁ జూడ విమాన మెక్కి
మృదుపురంబునకు నప్పుడు బొందితోడ
నడచిన యేణుమూర్తి నయనారిబంట

—● కడమలనంబి కథ —●

ప్రాణలింగమునకుఁ బ్రతిదినంబునను
జాణత వెలయ నిజవ్రతంబుగను
గడు నర్థితోడ నఖండదీపంబు
లెడపక నిత్య వేయేసి ముట్టింప
నదియ నిమిత్తమై యర్థంబు సమయ
మదిలోన నొక్కనుమానంబు లేక
“తనువు దక్కంగ నర్థంబెల్ల సమసె
దనువు నివేదించు తఱి యయ్యె నింకఁ
దలయును మేనును దరికొల్పి పెద్ద
వెలుగు వెట్టెద” నంచు వెండ్రుకల్ విచ్చి
జ్వలనంబునకుఁ బట్టి శంభు మెప్పించి
వెలసిన యాకడమలనంబిబంట

—● గుగ్గులుకళియారు కథ —●

ఆసక్తిమై మహిసాక్షి ధూపంబు
బాసగా వెండియుఁ బ్రాణేశ్వరునకు
నేడునాఁ డనకుండ నిత్య నేమముగ
మూఁడుసంధ్యల ధూపముగ సమర్పింప

నాలిమంగళసూత్ర మది యాదిగాఁగ
 లీల నర్థంబు నెల్లించునత్తటిని
 దిరుపరంథామమం దురగేశ్వరేశుఁ
 డురగకన్యక లతిస్ఫురణమై బాడ
 సోలి ముందటి కింత వ్రాలుడు ధరణి
 పాలుఁడు మును వెక్కుపాయంబులందుఁ
 జక్కొల్పుఁ జాలక సంచలింపంగ
 నక్కడి కేఁగి యత్యర్థి దుల్కాడ
 “వలసినయంత గుగ్గిలము నాకిందు
 నిలిపెదఁ జక్కఁగా నిటలాఱు” ననుడు
 మహినొక్కవొక్కగా మహిసాక్షివోసి
 మహిపతియొప్పించి మహిఁజాఁగిమ్రొక్క
 నలరుచుఁగైకొని యఖిలంబునెఱుంగ
 బలువుగానొకపట వలిచించియొక్క
 దిక్కిశుతోడ సంధించి వేటొక్క
 దిక్కు శస్త్రంబుతోఁ దిగిచి బంధించి
 గ్రక్కున శస్త్రంబుఁ గంఠంబునందు
 నెక్కిల్పి వెనుకకు నిగుడంగఁ దడవ
 నెప్పటియట్లు నాగేశుండు నిలిచి
 యప్పుడు ప్రత్యక్షమై కరుణింప
 నలి దీటుకొన నపునర్భవలీల
 వెలసిన గుగ్గులుకళియారిబంటు

—● అరివాళునయనారి కథ ●—

లీల వెండియుఁ దనలింగంబునకుఁ ద్రి
 కాలంబు నియమంబుగా రాజనంబు
 ప్రాలోగిరము సమర్పణసేసి తాను
 నాలింగలీనుఁడై యట్లువర్తింపఁ
 దమ మొల్లమంతఁగఁ దత్కారణమున
 సమయుడు నొండుపాయము లేమిఁ జేసి
 కొడవలి గడియించికొనుచుఁ గైకూలి
 వడి రాజనములకు నొడఁబాటు చేసి
 పట్టిననియమంబు వ్రతి వాల్చుచుండ
 నట్టిచోఁ గూలియుఁ బుట్టకయున్న
 నిట్టుపవాస మేన్దినము లుండంగ
 నెట్టకేలకు బియ్య మిరుస గల్గినను
 సరసరఁ గొనివచ్చు సంభ్రమంబునను
 భరఁ దాఁకి పడిన నెత్తఁగ రాక ప్రాలు
 నెరియలపాలైనఁ “బురహర! నీకుఁ
 గరమర్థి నర్పింపఁగా నేఁగుదెంచు
 నత్తటి విచ్చిన్నమయ్యె నేనింకఁ
 జత్తునకా” కంచుసంశయం బుడిగి
 పెడకచ్చ గొడవలి మెడఁ బెట్టి మూఁపు
 తడుపంట సంధించి తన్నంగఁ దడవఁ
 ఖరమేశ్వరుం డట్టి బాసకు మెచ్చి

ధరణిః బ్రసన్నుడై కరుణాః జూచుడును
బరమపునర్భవప్రాప్తుః డైయున్న
యరివాళునయనారి కనుఁగు భృత్యుండ

—ॐ అడిభర్తుని కథ —

మఱియును నప్పొండ్యమండలంబునను
మఱియొండు గాయకం బెఱుంగమిఁ జేసి
వలయొత్తి నీటిలో వైవంగఁ దడవ
వలఁ దొల్ల వచ్చిన వలుడమత్స్యంబు
నదియు శివప్రీతి యనిపోవ విడుచు
నిదియ సేమముగాఁగ నితరమత్స్యముల
నంగడిఁ జోకార్చి యందుల లబ్ధి
జంగమారాధనల్ సలుపుచు లీలఁ
జరియింప దినములు సనఁగ వేటయును
బరికింప నేనాళ్లువాటమి డస్సి
వలఁగొని మఱునాఁడు వైవంగఁ దొలుత
వలనుగా నందు సువర్ణమత్స్యంబు
వచ్చిన నదియు శివప్రీతి యనుచు
నచ్చొన పోవిడ్చి యవలవైచుడును
నమ్మిన వచ్చుడు నారేవు విడిచి
యొమ్మెయి వలవైవ నెప్పటి మీన
తగులంగ విడువంగఁ దగులంగఁ విడువఁ
బగలెల్ల నమ్మిన పట్టుపడంగ

“నాత్మేశునకుఁ బ్రియంబున్న మత్స్యంబు
 నాత్మార్థమై కొనుటనుచితం”బనుచు
 నింటికి నేతేంచి యిట రాత్రి వుచ్చి
 తొంటి యేటికిఁ బోక తూర్పు దీర్ఘికను
 వల యెత్తివైచుడుఁ దొలినాఁటిమీన
 యలరుచు వచ్చుడు నట్ల పోవిడిచి
 మఱి వైవ నమ్మిన మిసలి వచ్చుడును
 జిలునవ్వు నవ్వుచు “శివునిమత్స్యంబు
 నేడ చూచినదాన యీయేట వైవ
 నాడ యీశ్వరు మీన మరుదెంచెనేని
 వలఁజేతఁ బట్టి నావ్రత మిదియనుచు
 వలయెత్తి యూఁకించి వైచి తిప్పుడును
 వలతోన తొడిబడి వచ్చి ముక్కన్ను
 నలిఁ జతుర్భుజములు నందివాహనము
 నమరంగ శివుఁడు వ్రత్యక్షమై నిలిచి
 ప్రమధేంద్రపదవి యారంగ నిచ్చుడును
 నా నిరంతరపరమానందసుఖము
 లానుచునున్నట్టి యడిభర్తబంట

— వివాధినాథుని కథ —

అనయంబు భూతిరుద్రాక్షధారణులఁ
 దన ప్రాణలింగభావన విశ్వసించు
 నిదియ నేమముగాఁగ నేలాపురమున

సదమలలీల రాజ్యంబుఁ జేయుచును
 నొడఁబడ గెలిపించె నోడినవీటఁ
 బడి భరం బేఁగి కప్పంబులు గొనుచు
 నవసీశులకునెల్ల నక్కుఁగొట్టగుచు
 భువిఁ బ్రవర్తింప నభూపతు లొక్క
 దళవాయి శాసనధారిఁ గావించి
 బలసహితంబుగాఁ బనుపఁగఁ దడవఁ
 దనతంత్రమును దానుఁ జనుదెంచి తాఁకి
 యన్విసేయు భూతిరుద్రాక్షధారుని
 గని'శివశివ'యంచుఁగరవాలువైచి
 చనుదెంచిభువిఁజక్కఁజాఁగిలి మ్రొక్క
 'నెటువోదుపా'మృంచు నటయేఁగుదెంచి
 స్ఫుటశక్తిగరవాలుఁబూచి వైచుటయుఁ
 'దాలింగ'మనిమ్రొక్కఁ దనకంతమందు
 వాలంబు మున్నుపూమాలగాఁజేసి
 యక్షరుం డపుడు వ్రత్యక్షమై నిలిచి
 యక్షరత్వంబు దయామతి నొసఁగ
 ఊణి లసత్కిర్తిఁ గొఱలినయట్టి
 యేనాధినాథుని యిలుపుట్టుబంట

—ॐ చేదివల్లభుని కథ ॐ—

అట్లు విభూతిరుద్రాక్షధారులను
 నెట్లును శివుఁ డనియెడిభక్తియుక్తిఁ

జరియించుచుండంగఁ బరరాష్ట్ర పతులు
 దురమునఁ దనచేత విరఘులై పాటి
 రుద్రభక్తులభాతి రూఢిగాఁ బంచ
 ముద్రధారులఁ బదుమువ్వరఁ జేసి
 పనుచుడుఁ గపటలాంచనధారు లపుడు
 చనుదేర నతిభక్తివినమితుం డగుడు
 దారుణాంచితనిశాత్రురశస్త్ర
 ధారల జ్వరితంబు సేయంగఁ
 బరికించియు నితరభావంబు లేక
 గురురూపకాఁగఁ గైకొని మ్రొక్క నపుడ
 ప్రత్యక్షమై నిల్చి పార్వతీనాథు
 డత్యుత్తమంబు నిత్యత్వంబు నొసఁగ
 సల్లలితోన్నతిఁ జనిన విముక్తి
 వల్లభు డగు చేదివల్లభుబంట

—● కరయూరిచోడని కథ —●

సంగతంబుగ నట్ల శాసనధరుల
 భంగిగాఁ దనప్రాణలింగంబ యనుచుఁ
 బరమవిశ్వాస సద్భక్తిభావమునఁ
 బరగుచో నన్యభూపతులపై దండు
 వుచ్చుడు ముప్పదివొణకల తలలు
 నచ్చెరువుగఁ గొట్టి తెచ్చుచో నందు
 నెత్తుట నొకదల జొత్తిల్లి బిగిసి

యత్తే జడతల యచుపోల్కి నున్నఁ
గనుఁగొని 'హరహరా'యని తత్క్షణంబు
తనతలఁ దఱిగి యత్తలమీఁదఁ బెట్టి
నంతటిలోనఁ బ్రత్యక్షమై నిల్చి
కంతుసంహరుఁడు మోక్షము గరుణింప
మును జడతల కిచ్చె ముడితల యనఁగఁ
జను కరయూరిచోడని బంటుబంట

❖ కళియంబనైనారు కథ ❖

పనిసేయ నోపక బానిసకొడుకు
చని లింగధారియై చనుదేరఁ దడవ
బానిసకొడు కనుభావంబు లేక
తా నీశుఁ డనుచుఁ బాదంబులు గడుగ
“మన సిరియకకొడ్కుమల్లండు వీనిఁ
గనుఁగొనవే కాళ్లు గడిగెడ!” వనుచుఁ
జాలకఁగాఁ బూర్వంబుఁ దలఁచి పల్కుచును
బొలఁతి జలంబులు వోయకున్నంత
“నాలిసేసితి గదా హరమూర్తి” ననుచు
నాలిచేతులు రెండు నప్పుడ నఱికి
మలహరుకారుణ్యానిలయుఁ డైనట్టి
కళియంబనైనారిగాదిలిబంట

❖ ఇరువదాండాది కథ ❖

జంగమలింగభాస్వద్భక్తియుక్తి
 సంగతిదినములు జరపుచునుండ
 సంతకాంతకు డు భక్తాకృతి నచ్చి
 బొంతయుఁ గచ్చడంబును దాఁప నిచ్చి
 యంత నప్పుడ యదృశ్యము నేసి పిదప
 బొంతయుఁ గచ్చడంబును వేడఁ దడవఁ
 జెచ్చెరఁ దనదాఁచి నచ్చోట వెదకి
 యెచ్చోటఁ గానక “యెత్తున కెత్తు
 ననఘ! మీ కిచ్చెద” నని తులాయష్టిఁ
 దనర వేటొకబొంతయును గచ్చడంబు
 నొక్కదిక్కునఁ బెట్టి యున్నదిక్కునను
 బెక్కువస్త్రంబులు నెక్కిల్పి తాఁప
 సమము గాకుండినఁ దమయింటఁ గలుగు
 నమితాంబరంబులు నర్థంబుఁ దాను
 వచ్చి యత్తుల యెక్క వరదుఁ డాక్షణము
 మెచ్చి యాప్తమథత్వ మిచ్చుడు ధరణిఁ
 బొండురాంగునిభక్తిఁ బరగిన యిర్వ
 దాండాది కనుగులంబైన భృత్యుండ

❖ దంగుళిమారయ్య కథ ❖

జంగమార్థంబకా సకలార్థములును
 భంగిగాఁ జలుపుచుఁ బరగుదుర్దశను

నడవంగ శివుఁడొకనాఁడు వర్షమునఁ
దడియుచు సర్థరాత్రం జేగుదేర
'వరతపోధనమూర్తి పడఁకెడు' ననుచు
వరుసతోఁ దనపాక వ్రచ్చి కాల్పంగ
'నాఁకొంటి' ననవుడు నట తొలునాఁడు
వీఁకతో నలికినవిత్తులు నీళ్ల
విదళించికొని తెచ్చి వేఁపి దంపించి
సుదతియుఁ దాను నుత్సుకలీలతోడఁ
బాకయత్నము నేసి భక్తి వడ్డించి
శ్రీకరు నపుడ మెచ్చించి విముక్తి
సంగతి సుఖలీలఁ జనినట్టి యళియ
దంగుళిమారయ్య లెంగిలిబంట

—॥ గణపాలుని కథ ॥—

భవి నొక్కరునిఁ దనభువి నుండనీక
శివసహితులఁ జేయుఁ జేకొనకున్న
వేదార్థములు దెల్పి యాదిఁ జూపియును
గాదన్న దృష్టసంపాదనఁ జూపి
యడిగిన నెంతర్థమైనను నిచ్చి
యొడఁబలుపంగ సర్వోపాయములను
గఱకంరుభక్తుండు గానొల్లకున్న
మఱి చంపునదియె నేమముగ వర్తింపఁ
బరమేశ్వరుండు దనబాసలొఁ తరయ

నరుడెంచి వెలమఁడై “యరి యప్పనంబు
 గానుక గట్టుంబుఁ గడఁగి సుంకంబు
 పూనిక వెట్టియుఁ బొరి నెన్నుఁ బన్ను
 నకుఁ నేమియుఁ దన్ను నలజడి వెట్టి
 భరణీశ! తగ” దంచుఁ దా మొఱలిడఁగ
 “వాకిటికాఁపులవారల మొఱఁగి
 యోకాఁడ! నీవెట్లొకో వచ్చి తివుడు
 సర్వమాన్యము నీకు గుర్వుగా నిత్తు
 శిర్వుభక్తుండవై చరియింపు” మనుడుఁ
 “దనకు నొమ్మదుభక్తి తనవంశమందు
 మునుభక్తు లెన్వరుమనరిట్టు”లనుడు
 “మనుపఁగ మాపూట మఱి యట్లుఁగాక
 ధన మిత్తు మన మిత్తుఁ దనరాజ్య మిత్తు
 నొడఁబడు” మనుడు సర్వోపాయములను
 నొడఁబడకున్న మహాగ్రతతోడ
 జళిపించి యసమనిశాతఖడ్గమునఁ
 దల ద్రెవ్వ ప్రేయచో దత్ క్షణమాత్ర
 హరుఁడు వ్రత్యక్షమై ‘యడుగడ్డు’మన్న
 “వరమూర్తి! నీయిచ్చువరము లేనొల్ల
 నంగద భక్తుండవగు” మంచు శివుని
 లింగసహితుఁ జేసి లీలమై బ్రమభ

గణపంద్య సద్భక్తిగతి జూపి ప్రమథ
గణమూర్తియై యున్న గణపాలుబంటు

—ॐ కుమ్మరగుండయ్యగారి కథ —

పరగినయ ప్పెనుపట్టపులూరఁ
దియనీలకంఠ దేవరగుడి కేఁగి
యొక్కనాఁ డేతెంచుచున్నెడ రాత్రి
గ్రక్కునఁ జీకటిఁ గానంగలేక
వెలఁది యొక్కతె హర్షతలమున నుండి
యిల నెత్తి చల్లుచో నెంగిలిసీరు
పై నిండ “హరహ రా! ప్రాణేశ!” యనుడు
మానిని యేతెంచి మహా జాఁగి మ్రొక్కి
యట తోడుకొనిపోయి యభ్యంజనాది
పటుతరసత్కియాపరిపూర్ణ జేసి
క్షమఁగొనియనుచుడుఁజనుదేరఁ దడవ
గమణి “వారాంగ నార్థముసిక్కి” తనుచుఁ
గట్టుగ్రమునఁ బతిఁ గవయకున్నెడను
“అట్టేల డాయ ర” మ్మని కొంగుపట్టి
తరళాక్షిఁ దిగిచిన “దన్ను ముట్టినను
దిరునీలకంఠ దేవరయాన” యనుడు
నాసతి నంటక యట్లు కాకనుచు
బాసతోడన యెచుబదియేండ్లు సలుప
నప్పరముఁడు భక్తుడై వచ్చి యొక్క

గప్పెర నేనిచ్చి క్రమ్మటవచ్చి
 యట్లు కప్పెర యదృశ్యము నేసి యడుగ
 నెట్లును గానక యింతియుఁ బతియు
 వడవడ వడఁకుడు వరతపోమూర్తి
 “వెడమాటలను బోను వేయేల నమ్మఁ
 గప్పెర గొనకున్న గాంతయుఁబతియుఁ
 జెప్పినశపథంబునేయుఁడ”టంచుఁ
 గుంభిని జనులెల్లఁ గూడి చూడంగ
 గంభీరజలములఁ గామిని బతిని
 దండి గుండముముంపఁ దక్షణమాత్ర
 మిండస్రాయంబులై మీఁదికి నెగయ
 నటమున్న ప్రత్యక్షమై ధర నిల్చి
 నిటలాక్షుఁ డతిదయాస్వీతభావమున
 నెప్పటట్టుల భువి నెనుబదియేండ్లు
 నొప్పారి సుఖలీల నునుప మీఁదటను
 మండితానంద ప్రమథవై భవమున
 నిండారు కుమ్మరగుండయ్యబంటు.

—ॐ పూసలనయసారు కథ ॐ—

రూడిగా విక్రమవోడఁడు ధరణి
 గూడఁగఁ బసిఁడిని గుడి నియోగించి
 లింగప్రతిష్ఠ సల్లీలఁ జేయంగ
 మంగళం బలరార మానసంబునను

దాచును రత్న విమానమయంబు
గానొక్కగుడిగట్టి కాలకంధరుని
నాసక్తి మెప్పించి యగినయట్టి
పూసలనయనారి దాసాచుదాసి

❖ మజ్జిమోదక కథలు ❖

ధర రాజ్యమొల్లక తిరుముడి దాల్చి
పరము నమ్మినతిరుపాలునిబంటుఁ
దిరునావకపురీశుకరుణఁ బ్రాణేశు
నిరవెర్గి కొల్చినతిరుక్కువంట
ధర రోహిణియుఁ దాను పూరుకృపఁ జనిన
తిరుపూరి తిరుమూఁడేవునిబంట
ననయంబు భక్తసహస్రాగ్రలందుఁ
జెనసి ముక్తికిఁజరుచిటుపులిబంటుఁ
బడి నిత్య మొకమాడ భల్లుచే. గొనుచు
నడరుచిటుత్రోణయని బంటుబంటుఁ
జన్నపురాతనశరణులబంట
నున్ననూతనభక్తయూథంబుబంట
నిటమీఁద శివుఁగొల్చి యాస్పితార్థములు
పటుతరంబుగఁ గాంచు భక్తులబంట
ననుచు భక్తులచరిత్రాంకన లిట్టు
లనురక్తి దిరుపాట లమరఁ బాడుచును
వింతవేడుక పుట్ట వినుతి నేయుచును

నంతంతఁ జాఁగి సాష్టాంగంబు లిడుచు
 మ్రొక్కుచుఁ గరములు మోడ్చుచు “మీరె
 దిక్కును దెసయును దేవ!” మాకనుచు
 “మీబంట మీదూత మీడింగరీడ
 మీబిడ్డ మీపన్న మీతెంకవాఁడ
 మీదత్తి మీప్రాత మీధర్మకవితె
 మీదాసి ననుఁ గావరే దయతోడ”
 ననుచు నంబన్న భక్తావలిఁ జేర
 వెనుక నంతంత నస్వీభు డేఁగుదేర
 నభయార్థి యగునంబి నట్ల కైకొనుచు
 నభవున కెదురేఁగి యందలు మ్రొక్కు
 మిటుమిండనయనారు మెఱవణి మెచ్చి
 కఱకంఠ డాభక్తగణసహితంబు
 కైలాసవాసులఁ గాఁజేసె, నంబి
 భూలోకమునను సల్లీలతో నునిచెఁ
 గావున భక్తుఁడు గర్వింప భక్తి
 భావన కెక్కునే బసవకుమార!”
 యని యిట్లు మాచయ్యి యతిభక్తియుక్తిఁ
 జనిన సద్భక్తులచరితము దైలిపి
 బుద్ధులు నీతులుఁ బోలంగఁ జెప్పి
 పెద్దైనగర్వంబుపెల్లు మాయించి
 మెఱుఁగులఁ గన్నులు మిటుమిట్లువోవ

వఱలెడు రత్నపర్వతము లత్సర్థి
 నాజంగమంబున కర్పించి బసవ
 రాజువీడ్కొలుప నిరంతరభక్తి
 నబ్బసవండు వాదాక్రాంతుఁ డగుచు
 నుబ్బచు భక్తాలియును దాను నరిగె
 నప్పారు లెల్ల సాష్టాంగులై మ్రొక్కి
 “తప్పదు దేవర దా నీతఁ డనుచుఁ
 గరములు నిజమస్తకంబులఁ దాల్చి
 యరిగిరి ధారుణీశ్వరుఁడును దాగు
 మహిఁ దొంటియట్టుల మాచయ్యభక్తి
 మహిమమై ద్రిభువనమాన్యఁడై యుండె
 మడివాలుమాచయ్య మహనీయచరిత్ర
 మడరంగఁ జదివిన నర్థిమై విన్న
 హరుభక్తి బుద్ధి దృష్టాదృష్టసిద్ధి
 సరసవచశ్శుద్ధిసంపద లొందు
 గురుభక్తివిస్తార! గురుభక్తిసార!
 గురుభక్తిపరతంత్ర! గురుభక్తితంత్ర!
 జంగమసుఖకృత్య! జంగమభృత్య!
 జంగమహితచర్య! జంగమధుర్య!
 లింగార్చనాసక్త! లింగసద్భక్త
 లింగలీన! ప్రాణలింగధురీణ!
 సత్ప్రసాదోపాంగ! సత్ప్రసాదాంగ

సత్ప్రసాదపరిక్ష! సత్ప్రసాదాక్ష
 సర్వస్థలై కభాస్వద్భక్తిసౌఖ్య!
 సర్వస్థలై కభాస్వర సంగనాఖ్య!
 ఇదియసంఖ్యాత మాహేశ్వరదివ్య
 పదపద్మసారభద్రమరాయమాణ
 జంగమలింగ ప్రసాదోపభాగ
 సంగత సుఖసుధాశరధినిమగ్న
 సుకృతాత్మ పాలకురికి సోమనాథ
 సుకవిప్రణీతమై శోభిల్లి తనరి
 చరలింగ ఘనకరస్థలి విశ్వనాథ
 పర కృపించిత కక్షిత్వస్ఫూర్తిఁ బేర్చి
 చనుబసవపురాణ మనుకథయందు
 వసుపమంబుగఁ జతుర్థాశ్వాస మమృత్యు.

బ స వ పు రాణ ము

ప ం చ మా శ్వా స ము

— ౧౦ కిన్నరబ్రహ్మయ్య కథ ౧౧ —

శ్రీకర ! భక్తిరత్నాకర ! దోష
భీకర ! విమలగుణాకర ! సంగ !
ఇమ్మహి వెండియు నీశ్వరభక్తుఁ
డిమ్ములఁ గిన్నర బమ్మయనాఁగ
వీరవ్రతైకనిష్ఠారమణుండు
సార శివాచార పారాయణుండు
లోకైకపూజ్యుఁ డలోకానుసారి
యేకాంతభక్తిమహిష్ట మండనుఁడు
నఘటితనాద విద్యాపండితుఁడు
నఘవినాశన[!] కారణావతారుండు
విదితకారుణ్య సముదితానురాగ
హృదయుండు సర్వజీవదయాపరుండు
సల్లలితుం డన శరణమార్గమున
కెల్లయై భక్తిమహిష్టతఁ బరగి
భక్తులకును వర్ణులనులు సేయుచును

వ్యక్తిగాఁ బొందూర యుక్తిపెంపునను
 గాయకంబులు వెక్కు గఱచుటఁజేసి
 వేయువిధంబుల విత్త మార్జించి
 నిర్వంచకస్థితి శర్వుభక్తులకు
 సర్వధనంబులు సమయ్యగ నంతఁ
 గ్రీడాధ్యమై మఱి కిన్నగవీణ
 వేడుక నొకనాఁడు వినిపింపఁ దడవఁ
 గిన్నరేశ్వరవంద్యుఁ డన్నారదాది
 సన్నతనాదానుషక్తుఁడు మెచ్చి
 పరగంగఁ గిన్నర బ్రహ్మయ్య నాఁగ
 ధరణీఁ బేరిచ్చి నిత్యముఁ బడిగాఁగ
 నొక్కమాడయురూఁకయును బాలికయును
 మక్కువఁ గరుణింపమహిసరుల్వొగడఁ
 జేకొని జంగమానీకంబునకు స
 దాకాలమును నర్పితము నేయుచుండ

—ॐ కిన్నర బ్రహ్మయ బసవనియొద్దకుఁ బోవుట ॐ—

బసవనియసమ సద్భక్తిసౌరభము
 వసుధపై వెల్లివిరిసి దెస ల్లప్ప
 రాగిల్లికిన్నర బ్రహ్మయ్య సనియె
 వేగంబె బసవని వీక్షించువేడ్క
 బసవఁడు గిన్నర బ్రహ్మయ్య రాక
 యొసకంబుతో సంగ మేశ్వరునంద

కని యెదురేగి చక్కన చాగిమొక్కి
యనునయోచితసత్కియాదులఁ దనిపె
గరమొగ్గి పాదోదక ప్రసాదములు
నిరతిశయ ప్రీతి నిత్యంబుఁ గొనుచు
సవిశేషతత్వానుభవభవ్యగోష్ఠిఁ
దవులుచు బసవఁ డుత్సవలీల నుండ
నంత వినోదార్థమై యొక్కనాఁడు
సంతోషచిత్తుడై చని కిన్నరయ్య
యాపురంబునఁ ద్రిపురాంతక దేవు
గోపురాంతరమునఁ గూర్చున్న యెడను

—॥ గొఱియ కథ ॥—

వారాంగనార్థమై వధియింప విలిచి
కోరి మిండం డొకగొఱియఁ జేపట్టి
యవ్వీధిఁ జనఁ జనఁ ద్రివ్వంగఁ ద్రాడు
ద్రెవ్వడు గొఱియ దద్దేవాలయంబు
పటతెంచి సొచ్చుడుఁ బైపడి వాఁడుఁ
బటతేరఁ గిన్నర బ్రహ్మయ్య గాంచి
“పోవక నిలునిలు బొప్ప ! యీగొఱియ
దేవాలయముఁ జొచ్చెఁ జావున కోడి
యింకఁ జంపుట దోస మిట్లుగాదేని
కొంకక వెలసెప్పి కొనుము రెట్టైన
మృదుభక్తు లొప్పింతురే శరణన్న

జడనరులై నను జంపంగనీరు
 చరజీవులకు లెల్లఁ జావును నొప్పి
 సరియకాదే యెందుఁ జర్పించిచూడ
 నీకు దీనిని జంప నేమమే! చెపుమ
 యాకాంత దీనినే యచ్చొత్తినదియె?
 పడయరానిది భువిఁబడి డియకాదె?
 కడుఁగాక మూడైన నడిగిన నిత్తు
 నదె కొమ్ము” నావుడు “నక్కటా! యిట్టి
 చదురుండుఁ గలఁడయ్య జగతిలోపలను
 గుడిసొచ్చు మడిసొచ్చు గుండంబుసొచ్చు
 విడుతురే గొఱియల విలిచినవారు?
 శ్రోవ నదెట్టులు దొలఁగకవచ్చు?
 నీవకా కిభువి నీతిమంతుఁడవు—
 ఎటుఁగ మే మెన్నఁడు నిటువంటివెందుఁ
 గొఱిగాదు దడసినఁ గోపించు లంజె
 ‘వెట్టెద వెల’ యని బిగినెడుఁబెద్ద
 యిట్టి దయాపరుఁ డెచ్చోటఁగలఁడు?
 చరజీవులకు నెల్ల జావును నొప్పి
 సరియె తా ననియెడుఁ జర్పింపనట్ల
 మనుజుల ప్రాణంబు మఱి వేయుమాడ
 లననేల యిన్నియు నతఁడు బొంకెడినె?
 వేయిచ్చియైనను విడిపించు గొఱియ

యాయయ్యనంపఁగనీడు వా”మ్మనుచుఁ
 బోవవచ్చిన “బొప్ప! పోవకు”మనుచు
 వేవేగఁ దెప్పించి వేయుమాడలను
 నిచ్చి “బొంకినఁ బోవనీఁజుమ్మరోరి!
 యచ్చొత్తి విడుతు నే నటమీఁ దెలుంగ”
 ననవుడు ‘నా గాక’ యని మాడలెన్ని
 కొని లంజెయింటికీఁ జనిచని మగిడి
 “గొఱియలేకున్నఁ బెద్దటికమే?” యనుచు
 మఱియొక్కగొఱియఁ గ్రవ్వుఱిల్పికొనుచు
 బోయినఁ జొరనీక పొలఁతి గోపించి
 “చా! యెట్టిమిండఁడ చనుసచు మింక
 సరివెటుల్ నవ్వంగఁ జక్క నాయెల్లు
 చొర సిగ్గుగా దెల్లు శూన్యంపుగొల్ల!
 చదివెదు వెక్కులు శ్లాఘ్యమే? పసిడి
 వెదవెట్టఁ బంతు నే వీధులనెల్ల
 నిస్సీరో! లంజెర్కమే యెల్లు నీకు
 దుస్సి కట్టుదుగాక దొంతరలెల్ల
 బ్రతుకంగనోపునే పడఁతి యీసారె
 నెదిరి నేమనఁ జాలు నే లింకఁ బడుపు
 బొజ్జఁగులు గొఱియలఁ బోకార్పఁగలరు
 ప్రజలకుఁ దనకును బట్టుగ్రాసంబు
 మజ! బాపురే! లంజె మనెడుఁ బొమ్మనఁగ

గుజగుజలకు నెల్ల గుటియైలినిక
 నగుబాటు వట్టిలై నాతులలోన
 మొగ మెత్తనేర్తునే? మున్నెలుంగవొకొ!
 యభిమానకత్తె దా నగుట నీ" వనుచు
 నభిమాన మెడలంగ నతివనల్కుడును
 "బాయఁ జూ పెనుఁబెనుఁబండువులందు
 వేయేల గొటియల వేయుమాడలకు
 విలిపించి మఱి కదుపులభంగిఁ దెత్తు
 వలసినంతర్థంబు వ్యయమున కిత్తుఁ
 జిన్నివొనిత్తునే చెలువలలోనఁ
 జెన్నుగాఁ బండువునేయు మీ" వనిన
 "వేల్పుల కని మున్ను విలిచినగొటియఁ
 బాల్పడి తేకున్నఁ బండువునేయ
 వెఱతుము సంపునో వేల్పు ద"వ్వనిన
 నఱిముఱి 'సట్లకా' కనుచుఁ దత్క్షణమ
 కామాఁధునకు నొక్కగార్థంబుఁగాన
 రామి దెల్లముగాన రయమున వచ్చి
 గొటియఁ బట్టుడుఁ దద్దఁ గోపించి చూచి
 పరువడిఁ గిన్నర బ్రహ్మయ్య యెదిరి
 "పట్టకుపట్టకు బసవరాజాన
 పట్టినఁ దలఁ దెగఁగొట్టుదు నిక
 నంజాదురే శరణాగతవజ్ర

పంజరం బిదియె మా భక్తులబిరుద”
 మనుచు డగ్గఱుడు వాఁ డలుగు వెర్కినను
 గినిసి రాద్రోద్రేకమునఁ బొంగివ్రేసి
 నిశితఖడ్గాయుధనిహతుఁ గావింపఁ
 బశుపతిగుడి వెలిఁ బడియె శిరంబు
 ‘బాస పీనునిబొంది వాడియే శివు ని
 వాసంబునం దుండ దోస’ మన్నట్టు
 లట్టయు నీడ్పించి యగడ్డవైపించె
 గట్టలు గట్టి మూఁకలు సూచుచుండ
 నంత నావృత్తాంత మక్కర్చిబంధు
 లెంతయు విని తమయిచ్చలో వగచి
 తగువారుఁ దామును ధరణీశుఁజేరి
 వగచుచు నేడ్చుచు జగతీశుకనిరి,
 “త వేమియును లేదు దమవాఁడు గొఱియ
 చొప్పునఁజనిగుడిసొచ్చి పట్టుడును
 భక్తుడు గిన్నర బ్రహ్మయ్య నాఁగ
 శక్తిమంతుఁడుగాన చంపె” నావుడును
 నుర్విశ్వరుండు గోపాద్రేకవహ్ని
 వర్ష నిట్లనిపల్కె బసవయ్యఁ జూచి
 “హరుభక్తు లధికదయాపకు లంద్రు
 నిరపరాధులఁజంప నీతియే మీకు
 మనుజులఁ బోలిలో మననీరు గాక
 బసవ—22

పనియేమి గొఱియలకును మీకుఁ జెప్పుఁడ
 మామీఁద నొకరాజు మఱి చెప్పు గలఁడె?
 భూమిలో నన్నట్లు, వాడిచివై చెదరు,
 రాజులకు నిరపరాధులఁ జంపు
 టోజయే? భక్తుల కుచితంబు గలదె?
 కాలఁ దన్నుట మాంసఖండంబు లిడుట
 బాలునిఁ జంపుట తొలవై చుటయుఁ
 గులములు నెడిపోయి కుడుచుట దండ్రీ
 తలఁ దెగఁగొట్టుట దన్ని నిచ్చుటయుఁ
 దమ్ము దొరలఁ జాల భర్తంబు లంద్రు
 ఎమ్మైయిఁ దగదండు రెదిరి దొరలిన
 మీర యేలుదురు గా కీరాఽమ్రమెల్ల
 ధారుణి యేలంగఁ దమ కింకఁ బాసె
 నప్పటి కప్పటి కదియేల వెఱవ
 నొప్పుకో రాజ్యంబు దప్పేమి” యనుడుఁ
 “గజ్జంబు మీఁదెఱుంగక పల్కుఁతెల్ల
 బిజ్జలతోఁజీత ! పెద్దటికంబె?
 భర్తము ల్కర్తులు దప్పుదు రెందు
 భర్తముల్ భక్తులు దప్పురు వినుము
 కిన్నర బ్రహ్మయ్య సన్నతకీర్తి
 పిన్నవాఁడే యూరకున్నను జంప?
 నట్టేల? యె ద్రీనె ననుటయు గొందఁ

గట్టుద మనువారు గల రెట్లు సెపుమ,
 యేగ్గడఁ గార్యాంశ మెఱుఁగుము మాట
 లార్పుము తగువారి నరయఁగఁ బంపు
 మఱి యెందుఁబోయెడు మర్యాదలెల్ల
 నెఱుఁగుదు గాకేమి యంతయు” ననినఁ
 దనప్రథానులఁ జూచి ధారుణీశ్వరుఁడు
 పనిచినఁ ద్రిపురాంతకునిగుడి కేఁగి
 కేన్నర బ్రహ్మయ్యఁ గన్నంత మ్రొక్కి
 “యన్నన్న! తగునె? నీయట్టిభక్తుండు
 హింసకు లోనౌట కేమికారణము?
 సంసారి నేటికి సరిచేసికొంటి
 విగమెడ దునిమెద విదియేమివుట్టె
 జగములలో రిస్తాడి వచ్చె నీకుఁ
 గొఱగానిజఱఱుల కొయ్యనగాండ్ర
 గొఱియల వార్తలు గూడునే త్రవ్వ
 భూమిశ్వరుఁడు మమ్ముఁ బుత్రైంచె నరయ
 నేమని చెప్పుదు మింక” నాపుడును
 “నివియేల వెడమాట లిన్నియు వాఁడు
 తివియఁదివియఁద్రాడు ద్రెవ్వుడుగొఱియ
 గుడిసొచ్చుడును ‘బట్టఁగూడదు దీని
 విడువుము కాదేని వెలసెప్పి కొనుము
 ఇమ్మడి ముమ్మడి యిచ్చెద’ ననిన

నెమ్మెయి నొల్లక 'యిట్టిభక్తుండు
 వేయిచ్చియైనను విడిపించుఁ గాని
 యాయయ్య గొనిపోవనిచ్చునే' యనిన
 'విండ్రె యీమాటలు వేయుమాడలకుఁ
 గొండ్రె యెచ్చటను గొటియ'నన్నట్టు
 వెక్కసం బందంగ వేయుమాడలను
 జక్కంగ నెన్నితఁ జౌకంబు ద్రోచి
 'యెప్పట మగిడిన నీజామ్మ' రనుచుఁ
 జెప్పి యచ్చొత్తితి శివలాంఛనంబు
 కాంత దన్నెంతయుఁ గడవఁబల్కినను
 నెంతయుఁ గొన్నాడ నే ధనం బనక
 కొండొకవొడ్డండ్లి వెండి యేతెంచి
 మిండండు బసవనిమెడఁద్రాడు వెట్ట
 వలదని వారింప నలుగు వెఱికినఁ
 దలఁ ద్రుంచివైచితఁ దప్పెన్వరిదియో?
 యట్లొట కీత్రిపురారియొ సాక్షి
 పట్టిన బలికింతు నిట్టని చెప్పుడ''
 యనవుడు నతివిస్తయాక్రాంతు లగుచు
 జనసాధునకు నిట్లు వినుపింపఁ దడవ
 "నద్దిరా! భక్తుని యతి గొడ్డెతనము
 విద్రే లాడెడుఁగాక విందుమే తొల్లి
 విపరీత మిందలు వినఁ 'బలికింతుఁ

'ద్రిపురారి' ననుశ్లఁగపటమో నిజమో
 చూతముకాక!" యంచును బిజ్జలుండు
 నేతెంచె నధికవిభూతి భాతిగను
 బసవఁడుఁ గిన్నర బ్రహ్మయ్య పాద
 బిసరుహఁ క్రాంతుఁడై ప్రీతి యెలర్ప
 శృంగారములకీలు శివుకరవాలు
 మంగళత్వమునికి మానంబుమనికి
 విజయంబుత్తుల్లు వివేకంబుపెల్లు
 నిజగుణస్తుతి యూత నిష్ఠలచేత
 సత్యంబుభాతి యాస్థానంబుజ్యోతి
 ప్రత్యయంబులరాజు భావుక మోజు
 యాగంబుతునియ విరాగంబుగనియ
 యాగమంబులతెల్ల హర్షంపుపెల్ల
 శాంతంబుప్రాగు సజ్జనభక్తిబాగు
 దాంతత పెంపు ప్రతాపంబుసొంపు
 చని యసమానసమంచి తార్థముల
 వినయపూర్వకముగా వినుతి నేయుచును
 నుండంగ, నఖిలనియోగంబు గొలువఁ
 దగడతండముల భక్తిప్రాత ములర్
 గుడివడు గటమున్న కుంచియకోల
 పొడసూప కేగినయెడఁ గిన్నరయ్య
 దరహాసితాస్యఁడై తలుపులదిక్కు

నరగంట నొక్కింత యటలేక చూడ
 నటిముఠినటమున్న యప్పురాంతకుండు
 వెఱచితల్పులువాట. దెఱచెఁబోద్యముగ
 “దాసికిఁ దెఱచె ముఁ దలుపు లనంగ
 నాసకలము విందు మది గానఁ బడియెఁ
 దనరుచుఁ ద్రిపురాంతకునికవాటములు
 గనుఁగొననంతలో నన పాసి పడియె
 బాపురే! కిన్నర బ్రహ్మయ్య యింక
 నోపుఁజోఁ బలికింప నీపురాంతకుని”
 ననుచుఁ జూపలు గనుఁగొని ప్రస్తుతింపఁ
 జనుదెంచి బ్రహ్మయ్య సంతోష మలర

—ॐ కిన్నర బ్రహ్మయ్య పిలువ శివుఁ డో యని పల్కుట ॥

“మనసిజక్రీడాంతమునఁ జెయివ్రేసి
 వనితపాలిండ్లు నీవని నిశ్చయించి
 యడరఁగ నాతఁ ‘డయ్యా!’ యని పిలువ
 నొడయనంబన్నకు నోయన్న శివుఁడ!
 వెలయఁగ దాసమయ్యలవాడులోన
 నిలఁ బిఠీలికయందుఁ బలికిన శివుఁడ!
 మున్ను బాపూరి బ్రహ్మన్నకుఁ బలికి
 జొన్నలు నీవయై యున్న శంకరుఁడ!
 పలుకవే నాబారిఁ బాటి”తన్నట్లు
 లలుఁగుమోహణమున ఘాస్తంబు దొడిగి

కిన్నరబ్రహ్మయ్య సెన్న దుల్కాడఁ
 బన్నగధరుమహాభక్తులఁ దలఁచి
 యాయతి నభిముఖుడై “త్రిపురాంత
 కా” యని పిలుచుడు “నో” యనుచుండె
 బిట్టుల్కి మూర్ఛిల్లి బిమ్మిటిఁ బొంది
 నెట్టోడి లింగసన్నిహితులు దక్క
 ఖగమృగోరగ నరకరితురగాచ
 లగు సమస్తచరాచరాది జంతువులు
 నుక్కటి మ్రగ్గి యట్లున్నవియున్న
 చక్కటిఁ బ్రాణము ల్గ్రక్కున విడిచె
 నాకటకం బిట యట కానఁబడియె
 లోకంబులెల్లఁ గల్లోలంబు నొందె
 నీక్షితి గంపించె నినుఁ డస్తమించె
 నక్షత్రములు డులై నగములు ద్రెల్లై
 నంబుధు లింకెఁ గూర్చంబుఁ దలంకె
 నంబరం బిల మ్రొగె నహిపతి స్రగె
 ననిలుండు దొలఁగె స్వాహాపతి మలఁగె
 వనజనాభుఁ డులికె వనజజుఁ డలికె
 సమసుప్తిఁ బొందించి జగములఁ ద్రుంచి
 ప్రమథులు లోకముల్ దషమయంబుగను
 నాడుచుఁ బాడుచు నసమాసలీలఁ
 గ్రీడింప మఱియు సత్కీయ దులుకాడ

నవికలానేకభక్తావళి వేర్చి
 సవిశేషగతి మహోత్సవములు సలుప
 బాయక రేయును బగలును గూడ
 మ్రోయంగ నేడ్వినంబులు సన్నపిదప
 భువనోపకారార్థబుద్ధిమై బసవఁ
 డవరళగతిఁ గిన్నరన్నకు మ్రొక్కి
 “సజ్జనశృంగార! సత్యగంభీర!
 యిజ్జగదాధార! యీశ్వరాకార!
 మంగళగుఱాధామ! మహిమాభిరామ!
 లింగాభిరూప! యభంగప్రతాప!
 నిర్జితాహంకార! నిఖిలోపకార!
 దుర్జనదూర! విధూతసంసార!
 కారుణ్యపాత్ర! యకల్మషగాత్ర!
 వీరవ్రతాచార్య! విపరీతశౌర్య!
 యంచితాగణ్య! నిరంతరపుణ్య!
 సంచితసుఖలీల! శరణవిలోల!
 సన్నతకీర్తి! సాక్షాద్రుద్రమూర్తి!
 కిన్నరబ్రహ్మయ్య! కృపసేయు” మనిన
 బసవయ్యచేప్రేసి ప్రహసితుం డగుచు
 నసమాక్షుఁజూచి ‘హే’ యుచు వారింపఁ
 దొల్లిటియట్లు యద్భుతలీల నడరె
 నెల్లలోకములు మహిష్మతఁ బరగెఁ

గటకంబుసూడ నెప్పటియట్ల ప్రబలె
 నిట చరాచరజీవు లెల్లను బ్రదికె
 బిజ్జలు డంతలో బిమ్మిటి దెలిసి
 యజ్ఞనౌఘముఁ దాను సాష్టాంగ మెరఁగి
 “యభయమే జియ్య! యత్యద్భుతకీర్తి!
 యభయమే దేవ! మహామహిమాధ్య!
 కిన్నరబ్రహ్మయ్య! గీర్వాణవంద్య!
 కన్నులు గానని కష్టలొకులము
 అజ్ఞానజీవుల మపగతమతుల
 మజ్జుల మధికసర్వాపరాధులము
 కడసన్న నీదువిఖ్యాపితమహిమ
 కడ యెఱింగెద మనఁగా మాతరంబె?
 నీయాజ్ఞఁ దలమోచి నిటలలోచనుఁడు
 ‘నో’యనెఁ బిలిచిన ‘హే’యన్న నుడిగె
 నింతటిలోన నీరేడులోకములు
 సంతాపవర్తన సమసుప్తిబొందె
 నిప్పుడు గరుణింప నిట్లుల్లసీలై
 జెప్పుఁ జిత్రముగాదె యెప్పటనైనఁ
 బరగంగ నిహలోకపరలోకములకు
 హరుఁడవు నీవ శంకరుఁడవు నీవ
 భవుఁడవు నీవ సద్భక్తుండ వీవ
 భువిలోన మఱి నెప్పుఁ బోల్పంగఁ గలరె?

నిద్దంబుగా నీట నద్దుము వాల
 నద్దుము మాకింక నన్యథా లేదు
 ఒక్కమాకేల, బ్రహ్మో క్షజీవులకు
 నిక్కంబు దెస దిక్కు నీగ కావెట్లు
 కావున మముఁ గటాక్షప్రేక్షణమున
 భావింపవే కృపాభావం బెలర్ప”
 ననుచు మఱియు మ్రొక్కియ భినుతినేయఁ
 గనుఁగొని దరహాసకలితాస్యుడగుచు
 “గఱకంరుభక్తుల కఱగొఱలేక
 వెఱచి బ్రదుకు వొమ్ము వేయును నేల?”
 యని మును విశిరస్కుఁ డైనమానవుని
 జనులెల్లరు నెఱుంగ సప్రాణు జేసి
 చనియెఁ గిన్నర బ్రహ్మ శరణుండు భక్త
 జనులును బసవఁడు ననురాగమంద
 ‘నిశ్చయం బీతఁడే నిటలాక్షుఁ’డనుచు
 నాశ్చర్యహృదయుఁడై యరిగె బిజ్జలుఁడు
 అంత నట్టులు గిన్నరయ్య సద్భక్తి
 కాంతుఁడై త్రిభువన ఖ్యాతిమై నుండెఁ
 బసరింపఁ గిన్నర బ్రహ్మయ్యచరిత
 మసలారఁ జదివిన నర్థిమై విన్న
 భక్తియు సకలవిరక్తియు సహజ
 భుక్తియు నభిమతభోగము ల్గులుగు.

—౧౩ కలకేత బ్రహ్మయ్య కథ ౧౩—

మఱికలకేత బ్రహ్మయనాంగ నొక్క
 నెఱవాది భక్తుండు నిర్మలకీర్తి
 జంగమవిశ్వాసి లింగాభిమాని
 సంగతచరితుఁ డభంగ ప్రతాపి
 నిర్మూలితోభయ కర్త సంచయుండు
 భర్త లోమైక సద్భావగోచరుండు
 మహిత జీవన్ముక్తి మానసవర్తి
 సహజ లింగైక్యనిసాసమన్వితుండు
 లోకైకనుతుండు దృఢీకృతలోకుఁ
 డేకాంగవీరుఁ డవాశృత కర్తి
 శుద్ధలింగాత్మ సిద్ధాస భవుండు
 సిద్ధమహాద్భుత శీలుండు నాంగఁ
 దగిలి గిల్కయు దత్తుతలకొమ్మవోలె
 దగరుకొమ్మనుబట్టి తనవేష మమరఁ
 గోరి త్రివిక్రము కోలెమ్మవోలె
 నారంగ నొక గుదియయుఁ జేతబట్టి
 కలకేతవేష మింపలరంగఁ దాల్చి
 నలువొప్పభక్తుల నగభులకేఁగి
 “పరసమయంబులఁ జూరిమాల్పఁ దాఁకు
 భరరుద్ర నిటలాగ్నితగఁ గేఁగుచెంతె
 జినదర్శనంబులఁ జిట్లు ముట్టొడ్డు

మన వీరభద్రుని మదకరివచ్చె
 నిష్ఠుహిభక్తుల యిలువించు వచ్చె
 నమ్మహాప్రమథచయము ముద్దు సచ్చె
 దుగళవ్వగారి సుతుం డేగుదెంచె
 మొగిసంగళవ్వ తమ్ముడు వీడె వచ్చె
 నమ్మలా! రక్కలా” రని నగించుచును
 నిష్ఠుల నిత్యంబు నిరుసయుఁ గొల్చు
 కొనివచ్చి జంగమకొటి కత్కర్థి
 ననయంబుఁ బరిచర్య లాచరింపుచును
 సన్నతభక్తి సమున్నతలీల
 నున్నెడ నియతిమై నొక్కభక్తుండు
 భాతిగాఁ గిన్నర బ్రహ్మయ్యఁ జూడ
 నేతెంచి యేతెంచి యేగఁ జాలమిని
 గలకేత బ్రహ్మయ్యగారి సన్నిధిని
 నలసి పథశ్రాంతుడై పడియున్న
 “డస్సి శరీరంబు గ్రుస్సి పాదములు
 వ్రస్సి యెంతయును శ్రమంపడి యిట్లు
 చనుదేర నీకింతవని గలదయ్య!”
 యనవుడు నాయయ్య యంతవీక్షించి
 “నంబి కీశుఁడు దొల్లి నలిఁ బడివెట్టు
 నింబుగా జనులెల్ల నెఱుంగఁగ నిపుడు
 పడివెట్టుఁ గిన్నర బ్రహ్మయ్యగారి

కెడపక యని నరు ల్బుడిబుళ్లు వోవ
 విని చూడవచ్చితి వినవె దారిద్ర్య
 ఘనదుఃఖ మార్చునో యనుబుద్ధి జేసి
 వంతయు గింతయు వట్టిలై నిచటి
 కెంతద వ్వట చెప్పవే యయ్య మరము
 చనియెద నాయయ్యఁ గనుఁగొన్నఁ గాని
 తన దప్పివో" దని తథ్యంబు వలుక
 "నిప్పాట నది యొక్కయొప్పుగా నతనిఁ
 జెప్పకు నెప్పకు నేకూలి గాని
 పని వెలఁగొని చేయుబంట్లకు రాశి
 గొనవచ్చునే తనకూలియే తక్క
 ఫలములు గుఱుతిడు భక్తుల కెట్టు
 లలవడు లింగనిరంతరసుఖము
 పదవులు గిదవులు వల్లును గిల్లు
 మదనారి సద్భక్తమండలి కరుదె?
 యంతద వింక నె ట్లరిగెదు డస్సి
 యెంత యర్థంబైన నెత్తికొ" మ్మనుచు
 నడరఁగఁ జేగుదియయు తాలప్రోకఁ
 దడయ కొండొంటితోఁ దాఁకింపఁ దడవఁ
 దంగెడుపూవులు ధరణిఁ బ్రోవిడ్డ
 భంగి నర్థంబున్నఁ బైచీర గప్పి
 కనుఁగవ హర్షా శ్రుకణములు వెల్లి

గొన నర్థి మో పెత్తికొనుచు భక్తుండు
 పలివేగమున వచ్చి వచ్చి యుంటేని
 బలువిడిఁ జక్కన బసవనమంత్రి
 నగరోపకంతంబునను మోపువైచి
 దిగదిగఁజోయి తాఁ దెచ్చిరక్రమము
 వచ్చిన దాదిగా వార్తయుఁ బూస
 గ్రుచ్చినయట్లుగా గురువుగాఁ జెప్పి
 “బసవన్న! కలకేత బ్రహ్మయ్య మాకు
 నొరుఁగినర్థము మోస నొకఁడ నేనోపఁ
 బనుపవే వేటొక్కవరిచారు మాకు”
 ననవుడు బసవఁ డత్యాశ్చర్యమంది
 “యిట్టివా రగుదురే యీశ్వరభక్తు
 లెట్టున్న వారలు నేమనవచ్చు?”
 గాయకం బలరంగఁ గలకేతవిద్య
 యాయయ్యమహిమ దా నతివిస్తయంబు
 కల్పవృక్షం బీగి ఘన మందమేని
 యల్పభోగమకాక యపవర్గ మెద్ది?
 చింతామణులయ్యిగి చెప్పుదండేని
 చింతింప శాశ్వతసిద్ధి యందెద్ది?
 మేరువుఁ జెప్పుదమే పైఁడిదక్కఁ
 గోరి యందొకపై నఁ గొనఁ దినఁ గలదె?
 కామధేనువు నిత్యమే మున్ను దాను

కామించువారికిఁ గార్యముల్ సలుపఁ
 గలకేత బ్రహ్మయ్యగారిమహాత్మ్య
 మిల గారవింపంగ నిన్నిటికంటె
 నతిశయలీల సర్వార్థసిద్ధులకు
 నతిశయస్థితిహేతు వగుచున్నయదియుఁ
 గిన్నర బ్రహ్మయ్యఁ గీడ్పడఁ బలుకఁ
 జన్నె యొండొరుల కాశరణుండు దక్కఁ
 గానోపు నతఁడు సాక్షాత్పంగమేశుఁ
 డేనాఁటి కితిరుల కేల చొప్పడును
 దనుఁజూప కిబ్బంగి ధరణి వర్తించు
 ననువుగా కతఁడేమి యల్పుడే” యనుచు
 భక్తునకును దోడు వరిచారు నిచ్చి
 వ్యక్తసందర్శనాసక్తి నేతెంచి
 బసవఁడు కలకేత బ్రహ్మయ్యగారి
 కసలార నందంద సాష్టాంగ మెరఁగి
 యంజలీకృతకరకంజుడై నేత్ర
 సంజనితానందజలరాశి మునిఁగి
 యొసక మిక్కఁగ నుతియించుచు నున్న
 బసవనిఁ గలకేత బ్రహ్మయ్య యనియె
 “బసవ! యీకిన్నర బ్రహ్మయ్య భువిని
 బసరింపఁగా నిట్టిభక్తుండు గలఁడె?
 యొడయనంబికి మున్ను వడివెట్టు శివుఁడు

పడివెట్టుఁ గిన్నర బ్రహ్మయ్య కిపుడు
 పలికించుటయు నిత్యపడిగొనుటయును
 వెలయ నయ్యిరువురవృత్తియొకాక
 ముట్టఁగొల్పిన ఫలం బిట్టుండ వలదె?
 వట్టిమాట లవేల వలఁచు వస్తువులు
 నిటలాఱు వేడక నిక్క మున్నవియో?
 కటకటా! మే మింతగాలంబుఁ గొలుచు
 టక్కటా! నిష్ఫలంబయ్యె నిత్యంబు
 నొక్కొక్కవాతెకయును గొనలేదు
 శివపూజఫలము నేనేతఁ గొన్నట్లు
 తవిలి యాతనికి నంతన సమకూఱెఁ
 బున్నెంబు మాలినపొడువలమెల్ల
 నెన్నంగ నున్నారమే మేమి గొఱయు
 మృదుఁ బూజనేసి వ్రేల్చిడితోడఁ బడి
 పడయు టరిదిగాదె పగలెల్లఁ బనులు
 ముక్కుఁజెమట వెండి యక్కునఁ దొరుగఁ
 జిక్కుజేసినను గుంచెడుగాని లేవు
 ఇన్నియుఁ జెప్పఁగనేల మాకిన్న
 రన్నకుఁ జెప్పు వ్యయంబులు పెద్ద
 యొకమాటు రజతమహోర్విధరంబు
 నకుఁ జని యేలెంచుటకు మెచ్చువచ్చె
 నచ్చుగా శివుని 'నో'యనిపించె ననుచుఁ

శైచ్చైరం దనుః జూడవచ్చువార్గలరు
వ్యయమున కర్థంబు వలయునో శివుఁడు
దయపడియిచ్చు నర్థమునకుఁ దోడు
బిలిబిలికాయకంబులు నేసిపడసి

యిలఁ బాఁతిగగంబు నిసుమంత గలదు
శంకరదాసయ్యచరణము ల్లోలుచు
లెంకల కెట్లును లేవనరాదు

బసవ! మీ బ్రహ్మయ కెనుగంగఁ జెప్పి
వెనుబండ్లు పుత్రైష్ఠు వేనవే లయిన
నిదె యర్థ మిచ్చెద నిటువంటి" దనుచుఁ
బదడు నేపట్టుదుఁ బసిడియై వెలుంగ
బసవఁ డక్కజమంది ప్రణతింపుచుండ
వెను గిన్నరయ్య యీనృతాంత మెఱిఁగి
పఱతెంచి కలకేత బ్రహ్మయ్యగారి

కెఱుకువ దులుకాడ నిలఁ జాఁగి మ్రొక్కఁ
గలకేత బ్రహ్మయ్య యలకిన్నరయ్య
నలరుచుఁ గౌఁగిట నందంద చేర్చి
యతిదయామృతవార్ధి నభిషిక్తుఁడేసి

నుతనిష్ఠిపంచసన్తతికీలు సూపి
యప్రతర్క్యదిలింగ ప్రాణమథన
సుప్రసన్నానుభవప్రాప్తుఁ డేసి
యిరువుర లింగావసంమునీయించి

సరసోచితక్రియాసంతుష్టిః జేసి
 బసవనః గిన్నరబ్రహ్మయ్యగారి
 మసలక వీడ్కొల్పి యసమానలీలః
 గలకేత బ్రహ్మయ్య నలిః దొంటియట్లు
 విలసితభక్తి నిశ్చలలీల నుండఁ
 గలకేత బ్రహ్మయ్యఘనచరిత్రంబు
 వెలయఁగఁ జదివిన వినిన వ్రాసినను
 నభవుకారుణ్యకటాక్షేక్షణమున
 నభిమతఫలసిద్ధియగు నాక్షణంబు.

—● మోళిగమారయ్య కథ —●

మఱియును మోళిగమారయ్య యనఁగఁ
 గఱకఁదు సద్భక్తగణ విలాసంబు
 ప్రేచ్ఛన్నరుద్రుఁ డవిచ్ఛిన్నకీర్తి
 స్వచ్ఛసదాచారసంపత్ప్రీతి
 విజితకామక్రోధవిమలమానసుఁడు
 నిజగతి లింగై క్యనిస్థాపరుండు
 మంగళచరితుఁడు లింగసదర్థుఁ
 డంగవికారదూరై కవర్తనుఁడు
 సవిశేషజంగమార్చనపరతంత్రుఁ
 డవికలవిధినిషేధవివర్జితుండు
 ప్రవిమలాంగుఁడు నిష్ప్రపంచగుణాధ్యుఁ
 డవిరళతత్త్వానుభవసుఖాంభోధి

శర్వాపహారుడు లింగప్రాణమథన
 మర్తజ్ఞుఁ డన లసన్తహిమఁ బెంపాలి
 యనయంబు నతులఘోరాటవికేఁగి
 ఘనతరంబుగ మోచి కట్టెలు దేచ్చి
 యంగడి విక్రయం బార్చి తెప్పించి
 జంగమారాధన సలుపుచుండు.
 రసరసాయనములు బసవని నగర
 నసలార భోగించి యాదటఁబోక
 జంగమఁగోటి నిచ్చలు నొక్కమాటు
 భంగిగా నారగింపఁగఁ బెట్ట వచ్చి
 “బసవ! మారని యట్టిభక్తులు గలరె”
 వసుధలో నీయింటిరసరసాయనము
 లతనినగరఁ గాంచు నంబకళంబు
 ప్రతివచ్చునే యెన్నిభంగులనైన
 ననిశంబు నతనికాయకలభి యెంత
 యననేల నేడు నాడనక తూమెండు
 సంతతంబుచు గూడు జంగమఁగోటి
 సంతృప్తి నేయు టాశ్చర్యంబు గాదె
 బాపు! మోలిగమార! భక్తివిస్తార
 బాపురే” యనియ్రోలఁ బ్రస్తుతి నేయ
 నసలార విస్మితుం డగుచు నేతెంచి
 బసవఁడు ప్రచ్ఛన్నభావంబు నొంది

మోలిగమారయ్య ముద్దయఁ గాంచి
 లాలితోద్యతముల్లాస మెలర్ప
 'శరణార్థి'యని చక్కఁజాఁగి మ్రొక్కుదును
 దరుణియునటమున్న 'శరణార్థి'యనుచు
 నడుగుల కర్ఘ్యపణ్యాంబులు దేర
 నొడఁబడ కెఱిగెదరో యనుమతిని
 "అమ్మమ్మ! మాలింగ మాకొన్నవాఁడు
 కమ్మన వడ్డింపు రమ్మలె"మ్మనుచు
 సరసర లింగాసరము సెల్లించి
 పరికించి యం దొక్కపడిగంబు క్రింద
 విడియలతో రెండువేలమాడలును
 నడకి యమ్మకు శరణార్థి సేయుచును
 సదమలలింగప్రసాదంబు గొనుచు
 విదితముత్పలకసముదితాత్మఁ డగుచు
 భర నిలువేద నిధానంబుఁ గన్న
 కరణిని హర్షాశ్రుకణములు దొరుగ
 "నిదిగదా భవదుఃఖిగదము నౌషధము,
 యిదిగదా భక్తిమహిష్టతపంట,
 ఇదిగదా నాపుట్టినింటికల్పకము !
 ఇదిగదా ముక్తికి నిక్క దాననుచుఁ
 జొంగి ప్రసాదైకభోగియై తద్ద
 జొంగణంబున నిల్చి యాత్మలోపలను

వీసదనం బంత నింతఁ గన్నంత
 దోసంబులెల్ల విధూతము ల్లావె
 యీనగరద్వార మితీయ నేతెంచు
 నానరుఁ డపుడ కృతార్థుండు గాఁడె
 యీసీమలోఁ జరియించు జంతువులు
 చేసినభాగ్యంబు నెప్పంగఁ దరమె
 యీగృహంతరరేణు విసుమంత నొసల
 బాగొందు నతనికి భక్తి పర్థిలదె ?
 కడిదిపాతకము లిక్కడఁ బ్రసాదంబు
 గుడిచినఁ జెడు సమకూట దేనియుచు
 నొడఁబడ నిచ్చటికడుపునీరె నఁ
 బుడిసెడు ద్రావినఁ బొలియుఁ బాపములు"
 నని తలపోయుచుఁ జనియె నాబువఁ
 డనురాగచిత్తుడై, యంత నిక్కడను
 మథ్యాహ్నమగుటయు మారయ్య లింగ
 తథ్యానసుఖనిరంతరపర్తియగుచు
 వాకిటఁ గట్టెలు వైచి యేతేర
 నాకొంత యెదురేగి యడుగులు గడుగ
 భంగిగా జంగవప్రణిపత్తి దీర్చి
 లింగార్చనంబు సల్పిలఁ జేయుచును
 బడిగంబు క్రిందట బసవఁడు మున్న
 యడకిన మాడల విడియలు గాంచి

“యొక్కడివిడియ లిం? దెవ్వరు వచ్చి
 రిక్కడి?” కని తనయింతి నడ్డుడును
 “దేవ! యొక్కయ్య యేతెం చారగించె
 భావింప నటమీఁది పను లే నెఱుంగ
 నప్పుడ విచ్చేసె” నని విన్నవింపఁ
 “దప్పదు బసవఁడు దాన కానోపుఁ
 గడు నర్థసంపదగల భక్తు లరసి
 బడుగుభక్తులఁ బ్రోవఁ బాడియ కాదె ?
 దాత గాఁడే యిట్లు దాఁబ్రోవ కెవరు
 ప్రోతురు మేలయ్యెఁ బో బ్రదికితిమి
 తనబిడ్డఁడని మమ్ముఁ దలఁచి యిచ్చటికిఁ
 జనుదెంచె నింతియ చాలదే మాకు
 నిమ్మల మాలింగ మిచ్చిన కాయ
 కమ్మ యీపూటకుఁ గలిగున్న” దనుచుఁ
 జక్కన నిద్దఱు జంగమంబులకు
 నొక్కొక్క విడియ నియోగించి మ్రొక్కి
 సదమలస్థితి నున్న జంగమకోటి
 పద పద్మములు గడ్డి భక్తితో వారి
 శ్రీపాదజలములు సిలికింపఁ గట్టె
 మోపు గడానియై యేపారి వెలుఁగ
 వేడుక మదిఁ దులుకాడ వేయేసి
 మాడలయెత్తుగాఁ గూడ ఖండించి

యున్న జంగమకోటి కొక్కొక్కనక్క
 చెన్నుగా నర్పణసేసి మ్రొక్కుడును
 నక్కజం బందుచు నాజంగమములు
 గ్రక్కున బసవనికడఁ బ్రసరించి
 “మిక్కిలి భక్తికి నిక్కంబు నియతి
 కెక్కుడుచేతకు నెల్లయై పరగు
 మోళిగమారయ్యఁ బోలంగ భక్తు
 లేలోకమునఁ గలరే”యని పొగడ
 బసవఁడు బిట్టుల్కిపడి యేఁగుదెంచి
 “యసదృశ కావవే”యని సాఁగిమ్రొక్కు
 “నన్నన్న! యిట్లేల యాసతిచ్చెదవు ?
 నిన్నన్న దేమేని మున్నోండు గలదె?
 బడుగు భక్తులకెల్లఁ బ్రాణంబు నిన్నుఁ
 గడ సన్న భక్తులు గలరె యిబ్బుచిని
 మాబోటిభక్తులమనికీయు నునికి
 నీబయిసీయె కాదె నిఖిలోపకార !
 విని యెటుఁగము దొల్లి విడియ లనంగఁ
 గనుఁగొనఁబడియె నీకారణంబునను
 బాపు! భాగ్యప్రాణి! బాపు! కృపాత్మ!
 బాపురే! ధనవంత! బాపు! కీర్తిశ!
 నల్లవో బసవయ్య నాకిచ్చినట్టు
 లెల్లభక్తాళికి నిత్యయ్య! తొల్లి

మడివాలుమావయ్య మనుచుల మమ్ము
 విడువక నడుపుకో వేయును నేల ?”
 యని పెక్కుభంగుల నాలి సేయంగ
 ఘనతరళో కాంబుకలితాస్యఁడగుచుఁ
 “గనకాద్రియరయునే కాకిగుణంబు
 నినుముగుణ మరయునే పరుసంబు
 గుణనిధి వీవు దుష్టణనిధి నేను
 గణుతింపఁ గలదె సద్గుణము నాయందు
 వెలివాడఁ గలుగునే వేదఘోషంబు
 నిల నావమునఁ గల్గునే రాగిముంత
 తలఁపఁ గుంపటిలోనఁ దామరదుంప
 మొలచునే యిన్నియు ముదలింప నేల
 గతవివేకునిఁ గావఁగాఁ దగు నీవ
 గతి దయాభావ! సంగయదేవ!” యనుచు
 మారయ్య పాదపద్మంబుల కెఁగి
 సారాంచితోక్తుల సంస్తుతింపుచును
 నభయంబు వేడుచు నడుగులమీఁద
 సభయాత్తుడై యున్నఁ జయ్యన నెత్తి
 యసలారఁ గౌఁగిట నందంద చేర్చి
 బసవనిఁ గారుణ్యరసవార్ధిఁ చేల్చి
 యలరంగ మృదుమధురాంచితాలాప
 ములఁ బ్రబోధించుడు నలి దులుకాడ

మారయ్యగారికి మఱియును మ్రొక్కి
యారంగ బసవరాజరిగె, సంతటము
మోళిగమారయ్య ముందటియట్లు
లాలితభక్తిసల్లిలమై నుండె,
నారంగ మోళిగమారయ్యగారి
చారుచరిత్రంబు సదివిన విన్న
నిత్యప్రసాదవినిర్మలాత్మీయ
సత్యసుఖంబులు సల్లీలఁ గలుగు

— కన్నద బ్రహ్మయ్యగారి కథ, —

పరగంగఁ గన్నదబ్రహ్మయ్య నాఁగ
ధర నొప్పు సద్భక్తిపరుఁడు వెండియును
దర్శితసంసారదళనుండు జంగ
మార్పితప్రాణదేహోర్థాభిమాని
యద్భుతచరితుఁ డుద్యోభక్తి యుక్తి
సద్భావనోపేత చరలింగమూర్తి
సారవీరవ్రతాచారుండు జంగ
మారాధకులలోన నగ్రగణ్యుండు
సంచితబాహ్యపూజాపరతంత్రుఁ
డంచితాంతస్సపర్యాయుఁడు
నిరవద్యహృదయ వినిర్మలభక్తి
పరతంత్రుఁ డన లసచ్ఛరితఁ బెంపారి
కత్తియు బలపంబుఁ గావించీరయును

గొత్తైర యిసుము నక్షతలును ముండ్ల
 బంలియు నీలికప్పడమును ద్రిండు
 మంతరకాటుక మఱి చండవేది
 సెలగోల యెంటట్టచెప్పులుఁ బీఁకె
 యెలుకులబూడిదయును వాటుతొలుఁ
 గుక్కులవాకట్టుఁ గొంకినారసము
 గ్రక్కునఁ గంకటిరజ్జువు నమర
 సూచీముఖంబైనఁ జొనుపంగరాని
 యేచినచీకటి నిండ్ల పంచలకుఁ
 జడిముడిపలుకులఁ జేరి యుల్వరసి
 గడియకన్నంబును గడపకన్నంబు
 గోడకన్నంబును గుఱినేలకన్న
 మోడక త్రవ్వి యిల్లొయ్యనఁ జొచ్చి
 పరికించుచో భక్తభననంబులైన
 సరసరదీపంబు సంధించి వారి
 పాదాబ్జములమీఁదఁ బడి మేలుకొలిపి
 పాదోదకంబు వ్రసాదంబుఁ గొనుచు
 “శరణనియెడి సత్యశరణులయిండ్ల
 వరువుడ బ్రహ్మఁ డన్వఱుడ నే” ననుచు
 నెడనెడ నేగుచు నితరు లిండ్లైన
 దడయక పదపదార్థంబులు దేవి
 కొనివచ్చి జంగమకోటికి వరువుఁ

బను లాచరించు చిప్పాట వర్తింప
 జంగమ మొకనాఁడు చాల నేతేర
 భంగిగా నిది పట్టపగలని యనక
 “నేలకన్నంబిడి నిఖలేశునగరఁ
 జాలనర్థముఁ దెత్తుఁ జక్కన” ననుచు
 నరుగుచో బసవఁడు పురవీధిఁ గాంచి
 యరుదొంద భువిని సాష్టాంగఁడై మ్రొక్కఁ
 “బట్టుము గత్తియు బలపంబుఁ గన్న
 పెట్టఁ బోవలయు నా కిట్టున్న భంగి
 నొండెడ ధనములే దొనర బిజ్జలుని
 బంధారమిలు సూప బసవ ! ర” మ్మనినఁ
 బ్రత్యుత్తరం బీనిబాస గావునను
 నత్యనుచిత మన ‘కట్లకా’ కనుచుఁ
 గన్నదబ్రహ్మమ్య గారిఁ దోడ్కొనుచుఁ
 గన్నంపుము జ్జెల్లఁ గరమర్థిఁ గొనుచు
 నునుపరియున బోలె నోడక నగరు
 చనఁజొచ్చి బంధారుసదనంబుఁ జూప
 గడియకన్నం బిడఁగాఁ బడఁజెల్లఁ
 గడసన్న పసిడియై పుడమి వెలుంగఁ
 జొచ్చి పెట్టెలలోనిసొమ్మెల్లఁ గొనుచు
 విచ్చేసె బ్రహ్మయ్య యచ్చెరువంద
 నంగరక్షకులెల్ల నరిగి యల్లున్న

భంగిన యవ్వార్త బతి కెఱిగింప
 'బసవఁడునాబారిఁబాటెఁ బొమ్మనుచుఁ
 గసిమసుంగుచు మహాగ్రమునరే గుచును
 నపుళులు గీటుచు "నక్కటా ! తన్ను
 శివభక్తుఁడని విశ్వసించుటయెల్ల
 వటితిపాలుగఁ జేసె జిటుతవా డవక
 యటలేక మన్నించునంతయుఁ గంటిఁ
 బట్టపగలు గన్న పెట్టిం చె బసవ
 డెట్టాకో ప్రాణంబుఁ బట్టియున్నాఁడు
 అడిగిన వలసినంతర్థ మీ నెట్టు
 లడరఁగ విశ్వాసియయ్యె నిట్టింత
 కెత్తికొన్నాఁ డింక నిటమీఁద నెంత
 కెత్తికోనున్నాఁడో యెటు గరా" దనుచుఁ
 గన్నులమంటలు గ్రమ్మ నేతెంచి
 కన్నంబువాకిటికనకంబుఁ జూచి
 యతినిస్త్రయాక్రాంతమతిఁ జిట్టబిడిచి
 గతకోపుడై ఊతిపతి యిట్టులనియె
 "నెక్కడిపసిఁడిస్త్రో వెక్కడి దొంగ
 యెక్కడికన్న మిదేమి వన్ని తివి?
 బసవనమంత్రి ! యేర్పడఁ జెప్పు"మనిన
 వసుధేశునేకు బసవనమంత్రి యనియె
 "భక్తుండు గన్నద బ్రహ్మయ్యనాఁగ

వ్యక్తలింగం బనియు క్తప్రతాపి
 కన్నదబ్రహ్మయ్యగారిమహత్త్వ
 మెన్నఁగ శక్యమే యీశునకైన
 నాతని శ్రీచరణాంగువైయుగము
 ఖ్యాతిగాఁగల్పవృక్షములకు నూత
 యామహాత్మనియమ్మతావలోకనము
 కాదు ధేనువులసంఘముపుట్టినిల్లు
 చింతింప నాతనిచిత్తంబుచిగురు
 చింతామణులకు నిరంతరాశ్రయము
 ఆరయంగ నతనిహస్తాంగుళస్పర్శ
 విరచింపఁగాఁ బర్షవేదులగనులు
 నతనిశ్రీపాదసంగతి ముక్తిభూమి
 యతనిప్రసాదంబు నమృతంబుతేట
 యతనికోపంబు సంహారకారణము
 నతనికారుణ్యంబు యపవర్గ మింత
 నణిమాదిసిద్ధులు నాతనిబంట్లు
 గణుతింప నింత లింగసదర్థుఁ డయ్యు
 బట్టిననియమంబుఁ బాయక కన్న
 పెట్టినర్థమెకాని ముట్టుడు నేత
 'నిది గుమార్దము భక్తియే' యనవలదు
 ఇదియె తా సన్తాన మెట్లు లంటేని
 యిలఁ జూడమునఁ బొండవులు భ్రష్టులైరి

నలిజూదమునమూర్ఘ నగజేశ్వరఁగూడె
 వేటాడి రాముండు వెలఁది గోల్పడియె
 వేటాడి యెలుకు దా విశ్వేశ్వరఁ గలసె
 బరసతీవశ్యులై నరపతుల్ ద్రుంగఁ
 బరసతీవశ్యుడై హరుఁగూడె నంబి
 చంపి మాండవ్యుండు సరిఁ గొర్తఁబడియె
 జంపి చండుండు ప్రసాదంబుఁ గనియె
 బొంకినబ్రహ్మకు భువిఁ బుట్టుమాలె
 బొంకి చిర్తొండండు బొందితోఁ జనియె
 గొటియముచ్చుని శూద్రకుఁడు నఱకువడెఁ
 గఱకఁరుగణనంది గలసెఁ దెర్వడిచి
 రమణ “రాజ్యాంతే నరక” మన ముక్తి
 విమలతఁ గనిరి చేరమయుఁ జోడండుఁ
 గాన యెట్లును నమార్గం బనరాదు
 తా నీశ్వరాస్థ మస్తలఁపునఁ జేసి
 ధర “నధర్మో ధర్మతాం ప్రజే” త్తనఁగ
 హరునివాక్యముగాన యట్టిద పథము
 నిన్నియు నననేల యిందఱకంటె
 గన్నద బ్రహ్మయ్య గతి యెట్టిదనిన
 నెప్పుడు జంగమం జేతెంచు నింటి
 కప్పుడకాని పోఁ డసహాయలీల
 నిది వగ లిది రాత్రి యెట్లొకోయనుచు

మదిలోన లే దణుమాత్రంబు భయము
 నదియును శివభక్త సదసంబ యేని
 ముదమునఁ బేర్చెప్పి మ్రొక్కుచుపచ్చు
 నిల్లిల్లుఁ దప్పక యితరాలయముల
 నెల్ల యర్థము దెచ్చు నిహపరంబులకు
 దూరమైనట్టి లుబ్ధులయిండ్లు సొచ్చి
 వారలఁ జరితార్థపంతులఁ జేయ
 జనియించినట్టి ప్రాక్తనపురుషుండు
 నననేల కడువిస్తయము గాదె తలఁప
 ముట్టిన త్రవ్విన మెట్టిన తావు
 పట్టినకై దువు ల్వసించిమయంబు
 ప్రాకటంబుగ నిన్ను రక్షింపఁదలఁచి
 కాక బ్రహ్మయకు శ్లాఘ్యమై పదార్థంబు
 లెక్కకుమిక్కిలి లేకున్నఁ దప్ప
 తక్కినబండరు లెక్కలు సూడు”
 మనుచు నబ్బసవఁ డత్యనురాగలీలఁ
 గనుఁగొని బండరుకవిలియ సమవ
 నక్కుజం బందుచు నవనీశుఁ డుండె
 నిక్కడ బ్రహ్మయ్య యింటి కేతేర
 సుదతియుఁ బతికి నుత్సుకత దుల్కాడ
 నెదురేగి యడుగుల కెరఁగి కన్నంపు
 ముట్టులుఁ జేలిసొమ్మును నందుకొనుడుఁ

జట్టన బ్రహ్మయ్య జంగమావలికి
 ముదమంది ధరఁ జాఁగి మ్రొక్కెఁ దత్ తుణమ
 ముదితయుఁ దాను సముదితసద్భక్తి
 మించి వెలుంగంగఁ బంచభక్త్యములు
 నంచితంబైన దివ్యాన్నపానములు
 గావించినట్టి పక్షంబులు జంగ
 మావలి కంత సమర్పణసేసి
 వారిప్రసాదసుధారసవార్ధి
 నారంగఁ దేలుచు నాదట మఱియు
 ధనధాన్యవస్త్రవాహనభూషణములఁ
 దనిపి జంగమలసత్కరుణాభివృద్ధిఁ
 గన్నద బ్రహ్మయ్య మున్నెట్లు లట్టి
 సన్నతభక్తిమహోన్నతి నుండఁ
 గన్నద బ్రహ్మయ్య ఘనచరిత్రంబు
 విన్నను జదివిన విస్తరించినను
 మృడుదయామృతరస మిళితేక్షణమున
 నొడఁగూడువారి కిష్టోపభోగములు

— ము సిఁ డి చౌ డ య్య క థ —

అసదృశలీలఁ బెంపారి వెండిఁ యును
 ముసిఁడిచౌడయ్య నాముక్కంటిగణము
 నిఖిలసజ్జనభక్త ముఖముకురంబు
 సుఖశీలసంబంధ సుపథప్రచారి

యథలార్థకృతసత్ క్రియాసమన్వితుఁడు
 సఫలీకృతామోఘ సత్యప్రతాపి
 తజ్జ్ఞుఁడు సంసారతలగుండుగండఁ
 డజ్ఞానజనదూరుఁ డపగతభయుఁడు
 వీరరసాంభోధి గారణపురుషుఁ
 డారూఢదివ్యాగ్నితావలోకనుఁడు
 నధికశాపానుగ్రహసమర్థుఁ డఖిల
 విధినిషేధక్రియా విరహితాత్మకుఁడు
 అక్షయకీర్తివృష్టాదృష్టలోక
 సాక్షీకప్రత్యయచరలింగమూర్తి
 న్వసమయభూతి శాసనజనాథారుఁ
 డసమానవీరభద్రసమానుఁ డనంగఁ
 బరగుచు నాఁబోతు భక్తుఁడు దపసి
 మరణంబు నొందిన మగిడించు బాస
 నడచుచో నంబుధి నది యడ్డమైన
 నడఁగించి త్రోవన యరిగెడుబాస
 భక్తి సత్క్రియలు దప్పక చేయుబాస
 వ్యక్తిగా భక్తినియుక్తి బెంపారి
 భువి నొప్పి ముసీడి యన్పురవరంబునన
 సవిశేషభక్తిమై జౌడయ్య యుండ
 బసవనిభక్తిసౌభాగ్యమహత్త్య
 మసలార విని దర్శనాసక్తి జేసి

భక్తులుఁ దానును బరమానురాగ
 యుక్తులై చనుదొచుచుండ నొక్కెడను
 జాలదోయిట నెత్తి చల్లిన నిసుము
 రాలనియట్టి యరణ్యాంతరమున
 ముసిడివృక్షంబు లొప్పెసఁగ నెల్లెడలఁ
 బసిడికొండలభౌతిఁ బండి వెలుంగ
 “నసలార ముసి డిపం ధ్లాగింపంగ
 నెసఁగ లింగములకు నిష్టమైనయది”
 యశుచు భక్తానీక మానతిచ్చుడును
 విని సంస్థితానన విలసితుం డగుచుఁ
 జనిచని ముసిడివృక్షంబులమొదలఁ
 దనకరవా లూని దట్టుడై నిలిచి
 ‘యారగింపవె దేవ!’ యని విన్నవింప
 వారివారిక గణవ్రాత మేతెంచి
 నమృతాంశుధరునకు నర్పించి వేడ్క
 నమృతాంశుధరుభక్తు లారగించుచును
 “ముసిడిచౌడయ యనుముందటి పేర
 యెసఁగుఁబో జగముల నెట్లుచు నింక”
 ననుచుఁ ద్రస్తర లాడుచును సంతసమునఁ
 జనుదేరఁ గల్యాణమునకు సంప్రీతి
 యెసక మెక్కఁగ సంగ మేశ్వరునంద
 బసవన్న సౌడయ్య భావంబు గాంచి

చక్కన నెదురేగి జగతీతలమునఁ
 జక్కఁ జాంగిలఁబడి మ్రొక్కి తోడ్డెచ్చి
 యుచితోపచారనియుక్తిఁ గావించి
 యచలాత్తు ముసిడిచొడయ్య నేప్రాద్దు
 సంగమేశ్వరునంద సద్భక్తిక్రియలు
 భంగిగాఁ గొలుచుచు బసవయ్య సలుప
 నసమానలీలఁ గళ్యాణంబునందు
 ముసిడిచొడయమహోల్లసనప్రయుక్తి
 నెడపక సద్భక్తి కెల్లయొయ్యి
 నడచుచు మఱియొక్కనా దుత్సవమున
 నార్యులు దీవించి యనుప వివాహ
 కార్యార్థమై యరుగంగఁ గట్టెదురఁ
 గటకంబు రాజమార్గంబునఁ జెలఁగి
 నటించు భక్తగణంబులనడుమ
 ఘనవిమానస్థుడై గగనమార్గమునఁ
 జను దెంచు తపరాజుశవము వీక్షించి
 “వావిరి తపరాజవల్లభుచేత
 దీవెన లండకపోవంగఁ దగునె?
 పరిణయంబున కిత్తపస్వి యేతేర
 కరిగెడువాడఁ గా నటు నిలుఁడనుచు
 నలుఁగుమోహణమున హస్తంబు దొడిగి
 జలిపించి మొనసూపి నలిరేగి యార్చి

యరుడెంచి డగ్గటి “యయ్యగారలకు
 శరణార్థి శరణార్థి శరణార్థి” యనుడు
 “శివమస్తు శివమస్తు శివమస్తు” స్థటంచుఁ
 దవిలి తోడ్తోడన తపసి నీవింప
 “డిగు డిగు గొరగ! నాకగఁగడి తింక
 నగవు గా దిచట నున్నను సంయిరింప
 నందివాహన! నీకు నరవాహనంబు
 పొందగునే చూచి భువి నరు ల్నుగఁగ”
 ననుచుఁ బాదము వట్టి యల్లార్చి తివియఁ
 గనుఁగొని దరహాసకలితాస్మ్యుడగుచు
 ధరద్గి ముసిడిచొడరసు నందంద
 కర మభిలాషమై గొంగిటఁ జేర్చ
 సత్యస్వరూపుఁడు సౌడరాయండు
 నత్యద్భుతాక్రాంతులై నరు ల్వాగడఁ
 దోడ్తోస తవరాజుఁ దోడ్కొని పెండ్లి
 కేడ్డై దళుకొత్త నేఁగంగ నవలఁ
 చొలమేర వటవృక్షముల సమీపమున
 నలిరేగి గోపాలకులు నటించుచును
 గములేర్చి యుద్దించి కాలన్నవారిఁ
 దమలోనఁ గేలివాదంబు పుట్టటయు
 “గోకులపతియాన గుటియది మీకు
 మాకును బసవనిమట్టియ” యనుడు

శ్వేదోధములయర్థ నడచుచు సజ్జ
 నాగ్రగణ్యుండు సౌడయ్య యాలించి
 పసులవాండ్రనుగూడఁ “బడ రిదియేమి
 బసవనిమఱ్ఱి యన్నలుకయ్యె” ననినఁ
 బైబొంతపెయ్యలపెద్ద యందొకఁడు
 “నిబ్బసవనివార్త యెటు గుడుఁ గొంత
 యట తాతచే వింటి నని తమతాత
 చిటిపొటివాండ్రకుఁ జెప్పె మాకెల్ల
 నలుక రెట్టింప రెండాఁబోతు లిచట
 మలయుచు నేడ్వినంబులు వోరఁబోర
 నెత్తురు వఱదలై నేలయంతయును
 జూత్తిల్ల నొకవోతు సొలసి చచ్చువను
 నచ్చోన పాలినఁ జెచ్చెర మొలచె
 నచ్చుగా నీమఱ్ఱి యట్లుగావునను
 బసవనిమఱ్ఱి యన్నలు కయ్యెనండు
 రసలార మఱియుఁ బోద్యం బట్లుఁగాక
 కఱచిన మాంసంబు గతి నుండుఁ బండ్లు
 విఱచినర క్తంబువిధి నీరుగాలు
 నేనాట మఱిపా రెట్లనై యున్నె
 తానమ్మరే చూడఁ దభ్య” మిట్లనుడు
 వారించి “యిదివ్రాతవా” ర్తని యొడ్డి
 వారెల్ల నుడువ నవారితవృత్తిఁ

బసరింపఁ “గ్రొత్తేమి ప్రాతేమి యింక
 బసవనిమ్మతి సెవిఁ బడ్డపిమ్మటను
 మురియుచు బసవఁడు ముందఱఁ జనక
 పరిణయంబునకేఁగఁ బంత మే నాకుఁ
 బడయక పోయెడుపలుకు లే?” అనుచుఁ
 బెడబొబ్బలిడుచు సంప్రీతినార్చుచును
 “వెడలుము వెడలుము వృషభేంద్ర!” అనుచు
 వడి నెద్దియలఁగున వటుమూఁది నిలువ
 నటుమున్న నందిపాఁ తదరి యద్ధరణి
 పటుపటుఁ బగులంగ వటువిటుపంబు
 చట్టన వ్రేళ్లతోఁ జటుచటు మనఁగఁ
 గట్టెగస ల్లంత మిట్టిపడంగ
 నందఱు నతివిస్తయాక్రాంతులుగను
 నందుండి యూఁకించి యశనికి నుటికి
 నీలిచి నీత్రించి ఘణిల్లుణి ల్లనఁగ
 నలరుచు అంకె లందంద వైచుచును
 వాల ముల్లార్చుచుఁ గాలఁ ద్రవ్యుచును
 నేలఁ గోరాడుచు నీడ కుర్కుచును
 నుడువీధి కెగయుచు నొడలు వెంపుచును
 వడిగొని పఱచుచు నిడుజంగ లిడుచుఁ
 దగిలి గద్దించుచుఁ దలఁకుచు మూతి
 యిగిలించికొని మొగంబెత్తిచూచుచును

జిటుపెండవెట్టుచుఁజిటులు నొడ్చుచును
 గుటుజంగలిడుచు దిక్కులుసూచికొనుచు
 గెలఁకులఁదన్నుచుఁగ్రేళ్లువాటుచును
 బులుగఱ చుమియుచుఁ మలఁగినాకుచును
 బోరన నెగయుచుఁ బొంగుచుఁగొప్పు
 లోరగించుచు మలయుచు వంగికొనుచు
 నూకరల్వెట్టుచు నురవడింపుచును
 మూఁకికు నెగయుచు ముస్సు ముస్సునుచుఁ
 జవుడయ్యఁ జూచుచు సంతసిల్లుచును
 దవులంబు సేయుచుఁ దపసి వెన్నొనుచు
 బాసికంబును నాఁటి పసపుటక్షతలు
 నాసమంచితసుగంధానులేపనము
 లొనరంగ వింతచెన్నొలయంగ గంట
 లును మువ్వలును గజ్జెలునుమోయుచుండ
 నంతంతఁ దనరారి యాలతేఁ డుండ
 సంతోషమున ముస్తిచౌడరాయండు
 బడిసివైచుచుఁ జేరి మెడఁ గొఁగిలించి
 యడుగులు గడిగి పుష్పాంజలు లిచ్చి
 యాయతధూపదీపాదు లొనర్చి
 నేయుఁ బాలును బొట్టనిండ నెడ్డించి
 “నడవుము నడవుము నందెన్న” నీవు
 నడవ కేఁబెండ్లికి నడవ నిక్కంబు”

అనవుడు లోకంబు లచ్చెరువంది
 వినుతింఁ దద్భక్తజను లుత్సహింప
 నందఱ ముందఱ నరుగు నత్తపసి
 ముందఱ నాఁబోతు మురియుచు నడవ
 నరుగఁగ నరుగఁగ నంత ముందఱను
 నురవడి నుప్పొంగి యుడువీధి దాకే
 హిందొర యనునది యిల నిండిపాటః
 దద్దయు నుద్వృత్తి భరః దన్ని నిలిచి
 “యెఱుంగవే వారాసు లెల్ల నొక్కయ్య
 యటచేతిలోనన యఁగుట మఱియు
 భవి పుట్టి యెల్లక భవి ముదలింప
 సవిశేషభక్తప్రసాది దాసయ్య
 కాదె నిక బోకార్చి కాల్నడయంద
 యీదేశమంతయు నెఱుంగంగ దాఁటె
 మఱియు గజ్జేశ్వరుమసాయ్య దన్ను
 మఱిచి శివార్చనానుగ్నఁడై నడుమ
 నుండఁ బై రానోడి రెండుదిక్కులను
 ఖండితంబై నీవకావె పాటితివి?
 వెడవాఁగయేమని వెల్లిసూపెదవు
 అడఁగుము ద్రోవయి” మ్మనుచుఁ జొడయ్య
 యలుఁగుమోహణమున హస్తంబు దొడిగి
 జలిపింప నీరెల్లఁ జల్లనఁబాసి

నీరిపర్వత మన నింగి నుప్పొంగి
 తారాపథంబునఁ దా నిట్టవొడిచె
 నాకాశగంగచే హరుభక్తమహిమ
 నేకాంతమున విన నేగినయట్లు
 అయ్యేలు ముసీడిచొడయ్యకు వెఱచి
 చయ్యన నేగె రసాతలంబునకు
 నన్నట్లు త్రోవనీ రఱిముఱిఁ బఱవ
 మిన్నక నడుమెల్లఁ దిన్నెలై యుండ
 “రండురం డిప్పుడు నీరము నడు మడువ
 రెండుగా వనుమాట రిత్తయ్యె” ననుచు
 ముసీడి చొడయగారు ముందఱి నడవ
 నసమభక్తానీక మానందలీల
 సంతంత నిలుచుచు నార్పుచుఁ గుప్పి
 గంతులువై చుచు గతికి నిల్చుచును
 నెడనెడ నార్పుచుఁ బెడబొబ్బ లిడుచు
 వడిఁ బిల్లమెఱములు వైచుచు లేచి
 పరువులు వెట్టుచు నరుగ ముందఱిను
 నరుదారఁ దపసియు నాబోతు నడవ
 దరహాసితోల్లాసవరవక్త్రు డగుచు
 సరిగెఁ జొడయ్య దా నద్దరి నిలిచి
 “పెల్లున లోకంబు లెల్లను ముంప
 గొల్లన నడచు నీ త్రుళ్లెల్లనడఁగె”

ననుచు నమ్ముసిడిచౌడయ్య సద్భక్త
 జనసహితంబుగా ననురాగలీల
 నరిగి యొప్పారఁ దత్పరిణయక్రియలు
 పరితోషమతి సమాప్తంబు గావించి
 బగుతు లెదుర్కొన మగిడి కల్యాణ
 నగరంబు వీధుల నడతెంచుచుండఁ
 దపసియు నాఁబోతుఁ దనతోడ నడవ
 విపరీత మతి నరు ల్విభ్రాంతిఁ బొంద
 జయజయధ్వను లాకసము నిండి చెలఁగ
 రయమునఁ బఱతెంచి రమణి యొకర్తు
 భావించి చౌడయ్యపాదము ల్నొసలు
 మోవంగ ధరఁజాఁగి మ్రొక్కినఁ జూచి
 యనునయం బొదవ “శశాయుష్య” మనుచుఁ
 జనుదెంచి తమనిజస్థాన దేశమునఁ
 దొల్లింటియట్లు యద్భుతలీల నుండ
 నల్లకనన్యక మృతమైన మర్నాడు
 జనకాదు లేడుచుఁ గొని వచ్చివచ్చి
 కనుఁగొని చౌడయ్యగారికి మ్రొక్కి
 “నిన్న మీపాదముల్ నెన్నుదు రితియ
 సన్నుతిమ్రొక్కిన సతి నేఁడు సచ్చె
 నీదీవనయుఁ దప్పనే” యని వారు
 పాదము ల్విడువక పలవరింపంగఁ

'దొలదొల' డనుచును 'ద్రోవ కడ్డంబు
 నిలిచి వాచర్యక నిలునిలు' డనుచుఁ
 గంపరం బవనిపై దింపించి మహిమ
 వాంఛిరిగొన నోరవోవఁ దట్టుచును
 'నెనయ దీవించువా రేండ్లేల యిత్తు'
 రనుపలు కప్పుడ యాలంబు గాఁగ
 నిశితఖడ్గం బొర్పి నిఖిలంబు నెఱుంగ
 'శిశువ ! లెమ్మని పేరఁ జీరఁగఁ దడవఁ
 గట్టులు వటు కనఁగాఁ దెగి నిద్ర
 బిట్టల్కి తెప్పిటినట్టును బోలె
 నతిసంభ్రమాక్రాంతమతిఁ దేటిచూచి
 యతివ సాడయ్యకు సాష్టాంగ మెరఁగెఁ
 దల్లియుఁ దండ్రియుఁ దమఘృత్రితోన
 యుల్లంబు దళుకొత్త నొగిఁ జాల మ్రొక్కి
 "ముసిడిచౌడాచార్య ! యసమానశౌర్య !
 వసమే నీగరిమంబు వర్ణింపఁ దలఁపఁ
 బ్రాణోపకారికిఁ బ్రత్యుపకార
 మేణాంకధరమూర్తి ! యిలఁ జేయఁ గలదె
 దాసులఁగా మమ్ము దయ నుద్ధరింపు
 మీసంసరణవార్థి యింకఁదోషంగ"
 నంచు విన్నప మాచరించుడు మువ్వర
 నంచితప్రాణలింగాంగులఁ జేసి

గతవత్సరంబులు గాక మూవ్రరకు
 శతవత్సరాయు వాయుతిఁ గరుఁసింపఁ
 “బ్రాణదానమునేయఁ బరులవశంబై
 యేణాంకభరునకు నిల నరుదన్న
 జా నొందఁగ ముసిడిచొడయ్య వ్రాణ
 సంబుసేసెఁ జిత్రము సిత్ర” మనుచు
 మ్రొక్కుచు లోకంబు వెక్కసపడఁగ
 నెక్కుడుకేర్తికి నెల్లఘౌ యంత
 మహానైసదృశక్తిమహిమ దుల్కాడ
 సహజై కలింగి యాచొడయ్య నడన
 నతనిమహాదృశ్యోన్నతఁ జూడఁజాల
 కతిమ హీనులై యన్యదర్శనులు
 “తొడుగుమహాపాతుల జడలతవృక్షఁ
 బడయుఁ దానటె చూ సబంబులఁ గన్నఁ
 జపుడయ్యగారలచందంబు సూత
 మవుఁగాక తప్పేమి” యనుచు దుర్బుధి
 గోనెగర్భం బిడి మానిసి రూపు
 దా నిల్చి బూడిది దళముగాఁ బూసి
 యన్నిగండువల రుద్రాక్షము ల్వాన్ని
 జన్నిదంబులు వెట్టి జడలను బెట్టి
 యడిపాత్తి సించి కచ్చడము సంధించి
 కడపట నొకవాడుగుడికడ వైచి

యింతట నంతట నెటుఁగని యట్లు
 సంతల నిలిచి దూషకులు నెలంగ
 “నక్కటా! గుడికడ నదియొక్కదపసి
 దిక్కుమాలినపీన్లు ద్రెల్లియున్నదియు
 కుడువఁ గట్ట విడువ ముడువ లేదనియొ ?
 బడుగుఁబీనుఁగుగాన భక్తులు రారు
 ఎల్లవారికిఁ బ్రాణ మేమి నిత్యంబు?
 చెల్లఁబో! యెవ్వరుఁ జేర రియ్యొడకు
 నెట్లు సూడఁగవచ్చు నింక ధర్మంపుఁ
 గట్టియయైనను బెట్టుదం” డనుచు
 దవ్వుల్లఁ గొందఱుఁ దపసులఁ బిలిచి
 గ్రమ్మన నొకవిమానమ్ముఁ గల్పించి
 “గుడికడ నెన్నటఁగోలె నున్నదియొ?
 పడికి వల్పెడుఁజేరి పట్టరా”దనుచుఁ
 దార యాకృతకంపుఁదపసిశపంబుఁ
 జేరి విమానంబుఁజేర్చి సంధించి
 జగదభినుతుఁ డగు చొడయ్యగారి
 నగరిపొంతను విమానంబు రాఁబనిచి
 యల్లంత నల్లంత నఃపహసింపుచును
 గల్లరిలోగులగము లేఁగుదేర
 నడతెంచు నవ్విమానంబులో శవముఁ
 బొడఁగని చొడయ్య గడుదూరమంద

కృతకంపుశవముగా మలిలోన నెటింగి
 యతిదరహాసితాస్యం డగుచు నుప్పొంగి
 “యవికలాజాండంబు లలిగినఁ జెలుపఁ
 దవిలి కూర్చినఁ గాన దత్తులై నట్టి
 మదనారి భక్తులమహిమఁ దలంప
 నిది యెంతవెద దానీరూపమునకుఁ
 బడయుదు నొడలును బ్రాణంబు”ననుచు
 మృడభక్తమండలియడుగులు దలఁచి
 వడిగొని డగ్గఱే వాలార్చి చూచి
 విడిసేసి గాయంబు గడుమొనసూపి
 యందుండి లంఘించి యావిమానంబు
 నందున్న కృతకాంగు హస్తంబు వట్టి
 గ్రమ్మనఁ “దపసి లే లే” మ్మని పిలువ
 నమ్మాత్రలోన జీవాంగుడై లేచి
 ముసేడిచొడయకంటె ముందట నిలిచి
 వసుధపైఁ దజ్జనావలి సోద్యమందఁ
 జపుడయ్యగారి శ్రీచరణాబ్జములకుఁ
 దవిలి సాష్టాంగుడై తా మ్రొక్కి నిలిచి
 “హరుడవు నీవ సద్గురుడవు నీవ
 కరుణింపు మీపాదుకాతలి మోవ
 ఖ్యాతిగా భవదీయకారుణ్యగర్భ
 జాతుండ నన్యథా నీతు లేటుంగ”

సంఘః బ్రాహ్మణసేయు నాతని నపుడ
 సంచితగురులింగ సంగతుః జేసి
 యతుల కోపోద్రిక్తుడై కసిమసఁగి
 కృతకులఁ దునుమంగ మఱిదలంచుడును
 బరవాదు లలిభయభ్రాంతాత్తు లగుచు
 నరుదెంచి యంతంత ధరఁ జాగిమ్రొక్కి
 “యసమాన ముసిడిచౌడాచార్యవర్య!
 దెసయును దిక్కును దేవ! యేడ్వడయు
 నీవ మా కన్యథాభావంబు లేదు
 కావవే యజ్ఞానజీవుల శరుల
 సకలాపరాధుల సైరించి మమ్ము
 సుకృతవంతులఁ జేయు సుజనాగ్రగణ్య!”
 యని విన్నవించుచు నభయంబు వేడ
 ఘనకృపామతి నార్తజనశరణ్యుండు
 సజ్జనశ్రేష్టుండు పొడరాయండు
 సజ్జనానీక మత్కర్థిఁ గీర్తింప
 గతపూర్వలాంఛనాకృతులఁ గావించి
 యతులితశివసమయస్థులఁజేసి
 యసదృశలీల నమ్ముసిడిచౌడయ్య
 వసుధ నెప్పటియట్లు పర్తించుచుండె
 ముసిడిచౌడయగారి యసదృశచరిత
 మసలార వినిన నత్యర్థి వ్రాసిననుఁ

జదివిన సద్భక్తిసంపద లొందు
మదనారికరుణఁ బ్రమథలీల దనరు.

— సురియ చౌడయ్య కథ —

వరకీర్తి సురియచౌడరసునా మఱియుఁ
బరికింపఁ గారణపురుషరత్నంబు
లింగధర్మజ్ఞాని లింగాభిమాని
లింగయోగానంద సంగతాత్మకుఁడు
గాఢవీరప్రతాపాధిపతి
గూఢలింగైక్యనిరూఢమానసుఁడు
ఉభయలింగప్రసాదోపభోగి
త్రిభువనపూజ్యుండు శుభకరకీర్తి
శుద్ధాంతరంగప్రబుద్ధుండు గతవి
రుద్ధకర్తేంద్రియబుద్ధింద్రియుండు
సదమల కీర్తి భాస్వత్పుణ్యమూర్తి
సదయాత్ముఁ డపగతసంసారభయుఁడు
శిష్టమహోత్కృష్టశీలపాలనుఁడు
ఇష్టాష్టవిధభక్తి పుష్టిచేతనుఁడు
కాయనియు క్షయికారదూరుండు
మాయాప్రపంచావిధేయ చిత్తనుఁడు
నన విలసిల్లి కళ్యాణంబునందు
ననయంబు వేడు నాడనక ముప్పొద్దు
భంగిగా సద్గురుభావంబు నందు

జంగమకోటి కర్పనలు సేయుచును
 బాయసాహారముల్ పంచభక్ష్యములు
 నాయతభక్తి దివ్యాన్న పానములు
 డెక్కినగూడ వడ్డించి సంప్రీతి
 మ్రొక్కి కరాంబుజంబులు దలమోపి
 “పాయక శ్రుతి”రసాన్నభక్తిహావ్యంప
 వే” యని యేప్రాద్దు మ్రోయుఁ గావునను
 నారంగ నీజంగమావతారమున
 నారగింపవె దేవ !” యని విన్నవించి
 జంగమం బొరగింపంగఁ దానంత
 లింగార్చనక్రియాసంగతి నిలిచి
 పొరి మజ్జనోదకంబులకట మున్న
 పరమువై నానందబాష్పముల్ దొరుగఁ
 బూజించు నవపుష్పరాజికి మున్న
 రాజాంకువై హృత్సరోజంబు విరియ
 ధూపవాసనకు ముక్త ధూర్జటి మ్రోల
 వ్యాపితాంతర్గతవాసన దనర
 వెలుఁగు నీరాజనంబుల కటమున్న
 మలహరునంద యాత్మభోగ్యతి వ్రబల
 వినివేదితపదార్థవితతికి మున్న
 తనప్రాణపద మీశ్వరున కర్పితముగ
 లింగార్చనము దాను బొంగి చేయుచును

నంగచేష్టలకు నంతంతఁ బాయుచును
 సుభగలింగముఁ జూచి చూచిక్రాలుచును
 సభవామృతం బాని యాని వ్రాలుచును
 సురుచిరోక్తుల సోలిసోలి పాడుచును
 స్థిరసుఖాంబుధిఁ దేలి తేలి యాడుచును
 మంగళోన్నతబహింగంబు నంత
 రంగంబుఁ దనప్రాణలింగస్థ మగుచు
 నమరెడు నిత్యలింగాచ్చనవేశ
 సముదితనైవేద్య సమయంబునందు
 మెఱవడిమై సురె వెఱికి ప్రాణమున
 కొఱుగోసినట్టుల యొకదెసఁ జేర్చి
 జంగమలింగావసరము నెల్లించు
 భంగిగాఁ దనప్రాణ లింగంబునకును
 బల్లెరమున నెల్లపదపదార్థములు
 పెల్లుగా వడ్డించి పేరుపేరునను
 నరుదొందఁ గడిగడి కందిచ్చుచుండఁ
 గరమర్థితోఁ గడిగడి కందుకొనుచు
 భక్తవత్సలుఁ డగు పరమేశ్వరుండు
 వ్యక్తిగాఁ జేసేత నారగించుడును
 ముప్రొద్దుఁ బ్రాణలింగప్రసాదంబు
 సుప్రసన్నత జంగమప్రసాదంబు
 గూడ భోగించుచు రూడి వెంపర

వేడుకఁ జౌడయ్యవిహరించుచుండ
 “హరునకు నిత్యంబుఁ గరికాలచోడ
 నరపతి యారోగణము నెఱ్ఱి జలుపఁ
 బలకల నేటిసప్తాసంగులైలు
 నలవడ మున్నూఁటయటువదివుట్లు
 ననయంబుఁ బత్ర శాకాదులలోని
 కననేల ముప్పందు మట మిరియాలు
 నారగింపనె కాని యప్పదార్థముల
 పే రీశ్వరుఁ డెటుంగ నేరఁ” డనంగఁ
 గమియంగఁ బదపదార్థములు వడ్డించి
 యమర సాయుధుడయి యవల నిల్చుండ
 నప్పటి కప్పటి కాస్వాదనములఁ
 జప్పుడు వినఁబడ నెప్పుడు శివుఁడు
 ననురాగలీల నెఱ్ఱొన నారగించె
 ననఁగ విందుము దొల్లి యదియునుగాక
 మాదరచెన్నయ్య మహనీయకీర్తి
 యాదట మదిఁ దులుకాడఁ దొల్నాటి
 యంబకళంబు జిహ్వగ్రంబు వల్లె
 రంబుగాఁ దన కర్పితం బాచరింప
 శివుఁ డారగించెఁ బ్రసీద్ధిగా నండు
 రవిరశస్రీతి మైనట్లు వెండియును
 వీరచోడవ్వ దక్షరామమందు

నారసింహగఁ జవియైన గంపించె
 గుడుకతోడన మఱి గడి యెత్త నోడి
 తడయక పులగంబు దాసిచే బనుపఁ
 “బుత్తెంచె మాయక్క పులగంబు నీకుఁ
 జిత్తజాంతక! యిదే చేకొను” మనినఁ
 బ్రీతిమ్ర జెయిసాచి భీషేశుఁ డతివ
 చేతిపులగముఁ జెచ్చురఁ బుచ్చికొనుచు
 నారోగణముసేసి యందఱుఁ జూడఁ
 గోరఁ గ్రంగన వైచె గుడివెలి ననఁగ
 వినఁబడె వఱియును మును గథలందుఁ
 గనుఁగొనఁబడియె నేఁ డచురాగలీలఁ
 గటకానఁ జౌడయ్యగారిచే గల్లు
 నిటలాత్తుఁ డారగించుట నిప్పు” డనుచు
 నఖిలభక్తావళి యంతఁ గీర్తింప
 సుఖలీల నుండె నాసురియచౌడయ్య
 సురియచౌడయగారిచరితంబు వినినఁ
 గరవర్ధిఁ జదివిన గారవించినను
 సహజజంగమలింగసదయాభివినుత
 నిహితప్రసాదవినిర్మలచరిత
 స్వానుభవాలిశయానందమలరు
 మానిత సద్భక్తిమహిమ వర్ధిల్లు

—ॐ తెలుగు జొమ్మయ్య కథ ॐ—

మలహరసద్భక్తి మహితుండు మఱియుఁ
 దెలుగుజొమ్మయ్య నాఁ ద్రిమలాపహరుఁడు
 సంతత సద్భక్తి సహజసౌభాగ్య
 వంతుఁడు సర్వజీవదయాపరుండు
 పుణ్యపాపాన్తు క్తపూతమానసుఁ డ
 గణ్యపుణ్యోదయకారణాత్మకుఁడు
 ఆనందకలిత మహాప్రసాదావ
 థానసంథాన విద్యావిశారదుఁడు
 నశ్రాంతశుద్ధశివాచారయుతుఁడు
 విశ్రుతాంచితకీర్తి వీరసత్తముఁడు
 లోకహితార్థుఁ డలోకుండు శివప
 దైకనిష్ఠాపూరితాంతరంగుండు
 కలియుగజనితమృగవ్యాధరుద్రుఁ
 డలఘుపరాక్రముఁ డసమానదాని
 శివభక్తి పరతంత్రసిద్ధుండు సకల
 భువనపావనుఁ డన భువి నుల్లసిల్లి
 లింగార్చనక్రియాలీల సల్పుచును
 జంగమారాధనాసక్తిఁ గ్రాలుచును
 ఘనరూఢిఁ గళ్యాణకటకంబునందు
 ననురాగలీల జొమ్మయ్య వర్తింప
 వంత నిక్కడ శివానందుండు నా ని

రంతరలింగతద్ధ్యానాత్మః డగుచుఁ
 బరమపరానందపారవశ్యమునఁ
 బరమకాష్ఠీభూతభావనఁ దగిలి
 శ్రీశైలమున సమంచితనిర్ఘరప్ర
 దేశంబునను సమాధిస్థుఁడై యుండఁ
 బదసఖంబులు భువిఁ బర్వి వెల్లుచును
 విదితమై క్రిందికి వేళ్లు వాఱ
 నలిఁ గరస్థలి సఖములు వెలుంగుచును
 దెలుపారి మీఁదితీగలభాతిఁ బ్రబల
 నురుము క్తకేశంబు లొడలు గప్పంగ
 ధర నీలగిరిమాడ్కి గురుమూర్తి దనర
 నాయయ్య శిష్యుఁ డత్యాయతభక్తిఁ
 బాయక కొల్చుచుఁ బరతంత్రలీల
 వనయంబుఁ గందమాలాహారఁ డగుచు
 ననుషక్తిఁ దానును నచటనఁ యుండ
 వంత వినోదార్థు లగుచు గంధర్వ
 కాంతలుఁ బతులు నక్కడ పోయి పోయి
 “తెల్లదీగలతోడ నల్లదనంబు
 నల్లది యెట్టిదో?” యనుచు “దూరమున
 శిలయొకొ శిలకుఁ దీగలు గల్లుపెట్టు
 లిల వృక్షమో వృక్షమే నాకు తెచ్చి?
 ముదియెల్లు గానోపుఁ గదలఁ జాలకయ

యదె యున్న”దనుచు సంతత వీక్షింప
 సుదతులఁ బురుషులఁ జూపులఁజూచి
 యదయుఁడై శిష్యుఁ డత్యాగ్రహంబొదవఁ
 “గానరా ! పరమయోగానందమూర్తిఁ
 దా నన్యభావనఁ దలఁపంగఁ దగునె ?
 యజ్ఞానులారా! మృగాకృతిగాఁగఁ
 దజ్జ్ఞానిఁ బోల్చినతప్పునఁ బోయి
 పుట్టుఁడు మృగములై భుషి”నంచు నప్పు
 డిట్టలంబుగ శాప మిచ్చుడు వారు
 సంత భయభ్రాంతు లగుచు నాక్షణమ
 యంతంతఁ బ్రణమిల్లి “యెక్కటా ! మీర
 లానతిచ్చినయట్టు లన్నియు నేల
 కానమి మాయందుఁ గలిగె నెంతయును
 నదియును ము న్నపహాస్యభావమున
 మది నొండు దలఁచినమార్గంబు గాదు
 ఐనను జాల నజ్ఞానంబు గలదు
 తా నెట్టు దప్పునేతమకర్తలము?
 ఇన్నియు నననేల? యీశాః మోక్ష
 మెన్నఁడు మా కింక నెయ్యక దెఱుగు?
 ఇప్పుడు దయసేయవే విహపుగుష!
 తప్పులు నైరించి దయతోడి” ననినఁ
 “దప్పు దమోఘంబు దమశాప మనినఁ

శిష్యుడి దొండేమి నెచ్చెరమీరు
 పుట్టుడు మృగములై భువిని గళ్యాణ
 పట్టణాంకితవన ప్రాంతంబునందు
 శూలిభక్తుడు దెల్లుజొవ్వుయ్య యనఁగ
 భూలోకపావనుఁ డాలింగమూర్తి
 చే మీకు మరణంబు సిద్ధించెనేని
 కామించు శాపమోక్షంబగు మఱియు
 నాయయ్యచే జచ్చునవ్వుత్ర జేసి
 పాయనిముక్తిసంపదయు సిద్ధించు”
 ననవుడు నట్లకా కనుచు గంధర్వ
 లనురాగమునఁ గటకాంతికంబునకు
 మృగములై తొల్లింటిమెలఁతలుఁ బతులుఁ
 దగిలి యరణ్యమధ్యమునఁ జనింప
 మదిలోనఁ దెలుఁగుజొవ్వుయ గారిరాక
 కెదురుసూచుచునున్నయెడనొక్కనాఁడు
 నలరుచు నయ్యరణ్యాంతరంబునను
 దెలుఁగుజొవ్వుయ్య వత్తిరిఁ నోయుటకును
 మెల్ల న యేగఁగ మృగము “లితండ
 తెల్లంబు గానోపుఁ దెలుఁగుజొవ్వుయ్య”
 యనుచుఁజొట్టును నిల్చియ అచుచునెందుఁ
 జననీక యరికట్టుకొనె నొక్కమృగము
 “మరణంబుమీచేత మాకైనఁగాని

కరుణాత్మ! శాపమోక్షంబు దా లేదు
 వేడుకమై నిత్యవిధికైన వేడు
 లాడవే మామీంద నఖిలోపకార!
 గంధర్వులం దొక్కగార్యకారణము
 సంధిల్లి మాకిట్టి శాపంబు వచ్చె”
 ననుచుఁ దద్వృత్తాంతమంతయుఁ జెప్పి
 “కనుఁగొన శాపమోక్షిం బగుటకును
 దా నిక్క మిదియు మీచే నేము సావఁ
 గానపు దివ్యవిమానము ల్వచ్చి
 కొనిపోవుఁ గై లాసము నకుఁ దత్క్షణము
 జనులకు నెల్ల దృష్ట్యత్యయముగ
 నరయ శాపంబె మున్నాయయ్య యీగి
 వరము గానిది మాకుఁ బరికించిచూడ
 నవధరింపఁగఁ గల దదిఁ యెట్లులనినఁ
 దవిలి మున్నేము గంధర్వులొకులము
 అమలాత్మ! మాకింక నశవర్గపదవి
 సమకూరు మీచేతఁ జచ్చుటఁ జేసి
 యదిగాన మమ్ము దయావతిఁ జూచి
 బ్రదికింపవే” యని ప్రస్తుతింపంగ
 నక్షయమూర్తి దివ్యజ్ఞఁ యిట్టి
 నీక్షించి తత్కార్య మిట్లాట యెఱిగి
 యరుగుట సాలించి యంతన మగిడి

కరమర్థిఁ గొంతవత్తిరిఁ గోసికొనుచు
 సరసర నసమానశరణాగ్రగణ్యుఁ
 డరుదెంచి కనుగొని యనురాగలీలఁ
 బచ్చనితలచుట్టుఁ బచ్చకుప్పసము
 నచ్చెరువుగ విల్లు నమ్ములు వట్టి
 నందనవన మరణ్యంబుపై విడియు
 చందంబునను సహజక్రియఁ బొల్పు
 బలువేటకాటు, నాపంచాస్యమీటు
 చలమును బలమును గలజాగిలములు
 దనుఁ బరివేష్టించికొని యేఁగుదేర
 ననఘుండు జొమ్మయ్య సన నరణ్యమున
 సమ్మగావలి యుబ్బి జొమ్మయ్య మీఁద
 గ్రమ్మనఁ జనుదేరఁగా వేటకాటు
 సడి గేల డుయ్యుడు సారమేయములు
 నడర నంకమపోలె విడిపించికొనుచుఁ
 బొంగి మనోవేగమునఁ గూడ ముట్టి
 యంగద మృగముల నార్చుచు వ్రేయఁ
 గుక్కలఁ జంకించి కోలల కెగసి
 చక్కన జొమ్మయ్య శరముల కెదిరి
 చచ్చుచు శాపమోక్షంబులు గాంచి
 యచ్చోన గంధర్వులై నిల్చి తెలుఁగు
 జొమ్మయ్యగారిపాదముల కెరఁగి

నమ్మదలీలఁ బ్రశంస నేయుచును
 నతనిచే మరణంబు లగుటను జేసి
 యతులితాగణ్యపుణ్యస్థాప్తిఁ బొంది
 ప్రవిమలకనక దివ్యవిమానములను
 శివలోకమునకుఁ జెచ్చెర నేఁగుచుండఁ
 శ్రూరత నెగిదెడు కుక్కల మొఱిఁగి
 తారేయుశరములఁ దప్పించుకొనుచు
 జొమ్మయ్యచేతన క్రమ్మనఁ జచ్చి
 యమ్మగరూపంబు లఱిఁగి మ్రొక్కుచును
 గంధర్వులై కనకవిమానచయము
 సంధిల్ల నేఁగు టాశ్చర్యంబు గాదె
 “యదె కుక్కలేఁగు నా నంతలోపలను
 నిదె పోయెఁబోయెనా నెగసిపోయెడును
 నెప్పాటనైనఁ దా రేయుభాణములు
 తప్పనే? తాఁకియుఁ దాఁక వయ్యెడిని
 మృగముల కేనాఁట మించి వెలుంగు
 గగనంబునను గనకవిమానపంక్తి
 మేదినిఁ గారణమృగరూపధారు
 లాది వీ రెవ్వరో యాతఁడ యెఱుఁగు
 నితరుఁడే జొమ్మయ్య యిహలోకరుద్రుఁ
 డతులకారణపురుషావతారుండు”
 నని తోడివేటకాం ద్రచ్చెరువంది

విచుతింప నిబ్బంగి వేట లాడుచును
 నిచ్చటిమృగమున నెరిఁ బొలియించి
 యచ్చుగా శివపురి కనుపుచునుండి
 యుర్వీశుఁ డాదిగా నొక్కొకనాఁడు
 సర్వజనంబులుఁ జనుదెంచి చూడ
 హరభక్తవితతియు నరుదెంచి చూడ
 “నరు” దని పొగడ జొమ్మయ్య వీక్షించి
 “పృథుగురుధ్యానమ నిభిందిపాలమునఁ
 బ్రథితసంసారమఁ పంచాస్యుఁ ద్రుంచి
 మును భక్తదర్శనం బను ముద్గరమునఁ
 జనుపురాకృతకర్తమను దుష్టిఁ జంపి
 గుర్వాజ్ఞయనుకత్తి కుంతంబునందుఁ
 బూర్వాశ్రమంబను పులిఁ బడఁబొడిచి
 సుజ్ఞానమను వాఁడి సురియఁ జేపట్టి
 యజ్ఞానమను వరాహంబుఁ జెండాడి
 యాయతి సద్భక్తియను తోమరమున
 మాయాప్రపంచ మన్మనుఁబోతుఁడునిమి
 వినుతశివాచారమను కుతారమున
 జినలోకపథమను చిశ్వాంగిఁ జదిపి
 విమలప్రసాదమ నివ్విల్లు పూరించి
 భ్రమితేంద్రియము లనఁ బడు నిర్ల నేసి
 భాషా ప్రణితమన్నడు బల్లిగోల

నీషణత్రయమను నెలుగు కన్నొడిచి
 హరమహత్త్వంబను నడ్డాయుధమునఁ
 బరవాదులను మృగోత్కరముఁ గీటడఁచి
 వెలసిన యాబలువేటకానికిని
 నిలమృగంబులఁ జంపు టిదియెంతవెద్ద
 యదిగాక పరికింప నరుగుచో నతని
 పదఘట్టనలఁ జచ్చుబహుజంతువులకు
 నగు మోక్షమనిన జొమ్మయ్యచే జచ్చు
 మృగము లేగుట సోద్యమే శివపురికి
 ననుచు నబ్బసవయ్య యర్థిమై బొగడ
 ఘనకీర్తి గళ్యాణకటకంబునందుఁ
 జోద్యతరంబుగా జొమ్మయ్య సీరస
 ముద్యద్ధుణాంకుడై యుండెఁ దెల్లముగఁ
 దెలుగు జొమ్మయ్య నిర్మలచరిత్రంబు
 నలవోకఁ జదివిన నర్థిమై విన్న
 రాజ్యాభిషిక్తుడై రంజిల్లుఁ బ్రీతిఁ
 బూజ్యత లింగసామ్రాజ్యంబుఁ బొందు,
 సారజగమపాదసరసిజయుగ్గ
 థారాళమకరంద ధాతశిరస్సు!
 శారదసీరదహారనీహార
 తారాగురాహార ధాతయశస్సు!
 యంచితకర్ణరసాయనకల్ప

సంచితపరిపాకసత్యవచస్కు!
 మహానీయరుద్రాక్షమాలికాభూతి
 విహితమండనకాంతి విలసదురస్కు!
 సంగాఖ్య! సమసుఖసదమలప్రాణ
 లింగనిరంతర లీనమనస్కు!
 ఇది యసంఖ్యాతమాహేశ్వరదివ్య
 పదపద్మసౌరభభ్రమరాయమాణ
 జంగమలింగప్రసాదోపభోగ
 సంగతసుఖసుధాశరధినిమగ్న
 సుకృతాత్మ పాలుమరికిసోమనాథ
 సుకవిప్రణీతమై శోభిల్లి తనరి
 చరలింగఘనకరస్థలి విశ్వనాథ
 వరకృపాంచితకవిత్యస్ఫూర్తిః జేర్చి
 చను బసవపురాణమను కథయందు
 ననుపమంబుగఁ బంచమాశ్వాస మయ్యె.

బ స వ పు రాణ ము

ష ష్టా శ్వా స ము

— ౧౭ ఏకాంత రామయ్యగారి కథ —

శ్రీమన్మహాభక్త చిరతరవరద
యామృతపూరవిహారసంగాఖ్య !
మఱియు నేకాంత రామయ్య నానొక్క
నెఱవాది భక్తుండు కఱకంఠమూర్తి
శమదమస్ఫురణానుషక్తుండు జైన
సమయకోలాహలఁ డమితప్రతాపి
యతులితశివసమయప్రతిపాలుఁ
డతిశయవీరభద్రావతారుండు
నిస్సృహేంద్రియగుణాన్వితచేతనుఁడు
నస్సృశ్య భవిజనుఁ డపగతభయుఁడు
లింగ సమ్యజ్ జ్ఞాని లింగావధాని
లింగగంభీరుఁ డభంగురకీర్తి
యేకాంతభక్తి సుశ్లోకుఁడు మర్త్య
లోకపాపనుఁడు ద్రిలోకపంధ్యుండు
ధీరమహోదారశూరగంభీర

సారగుణస్తోమధౌరేయుఁ డనఁగ
 నెగడి నిత్యక్రియానియతప్రయుక్తి
 దగిలి శివార్చనాంతమున నత్యర్థిఁ
 బ్రమథలోకమున కుద్యమలీల నరిగి
 విమలాత్మవీరక వీరభద్రాది
 గణ నికాయములకుఁ బ్రణమిల్లి వారి
 గుణకీర్తనలు నేసి కోర్కి దైవాట
 శివభక్తి తత్త్వానుభవ సదేకాంత
 సవిశేషసుఖసుధాశరధి నోలాడి
 యెప్పటియ ట్లిల కెలమి నేతెంచి
 ముప్పుట నిష్కర్మమునఁ జరింపంగ
 బసవనిభక్తి సంపత్సముద్రంబు
 దెసల ధరాస్థలి దివి నిట్టవొడువ
 స్వచ్ఛుండు సందర్శనేచ్చ నేతెంచి
 ప్రచ్ఛన్నయుక్తి నబ్బసవనిఁ జూచి
 “యాకటకమునందు నేకాంతరాముఁ
 డేకాకియై చరియించుచునుండ
 నొక్కజైనుడు నెప్పు టాద్యకవచ్చి
 చక్కన శివనివాసంబుఁ జొచ్చుడును
 లోపల రామయ్య గోపించి చూచి
 “యీపాపమున కింక నేగుటి గలదు
 తోరి! జైనుండ ! తగ దుడురాజధరు న

గారాంతరముఁ జెప్పుఁగాళ్లఁ జొరంగఁ,
 గడవఁ జొచ్చితినిని మృదునకుఁ జాఁగఁ
 బడి మ్రొక్కు చెప్పులు వాఱంగ వైచి
 యటుగాక తక్కిన సంతకోద్దండ
 పలుదండ బాధలపాలైతి పొమ్ము
 ఇంకఁ జెప్పులతోన యిట్లుంటివేని
 శంకింప కిప్పుడ సందుసందులకు
 నఱకుదు” ననవుడుఁ బిలుసన కతఁడు
 “నటిముఱి నింతేల యాగ్రహించెదవు?
 ముక్కుంటిగుళ్లకు దిక్కు గల్గితివి
 నిక్కపుభక్తుండ! నీకేల వెఱతు
 గుడి వసదియ వేల్పులొడయండు జినుఁడు
 నుడువకుకాదేనిఁ బడయుమా మగిడి
 దల దర్శియిప్పుడ మలహరుచేత,
 నిల నీవె భక్తుండ వితఁడె వే”ల్పనిన
 “నితనిఁ జంపుట యిది యెంత దలంపఁ
 బ్రతినఁజూపమి భక్తి పంతంబుగాదు
 శిరమిత్తుఁ బడయుదు జినసమయంబు
 శిరము ద్రుంపుదు బాసఁ జెల్లింతు”ననుచు
 శ్రీకరుభక్తికి జేవ యెక్కంగ
 నేకాంతరామయ్య యిట్లుని పలికె
 “శిర మిచ్చి పడయుట యరిది యంతునిఁ

బరవాది! విసుర మాభక్తులమహిమ
 యొక్కభక్తుండు జంబూర్త్వహాకాళుఁ
 డక్కజంబుగ శిర మభవున కిచ్చి
 యిలయెల్ల నెఱుంగంగ నెలరుతోఁ బడసె
 దల నేట్టతోఁ గీలుకొలిపి ప్రాణంబు
 అట వార్తగలిగి యీకటకంబునందుఁ
 బటుమతి గోవిందభట్టారకుండు
 శివునినిర్దాల్య మిచ్చిన మస్తకంబు
 తవిలిచి కొను టిది దప్పు దప్పునుచుఁ
 గఱకందువకుఁ దలదఱిగి పూజించి
 నెఱయ మాన్నాళ్లకు మఱియొండుశిరము
 వడసె పెండియు నొక్కభక్తుఁ డిట్టిదియుఁ
 గడు నపహాస్యంబుగాఁ బ్రతిష్ఠించి
 మాఁడుదినంబులు ముక్కంటి యచట
 లేఁదొ తాఁ జచ్చినవాఁడొ కా కనుచు
 మొఱటద వంకయ్య యఱిముఱి శిరము
 తఱుగంగ మొలవంగఁ దఱుగంగ మొలవఁ
 దఱిగెడు తలలును దఱుగని భక్తిఁ
 దఱు గమిగాఁజేసి తదవసరమునఁ
 బూన్పెడి శిరమును బూన్పనిశిరముఁ
 బూన్పినపిమ్మటఁ బుచ్చెడు శిరము
 మొలచెడు శిరమును మొలచిన శిరము

మొలవఁగ లోలోన నలిఁ దోఁచుశిరము
 తఱిగెడు శిరమును దఱుగని శిరము
 తఱుగక తనుదాన యెఱుఁగెడుశిరము
 సరసర హరుమీఁద సంధిల్లుశిరముఁ
 జొరి నొయ్యనొయ్యన పొడవగుశిరము
 కన్నులార్చుశిరముఁ గాదనుశిరము
 మిన్నక శివుఁడై మెలఁగెడిశిరము
 నున్నతి మీఁదన యుండెడుశిరము
 సన్న సేయుశిరము జరిగెడుశిరము
 నారుచుశిరము నొనొ ననుశిరముఁ
 గేరెడుశిరమును దారెడుశిరముఁ
 బారుతెంచుశిరంబుఁ బైపడుశిరము
 గారవంబున శివుఁ గలసెడిశిరము
 ననలంబుమీఁదను నలరెడుశిరము
 ననలంబు మ్రొంగుచు నటయుండుశిరము
 బొబ్బిడుశిరమును నుబ్బెడుశిరము
 గుబ్బవఁబడి తద్ద గునిసెడుశిరము
 నాలుక ల్లోయుచునలి గొనుశిరము
 శూలిని వెక్కిరించుచు నుండుశిరము
 నుఱికుర్కిపడుశిర మొఱుగెడుశిరము
 మఱియు సంధిల్లుచు మఱపడుశిరము
 పొగఁడెడుశిరమును నగియెడుశిరముఁ

దెగదెడుశిరమును దీపించుశిరము
 శరణనుశిరమును జయవెట్టుశిరము
 సరసమాడుశిరముఁ జదివెడుశిరము
 మలరెడుశిరమును మార్కొనుశిరము
 దలఁకకీర్వరుతోడఁ దాఁకెడుశిరము
 'బా'పనుశిరమును బాదెడుశిరముఁ
 'జాపంద'యని శివు జంకించుశిరము
 నిప్పాటఁ బసికమై నీశ్వరుఁబూన్పఁ
 గుప్పలుగొని తలల్లుడిఁ బిక్కటిల్లు
 మారారి విస్తయమానసుం డగుచు
 "నోరోరి! వంక! నా కూరుపు వోదు
 ఓడితినన్నను మేదెమువొడువఁ
 బాడియే నీవీరభక్తికి నిలువ
 నావశంజే?" యని దేవదేవుండు
 నావంకతందె శ్రీహస్తంబు వట్టి
 యనురాగమునఁ బొల్పు నత్తలలెల్లఁ
 దనలింగమూర్తిలోనన ధరియించె
 శంకించుచును నరు ల్పంస్తుతి నేయ
 వంకయ్య శివునిమాటంకమై గెలిచె
 నిటువంటి భక్తులనేకులు గలరు
 కుటిలాత్మ! విన నీకుఁ గొలఁది గాదెట్లు
 నెటుఁగవే తొల్లి మీయేడ్గడవారిఁ

బటపిన మాశివభక్తులమహిమ;
 తిరునావలూరను పురిఁ దిరునావ
 కరిశుండనఁగ జైనగురుఁ డొక్కరుండు
 జినసమయాచార్యుఁ డనఁ జనునట్టె
 మును శూలకుట్టెత్తి మూల్గుచు నేలఁ
 బడి పొరలుచుఁ బ్రాణపరితాపమందు
 నెడ వారి తోఁబుట్టు వేతెంచి చూచి
 “యీమంత్రతంత్రలూలామాలములను
 నోమలదేహి! నీ కుడుగదు నొప్పి
 బ్రదుకంగవలతేని భక్త సమృత్తిని
 మదనసంహరు దివ్యమంత్రంబు గఱపు
 వేగంబ నీకు నీరోగమయ్యెడును
 రాగిలి యీస్సితార్థములు వొందెడిని”
 ననవుడు “భక్తుండ నయ్యెదనింక
 ననుమాన మొక్కింతయును వల”దనుచు
 శపథంబు నేయుడుఁ జయ్యన నతివ
 త్రిపురారిభక్తులఁ దివుటఁ దలంచి
 యనుపమదివ్యపంచాక్షరీమంత్ర
 మున భసిత ములంది మొల దిగఁదుడువ
 శూలకు ట్టుడుగుడుఁ జోద్యంబు నొంది
 యాలలనకు నతఁడప్టాంగ మెరఁగి
 “పడఁతి! నీకతమున బ్రదికితి నింక

నడర భక్తుండవే నయ్యెద'ననుచు
 శ్రీపతినాథునాజ్ఞాపనఁ జేసి
 యాపగలూరికి నరిగి యక్కడను
 నిలఁ బంకమందున్న జలరుహమట్లు
 వెలివాడనున్న నిర్మలసుచరిత్రు
 గురుమూర్తిఁ గదిసి యత్తిరునావకరిశుఁ
 డరుదంద సాష్టాంగుడై మ్రొక్కి నిలువ
 ముదమునఁ దద్గురుమూర్తియు నతనిఁ
 బదపడి శివభక్తిపరుఁ జేయఁ దలఁచి
 తనదుకృపావలోకనమాత్రఁ జేసి
 ఘనపురాకృతకర్మ కల్తషం బడఁచి
 భసితసదైశ్వర్యపట్టంబు గట్టి
 నొసలి దుడ్లెఱుగు గసిమసి నేసి
 శివతీర్థకలశాభిషేక మొనర్చి
 సవిశేషలింగ సంస్కారమొనర్చి
 సంచిత శివహస్త సంగతుఁ జేసి
 పంచభూతవికారపథమునఁ బాపి
 యంగలింగనియుక్తి మంగళక్రియల
 సంగత సత్యప్రసాదాంగుఁ జేసి
 విగతవాయుస్రాణవిధు లాచరించి
 నెగడ లింగస్రాణనిష్ఠితుఁజేసి
 సిద్ధమంత్రమునఁ బ్రసిద్ధుఁ గావించి

శుద్ధాత్మఁ జిన్నయబోయ్తఁ గీలించి
 వినుతజీవన్ముక్తికిని హేతువైన
 యనుపమ శివరహస్యార్థము దైలిపి
 తమకరుణాప్రసాదముఁ గృపసేసి
 విమల సద్భక్తి సంవేత్తఁగావింపఁ
 దిరునావకరిశియుఁ దేజిష్ణులీలఁ
 బరమశివాచార పారవశ్యమున
 భవభక్తవితతికి భువిఁ జాఁగిమ్రొక్కి
 శివమహోత్సవములు సేయఁగఁ బనిచి
 వాహనవస్త్రసువర్ణాభరణస
 మూహార్చనక్రియ ల్బుదమునఁ జలిపి
 వలపారఁ దనమనోవాక్కాయకర్త
 ములఁ బ్రాణదేహార్థముల నివేదించి
 భూతిరుద్రాక్షవిభూషణపరమ
 పూతవ్రతస్థుడై భువిఁ బ్రవర్తింప
 “నన్యదర్శనమార్గుఁ డయ్యె వీఁ” డనుచు
 నన్యాయమున జైను లందఱు నతని
 గరికిఁబెట్టుడు భద్రకరి ముట్ట నోడఁ
 గరిచర్మధరుబంటుఁ గరి యేమిసేయు?
 విషమువెట్టుడుఁ గుప్పి విజయుఁడై నిలిచె
 విషసంహరునిబంటు విష మేమిసేయు?
 బహ్వాగ్నిఁద్రోవఁబై బడ నాతె వహ్ని

జిహ్వంతకునిబంటుఁ జిచ్చేమిసేయు?
 జలముల ముంపుడుఁ జాలపు ముంప
 జలమకాళిబంటును జల మేమిసేయు?
 జంపంగ నేక్రియఁ జాలక తమ్ము
 జంపునో యితఁడని శరణుసొచ్చుడును
 గంటకులగు జైనకర్తులఁగాచి
 తొంటిలాంచనములు దుడిపించి యంత
 రుద్రాక్షభసితాదిరూపితఁచ
 ముద్రాధరులఁ జేసి రాద్రముతోడ
 వెనజైనప్రతిమల విటతాటమాడి
 వసదులన్నియు వ్రచ్చి వైపించెఁగాదె
 లలి జైనసమయకోలాహలఁ డనఁగఁ
 గలుగు మా తిరునావకరిశి దేవుండు

— ఇ ద త్తాం డి క థ —

యోరి! చెల్లతిరువాలూరను మఱియు
 మారారిభక్తుండు మహినిరుత్తాండి
 యనఁగ నొక్కయ్య జాత్యగిధుండై యుండి
 మనసిజహరునకు మజ్జనార్థముగ
 గుడిముందటను నొక్క గొలను గావింపఁ
 గడఁగి కుద్దాలంబుఁ గంపయుఁగొనుచు
 ద్రవ్యచు నొకశంకుదరి నొకశంకుఁ
 ద్రవ్యనిత్రాట సంధించి చేపట్టి

మ్రోకువెంటన యెడతాకుచుఁ జుట్టి
ప్రోకగాఁ బోయుచుఁ బ్రొద్దులు పుచ్చు
జినసమయులు “దీనిఁ జెరుపుడఁ” డనుచుఁ
గనుఁగొని పెక్కువిఘ్నములుగావింపఁ
దలచి కెప్పటియట్లుత్రవ్వచునుండ
నిలమ్రోకుఁ ద్రైంచి శంకులు వాఱవైవఁ
గఱకిరుచే నవ్వు కన్నులు వడసి
యఱిముఱి వసదులు పెఱికి వేటాడి
జినసమయులనెల్లఁ జీకులఁ జేసి
కనఁబర్చెఁ గాదె మాగణ మిరుత్తాండి

❖ పిళ్ల వై నా రు క థ ❖

మఱియు శ్రీకాళినా మహినొప్పు పురిని
నెఱిశివ బ్రాహ్మణునికి నుదయించె
నలరి కుమారుని యంశంబునందు
నమివాప్పఁగాఁ బిళ్ళనయనా రనంగ
జనకుఁ డర్కటఁబెట్టికొని యొకనాఁడు
చని సరోవరతీరమున బాలు నునిచి
తా నఘమర్షణస్నానంబు చేయఁ
గా నభోవీధిని గొరియు శివుఁడు
మానితదివ్యవిమాననిరూఢ
యానులై చనిచని “యల్ల బాలుండు
మనకుమారునియట్లు” యనుచు నగ్గిరిజ

కనుఁగవఁ జూచుడుఁ జనుఁగవ నేఁచ
 నవనీతలంబున కరుదెంచి బాలుఁ
 గవుఁగిటఁ జేర్చి కూఁకటి వుడుకుచును
 దేవి దా శాంభవదీక్షితుఁ జేసి
 భావించి శివభక్తిపరునిఁ గాఁగించి
 కడుపారఁ జనుఁబాలు గుడిపి పసిండి
 కుడుకతో వెండియుఁ గొన్ని సే నిచ్చి
 గారి దా నీశ్వరు కడ కేఁగె నంత
 నీరఁ గ్రుంకిన ధరణీసురోత్తముఁడు
 భోరునఁ లేచి విస్ఫారదివ్యాయంగ
 చారుదీధితిఁ గ్రాలు సత్పుత్రుఁ గాంచి
 “యోరి! చ న్నిచ్చినవా రెవ్వ రిచట
 నో రెక్కడివి పైఁడికోరయుఁబాలు
 నెవ్వ రేతెంచిరి యెక్కడి కేఁగి
 రెవ్వల నున్నవా రిట చెప్పు” మనుచు
 జన్నిదంబునను జేసాఁచి ప్రేయుడును
 దిన్నని నగవును సన్నపుటేడ్పు
 కన్నులఁ దొరిగెడు చిన్ని బాష్పములు
 గ్రన్నన నెలవులఁ గాఱుదుగ్ధములు
 చె న్నొలయఁగఁ గోరఁజేతఁ గప్పుచును
 “అన్నన్న! నన్నేటి కడిచెదు వినుము
 దివి నల్లవోయెడు దేవదేవేశు

కవనుండి యయ్యమాకాంత యేతెంచె
 సురుజటాజూటభాస్వరుకడ నుండి
 చిరమణిమకుటభాస్వర యేగుదెంచె
 దగఁజంద్రరేఖావతంసుని నిల్పి
 సుగుణావతంస దత్పుదతి యేతెంచె
 ముక్కంటివానిసముఖమున నుండి
 యిక్కంటితో నొక్కయింతి యేతెంచె
 గరమొప్ప నీలకంధరుకడనుండి
 సరసరఁ గంబుకంధర యేగుదెంచె
 ఘనచందనాంకువక్షుస్థలిఁ బాసి
 స్తనచందనాంకవక్షుస్థలి వచ్చె
 సురగేంద్రహారుని యూరులనుండి
 వరరత్నహార సుందరి యేగుదెంచె
 నామహోక్షగమను నటమేననుండి
 కామిని వరహంసగమన యేతెంచె
 ముల్లోకములతేని ముందట నుండి
 ముల్లోకములకెల్లఁ దల్లి యేతెంచె
 చన్నిచ్చెఁగడుపార మన్నించి మఱియుఁ
 గొన్నివాలు వసిండికోరలోఁ బిడికి
 నిలిపి వచ్చిననీలగళునిపాలికిని
 బొలఁతి యల్ల దె చూడు వోయెడి” ననిన
 నామహీసురుడద్భుతాత్ముడై యయ్య

మామహేశ్వరులకుమహిఁజాఁగి మ్రొక్కి
 కొడుకుఁ దా నటకట నిడుకొని వచ్చి
 మడఁదియుఁ దాను సమ్మద లీల నుండఁ
 భార్వతీ స్తనపయఃపాన ప్రశక్తి
 స్వర్ణతయు వచస్సంసిద్ధి దనరి
 వేవిన గుడికేఁగి వేనవేల్వధుల
 భావించి పార్వతిఁ బ్రస్తుతించుడును
 అంబిక స్వర్ణతాళంబు లొసంగ
 దుంబురునారదాదుల మీఱిపాడఁ
 గరమర్థితోడ శ్రీకాళినాథుండు
 విరచితంబై యొప్పు వెలిగొడుగులును
 నక్షయనిధియు ముత్యాలపందిరియు
 నీక్షితిఁ బ్రతిలేని హేమాసనంబు
 ఖండేంచుధరుఁ డప్పు గరుణింపఁ గనఁక
 దండె యందల మెక్కి తా వైభవమున
 భాతిగా ధారలు నిరమతథూమ
 కేతువు నాఁగఁ బ్రఖ్యాతమై మ్రోయ
 నురుతరలీలఁ గులోత్తుంగచోడ
 ధరణీశు శివభక్తిపరునిఁ గావించి
 యలరుచు సుగతసహస్రద్వయంబు
 గొలువఁగఁ జనుబౌద్ధగురుఁ బాఠి ద్రోలి
 లీలమై మఱి రెండువేల బౌద్ధులను

బాలించి శివభక్తిపరులఁ గావించి
 తిరుమరక్కడయను పురిని బ్రహ్మేశు
 చిరకవాటములు సుస్థితిఁ దెఱపించి
 తిరు నావలూరు నాఁబరగునప్పరికి
 నరుదెంచి జైనులనందు జయించి
 యిల సర్వదష్టాడై యీల్లినయట్టి
 వెలమనిస్రాణముల్ వేగంబె పడసి
 మధురేశుడేవి సమృతమునఁ జేసి
 మధురకేతెంచుడు మనుజేశుకడకు
 జైనులు బొద్దులు సనుదెంచి యపుడు
 “జ్ఞానసంబంధినాఁగా నొక్కశిశువు
 నాతతవేదబాహ్యసమయధూమ
 కేతుండు నాఁ గ్రొవ్వి యేతెంచినాఁడు
 పురి వెడలింపుము నరనాథ! యనిన
 “గురుడతే యచ్చోడనరపతి కతఁడు
 డొరక వెడలించు టుచితంబుగాదు
 వారి నోడింపుఁ డేవాదుననెన”
 ననుడు జైనులు వదునెనిమిదివేలు
 చని యెట్లుఁ దర్కింపఁజాలక నిలిచి
 యర్థరాత్రంబప్పు డతఁడున్నయింట
 స్పర్థమై జిచ్చిడ జ్వలనుండు వెఱచి
 యెదుర నిల్వఁగఁబడ్డ “నేమేమిరోరి!

సదనంబు గాల్పనా చనుదెంచి తీపు
 విహ్వలుఁ గావించి వీరభద్రుండు
 జిహ్వలు నీరెండు నేతులుఁ దొల్లి
 కోసివైవఁగ నున్నకొఱత నీముక్కు
 గోసివైపించి యే గొన మఱిఁగెదవు
 జైనుల గీనుల శక్తిసూచెదము
 దీనఁ దప్పేమి యీభూనాథుమేనఁ
 బ్రాపించి యుష్ణజ్వరస్వరూపమునఁ
 దాపమొందింపుము దహన ! కాచితిమి”
 యనవుడు నతనిదేహంబునఁ బొంది
 ఘనతరజ్వరరూపమునఁగొని కాల్ప
 మంగయక్కరసి యమ్మండలేశ్వరుని
 యంగన తనపతియనుమతంబునను
 తా నపు రప్పించి జ్ఞానసంబంధి
 కానాత్మ సాష్టాంగయై విన్నవింప
 “వారెవ్వరే గలరారాజు నొడలి
 యీరుజఁబాపంగ నితయు వలదు
 వలపల మాపాలు వామభాగంబు
 బలహీను లార ! మీపాలు మంత్రింపు”
 డంచును భూతి మంత్రించి చల్లుడును
 సంచితంబుగ మేనిసగమును బాసి
 వామభాగమునన జ్వర మిన్కడింప

నామును ల్లంత్రంప నగ్గలంబైన
 “నారోగ ముడుపవే శ్రీరుద్రమూర్తి!
 యీరుజ మాన్పవే కారుణ్యపాత్ర!
 నాతెవులార్పవే నల్లనైనార!
 యీతాప మడఁపవే యీడ్యచరిత్ర!
 నాగదఁ బాపవే యోగీంద్రవంద్య!
 యీగహనజ్వర మిగిరింపు తండ్రి”!
 యని వెక్కువిధుల మహారవం బులియ
 జనపతివ్రాధింప జ్ఞానసంబంధి
 క్రమన భసితంబుఁ గలయఁగఁ జల్లి
 ముమ్మాటు దిగఁదుడ్చి ముట్టినంతటను
 బొటటిపాండేశుఁడువొలుపారమున్ను
 పొటడువోయినవీఁపుపొటడుమానుటయు
 భావింపఁ బొంకయ్యెఁ జావకపోవు
 నా వీఁపు పొటడని యాడుమాటయును
 గూనిపాండ్యండును హీనత్వ ముడిగి
 తా నొప్పె నంత సుందరపాండ్యుఁ డనఁగ
 రెట్టించి దాపటఁ దొట్టినజ్వరము
 చట్టన నుడుగుడు సతియును దాను
 భువి సమస్తాంగము ల్పొందంగ మ్రొక్కి
 యవసరోచితసత్త్రియాదు లొనర్ప
 “నింక నేమిటి కట యేటికొం” డనిన

శంకరమూర్తికి జైను లిట్లనిరి
 “జినమంత్ర లేఖయు శివమంత్ర లేఖ
 యును నగ్నిలో వైవ నొగిఁ గాలకున్న
 వారిదె గెలు”పని వా ర్నుడువుడును
 ధారుణీశ్వరుఁ జూచి “దానఁ దప్పేమి
 పసిడితో నొకగుక్కపల్లు దూచుడును
 బసిడియు నెముకయుఁ బ్రతివోల్పఁదగునె
 పాలకావడి తూన్కి తాలఁ దూన్చుడును
 బాలును తాలును బ్రతియెతలంప
 మలయజంబులు వట్టిమ్రాకులుఁ దూన్ప
 మలయజంబులు వట్టిమ్రాకులు సరియె
 శివమంత్ర లేఖయు జినమంత్ర లేఖ
 తవిలి కూర్చిన నేమి దత్తుల్య మగునె”
 యంచును “శివ”యను నక్షరద్వయము
 పంచవర్షాధ్యుండు పత్రిక వ్రాయ
 మండలాధీశుండు రెండు లేఖలును
 మండెడు పెనుపగు మంటలో వైవఁ
 గరమెత్తు నంతన సురసురఁ గమరి
 పరవాదిజినమంత్రపత్రంబు గాలె
 హరమంత్రపత్ర మయ్యర్కునిఁ గన్న
 సరసిజదళమట్ల కర మొప్పియున్న
 జినముచు ల్లల సచ్చియును దోఁక సావ

కనిరి “ముమ్మాటికి నరయఁగవలయు
 శివమంత్రలేఖయు జినమంత్రలేఖ
 తవిలి కావేరిమధ్యంబున వైవ
 నేటఁ బోయినపత్ర మోటపత్రంబు
 నేటికి నెదురెక్కుడిది నిజం” బనినఁ
 “బిడికిటఁ గోమటిఁ బొడువంగమఱియు
 బొడువుమాయనుక్రియఁబోవంగరాదు
 డొరక పోనీకు మోడినవారి
 ధారుణీజనులెల్లఁ దల లెత్తిచూడ
 నెఱ్ఱఁగాఁ గాల్పించి యిచ్చట నినుప
 కొఱ్ఱులఁ దివియింపు కువలయేశ్వరుఁడ!”
 యనవుడు నవ్వుఁగాకయని జినమునులు
 జనపతియును దారుఁ జనుదెంచి యంత
 నాకులు కావేరియందు వైచుడును
 జేకొన నెదురెక్కె శివ మంత్రలేఖ
 వారిమంత్రం బాకు వఱదనే కలసె
 బూరించునే చమత్కారమంత్రములు
 అంత నాపిళ్లనైనారు భూనాథు
 సంతోష మలరార సద్భక్తుఁ జేసి
 పదునెనిమిదివేలు మొదలిజ్ఞులను
 బొదిగొని పిలిపించి పొరిఁబొరిఁ బట్టి
 యచ్చెరువందఁ గులచ్చిరియారు

చెచ్చెర నటమున్న చేయించినట్టి
కాలియున్న యినుపశూలంబులందు
నోలిఁ దివ్యించుచు వ్రాలి యిద్ధరణిఁ
బరఁగఁగ దిరువూరఁ బటపుట వినవె
యురుభక్తియుక్తిమై నోరి జైనుండ !

— ని డు మా ర ని క థ —

పుడమినట్టులు సెప్పఁబడియె వెండియును
నిడుమారఁడనునొక్కనిభిలేశ్వరుండు
దనయేలుభూమి దాఁ దక్కఁ దక్కెల్ల
జినమార్గవర్తు లొటను విశేషించి
మందునకైన భస్మత్రిపుండ్రాంగి
యెందును లేకున్న నెట్లాకో యనుచు
మది విచారించుచు మనుజేశుఁ డుండఁ
దదవసరంబున మదనారిభక్తి
మానసుండగు శివజ్ఞానసంబంధి
దా నప్పు డా పాండ్యభూనాథుధరణి
కేతెంచి వీరమహేశ్వరోద్భుక్తి
భాతిగాఁ బ్రభవించి పరవాదులైన
జినమార్గవర్తుల నినుఁకొట్టులను
గనలఁగఁ దివియించె ననుచు నీవార్త
విని యట నిడుమారవిశ్వంభరేశుఁ
డనఘుండు దనదేశమున నెన్నఁబడ్డ

జినపదాచార్యుల జినమంత్రయుతుల

నననేల వీరు వా రనక రాబనిచి

“క్షీతి నవాంతరశాస్త్రమతములు వన్ని
శ్రుతిబాహ్యులై చను మతిహీనులార !

పశుకర్తు నొకనరుఁ బరమేశుఁ డనుచుఁ

బశుపతి నెఱుంగని పశుజీవులార !

పాసపరి శూన్య దుర్బోధలఁ దగిలి

భసితంబలందని పాతకులార !

యద్వైతకర్తమాయాకుయుక్తులను

సద్విధిఁ జెందని చండాలురార !

యజ్ఞానబోధల కాలయం బగుచు

విజ్ఞానరతి లేని విద్వేషులార !

యెట్టొకో నాప్రజ నింతగాలంబు

బట్టి దుర్బోధలపాలు నేసితిరి

యటుచూడుఁడా యిప్పు డభవుసద్భక్తుఁ

డటె పిళ్లనాయినా రాసాండ్యభూమి

సర్వప్రమాణదృష్ట ప్రత్యయముల

శర్వుఁడ కర్తగాఁ జనఁ బ్రతిష్ఠించి

జినబౌద్ధరమయంబు లను పేళ్లు దుడిచి

మునులఁ దివ్యించె నాయినపకొట్టులను

గాన కొల్వొండు మాశ్రీనీలగళుని

గానినాఁ డిందఱఁ గ్రాగినకొర్ల

భువిఁ దలక్రిందుగాఁ దివియింతు” ననుచు
 శివభక్తవర్తుఁ డాశిష్టేశ్వరుండు
 నిశితఖడ్గాయుధాన్వితహస్తః డగుచుఁ
 బశువరింపుచుఁ గొర్లపాలు నేయుచును
 సంతలో శివభక్తులగు జినమునుల
 సంతోషచిత్తుడై చనఁ గాచెఁ గాదె
 నిడుమార భూనాథు మృదుభక్తిమహిమ
 సడిసన్న లేటుఁగవే జైనకష్టుండ !

— స మి నం ది క థ —

మఱియును నమివంది మాభక్తుఁ డొక్కఁడు
 వఱులుఁ చెల్లి త్తిరువాలుారిలోనఁ
 దిరిగి యార్జించి నే దెచ్చి భర్తనకుఁ
 బరువడి వేయుదీపములు ముట్టించు
 ప్రతతత్పరతఁ బ్రీతి వర్తింపుచుండఁ
 గుతగులై జైనులు గూడి యయ్యార
 భక్తుఁ డొక్కఁ డితనిఁ బాఱఁగఁదోలు
 యుక్తు లెట్లని పెక్కు లూహించి చూచి
 యల్ల పాడ్డుడిలో సహస్రదీపంబు
 లెల్లెడ ముట్టించునిది నిజప్రతము
 నీయూర నితనికి నెవ్వరు నెయ్యి
 వోయకుండినఁ దాన పొయెడిఁగాక
 యంచు నాలోచించి యతనికి ఘృతము.

సింఛకయును బోయ నీకున్న వచ్చి
 “ప్రాణేశ! నేయి యెప్పటనులేదు
 ప్రాణము ల్విడుతు దీపంబు లాటినను”
 అంచుఁ బరిచ్చేది యగుడు నద్దేవుఁ
 డంచితప్రీతిఁ బ్రత్యక్షమై నిల్చి
 “వరదసోమయ యర్ఘ్యపణ్యంబులందుఁ
 బరువడిఁ దొల్లి దీపము లెత్తినట్లు
 సజ్జనలీల మజ్జనభావిలోని
 యజ్జలంబులు వోయ నలరు దీపములు
 కానక యన్యాయకారులై యున్న
 జైనుల పసులును జచ్చెడు నేడ”
 యని దేవదేవేశుఁ డానతిచ్చుడును
 విని మహానందసంజనితాస్యుఁ డగుచుఁ
 గొలనిజలంబులఁ గోటిదీపంబు
 లలరఁగ ముట్టించి యాడుచున్నెడను
 నటనంగ నొక్కవెయ్యయును లేకుండ
 నటిముఱిఁ బసులెల్ల హతమైనఁజూచి
 “యిదియేమి సోద్యమో యింతలోఁ బసులు
 మెదలవు గదలవు మృతిఁబొందె నల్ల
 పాటిదేవరచేతఁ బడసి దీపములు
 శోటానకోటి యాకొలని నీరోప్సి
 ముట్టించినాడటె యిట్టిచోద్యంబుఁ

బుట్టనె శివభక్తు లెట్టివారుండ్రో ?
 యిట నెయ్యి వోయంగనీక యుండినను
 గటకటా కాపించె గాక యత్తపనీ
 కాదేని బిట్టపిడ్డరఁ బసు ల్పచ్చు
 నా దీనఁ దప్పేమి పోదండుగాక”
 యనుచు నేతెంచి సాష్టాంగులై మ్రొక్కి
 వినుతింపుచుండ నాఘనకృపామూర్తి
 పసులప్రాణం బిచ్చి పరగ జైనులకు
 నొసఁగఁడే శివదీక్ష యోరి జైనుండ!

— సాంఖ్యతొండని కథ —

వెండియు విను సాంఖ్యతొండండు సోడ
 మండలంబున కాంతమంగయన్నురిని
 బౌద్ధునికడుపునఁ బ్రభవించి ఖటి ప్ర
 బుద్ధుడై బౌద్ధవిరుద్ధసంగతిని
 దొలుమేని తనపుణ్యఫలమునఁ జేసి
 వలగొని శివభక్తివాసన నిగుడ
 “భక్తుండనైనను బ్రదుకంగ నీరు
 భక్తుండఁ గాకున్న బ్రదుకు దానేల
 యామటఁ బదిట లింగార్చకుం డనెడు
 నామంబు వినఁగరా దేమి కర్తవ్యం ?
 యిట్టి భవద్భక్తిహీనుకడ్పునను
 బుట్టింపఁ దగునయ్య భూతేశ్వరుండ !

యేలయా నన్నింతయీశ్వర! కరుణ
 మాలి పుట్టించితి మలఘారియింట
 నిండాసుసద్భక్తి నిను భజియింప
 నొం డుపాయమ్ము లే దొగి నట్లుఁగాక
 సిద్ధంబు వేదవిరుద్ధంబు జైన
 బౌద్ధచార్యాకదుష్పథసమయములు
 మూఁడు నిర్మూలముగఁ జేయు దనుక
 మూఁడు తొలనువై తుముప్పొద్దునిన్ను
 నిది నిజవ్రత"మంచు నిలఁ బ్రవర్తింప
 నది వెల్లివిరిసియేన్నాళ్లు వాఱంగ
 గుడి కేఁగరామిని గుదగుదమనుచుఁ
 గుడువక యేన్నాళ్లు గడచినపిదప
 నేఱు డొంకిన గుడి కేఁగియు "లెక్క
 నేఱ నేమిటికి తాలెన్నివైచినను
 మిసిమింతుండవు గావు మృడ! దేవ! యేను
 విసివితి నివియేల వేయును నింక
 నీయొక్కటియె చాలుఁ బో" యని పెద్ద
 తా యెత్తికొనిపోయి "ఁగో"యని వైవ
 శివలింగ మంతలోఁ జేతులు సాఁచి
 యవుదలఁ బడకుండ నాఁగి నవ్వుచును
 "మెచ్చితి వరము నీ కిచ్చితి నడఁగు
 మిచ్చ యెయ్యది"యన నిలఁజాఁగి మ్రొక్కి

“హరియును బ్రహ్మయు నాది సంత్యంబు
 పరికించి కానని యురులింగమూర్తి
 వేనవేల్విధముల వేదంబు లరసి
 కానక వెదకెడు ఘనలింగమూర్తి
 సకలసిద్ధాంతశాస్త్రపురాణయుక్తి
 నిక మిట్టి దనరాని నిజలింగమూర్తి
 సనకసనందనమునిముఖ్యవితతి
 మనములు గడచిన మహాలింగమూర్తి
 శేషవాసుకి బహుజిహ్వోక్త వినుతి
 భాషలు గడచిన పటులింగమూర్తి
 కంటి మీశ్రీపాదకమలంబు లేను
 మంటిఁ జాలదె నాకు మఱియొం డదేల?
 మల్లెమొగ్గల వైవ మదనుని వేడి
 వెల్లఁగాఁజేసితి దెల్లంబుగాదె
 తాలవైచినఁ గరుణాలోకనమునఁ
 బాలించితివి భక్తిపరునిగా నన్ను
 నన్యాయమున నీకు నహితంబు నేయ
 ధన్యత్వ మీగి సోద్యముగాదె జియ్య!
 స్తుతియును నిందయు హితము నహితము
 మతిఁ దలంచినను సమానము ల్లావె
 భక్తవత్సల! భక్తపరతంత్ర! భర్త!
 ముక్తివల్లభ! దయామూర్తివి గాన

నిందించి సంబన్న నీగుణకీర్తిఁ
జేంది మల్లుణుడును జేరరె నిన్నుఁ
గావున నక గటాక్షప్రేక్షణమున
భావించి యీతాయీ పూవుతాయీగను
నలవడ నీయు త్తమాంగంబుదెసచు
నెలమి నుండఁగఁ జేయు మెల్లగుల్లందు”
ననుచు నవ్వేద బాహ్యంపు మార్గములు
దునిమివైవఁడె సాంఖ్యతొండండుజైన !

— ౧౧ గోపూరి బ్రహ్మయ్య కథ ౧ —

మఱియుఁ గోపూరిబ్రహ్మయ నాఁగ నొక్క
గఱకంఠభక్తుఁ డఖండితకీర్తి
జినమునులకుఁ దనకును దర్కమైన
జినసమఁముడు వాదమున సిగ్గుపడియు
వటమహీజాత మచ్చటనున్నఁ జూచి
“యటుగాక దృష్ట మివ్వటముఁగాల్పెదవా
పడసెదో చెప్పుమా భక్తుడ” యనిన
“మడియింపఁగూడదే బడసెద” నన్న
మంత్రతంత్రములచే మఱిగాల్పినఁ గు
మంత్రకుతంత్రకుమాయాపహారి
వసుధ నీతైయున్న వటముపై నపుడు
భసితంబు సల్లి యెప్పటియట్లు నిలిపి

వఱలంగఁ గోవూరివసదులన్నియును
జెఱపఁడే బ్రహ్మయ్య సిగ్గేది జైన !

— తేడరదాసయ్య కథ —

మఱియును విను పొట్లచెఱు వనుపురిని
వఱలంగ నేణ్ణూరు వసదులు గట్టి
వెలయ ము న్నిరువదివే ల్జినమునులు
గొలువఁగ జినకులగురుఁ డొక్కరుండు
నాబల్లహునకు ముఖ్యాచార్యుఁడగుచుఁ
దాబుద్ధిసెప్పుచుఁ దగఁబ్రబోధింప
క్షీతిపలయైన యాసింగబల్లహుని
యతివ సుగ్గలదేవి యకలంకచిత్త
తానును దేడరదాసయ్య వరద
యానూనసద్భక్తిమానస గాన
తమగురుస్వాములొ దాసిదేవునకు
రమణి యాస్థితి విన్నపము సేసి హితులఁ
బుచ్చుడు నప్పు డప్పొట్లచెర్వునకు
నచ్చెరు వందంగ వచ్చునయ్యెడను
జినమును ల్వెక్కు గుచ్చితములు సేయఁ
గని నూఁకుచును తెక్కుగొనకేగుదేర
నగ్గురు శ్రీచరణాంబుజంబులకు
సుగ్గలదేవి యుత్సుకలీల మ్రొక్కి
భామ గురుప్రసాదామృతాంభోధి

లో ముదంబారం దేలుచు మునుంగుచును
 వేటొకరావున విడియింప నతడు
 మీటివచ్చుట నటమీఁద నెట్లగునో
 యనివచ్చి జనమును ల్వినిపింప రాజు
 జినసమయుఁడుగాన వనిత కిట్లనియె
 “సతి కొక్కగతియుచు బతి కొక్కగతియు
 నతివ! యేలోకంబునందైనఁ గలదె
 యొక్కడిగురువులు నేనాఁటిబుధులు
 చక్కన నంపుము జైనులు విన్న
 విపరీతమగు నింక వేయును జేల
 చపలాక్షి ! యనుపు మీసాముల” ననిన
 నధికకోపాద్రి క్తయై “వీరిరాక
 యధమజైనులపెంపు లడఁపనెకాదె
 పురుషునకు సతికిఁ దెరు వొక్కఁడైన
 గురుశిష్యులకు పేతె తెరువులు గలవె
 స్త్రీవివాహమునాఁడు నేసినబాస
 నీవ విచారింతుకో వేయునేల ?
 గడియించికో భార్యగలదేని యోర్తు
 విడువుము నన్ను నే మృదుఁగాని యొల్లఁ
 గాదేని యొడింపు వేదశాస్త్రాది
 వాదతర్కప్రతివాదంబులందు”
 నంచు నుగ్గలదేవి మించిపల్కుదును

గుచ్చితులగు జై నకూళలఁదఱును
 చిలిపించి బల్లహుకొలువున వారి
 వలపట నవరత్న కలితమై తనరు
 సింహాసనాసీనుఁ జేసి యాజైన
 సంహారుఁ డైనట్టి సద్గురుదేవు
 దాసయ్యపాదము ల్దాసి యొత్తుచును
 నాసుగ్గలవయుండె నాజినమునులు
 మంత్రతంత్రానేకమాయాదులను గు
 యంత్రమహేంద్రజాలాదివిద్యలను
 అద్వైతశూన్యమాయావాదకర్త
 విద్వేషమున జైనవితతి దర్శింప
 వేదవేదాంతాదివాద సిద్ధాంత
 వాదతర్కముల సంపాదించి మించి
 న్యాయవై శేషి కాద్యఖిలవాద్యుష్ట
 ధీయుతోక్తులఁ బెక్కుదెఱుగులు సూచి
 'నద్వితీయుండు రామనాథుండే కర్త
 సద్విధిసర్వము సర్వేశ్వరుండు
 శ్రుతి "యేకవేద రుద్రో" యనుతత్త్వ
 గతి "లింగమధ్యే జగత్సర్వ" మనియు
 రతి "లింగబాహ్యత్వరం నాస్తి"యనియు
 సతత మిట్టులు శ్రుతి చాటెడిఁగాన
 యీక్షింప నింతయు నీశ్వరమయము

దక్షత గల్గెనా తర్కింపుఁ” డనిన
 “నింకఁ దర్కింపంగ నేది? యంతయును
 శంకరుఁ డనియెదు సచరాచరంబు
 వలదుపో గుడి కేఁగి కొలిచెద మనఁగఁ
 గలఁ డంతటను గఱకంఠుఁడు మఱియు
 నంగజహరుఁడు సరాచరంబులకు
 నంగమో జీవమో యాత్మయో చెపుమ”
 యనిన “శ్రమణులార! యాదిప్రశ్నకును
 వినుఁడు త్తరంబ”ని వెండి యిట్లనియె
 “నీరాష్ట్రములకెల్ల నీరాజుదక్క
 ధారుణి మఱి చెప్ప లే రను లెల్ల
 నోలి సమస్తపీలికాదులును
 మాలలు బోయలు మహిపతియనుటె
 సర్వేశు సుగుణవిచారితవృత్తి
 సర్వంబునందును సంకీర్ణపదమె
 యదిగాక వినుఁ డీశ్వరాధ్వైత మనుట
 యిదియు సర్వాధ్వైతమే యట్లుఁగాక
 గుడికేఁగి మీకింకఁ గొలువనే లనిన
 వెడఁగుప్రశ్నకు మీరు వినుఁ డుత్తరంబు
 సర్వగతంబైన చంద్రాతపమున
 సర్వశిలలు నుండఁ జంద్రకాంతంబు
 ప్రవియించు నారెంటిసామరస్యమున

స్రవియించునే యున్నశైలములెల్ల
 శిలలపై వెన్నెల గలుగదే కలిగి
 ఫలమేమియది వ్రాణపదముగా దట్లు
 చంద్రికకొఱక తచ్చంద్రకాంతంబు
 చంద్రాశ్శముకొఱక చంద్రిక యరయ
 సర్వగతుండగు శర్వులోపలను
 సర్వంబు నుండంగ శరణునిమనసు
 కరఁగురెంటికి సమకళ గల్లుఁగాన
 కరఁగునే తక్కిననరులచిత్తములు
 నఖిలంబు లింగమధ్యంబున లేదె
 యఖిలంబు నుండియు నందేమిఫలము
 శరణునికొఱకె శంకరునిలీలయును
 శరణునిహృదయంబు శంకరుకొఱక
 మొదవుగాఁపును దనయదియ కాదలఁచు
 మొదవున కలెప్రాణపదముగా క్రేపు
 బ్రదుకుఁగాఁపును రెంటిఘరిణామమంద
 మొదవుగాఁపును నెఱుంగదు క్రేపుఁగాని
 మది లింగభక్తసన్నధనంబునంద
 బ్రదుకు నెంతయుఁ బ్రాణపదముగానుండు
 స్వాతివాన గురియు జలములోనెల్ల
 నేతటి గఱిఁగొన దిట్టిచిన్నులకె
 కాని నోరైవదు గఱి చిప్ప యొకటి

తానెల్ల వానలఁ దడియుచు నుండు
 నుభయసంగతిఁ జేసి యుదయించు రత్న
 మభవుని శరణుని యనువును నట్లు
 కావున లింగభక్తస్నేహలీల
 మీవశంబె యెఱుంగఁ గావలులార!
 రమణమై నాడంబరమకాక లింగ
 సమధనసుఖములజాడ లేలింక
 యంగమో జీవమో యాత్మయో యనిన
 వెంగలిప్రశ్నకు వినుఁ డుత్తరంబు
 అంగంబు పూర్వకర్తావశేషంబు
 నంగంబు సుఖదుఃఖసంగతినెలవు
 నంగంబు పుణ్యపాపాలయం బట్టి
 యంగంబు శివుఁడుగా దది వోవనిండు
 జీవుఁడు శివుఁడని భావింతురేని
 జీవుఁడు మలినుఁడు శివుఁడు నిర్మలుఁడు
 జీవుఁడు దుష్కర్తి శివుఁడు నిష్కర్తి
 జీవుఁడు సకళుఁడు శివుఁడు నిష్కళుఁడు
 జీవుఁడు వశుమూర్తి శివుఁడు వశుపతి
 జీవుఁ డముక్తుండు శివుఁడు ముక్తుండు
 జీవుఁడు సభవుండు శివుఁ డభవుండు
 జీవుఁ డనిత్యుండు శివుఁడు నిత్యుండు
 జీవుఁ డశుద్ధుండు శివుఁడు శుద్ధుండు

జీవుఁడు మృతదుఃఖి శివుఁ డమృతుండు
 జీవుఁడు సంసారి శివుఁ డసంసారి
 జీవుఁడు సందేహి శివుఁ డసందేహి
 కాపున జీవుఁడు దేవుఁడు గాఁడు
 పోవఁగ నిం డది వొలుపుగా దింక
 నాత్మయుఁ బరమాత్మ యనరాదు వినుఁడు
 ఆత్మదాఁ బంచభూతాత్మకం బయ్యు
 నాత్మ దాఁ బంచేంద్రియాత్మకం బయ్యు
 నాత్మ దా దేహగుణాత్మకం బయ్యు
 నుండుఁ గాపున నాత్మయును గాఁడు శివుఁ డ
 ఖండిత సూక్ష్మవికస్వరలీల
 సకలముఁ గపటనాటకసూత్రములను
 బ్రకటించు చైతన్యభావంబు శివుఁడు
 అందు “నణోరణీయా” ననఁజూచ్చి
 సందు లేకున్నట్టి శంభు డు శివుఁడు
 నూపులలోపలి సూనియయట్లు
 భావింపఁ గాష్టంబుపావకునట్లు
 పూనిపాపాణంబులో నిను మట్లు
 తా నేత్రములలోని తద్రూపమట్లు
 యలవడఁ బాలలోపల నేయియట్లు
 జలశుంభములలోని చంద్రునియట్లు
 వెలుంగు నద్దంబులోపలి నీడయట్లు

తలఁపఁ బూసలలోని దారంబునట్లు
 ఘటపటాదులలోని గగనంబునట్లు
 పటికంపుశిలలోని భావంబునట్లు
 వెలయ బీజములోని నృక్షంబునట్లు
 నలరు శబ్దంబులోపలి యర్థమట్లు
 పర్వతంబులలోని ప్రతిశబ్దమట్లు
 సర్వంబునందును శర్వుండునట్లు
 ముల్లు గుట్టుఁ దెఱపి యెల్లెడ లేక
 యెల్లచోఁ దానయై యిట్లున్నవాఁడు
 ఈశుండు సకలలోకేశుండు గగ్న
 నాశుండు నాదురామేశుండె” యనిన
 “నపునేని దాసయ్య! యఖిలంబునందు
 శివునకుఁ గల్గువిశేషంబు లేవ్వి?
 శివుఁడు నిత్యుం డటె యవి యనిత్యములు
 శివుఁడు ననిత్యుఁడో శివుఁ డందులేఁడో
 శివుఁడు దైవంబటె యవి యదైవములు
 శివుఁడు నదైవమో శివుఁ డందులేఁడో
 శివుఁడటే పశుపతి యవి వశురాశి
 శివుఁడును బశువయో శివుఁ డందులేఁడో
 యందొక్కటైనను హరుని గుణంబుఁ
 జెందంగవలపదా యిందులో” ననిన
 నన్యాయవాదుల సతగులఁజూచి
 బసవ—28

భన్యుఁడు దేడరదాసి యిట్లనియె
 “నూనియఁగాఁజేసి నూల్కొను దీప
 మానూ పులందును నలరునే చెప్పుడ
 నువ్వులఁగల్గునే నూనియ గుణము
 నువ్వులలోపల నూనియలేదె
 యీశునిగుణమేల నిన్నిటఁబొందు
 నీశుఁడు దానెట్టు లిన్నిటలేఁడు
 నువ్వులలోపల నూనియ గలదు
 నువ్వులుగల్గునే నూనియలోన
 సర్వజ్ఞునందును సర్వంబునుండు
 సర్వజ్ఞఁ డుండునే సర్వంబునందు
 నీహేతువులకెల్ల నిట్లు చూడుండు
 ఊహింపఁగా లేకయును గలవిధము
 మథనపక్వక్రియామానంబునందుఁ
 బ్రథితంబుగా మీఁది పథము గాన్పించుఁ
 గలుగంగవలెనన్నఁ గలుగు జ్ఞానికిని
 కలుగ దజ్ఞానికివలె నన్ననై న
 సర్వజ్ఞఁ డిట్టుండు సర్వంబునందు
 సర్వప్రమాణాదిసంసిద్ధ మిదియు”
 ననవుడు జినమును లపహసింపుచును
 మనమునఁ దలపోసి మఱియు నిట్లనిరి
 “వెక్కులెఱుంగుట వెద్ద మేలయ్యె

నిక్క మింతయుఁ గూడ నిటలాత్తుఁడేని
 కలుగునే మలమూత్రములు నిడు తావు
 నిల మెట్టవచ్చునే యిదిసెప్పు”మనినఁ
 గూడజై నులనెల్లఁ గూఢలఁజేసి
 దాడలు వడునట్లు దాసి యిట్లనియె
 “నెఱుంగరె జై నులా ! రెన్నడు మీర
 లెఱుంగనికార్యమే యిది మీకుఁగ్రొత్తె
 మృదుఁడు లేడనియెడు జడకర్తవాది
 నడుతల మెట్టియే నడుతు మేప్రాద్దు
 మనసిజహరుఁడు లేడని పల్కు నధము
 మనుజులనోళ్లు మామర్గడంబులకుఁ
 గింకిరిపడకుఁడీ బొంక నే నేర
 నింక నే మడిగిన నిట్లు చెప్పెదను
 భావింప నీరెండుతావులు దక్క
 దేవదేవుఁడు లేనిరా వున్న దెట్లు
 సకలంబుఁ దానయై సకలంబునందు
 నికము దాఁబొందని నేర్పరి యతఁడు
 సకలంబుఁ బుట్టించి సకలంబునందు
 నికము వుట్టకయున్న నేర్పరి యతఁడు
 సకలంబుఁ నడపుచు సకలంబునందు
 నికము దానడవని నిర్గుణి యతఁడు
 సకలంబుఁ ద్రుంగించి సకలంబునందు

నికము ద్రుంగనియట్టి నిత్యుఁ డతండు
 సకలముఁ దనలోన సందు లేకునికి
 సకలము నడఁచెడు జాణఁ డతండు
 సకలంబుఁ దననిజాజ్ఞాప్రభావమునఁ
 బ్రకటించు వైతన్యభావకుఁ డతండు
 సకలంబు లీల నిచ్చామాత్ర నిలిపి
 వికృతంబు లార్చు నిర్వికృతి యతండు
 కలిగి యంతటిలోనఁ గలుగనివాఁడు
 కలఁ డన్నవారికిఁ గలిగుండువాఁడు
 తలఁపుల మిగిలిన తత్త్వంబువాఁడు
 తలఁచినవారికిఁ దన్నిచ్చువాఁడు
 కొలఁదికి మీఱిన గుణములవాఁడు
 కొలఁది యెఱింగినఁ గూడుండువాఁడు
 వలపింపరానట్టి వలపులవాఁడు
 వలచినఁ బాయక వరమిచ్చువాఁడు
 గమియింపరానట్టి గమకంబువాఁడు
 గమియించువారికిఁ గడసూపువాఁడు
 పట్టంగఁజూచినఁ బ్రభసూపువాఁడు
 పట్టిన మఱి బట్టబయ లగువాఁడు
 వినికికి మిగిలిన వేషంబువాఁడు
 వినునంతలోనన విహరించువాఁడు
 దృష్టికిఁ దాఱిన తేజంబువాఁడు

దృష్టించి చూచినఁ దెలి వగువాఁడు
 వాసనగడచిన వర్తనవాఁడు
 వాసనమైఁ గూడ వర్తించువాఁడు
 చవులకు మీఱిన సారంబువాఁడు
 చవులఁబాసినఁ దాఁ బ్రసన్నుడౌవాఁడు
 పలుకులు గడచిన బాసలవాఁడు
 పలుకు లెఱింగిన ఫలియించువాఁడు
 భక్త వత్సలుఁడనఁ బరగినవాఁడు
 శక్తి కఠీతుఁడై సడిసన్నవాఁడు
 యుక్తిమీఱిన యుక్తులవాఁడు
 వ్యక్తి సాక్షాత్లింగమై యున్నవాఁడు
 కాపున మాల్లింగ దేవునిమహిమ
 భావింప నెఱుంగ మీ ప్రాప్తియకాదు
 రామనాథుండు సర్వంబును నగుట
 భూమి నభక్తులఁ బొందకుండుటయు
 నప్రసిద్ధపుమాట లనవల దిపుడు
 సుప్రసిద్ధముగ దృష్టప్రత్యయముగఁ
 జూపెద మీరడ్డనోపెదరేని
 యీపొట్లచెలుపులో నెన్నఁగఁబడ్డ
 వసదు లేణ్ణూరుచు ప్రచ్ఛిన్నైపింతుఁ
 ఖసుల మిచ్చేమని పఱతు నే" ననిన
 "నెన్నిమార్గంబుల నీతని. జెరుప

కున్నఁ” గాఁ దని జైను లూహించి చూచి
 “దృష్టాంత మిప్పుడు దృష్టమాఁగాని
 దుష్టారగంబునఁ దొడికింత” మనుచు
 వాసుకి మెచ్చక వ్రాలినాలుకలు
 గ్రోసెడు నన్నట్టి ఘోరసర్పంబు
 గడువలోపలఁ బెట్టి, “కలఁడయ్య! యిందు
 మృడుసర్పగతుఁ డని నొడివెద”వనిన
 “కలఁ డనుమానమే ఘటములోపలను
 కలుగఁడేనియు సర్పగతుఁడె రామయ్య”
 యనుచు నూతనపురాతన మహాభక్త
 జన పాదపద్మ సంస్కరణాత్ముఁ డగుచు
 నిర్భయుఁడై చేరి నిలిచి తత్కుంభ
 గర్భస్థ మైయున్న దుర్భరోరగము
 రోజొచుఁ బొంగుచు మ్రోగుచు లోనఁ
 బాఁ జప్పరించుచు దొడలడఁచుచు
 నెడనెడఁ గడువలోఁ బడఁ గడచుచును
 గడవడించుచు భుజంగము విజృంభింప
 “రామనాథుండు సర్పగతుఁ డవ్యయాఁడు
 రామేశుభక్తు లీభూమి నుత్తములు
 పరముఁ గొల్వనివారు పరమపాతకులు
 నరు లెల్ల వింటిరే నాశపథంబు”
 నంచు నాఘటములో హస్తంబు దొడిగి

పొంచున్న సర్పంబుఁ గుంచి తిచ్చుడును
 పటికంపులింగమై స్ఫుటకాంతఃజేసి
 చటుల భాస్కరకరపటల మంతయును
 విటతటముగ దిశాతటములఁగప్పు
 గుటిలాన్యసమయ విఘటనతదీయ
 పటుతరకరతల ఘటితమై వెలుంగ
 నటుగూడు జనులు భే యని జయవెట్టఁ
 దటుకున జై నులు గుటిలత యడఁగి
 ఘటితఫాలస్థల కరకంజాలుగను
 సుగ్గలదేవి యశాత్సుక్యంబు దనర
 నగ్గురుదేవుఁ డా నగ్గించుచుండ
 బల్లహఁ డాదిగా నెల్లజైనులును
 దల్లడం బందుచు ధరఁ జాఁగి మ్రొక్కి
 రంత దేడరదాసమయ్య బల్లహుని
 సంతోషమున లింగసహితఁగాఁ జేసి
 యిట దర్క ము త్తరించుటఁజేసి యల్ల
 పటికలింగంబు నప్పట్టణంబునను
 ను త్తరేశ్వరుండన నొగిఁ బ్రతిష్ఠించి
 యత్తటి నాదాసమయ్య యేణ్ణూరు
 వసదులు ప్రప్పించివైచి జై నులకు
 నొసఁగఁడే శివదీక్ష యొరిజైనుండ !

—ॐ హిరియ నాచయ్యగారి కథ —

మారుడిగనుపురి మఱియొక్కభక్తుఁ
 డారంగ హిరియనాచయ్యగా రనఁగఁ
 బరు లెఱుంగకయుండ భక్తుఁడైయుండఁ
 బరవాదిజైనులు వ్రల్లదంబునను
 నేడ సూచినఁ దామె యెలమిని వెయ్యి
 యేడునూ ర్వసదుల కిది వొడవనుచు
 నొక్కశివాలయం బున్నఁ వ్రప్పించి
 చక్కన నచటి పూజారిఁ గారింపఁ
 “బరవాదిజైనులఁ బఱపక యింకఁ
 బరమున కారగింపఁగఁ బెట్టరాదు
 తప్పగుఁ దడసిన నిప్పురి” ననుచు
 నప్పుడ నాచిదేవయ్య దా వెడలి
 పదినాళ్ళలోనన పండ్రెండువేలు
 మదనారి సద్భక్తమండలి దాను
 నెలమి దలిర్ప వేయేణ్ణూరు లింగ
 ములఁ బండ్ర కెత్తించి వలివేగమునను
 నడతెంచి చుట్టు మారుడిగపై విడిసి
 “బడుగు బాఁపడు బట్టు వరదేశిమొదలు
 తడయక జైనులు దక్కఁ దక్కెల్ల
 వెడలుఁడో”యని యెల్ల వినఁగఁ జాటించి
 యందులోఁ దేరసు లనఁ బదుమువ్వు

రందఱు వారించి హరభక్తు లలరఁ
 దలపడి తాఁకి జై నులఁగూడ ముట్టి
 తలపట్లు వట్టి యుద్ధంబు నేయుచును
 దమకంబుమైఁ దార తమతమశిరము
 లమితకోపోద్రిక్తులై తరిగికొని
 యెలమి నత్తలలు డాపలికరంబులను
 వలచేతఁ గరవాలములు జళిపించి
 చెలఁగి యత్యంత విజృంభితులగుచు
 నలరుచుఁ దూఁగూడ నలుఁగులు వెలుఁగఁ
 గునియుచు నాడుచుఁ గోయని యార్వ
 జినమును ల్భీతిమూర్ఛిల్లి వాపోవఁ
 మునుమాడి యాజినమునుల మోదుచును
 గనికని శిరములు దునిమివై చుచును
 రూడిమై నాడుచుఁ బాడుచు వెయ్యి
 యేడునూర్వసదులఁ గూడ లెక్కించి
 జినరూపముల తలల్ సిద్దు పలుసేసి
 జినపసదులమీఁది సిడములు నూకి
 యొక్కొక్కలింగంబు నొక్కొక్కవసది
 నక్కజంబుగ నిల్పి యఖిలంబు నెఱుఁగ
 నారంగఁ దలలతో నట్టలుగూర్చి
 ధారుణి వెలయరే తేరసు లనఁగ
 నాచిదేవయ్య యనశ్వరమహిమ

నీచుండ ! యెటుంగవే నిన్నటివార్త !
 పాటివేల్పుని మీరు వాటించు జిచుని
 చేటులుంగరె యెందు నెప్పనే లింక
 బటచుట సోద్యమే పశువుల మిమ్ము
 మఱియును నా హుళిగట యనుపురిని

❖ సో మ న్న గా రి క థ ❖

శూలిభక్తుండు దా సోమన్న యన ద్రి
 కాలంబు జేయు లింగస్పర్శనంబు
 నేమంబుగాఁ గోరి భూమి వర్తింప
 గా మఱియొకనాఁడు గన్నులు నొవ్వ
 గడుసంకటంబున గానంగరామి
 గుడికిఁ బోనేరక కుడువక యున్న
 దానొక్కరుండ తక్క దత్పురినెల్ల
 జైనుల కాన యసహ్యభావమున
 “గుడువ కుండఁగ నేల గుడికడ కేము
 దొడకొనిపోయెద మడరంగ నిపుడు”
 అంచు జైనులు దోడికొంచు దత్కార్య
 వంచకు ల్పురహాన్నవసదికి నేఁగి
 “మ్రొక్కుము వీఁడె మీముక్కంటి”యనిన
 గ్రక్కున జినుతలఁ గరములువెట్టి
 పుడికి లింగాకృతి వడుపుననున్న
 దొడఁగి ముమ్మాలు వ్రేల్చిడి మ్రొక్కి మ్రొక్కి

వలగొని సర్వాంగములును సంధిల్ల
నిలఁ జాఁగి మ్రొక్కిన “నింక లే చాలు
జినుఁడు వ్రసన్నుఁడై తనుఁగొల్పనిచ్చెఁ
బనిలేదు మాబుద్ధిగొని యిటబ్రదుకు”
మనవుడు సోమన్న యాగ్రహం బంది
“జినునికి గినునికి జేతు లెత్తుదునె
చా, పన్నలార! సాక్షుల్లింగమూర్తిఁ
జూపెద రం”డంచు లోపలి కేఁగి

కన్నులఁగట్టిన కవణంబు వుచ్చి
మున్ను లేచుచు బల్కిఁ గన్నులు దెఱవ
నటమున్న జినరూప మటయట పాసి
పటపటఁ బగులుచు నిటయటవడఁగ
నిటలతటానలోత్కటచటులాటుఁ
డట జనప్రతిమమధ్యంబున నిలిచె
ఖ్యాపితార్వాచీనరూపంబు దనర
గోపతివాహనుఁ డేపు గలిర్ప
సురహొన్న వసదిన సౌమేశుఁ డనఁగఁ
బరగె మా సోమన్న భక్తికి మెచ్చి
ముంజేతికంకణంబున కద్ద మేల
భంజింపఁబడు జనప్రతిమయ సాక్షి
యిలఁ బ్రసిద్ధము నేఁడు నెఱుంగుదు గాదె
హులిగఱలోపల నోరి జైనుండ!

— ౧౦ వై జ క వ్య క థ ౧ —

వెండి బరవలిగవెలఁది వైజవ్య
 ఖండేందుధరపాదకమలాంతరంగ
 మగఁ డాదిగాఁ బురి మనుజు లందఱును
 చగవఁగ జీనమార్గవర్తులై నడవ
 నాలిమగం దొక్కనాఁడు జైనులకుఁ
 బ్రీతితోఁ బర్యంబు వెట్టునయ్యెడను
 దరళాక్షి వదపదార్థములు గావించి
 వరుఁడు జైనులఁ బిలువంగఁ బోయినను
 దరుణియు నప్పదార్థములు వీక్షించి
 “హరమూర్తియొక్కడైన నరుగుదేడయ్యె
 బరికింపఁ దాఁ జేయు పాయసాన్నములు
 పరమేశ! యితరులసా”లయ్యె ననుచుఁ
 గడుగడు దుఃఖాగ్నిఁ గ్రాగుచు నున్న
 యొడఁ దపోవేషియై మృదుఁడ యేతెరఁ
 బడఁతియుఁ గడుభయంపడి యప్పు డులికి
 పడి వడి సంతోషపడి చక్కఁజాఁగఁ
 బడి పలుమాటమ్రొక్కఁ బడిపాదధూళిఁ
 బడి పొరలుచును బైఁ బడి వైజవ్య
 యాదిదేవునిమూర్తియగు తపరాజు
 పాదంబులు గడిగి ప్రాశించి మ్రొక్కి
 సముచితసత్కారసంపదఁ దనిపి

యమలినదేహం సుఖాసీనుఁ జేసి
 పదపదార్థములుఁ బక్వాన్నములును
 గదళీదళం బిడి కన్ను దనియఁగ
 వడ్డింపఁ దపసియు వడి నారగింప
 సడ్డలు నేయుచుఁ జప్పరింపంగ
 సంతోషమునఁ గుడ్స్వ జనుదెంచి జైను
 లంతకాంతకమూర్తి నల్లంతఁ గాంచి
 యంతన మగిడిపో నధిపుఁ డేతెంచు
 నంతన తపసియు నట్లదృశ్యముగఁ
 “బాసోసి వైజి! తాపసి యెం దణంగె?
 గాసిపడక చూపు త్తపణులచేతఁ
 గన్నంతటను జూడఁ గాదను తపసి
 కె న్నెదల్ గల్గె నీకిటు గుడ్స్వబెట్టు
 గూడునే తనయిల్లు వాడు నేసితివి
 యేడ దానితి చెప్పు బూడిదగొట్టు
 మగనియాజ్ఞకు మీఱదగునె యిట్లేమి
 తగులమో కాక యత్తపసికి నీకు
 సమ్యతంబగునేని చను” మని యతివ
 సమ్మెటఁ గొని చాటుచాటున ప్రేయ
 నతివయు లెక్కనేయక శివుఁ దలఁపఁ
 బతి ప్రేయుప్రే శ్లెల్ల సతిమీఁదఁ బడక
 పిట్టరగింపంగఁ బెట్ట శంఖండు

పిట్టవ్వకై రాచవెట్టికిఁ బోయి
 సోలుచుఁ గ్రాలుచుఁ జేలగింపుచును
 నాలంబు నేయుడుఁ గోలలవారు
 నలుకమై 'వడుగ' పొమ్మనివ్రేయువ్రేట్లు
 కలయఁ బోడని నియోగముఁ దాకినట్లు
 వసదులు నిండఁగ వాడలనడుమ
 మసలిన తమ జైనపసులను దాక
 త్రట్లను గట్టి ముచ్చుట్లును జొట్టి
 వ్రేట్లతోడన తమవీపు తోట్లేగయ
 నులికుల్కి వీఁగి వీపులు విర్చుకొనుచుఁ
 గెలకు లారయుచుఁ జేతులు నొగ్గికొనుచు
 నుఱికుర్కిపడుచు దబ్బఱమానుఁ డనుచు
 వెఱవేకు లందుచు విభ్రాంతు లగుచు
 హోయని జడియుచు నుపతపించుచును
 వాయెత్తి యేడ్చుచు వసదు లెక్కుచును
 నందుండి యులుకుచు నైదవెట్టుచును
 సందుల కేఁగుచుఁ గ్రిందు సొచ్చుచును
 చెఱువులమునుఁగుచుఁజెట్లఁబ్రాకుచును
 బఱచుచునొండొరుమఱువుసొచ్చుచును
 వ్రేట్లకు నులుకుచు విహ్వలు లగుచుఁ
 ద్రట్లంటి చూచుచుఁ 'దమకర్త'మనుచు
 జనువెన్నదాఁగుచుఁ 'జిక్కిత'మనుచుఁ

గనుకనిఁ జనుచు 'నెక్కడ సొత్తు' మనుచు
 'వచ్చెజా'వనుచు 'దై వమెటుంగు'ననుచు
 'నొచ్చితి' మనుచును వెచ్చనూర్పుచును
 దలలు గుండులతోడఁ దాఁకించికొనుచు
 నిలఁబడి పొరలుచు 'నెట్లొకో'యనుచుఁ
 దొరిగెడి మేని నెత్తురు లంటియంటి
 పొరిఁబొరిఁ జూచుచుఁ 'బొక్కితి' మనుచుఁ
 'జొరఁ జోటు'లే దంచు సొమ్మసిల్లుచును
 'హరుకృత్యమో కాక'యనుచు నిబ్బంగి
 సంతాపమున వ్రేట్ల జైనులు వొరల
 నంతలో నొకబుద్ధిమంతుఁ డీక్షించి
 "చాటున నొకవ్రేటు సతి వ్రేయఁ జాటు
 చాటున నీజై నకోటిఁ దాఁకెడిని
 యక్కజంబుగను నినాంశులు వోలె
 నొక్కొక్కవ్రేటు వేయు ముఖము ల్లాఁగ
 శ్రీచంద్రముని వోయి చెటువుపా లయ్యె
 నాచార్యముని వోయి యగడితఁబడియె
 వరచంద్రమునివోయి వసదెక్కియుఱికె
 నరహతముని వోయి యడవులఁ గలసె
 తుపణేంద్రమునిప్రాణ ముపతాపమొందె
 విపులేంద్రముని వీపు విక్కిన విఱిగె
 రాజేంద్రముని బిట్టు వ్రాణముల్ విడిచె

నీజినకులగురుఁ డింతలోఁ బొలిసె
 నింతయుఁ గూడ నొక్కింతయై మడిసెఁ
 గంతుసంహరుచెట్టు గానోపు” ననుచు
 సలిప కడ్డము సొచ్చి యతని వారింప
 సతగులపై వ్రాలునవ్వేర్చిటు లుడిగె
 భార్య సద్భక్తితాత్పర్యరా లగుట
 యార్యేతరుఁ డెఱింగి య ఘ్నైర్దనట్టు
 “లన్నఁబు వెట్టితి వన్నన్న మున్న
 తన్నెఱుంగకయుండఁ దపసి కొక్కనికి
 నటుగాక శిక్షించి తందఱ నిప్పు
 డిటు మునీంద్రుల కెల్ల నెగ్గు నేసితివి
 ముదిగొరగల తంత్రములు మంత్రములును
 మదిమది నిన్నేల బ్రదుకంగనిచ్చు
 వెఱతుము తమయిల్లు వెడలుమి”యనుచు
 సఱిముఱిఁ ద్రోచుడు నవ్వైజకవ్వ
 చనుదెంచి చనుదెంచి జై నాలయంబుఁ
 ‘గని శివాలయ మిది గానోపు’ననుచు
 వనిత ము న్నిలు వెలువడమిగాఁ జేసి
 కని వసదియు గుడియును నెఱుంగమిని
 ‘ముక్కంటి శర’ణంచు మోడ్పుఁగేలమర
 మ్రొక్కుచు వసది యమ్మద్దియగదియ
 నటజినప్రతిరూప మప్పుడ వ్రసి

యటయిట వడఁగఁ దదభ్యంతరమున
 నుదయించె నద్భుతాస్పదలింగమూర్తి
 ముదిత సముదితసమ్మదలీలఁ దనరఁ
 “బురుషు డు శివభక్తివిరహితుఁ డేనిఁ
 బురుషుని మీఱుట దరుణికిఁ బథము
 దుర్గతిఁ బొంద దెందును బతిబాసి
 భర్గునిఁ గొనియాడు పడఁతియు నట్ల
 చనఁగ నాలాయని యను మునిభార్య
 యనసూయయుఁ బురుషుఁడు నభక్తుడైనఁ
 బాసి శంభునిఁ గొల్చి పడసెను గాదె
 భాసురంబగు మోక్షపదవి వెండియును
 నిల యెల్ల నెఱుంగఁగఁ దిలకవ్వనాఁగ
 వెలఁది యీశర్యభక్తి విముఖుడైనట్టి
 మగనిఁ బాయుడు వాఁడు దెగనున్నయెడను
 నెగిది శివాలయం బింతి సొచ్చుడును
 వెనుకొని యేతెంచి పెనిమిటి శివుని
 వెనుక దాఁగిన నాతిఁ గినియుచుఁ గొంగు
 వట్టి తివ్యఁ బురుషభావమైయుండె
 నెట్టణ శివభక్తి నిష్ఠగాఁ జేసి
 యనుచుఁ జెప్పుఁగ విందు మాదోష్ట్రక్తులందుఁ
 గనుఁగొనఁబడియె నీకాంత సద్భక్తి”
 యని యసంఖ్యాతభక్తావలి వొగడ
 బసవ—24

జననికాయంబు భేయని జయవెట్టి
 నాజినమును లెల్ల నాశ్చర్యమంది
 వైజకవ్యకు మ్రొక్కి వడిఁ బ్రస్తుతింప
 వైజవ్య భావోద్భవంబొటఁ జేసి
 వైజనాథుం డన వసుధపై వెలసి
 భ్రాజిల్లు టెఱుంగవే బరవలిగందు
 వైజకవ్య మహిమ యోజైనకూళ !
 చన్న సద్భక్తుల శౌర్యాతిశయము
 లెన్న ననంతంబు లిన్నియు నేల
 నాటిలింగము నేడు నవసెనే చెపుమ
 నాఁటి భక్తమహిమ నవసెనే నేడు
 చిటిపొటిసమయంబు లిటువంటి వడఁప
 నట వెద్దలేల యే మైనఁ జాలుదుము
 గల్బున జైనమాగ్ధమె యాది యనుచు
 నిబ్బంది జినమును లీలబ్ధిలూర
 మెట్టి మాతోఁ బ్రతిఘట్టించి యాడ
 నెట్టణ వాదంబు నిల్చి గెల్చినను
 “నటువోవ దింకఁ బ్రత్యక్ష ప్రమాణ
 మిటుసూపుమా” యని యటు ముదలింప
 “హిరియవసదినాంగఁ బురినెన్నఁబడ్డ
 యురుజినాలయ మినుఁ డుదయవకానంత
 లోనన గోడలతోనన కూలి

తానపు మీవేల్పుతలయుచు బగిలి
 నేలపాలయ్యెనేనియు నీశుబంటఁ
 జాలుఁబో యిదియ దృష్టముచూడుఁ”డనుచు
 వచ్చినంతటిలోనఁ వసదియుఁగూడ
 వ్రచ్చి వందఱి లాడుచడువునఁ ద్రెళ్ళె
 జనురూప మంతఁ దుత్తునియలై పడియె
 జనులు జైనులును నాశ్చిర్యంబు నొంద
 నిలువ దప్పురిఁ గూలు నేడును వసది
 యిలయెల్ల నెఱుంగరే యిన్నియునేల
 ముదిలంజెపడు పట్లు ముందటికథలు
 పదరి చూపఁగలేని పందవే నేఁగు
 వరకీర్తి మొరటదవంకయ్యగారి
 వరువుడఁ బిలుసనవచ్చునే నాకు
 నిప్పుడ శిరమిచ్చి యిప్పుడ మగుడ
 నొప్పునే పడయంగ నోరి జైనుండ
 నిప్పుడ శిరమిచ్చి యేడుదినంబు
 లిప్పురవీధులనెల్లను మెఱసి
 తలవడయుదు ధరాస్థలియెల్ల నెఱుంగఁ
 దలతలచూడను గలదురా శక్తి
 యటమీఁదఁ గళ్యాణకటకంబునందు
 చటయిట మందునకైన లేకుండ
 వసదు లన్నియు వ్రచ్చి వందఱిలాడి

వెస జినప్రతిమల విసమాల్తు నిదియు
 బాస మి మ్మిరుగాలిపనుల నింకొండు
 చేసిన నిం కొండు సిద్ధియుఁ గలదె”
 యనవుడు “నట్లకా”కని యొక్కదెసను
 జినసమయస్థులు నేరిచూడంగ
 బసవఁడు సహితంబు భక్తనికాయ
 మెసకంబుతోఁ గొలు విచ్చి కూర్చుండ
 నాబిజ్జలుఁడు దంత్ర మప్పురాంతరము
 నాబాలవృద్ధాదు లంతంతఁ జూడ
 నచ్చెరు వంద నేకాంతరామయ్య
 కచ్చింగికొని యంక కాఁడునుబోలే
 దరహాసకాంతి వక్త్రమునఁ దుల్కాడ
 నరుదొంద భక్తగణాలికి మ్రొక్కి
 యార్చి బొబ్బిడి పొంగి యలుఁగుఁ గంఠమునఁ
 జేర్చి కుమ్ముడి యొక్క నేత సంధించి
 యాసురింబుగ నల్ల నప్పు డట్టుకును
 బాసి శిరము కేల “బాపు బా” పనఁగ
 బసవఁడు గీర్తింప భక్తసమూహ
 మసమానలీలఁ గో యని పొంగియార్చ
 త్తాతలేళుఁడు శిరఃకంపపూర్వముగఁ
 జేతులు రెండును శిరమునఁ దాల్చి
 వారక జయజయధ్వనులు ఘూర్ణిల్లి

పారజనములు విభ్రాంతులై చూడ
 నవికలసకలవాద్యధ్వను లైలంగ
 వివిధనాటకమహోత్సవము లొప్పార
 వలచేత నలుంగు డాపలిచేత శిరము
 దులుకాడ వీధివీధుల మెఱయుచును
 జతులు వెట్టంగఁ దాళగతుల కాడుచును
 ఊలింగటారముమీఁదఁ జేరినిల్చుచును
 శరణార్థి నేయుచు జయ వెట్టుడనుచుఁ
 బిరిగొని యార్చుచుఁ బెడబొబ్బ లిడుచు
 నిప్పాటఁ గలయంగ నేడుదినంబు
 లప్పురి మెఱసి యేకాంతరామయ్య
 వచ్చి యప్పురు గుడివాఁకిట నిలిచి
 “వచ్చెనా బాస శ్రవణులార!” యనుచు
 నేకాంగవీరుఁ డలోకానుసారుఁ
 డేకాంతరాముఁ డపాకృతకర్తి
 చక్కన శిర మట్ట సంధింపఁ దడవ
 నొక్కింత కొక దెస కోరవో యుండె
 ‘హరుఁడు వేల్పుగుట కేకాంతరామయ్య
 శిరములోకుల కెల్ల గుటి’యన్న యట్టు
 లేకాంతరామయ్య శ్రీకరమహిమ
 లోకాంతమయ్యుఁ ద్రిలోకంబులందుఁ
 బ్రత్యక్ష మీతఁడే పరమేశుఁ డనుచు

నత్యద్భుతాక్రాంతులై జను ల్వాగడఁ
 'గడుదురాత్తులఁ జూడఁ గా దని తమకుఁ
 బెడమొగం బిడె' నని భీతిల్లినట్లు
 జనపాలకునిచేత జయపత్ర మిచ్చి
 జినసమయములువచ్చి శివభక్త వితతి
 ముందటిదెసఁజూఁగి మ్రొక్కఁగఁబడిన
 యందఱిమొగములయం దచ్చులొత్తి,
 యారిచి పెడబొబ్బ లందంద యిడుచు
 పీఠమాహేశ్వరవితతి యుప్పొంగి
 వెనుకొని వసదుల విలుగఁగొట్టుచును
 జినప్రతిమలతల ల్చిదిమివై చుచును
 నసమానలీలఁ గల్యాణంబునందు
 వసదియు జినుఁ డనువార్త లేకుండఁ
 గసిమసంగుచుఁ జంపి గాసివెట్టుచును
 వసుధలో జిను లనువారి నందఱును
 నేలపాలుగఁ జేసి నిఖిలంబు నెఱుఁగఁ
 గాలకంధరుభక్తగణసమూహంబు
 అనుపమశౌర్య నేకాంతరామయ్య
 ననురాగలీలమైఁ గొనియాడుచుండ
 ననయంబు బసవఁడు దనసంగ మేళుఁ
 డని భక్తిఁ గొల్వ నేకాంతరామయ్య
 వరకీర్తిమై నిట్లు వర్తింపుచుండె

ధర లసద్భక్తివిస్ఫురణమై మఱియుఁ
బ్రథితుఁ డీయేకాంతరామయ్య దివ్య
కథ విన్నవ్రాసిన గారవించినను
జలహాలహాలవహ్నిశస్త్రాస్త్రబాధ
నలి నాగ మృగరోగములభయం బణిగు
విపులదృష్టాదృష్టవివిధసౌఖ్యములు
నపవర్గములు గల్గు హరుకృప జేసి.

— ౧౦ పొడ్డలదేవు బాచయ్యగారి కథ ౧ —

ధీరుండు పొడ్డలదేవుబాచయ్య
గారు నా వెండియుఁ గఱకంఠమూర్తి
నిర్వతేంద్రియవై రివర్గదుర్లభుఁడు
భగ్గనిర్వణాంతర్గతధ్యాని
యుగ్రాక్షభక్తగణాగ్రగణ్యుండు
నిగ్రహానుగ్రహోదగ్రశౌర్యుండు
కష్టగుణాశ్లిష్టదుష్టజనారి
శిష్టజనానందపుష్టిపాలకుఁడు
దుర్భావరహితుఁ డగర్భసంభవుఁడు
నిర్భవాశ్రయుఁ డపునర్భవశాలి
శాంతుండు దాంతుండు సదమలభక్తి
కాంతుండు నిర్జితావాంతరిసమయ
పరదైవ పర్వతప్రథితదంభోళి
పరదైవసందోహతరుకురారంబు

పరదైవశుండాలపంచాననుండు
 పరదైవవార్ధిశుంభత్కుంభజుండు
 “త్రినయనునతులితోద్రిక్తశౌర్యంబు
 చనునందికేశ్వరు సర్వజ్ఞతయును
 భృంగినాథుని యేకలింగనిష్ఠయును
 భంగిగా నవ్వీరభద్రురౌద్రంబు
 భృగుదధీచార్యదులపృథుశాపశక్తి
 తగుగౌతమాదుల తర్కప్రయుక్తి
 గురునాథుఁ డిన్నియుఁగూడ బాచాంక
 వరదివ్యమూర్తిగా విరచించెనొక్కొ
 కానినాఁ డిటువంటి కలియుగరుద్ర
 మానితపృథుదివ్యమహిమ యెట్లొనరు”
 ననుచు లోకంబు లత్యర్థిఁ గీర్తింప
 ననురాగలీల సూనిన భక్తియుక్తి
 ‘సిద్ధాంతముల శ్రుతిస్తోత్రములములను
 బద్ధవేదాంతసంపాది తోక్తులను
 న్యాయవైశేషికాద్యఖిలశాస్త్రముల
 నాయతబహుపురాణాగమార్థముల
 సహజానుమానాదిసర్వప్రమాణ
 బహుతర్కవాదజల్పనితండములను
 వెలయు నుత్పత్తిస్థితిలయకారణుడు
 నలరు నిత్యానందుఁ డంబికాధవుండు

పశుపతి దాగర్త వలువేల్పులెల్లఁ
 బశువులే' యని ప్రతిపాలన నేసి
 జనసమయస్థులశిరములు దునిమి
 మును విష్ణుసమయులముక్కులు గోసి
 యద్వైతులను హతాహతముగాఁదోలి
 విద్వేషవాదుల విటతాటమార్చి
 చార్వాకవాదుల గర్వం బడంచి
 సర్వేశుభక్తియే యుర్వి నిష్ఠించి
 దిట్టయా పొడ్డలదేవుబాచయ్య
 యిట్టిసద్భక్తిమహిమఁడై నడవ
 నెడనెడ సౌరాష్ట్ర మేఁగి యేఁటేటఁ
 గడు నర్థితోడ జాగరము నెల్లించు
 దిన మేఁగుదెంచుడుఁ'దివుట సౌరాష్ట్ర
 మున జాగరము నేయఁజనియెద'ననుచు
 బిజ్జలునకు వినిపింపఁగ నతఁడు
 "కజ్జ మెంతేనియుఁ గలదు వోరాదు
 కొట్టరువునఁ బల్లు గొలువఁగవలయు
 నిట్టేల చెల్లు నీ కిరుదెస కొలువు
 బాలెంతలంజియపడుపట్ల రాచ
 యూళిగంబును భక్తియునుగూర్చి నడవ
 సౌరాష్ట్రమున కీవు సనుము గాదేని
 సౌరాష్ట్ర నాథుఁడు సనుదేర నిమ్ము

శివరాత్రి గివరాత్రి నేయుట మాను
 తవిలి యీయుళిగంబు దప్పింపరాదు”
 అనుచు నప్పరవాదులనుమతంబునను
 జనపతి వారించుడును బోక నిలిచి
 “ముదలించి పలుకుడు మూర్ఖుడై పోక
 యదియుఁగప్తముగాదె యతిఁడన్నయట్లు
 వచ్చు నిచ్చటికొండె వరదుఁడు నాకు
 నచ్చటి కేఁగున ట్లయ్యెడు నొండె
 దీనఁ దప్పినదేమి నానిజవ్రతము
 తా నెట్లు శివునకుఁ దప్పింపవచ్చు”
 ననుచు నిశ్చింతాత్ముడై యున్నయెడను
 ఘనుఁడుసోమేశుఁ డాదినము దొల్నాడు
 మడఁపులేఖయు నందిపడగయుఁ గొనుచుఁ
 బడిహారి క్రియఁబట్టపగలె యేతెంచి
 కొట్టరువునఁ బల్లు గొలిపించుచుండ
 నట్టిచో బాచయ్య కాతఁ డిట్లనియె
 “సౌరాష్ట్ర నాథుండు సనుదెంచుచుండి
 భోరన ముందఱఁ బుత్రైంచె నన్ను
 శంకరు నానతిఁ జదువుకో లేఖ
 యింకిటపూటకు నేఁగుదెంచెడిని
 నాసక్తిమై నింక ననిశంబు మీని
 వాసంబునన యుండవలయుఁ గావునను

నీవెద్దగాదియలోపలఁ గొలుచు
 వేపోయఁబనుపుము వెడలి సోమేశుఁ
 డచ్చోటఁ బ్రత్యక్ష మయ్యెడి” ననుచు
 నచ్చుగాఁ జెప్పుచు నతఁ డదృశ్యముగఁ
 “జను దెంచు నిచటికి సౌరాష్ట్ర నాథుఁ
 డనుమాన ముడుగుఁడీ యదియెట్లు లనిన
 వచ్చెనే మున్ను రావణుని మన్నించి
 యచ్చోన చిక్కెఁగా కనిపల్కవలదు
 భక్తుఁడే యతఁడు దమఃఫలోన్నతిని
 శక్తిమంతుఁడు గాక చర్చించిచూడ
 భక్తులచేఁ బట్టువడుఁగాక శివుఁడు
 భక్తిహీనులకేల పట్టిచ్చు శివుఁడు
 విలసితభక్తి సద్విధి మెచ్చికాదె
 యెలమి గుడ్డవ్వకు నెదురుగా వచ్చి
 కదల కట్టుల చిక్కెఁగాదె సోమేశుఁ
 డదియేల నావిందె గనుపురంబునను
 గావునఁ జూడంగఁ గందు మిప్పురిని
 దేవునిరాకకు దృష్ట మిచ్చటికిఁ
 బడిహారి భావనఁ బఱుతెంచె నతఁడు
 నడర సౌరాష్ట్ర నాయకుఁడ కానోపు
 సకళనిష్కలభావ సన్నతశక్తి
 నిక మెట్టి పడిహారులకు నున్నదెట్లు

వచ్చె నిట్లానతియిచ్చె లోకులకు
 నచ్చెరువుగ నెల్లి యరుదెంచుఁజొండి
 యిట యదృశ్యుండయ్యె నీశుండ"యనుచుఁ
 గటకంబునరులు విఖ్యాతిసేయంగఁ
 దవిలి సన్నదసముద్భవవారి గ్రమ్మ
 శివునియానతి లేఖ శిరమునఁ దాల్చి
 పుర మప్పు శుభముగా విరచింపఁబంపి
 కరమనురక్తి బాచరుసు వెండియును
 బసవయ్యమొదలుగాభక్తులు దాను
 నసమమొడ్డోలగంబై యున్నయెడను
 వింతచే నానందవిభ్రమం బెసఁగ
 నంతంతఁ బాడంగ నంతంత నాడ
 నదెవచ్చె వచ్చె వియన్తండలమున
 నిదెవచ్చెవచ్చె సోమేశుండనంగ
 నీరధు లేడు ఘూర్ణిల్లినభాతి
 సారగంభీరవాద్యారవం బెసఁగ
 భోరన మ్రోయుచప్పడు వినఁబడఁగ
 సౌరాష్ట్రనాథుఁ డాశ్చర్యం బెలర్పఁ
 దివిరి కొట్టరువు గాదియ ప్రచ్చికొనుచు
 భువిఁ బ్రతిష్ఠుండయ్యె నవని గంపింప
 'సీద్ధరామయ్య దాశ్రీగిరికేఁగి
 శుద్ధాత్మ మల్లికార్జునునిఁ బ్రార్థించి

కొనుచు నాసొన్నలికను పురంబునకుఁ
 దానెట్లు రప్పింపఁగా నేరఁడయ్యె
 నిప్పు డిచ్చటనుండి యీబాచతం దె
 రప్పించుకొనియెఁ జేరఁగ సోమనాథు
 నిట్టిధన్యుఁడు గల్గునే' యని భక్తు
 లిట్టలంబుగ నుతియించుచునుండ
 నచ్చెరువందుచు నాబిజ్జలుండు
 వచ్చి సాష్టాంగుడై వడిఁబ్రణమిల్లి
 సకలనియోగంబు జయవెట్ట బసవఁ
 డకలంకలీల బాచయ్య సంకింప
 వలివేగమున గాదియలు వడఁద్రోచి
 నెలకట్టుకట్టించి నిమిషమాత్రమున
 వరరత్నఖచితసువర్ణాలయంబు
 విరచించి కోటగోపురము తెత్తించి
 ప్రవిమలోద్యద్భక్తి బాచిరాజయ్య
 శివరాత్రినియమంబు నెల్లించెనంత
 నలిఁగొట్టరువు సోమనాథుఁ డనంగ
 వెలసె లోకావలి వినుతింపుచుండఁ
 దెల్లఁగా షోడశదేవు 'బాచయ్య
 సల్లీల సద్భక్తి కెల్లయై పరగ
 లలినన్యసమయ కోలాహలమహిమ
 కిల బిజ్జలుండు సహింపక మఱియుఁ

గుమతియై యప్పురిసమయులుఁ దాను
 రమణఁ బ్రతాపనారాయణపురిని
 గోవింద ప్రతిమ సద్భావం బెలర్పఁ
 గావించి యొకగుడిఁ గట్టించి మంచి
 దినమున నతనిఁ బ్రతిష్ఠగావించి
 యనురాగలీలమై సంతఁ గొల్వొచ్చి
 యున్నెడ నఖిలనియోగంబు గొలువ
 నన్నరేంద్రుండు దా నందఱఁ జూచి
 “బాచిరా జటయేమి భక్తుండ ననియొ
 యేచియో యీకార్య మెఱుంగఁడో యెఱిగి
 తా లెక్కనేయక తమకొలువొల్లఁ
 డో లీల నిట్టి యొడ్డోలగంబులకుఁ
 జనుదేరకుండు పే”మని యాగ్రహింప
 మనుజేశునకు బసవసమంత్రి యనియొ
 దవిలి నీయుడిగంబుఁ దప్పించెనేని
 బవరంబు ముట్టినఁ బాతె నేనియును
 దప్పని దండింపఁ దగ వగుఁ గాక
 యిప్పరదైవంబు లిండ్లిండ్లకడకు
 నేల రా వనవచ్చునే పతి వీవు
 జోళవాళిక కాక వేళవాళికనె
 వత్తురే యన్యదైవంబులయిండ్లు
 చొత్తురే భక్తులు సూతురే విండ్రై

లింగైకనిహావిలీనుండు భృంగి
 యంగజారాతికి సతివ యైనట్టి
 యర్థనారికి మ్రొక్క కభవునిదక్షి
 ణార్థ మేర్పఱిచియు నటమ్రొక్కెననిన
 నిట వేయు నేల మాహేశ్వరవితతి
 చిటిపాటివేల్పులఁ జీరికిఁ గొండై
 వినవె ఘంటాకర్ణుఁ డను ప్రమథుండు
 మును పరశబ్దంబు వినని నేమంబు
 గాన ఘంటలు ఘణఘణయని మోయి
 వీనుల నొకవేనవేలు ధరించి
 లోకంబులందు ఘంటాకర్ణుఁ డనఁగఁ
 బ్రాకటంబుగఁ జెప్పఁబడియె వెండియును

— అరియమ కథ —

నదియట్టు లెటుఁగవే యరియమనాఁగ
 మొదల నర్వద్దాడి మువ్వరలోన
 వెలయ మహేంద్రమంగళ మనుపురిని
 నెలకొన్న సద్భక్తినిష్ఠ పెక్కువను
 దనయొద్ద నొండొకదై వంబుఁ జేరు
 కొనువారి తలఁ దెగఁ దునుముదు ననుచు
 నున్నెడ నింటికి నొక్క బ్రాహ్మణుండు
 సన్నుతి రుద్రంబుఁ జదువుచు పచ్చి
 భిక్షంబు వేడుడుఁ బ్రీతిమై దాన

భిక్షుంబు గొనివచ్చి పెట్టంగ నురిలి
 యందులో నొకమెదు కవనిపై బడ్డ
 సందడింపుచు నన్యశబ్దంబుఁ బలుకఁ
 గట్టుగ్రమునఁ జేతిచట్టువంబునను
 గిట్టి యాభూసురు పొట్టి వ్రచ్చుడును
 “నక్కటికము లేక యరియమనాఁగ
 నొక్కభక్తుఁడు సంపె నొక్కవిద్వాంసు
 ‘ధరబ్రాహ్మణో నహంతవ్య’ యనంగఁ
 బరగిన వేదోక్తిఁ బరపరసేసి
 స్వాధ్యాయపరుడగు సద్బ్రాహ్మణుండు
 వధ్యుడే యూరకవధియింపఁ దగునె
 యదుగ భిక్షుంబు వెట్టెడిది గాదేనిఁ
 గడపెడి దింతియకాక చంపుదురె”
 యనుచు భూసురు లాగ్రహంబునఁగూడి
 జననాథునకు సంత వినిపింపఁ దడవ
 నప్పుడ పిలిపించి యరియమగాజుఁ
 “దప్పేమి మునుచేసెఁ జెప్పుమా విప్రు
 నేలచంపితి నీతియే యింత బుద్ధి
 మాలుదురే భక్తి మదిఁ గల్గుఫలమె
 చెప్పు కాచెద మేమి నేనె నాతండు
 చెప్పవేనియు సరిసేనెద మిట్లు
 యెల్లునే’ యనవుడుఁ జిలునవ్వు నవ్వి

“చొల్లువాటుడు మాటలెల్ల నేమిటికి”
 జంపితి న త్తైనఁ జంపినవిధము
 చంపంగఁ దగుతప్పు శంభుడఁ యెటుఁగుఁ
 గావఁ జంపంగఁ గర్త దేవుడఁ కాక
 కావఁ జంపంగ మీరు గర్త” యనుడు
 “భవిషీకంబుతో శివభక్తిపరుని
 భువి సరిసేయుట యెనినీతి” యనక
 ధరణీశ్వరుండు మదగ్రస్త్రుఁ డగుచు
 సరిసేయఁ బంచుడు నరియమ మగిడి
 వచ్చుచో నొకశివావాసంబులోను
 సొచ్చి చేతాశంబు లిచ్చుచు నిట్టి
 పరమపాతకుఁ డనఁబడు ద్రోహిలోడ
 సరి సావదగునయ్య పరమాత్మ” యనుడు
 నరియమరాజు లింగైకనిష్ఠకును
 బరమనిర్మలభక్తిభాతికి మెచ్చి
 “పరదైవనామదుర్భాషణుతోడ
 సరిసేయవచ్చునే శరణుని” ననుచు
 నాక్షణమాత్ర నెయ్యంబుతోఁ దనదు
 వక్షంబు దెఱచి యావరలింగమూర్తి
 ‘సొరుచొరు’ మనుడు నాయరియమరాజు
 కరమర్థితో లింగగర్భంబు సొచ్చె
 నత్తటి ‘నదెపోయె నదెపోయె’ ననుచు
 బసవ—30

నత్తలవరు లేగునంతకు మున్ను
 వెలుపల మూరెడు మొలకచ్చతోడ
 వెలయ లింగంబులోపలఁ బ్రవేశించె
 భంగిగా మాశివభక్తు లెయ్యెడల
 పెంగలివేల్పుల వినఁగ నొల్లమికి
 యరియచగట్టిన యయ్యంబరంబు
 కరిగాదె నేడును గానరచ్చెడిని

— పీ ర శం క రు ని క థ —

వీరశంకరుఁ డన వెండియు నొక్క
 మారారిభక్తుని చారిత్ర వినుము
 కల నైనఁ బరసమయుల దైవములను
 దలఁపఁడు ముట్టఁడు వలుకఁడు దోడ
 నదియొ నేమముగ సమ్మదలీల నడవ
 నదియొక్కనాఁడు స్వప్నావస్థయందు
 “నంతితి నొకబాధు”నని కల గాంచి
 కంటగించుచు మేలుకని విచారించి
 “కుక్క ముట్టిన కడ్వకును విధి యేమి
 చక్కనఁ గాల్చినఁ జాలున కాదె”
 యని కృతనిశ్చయుఁ డగుచు శ్రీగిరికిఁ
 జనుదెంచి హఠకేశ్వర దేవునొద్ద
 విస్ఫులింగంబులు పెడలుచు నగ్ని
 ప్రస్ఫురింపఁగ బగబగయను నినుప

పెనముపైఁ గూర్చుండి భీకరోద్వృత్తిఁ
గనలేడు నయ్యిన్నపెనము కాకకును
రెట్టించి ముప్పదిరెం డాయుధముల
దట్టుండు గెలసంబు దా నాచరించి
మదనారి మెప్పించి మహితసాయుజ్య
పదవిఁ దత్క్షణమాత్రఁ బడసెఁ గావునను
సంతకాంతకుభక్తు లన్యదైవముల
సంతయు నొల్లమి సహజంబు వినుము

❀ శివలెంక మంచయ్యగారి కథ ❀

శివలెంకమంచయ్య శ్రీకాశిలోనఁ
దవిలి విశ్వేశ్వరస్థానంబునందుఁ
దప్పక శివునకుఁ దనపదివ్రేళ్లు
ముప్పుఁటఁ బూజించి యప్పుడ పడయు
జను లద్భుతం బంది వినుతింపనట్లు
యనయంబు వర్తించుచును రూఢి వెలయ
నక్కజం బందఁగ నన్యదర్శనుల
ముక్కుపైఁ గత్తియ నైక్కు మప్పరిని
నైత్తించి 'వీరమాహేశ్వరపదమె
యుత్తమ మిశ్వరుఁ డొక్కండె కర్త'
యని ప్రతిష్ఠింపంగ నన్యదర్శనులు
సని యంత వారణాసిని గదాధరుని
గుడిసమీపంబునఁ గూర్చుండి గర్వ

నశ్వరపరదర్శనస్థులు వడఁక
 బసిగ్మై మంచెనభట్టారకుండు
 నసదృశమహిమ దుల్కాడ నేతేర
 సమయులు దమతమశాస్త్రంబు లెత్తి
 భ్రమగొని యొక్కొక్క శ్రేష్ఠ సేయుదును
 నయ్యయి శాస్త్రసూక్ష్మార్థంబులందు
 నయ్యయి సమయుల కియ్యకోలుగను
 నిపుణతమై సకలపురాణశాస్త్ర
 విపులార్థవాదము ల్విఖ్యాతి వెలయఁ
 జూపుచు వెండియు శ్రుతిసంహితాది
 రూపితార్థంబుల రూఢిగాఁ బ్రశ్న
 సేయుదు లెంకమంచెనపండితులకు
 నాయెడ సమయులు వాయెత్త నోడి
 “చదువులు గిదువులు సాలుఁబో” వేయు
 “నదియేల దృష్ట మే మయినను గలదె
 యనవుడుఁ “దనక తా నరుగ నవిష్ణుఁ
 గొనిపోయి విశ్వేశ్వరునకు మ్రొక్కింతు
 నింకఁ” జూడుం డంచు లెంకమంచెయ్య
 యంకించి నరు లెల్ల నటు వస్తులింప
 మారారి సద్భక్తమండలిఁ దలఁచి
 “యూరోరివిష్ణు! నీకొడయఁ దైనట్టి
 విశ్వేశునకు మ్రొక్క వెడలి ర” మ్మనుడు

మడరఁ దర్కొన్తుఖులై పిలిపింపఁ
 శ్రీరమణుండు మంచెన పండితయ్య
 గారి యానతికిని గడగడ వడఁకి
 మ్రొక్కుచు నత్తిరుముట్టంబు పెడలి
 చక్కఁదెర్వునఁ బాదచారియై నడవ
 శివలెంక మంచెయ్య శివభక్తవితతి
 దవిలి ముందట మహోత్సవలీలఁజనఁగ
 నగ్గదాధరువెన్న నన్యదర్శనులు
 నగ్గలికము నెడి యరుదెంచుచుండ
 నక్కజంబుగ నటు హరిఁగొనివచ్చి
 మ్రొక్కించె విశ్వేశ్వరునకు మంచెయ్య
 భవి “శివభక్తః ప్రభు ర్తమ” యనఁగ
 నవిరళంబయ్యెఁ గేశవునివాక్యంబు
 మంచెనపండితు ల్లాటి తన్నుఁబిలువఁ
 ‘బంచినపని నేసి బ్రదుకుదు’ ననుచుఁ
 జక్కనఁ జనుదెంచి మ్రొక్కె నంతటను
 ‘జిక్కె’ నంచును గూడి శివభక్తు లలర
 “నదిగాదె నేడును హరి విశ్వనాథు
 నెదుర మ్రొక్కినయట్టు లిల నున్నవాడు
 నేవాదులును విష్ణు లేవంగనెత్తఁ
 జూవె చాలక యిట్లు సూచుచున్నారు
 హరునకుఁ బ్రతిలేమి యన్నియునేల

ధరఁ జాఁగఁబడియున్న హరిరూప సాక్షి
 భక్తులయాజ్ఞలోపలివాఁడు హరియు
 భక్తు లల్లినఁ జెడు బ్రదుకుఁ కూర్చినను
 ధరణి నెట్లున్న శంకరదాసి యనఁగఁ
 బరికింప రెండవఫాలలోచనుఁడు
 ఇట యల్లిచూచిన నితరదైవంబు
 లటవ్రయ్యలై పడు నన్యదర్శనులు
 దొల్లియు జగదేకమల్లఁ డన్నెద్ద
 బల్లహు నొద్ద సంపాదనసేయ
 బిలిబిలి పరసమయులు దల్లడిల్ల
 నలిగి శంకరదాసుమయ్య సూచుడును
 ఫాలక రాశవిశాలనేత్రాంత
 కీలావళీస్ఫురత్కలాగ్ని గ్రమ్మఁ
 గ్రక్కున నచటి నారాయణప్రతిమ
 వ్రక్కలయ్యెనుగాదె వసుధ యెటుంగ
 నరయ శూన్యాలయంబై యున్నయట్టి
 తిరుముట్ట మది దాన కరిగాదె చూడఁ
 గావున మాభక్తగణములమహిమ
 నీ వేమియెఱుఁగుదు నిఖిలేశ్వరుండ
 యననేలవేయు నట్టై న బాచరసు
 ఘనమహత్త్వముసూతుగాదె తొల్లియును
 యణకించి పలుకఁ దత్క్షణమాత్ర నీవ

ప్రణుతింప సోమేశు రప్పించుకొనఁడె
 కొట్టరువునఁ బల్లు గోటానకోట్లు
 పెట్టియు మనుజులవేల్లు వ్రాయండు
 కదియఁ బంచాక్షరి కవిలియవ్రాసి
 చదువు లెక్కలు ఔర సది దప్పకుండ
 నెఱుఁగుదుగాదె మున్నేఁజెప్ప నేల
 యెఱుఁగుదుగాకేమి యిటమీఁదిపనులు”
 నంచును వృత్తాంతమంతయు బసవఁ
 డంచితమతి విన్నవించి పుచ్చుడును
 ‘వాద మన్నను బోవవలయుట తగవు
 గాదె’ యంచును సముద్ధతకోపుడగుచుఁ
 జనుదెంచి భక్తులఁ గని మ్రొక్కి నిలువ
 జననాథుఁ డాగ్రహంబున నిట్టులనియె
 “నరుదగు నఖిలలోకాధీశుడైన
 హరిప్రతిష్ఠకు నమాత్యవ్రాతమెల్లఁ
 జనుదేర నీవేల చనుదేర విచటి”
 కనుడుఁ గోపోద్దీపితాంగుడై పొంగి
 “పుట్టఁ బుట్టువుమాలి చుట్టుమిట్టాడు
 నిట్టిటివేలుపు లెట్టు నగేంద్ర !
 కర్త లనియెదవు కర్త లిం చెనరు
 కర్తలకర్త మత్కర్తయ కాదె
 కర్తవ్య మింతయుఁ గర్త శంభుండు

కర్తవ్య మొందును గర్తకు సరియై
 కర్త ప్రధానుండు గాక తక్కిల్లఁ
 గర్తయు హర్తయుఁగలఁడె వేటొకఁడు
 హరియును గిరియును నజుఁడును గిజుఁడు
 సురలును గిరలును హరునిసమంబె
 యిల 'మమ కర్తా మహేశ్వర' యనుచుఁ
 బలికెడు విష్ణుఁడు వశమేళు డగునె
 యటుగాక స్థితికర్త యందమే విష్ణుఁ
 డిట పుత్రు రక్షింప నేలొకో లేడు
 నలువ దైవంబనుపలుకులు మున్నె
 పొలిసెఁగాదే తలవొలిసినయపుడు
 కాఁడువో యుత్పత్తికర్తయు నజుఁడు
 పోడిగాఁ దనతలఁ బుట్టింపుకొనఁడె
 ధర జినబౌద్ధులు దైవంబులేని
 నరరూపులై యుండుదురె మహా త్తణఁగి
 పశుకర్తులగు వేదబాహ్యులువారు
 పశుపతు లగుదురె ప్రత్యక్షమిదియు
 నననేల 'హస్తినాహస్యమానోఽప్తి'
 యననిరీశ్వరుని విశ్వాలయుఁ డనఁగ
 నేను గు వెన్నొని యెగిది మట్టాడు
 చోనైన వసదులు సొరరెట్టివారు
 మాయ దైవం బనుమాట లేమిటికి

మాయ దాసట వేరు మఱి దైవమగునె
 హరునధికారులు నజుడును హరియు
 సరయంగ శ్రుతిబాహ్యు లాఱున్న ముగురు
 నెవ్వండు గర్త యాయేపురియందు
 నెవ్విదర్శనము లిట్లెన్నఁగ నాటు
 శ్రుతి “ఏకవేదమే”యన్నయట్టు
 లితరదైవంబుల నెన్న నేమిటికి
 వేదంబు దైవమే వేయును నేల
 నాదిసోమకుచేత నపహృతంబగునె
 తలరునే పృథివియు దైవమేనియును
 నిలయమై యుండునే మలమూత్రములకు
 నెఱయ దైవమే నీరు నీట్టపాటులను
 వఱలునె యణఁగునె యఱచేతియందు
 ననలుడు దైవమే నటు భంగపడునె
 మును సర్వభక్షుడై చనునె లోకముల
 నక్కరువలి దైవ మండ్రేని నొక్క
 దిక్కున నుండునే దిక్పాలు డనఁగఁ
 దలఁప నాకాశంబు దైవమండ్రేని
 బ్రళయంబు బొందునే ప్రక్షుభుచేత
 నిలుకాల నిలువఁగ నేరక తిరుగు
 నిల దినేశుండు సర్వేశ్వరుం డగునె
 యానికాపతి దైవ మన నెట్లువచ్చు

నానాఁటికిని గళానష్టతఁ బొందు
 నఖిలంబునకుఁ గర్త యాత్మయేనియును
 సుఖదుఃఖములఁబొందిసాగయుచునున్న
 కావున మున్ని ట్లొకం దొకొక్కటికి
 దైవంబు లేనియుఁ దారు పుట్టుదురె
 కర్తంబ యంతకుఁ గర్తయంఁటెనిఁ
 గర్తం బచిత్తు దత్కర్తయు జడుఁడు
 నెట్టన్న నన్యాయ మేమేనిఁజేయ
 నట్టివానిఁ బటప నధికారి గలఁడొ
 తనకుఁదాఁబటపునో తత్కర్తఫలము
 తనకుఁ దాఁ బంధించుకొనునొ తత్కర్త
 కావునఁ బటప నొక్కఁడు గర్తగలఁడు
 భావనఁ దత్కర్తఫలములు గుడుపు
 నిలను గర్తాధీశుఁ డీశుండు గర్త
 ఫలదాత మాయుమాఽతియై దైవంబు
 కర్తంబు గర్తయేఁ గ్రతువునఁ బుణ్య
 కర్తి యంచును దక్షుఁ గడ తేప్పవలదె?
 పితృవధసేసిన యతికర్తఫలము
 నతని బొందఁగనీక యఖిలంబు నెఱుఁగ
 మేటికర్తము గర్త మృదుఁడు గాఁడేనిఁ
 గాటకొటని కేల కైలాస మిచ్చె
 నటు 'కృతంకర్తశుభాశుభం' బనెడి

చిటిపాటివాదము ల్సెల్ల వెయ్యెడను
 కోయని శ్రుతియు 'నేకో రుద్ర ఉచ్య
 తే' యనుఁగాన మాదేవుండె కర్త
 హరిముఖ్యు లీశుఁ బంచావరణములఁ
 బరిచదులై కొల్చుపశువులు గాక
 కర్తలే యొక్కొక్క కార్యకారణవి
 వర్తనమాత్రన వా రెట్టు లనినఁ
 బనినేయు బండ్లెల్ల మును దిమచేయు
 పనికె కర్తలుగాక ఫలకర్త లెట్లు
 కాన కర్తలకర్త మానీలగళుఁడు
 దీనికి నిం కొండు దృష్టంబు లేల
 పరమేశు చుట్టును ధర నూర నూరఁ
 బరిచదులై హరిప్రముఖులు గొలువ
 నప్రతిమాకారుఁ డగులింగమూర్తి
 కీప్రతిమాకారులే సమానంబు
 నిర్తలనిత్యనిష్కర్త దేహునకు
 దుర్తల దుష్ట దుష్కర్తులు సరియె
 శుద్ధ ప్రసిద్ధానిరుద్ధ దేహున క
 సిద్ధ బౌద్ధాశుద్ధ జీవులు సరియె
 చావుఁ బుట్టువులేని దేవదేవునకు
 చావుఁబుట్టువుగల దేవత ల్సరియె
 బ్రహ్మమాయాకారపశుపాశపతికి

బ్రహ్మాండహరిముఖ్యపశువులు సరియె
 శంకరునకు భృతకంకాళునకును
 శంకితు లగుచున్న కింకరు ల్సరియె
 ప్రళయంబుఁ బొందించు ప్రళయరుద్రునకుఁ
 బ్రళయంబుఁ బొందెడు పలువేల్పు లెనయె
 మునిగణార్చిత పాద వనజాతునకును
 మునిశాపదగ్ధులౌ పినుఁగులుసరియె
 పూజితుండగు లింగపుంగవునకును
 బూజించికొలిచెడి పూజరు ల్సరియె
 సిరిమహాదేవుఁ డౌసిరిగిరిపతికి
 సిరివాసుదేవాదిసురలు సమంబె
 నలిమూఁడుగన్నులుగల త్రినేత్రునకు
 నలరెండుగన్నులయతగులు సరియె
 హాలాహలాగ్ని సంహారశౌర్యునకు
 హాలాహలాగ్నిహతాంగులు సరియె
 త్రిపురదైత్యాంత కోద్రిక్త వీర్యునకుఁ
 ద్రిపురదైత్యోపద్రవపతితు ల్సరియె
 యంధకాద్యసురదర్పాపహారునకు
 నంధకాద్యసురభయభ్రాంతు లెనయె
 హరికమలజకపాలాస్థి ధారునకు
 హరికమలజసురాసుర తతి సరియె
 యావిర్భవింపనియభవున కరయ

దేవకీపుత్రాది దేవత ల్పరియె
 లింగమూర్తికి జగత్సంగతాత్మనకు
 లింగమధ్యములోని లెంగులుసరియె
 సర్వజ్ఞతోడ నసర్వజ్ఞు లెనయె
 సర్వేశుతోడ నసర్వేశు లెనయె
 పాడ్డలదేవుతో సోమేశుతోడ
 సడ్డలదై వము ల్పర్చింప సరియె
 హరుడు సర్వేశ్వరుం డభవుండు శివుడు
 వరముడు వశుపతి వరమేశ్వరుండు
 శ్రీమహాదేవుఁ డన్నామంబు లున్న
 వే వహి నిటువంటి యితర వేల్పులకు
 రమణఁ 'దద్విష్ణోః పరం పద' మనఁగ
 నమర విష్ణునకుఁ బరమమైనపదము
 శ్రుతి "సదా పశ్యంతి సూరయో" యనఁగ
 గతకర్తు లీశుండకాఁ గనియుండఁ
 గుమతులై కర్తృశాస్త్రముల వెంబడిని
 బ్రమసియో యిలఁగుక్కపాలు ద్రాగుటనొ
 కుటి నాము మేసియో మలిమాలినట్టి
 యటవపాటులమాట లవనీశ వినకు
 మపునర్భవత్వంబు నచ్యుతత్వంబు
 నుపమింప విష్ణున కున్న దే యెందు
 పూని మాభృగుశాపమున నచ్యుతుండు

తా నుదయింపఁడే దశజన్తములను
 సామ మా 'విష్ణుః పితామహః' త్తనఁ బి
 తామహునకు హరి దాఁబుట్టెఁ గాదె
 యజునిగుదంబున హరి పుట్టుటకును
 నిజనామ మది యథోక్షజుఁడయ్యెఁ గాదె
 యదిగాక యదితి కింద్రానుజుఁ డనఁగ
 నుదయించెఁ గాదె పయోజనాభుండు
 ఆదట ద్వాపరమందు విష్ణుండు
 బాదరాయణుఁ డనఁ బ్రభవించెఁగాదె
 యయ్యుగంబునను మున్నచ్యుతుం డుదయ
 మయ్యెనుగాదె కృష్ణాఖ్యుండునాఁగ
 విష్ణుఁ డొక్కొక్కెడ విలయంబుఁ బొంద
 విష్ణుత్వ మర్థించి విశ్వేశుఁ గొలిచి
 యొక్కొక్కఁ డుదయించె నొగి విష్ణుఁడనఁగ
 నెక్కడఁ బట్టి యింకెన్ని జన్తములు
 నతనిబాములు విను మవనిపాలుండ
 శ్రుతిమూలముగఁ జూడు ప్రతివాదమనక
 తగిలి దూర్వాసుండు దన్నినఁగాదె
 నగధరువక్షంబునను మచ్చయయ్యె
 హరిని రుక్మిణిఁ గూడ నట్లును గాక
 కరమర్థితో బండిగట్టి తోలందె
 యమ్మతాబ్ధిసేవన నయ్యుపమన్యుఁ

డుమియఁడే కుత్తుకనున్న కేశవుని
 హరిని జలంధరుం డనునొక్కయసుర
 పారిమాల్యైగాదె నభోమార్గమునను
 జేలమఱి యొక జరాసంధునకోడి
 యిలదుర్గమును బన్నఁడే కేశవుండు
 నవ్విష్ణు నిభదానవాదిరాక్షసులు
 మువ్వరు సలపట్టు టెవ్వరు వినరె ?
 యేచి విష్ణుండు దధీచి జక్రమున
 వైచుడు వీ పొగ్గి యాచక్ర మపుడ
 తునియలుగాఁ గొట్టుచును నతంఁడెగుడఁ
 గనుకని దలవీడఁగాఁ బాఁజెఁ గాదె
 మును మృగచండాలమును గార్దభంబు
 వనజాక్షు ప్రాణంబు సనఁగాచెఁగాదె
 హరుండు విసముద్రాగి యమృతంబుఁ బనుప
 హరి మగఁటిమివిడ్చియాటదిగాఁడె
 బలిఁగిట్టి భువి గొన్న పాపంబుకతన
 నిలగోలుపడి హరి జలధి సొరంఁడె
 యాలిఁ గోల్పడి రాముఁ డట బ్రహ్మహత్య
 పాలయిధర చుట్టు భ్రమరించెఁ గాదె
 పోటరి విష్ణుండు బోయచేఁ గాల
 నేటువడిల్లఁడే యిల యెల్ల నెఱుంగ
 వేయేల వ్రేవాడ వెన్న మ్రుచ్చిలుచుఁ

బోయి అంకాడఁడే పొలఁతులతోడ
 నోలి నందీశ్వరు నూర్పులఁ దగిలి
 పోలేక వచ్చుచుఁ బోవుచుండఁడె
 హరి దాన దైవంబ నని జగం బెఱుంగ
 నురులింగమూర్తిచే నుబ్బణంగఁడె
 మృదుఁ బెక్కుయుగములు మేఘరూపమునఁ
 గొడుగు నర్థించి దాఁ గొలువఁడే శార్ఙ్గ
 మత్స్యవతారంబు మడియించికాదె
 మత్స్యకేతనవైరి మఱి తలఁ జుట్టెఁ
 బరగఁ దత్కూర్తకపాలంబు గాదె
 హరుహారమధ్యంబునం దున్నయదియు
 బ్రాతిగా నాదివరాహదంష్ట్రంబు
 ఖ్యాత మీశ్వరుచేతఁ గాదె యున్నదియు
 శరభరూపము దాల్చి పారిమాల్చికాదె
 నరసింహుతోలు శంకరుఁడు దాఁగట్టె
 పాటి త్రివిక్రము నెట్టెముగాదె
 పట్టె ఖట్వాంగము భాతి శంకరుఁడు
 నగ్రజుడగు విష్ణు నక్కలేబరము
 నుగ్రాశుమూపున నున్నదే కాదె
 మాదేవదేవుని పాదపీఠమునఁ
 గాదె లక్ష్మీశ్వరుక న్నున్నయదియు
 మృదుఁడు విష్వక్సేనుఁ బొడిచి యెత్తుడును

గడఁగి శూలంబునఁగాదె యున్నాఁడు
 అత్తటిఁ గలికేతుఁడై కేశవుండు
 నెత్తురు వఱపఁడే నిటలాక్షుమ్రాల
 సంతతంబును శ్రుతిసన “హరిగ్ంహ
 రంత” బనుచు మ్రోయు రౌద్రభావమున
 హరిని హరించుట హరిహరుండయ్యె
 హరుఁడు నేతోజాతహరుఁ డఘహరుఁడు
 శ్రుతులు “యజ్ఞస్య శిరోభిన్న” మనఁగఁ
 గ్రతువురుషునిఁ జంపఁ గడుఁగోపమునను
 వెచుకొని తునుమఁడే వీరభద్రుండు
 చని కేశవునితల జన్నంబులోన
 నవలేపమునఁ జొంది దివిజాధ్వరమునఁ
 దివిరి విష్ణుఁడు దలఁచెగఁ గొట్టువడఁడై
 యతఁ డేల యెవ్వఁ డహంకరించినను
 రతిపతిహరునిచే బ్రతుకఁగఁగలఁడై
 వసిగొని హరియు దేవతలు నెత్తంగ
 వెస నోపిరే యక్షవినిహితతృణము
 మించి ముగ్ బ్రహ్మ గర్వించిన శివుఁడు
 త్రుంచివైవఁడె వాసింపఁచమ శిరము
 హరిజమై కూతురివరియింప నజాని
 హరియింపఁడే మృగవ్యాధ రుద్రుండు
 అతనిపుత్రుండు నహంకారియగుడు

క్షీతి నుష్టమైయుండఁ జేయఁడే హరుఁడు
 వాసుదేవుండు దైవంబనియెత్తు
 వ్యాసునిచేయి నిహత మయ్యెఁగాదె
 యదిగాక గర్వించినట్టి రావణుని
 నదుమఁడే శివుఁడు వాదాంగుష్ఠ మంద
 మలహరుతో మాటుమలసి కాముండు
 నిలయెల్ల నెఱుంగ నేఁతుఁటఁ గాలండె
 కాలుని శ్వేతునికై చంపెఁగాదె
 శూలంబునను బొడ్చి సురలెల్ల నదర
 దత్తుండు గర్వించి తలఁగోలుపడుట
 సాక్షిగా దెల్లు మేషంబుశిరంబు
 ఆది దా నఖిలలోకాభ్యర్తుఁ డన్నఁ
 గాదె భగాదిత్యు కన్నులు వెఱికె
 దూషించి పలుక రుద్రుం డనుగణము
 పూషునిపం ఘ్నాడఁబొడిచెను గాదె
 తానచూ యాజగత్ప్రాణుండ నన్నఁ
 బూని త్రుంపఁడె పవమానునికాళ్లు
 ద్రోహిచేనాఁడాహుతులగొని కుడిచి
 బాహుజిహ్వాలు గోలుపడియెఁ బావకుండు
 అనిమిషాధిపుచేయి యదితినాసికము
 దునుమఁడే వీరభద్రుండు రౌద్రమున
 నమృతాంశుమేను వాదాంగుష్ఠమునను

జమరఁడే యతఁడు యజ్ఞమున కేతేరఁ
 జయ్యన మును సరస్వతి ముక్కుఁ గోసి
 వయ్యఁడే నాఁటియధ్వరములోపలను
 వెండియుఁ గ్రొవ్వివేల్పుల నెల్ల
 దండించుచును జగద్రక్షణార్థముగ
 ముల్లోకములఁ గూడ ముంచినగంగ
 మల్లికాదళభాతి మాళిఁ దాల్పండె
 త్రిపురంబు లతివర్షిరీత్యమై తిరుగఁ
 ద్రిపురారి వోడేర్చుతివుటఁ గాల్పండె
 నే లెల్ల మోవఁగఁ జాలినశేషు
 వ్రేలిముద్రికగాఁగ దాలించె గాదె
 సంగతి విషవహ్ని జంబూఘలంబు
 మ్రింగినభావన మ్రింగఁడే హరుఁడు
 అంధక సింధుర వ్యాఘ్ర లాలాజ
 లంధరాదుల నిర్దళనము నేయండె
 యింతింతవనులకు నీశ్వరుం డేల
 కంతుసంహరు నొక్కగణము సాలండె
 యొకశివగణముచే సకలలోకములు
 ప్రకటంబుగాఁ జెడుఁ బ్రభవించు మించు
 నన మహాదేవు మహత్త్వంబునకును
 నెన యున్నదే యింక నిన్నియునేల
 నిత్యుండ నేన యనిత్యు లందఱును

సత్య మిట్లనుచు సజ్జనసాక్షికముగ
 నిత్యస్వరూప వినిశ్చితదృష్ట
 ప్రత్యయంబుగఁ దాల్పఁబడియున్న యట్టి
 హరివిరించుల కపాలాస్థిమాలికలు
 కరి గాదె యీశుండు కర్త యకాటకును
 నదిగాక యుపమన్యుఁ డను మునిచేతఁ
 బదపడి శివదీక్షఁ బడసి విష్ణుండు
 సొంపున నింద్రనీలంపులింగంబు
 నింపార సజ్జయం దిడి కొల్పెఁ గాదె
 వెన్నుండు దా నిత్య వేయుఁదామరల
 నున్నతిఁ బూన్ప నం దొకటి లేకున్నఁ
 గన్నప్టపుచ్చి శ్రీకంఠః బూజించి
 కన్నును నాఁటి చక్రముఁ బడయండె
 మత్స్యవతారుండై మఱి లంకలోన
 మత్స్యకేశ్వరు నిల్చి మఱి కొల్పెఁగాదె
 మున్నదోరసముద్రమునఁ గూర్చనాథుఁ
 బన్నుగాఁ గూర్తుండు భక్తిఁగొల్వండె
 శ్రీరాముండును నట్ల నేతువు నిల్చి
 శ్రీరామనాథు నర్చించుట విసమె
 యాది క్షీరారామ మందు విష్ణుండు
 గాదె రామేశ్వరుఁ గడు నర్థిఁగొలిచె
 ద్వారావతిని నిల్చి తాఁ గొల్పెఁగాదె

శోరి గోవిందేశు గోవిందుఁ డర్థి
 బ్రహ్మ యలంఘార భక్తితోనిల్పి
 బ్రహ్మేశ్వరునిఁగాదె పాయక కొల్పె
 నింద్రుండు పుష్పగిరింద్రంబుమీఁద
 నింద్రేశు నిడికాదె యెప్పుడుఁ గొలుచు
 వారణాసిని నిల్పి వ్యాసుఁడుగాదె
 శోరి వ్యాసేశ్వరుఁ గొల్చుసంతతము
 ననయంబు వారణాసిని మునీంద్రులును
 దనుజామరాదులు దమతమవేళ్ల
 నొక్కొక్క లింగంబు నక్కడ నిలిపి
 యక్కజంబుగఁ గొల్చు టది దెల్లగాదె
 యభవుఁ డక్షయుఁడు మహాదాని దక్క
 నభిమతార్థము లిచ్చు నధిపు లున్నారె
 యవ్విష్ణుఁ డా బ్రహ్మ యజ్ఞనముఖ్యు
 తెవ్వరే నెవరికే నిచ్చిరే పదము
 హరివిరించి ప్రముఖామర దైత్య
 నరగరుడోరగవరమునీంద్రులకు
 సీశ్వరుఁ డొసఁగినయ్యాప్తితార్థముల
 శాశ్వతలీల సజ్జనసాక్షీకముగ
 నిచ్చిన సకలలోకేశ్వరుమహిమఁ
 గ్రచ్చుటఁ బడసినగణముల వినుము
 చేతులు రెండు సంప్రీతిఁ బూజింప

భాతిగాఁ జేతులు బాణున కిచ్చెఁ
 గన్నులు రెండు సమున్నతిఁ బూన్పఁ
 గన్నుల ప్రోవిడెఁ గాలిదాసునకు
 నాసక్తి శివనాగుమయ్యకుఁ గన్ను
 లేసోమవారంబు నెడవక యీడె
 భానునిచేఁ బోని లోనికు వృడఁచి
 పూని మయూరుని మే నిచ్చెఁగాదె
 హరిచేతఁబోని దుర్భరమైన కుఠు
 హరియింపఁడే దండి యర్థిఁ గీర్తింప
 భువిజనులెల్లను బొగడుచునుండఁ
 దవనిధి దేడరదాసయ్య కీడె
 ధూపవేళను ఘంటతోఁ గొనిపోడె
 యేపారమెచ్చి యోహిళుఁ దనపురికిఁ
 గరికాల చోడుకుఁ గనకవర్షంబు
 వరులెల్ల నెఱుంగంగఁ గురియించెఁగాదె
 మిగిలినబాసకు మెచ్చి ప్రాయంబు
 మగుడఁగ నీడె కుమ్మరగుండయకును
 అక్కడఁ బ్రమథులు నక్కజంబంద
 నెక్కిన గద్దయ యీడె చేరవకు
 నివ్వువ్వకై యేడ్చినమ్ములు సూరి
 యిమ్ములఁ బ్రమథలోకమ్మున విడఁడె
 చెనసి జోమ్మయ్య చంపినమృగంబులను

వనయంబుఁ గైలాసమునకుఁ గొంపోడె
 పూని యేడ్చినములపీనుఁగు బ్రదుకు
 మానుగాఁ గదిరె రేమయ కిచ్చెఁగాదె
 మలయరాజయ్య నిర్మల విమానమున
 సలిగొన బొందితోనన కొనిపోడె
 నిర్జితసంసారునిఁ గుమారపాల
 ఘూర్జరుఁ దంత్రంబుఁ గొనిపోయెఁగాదె
 లలి నూరివారిఁ బిల్లయనయనారు
 వెలయఁగఁ దనలోనఁ గలపిఁగొనండె
 వరగొండ పెరుమాణి నరులెల్ల నెఱుంగఁ
 గర మర్ధిఁ గొనిపోడె కైలాసమునకు
 మ్రోలఁ బాడఁగఁ దాళములతోడ నంబిఁ
 కైలాసమునకు శంకరుఁడు గొంపోడె
 యెలమి పోడశగణముల నిరతముగ
 వెలయఁ బీరంబుల నిలుపఁడే మఱియు
 తేరసగణముల వీరసద్భక్తి
 గారవించుచు మెచ్చి కరుణించెఁగాదె
 పొంచి మృగార్థియై పారి నిద్రవోని
 చెంచున కొసఁగఁడే శివరాత్రిఫలము
 చన్నసద్భక్తులచరిత లనంత
 మెన్న నే లిపుడు నీ వెఱుంగంగ శివుఁడు
 వసుధఁ బేర్కొను మడివాలుమాచయ్య

యదృశం డగు కిన్నరయ్య యాదిగను
 నచ్చుగా భక్తుల కభిమతఫలము
 లిచ్చుచునున్నవాఁ డిట్లు గావునను
 గంతుసంహరు కెన గలదనుచదువు
 లింతయు శివుఁ డను నేకాత్మమతము
 విను “యథాశివమయోవిష్ణు” వస్తాట
 లును ద్రిమూర్తులునొక్కటనుదురుక్తులును
 అష్టమూర్తులు రుద్రుఁ డనుకుయుక్తులును
 దుష్టమానవుల భక్తుల కెన నేసి
 పలుకుటయువినంగఁ బాతకంబొందుఁ
 గలదేని పనిసెప్పు పిలిపించి తనుడు
 భూములు సూచుచు మోములు వాంచి
 గామద్వీపట్టు లంగంబులు మఱచి
 యుక్కటి స్రుక్కి యయ్యారుపు లుడిగి
 నక్కిళ్లు వడి గ్రక్కుమిక్కున లేక
 యున్నవారలఁ జూచి యుత్తరం బడిగి
 యన్నరేంద్రాధముఁ డట్లు లజ్జింపఁ
 గ్రొవ్వడంగిరి దార్కికులు గూసి కుక్క
 దువ్వుఁ దెచ్చికొనిన యవ్విధంబయ్యె
 నీక్షితి బాచయ్య యితరమర్త్యుండె
 సాక్షాత్రినేత్రుండు సత్య మిట్లనుచు
 గొలుపు దిగ్గనలేచి బిలిబిలి తార్కి

కులుఁ దాను నేఁగె బిజ్జలుఁడు దత్తుణమ
 బాచిరాజయ్యయు బసవయ్యముఖ్య
 మైచను నిఖిలభక్తావళి యంతఁ
 జనుశీలసద్భక్తి సౌభాగ్యమహిమ
 దనరార జనులెల్ల ఘనకీర్తి సేయ
 రాచిన సద్భక్తిగోచరుం డగుచు
 బాచిరాజయ్య యెప్పటియట్లు యుండె
 బాచిరాజయ్య విభ్రాజితచరిత
 మేచినవీరమాహేశ్వరసభలఁ
 జదివిన విన్నను సంస్తుతించినను
 సదమలసద్భక్తి సౌఖ్యసారంబు
 సహజైకలింగనిష్ఠాపరత్వంబు
 మహితశివాచార మహిమయుఁ బొందు
 నాతతసకలపురాతనచరిత
 గీతానుభవసుఖకేలివిలోల !
 విహితశాస్త్రపురాణవేదవేదాంత
 మహితరహస్యార్థమార్గానుపాల !
 తనుమనోధన నివేదనభక్తివినయ
 జనితానురాగాత్మసద్భక్తిజాల !
 విదితప్రసాదసవినయసౌఖ్యప్ర
 ముదితాంతరంగసమున్నతలీల !
 హృన్మందిరాంతర్నిహితగురుభ్యాస !

మన్నిత్ర ! సంగనామాత్య ! సుశీల !
 ఇది యసంఖ్యాతమాహేశ్వరదివ్య
 పదపద్మసౌరభ భ్రమరాయమాణ
 జంగమలింగప్రసాదోప భోగ
 సంగతసుఖసుధాశరథి నిమగ్న
 సుకృతాత్మ పాలుకురికిసోమనాథ
 సుకవిప్రణీతమై శోభిల్లి తనరి
 చరలింగ ఘనకరస్థలి విశ్వనాథ
 వరకృపాంచిత కవిత్వసూర్తిఁ జేర్చి
 చను బసవపురాణ మనుకథయందు
 ననుపమంబుగను చస్తాశ్వాసమయ్యు.

బ స వ పు రాణ ము

స ప్త మా శ్వా స ము

శ్రీ శ్రితకంధర శ్రీపాదయుగ స
మాశ్రిత సంగనామాత్య ! సత్కృత్య !
మఱియును భక్తధీమణి లసత్కిర్తి
కఱకంఠభక్తాగ్రగణ్యుఁ డుత్తముఁడు
అసలార శివనాగుమయ్య సంప్రీతి
బసవనిచ్చే బ్రణిపత్తిఁ గైకొనుచు
ననయంబు భక్తిసుఖామృతాపార
వనధి నిమగ్నుఁడై వర్తింపుచుండ
బుడిబుళ్లువోవుచు భూసురులెల్లఁ
బుడమీశుకొలుపుకుఁ బోయి యిట్లునిరి
వ్యక్తిగా విను పెద్దభక్తులు పెద్ద
భక్తులంచును మన బసవయ్య వారిఁ
గడుఁగడుఁగొనియాడుఁబడుఁ గాళ్లమీఁదఁ
గుడిచిడించినయదిగుడుచు వెండియును
వెఱవక సభ్యునివిధి మిమ్ముఁ గదియుఁ
దఱియంగఁజొచ్చు నంతర్నివాసములు

వారును బురవీధి వచ్చుచోఁ దమ్ముఁ
 జీరికిఁ గైకొరు సెంబలివారు
 కథలేల కళ్యాణకటక మంతయును
 బ్రథితంబు మాలలపాలయ్యె నింక
 నెక్కడివర్ణంబు లేక్కడిసీతు
 లేక్కడిధర్మంబు లిట్లేల చెల్లు
 రాజులఁ బొరయుఁ దద్రాష్ట్రంబుపాప
 మోజమాలినవారి నొగిఁ బర్పకున్న
 వినఁజెప్పకున్నఁ దజ్జననాథుపాప
 మనఘ పురోహితులను నవశ్యమును
 బొందుఁగావునఁ జెప్ప భూమిశ ! వలసె
 నెందుఁ బాపం బింకఁ బొందదు మమ్ము
 ధృవము “రాజానుమతో ధర్మ” యనుట
 యవసీశ ! యెటుఁగవే యనుడుఁ గోపించి
 వసుధేశ్వరుఁడు బసవనఁ బిల్వఁబనుప
 నసమాను నందలం బర్థి నెక్కించి
 శివనాగుమయ్యకుఁ జే యిచ్చికొనుచుఁ
 దివిరి యేతేరఁ దద్విజ్ఞులు వీక్షించి
 యదిగో మహారాజ ! యంతటఁ బోక
 కదియవచ్చెడు మాలఁగలప నిచ్చటికి
 డెందంబునను భయం బందమి సూడు
 మందలం బెక్కించి యతనిఁ దెచ్చడిని

ఇంక నేరి కితండు శంకించు ననినఁ
 గింకతో నగరివాకిలి సొరకుండ
 వెలుపలికొల్పున విభుండున్నయెడను
 నులుకక బసవయ్య యున్నతంబుగను
 శివనాగుమయ్యకు సింహాసనముగ
 భువి దనవైచీర వుచ్చి పెట్టుచును
 “బిలిచినపని యేమి పృథివీశ” యనినఁ
 గలుపంబు గ్రమ్మ బిజ్జలుఁ డిట్లు లనయె
 “నాదిఁ దలంప వర్ణాష్టాదశముల
 భేదంబు లవి నేఁడు వేర్కొన్నయవియె
 కులసంకరము సేయఁగూడునే మాలఁ
 గలపితి కళ్యాణకటక మంతయును
 సీతలఁ బుట్టెనే నిటలాక్షుభక్తి
 సీతి హీనుడ కుర్యునే వర్ష మింకఁ
 బండునే యింక మీ రుండినభూమి
 యొండేల మీకు మే మోడుదు” మనుడు
 వసుధేశ్వరునకు నవార్యవీర్యుండు
 బసవఁడు సద్భక్తిపండితుండనియె
 “మనుజేశ ! గొడగర మాచలదేవిఁ
 జెనసి యుత్తమవంశ్యఁ జేసెద మనుచు
 స్వర్ణధేనువులోన సతి నుంచి మునుఁగ
 నిర్ణిమిత్తమ పాలు నిండఁగఁ బోసి

యా పోయోః బూర్వాశ్రయం బని తార
 యాపడఁతికి మ్రొక్కి యంతటఁ బోక
 యంగద నట్టిగ్రామాంత్యజుగాలి
 యెంగిలిపాల్ట్రావి రేవంబు లేక
 యదియేల వేయును ననఁ గథ లందు
 గదుగదుకేమి యక్కనక ధేనువును
 వండఁ దర్గినమాడ్కి ఖండముల్లా గఁ
 జెండుచుఁ దమలోనఁ జే వ్రేసికొనుచు
 బనత సోమాదుల బలగంబుపాలు
 వెనుకచట్టలు సతుర్వేదులపాలు
 కోలెమ్ము దా నుపాద్దేలయ్యపాలు
 వాలమ్ము బ్రహ్మవిద్వాంసులపాలు
 బరులు షడంగులపాలు మున్నుడుక
 లురమునైతము వ్రభాకరభట్లపాలు
 సమపాట్ట సన్నపుటెముకలుఁ బ్రక్క
 టెముకలు వ్యాకరణమువారిపాలు
 తొలఁకుజల్లియుఁ ద్రివేదులవారిపాలు
 బలుడెక్క సిటుడెక్క వాళ్లమిక్కిళ్లు
 పరదేశి విద్యార్థిపాలంచు నిట్లు
 చెరలుచు గోహత్య నేసినయూర
 మాలల యీత్రాటిమాలల పచ్చి
 మాలలమాటలు వోలునే వినఁగ

వేదంబు లాదియో విధికల్పితంబు
 లాదియో జాతుల కది యెట్లు లనినఁ
 జనువేదచోదితజాతులు రెండు
 వినుము ప్రవర్తకంబును నివర్తకము
 భవకర్త సంస్కారి భువి బ్రవర్తకుఁడు
 శివకర్త సంస్కారి భువి నివర్తకుఁడు
 సన్నతవేదార్థచరితంబు లుండ
 మొన్నఁ బుట్టినకులమ్ములమాటలేల
 సప్తక్రమగునట్టిజాతులు గావె
 యష్టాదశంబులు నవియేల చెప్ప
 మిక్కిలి పదునెనిమిదివర్ణములకు
 నిక్క మారయ భక్తనిచయంబుకులము
 భాగ్యహీనుండు దాఁ బసిడిఁబట్టిన న
 యోగ్యంపులోష్టమై యున్నట్లు శివుని
 ప్రతిబింబమూర్తియౌ భక్తుఁడు భవికి
 మతిఁజూడ మానవాకృతి నుండు ధరణిఁ
 గావున శివభక్తగణములమహిమ
 భావింపఁ దలఁప నీస్తాప్తియే చెపుమ
 కరివైరితోడఁ గుక్కలు వోల్పు సరియె
 కరితోడఁ గ్రామసూకరములు సరియె
 జడధితో నిలఁ జౌటిపడియలు సరియె
 వడి గంగతో వెడవ్రంతలు సరియె

తపనుతో ఖద్యోతతతు లెల్ల సరియె
 యసుపమింపఁ జంద్రుతో నుడువంక్తి సరియె
 మేరువుతోఁ బెటమెట్టులు సరియె
 పారిజాతంబుతోఁ బ్రబ్బిల్లు సరియె
 శివనాగుమయ్యతోఁ జెనఁటులీద్విజులు
 అవసీశ! సరియుఁగా రది యెట్టులనిన
 భక్తుండు శ్రీసతిపండితుం డీశు
 భక్తుని కిలఁ గోటిబ్రాహ్మణులైన
 నెన యన్న నాలుక నేఁ గోసీవైతు
 ననుచు ననంతపాలుని సఖాస్థలిని
 నెక్కునఁగాఁ జంద్రనిప్పులు గాదె
 చక్కన పొత్తిపచ్చడమున ముడిచెఁ
 దా నేమి చెప్ప భక్తానీక మిండ్ల
 శ్వానంబులకు ద్విజు ల్సరిరామి వినవె

❖ కల్లిదేవయ్య గారి కథ ❖

యల్లహావినహాళ యనుపుంబునను
 కల్లిదేవయ్య నాఁగా మహాత్ముండు
 శ్రీరుద్రు నపరావతారంబు గాని
 ధారుణి మనుజావతారుండు గాఁడు
 ఒకరాత్రి వరదేశి యున్న నయ్యార
 నొకవాముసంపుచు నుండు సంతతము
 నప్పాటఁ గల్లిదేవయ్యను గలచి

యస్వాము దాఁ జచ్చె నఖిలంబు నెటుగఁ
 గరుణాకరుఁడు గాన కల్లి దేవయ్య
 యురగంబుఁ బడసి యయ్యారిన యుండ
 సహజసన్నతశీల సంబంధయుక్తి
 మహిమ దుల్కాడంగ మఱియొక్కనాఁడు
 తమదాని యర్హ్యపణ్యములకుఁ బోవు
 సమయంబునం దొక్కసద్విజుఁడేయి
 తన్నుసోకుడు నష్ట తనతలఁడువ
 నన్నేలపై వ్రేసి యచ్చోన పాఠి
 యత్తటి భసితాంగి యగుచు వేఱొక్క
 క్రొత్తబిందియ మోచికొని పోవఁగాంచి
 కొత్తఁ జూడుఁడు గండక్రొవ్వుదనంబు
 నుత్తమద్విజుఁడు దా నొఱసెఁ దన్నుచు
 భాండ మచ్చోటనే పాఠంగ వైచి
 యొందు భాండముఁ గొని యొరవోయెడిని
 ఎచట బ్రాహ్మణులకు నితరులముట్ట
 నుచితంబు గాదుగా కొరులకు ద్విజుల
 ముట్టఁగ రా దనునిట్టిధర్మములు
 పుట్టునే యని కూడి భూసురు లపుడు
 కలియుగరుద్రునిఁ గల్లి దేవయ్యఁ
 బిలిపించి కౌటిల్యకలితవాక్యములఁ
 దలపోయ నూరిలోఁదల నొక్కమాట

పలు కెన్నఁడును వినఁబడదు మీవలన
 కల్గి దేవయగారు వ్రల్లదు లనఁగ
 నెల్లెడ వినము మీ రల్ల సర్పమును
 బడసిననా డొండె బొడగంటి మిపుడు
 పొడగంటి మెన్నఁడుఁ బొడగానరాదు
 మంచివారని మిమ్ము మన్నింతు మేము
 క్రించుబోయత మమ్ముఁగొంచెంబుసేసె
 జంటివిప్పుడు గాఁడు స్థాతృద్వసిష్ఠ
 వంటియుత్కృష్టవిద్వాంసుఁ డట్లయ్యు
 వేదులవారి దామోదర యజ్ఞ
 గాదిలియగు త్రివిక్రమసోమయాజి
 సమిధిల కీగుళ్లసంది వోవంగఁ
 బ్రమసెనో దాను నప్పాట వచ్చుచును
 దనుసోకె వీరిచే యనుచు మీదాసి
 తనతలకడువ యత్తటి వ్రేసె బగుల
 వినము శూద్రులుముట్టినను బ్రాహ్మణులకు
 మునుసచేలస్నానములు సేయవలయు
 నని చెప్పఁ గాక యాయధమవంశజుల
 కును ద్విజులను ముట్టఁ జన దని కలదె
 యేనీతి యేధర్మ మేపురాణోక్తి
 యేనాఁటిభక్తి సహింపఁగఁ దగునె
 మగువ నచ్చోటన మాయించు టపుడు

దగవుగా దని కాక దండింపలేడె
 భూమిఁ బుట్టనిమార్గములు సేయఁదగునె
 యే మెదురెదుర మీ మ్మేమందుమింక'
 ననవుడుఁ గల్గి దేవయ్య యింకేల
 ననుమాన మనుచు నిట్లనియె వారలకు
 'నింటిదాసులకు నెట్లంటనౌ భక్తు
 లింటికుక్కలకు మీ మ్మంటరా దనిన
 బ్రాహ్మణులేమిరు' "బ్రహ్మచరంతి
 బ్రాహ్మణా"యన మీకు బ్రాహ్మ్యమెక్కడిది
 పాన లేటికిఁ బరబ్రహ్మం బనంగ
 దీనికి నర్థంబుఁ దెలుపుఁడా చాలుఁ
 బరమేశ్వరుం డన్నఁ బరమాత్ము డన్నఁ
 బరికింపఁగాఁ బరబ్రహ్మం బటన్న
 హరుఁడె కాకొరులకుఁ బరశబ్ద మెద్ది
 పరశబ్ద ముత్కర్షపరము గావునను
 నొరులకుఁగల్గునే యుత్కర్షపదము
 హరియును బ్రహ్మయుఁ బరమాత్ము లెట్టు
 లరయంగ వేదశాస్త్రాగ్రంబులందు
 హరిముఖ్యు లెల్ల జీవాత్మల కాన
 ధరణిఁ బరబ్రహ్మ హరుఁడు బ్రహ్మంబు
 చరియించువారు మాసద్భక్తవరులు
 హరియును బ్రహ్మయు నమరవల్లభుఁడు

పరము నర్చన సేయుభక్తులు గారె
 భృతిని “బ్రహ్మధిపతి ర్భృహ్మణోఽధి
 పతి” యనియెడుఁగాదె శ్రుతిసమూహంబు
 కావున బ్రహ్మమార్గం బెద్ది మిమ్ము
 భావింప ముట్ట సంభాషింపఁ దగునె
 యేతెఱంగునఁ బాసె నెఱుంగరే మీరు
 జాతిశూద్రత్వంబు ప్రేతవిముక్తి
 రుద్రేతరక్రియల్ రూపింపఁగలవా
 రుద్రుండు దక్కంగ శ్రుతికిన్ గలఁడొ
 మృదునిభక్తులతోడ మీ రెల్ల సరియె
 నుడువులు గలవేని నో, రెత్తు’డనిన
 ‘నక్కటా యిదియేల యందఱమమ్ముఁ
 గుక్కలకంటెను దక్కువగాఁగఁ
 బలికెదు మీపిన్నపాపచెద్దంబు
 కొలఁదియే మొదలికి గుడ్డలిగొంటి
 మొదలింప మొదలింప ముల్లుచ్చి పెద్ద
 పద రడ్చిన ట్లయ్యె నది నెప్పనేల
 చదివింతుగాక మీశ్వానంబు నొక్క
 వదలిండవర్గంబు వనస యెం దైన’
 నని విపులందఱు నాగ్రహింపంగ
 విని కల్లిదేవయ్య విపులఁ జూచి
 యనియె ‘రోఁకటి పాట లట్ల వేదములు

పనుగొన మాశివభక్తులయిండ్ల
 సారమేయములకు ధారుణి' ననుచు
 నారంగఁ గల్గి దేవయ్య నవ్వచును
 దాఁబిల్చె వేదపితామహాఖ్యుండు
 నాఁ బొల్చుశునకంబు నలిఁ జిట్టమిడిచి
 'యుచ్చుచ్చిరే శంకరోచ్చిష్టభోగి
 యుచ్చుచ్చిరే ప్రణవోదాత్తయోగి
 యుచ్చుచ్చిరేయాగమోత్కృష్టభరిత
 యుచ్చుచ్చిరే మహాంహోదూరచరిత
 యుచ్చుచ్చిరే వీరసచ్చరనిరత
 యుచ్చిరేయపునర్భవోన్నతస్థిరత'
 యని యిటులెలుఁగించు నన్తాత్రలోనఁ
 జనుదెంచి శునకంబు దనకు మ్రొక్కుడును
 వరదయాంచితసుధావార్ధి నోలార్చి
 యరుదొందఁగల్గి దేవయ్య యిట్లనియె
 'నేవేదమం దైన నెత్తి యందొక్క
 రా వనుష్ఠింపుమా యీవిప్రులెదుర'
 ననవుడు శునకచర్తావృతరుద్రుఁ
 డనుషక్తి బద్ధాసనాసీనుఁ డగుచుఁ
 గఱకంరు నాత్మాబ్జకర్ణికఁ జేర్చి
 గుటి నాదిశక్తి నాకుంచనఁ గూర్చి
 యాసూర్యు మెట్టి సుధాసూతిగట్టి

నాసాగ్రమునదృష్టి నలి నాటుకొలిపి
 యకలంక మృదుమధురకళానియుక్తి
 సుకరనాదోక్తి విశుద్ధస్వరమునఁ
 ద్రవ్యక్షరబిందు నాద ప్రయుక్తాంచి
 తాక్షర మోంకారమ ట్లుచ్చరించి
 నంతలోననె తద్ధరామరాసీక
 మంతంతధరణి సాష్టాంగంబు లిడఁగ
 దయనుదాత్తానుదాత్తస్వరిత ప్ర
 చయములు సాంగమై సంధిల్లి తనరఁ
 బదమును గ్రమమును బాటయు జటయు
 విదితంబుగా నాల్గువేదంబు లందు
 నొక్కొక్కరావెత్తి యొగి ననుష్ఠింపఁ
 గ్రక్కునఁ దాలేచి కల్లిదేవయ్య
 “హో మాను వేదపితామహః” యనుచు
 దామాన్వేశునకమధ్యమనంబునేత
 వింటిరే చెవులార విప్రు లందఱును
 గంటిరే భక్తుల ఘనమహత్త్వంబు
 ననుచు నాకల్లిదేవయ్యవేదంబు
 జను లెఱుంగఁగఁ గుక్కఁ జదివించె మఱియు
 నఘవైరి సిద్ధరామయ్యగారింట
 నుఘైకాళికాడన నొకగుక్క గలదు
 దీనికి గురు వది దానిమహత్త్వ

మేనైన నొకనాఁటి కెఱుంగ వెండియును
 గారవింపఁగ మహాకాళయ్యగారి
 సారమేయంబును జంబూరిలోన
 వాదంబునం దిట్లు వేదంబు సదివెఁ
 గాదె యీమర్త్యలోకం బెల్ల నెఱుంగఁ
 గాన విప్రులు భక్తగణములయిండ్ల
 శ్వాసంబులకు నెట్లు సరి యనవచ్చు
 శివచిత్తుఁ డన నొక్క శివభక్తిపరుఁడు
 తవిలి విప్రులతోడి తర్కంబునందు
 సకలవేద పురాణశాస్త్రపారీణు
 లొకకోటివిప్రులు నొక్కభక్తునకు
 సరియిఁగా రని వేదశాస్త్రంబులందు
 విరచించి చెప్పుడు ద్విజులంతఁబోక
 చర్చలు సదువులు సమ్యక్తికలిమిఁ
 గూర్చి యాడుట శబ్దకోవిదత్వంబు
 కాన యిన్నియునేల కలదె ప్రత్యయము
 దీనికింతయుఁ జెప్పఁగా నేమి యనిన
 విద్యలాడుచునున్న ద్విజులతో నొక్క
 పెద్దభక్తునిచెప్పు వెట్టి తూచుడును
 నూరిభూసురు లెల్ల నొక్కటఁ దూన్కి
 రారైరి యాపాదరక్షకుఁ దొల్లి.

కాన విప్రులు భక్తగణములచెప్పు
తో నైన నెన గారు పాన లేమిటికి

— చిబ్బబాచయ్యగారి కథ —

గొబ్బూరిలోపల నిబ్బరంబుగను
చిబ్బబాచయ్యగారి పృథుమహాత్మ్యంబు
వర్ణింప శివునకు వశముగా దనిన
వర్ణింప నెంతటివాఁడ నట్లయ్యు
సీమాజనము వారిచే మున్నువడ్డ
బాములుసెప్పెద భూమిశ వినుము
జంగమలింగప్రసాదంబు గనకు
సంగంబుఁ బ్రాణంబునై చరింపుచును
నగ్రహారంబులో నం దొక్కపాల
నగ్రగణ్యుఁడు నాఁగ నాశ్రమధర్మ
మతలోకపథవివర్జితుఁడౌచు వేద
మతభక్తిపథము సుస్థితిగా భజించి
యామట రెండు మాఁ డామటఁ బదిటఁ
గామించి ఘనదేవకార్యంబులైనఁ
గర మర్థి బాహుకంధరకన్య వితతి
నురమున శిరమున నుపవీతముగను
జెన్నొంద భక్తులచెప్పులబిల్ల
లున్నతి ధరియించి యొగి భస్మ మలఁది
బండియు. బొణకయుఁ బచ్చెనవెట్టి

బండి నెల్లెడ నందిపడగలు గట్టి
 యెలమి దలీర్ప మువ్వలు నురుగజ్జి
 యలు ఘంటలును నందియలు సామరములు
 భాసురరుద్రాక్షబహువలయములు
 బాసికంబులు స్వర్ణపట్టము ల్వాన్ని
 గోరాజమూర్తిఁ గైకొన్న కుఱ్ఱులను
 గారవంబున బండి గట్టి ముందటను
 జాఁగు బళా యనుశబ్దముల్ మ్రోయఁ
 గాఁ గేళికలతోడఁ గర మర్థి నేఁగి
 శరణపదాంభోజ సంస్పర్శఫాల
 సురుచిరభక్తిమై సొంపు నింపార
 స్ఫుటచరణాబ్జ సంఘట రేణుపటల
 ఘటితోత్తమాంగుఁడై ఘనహర్ష మలర
 లీలఁ దత్పాదసలిల సుధావార్ధి
 కేళీవిలోలైక మేళనం బొలయ
 “ఘనతర దివ్యలింగ ప్రసాద సద
 య నమో నమస్తే మహాలింగ” యనుచు
 శ్రీగురుప్రతిబింబ సిద్ధలింగోప
 భోగోపభోగానురాగుఁడై మఱియు
 నొలికిన డించిన యున్న ప్రసాద
 మలరుచు ముంచి గంపల బండిఁ బోసి
 యప్రతిలీల గణప్రసాదంబు

సుప్రసన్నాత్మ నుత్సుకత దుల్కూడ
 నెప్పటివినుకులు నెప్పటిచెన్ను
 నొప్పారఁ దెచ్చి గొబ్బారిలోపలను
 సుప్రసిద్ధముగఁ దా రాప్రసాదంబు
 ముప్పొద్దుఁ గుడువంగ విప్రవర్ణంబు
 బుడిబుట్లవోపుచున్నెడఁ నొక్కభక్తుఁ
 డడరఁ బాడువునేయ నయ్యూరిలోనఁ
 బరితోషమతి బిబ్బబాచయ్యగారు
 కరమర్థిఁ దొల్లిటిక్రమమున నేఁగి
 జంగమశ్రీసాద జలజసౌరభ్య
 సంగతరుచిరోత్తమాంగుడై పొంగి
 యలరుచుఁజెందుచు వలసినవన్ను
 వలఁ బ్రసాదామృత వనధి నోలాడి
 నలిదీటుకొనఁ దద్గణప్రసాదంబు
 నిలఁ జిల్కకుండ గంపల ముంచి పోసి
 ముందటిక్రియ బండిముందట వెనుక
 నందంబుగా నిట యట నటంపంగ
 గొడుగులు గొడుగులు గూడి క్రెక్కిఁజేయఁ
 బడగలుఁ బడగలు ముడివడి వాల
 మంగళారవములు మధురమై చెలఁగ
 సంగీతరీతులు సరసమై యులియఁ
 బాయక చాఁగు బళాయనురవము

ఘేయనియటుఁగూడిమ్రాయుచునుండ
 బొబ్బలువాడువంగ నుబ్బి యార్వంగ
 బిబ్బబాచయగారు గొబ్బారుసారంగ
 వినబడె మున్నెల్ల వీరిదుర్జనత
 కనుఁగొనబడియె నేడనుచు భూసురులు
 నేతెంచి“హా నిలుఁ డెందువచ్చెదరు
 మీ తెఱంగిదియేమి మిగిలియున్నదియు
 పెండ్లి కేఁగటొ యిట్లు బండ్లిదియేమి
 దండ్లువచ్చెనో మీఁదఁ దల్లడంబేల
 యంకాన కేఁగెద రార్పు బొబ్బలను
 శంకరభక్తుండు సచ్చెనో యిట్లు
 పోలంగఁ గొంగనిఁ బొడిచి వంగనిని
 వ్రాలంగఁ దిగిచితి రేల బింకంబు
 సడగరంబులు వట్టిచాఁగుబళాలు
 గొడుగులుఁ బడగలు దడఁబడుటలును
 జేరమవలె నొండె శివపురంబునకు
 బోరన నిపుడేమి పోవుచున్నారొ
 యక్కుమాలిన భంగి నగ్రహారంబు
 చక్కన మీకెట్లు చనఁ జేర వచ్చు
 నిలఁ గులభ్రష్టులయిండ్ల యెంగిళ్లు
 గులహీనులెంగిళ్లుఁ గూడంగదేవి
 బండినిండగఁబోసి పైఁ జీరగప్పి

తండుఁ జేకొని పెద్దగొండనేనెదరు
 ప్రకటింప నింతేల పట్టినఁ జూప
 నొకవిశేషంబైన నున్నదే యిందు
 విదై లాడక యూరు వెడలుఁడి యింత
 పెద్దటికముతోన వెక్కులే లనిన
 చా! కాలు లేమని చదువుచున్నారు!
 మీకొలఁదియె మమ్ము మీటి పల్కంగఁ
 బన్నగధరుభక్తిపరులకు మీకు
 నెన్నిచాళులపెట్టు లెన్నిచూడంగఁ
 దలచ మీనోరికిఁ దగుకడిఁ గొనరు
 వెలి కుటుకవె గ్రుడ్లు కొలఁదిమీటినను
 మీ రేడ మే మేడ మీకును మాకుఁ
 గారణంబేమి యియూరేల మాకు
 జంగమలింగప్రసాదంబు బ్రమసి
 యెంగి లెంగిలి యంచుఁ ద్రుంగిచూచెదరు
 శరణప్రసాదదూషకు లతిఘోర
 నరకాగ్నిఁ బడుదురు నా మున్ను వినరె
 యటమీఁదిచే టింక నదియేల చెప్ప
 నిట వచ్చు మరణంబు నెఱుంగరు మీరు
 ప్రణత ప్రసాదప్రభావ ప్రశక్తి
 గణుతించి చూడ డగ్గఱఁగ మీవశమే
 భక్తులసాలికిఁ బరమామృతంబు

భక్తిహీనుల కిది ప్రళయానలంబు
 వలదు కార్చిచ్చులోపలి మిడ్డలట్లు
 పొలిసిపోవనెకాక నిలువఁగఁగలరె
 మీఁటిపల్కుటయెల్ల మీ కుండెఁగాక
 పాటులఁ జంపుట వరమశౌర్యంబె
 యనవుడు బిబ్బబాచయ్యగారలను
 గనుఁగొని యవ్వప్రజను లాగ్రహించి
 యెంగిలికూడు భుజంగమో పులియొ
 శృంగియో యబ్బాచిగొంగఁ జేసెదరు
 బట్టులపిన్న ! యప్పనగారిమంచ !
 చట్టనపెద్ది ! విశస్టులకూచి !
 దుష్టదామోదర ! ధూర్తభాస్కరుడ !
 శిష్టులబలభద్ర ! చిమ్మికేతప్ప !
 తొలఁగు మాఱటదోవతుల దర్భసంబె
 లలఁ బెట్టి యష్టికోలలుగొనిరండు
 పట్టుఁడా యెడ్లను బలుపులు దెగఁగఁ
 గొట్టుఁడా చని కూడముట్టుఁ డింకేల
 చింపుఁడు మొగవాడ ద్రెంపుఁడు వడగ
 లుంపుఁడు బండివోకుండఁ జూతండు
 అని సందడించునయ్యధమపాదులను
 గని బిబ్బబాచయ్యగారు గోపించి
 యోదులా రేటికి నుత్తలపడఁగఁ

జూడ శక్యంబేనిఁ జూతురుగాక
 తొలతొలఁ డనుచు విపుల నదల్చుచును
 నలిఁబ్ర సాదముమీ దివలువఁ బోచూకి
 యంజలి ముంచెత్తునమ్మాత్ర లోన
 కెంజాయయో యొట్టసంజయో మెఱపా
 హా! కాదు నిప్పులో యది మంట యనుచు
 నాకులతను విపుల లలిభీతిఁబొంద
 నదె చూడుఁడని చల్లునమ్మాత్ర లోనఁ
 బొదలి భుగుల్బుగుల్బుగులన నెగసి
 నిటలతటాంబకోత్కట చటులాగ్ని
 పటుదృష్టిఁ బురము లొక్కటఁ గాలునట్టు
 లట యిట విప్రాలయంబులన్నియును
 నటుగూడ దరికొని యాహుతులొనఁగ
 శ్రీధరభట్టిల్లు సిచ్చునఁగలసె
 మాధవప్పనయిల్లు మంటపా లయ్యె
 గ్రుడ్డిగోవిందుని గుడిసెయుఁ గమరె
 దొడ్డభాస్కరునిల్లు దొడిఁదొడిఁ గాలె
 కొమ్మనఘటశాశి కొంపయుఁ గమలె
 బమ్మనభట్టిల్లు భగ్గన మండె
 వామనప్పనయిల్లు వాసము ల్నిక్కె
 సోమయాజులయిల్లు సురసురఁ గమరె
 త్రేదులవారిల్లు దెరువునఁ గలసె

నాదిత్యకూచియి ల్లప్పుడ పాలినె
 మచ్చతాడనయిల్లు మంటిపాలయ్యె
 బచ్చలికేశపుపాకయు మడిసె
 వాసుదేవునియిల్లు వహ్ని సేకొనియె
 మాసకొమ్మనయిల్లు మసిమసియయ్యె
 వసిగొని సన్నాస్రసివామనమరము
 వసదిమంటపమును బసుమానంగలసెఁ
 గుశదర్శపిన్నయ్యకొంప పైఁ జిచ్చు
 నశనంబువారియి ల్లది యందికొనియె
 నీ డాడ యననేల యిన్నియు మడిసెఁ
 గూడఁగ శివదూషకుల యిండు లనుచుఁ
 బ్రళయాగ్నిలోనార్చు ప్రమథులయట్టు
 లలరి భక్తానీక మార్వఁగ ద్విజులు
 మసలి యిండులతోన మడిసెడువారు
 వెసనేగుదెంచుచు వెండిల్లువారు
 తలలంటుకొని కాలఁ దల్లడపడుచు
 నిలగుళ్ల లోపలి కేఁగెడువారు
 గడ్డము ల్చీసలు గమరంగ నచటి
 గడ్డిగబావులు గని యుర్కువారు
 చీరలు దరికొనఁ జిడిముడి పడుచు
 మారారిభక్తుల వటువుగొన్వారు
 మించఁగాలకమున్నమృదుభక్తు లిండ్లఁ

బంచలఁబెరడులఁ బొంచుండువారు
 తచువుల శిఖ దరికొని కాలఁగాలఁ
 జని చని భక్తుల శరణనువారు
 పటుపకమును బిబ్బబాచయ్యగారి
 పిటుఁదన నిల్చియుబ్బటి మ్రొక్కువారు
 చచ్చునవెడవెడ వెచ్చుచు సగము
 సచ్చియు నిబ్బంగి సగము సావకయుఁ
 బప్పుకేశవభట్టు దొప్పనపెద్ది
 తప్పకం పైతన బొప్పనత్రేది
 సింగరా జాదెన చిచ్చనకూచి
 మంగన ఘడిసాసి నంగన్నపిన్న
 దబ్బరాదిత్యుండు సబ్బనయ్యయును
 గబ్బుమైలారుండు సుబ్బనమంచి
 యడ్డగాలైతన దొడ్డనకూచి
 బొడ్డురాఘవభట్టు గడ్డముపెద్ది
 వీరాదిగాఁగ గొబ్బారిగ్రామణులు
 మారారిభక్తుల మాకు దిక్కునుచుఁ
 బశువుల ముచుచు నబ్రహ్మణ్యమనుచు
 దిశలకు నోళులు దెరిచి యేడ్చుచును
 వెక్కుచు నంతంతఁ జిక్కుచుఁగూడ
 సుక్కుచు ధరఁజాఁగి మ్రొక్కుచుఁజేరి
 దీనుల నపగతజ్ఞానులు దురభి

మానులఁ బుణ్యవిహీనుల ఖలుల
 భ్రష్టుల నవగుణాశ్లిష్టుల నధిక
 దుష్టుల నిలఁ గడుఁ గష్టుల జడులఁ
 శ్రోధుల నధికాపరాధుల నతివి
 రోధుల జ్వలననిరోధుల మమ్ముఁ
 గావరే దీవనఁ బ్రోవరే తప్పు
 ద్రావరే చలిగాలఁ ద్రోవరే యింక
 నూరు ముఁ జనమేజయుఁడు నేసె నగ్ర
 హార మింతటనుండి మీ రుద్ధరించి
 పొరిని బునర్ధారఁ బోయరే మాకుఁ
 గరుణించి మీ ధర్మపురుల మేమనుచు
 నావిప్రజనులు సాష్టాంగులై మ్రొక్కి
 లేవకయున్న నాలించి లెండనుచు
 వాప్రసాదమునకు సంజలియొగ్గి
 సుప్రసన్నాత్ముడై చూడఁగఁడడవ
 గహన ప్రసాదాన్ని గ్రక్కున నాటి
 సహజ సంసిద్ధ ప్రసాదభావమునఁ
 బ్రస్తుతింపఁగ బిబ్బభాచయ్యగారి
 హస్తంబులందుఁ బ్రశస్తమై నిలిచె
 నిప్పాటభాచుల యిండు లన్నియును
 నెప్పటిక్రియ నొప్పె నెఱుంగరే జనులు
 ఎన్నఁగ ధరణీశ ! యేండ్లు బూండ్లెల

మొన్నటివార్త యింకిన్నియు నేల
 యసమాక్షుఁ గొలువని యగ్రజుండైన
 వసుధమాలలమాల వాడ కాకెట్లు
 మాలఁడు శివుఁగొల్పి మాలఁడువెంపు
 మాలఁడు రెంటికి మాలఁడీయిక్కి
 మాలఁడే యీతని మాలఁడొకత్రాటి
 మాలలు భువిఁ బచ్చిమాలలు గాక
 సెంబలియనియె నే చెన్నయ్యయింట
 నంబకళము గ్రోలునప్పుడు శివుఁడు
 మాదరచెన్నయ్య మహిమయైతింగి
 మాదేవభక్తులు మాలలు నాఁగఁ
 గూడునే బాఁపనకూళపులకుఁ
 గాఁడుగాఁడని నీచగతివిరోధింప.

—॥ మాదరదూడయ్యగారి కథ ॥—

నవనీళ! వినవెట్లు శివునిభక్తుండు
 భ్రష్టివక్తిర్ని మాదరదూడయ్య నాఁగ
 మఱియొప్పు నాయయ్య మహిమ యెట్లనిన
 నెఱయఁగ మెయిచెడ్డ కఱకుఁబాటుండు
 పసివెన్ననడురేయి వెసఁబోయిపోయి
 మసలక దూడయ్య మందిరం బటుత
 సారమజ్జన జలపూరితపంక
 మూరులు దరియంగ నొగిఁ జొచ్చి వెడలి

కూడఁగాళ్లు గడిగొని ప్రభాతమునఁ
 జూడఁ బూర్వచ్ఛాయ శోభిల్లియున్న
 నావిప్పుఁ డత్యద్భుతాక్రాంతుఁ డగుచు
 భావించి యప్పుడ పరు విడి యేఁగి
 మాదరదూడయ్య మిజ్జనోదకని
 పాదితం బగుఱింపి బడి పొల్లిపొల్లి
 యాడుచుఁ దనువు దివ్యాంగమై యున్న
 నాడనా మాదరదూడయ్యగారి
 పాదాబ్జములమీఁదఁబడి కృపవడసి
 భూదేవకులుఁ డంతఁబోయి నింటికిని
 జూడుఁడా మాదరదూడయ్య యిట్లు
 లాడినచోటిని శ్లష్పయగారు
 పడిలేచి ఱింపిదాఁగడిగిన యంత
 నడఁగెఁ గుష్ఠవ్యాధి హరహారా తొల్లి
 యాదిత్యుఁడును మనోహరుఁడనుగణము
 పాదోదకములను బడసెఁ దా మేను
 ననిచెప్ప వినఁబడు నాద్యోక్తులందుఁ
 గనుఁగొంటిమిపుడు నిక్కంబుగా ననుచు
 వినుతింపుచును నరుల్ విభ్రాంతి బొంద
 విని వారివారికిఁ జను దెంచి యచటఁ
 బొరల నేడ్పూర్వురు భూసురోత్తముల
 కరయఁ గుష్ఠవ్యాధులఁగుట వినవె.

—● బాససభీమయ్యగారి కథ ●—

చృథివిలో బాససభీమయ్య నాఁగఁ
బ్రథితుండు మెయిసెడ్డ పాటులకెల్ల
మేనులు కృప సేయుటేనాట వినవె
భూనాథ! జనులెల్లఁ బొగడ గమతీయుఁ
జక్కన ముచ్చట్లు జరపఁగనేల
యిక్కర్తచండాలు రెంతటివారు.

—● శ్వపచయ్యగారి కథ ●—

సామవేదులు నాఁగఁ సద్బ్రాహ్మణుండు
శ్రీమతి నాకాశగామియై యరుగ
శ్వపచయ్య నాఁగ నీశ్వరభక్తుఁడొకఁడు
విపినాంతరమున సద్విధి నోగిరంబు
లోనరించుచును మీఁదఁ జనుసామవేదిఁ
గని పొందునో వీనికర్తంపుదృష్టు
లనుచు నోగిరముఁజెప్పున మూయఁదడవఁ
గని సామవేదులు కలకల నగుచు
శ్వపచుండుఁ దాను మాంసంబు వండెడిని
కఱుండు మాపొడగని మూసెఁజెప్పు
నిట్టిదుర్జనుఁ డగునే యని తలఁపఁ
జట్టనఁ దన్తంత్రశక్తి యణంగి
యంతరిక్షంబున నాడుదోవతులు
నంత నబ్భువిఁ బడ్డ నతఁ డప్పు వచ్చి

శ్వపచయ్యగారి శ్రీచరణాబ్జములకు
 నపరిమిత ప్రీతి నందంద మ్రొక్కి
 శివదీక్ష వారిచే శిష్యుడై పడసి
 సవిశేషమగు తత్ప్రసాదంబు మహిమ
 జేసి కొంపొవడే శివలోకమునకు
 నాసక్తి ముప్పదియా టూళ్లవారి
 గాన పురాతనగణములనాడు
 లేనిమార్గము వుట్టెనే నేడు భక్తి
 శ్వపచుడైనను లింగసహితుడై యున్న
 నుపమింప సద్బ్రహ్మణో త్తమో త్తముడు
 త్రిపురారి గొల్వని ద్విజముఖ్యుడైన
 శ్వపచాధములకంటె జాలంగగీడు

—ॐ ఉద్భటుని కథ ॐ—

అదిగాక బల్లకియను పురంబునను
 నుదుబట్టు డన నొప్పు నొక్కభక్తుండు
 వరభోజరా జను నరనాయకునకు
 గురువయి శివదీక్ష గరుణించి మఱియు
 వేదశాస్త్రార్థ సంపాదితయుక్తి
 నాదేశమున నన్యవాదంబు లణచి
 ఊోణీశునకు బాడు జొమ్మవ్వనాగ
 బ్రాణేశసద్భక్తి పరురాలుగాన
 నతివయుఁ దాను సమంచితభక్తి

గతినిరంతర సుఖస్థితిఁ దేలుచుండ
 మనుజు లత్యద్భుత మానసులగుచుఁ
 బనువుచు నిట్టి సద్భావ్యాతో త్తముఁడు
 కులహీనులును దాను గూడియున్నాఁడు
 తలఁపంగఁ బెద్దలు దార యిబ్బువిని
 ననుచు నబ్బోజరాజున కెఱిగింప
 వినియుఁ దొల్లిటియట్లు కొనియాడుచుండఁ
 బరమేశ్వరుండు నుద్భట్టయ్యిగారి
 వరభక్తి మహిమ యివ్వసుమతిలోన
 నరుదుగా మెఱయింతునని యప్పుహత్తుఁ
 గరమర్థితోఁదన్న కాఁగూర్చుకొనుడు
 దహనక్రియలుసేయఁ దత్సమీపమున
 మహి నెదుర్చుచెడి మఱ్ఱిభూతములు
 ఎగిదియొక్కటి సాల కేణ్వారు నచటి
 పొగదాకి కైలాసమున కప్పు వోవ
 నందొక్కభూత మాహారాధ్యమేఁగి
 వందుచు మఱివూట వచ్చి భూతములఁ
 గానక యేడ్చుచుఁ గటకటాయనుచు
 మానక వాచర్వమహి యెల్ల నద్రువఁ
 గూయిడ నిది యేమొకో యలచు జనని
 కాయంబు భోజిండు గ్రక్కున వచ్చి
 యెవ్వ రేడ్చినవార లేమికారణము

నెవ్విధంబునఁగాని యేడ్పుడుగ వస
 “విసవయ్య! పండ్రెండువే లేండ్లునుండి
 మనుజేశ! యుద్భటు మరణంబుఁ గోరి
 యేడునూటిమట్టి నెలమి భూతములు
 నేడకు నేఁగక యెదురు సూచుచును
 నుండె నే నేఁగితి నుదరాగ్నిఁ జేసి
 యుండంగఁ జాల కొక్కండ చిక్కితిని
 పెనుపొందఁగాఁ గూటిపేద దోడ్డుపై
 నని యాడుమాట నాయంద సంధిల్లె
 నెలమి నొక్కటిసాల కేడ్చుటభూత
 ములు నుద్భటునిఁగాల్చు పొగ దాఁకదడవఁ
 గైలాసమున కేఁగ గతిచెడి తాన
 భూలోకమునఁజిక్కి పొగిలెదదండ్రీ!
 గ్రచ్చుట నీనంగఁ గాచి నక్కలకు
 నిచ్చినయ ట్లయ్యె నీడితకీర్తి!
 మఱియేలవేయును నెఱయఁబండించి
 యఱప డిగ్గినయట్టు లయ్యెనుర్వీశ!
 మును వెల్ల వేగియుఁ దినికి చాబిడ్డఁ
 గనినచందంబయ్యె జనపాలతిలక!
 తివిరినిండఁగముంచి యవియఁగఁద్రోచు
 నవివేకి నైతి ఖేరాసగాఁ జేసి
 యింతగాలంబుంట యిది వృథయయ్యెఁ

జింతింపకెట్లు ధరింతు భూనాథ !
 యింక నైనను గట్టె లిందువైపించు
 బొంతు గాదేగెదఁ బొగదాఁకఁదడవ
 వినుము నేఁ గైలాసమునకు నేఁగుటకు
 జనులకు నెల్ల దృష్టముగ నీయున్న
 వటుము వేళులతోన వడిఁ బెఱికికొని
 యిటుయందఱును జూడనటయేఁగుదాన
 ననవుడుఁ బౌరు లత్యద్భుతంబంద
 జననాథుఁ డౌగాక యనుచు న్నార్పించి
 గ్రక్కున మలయజకాష్టము లే్వర్పి
 యక్కజం బంద దివ్యాంబరావలులు
 పేని ముప్పిరిగొల్పి వేరిననేతి
 లో నించి యాయగ్నిలో దరికొల్పి
 భుగులభుగుల్లన బొగ మట్టిమీఁది
 కెగయులోనన దిగదిగఁ బఱతెరిచి
 భోజాఁడుఁ దనమిత్ర పుత్రబాంధవులు
 నాజనావళియును సమృద్ధివ్రాఁక
 భూతంబు లైఁ బొగ వొలయంగఁదడవ
 ఖ్యాతిగావట్టి వృక్షము, గూడఁబెఱికి
 కొనుచు నక్కైలాసమున కేఁగె భోజ
 జననాథజనయాథ నహితంబుగాఁగఁ

దెల్లమి యుద్భటదేవునిమహిమ
ముల్లోకముల ధరావల్లభ! వినవె

—ॐ కక్కయ్య కథ ॐ—

నిక్కంబువెండియు నిఖిలేశ్వరుండ !
ముక్కంటిగణము దాఁ గక్కయ్యనాఁగ
నీద్విజాలకు వైరి యెలు గవే యొక్క
విద్వాంసు డీనగరద్వారమందుఁ
బాటియైన పురాణభట్టును బోలెఁ
గాఁబెక్కులెల్ల నక్కజమందివినఁగఁ
బరగఁగ బ్రహ్మకపాలంబు వట్టి
హరుఁడు భిక్షించె మున్ననియెడిఁగాని
వటలుశూలమున విష్వక్సేనుఁ బొడిచి
మఱి విష్ణునడిచిన తెఱఁగు నెప్పుడు
వెరవున బలి గట్టి వెండియుఁబెఱిగి
హరిమీఁదికెత్తెఁ గా లనియెడిఁగాని
యట్టిత్రివిక్రము నెట్టెమ్ము విఱచి
పట్టె నీశ్వరుఁ డని ప్రతిభ నెప్పుడు
వ్యాసుండు చేయెత్తె ననియెడిఁగాని
వ్యాసుని చేయి నిహతమైన దనఁడు
హరుఁడు యజ్ఞక్షులోన నలిగి కేశవుని
శిరము ద్రుంచినచోటు నెప్పుడు సదివి
వరసింహరూపమై హరి హిరణ్యాక్షు

హరియించె మున్ను తా ననియెడిఁగాని
 శరభరూపముదాల్చి నరసింహుఁ డ్రుంచి
 హరుఁడు దిత్తోల్చినయది సదుపండు
 మసలి “సర్వం విష్ణుమయ” మనుచోటు
 నెసఁగఁజెప్పెఁడుగాని యసమలోచనుఁడు
 నరుదగు సర్వసంహారంబునేయ
 హరియు సర్వము డ్రుంగెనని చదువండు
 హరికర్త జగముల కనియెడిఁగాని
 హరికిని భర్త యీశ్వరుఁడని యనఁడు
 హరి విశ్వచామాంకుఁ డనియెడిఁగాని
 హరుఁడు విశ్వేశ్వరుఁడని చదువండు
 హరి పరాశక్తి దా ననియెడిఁగాని
 హరుఁడు పరాపరుఁ డని చదువండు
 హరి మహామాయ దాననియెడిఁగాని
 హరుఁడు మహాదేవుఁ డని చదువండు
 హరిహరుఁ డనెడు శబ్దార్థ మెగ్గమిని
 హరిహరుఁడన నొక్కఁ డనియెడిఁగాని
 హరిని హరించుట యదిగారిణముగ
 హరిహరుఁడును మూగహరుఁడు ననండు
 పక్షపాతి పురాణభట్టు యథార్థ
 మీక్షింప దలచెడు నితరేతరముల
 శివనిందచేసెడి యవిసీతుఁ జంప

నవ్రుఁ బుస్తకము గాల్పు నవ్రుఁ బథం బిదియ
యనుచు మాకక్కయ్య యాశివద్రోహిఁ
బొనరుచు నలిగిడొంకెఁబడఁబడిచి
తలదర్చి పొట్టలోపలఁబెట్టి కీట్టి
యలరుచు నున్నెడ నాక్షణంబునన
ప్రక్కలై చూడఁ బౌరాణికుమేను
విక్కిన విరియుచు విలవిల యనుచుఁ
బ్రువ్వలప్రోడయై దూపణియున్న
నివ్వొప్పు లెఱుంగరే యిన్నియునేల
డోహరకక్కయ్య మాహాత్మ్యమెఱిఁగి
యూహింప భక్తుల నొం డనఁజనునె

—● భోగయ్యగారి కథ —●

మఱియుఁగెంబొగిలో మహిఁజెప్పనొప్పు
కఱకంతభక్తుఁ డకిల్లపకీర్తి
భోగయ్యనాఁగ నెప్పుడుఁ బరమాను
రాగుండై జంగమార్చన నేయఁజేయఁ
గఱకందుఁ డాయయ్య మెఱయింపఁదలఁచిఁ
పెఱవానిక్రియనొక్క వెయ్యశవంబు
మోచికొనుచు రుద్రముద్రాసమేతుఁ
డై చూప అద్భుతం బంది నేలేరఁ
బొడగఁగ సర్వాంగములు బొంగి మ్రొక్కి
మెడనున్న వెయ్యదామెడఁబెట్టుకొనుచు

దొడుకొనివచ్చి యుత్సుకలీలతోడ
 నడుగులుగడుగ నామృడమూర్తి యనియెఁ
 జచ్చిన పెయ్యమాంసము నారగింప
 నిచ్చ నేమముగాఁగ నిన్న నేఁ బోయి
 ధీయుత ! వినవయ్య ! దేడరదాసిఁ
 బేయఁ బాకము సేసిపెట్టవే యనిన
 నడిగి వచ్చెద దుగ్గళవ్వ దా ననుచు
 నెడసేసె నాఁకొంటి నింక నీవైనఁ
 బెట్టవే వండించి పెయ్య నా కనిన
 నట్టిదకా కంచు నపుడు భోగయ్య
 టౌరాల్లులవణయుక్తముగ మాంసంబు
 సారంబుగా వండి చయ్యన షటియు
 శాకము ల్లావించి సంధిల్లఁ బెక్కు
 వాకంబు లొడఁగూర్చి భద్రమూర్తికిని
 నారగింపఁగఁ బెట్టునంత నయ్యగ్గ
 హారంబు భూసురు లందఱుఁ గూడి
 గుండులు బడియలు గొని పాటిపాటి
 యొండొరుఁగడవంగనుద్వృత్తి నరిగి
 నలుకుఁడుతలతల్పు లులుకు డు గుడిసెఁ
 బెలుకుఁడుభోగయ్యఁబలుపుఁడు వెదకి
 పట్టుఁడు దల వచ్చిబడియలఁ బగులఁ
 గొట్టుఁడు మాదిఁగకొయ్యఁ బోనీక

యగ్రహారంబు గాడయ్యె నిట్లనుచు
 నాగ్రహంబున విప్పు లందఱుఁ బలుక
 హరమూర్తియును నంతనట్లదృశ్యముగ
 వరకీర్తి భోగిదేవయ్య గోపించి
 యంత్యజు లంత్యజు లని యటచెదరు
 అంత్యజులకుఁ జొర నది యెట్లు వచ్చు
 నదదుగ మీయట్టి యగ్రజస్తులకు
 హరభక్తులిండులు సొరంగరా దనిన
 నిటలాక్షభక్తుల నిందించి మీకుఁ
 బటురౌరవము లందఁబ్రాప్తియే చెప్పుడ
 కూడదు శివదూషకుల మిమ్మునంటఁ
 జూడఁగఁ బ్రతిమాటలాడఁ గావునను
 ఖలులార ! యిండ్లువృత్తులు నూరు మీరు
 తలఁ గట్టికొనుఁడు మాదాతలు మేముఁ
 బోయెదమనుచు నబ్బోగయ్య వెడలి
 యాయూరిమునిమంద కరుగ నయ్యెడను
 శైవులయిండుల శైవలింగములు
 దేవాలయముల ప్రతిష్ఠలింగములు
 నమితస్వయంభు లింగాదిలింగములు
 తమతమ సింహాసనములను విడిచి
 తలుపులు వడనూకి తారు లింగములు
 జలదారిగాఁ దూటి చనులింగములును

పూవుతా వడనూకి పోవులింగములు
 బావి నదృశ్యమై పలుచులింగములు
 కలయ నంతంత గంతులువైచివైచి
 యలరుచుఁ జెలఁగుచు నరుగులింగములు
 నురవడి వట్టిల్ల నొండొంటిఁ గడవఁ
 బరువడిఁ దమకించి పాలులింగములు
 నెల్లవారును జూడ నిలమిఁద నొక్క
 నల్లేటిపొడవున దొల్లులింగములు
 ఖేచరత్వమున నేఁగెడు లింగములును
 భూచరత్వంబునఁ బోవులింగములు
 ననిలవేగంబున నరుగులింగములు
 చనలేక మెల్లన చనులింగములును
 నీవిధంబునను గెంబావిలింగములు
 భావించి భోగయ్యపజ్జనె యరుగ
 లింగపర్వత మేఁగులీలఁ బొల్పార
 లింగభక్తాలి గేలికలు సేయుచును
 నాడుచుఁబాడుచు నరుగ నిక్కడను
 బాడువాఁడెనుబురిభాగ్యంబు దొలఁగె
 నవని గంపించె సస్యావలులెండె
 భువివృక్షములువ్రాలె బొడిచెఁ జొక్కలును
 నప్పురి నిండంగ నంధకారంబు
 గప్పె నెల్లెడ వంటకంబులు పుచ్చె

బావులుఁ జేటువులుఁ బద్మాకరములు
 వావిరి నూతులు వరువట్లు వట్టె
 వనములు ఫలపుష్పవాటిక ల్లమరెఁ
 గనుఁగొనఁ బశుపక్షిగణ మర్వదొణఁగె
 ధరణిఁ ద్రొక్కినరావు దరికొని కాల
 దొరకొనియెను గాలి ధూళియు నెగసెఁ
 తవిలి యిబ్బంగి నుత్పతము ల్వుట్ట
 భువిసర్వజనులు నబ్బాసురావలియు
 భోగయ్య వోవఁగఁ బురములింగములు
 భోగయ్య వెనుకొనిపోయెఁ బోవుటయు
 నింతింతగార్వంబు లిలఁబుట్టె ననుచు
 సంతాపచిత్తులై చయ్యన నేఁగి
 శరణుసొచ్చితిమంచు జయజయంచు
 నరికట్టుకొనుచు సాష్టాంగంబు లిడుచుఁ
 గావవే మముఁ బాపకర్తుల భోగి
 దేవయ్య ! దెస దిక్కు నీవ మా కనుచు
 నవుదల ల్వంచుచు నయ్య ! మిథర్త
 కవిలెల మంచును గడుదై న్యపడుచు
 సభయాత్తులైయున్న చండివిప్రులను
 సభయంబులొసఁగి భోగయ్య తత్క్షణమ
 మరలి కెంబావికి నరుదెంచె లింగ
 పరికరుడగుచు నన్నరులు గీర్తిప

నాలింగములు భక్తి కటశాసనముగ
 నోలి ననోన్యన్యశివాలయంబులను
 బెద్దపీఠంబులఁ బిన్న లింగములు
 బెద్దలింగంబులుఁ బిన్న పీఠములఁ
 భీమలింగంబులు రామపీఠముల
 రామలింగంబులు భీమపీఠములఁ
 స్ఫటికలింగంబులు బాణపీఠముల
 స్ఫటికపీఠంబుల బాణలింగములు
 గనుఁగొన నిబ్బంగిఁ గ్రక్కున నిలిచె
 జనులకు నిదియె దృష్టప్రత్యయముగఁ
 బొనరుచుఁ గెంబావి భోగిదేవయ్య
 వెనువెంటఁ జనివచ్చి వీటఁ బీఠముల
 నిలిచిన లింగమూర్తులు సాక్షిగాదె
 మలహరుభక్తులు కులజు లొటకును.

—● గుడ్డవ్వగారి కథ ●—

సరనాథ! గుడ్డవ్వ నాఁగ వెండియును
 బరు లెల్లఁ దను బెద్దభక్తురా లనఁగఁ
 బట్టినంతన తెగిపడియెడి కుష్ఠ
 వట్టి రూపటియున్న నట్టిచో నొక్క
 నాఁడు నావిందిగె నాఁబురవీధి-
 బోడిగా గుడ్డవ్వవోవ భూసురులు
 “నలుకులే కీయగ్రహారంబులోని

కులిపిజంగెత రాక నిలు నిలు మనుడుఁ
 బాపిష్ఠులగునట్టి పాటులఁజూచి
 శాపించుచును నింక సారాష్ట్ర మేఁగి
 కాయంబువడయ కీగ్రామంబు సొత్తు
 నేయంచు నాత్మఁ బ్రాజేశ్వరు నిలిపి
 ముదిత సారాష్ట్రాభిముఖయాచుఁ బోవఁ
 బదయుగమువిరిసి కదలరాకున్న
 మోకరించుచువంగి మొగినేఁగ నేఁగ
 మోకాళ్లుఁజేతులు మురియనిల్వకయు
 గ్రక్కునఁ ద్రోవఁ జొరలిపొర్లిపోవ
 వ్రక్కులై మే నెల్ల విక్కునవిరియ
 సంతలో నధికదయార్ద్రభావమునఁ
 గంతుసంహరుఁడు స్వాకారంబుఁ దాల్చి
 యచ్చుగా సారాష్ట్రమం దుండి యెదురు
 వచ్చి సోమేశుండు పనిత దేహంబు
 దివ్యాంగముగఁజేయఁ దెలువ మ్రొక్కుడును
 భవ్యుండు వెండియుఁ బటుదయామతిని
 నడు గడ్డు నీ కిప్పితార్థ మిచ్చెదను
 బడఁతి! మెచ్చితి నీదుభక్తికి ననిన
 మన్ననోరమ్య! నిర్మలభావగమ్య!
 సన్నతి మీపదాబ్జప్రేక్షణమున
 జన్మమునేడు దా సఫలతనొందె

నున్నదవ్యాధి గుణోద్వృత్తి యణంగె
 నసమాక్ష! యింక నొండభిమతార్థముల
 దొసఁగేలపెన్నిధి దొరకొనియుండఁ
 జరగడుగఁగఁజోపు వెరవిండ్లుగలరె
 వరద! నీ విట్లు సుస్థిర లీలఁదనరి
 యిక్కడ నుండు నాకింతియ కాలుఁ
 దక్కినవరములచిక్కు లేనొల్ల
 ననుడు నావిందిగె యనుపురంబునను
 దనరు సోమేశుఁ డత్యద్భుతలింగ
 మూర్తిఁజేకొనియుండె ముదితగుడ్డవ్వ
 కీర్తి లోకముల నంకింపంగఁబడియె
 నటమీఁద నాయమ్మ పటుభక్తి మహిమ
 మట యీశ్వరునకై ననరిదిదానెన్న
 వనిత మున్న పహసించిన ద్విజాధముల
 తనువులు నెడియెఁ గుప్తనిరూఢివలన
 గుడ్డవ్వయని ధరఁగొనియాడుచుండ
 గుడ్డవ్వభక్తికి గుడ్డయై పరగె
 నటుగాన కులహీనులన నెట్లువచ్చు
 నిటలాతుభక్తుల నిఖలేశ్వరుండ!
 కని ప్రతిష్ఠాపూర్వకం బైన పిదపఁ
 జెనసి లింగమకాక శిల యనఁజనునె
 యతిశయలింగదీక్షితుడైనయట్టి

వ్రతి సంత్యజుండనిమిలఁజూడనగునె
 హరసన్నిహిఁబూతుర్వమరయుటయెల్ల
 హరుశిలయన్నయట్లధికపాతము
 మేదినివల్లభ! మేగువు సోకి
 కాదె తచ్చాయన కాకి వట్రిల్లు
 భృంగసంస్పర్శఁ బశంగంబువొంటి
 యంగంబునకుఁ బాయుటది దెల్లగాదె
 వారిధిఁదటినీప్రవాహముల్ గలయఁ
 బేరున్నదే వేతె పెక్కులేమిటికి
 సిద్ధరసస్పర్శఁ జేసి యాఁగాదె
 శుద్ధసువర్ణంబు శుద్ధతామ్రంబు
 గురుకరస్పర్శచే గులమొక్కఁడౌట
 యరిదియేయట్లయంత్యజుఁడునగ్రజుండు
 ధర “నుమామాతాపితామహ” యనఁగ
 సరినొక్కదల్లి వ్రజలకు వేతెద్ది
 యొప్పెడుమాణిక్య మొక మసికోక
 నెప్పాటఁ బొదివిన నిలఁ గాంతిసెడునె
 హరభక్తుఁ డధమజాత్యావృతుఁడయ్య
 ధర నున్న నేమి యాతనిప్రాప్తి సెడునె
 రాజీవ మరయఁ బంకేజంబు గాదె
 పూజకు నది యెట్లు పూజ్యమై పరగె
 గాఢోద్భవంబయ్యుఁ గాదె పవిత్ర

నిష్కీలంబై పొల్చె నెటి ననలంబు
 ఎట్టిదుర్జాలిని బుట్టిననేమి
 యెట్టును శివభక్తుఁ డిలఁ బవిత్రుండు
 ఈయ గ్రజన్తుల కెల్లను గురువు
 బోయెతకును గాదె పుట్టె వ్యాసుండు
 పూర్వద్విజాచార్యుఁ డుర్వి వసిష్ఠుఁ
 డూర్వశియనులంజె కుదయించెఁ గాదె
 మాతంగుఁ డనఁగ బ్రహ్మరియొకండు
 మాతంగికిని గాదె మహి బ్రభవించె
 శునకగార్దభ మచ్చశుకదర్దురాది
 జనితమునీం ద్రాదిజాతము లెల్ల
 శివభక్తిఁ గాదె విశిష్టమై పరగె
 నవనీశ! యెఱుంగవే యందఱ ననిన
 విని బిజ్జలుండు రోషవిహ్వలుఁ డగుచుఁ
 గనుఁగొని బసవరాజునకు నిట్లనియె
 “బనిలేనిమాటలుఁ బాటలుఁ గథలు
 విన విరుద్ధము లాడ వేసర వీవు
 బత్తులఁ జిదిమినఁ బాలు గాతెడినె
 నెత్తురు గాతెడినే యొడ్లఁ జిదుమ
 నిట్టిమార్గములు ము న్నెఱుంగ మే” మనిన
 దట్టుండు బసవయ దా నంత లేచి
 “భర్తునిఁ గాదని పలుద్రోవ లేఁగు

దుర్గుణు లగు శివ ద్రోహులతోడ
 నడరంగ వేదభరాత్రుండు లనంగఁ
 బడిన బ్రాహ్మణ గార్దభంబులతోడ
 మహిత ప్రణవదివ్యమంత్రోపదేశ
 రహితులై చనువ్రతభ్రష్టులతోడఁ
 జాల దధీచ్ఛాదికాపాగ్నిశిఖలఁ
 గాలినకర్తృచండాలురతోడఁ
 బట్టి ప్రాణముతోడఁ బశువు వధించు
 కట్టిండు లగు పశుకర్తులతోడ
 జన్ననితోరలినఁ జాగఁగఁబెట్టు
 మన్నట్టి యధికపాపాత్ములతోడ
 వీసానకై యెట్టి దోసాన కైనఁ
 జేసాచికొను కర్తజీవులతోడ
 మానుగా సురపాటిగా నర్థి సోమ
 పానంబు గావించు పాటులతోడ
 నిన్నియుఁ జెప్పంగ నేల తాఁ జంపి
 జన్నిసంపె నను దుర్జాతులతోడఁ
 బ్రతిసేసి యాడినఁ బాపంబువచ్చుఁ
 బ్రతినసూపమి భక్తిసంతోసుగాదు
 శివనాగుమయగారి శ్రీవాస్తవమంద
 నివిడి చూపెదఁ బాలు నీ వన్నయట్టు
 లీమహిషురులలో నెన్నఁగఁబడ్డ

సోమయాజులఁ దర్శి చూపుఁడా నీళ్లు
 అటుగాక తక్కినఁ గటకంబుచుట్టుఁ
 గుటిలాత్ములను దొడుగులఁబఱపింపు
 మనుచు బిజ్జలభూసురానుమతమునఁ
 జని సదాసిద్ధ బసవచక్రవర్తి
 శివనాగుమయగారి శ్రీపాదములకు
 భువి సమప్తాంగము ల్వాందంగమ్రొక్కి
 సన్నతలింగపసాయితశస్త్ర
 సన్నద్ధుడై మదిఁ జెన్ను దుల్కాడ
 సరస మాడినయట్లు పొరి నాగుమయ్య
 కరతలాంభోజంబు గరములఁబట్టి
 యొత్తుడుఁ బింజించి యుడువీధిఁ దాకి*
 యత్తటి క్షీరధారావలి వర్ష
 శివభక్తి కామధేనువు బసవనికిఁ
 దవిలి చన్నవిసి యిబ్బువిఁ గాలునట్లు
 కరుణించి శంభుండు గనకవర్షంబు
 కరికాలచోడుకుఁ గురియించె నాఁడు
 అసలార నేడు దివ్యామృతవృష్టి
 బసవనికిఁ గురిసె భక్తవత్సలుఁడు
 దుర్తల త్రితయ విధూతమైనట్టి
 నిర్తలదేహంబు విజ మట్ల కాదె
 రుధిరమాంసాది నిరూపితం బగునొ

యథమదేహులకుఁ గా కని నరు ల్వాగడ
 దివ్యామృతాంగ దీధితి దేజరిల్లెఁ
 బ్రవ్యక్తమై జగత్ప్రత్యయం బమర
 సఖిలభక్తాఘంబు నసదృశలింగ
 సుఖసమేతాత్మలై చూడ బిజ్జలుఁడు
 నందంద నాగిదేవయ్యపాదార
 విందంబులకుఁ జాఁగి వినమితుఁ డగుచు
 సకలలోకంబులు జయవెట్టుచుండ
 నకుటిలభక్తిమై నంతంత మ్రొక్కి
 యజ్ఞానజీవుల మపగతమతుల
 మజ్జుల మధికగర్వాపరాధులము
 శరణన్నఁగాచు మీబిరుదు నేఁ డింకఁ
 బరమాత్మ! మఱవంగఁ బాడియే యనుచు
 శరణువేడుచు నున్న చండివిప్రులను
 గరుణఁజూచుచు వారిఁ గాంచి నవ్వుచును
 బసవఁ డుద్యత్సముల్లసనం బెలర్ప
 నసమగజంబు నాగయ్య నెక్కించి
 తానును బిటుఁదెక్కి తననివాసమున
 తానందలీల నొప్పారంగ నరిగె
 శివనాగుమయగారి ప్రవిమలచరిత
 మవిరళప్రీతి దుల్కాడంగ వినఁ

జదివిన వ్రాసెన సద్భక్తి మహిమ
లొదవు చతుర్వర్గపదములు నెందు

— కళ్యాణపురమునఁగల భక్తులు —

రుద్రునిమాటలు రూపంబు లనఁగ
భద్రేభసంహరు ప్రతినిధు లనఁగ
కళ్యాణమున నిత్యకల్యాణభక్తి
తొల్యనిరర్గళ లాలిత్యముగను
మడివాలుమాచయ్య మాదిరాజయ్య
బడవరబ్రహ్మయ్య బాచిరాజయ్య
కిన్నరబ్రహ్మయ్య గేశిరాజయ్య
కన్నదబ్రహ్మయ్య గల్లిదేవయ్య
మోలిగమారయ్య ముసిడిచౌడయ్య
శూలదబ్రహ్మయ్య సురియచౌడయ్య
కలికేతబ్రహ్మయ్య గక్కయ్యగారు
తెలుఁగేశు మసనయ్య దెలుఁగుజొమ్మయ్య
శాంతదేవుండును జమ్మయ్య బాస
వంతుకేసయ్య యేకాంతరామయ్య
యుత్తమాంగదకేశి హొన్నయ్య గండ
గత్తెరనాచయ్య గాలాగ్నిరుద్ర
శృంగిబొప్పయగారు సిగురుచందయ్య
డింగిమల్లయ్య సంగమేశ్వరుండు
కదిరెరెమ్మయ్య మహాకాళయ్యగారు

చదుమరసును బురాణదమాంభట్టు
 ఉదరదరామయ్య యోగిదేవయ్య
 యుదయమరసుగారు హొన్నయ్యగారు
 భవళయ్యగారు బొంతాదేవిగారు
 సవరద చిక్కయ్య సారెనాయండు
 శివముద్దుదేవుండు సిక్కదేవుండు
 శివరాత్రిసంగయ్య యవిముగతయ్య
 చండేశుచామయ్య ముండబ్రహ్మయ్య
 బండియరేవణ్ణ యిండెసోమన్న
 హొటకేశ్వరుని బ్రహ్మయ మహాబాబుడు
 కోటేశుచామయ్య గొగ్గయ్యగారు
 దుమ్మద బ్రహ్మయ్య ధూర్జటికేశి
 యెమ్మెసంగయ్య గపిలేశు విస్సయ్య
 నొణిమేశుచిక్కయ నులుకచందయ్య
 గణదాసిమాదన్న గంటిమల్లయ్య
 మురహొటకేశయ్య హరవిహొల్లయ్య
 గిరిగోటుసింగయ్య గురుజ కాళవ్వ
 బాససభీమయ్య భాస్కరయ్యయును
 గోనియమల్లయ్య గొగ్గయ్యగారు
 అల్లయ్యమధుసయ్య యనిమిషకేశి
 హొల్లయ్య గోడలమల్లయ్యగారు
 ఓలెబ్రహ్మయ్య కరహళమల్లయ్య

బాలబ్రహ్మయగారు పణిహరిబాచి
 కవిలెబ్రహ్మయ బందికారమల్లయ్య
 యవకరకేతయ్య శివనాగుమయ్య
 నిజలింగచిక్కయ్య నిర్లజ్జశాంతి
 నిజభావుడును నిత్యనేమదమైలి
 యంకబ్రహ్మయ గరహాళబ్రహ్మయ్య
 సుంకేశుబంకయ్య లెంకమండయ్య
 యేలేశుబ్రహ్మయ్య యీడెబ్రహ్మయ్య
 మైలనబ్రహ్మయ్య మాయిదేవయ్య
 చక్కెరబ్రహ్మయ్య శరణయ్యగారు
 చిక్కబ్రహ్మయ్యయు సిరిగిరయ్యయును
 వీరమారయ్యయు వీరలింగయ్య
 వీరబ్రహ్మయ్యయు వీరభావయ్య
 వీరనాగయ్యయు వీరకల్లయ్య
 వీరభోగయ్యయు విమలదేవయ్య
 కక్కయ్య గల్లయ్య గాటకోటయ్య
 చిక్కయ్య వీరయ్య శ్రీసూరసాని
 కొండగుడ్డేతయ్య గుండయ్యగారు
 చండేశుబ్రహ్మయ్య శంకరయ్యయును
 అమృతదేవయ్యయు ననిమిషయ్యయునూ
 విమలదేవుండును వీరాదిగాగ
 శివభక్తిసంపదల్ సిలివిలివోప

సవిశేషభక్తి దృష్టప్రత్యయములఁ
జూపుచుసద్భక్తి సురుచిరమహిమ
నేపారుపీర మా హేశ్వరావలికి
భక్తమహత్త్వంబు భక్తాభివృద్ధి
భక్తచరిత్ర ప్రభావవై భవము
కన్నవారలు నెప్పు విన్నవారలును
నున్నతశివభక్తి యుక్తిమైఁ దగిలి
దేవలకులు మంత్రదీక్షాన్వితులును
శైవపాశుపతాదిశాసనధరులు
వారివారిక లింగవంతులై చూచి
వారివారిక లింగవంతులై కూడి
వీరమా హేశ్వరాచార నిరూఢి
భూరిప్రసాదోప భోగులై నడవ.

— బో య ల త గ వు —

బోయ లండలుఁ గూడి భూమిశుకడకుఁ
బోయి “యంత్రాతముల్వట్టె నీపురిని
శ్రీకంఠశివులు గౌరినాథశివులు
లోకేశశివులు ద్రిలోచనశివులు
నీశానశివులు మహేశ్వరశివులు
పాశమోచనశివు ల్వరమాత్మశివులు
శాశ్వతశివులు గణేశ్వరశివులు
విక్షేపశివులును విమలాత్మశివులు

త్రిపురాంతకశివులు ద్రిసయనశివులు
 ద్విపదైత్యహరిశివు ధ్వేవేశశివులు
 సురులింగశివులును సుగ్రాక్షశివులు
 హరశివులును బరమానంద శివులు
 ధర్మశివులును విద్యాధరశివులు
 నిర్మలశివులును నిష్కలశివులు
 మొదలుగాఁగల శైవముఖ్యు లందఱును
 నిదియేమి మతములో యెఱుంగంగరాదు
 బసవయ్యతోయంపు భక్తులఁజూచి
 వసుధఁ దారును లింగవంతుల మనుచు
 దొడఁగి ప్రసాదంబుఁ గుడుచుచున్నారు
 నడరఁగ మా కించు కైనను నిడరు
 నియ్యూరిలో మల్లజియ్యయు బొల్ల
 జియ్యయు నిత్తురే చెల్లునే యిట్లు
 విను మహారాజ! మావృత్తి నిర్తాల్య
 మొనరఁగ మాకు వచ్చినతోంటి విధము
 పనులఁగావఁగఁబోయి బాలుఁడు దొల్లి
 యిసుకలింగమునేసి యెలమిఁబైచిదుక
 నేలరా! మొదవుల పాలెల్ల నేల
 పాలు నేనెద వంచుఁ గాలఁ దన్నుఁడును
 గడఁగి తండ్రియనక గ్రక్కునఁ గాల్చి
 గడికఁడలుగఁజేసి మృదుని మెప్పించి

మాదేవుచేతఁ బ్రసాదంబు వడసి
యాదిఁ జండేశ్వరుఁ డట్లు మాకిచ్చె
సంతటనుండి భోగింతు మిట్టులు ని
రంతరవశపరంపర మేము

నిప్పురి వీరమాహేశ్వరు లనఁగ
నిప్పు డేలా చెల్ల నిచ్చెద మనుచు
బసవయ్య యంత్రము ల్వన్నుటఁజేసి
పొసపరి మాతోడఁ బోరుచున్నారు
చెల్లింపదగు నని చెప్పు గాదేని
వల్లభ! నీయింటి వాకిట నగ్ని
గుండముల్ ద్రవ్వించికొని కాల్దు" మనిన
సిండుఁగోపముతోడ నిఖిలేశ్వరుండు
బసవయ్యఁ దోడ్చేరఁ బనుచుడు బసవఁ
డసమాసలీలమై నరుగు దెంచుడును
“గెడ గూడి బోయలఁ గెడపుటిదేమి
వడిఁ బ్రసాదము మీరు గుడుచుటిదేమి
యాదిమార్గమొ బల్కియో దీనిఁ జెపుమ
కాదేని నాడికో కార్య మేమైన
నూరక కుడుచుట యుచితమే యనిన
ధారుణీశ్వరునితోఁ దా నిట్లు లనియె
నిచ్చుట గలదు సందేశున కభవుఁ
డిచ్చిన తెటగు మీ రెటుగరే వినుడు

బ్రాణలింగములందుఁ బటికంబులందుఁ
 బ్రాణలింగములందుఁ బౌష్కరాగాది
 లింగంబులందును లేదు ప్రసాద
 మంగజహరునికి నాగమోక్తముగ
 ధరమానవులు మహేశ్వరు ప్రసాదంబు
 ధరియించినను గొన్న దారు సూచినను
 నరయక దాటిన నరకాగ్నిశిఖల
 నెరియుదు రని శ్రుతు లెందును వినరె
 శ్రీగురుకరుణానురాగ ప్రసాద
 మాగమవిధ్యుక్త మగు ప్రసాదంబు
 సుప్రసన్నానంద శుద్ధప్రసాద
 మప్రతర్క్యాది లింగప్రసాదంబు
 పరమపవిత్ర సంపత్ప్రసాదంబు
 స్థిరభవరోగౌషధిప్రసాదంబు
 సత్యప్రసాదంబు నిత్యప్రసాద
 మత్తుత్తమోత్తమం బగుప్రసాదంబు
 గరళకంధరు కృపాకలితప్రసాద
 మరుదగుసంగ మేశ్వరు ప్రసాదంబు
 మలదేహులకు మూకుఁ దలమె భోగింప
 మలహరుభక్తుల యిలుపుట్టువృత్తి
 పూని లింగప్రసాదానూనసుఖము
 మానవులకుఁ బొందఁగా నెట్లువచ్చు

నేనుఁగుపన్నగునే గాడిదలకు
 నేనాటఁ గన్నులఁ గానరు గాక
 యిచ్చుచోఁ గెడిపితిమే ప్రసాదంబు
 నిచ్చుకొన్నచో తెన్నఁడుఁగలదె
 యిదియేల వెడగథ లిన్నియుఁ బన్న
 గుదగుదపడక నెమ్మదినుండుఁ” డనిన
 “వారాణసి గయఁ గేదారంబునందు
 సౌరాష్ట్రమునను దక్షిణామమునను
 శ్రీగిరియందును నేతుఫరోగ
 మాగమస్థానంబులం దెల్ల మాకుఁ
 జెల్లఁగ మీరెట్లు చెల్లఁగనీరు
 బల్లిదమైన మాప్రాణంబులైన
 విడుతుముగాక మామడిగూటివృత్తి
 విడుతుమే యిదియేమి విపరీతవృత్తి”
 యనుచు బోయలులేచి కనుకనిఁ బలుకఁ
 గనుఁగొని బసవయ్య గన్నులనగుచు
 వట్టియాకులు గాలి వడిఁ దూలుఁగాక
 మెట్టలు దూలునే యెట్టిగాడ్పునను
 బెండ్లు దేలెడిఁగాక పేరేట నైన
 గుండ్లు దేలునె మఱి తండ్లచియేల
 బలువునఁగొన హరిబ్రహ్మదులకును
 గొలఁది గా దనిన మీకొలఁదియె తొరల

వలదు మీ రెంతటివారు గావునను
 చల ముడ్డి తొలఁగుఁడు తెలివిడిఁ గొనుఁడు
 శైవశివాలయస్థానంబు దక్క
 నేవీటనేనాట నిలఁ దొల్లి నేఁడు
 నెన్నఁడే వీరమాహేశ్వరు లిండ్లఁ
 గొన్నచోటులు దెల్పికొనుఁడ యిచ్చెదము
 యారయ మును శైవు లైననునేమి
 వీరమాహేశ్వరాచారు లైరేని
 గనుకనిఁ బ్రాణలింగప్రసాదంబుఁ
 గొననిత్తురే మీకుఁ గుటిలాత్తులార!
 కోలాస లేల పైఁ గొసరఁ గుంచంబు
 గూలఁబడ్డ ట్లగుఁ గూడనిమ్మనిన
 నేదియునేల మీ కిష్ట మేనియును
 మాదేవునకును శ్రీమన్మహేశునకు
 బాలచంద్రప్రభా భాసురాంకుశకుఁ
 గాలకాలునకు మానీలకంరువకు
 సర్పకుండలునకు సంగమేశ్వరున
 కర్పింతుఁ గాలకూటాదులు నేఁడు
 రండ ప్రసాదంబు గొండ యిచ్చెదము
 పొండ యింతకుఁజాలకుండి”న ననుడు
 “నక్కటా బసవయ్య! యందఱుమ్ము
 నొక్కవెట్టునఁ జంప నొండుపాయమునఁ

జాలక యిదిమేలు మేలు వో శృంగి
 కాలకూటంబు మ్రింగంగఁ బంచెదవు
 నలి దీటుకొనఁగఁ బ్రాణంబుఁ గల్గినను
 బలుసాకు దిని యైన బ్రదుకంగ వచ్చు
 నద్దిరా తాఁజచ్చి యది గుడ్డు రెవరు
 దొడ్దవో బసవయ్యతోడివాడంబు
 వడిఁగొలుకునకేఁగి బడిగంటఁ జావఁ
 బడిన మూషకములభంగి వట్టిల్లె
 నేచి కొల్లకుఁబోయి యెదురెదుర్ గాను
 బైచీర గోల్పడ్డభావన దోఁచు
 జాలిఁబడి కనకసాములు దమక
 వేలిచికొన్న యావిధ మగుఁ దమకుఁ
 బగవారిబిడ్డల నగవులఁ జంపు
 పగిదిఁ జేసిన బోదు బసవనమంత్రి !
 యీరసం బిదియేల యే మింతవెట్టి
 వారము గామువో వలవ దిన్నియును
 ధరభక్తు లెవ్వరే హరునకుఁ దొల్లి
 గరళ మర్పించుట గలదేని యిమ్ము
 తవిలిచెప్పుము ప్రసాదంబని విషము
 నెవరేని మునుగొన్న నేముఁ గొనెదము
 మేలిప్రసాదంబు మ్రింగ మీపాలు
 కాలకూటంబు మాపాలె నేఁ డింక

నెట్టిచ్చెదయ్య మాజీశుప్రసాద
 మట్టపుజో విష మనియె యిచ్చెదవో
 నీవకో విషములు దేవుని కిచ్చి
 చావకున్నను దత్ప్రసాదంబు మీర
 చేకొండు వేయేల మీకును మాకుఁ
 బ్రాకటంబుగ నింక బాస దా నిదియ
 యనుడుబిజ్జలుఁ డుభయానుమతమునఁ
 జనుదెంచె దేవదేవుని గుడికడకు
 బుడిబుట్లొవోవుచు బోయలు వచ్చి
 రడరఁగఁ దమకాకిపడగలు దూల

—● బసవన్న విష మారించుట —●

బసవఁ డసంఖ్యాతభక్తులుఁ దాను
 నసమానలీలమైనరిగియచ్చటను
 గాలకూటము శృంగి ఘనవత్సనాభి
 హాలాహలంబును నాదిగాఁగలుగు
 విషము లన్నియుఁ గూర్చి వేగ నూటించి
 విషమతరంబగు విషసౌరభంబు
 గాలి సోకినమాత్ర నోలి జంతువులు
 వ్రాలి యచ్చటన జీవంబులు విడువఁ
 బై నాకసంబునఁ బాటువిహగ వి
 తానంబు దొప్పున ధరఁబడి చావ
 రాగిల్ల నూటినఁ ప్రేగులు దెగెడిఁ

ద్రాగిన బ్రదుకంగఁ దా నెట్లువచ్చు
 ననుచు నబ్బోయలు కనుకనిఁ బటవ
 ఘనఘోరగరళంబు లెనయంగఁ గలపి
 పసిడికొప్పెరల నిం పెసఁగఁగ నినిచి
 యసమసద్భక్త సభాభ్యంతరమునఁ
 గొప్పెర ద్దీయించి కూడ నర్పించి
 యప్పుడు ధూపదీపాదు లొనర్చి
 పంచమహావాద్యపటలంబు లులియ
 సంచితకీర్తి బసవచక్రవర్తి
 యామడివాలు మాచయ్యయాదిగను
 గామారిసద్భక్త గణలింగములకు
 నతిభక్తి సాష్టాంగుడై ప్రణమిల్లి
 చతురత సరససంస్తుతిపూర్వకముగ
 ముద్రవుచ్చుడును విషాద్రేకవహ్ని
 రుద్రమూఁడవకంటి రొద్రాన్ని కరణి
 భుగులుభుగుల్లనఁ బొగలి కెంబొగలు
 నెగయ విషార్పులగగనంబుఁ గప్పెఁ
 బటువహ్నిగొని చెడిపాతె భానుండు
 నిటయటపడియె నీరేడు లోకములు
 భూలోకమెల్లఁ గల్లోలంబు నొందె
 వ్రాలి మార్చిల్లె జీవంబు లన్నియును
 నిల మంగలమునఁ జ్రేలలు నీట్లుగొన్న

పాలుపున ధరణీఁ జొక్కలు ద్రెల్లిపడియొఁ
 తొగగొన్నమాత్రన దిగులు సొచ్చుడును
 విగతచేతనులైరి దిగధీశులెల్ల
 నిండె ధూమంబు బ్రహ్మాండమంతయును
 గొండలు గాటుకకొండలై తోఁచె
 బడబానలంబున జడధులు గలఁగె
 నడరెఁగల్పంతాగ్నియని బ్రహ్మనడఁకె
 నీలవర్ణంబు దా నెక్కిన్ననాటి
 హాలావాలం బని హరి దల్లడిల్లెఁ
 గుత్తుకవిష మెట్లొకో పోయె వెడలి
 నత్తటి నని రుద్రుఁ డతిభయంబందె
 నెగసె రుద్రునిఫాలనేత్రాగ్ని యనుచు
 నొగి గణాడంబరోద్యోగంబు దనరె
 నేలయు నింగియు నెక్కిన నిట్టి
 హాలాహలాగ్నిమయంబగు నంత
 'మాయీశుభక్తుల మహిమ లిన్నియును
 బోయలార! వినుండు బుడిబుట్లు మాని
 కంటిమి కానము వింటిమి వినము
 ఊంటిమి లే మను నుక్తులు వలదు
 అరయంగ నఖిలలోకాలోకములను
 బరమేశుభక్తులు పరమపావనులు
 నద్వితీయుండు వినాకియే కర్త

సద్విధి నేమే ప్రసాదయోగ్యులము
 ఇట్టిద కాదనునట్టి ద్రోహులకుఁ
 గట్టితి నెట్గెల్లుఁ గాలకూటాగ్ని
 శాపింతు నటికింతు సందుసందులకుఁ
 ద్రోపింతు వాండ్ర నధోగతి ననుచు
 దండియై బసవనదండనాయకుఁడు
 చండేశనుతుఁడు శ్రీసంగమేశునకు
 సర్పాంకునకుఁ దద్విషంబు సద్భక్తి
 దర్పం బెలర్ప సమర్పణచేసి
 పసిగమై నారగింపంగ నార్చి పేర్చి
 వెస ననివారితో ద్భ్రష్టై జెలంగి
 యరగలిగొనక కొప్పెరలకు నొరగి
 పరమ మాహేశ్వరప్రకర ముప్పొంగి
 జుష్టంబు “బ హ్వాపి స్తోక మేవాపి
 శిష్ట మన్నం విమిశ్రిత” మనుఁ గాన
 పసిండిగలంతెలఁ బసిండికొరలను
 బసిండికర్పరములఁ బసిండిముంతలను
 వారక యిటుగూడ వడ్డించికొనుచు
 మారారి కర్పించి మహనీయలీలఁ
 “జిందక క్రోలుము సిక్కయ్యదేవ!
 సందడిసేయకు సంగయ్యదేవ!
 తెచ్చెదఁజుష్టయ్య త్రిపురారిదేవ!

విచ్చేసి కూర్చుండు విమలాత్మదేవ!
 కాలకంఠయ్యకుఁ జాలదు దెండు
 చాలుఁబో నీకు సిరాళదేవయ్య!
 వేగ మింతేలయ్య విరుపాక్షదేవ!
 యీగరిఁబెండుఁ జాలు భోగయ్య కింకఁ
 జాలదో తెత్తునా శంకరాచార్య!
 ఫాలలోచన! పట్టు పట్టు మీసారె
 యెంతైన నాస్వాదమే పురాతయ్య!
 చింతింపలేదువో శివదేవుఁ డింక
 మిగిలిన నాక చూ జగదేవతందె!
 నగవులఁ బోదువో గగనేశ్వరుండ!
 కొంకకుగొంకకు శంకరదేవ!
 యింకను దెత్తునా లెంకమంచయ్య!
 పాడియే వలదనఁ బర్వతదేవ!
 కూడ వడ్డింపుఁడీ గురుదేవసికిని
 శివశివ! తనియండు సిన్న దేవుండు
 ప్రవిమలదేవుండు బాస నెల్లించె
 ముద్దులాడక పట్టు మూర్తిదేవయ్య!
 దొడ్డయే యెంతైన ధూర్జటిదేవ!
 సంబరపడకయ్య సర్వజ్ఞదేవ!
 కెంబావిభోగయ్య! గేలియే నీకు
 నీకొలఁ దెలుంగమే నిజభావదేవ!

మా కేమి పట్టుము మహలింగదేవ!
 సంతసంబే నీకుఁ జంద్రశేఖరుండ!
 మంతనం బేల నిర్మలదేవ! నీకు
 నుసులకు నుసులకు కుసుమేశ్వరుండ!
 కసిమసంగెదవేల కల్లి దేవయ్య!
 సడ్డలిం తేలయ్య పొడ్డలదేవ!
 వడ్డింతుమే నీకు దొడ్డలింగయ్య!
 మీసలు దీర్పకు మిండసంగయ్య!
 బాసలువలుకకు బల్లాణదేవ!
 కడుపారఁ గ్రోలుమా కళ్యాణదేవ!
 గుడికెడుదెత్తునా గొల్లవరాయ!
 చిక్కంగనీకుమా శ్రీగిరినాథ!
 మొక్కలం బిదియేల ముదునూరిదాసి!
 గ్రక్కునఁగ్రోలుమీ కఱకంఠదేవ!
 వెక్కుసం బేలయ్య విమలాత్మదేవ!
 గొగ్గవ్వ మహదేవి గుడ్డలదేవి!
 దుగ్గళదేవి సద్యోజాతదేవి!
 యమ్మవ్వ సకళవ్వ యచలదేవమ్మ!
 నిమ్మవ్వ శాంతవ్వ బమ్మలదేవి!
 కాళవ్వ గేతవ్వ గామలదేవి!
 పోళశిబసవమ్మ సోమలదేవి!
 సంగవ్వ శివదేవి సాకలదేవి!

లింగవ్వ రెబ్బవ్వ మంగళదేవి!
 ప్రమథవ్వ బాచవ్వ పదుమలదేవి!
 విమలవ్వ నెల్లవ్వ వీరభద్రవ్వ!
 చిక్కలరామవ్వ సిద్ధలదేవి!

యక్కవ్వ సోడవ్వ యానందదేవి!
 హొల్లవ్వ గల్లవ్వ హొన్నలదేవి!
 హొల్లవ్వ మల్లవ్వ యనిమిషదేవి!
 కేతలదేవి పురాతవ్వ! మీర

లేతెంచి కూర్చుండుఁ డీబంతి ననుచు
 సల్లీల వెండియుఁ జతురతానోన్మనస్థ
 సల్లాపసూక్తులు సరసమై తనర
 నిట్టిసందడి యొన్నఁ డెటుఁగ మే మనుచు
 దట్టుఁడు బసవన దా నెర్లననుచుఁ
 దమ్మయ్య కడు పారెఁ దడవకు మనుచు
 నిమ్మాటికిని మిక్కిలింకఁదే ననుచు
 నోయన సడలింపు మొడ్డాని మనుచు
 నీయాన నాపొట్ట నిండెరా యనుచుఁ
 గడుపు దిగ్గెడిని నీల్లకుము నీ వనుచుఁ
 గడుపు వెర్రినఁ దెత్తుగాకేమి యనుచు
 నయ్యకుఁ దలమున్న లయ్యెఁ బొమ్మనుచు
 నియ్యయ్య కింతట నేమయ్యెననుచు
 నిది వెద్ద గాదువో యీ యయ్య కనుచు

వదలింపు కట్టినవలువ నీ వనుచుఁ
 బోనిత్తునే నుస్లిపోయిన ననుచు
 మానుఁడా సరసము ల్లాతోడ ననుచు
 నాయయ్యఁ జూడుఁడీ యాస్వాదమనుచు
 నీయందు నేమేనిఁ బోయెనే యనుచు
 నుత్తమాంగమున నో యిన్నఁగాకనుచుఁ
 జిత్తము నున్నట్లు చెప్పెఁబొమ్మనుచు
 గప్పెర నిండినఁగాని పోవనుచు
 గుప్పనఁదెమ్ము పేర్కొని గ్రుక్కెఁ డనుచుఁ
 దలయుఁ పులకు రాకు తండ్రి! నీ వనుచు
 వలెనట మాతోడ వాగ్వాద మనుచుఁ
 గడుపు దా మాయయ్య వడసెరా యనుచు
 బడుగుమాట లవేల బంతిలో ననుచుఁ
 దప్పిపోవునె యూఁది త్రావిన ననుచుఁ
 గొప్పెరకును గంతు గొందుఁగా కనుచుఁ
 క్రేళ్లువాఱక యారగింపు రమ్మనుచు
 నల్లవో బలిసెరా నాయయ్య యనుచు
 నేలతెచ్చెదు తేకు మిచ్చటి కనుచు
 మేలుబంతికి నీవ చాలుదే యనుచు
 నోయయ్య తెత్తునా యొక్కింత యనుచు
 నాయయ్య చాలురా నాకింక ననుచుఁ
 దేవుకపోదునే దేవ! యే ననుచుఁ

ద్రేన్పఁగ నైనను దెఱపి లేదనుచుఁ
 బల్లెరం బలుఁగులువాఱెరా యనుచుఁ
 బెల్లు వడ్డించితి వ్రేలేద వనుచు
 నొలుకఁబోయకు మఱి యోయయ్య! యనుచు
 నొలికినబసవనికుండుఁగాకనుచుఁ

చెరలోని కొప్పెరల్ దెండు దెండనుచు
 హరహర! దాఁచెదమయ్య నీ కనుచుఁ
 గొనితెచ్చి వడ్డింపఁ గ్రోలుచు భక్త
 జనులఁ దోతెండంచు ననురాగలీల
 శివున కర్పింపుచు శివశివ! యనుచు
 నవథానవంతులై యారగింపుచును
 జొట్టుజొట్టునఁగొని సొగయుచు గట్టు
 గట్టున ద్రేన్పుచుఁ గాల్లు సాఁచుచును
 నిక్కుచు నీల్లుచు నక్కిలింపుచును
 జొక్కుచు సోలుచుఁ జక్కిలింపుచును
 నక్కిలిపడి తెప్ప లల్ల మోడ్పుచును
 గ్రుక్కిల్లు మ్రింగుచుఁ గుత్తుక బంటిఁ
 గ్రోలుచు నలరుచుఁ గ్రాలుచు నాత్మ
 సోలుచు సుఖవార్ధిఁ దేలుచు వేడ్క
 వ్రాలుచు మెఱయూచు వక్షంబులందు
 నోలిఁ బల్లెరముది కొయ్యన మరలి
 చూచుచు నించుకించుక వుచ్చికొనుచు.

లేచుచుఁ జెలఁగుచు లీలఁ దలిర్ప
 నాడుచుఁ గప్పెర లఱచేత నొలయుఁ
 బాడుచు నులుకుచుఁ బరువువెట్టుచును
 మురియుచుఁ గునియుచు ముఱకటింపుచును
 నొరగాలనిలుచుచు సరసమాడుచును
 నేతెంచి మ్రొక్కుచుఁ జేతులుసాచి
 ప్రీతిఁ బ్రసాదంబుఁ బెట్టించికొనుచుఁ
 గర మనురక్తిమైఁ గౌఁగిలింపుచును
 నరుదొందఁ బొత్తుల నారగింపుచును
 నొండొరుముందట నున్నపల్లెరము
 లొండొరు లొడియుచు నుబ్బియార్చుచును,
 విషమాక్షసద్భక్త వితతి యిబ్బంగి
 విషమవిక్రమలీల విషకేలి సలుప
 దండియై బసవనదండనాయకుఁడు
 చండేశ్వరద ప్రసాదశేషంబు
 గొట్టరువులవారిఁ గుంచెలవారి
 గొట్టుబోయల నాలవట్టాలవారి
 పట్టపుదేవుల భ్రాతల హితులఁ
 జుట్టాలఁ బక్కాల సుతులఁ బొత్తులను
 బండ్లారులను నడబాళ్లఁ బ్రెగ్గడల
 దండనాయకులను దండ్రపాలకుల
 దాసజనులను విశ్వాసుల భట్ల

దాసీజనముల విలాసినిజనులఁ
 దతవితతాది వాద్యవిశారదులను
 జతురగాయక నిజస్తవపారకులను
 బండిత నర్తక ,పరిహాసకులను
 మండితసత్కవి మండలి నెల్లఁ
 బంతులు సాగఁగఁ బంచి వారలకు
 వింతవేడుక వుట్టి విషము వోయింపఁ
 గాలఁగలుము వారిపాలికి నెయ్యి
 పాలునై యుండఁగ బసవన్న మఱియుఁ
 గాలాగ్నిరుద్రుని గణనాథు దాయఁ
 గోలాహలంబును గుంజరోత్తంసు
 గంగాధరప్రియు సంగరవిజయు
 లింగసన్నాహంబు మంగళకీర్తి
 జవ్రదంతితిలకంబు జగదేకవీరు
 భవదుఃఖభంజను బంచాస్యబలుని
 నంతకదర్పసంహారు దుర్విప్ర
 దంతభగ్నంబు సదాశివమూర్తి
 భద్రేభసుందరుఁ బరవాదివీర
 విద్రావణుని వీరభద్రావతారు
 నప్రమత్తునిఁ ద్రిపురాంతకు జంగ
 ము ప్రసాదముఁ దెండు మావంతులార!
 యనుచుఁజేర్కొని యివి యాదిగాఁ గలుగు

వినుతేభవితతి నుద్వృత్తిఁ దెప్పించి
 యప్రతిబలుఁ దెండు హయరాజుఁ దెండు
 సుప్రసన్నునిఁ దెండు సుభగునిఁదెండు
 ధర్మకీర్తిని దెండు దవరాజుఁ దెండు
 కర్మసంహరుఁ దెండు నిర్మలుఁ దెండు
 వాయువేగునిఁ దెండు వరదునిఁ దెండు
 దాయఱంపముఁ దెండు తత్త్వజ్ఞుఁ దెండు
 సృష్టిపాలకుఁ దెండు సీత్రాంగుఁ దెండు
 దుష్టమర్దనుఁ దెండు దుర్ధాంతుఁ దెండు
 చంద్రాతపముఁ దెండు శాశ్వతుఁ దెండు
 ఇంద్రాయుధముఁ దెం డీశానుఁ దెండు
 చేరమప్రియుఁ దెండు శృంగారిఁ దెండు
 వారణాసిని దెండు వాహకులార
 యనుచుఁజేర్కొని యివియాదిగాఁ గలుగు
 వినుతాశ్వవితతి నుద్వృత్తిఁ దెప్పించి
 కూడ నేనుఁగులకు గుఱ్ఱంబులకును
 వేడుకఁ బోయించె విషమెల్లసమయ
 నడలుచుబోయలు గడగడ వడఁక
 మృదుభక్తమండలి మెచ్చి కీర్తింపఁ
 బ్రమథకారుణ్య విస్ఫారప్రసాద
 విమల పుష్పాంచితవృష్టి పైఁ గురియ
 గగనస్థులై రుద్రగణములు సూడ

నొగి దివ్యదుందుభు లొక్కట మోయ
 బిజ్జలుఁ డద్భుతోపేతుఁడై మ్రొక్క
 యజ్జనౌఘంబు వాయక జయవెట్ట
 భవలతాంచితదాత్ర పరమపవిత్ర!
 శివగణస్తోత్ర విశిష్టచారిత్ర!
 సదమలగాత్ర ప్రసాదైకపాత్ర!
 విదితసజ్జనమిత్ర విజ్ఞాననేత్ర!
 ప్రోద్గతసూత్ర మహద్గురుపుత్ర!
 సద్గుణైకచ్ఛత్ర జంగమక్షేత్ర!
 యతిదయామాత్ర దుఃఖాభివహిత్ర!
 ప్రతివాదిజైత్ర సద్భక్తికళత్ర!
 చన 'నరిర్షిత్రం విషం పథ్య' మనఁగఁ
 బనుపడుశ్రుత్యుక్తి బసవ! నీకయ్యె
 బాపురే మాతండ్రి భక్తివర్ధనుఁడ!
 బాపురే మాయయ్య ఖ్యాపితశౌర్య!
 నల్లవో బసవయ్య నందీశమూర్తి!
 నల్లవో బసవ యనశ్వరకీర్తి!
 గరళంబు దొల్లి జగద్ధితార్థముగ
 హరుఁ డారగించుచో నట మ్రొంగవెఱచి
 కాదె విషం బుంచెఁ గంతంబునందు
 నాదేవు మాహాత్మ్య మదియెంత పెద్ద
 కాలకూటముకంటెఁ గడు సుగ్రవిషము

తా లెక్కనేయక దండనాయకుడు
 అంచితభక్త హితార్థంబుగాఁగ
 వంచనలే కారగించె గడ్పార
 నమృతంబు ద్రావియు నమరసంఘంబు
 సమసుప్తి బొందెడు జగ మెల్ల నెఱుగ
 బసవయ్యఁ జూడుఁడా విసముద్రావియును
 నసమానలీల దివ్యాంగుడై నిలిచె
 ననుచు లోకము తెల్ల నచ్చెరువంది
 వినుతింప బోయలు విభ్రాంతిఁ బొంది
 సంతాపచిత్తులై సంస్తుతింపుచును
 సంతత సాష్టాంగులై ప్రణమిల్లి
 “యభయమే బసవయ్య యతికృపాంభోధి!
 యభయమే బసవయ్య యద్భుతచరిత!
 యిమ్మెయి సరివారమే బసవయ్య!
 తమ్ముఁ బఱుప మీకుఁ దలఁప శౌర్యంబై
 పోల దుర్జనుతోడి పొందునకంటె
 జాల మేలండు సజ్జనవిరోధంబు
 కావున మము నెట్లుఁ గాచి రక్షింపు
 మావికలతఁద్రోచి దీవనఁబొందు
 దేవ! దెసయు దిక్కు నీవ మా” కనుచు !
 వేవిధంబుల నిట్లు విన్నవించుడును
 జూచె దయాదృష్టి గాచె వీడ్పడఁగఁ

ద్రోచె వాదములెల్ల నేచె బ్రభూతి
 మాపె బోయలపెంపుఁ జూపెఁ బ్రసాద
 మోపి లే దనినూకెఁ బాపె బోయలను
 నిలిచెఁ జలింపక తలఁచెఁ బ్రస్తవము
 గెలిచె సద్భక్తిమైఁ బాలించె వీరమునఁ
 బేర్చె భక్తావలిఁ గూర్చె నాద్యోక్తిఁ
 డీర్చె సన్తాద్రంబు నోర్చె దర్శమునఁ
 బండించె నిశ్చలభక్తి లోకముల
 నిండించె బసవయ్య నిర్మలకీర్తి

—● జగదేవ దండనాయకుని కథ —●

పెండియు జగదేవ దండనాయకుఁడు
 నిండాసుసద్భక్తి నిధి కర్త యోగి
 యభిమతలీలమై విభవంబుమెఱసి
 శుభకార్య మాచరించుచు నొక్కనాఁడు
 నేతెంచి వీరమాహేశ్వర తిలక!
 ప్రీతియెలర్ప విభూతిఁ గైకొనుము
 అసలార మాయింట నారగించినను
 బసవసమంత్రి! యే బ్రదుకుదు ననిన
 నగుమొగం బలరార జగదేవమంత్ర
 నొగిం జూచి బసవయ్య యొండేమి చెప్ప
 సర్వజ్ఞనెట్టణ శరణులరాక
 కోర్వంగ నెమ్మెయి నోపుదే యనిన

నవుఁగాక యనుచు రయంబున వేఁగి
 వివిధపక్వాన్నాది వితతులు గూర్చి
 సరసర బసవయ్య సనుదేకమున్న
 గరమభిషేకంబుఁ గావిత మనుచు
 జానగుప ట్లల్కి సద్భక్తియుక్తిఁ
 గానక బాఁపల కాళ్లు గడ్డటయుఁ
 బరితారకునిచేత బసవయ్య యెఱిఁగి
 యరుగుట సాలించి యాగ్రహింపంగ
 జగదేవుఁ డంతలోఁ జనుదేరఁగాంచి
 భుగభుగకోపాగ్ని యెగయ ముందటను
 దెరచీర వట్టించి చొర నెట్లువచ్చు
 నరుగుము భక్తజనాళిలో వెడలి
 కులదైవ మిలువేల్పు మలహరుఁ డుండఁ
 బలుద్రోవలనుబోవఁ బాడియే నీకుఁ
 గఱకందు శుద్ధసమ్యక్భక్తియుక్తి
 జఱభుల కదియేల సమకూడుఁ జెప్పుమ !
 ముల్లోకనాథుని ముట్టఁ గొల్పియును
 గల్లరిలోకుల క్షణియింపఁ దగున
 హరునకు వజ్రవం బొర్చుచేతులను
 సరవి విప్రలకాళ్లు సరి గడ్డఁ దగునె
 శివపాదజలములు శిరమునఁదాల్చి
 భవులకాళులనీళ్లు వై నల్కుదగునె
 బసవ—36

శ్రీమహాదేవుఁ బూజించుచేతులను
 నామాలకుక్కల నర్పించఁ దగునె
 మురహారార్చితనకు మున్నెత్తుకేలు
 ధరనెత్తఁ గూడునే త్రాటిమాలలకు
 సదమలలింగ ప్రసాదజీవికిని
 విదిత మీశ్వరభక్తి విముఖులై నట్టి
 కర్తచండాలురఁ గలసి కుడ్పుటయుఁ
 గర్జంబు గుడుచుట గాదె యెట్లనిన
 నదియును దివ్యాగమార్థంబులందు
 మదనారిసద్భక్త మందిరంబులను
 మెలఁగుపుత్రకళత్ర మిత్రగోత్రాది
 బలఁగంబు లింగాన్నితులు గాకయున్న
 నొండేమి యిలఁ గూడియున్న యంతటను
 చండాళమిశ్రదోషంబు వాటిల్లు
 “దర్శనా దపి పాపదా” యనుఁ గాన
 దర్శనాలాప సంస్పర్శన శయన
 సంపర్కభోజనాసన దానములకు
 నింపారునే భక్తుఁ డితరులయొడను
 బళుపతిసద్భక్తి పథ మేమిచ్చెప్పుఁ
 బళువులసద్భక్తి పరులఁజేయండె

—ॐ విలేశ్వరు కేతయ్యగారి కథ ॐ—

శ్వాత మేలేశ్వరు కేతయ్యనా న
 జాతభక్తుండు దచ్చరిత మెట్లనినఁ
 జిత్ర మత్యద్భుతశీలప్రయుక్తి
 బుత్తమిత్రకళత్రగోత్రనగంబు
 బానిసె బంటు గోపాలుండు వశువు
 శ్వాసంబు మఱియు మార్జాల మాదిగను
 గృహచారకుల నెల్ల మహనీయలీల
 మహిఁ బ్రాణలింగసన్నిహితులఁ జేసి
 తానును భవులను దలఁపఁ డల్లంత
 నైనఁ జూడఁడు మాటలాడఁడు వినఁడు
 ముట్టఁడు వరసీమ మెట్టఁ డెయ్యెడలఁ
 బెట్టఁడు వారిచేఁ బెట్టించికొనఁడు
 తా విల్వఁ డమ్మఁ డెంతయు భాగ్యమునను
 బోవఁ డెరవువోయి పొం దిడికొనఁడు
 తానయై పొరయఁ డెంతటి కేమి యనఁడు
 మానుగా నావంతయేనిఁ బోసేడు
 భవి పరిత్యాగులై భువిఁ బ్రవర్తింప
 శివభక్తులకు నిది శిష్టత్వ మనఁగ
 నిట్టు వర్తింప నేలేశుకేతయ్య
 నెట్టణభక్తివిసీతని జనులు
 నెడనెడ నొక్కొక్క యె గ్గొనరింపఁ

దొడిబడ కాయయ్య నడచుచు నుండఁ
 బుడుకఁడు భవులంచుఁ జోయి పొందీడు
 అడుగఁడు భక్తుడ ననుచు నింకేల
 వెదపద న్నెడకుండ విత్తులు సేన
 వెదవెట్టుఁగాకేమి యిది సూతఁ డనుచు
 నలిగి విత్తులగాదియలఁ జిచ్చువెట్టి
 యలరుచు ద్రోహు లంతంత వీక్షింప
 నేలేశుకేతయ్య యెఱింగి నవ్వుచును
 గాలుఁగా కేమని గ్రక్కున నచటి
 నీరుపొంకలనిండ నించి తెప్పించి
 యారకుండఁగఁ జేన నంతటఁగలరు
 విత్తించికొని కొండ్రవేలకు మిగుల
 నత్తఱి బండించె ననురాగలీల
 మును హిల్లహాళ బ్రహ్మన నాఁగ భువిని
 వినఁజెప్పఁ జిత్రంబు విత్తు లల్కకయ
 చేను వండించె నాఁ జెప్పఁగఁబరగుఁ
 దా నేఁడు వీరిచేఁ గానఁగఁబడియొ
 మదనారిభక్తుల మహిమ దలంప
 నిది సోద్యమే యంచు నిల బుధు ల్వాగడఁ
 బనువుచు వెండియుఁ బాపిష్టులైన
 జను లంతఁబోక యసహ్యభావమునఁ
 బను లేడ తా లేడ బగి లేడ జగతిఁ

అసరించి కుడిచెడి పగిది గా కనుచు
 జంత్రంబువన్ని క్రచ్చుఱము చ్చులకును
 యంత్రించి పసులఁ దారంతఁబట్టింపఁ
 దలర కొక్కటియును దప్పకయుండఁ
 బొలమునఁబసులను బొలమునవెడల
 నటుగొనిపోవుచో నరుగుచునుండి
 యిటప్రాణనాథుఁ డుండుటఁజేసి పసులు
 పండినపొలములఁ బదువయు మొలవ
 నిండినచెలికల నీర్లలచోట
 మఱచియైనను బులు గఱవక నీరు
 దఱియుచో మాతులు దడియంగనీక
 యేడునాళ్లునుగూడ నిటు సనుచుండఁ
 జూడ నక్కజ మైనఁ జోరు లూహించి
 యిది యేమి చోద్యమో యిట వట్టి తెచ్చి
 నది యాదిగా మేయ వంటవునీళ్లు
 నుండినఫలమేమి రెండుమాన్నాళ్లు
 లుండినఁ జచ్చు నొక్కండును మనదు
 వట్టి కర్తవ్యంబేల కట్టికొనంగ
 నిట్టున్నభంగిఁ బోనిం డని విడువ
 గ్రక్కున మగిడి యు బృక్కి యంతంత
 నెక్కడ నిలువక యెగసి దాటుచును
 తోకలు వీపులతోఁ గీలుకొలిపి

వీరక వచ్చినదారి విడువక పట్టి
 యేడునాళ్లకు మును పేతెంచు తెరువు
 నేడుజాలకుఁ గూడనేఁగుదు నిచట
 నేలేకుకేతయ్య యెడదవ్వలందుఁ
 గీలరుఁబొడగాంచి కినియుచు దొడ్డిఁ
 బలుగాఁడులిడి వ్రతభ్రష్టుల దిక్కు
 పలుకుట సూచుట వాతకం బనుచుఁ
 జూరనీక నూకుడుఁ జొప్పయుఁ గసువు
 పరులు వాపంబంచుఁ బడిగొనివైవఁ
 జొప్పదిక్కున నంత సూడక వ్రతము
 తప్పమయ్యామని తా రర్చునట్లు
 నెలుఁగెత్తి కూడి యంజేయని యఱచుఁ
 దల లెత్తి వంచు నాల్కలు వెడలించుఁ
 దెట్టుపై మూతులు వెట్టి యన్నగరి
 చుట్టును వాచర్చు శోకంబు లడర
 దొడ్డిలోపలఁ దారు దొల్లి భజించు
 దొడ్డలింగముఁ దొంగితొంగి చూచుచును
 దాటంగఁ దలపోయుదర్పంబుపేర్చి
 దాటంగ నోడుఁ గేతయ్య రమ్మనక
 యాపసు లిభ్యంగి నలమటపడఁగ
 లోపలఁ గట్టిన క్రేపు లిట్లెఱిగి
 తప్పెనో తమతమతల్లులు నియమ

మప్పాట నని యర్వ కాలింపకున్న
 లేఁగలఁబుడుకుచు లీలఁగేతయ్య
 మూఁగియర్చుచు మేఁతముట్టకుండుటయు
 శీలము ల్దప్పమి వోలఁగా నెఱిఁగి
 యాలోకు లత్యద్భుతాక్రాంతులుగను
 బలుగాళ్లు దెఱిపింప నలరుచుఁ బసులు
 వలివేగమున వచ్చివచ్చి యొండొండ
 నూకర ల్లాట్టుచు నుత్తలపడుచు
 వీక' గన్నులు విచ్చివిచ్చి చూచుచును
 దలలు లింగంబుతోఁ దాఁకించికొనుచు
 వలగొని వచ్చుచు వడి మూరుకొనుచు
 నిట లింగవిముఖులై యే గుటఁగోలె
 నటవూరికఱ్ఱయు నంటకు డుటకు
 సత్య మీలింగంబు పాత్యమన్నట్లు
 నిత్యలింగస్పర్శ నియమము ల్పలిపి
 గ్రక్కున కేతయ్యగారి పాఠముల
 కొక్కింత వంగుచు మ్రొక్కి తత్త్వణమ
 ముప్పిరిగొనిపాటి చొప్పుఁగఁ గనువు
 నప్పుడు దమకడుపార మేయుచును
 నెడనెడ నుదకంబు లేఁగి శ్రావుచును
 వడి నాకుచును జాఁగఁబడుచు లేచుచును
 బొదుగులు సేవంగఁ బొదలి నెయ్యమున

మొదవు లంజేయని మునుకొని యతివఁ
 బసులఁ గేతయ్య నేపట్టుట యెఱిగి
 పసిగొని క్రేపులు వార కర్చుచును
 విడువఁ దల్లులడాసి కుడువఁగ నియతి
 నడరంగనఱచెఁ దా రట్లకావునను
 నేలేశుకేతయ్య యింటియీపసులు
 పాలింపఁగా శివభక్తుల నియతి
 నితరులఁ గలయంగ నెవ్విధిఁ గూడు
 మతిఁ దలఁపఁగ గురుమార్గ మే యిదియు

—● సవరద నాచయ్య కథ —●

సవరదనాచయ్య యువిదకుఁ దొల్లి
 కవలవా రుదయింప గ్రక్కున మున్న
 యుదయించు బాలున కొక్క లింగంబు
 నుదయించు లోనన నొగి సమర్పించి
 యున్న బాలునికి వే టొక్క లింగంబు
 మున్నుగల్పింపమి నన్నాతి దడసి
 పతికిని వినిపింపఁ బథహీనుడయ్యె
 సుతుఁబాటవై వుండు చూడఁగరాదు
 శరణోక్తి గురులింగ సన్నిహితంబు
 నరయ నర్థోదయంబై నష్ట వలయు
 నని నాచిదేవయ్య యఖిలంబు నెఱుంగఁ
 దనయు విసర్జించె ననుచు నాద్యోక్తి

మార్గంబులుండఁ గుమార్గంబులూ.ది
 మార్గమే యీత్రాటిమాలలఁ గలయఁ
 బశుపాశపతి యుండఁ బశువులౌపంద
 పశుజీవులకు. బెట్టు పందలఁ బట్టి
 సోడంబుతో ముక్కు మోడుగాఁ గోసి
 కూడ నిట్టికఁ బ్రామ క్షేడఁ బోవచ్చు
 ఖండేందు ధరుఁ డిట్టికర్తుల యొద్ద
 నుండునే మాభక్తు లొద్దనే కాక
 రాచిన శుద్ధశివాచార మహిమ
 నీచుఁడ యెఱుంగంగ నీ కేలవచ్చు
 దృష్టిహీనుండు దా దీప మే మెఱుంగు
 నష్టకర్ణునకును నాద మేమిటికి
 జ్వరపీడితుఁడు వాలచవి యే మెఱుంగు
 సరి గప్ప లెఱుంగునే జడనిధిలోతు
 వానరం బెఱుంగునే వరరత్న మహిమ
 శ్వానం బెఱుంగునే స్వర్గలోకంబు
 రా నేర్పునే పుష్పరసమున కీఁగ
 కాస నేర్పునె రవిఁ గౌశికవితతి
 యజ్ఞానజీవుల కతులితభక్తి
 ప్రాజ్ఞత యిదియేల ప్రాపించుఁ జెప్పు
 ముంగిటిపెన్నిధి దంగోటిజున్ను
 చంగిటనూరెడు నమృతం బనంగఁ

జను నేకలింగనిష్ఠాభక్తియుక్తిఁ
 జనకదుష్పథములఁ జరియించు తెల్ల
 రాజితాంచితరత్నరాజ ముండంగ
 గాజాపెంచిక లేట గమియించినట్లు
 తవరాజ మమరి ముందటఁ బ్రోకయుండ
 తవుడు బొక్కుదునని తలఁచినయట్లు
 దొడ్డిలోసురధేను వొడ్డుగాఁగురియ
 గొడ్డుఁ బిదుకఁగుండఁ గొనియేఁగినట్లు
 నక్కజంబగుచు వజ్రయుధంబుండ
 మొక్కసురియకును మోహించినట్లు
 పొట్టపొర్వున గల్ప భూరుహంబుండ
 వట్టివృక్షమునకు వడి నేఁగునట్లు
 ఒడవంగ వట్టేట నోడ యుండంగ
 వద రూఁదినట్లు లీవసుమతిలోన
 మంగళంబగుభక్తి మార్గ ముండంగ
 వెంగలులై కర్తవిధి యూఁది చెడుట
 “స్తృతి తేన సహ సంవ సే” త్తని మ్రోయ
 మతిహీనులకు నేల గతమగుబుద్ధి
 నెఱి నెన్నిమాటలు నీళ్లలోపలను
 గొలుపడం బుదికిన మఱి తెల్లనగునె
 యేనాట బ్రద్దల నెంత గట్టినను
 శ్వాసంబుతోడ దాఁ జక్కన యగునె

మానక జలములలోన నేప్రాద్ధు
 నానిన శిల మెత్త గానేర్చునెట్లు
 ఎడపక పాలు దా నెన్నివోసినను
 విడుచునే సర్పంబు విస మొకింతైనఁ
 బొలుపుగాఁ దేనియ వోసి నూటినను
 నిలఁ దీయనై యుండునే వేషనార
 పన్నుగా నే లెంత వ్రామి కడిగిన
 మన్ను దాఁ బోవునే మఱియట్లుఁగాక
 పసిడినాఁగటఁ బెక్కుభంగుల దున్ని
 వెస ముల్కవిత్తులు వెదవెట్టినట్లు
 ఘనసారవృక్షముల్ ఖండించి వెల్లు
 వెనుజెముళ్లకుఁ జొట్టుఁ బెట్టినయట్లు
 నగ్గిలోపల మూత్ర మఱిముఱిఁ బోసి
 డగ్గఱి వేల్పు దొడంగినయట్లు
 లచ్చుగా నర్ఘ్యపణ్యములు దెచ్చి
 యిచ్చుఁ గుక్కలకాళు లిలఁ బూన్చినట్లు
 లోడునఁ బోసిన యుదకంబులట్లు
 నీడమాలిన ధరణీరుహం బట్లు
 రాజితలింగపరాఙ్ముఖానేక
 పూజలు నిష్ఫలంబులు గావె తలఁపఁ
 ద్ర్యక్షపరాఙ్ముఖత్రు వాచరించి
 దక్షుఁ డెఱుంగవే తలఁ గోలుపడియెఁ

బరశురాముఁడు దొల్లి బాఁపల కర్ణి
 ధర యిచ్చి యెఱుంగవే తా నేమి గనియె
 నిల యెల్ల నెఱుంగ విపులనె పూజించి
 బలి బంధనంబునఁ బడఁడె తెల్లముఁగ
 నడరంగ గౌతముఁ డగ్రజన్తులకుఁ
 గుడువఁ బెట్టియ కాదె గోహత్యజెందె
 వేదజ్ఞులగు కోటివిపుల కన్న
 మాదటఁ బెట్టిన యట్టిఫలంబు
 త్ర్యక్షభక్తున కొక్క భిక్షంబు వెట్టు
 నక్షయఫలమున కసమాన మనుట
 వ్యక్తమైయుండఁ గుయుక్తుల నడవ
 భక్తియుఁ జెడు దానఫలము నిష్ఫలము
 అని పెక్కుభంగుల నానతిచ్చుదును
 విని శోకజలసమన్వితనేత్రుఁ డగుచు
 జగదేవుఁ డాభక్త జననికాయంబు
 మొగిఁబ్రస్తుతింపుచు మోడ్చు గే లమరఁ
 “గర్వబద్ధుడనైతిఁ గప్పు డ ఖలుఁడ
 దుర్మదోపేతుఁడ దుష్కృతాలయుఁడఁ
 బ్రజ్ఞావిహీనుఁడఁ బరమపాతకుఁడ
 నజ్ఞాని నధిక సర్వాపరాధుండ
 శంకమాలిన యనాచారుండు గీ
 కింకఁ బ్రాయశ్చిత్త మేమియు లేదు

పాన లేటికి విద్దుఁ బ్రాణంబు గెలస
 మానతి యిండు నా” కని మ్రొక్కి నిలువఁ
 గనుఁగొని బసవయ్య ఘనభక్త వితతి
 యనుమతంబునఁ గూడ నతని కిట్లనియె
 “గొంకక విను మఱి కొన్ని దినముల
 కింక శివద్రోహ మిటు వుట్టఁగలదు
 మడియింపు ద్రోహిని మా కెక్కెఁ గెలస
 మడరఁ బ్రసన్నుడయ్యెడి శివుఁ డప్పు
 ఈనిర్ణయమునకు నీశానగణ వి
 తాన మెంతయు మెచ్చి తత్ప్రస్తవంబు
 నిమ్ములఁ గరుణించి యిచ్చిరి నీకు
 నమ్మ ముమ్మాటికి లెమ్మ లె” వ్వునుడు
 నంగద మోడ్పుఁగే లలికంబుఁజేర్చి
 పొంగుచు వీరతాంబూలంబు గొనుడు
 జగదేవశరణుని నగరికి బసవఁ
 డగణిత భక్తసహాయుఁడై యరిగె
 నసలార నుచితక్రియాదులఁ దనిసి
 బసవన్న యసమసద్భక్తులుఁ దాను
 ననయంబు భక్తి సుధామృతాపార
 వనధి నిగ్గుండై వర్తింపుచుండె.

—ॐ అల్లయ్య మధుపయ్యల కథ ॐ—

మఱియంత నల్లయ్య మధుపయ్య యనఁగఁ
 గఱకందుభక్తు లకర్త సంచయులు
 లింగై కనిష్ఠావిలీనమానసులు
 జంగమారాధనాసక్తచేతసులు
 పరమశివాచార పరవర్తనిరతు
 లురుతరకీర్తి నియుక్తులు నాఁగ
 నసమాసలీలఁ గళ్యాణంబునందు
 బసవఁడు దారు నప్పాట వర్తింప
 నంత బిజ్జలుఁడు దాఁ గొంతకాలమున
 కంతకు ప్రోలికి నరుగంగఁ దలఁచి
 బసవని మహిమయు భక్తి మహత్త్వ
 మెసకంబు నెఱిఁగియు నెఱుంగనియట్లు
 పొదలిన యజ్ఞానబోధగాఁజేసి
 మదియించి యల్లయ్య మధుపయ్యగారి
 తప్పేమియునులేక చొప్పుగా దనక
 రప్పించి కన్నులు వుప్పించె నంత
 'కాలకాలునిభక్త గణములమహిమ
 లేల తా మున్నును నెఱుంగునుగాదె
 యక్కట! చెడఁజూచె నవనీశుఁ డింక
 నిక్కటకంబున కెక్కడిబ్రదుకు
 మృదుభక్తు లలిగినఁ జెడఁదె తా' ననుచు

జడిగొని నరులెల్ల బుడిబుళ్లువోవ
 బసవఁడు మొదలుగా నసమాత్తుభక్తు
 లసమకోపోద్దీపితాంగులై పొంగి
 మసలక యల్లయ్య మధుపయ్యగారి
 కసలారఁగా గన్ను లప్పుడ పడసి
 'యింక నుండఁగఁగూడ దీయూర' ననుచు
 శంకరభక్తులు జగదేవమంత్రి
 'బనిచినతొల్లింటి బాసగై కొనుము
 తునుము శివద్రోహి' ననుచు బిజ్జలుని
 నొసలిరేఖలు గసిబిసిచేసి రాజ్య
 మసమాత్తుకవిలియ నటు దుడిపించి
 బల్లహఁకటకంబు వదటిపా లేసి
 యెల్లవారును జూడ నీక్షణంబునను
 'బాడగుఁ గటకంబు వాడగుఁగూడఁ
 బాడగు' ననుచు శాపంబు లిచ్చుచును
 రాచినమడివాలుమాచయ్యగారు
 నాచొడరాయఁ డేకాంత గామయ్య
 కిన్నరబ్రహ్మయ్య గేశిగాజయ్య
 కన్నదబ్రహ్మయ్య గక్కయ్యగారు
 మాదిరాజయ్యయు మసణయ్యగారు
 నాదిగా నప్పరి యఖిలభక్తులును
 దండిజంగమకోటి దనతోడ నడవ

బండారిబసవనకండనాయకుఁడు
 నెసఁగఁ గప్పడిసంగమేశ్వరంబునకు
 వెస నేఁగె బిజ్జలు నెసకంబు దలఁగఁ
 గటకటా కఱకఁదు గణములు వోవఁ
 గటకంబుభాగ్యంబు గ్రక్కునఁ దొలఁగె
 భూకంపమయ్యెను భువి నర్థరాత్రిఁ
 గాకు లఱచె వంటకంబులు వ్రచ్చె
 ధరఁ బడె నుల్కు లత్తటి తొల వాన
 గురిసె భాస్కరచంద్రపరివేషమయ్యె
 దివిదీటుకట్టె వేసవి మూఁగె మంచు
 గవిసెను మథ్యాహ్నకాలంబు నందుఁ
 గడు నుగ్రరూపుడై కాలుండు గానఁ
 బడియెను బట్టణ ప్రాంతదేశమునఁ
 బొరిఁబొరి గవిసెఁ గావిరి యెల్లయెడల
 ధరణీశ్వరుఁడు గాంచె దలలేని నీడ
 రవి యుదయించు తెత్ప్రస్తవంబునను
 దివిఁ బ్రతిసూర్యులు దీపించి రింక
 నెంతగానున్నదో యిటమీఁదననుచు
 సంతాపచిత్తులై జనులు భీతిల్ల
 నిక్కడ జగదేవుఁడింటి కేలేరఁ
 జక్కన నాయయ్య జనని వీక్షించి
 “శివగణద్రోహంబు సెవిఁ బడ్డయపుడ

యవిచారమున వారి హరియింపవలయుఁ
 జాలరేఁ దారేని సమయంగవలయుఁ
 గాలకాలుని భ క్తగణమార్గ మిదియు
 సమయింపజాలక చండియై తాను
 సమయనిస్రాణవంచక కుటిలునకుఁ
 గుపితున కజ్ఞున కపడివితునకు
 విపరీతచరితుండు విషమలోచనుఁడు
 మెచ్చునే వానికి మిక్కిలి భ క్తి
 యిచ్చునే కూర్చునే యిన్నియునేల
 క్రితము నీస్రాణ పరిత్యాగమునకు
 మతిమెచ్చి యవసరోచిత మిచ్చి నిన్నుఁ
 బంచి యేగిరి కాక భ క్తు లాద్రోహిఁ
 ద్రుంచుట కోడియే తొలగిరె చెపుమ
 యందొక్కఁ డలిగిన నవికలాజాండ
 సందోహములు గాలి డిందకయున్నె
 దక్షుండు క్రొవ్వి యదక్షుడై తొల్లి
 దక్ష మఖక్షయదక్షుఁ బల్కుటయు
 వినఁగఁజాలక తాన తనకోపవహ్నిఁ
 గనలుట వినవె యాగౌరి దత్త ణమ
 యదిగాక యుషమన్యుఁ డభవునినింద
 మది విన కపుడ భస్మంబమృతగాదె
 కావున శివభ క్త గణనింద వినియు

నీ పూరకుండుట నీలియే వానిఁ
 జంపకే కుడువఁగఁ జనుదెంచి తిపుడు
 పంపుడుకల్లు నీ కింసారు నెట్లు
 చీ! కుక్క! చేజేత శివుప్రసాదంబు
 చేకొని కుడువఁగ సిగ్గెట్టులేదు
 వచ్చి కద్దుదుగాక శ్వానంబునట్లు
 నుచ్చుచ్చురే' యని యొగిఁ జిట్ట మిడిచి
 వెడలి వాకిటిదెస మృదుప్రసాదంబు
 కుడుకతోఁ గొనివచ్చి పుడమిఁబోయుడును
 'దగ ఎగు' ననుచును దాఁ గుక్కభాతి
 జగదేవుఁ డిట్లు ప్రసాదంబు గుడువ
 మల్లబ్రహ్మయ లన మహి వీరభక్తి
 కెల్లయై వర్తిల్లు నెడ నర్థరాత్రి
 నీవార్త విని జగదేవునికడకు
 వేవేగఁ జనుదెంచి వెండివాత్తునను
 దారును నాప్రసాదం బొరగించి
 యారాత్రి కొల్విన కరిగి బిజ్జలుని
 నల్లంతఁ బొడగని యలుఁగులు వెఱికి
 జల్లున నలిగి యాసభ దల్లడిల్ల
 నొక్కట మువ్వరు నుద్యృక్తి నెగసి
 చక్కడ్చిపొడ్చి జర్జరితంబు నేసి
 యలుకమై గెడిగెడి యనుచు బిజ్జలుని

తలగోసి పొట్టలోపల బెట్టి కిట్టి
 'తా నసంఖ్యాతుల యానతి యదియు
 నీనరాధముఁ బొలియించితి మేము
 అధికులౌ భక్తుల కహితంబునేయు
 నధము లందఱును నిన్వేషి బోదు' రనుచుఁ
 గాయముల బిగియుచుగతులుద్రొక్కుచును
 రాయముల్లొనుచుదండలనటింపుచును
 బొంగిబొబ్బిడుచుఁ జెలంగి యార్చుచును
 లింగభక్తులకెదుర్లేగు వొండనుచు
 చిడుగాఁ జొరులు బిజ్జలునితల
 గుండుగండా! యని ఘూర్ణిల్లుచుండ
 మగిడి యామల్ల బ్రహ్మయగారుఁ దాను
 నగరువెల్వడి తన నగరికి వచ్చి
 తల్లికి నందంద ధరఁజాఁగి మ్రొక్కి
 సల్లలితాంగి ప్రసాదంబు వడసి
 'పరమపాతకు నట్టి భక్తనిగ్రహణిఁ
 జారిగొన్నయంతన పోవ దాద్రోహి
 నప్పుడేచంపక యరుదెంచినట్టి
 తప్పున కింకొండు దండ మున్నదియు'
 ననుచు నజ్జగదేవుఁ డంతలోపలను
 దనశిరంబున కల్గికొని విమానములఁ
 బుత్తమిత్రకళత్ర గోత్రాదులను వి

చిత్రంబుగా నష్ట శివలోకమునకుఁ
 గొనిపోయెఁ గటకంబుజనులెల్ల బెదరి
 కనుకనిఁ బటవంగఁ గ్రుందువుట్టుటయుఁ
 గన్నభక్తులు వార్తవిన్నభక్తులును
 నున్నభక్తులుఁబోయి రొక్కొక్కయెడకు
 నంతరాజ్యాధ్యమై యనిచేసి యతని
 సంతాన మెల్ల నిస్సంతాన మయ్యె
 వీరఁ గొట్టములలో వెలిగె గుట్టములు
 తోడల నిప్పులు దొరుగ నాక్షణమ
 కరులును గరులును గన్నంత నెదిరి
 పారిఁబారిఁదాడి జర్జరితమైఁడియె
 బ్రమసి యమాత్యాది భటవర్గ మెల్లఁ
 డమలోనఁ జచ్చిరి సమరంబునేసి
 బసవని సత్యశాపమునఁగాఁజేసి
 పసచెడి కటకంబు వా డయ్యె నంత
 వినియె నంతయు నట సనియెఁ గూడలికిఁ
 గనియె సద్గురువు సంగయదేవు నచట
 భక్తులుఁదానును బరమానురాగ
 యుక్తి నబ్బసవయ్య యుండె సంప్రీతి
 నంత నాగురువు సమంచితనాద
 సంతతపూజాది సత్క్రియావలుల
 ముంచి భజించి కీర్తించి మెప్పించి

మించి విన్నప మాచరించి ప్రార్థించి
 “దేవ సద్గురుమూర్తి దివ్యలింగాంగ!
 దేవ నాసంగయ్యదేవ ప్రాణేశ!
 నీదుసద్భక్తప్రసాదంబుఁ గుడిచి
 యాదట బ్రదికి యింతైతిఁ గావునను
 భవభవంబుల వారి పన్నఁ గాఁదగుదు
 భువివారి ఋణమునఁ బోవుటగలదు
 అంతియకాని నిన్నడిగినచోటు
 నెంతైన నేమైన నిచ్చినచోటు
 గలతప్పునై రించి కాచినచోటు
 గలదేని చెప్పుమా కానమీయందుఁ
 బుట్టినమొదలును బోకయుఁ బొరయ
 వట్టికొల్వన నిన్ను ముట్టఁగొల్పితని
 వెట్టిచేసిన నీకు వెయ్యేడుతైన
 నెట్టును మేలకా కెగ్గేమి తలప
 నూరకీట్లనుచుట యుచితమే నీకు
 నారంగఁ బ్రమథులయాన నీయాన
 వృషభవాహన! విన్నవించుట వినక
 వృషభంబు నీకెట్లు విడువంగ వచ్చు
 నొల్లనొండేమియు నోటంబుగాదు
 వల్లభ! యడుగను వర మిఁక నిన్నుఁ
 బరమపరానంద పరవశీభూత!

నిరవధిత త్వవిస్ఫురణ పెంపునను
 గతిమనోవాక్కాయ కర్తృచైతన్య
 రతులు నీయంద విశ్రాంతంబు నొందఁ
 జేయుము నీయాజ్ఞఁ జేసి యేతెంచి
 చేయంగఁ గలపను లేసితి నింకః”
 ననుడు దయామతి నగ్గురమూర్తి
 తనతోఁగి భావంబుదాల్చి యాక్షణము
 సంగయదేవుండు సదనాంతరంబు
 భంగిగా వెడలుడు బసవయ్యసూచి
 సన్నత తద్గురు చరణాబ్జయుగము
 నెన్నుదు రితియంగ సన్నతి మ్రొక్కి
 యానందబాష్ప సమంచితవార్ధి
 తా నిట్టవొడువ గద్గదకంఠ మమర
 మత్పులకలు మేన మొగి నిండ హర్ష
 తత్పరుఁడైయున్నఁ దనయు లే నెత్తి
 చక్కన తనదు ప్రసాదంబువెట్టి
 యక్కున నందంద యప్పలింపుచును
 గొడుగు లోపలఁ జేర్చికొని గురుమూర్తి
 గుడి సొచ్చె నిరువుర పొడగానరాదు
 పసగొని సకలభక్త సమూహిసూడ
 బసవయ్య గురువుగర్భంబుసొచ్చుటకు
 సంగయదేవుండు సద్గురుభాతి

భంగిగా నేలేంచి బసవయ్య నిట్టు
 తనయందు సంధించికొనుటకు సంత
 ఘనతరలీల జంగమకోటి యలర
 నరుదగులింగ తూర్థంబులు మ్రోయ
 ధరఁ బుష్పవృష్టిదాఁ బరిగొని కురియఁ
 గోయని భక్తనికాయ మెల్లెడల
 గేయని బలుమాటుఁ గీర్తననీయ
 జయజయారవములు సందడింపంగఁ
 గ్రియఁగొని వినుకులుఁ గేళిక ల్దనర
 మాదిరాజయ్యయు మాచిదేవుండు
 నాదిగాఁ గలభక్తు లనురాగలీలఁ
 గలవె యుత్పత్తిస్థితిలయప్రపంచ
 ములు బసవయ్యకుఁ దలఁచిచూడంగ
 గాలిలోపల సురగాలినాఁ బుట్టి
 గాలిలోనన వెండిఁ గలసినయట్లు
 శరనిధిఁ గడలునా జనియించి వెండి
 శరనిధిలోనన సమసిన యట్లు
 ఉడువీధియందు విద్యుల్లతవుట్టి
 యుడువీధియందఁ దా నడఁగినయట్లు
 జలములయందు వర్షాఫలం బమరి
 జలములలోనన సమసినయట్లు
 సద్గురుకారుణ్య సంగతిఁ బుట్టి

సద్గురుకారుణ్య సంపదఁ దనరి
 సద్గురుగర్భవిశ్రాంతిమై సిఫుడు
 తద్దత్తుండై లింగ తత్త్వంబుఁ బొందె
 సట్టిదకాదె గుర్వంఘ్రియుగంబు
 ముట్టఁగఁ గొల్పినయట్టి భక్తాలి
 మృదయాంబుజంబుల నీబసవయ్య
 కదలక పువ్వును గంపుచుబోలె
 పలి నున్న వాఁడుగా కిలవేలుగలదె
 మలహరుభక్తులఁ గలకాల మెల్ల
 భక్తహితార్థమై ప్రభవించెఁగాక
 వ్యక్తిగా నతఁ డీశ్వరాంశంబ కాఁడె
 యని నుతింపుచుఁ దొంటియట్ల సద్భక్తి
 జనితనుఖామృత వనధిమధ్యమున
 నోలలాడుచు నుండి రురుతరానంద
 లీలమై నటు గొంతగాల మింపారఁ
 బ్రస్తుతింపంగ సద్భక్తి విస్ఫురణఁ
 బ్రస్తుతికెక్కిన బసవని చరితఁ
 జెప్పితి భక్తులచే విన్నమాడ్కిఁ
 దప్పకుండఁగను యథాశక్తిఁ జేసి
 యిమ్మహి నీశున కెఱుంగంగరాని
 యమ్మహాబసవని యద్భుత చరిత
 వర్ణింప నెంతటివాఁడ నట్లయ్యు

వర్ణనచేసితి వారిన కాని
 యేయెడ నన్యథా యెఱుంగ నే ననెడి
 యాయొక్కబలిమి మహిష్మతకలిమి
 నదియునుగాక మహాభక్తవరుల
 సదమల దివ్యప్రశంసగాఁజేసి
 భావించినాదు వాక్పావనార్థంబు
 గావింప మేటియీకథ రచించితిని
 బసవపురాణంబుఁ బాటించి వినిన
 నసలారుఁబో ప్రసాదానందనీధి
 బసవపురాణంబుఁ బాటించి వినిన
 వసియించు సద్భక్తి వాసనమహిమ
 బసవపురాణంబుఁ బాటించి వినినఁ
 బసిగమైఁ బ్రాపించు భక్తులకరుణ
 బసవపురాణంబుఁ బాటించి వినినఁ
 బసరించు లింగానుభవనిత్యసుఖము
 బసవపురాణంబుఁ పాటించి వినిన
 నెసకంబుతోఁ గల్గు నీప్సితార్థములు
 బసవపురాణంబు భక్తి వ్రాయించి
 వసదిగాఁ జదివెడువారల కెల్ల
 దురితము లాపదల్ ద్రోహంబులెల్ల
 హరియించు నెంతయు హరుకృపఁజేసి
 యీపురాణం బెవ్వరేఁ దమయింట

నేపార నిడికొన్న నిహపరసిద్ధి
 శరణోపకార బసవపురాణార్థ
 విరచిత త్రిభువన విఖ్యాతచరిత !
 శరణోపకార బసవపురాణార్థ
 వరభుక్తిముక్తి సంవర్ధనభరిత !
 శరణోపకారి బసవపురాణార్థ
 సరసమంచిత సత్యవాఙ్మాల !
 గొబ్బూరి మాదన్న కూరిమిశిష్య !
 గొబ్బూరిసంగ సద్గుణ సముత్తుంగ !
 ఇది యసంఖ్యాత మాహేశ్వర దివ్య
 పదపద్మ సౌరభభ్రమరాయమాణ
 జాగమలింగ ప్రసాదోప భోగ
 సంగత సుఖ సుధాశరధి నిమగ్న
 సుకృతాత్మ పాలుకురికి సోమనాథ
 సుకవిప్రణీతమై శోభిల్లి తనరి
 చరలింగఘనకరస్థలి విశ్వనాథ
 వరకృపించిత కవిత్వస్ఫూర్తి బేర్చి
 చను బసవపురాణ మనుకథయందు
 సనుపమంబుగ సప్తమాశ్వాసమయ్యె.

చెన్నపురి వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్ వారి

‘వావిళ్ల’ ప్రెస్సున ముద్రితము.—1952.

ప ద్య కా వ్య ము లు.

	ప్రతి 1-3	ద్వ	అ.
అడవిమల్లెలు	...	0	8
అధ్యాత్మ రామాయణము	...	2	8
అనంతునిఛందము, (ఛందోదర్పణము)	...	2	0
అనిరుద్ధచరిత్రము, అబ్బయామాత్యునిది	...	1	0
ఆపృకపీయము, క్రొత్తకూర్పు	...	5	0
„ శ్రీ గిడుగురామమూర్తిపంతులవిమర్శ	...	0	12
అంబరీషోపాఖ్యానము, సటీక	...	0	8
ఆంజనేయదండకము, హనుమద్దండకము	...	0	4
అన్యవాదకోలాహలము, ద్విపద, లఘుటీక	0	12
ఆంధ్రభాగవతము, పద్యకావ్యము, 2 సంపుటములు	15	0	
ఆంధ్రమహాభారతము —			
ఆదిపర్వము, పద్యకావ్యము, పెద్దచ్చు	...	1	8
„ టీక (పాతది)	...	8	0
ఆదిపంచకము	...	11	4
యౌద్ధపంచకము, స్త్రీ పర్వము	...	7	8
కాంతిసప్తకము	...	7	8
ఆది సభాపర్వములు గలసంపుటము	...	4	0
ఆరణ్యపర్వము	...	4	0
విరాటోద్యోగపర్వములు	..	4	0
భీష్మ ద్రోణపర్వములు	..	4	0
కర్ణ శల్యసౌప్తిక స్త్రీ పర్వములు	.	4	0
కాంతిపర్వము		4	0
ఆనుకాసనిక, ఆశ్వమేధ, ఆశ్రమవాస, మాసల, మహా			
ప్రస్థానిక, స్వర్గారోహణపర్వములు . .		4	0

ప్రతి 1-కి రు. అ.

అంధ్రభారతవిమర్శనము, శ్రీమల్లాది సూర్యనారాయణ		
కాస్తీగారిది	..	0 12
అంధ్రనామసంగ్రహము, మూలము	.	0 3
,, టీకతో	..	0 10
ఆనందరంగరాట్టండము	.	2 8
అంధ్రభాషాభాషణము, విమర్శతో	..	0 6
అంధ్రనామసంగ్రహము, అంధ్రనామశేషము, సాంబ		
నిఘంటువు (నిఘంటుత్త్రయము) కాలిక్	2	0
అంధ్రశ్రీమద్రామాయణము — శ్రీజనమంచి శేషాద్రి		
శర్మగారిది, 3 సంపుటములు	...	15 0
డిబ్బా 7 సంపుటములు	...	18 0
అంధ్రభాషార్థవము	...	1 0
అంధ్రచంద్రాలోకము, సటీక	...	1 4
ఉత్తరరామాయణము, చక్కనికూర్పు	...	6 0
ఉత్తరహరివంశము	.	3 0
కవికంఠోక్తి	..	0 4
కవిజనాశ్రయము	...	2 0
కవిసంకయవిచ్ఛేదము, అడిదము పూరకవి	..	0 8
శివరాజమనోరంజనము	.	1 4
కవిజనరంజనము	...	0 12
కృష్ణదండకము	..	0 2
కవిత్వతత్వవిచారవిమర్శనము	..	1 8
కవిగజాంకుశము	...	0 4
చేరీజూపద్యములు	...	0 4
దండకరామాయణము, చక్కనికైలి	...	3 8

ప్రతి 1-కి రూ ౧.

కృష్ణరాయవిజయము	.	0	12
కాశీఖండము, శ్రీనాథునిది	...	3	8
కుచేలోపాఖ్యానము, సటీక, (భాగవతం)	...	0	8
డిటా గట్టుప్రభువుకృతము	...	0	10
కుమారసంభవము, నన్నెచోడకృతము	...	5	0
గజేంద్రమోక్షము, సటీక	...	0	10
గయోపాఖ్యానము, రామనామాత్యకవి	...	0	12
గయోపాఖ్యానము, ద్విపద (కృష్ణార్జునసంవాదము)			
గోపమంత్రిది	...	0	8
గద్యపద్యసంగ్రహము, విద్వాక్ జ పే. సుబ్రహ్మణ్య			
శర్మగారిది	...	0	12
,, శ్రీగొర్తి సూర్యనారాయణకాష్ఠిగారిది		1	0
గరుడాచలము - యక్షగానము, పెద్దచ్చు	...	0	4
గణికాగుణప్రవర్తనతారావళి	...	0	4
గీతమంజరి, శ్రీచిలకమర్తిలక్ష్మీనరసింహము	...	0	4
చాటుపద్యమణిమంజరి, ప్రథమభాగము	...	1	12
చిత్రభారతము, చరిగొండ ధర్మనగారిది	...	1	8
చెన్నపురీవిలాసము	...	0	8
చెన్నబసవపురాణము	...	2	8
ఛందోదర్పణము (అనంతనిఛందస్సు)	...	2	0
శైమినీభారతము	...	2	8
తెలుగుసమస్యలు	...	0	3
దశావతారచరిత్ర	...	4	0
దసరాపద్యములు	...	0	3
దేశింగురాజుకథ (జంగంకథ)	...	0	8

ప్రతి 1-కి రూ. అ.

భనాభిరామము	..	0	12
భువోపాఖ్యానము, సటీక	..	0	12
నరస భూపాలీయము, సటీక (కావ్యాలుకార సంగ్రహము)	...	3	0
నలాపాఖ్యానము సటీక	...	0	12
సలచరిత్ర, ద్విపద, క్యాలిక్లైండు	..	2	4
నాచికేతోపాఖ్యానము, మల్లికార్జునకవి	...	1	0
నిర్వచనోత్తరరామాయణము	.	2	8
నిరంకుః పాఖ్యానము		0	8
సీతపద్యసంగ్రహము, సటీకపాణిము	...	0	6
నీలానుందరీపరిణయము	.	0	12
డిటూ వేంకటనాథరాజకవికృతము	.	1	8
పల్నాటిపీఠచరిత్రము	...	4	0
ప్రభావతీప్రద్యున్నము, పింగళిసూరన	...	1	12
పారిజాతాపహరణము, చిన్ననైజా	...	1	0
బిల్వణీయము	.	1	4
భాస్కరరామాయణము	..	8	0
భోగినీదండకము	...	0	2
మనుచరిత్ర, సటీక, వావిళ్ల రామస్వామికృష్ణగారి వ్యాఖ్యానముతో చిన్ననైజాన మేలుకాగితముల మీద ముద్రితము	.	5	
మొల్లరామాయణము	...	2	
యయాతిచరిత్ర, పొన్నిగంటి తెలగపార్థ...		2	
డిటూ ఆకొండి వ్యాసమూర్తిగారిది	...	0	

			ప్రతి 1-కి దుప్ప అ.
భక్తిరసశతకసంపుటము I, 20	శతకములు...	3	0
" II	" ...	3	0
" III	" ..	3	0
సీతేశతకసంపుటము I	" .	3	0
భారతసావిత్రి	...	0	2
భగవద్గీతా కందార్థములు	..	1	4
" శ్రీ గోవిందాభి వేంకటకవికృతము, పద్యకావ్యము	1	4	
రత్నపరీక్ష, సాంధ్యతాత్పర్యము	...	0	4
మల్లభూపాలీయము, సీతేశతకము, ఎలకూచిబాలసరస్వతిది,			
పేదము లక్ష్మీనారాయణకాస్త్రీ టీకతో...	1	0	
రంగనాథరామాయణము, ద్విపద	.	6	0
రంగరాయచరిత్రము		1	0
రాఘవపాండవీయము, సటీక		4	0
రాజశేఖరవిలాసము	.	0	12
రాజయోగసారము, ద్విపద	...	0	8
రాధికాసాంత్వనము, క్రొత్తకూర్పు	...	1	8
రామరాజీయము	..	0	12
రామాభ్యుదయము	..	4	0
రుక్మిణీకల్యాణము, సటీక	...	0	10
రుక్మిణీపరిణయము	..	0	10
రుక్మాంగదచరిత్ర, ఏకాదశీమాహాత్మ్యము	...	1	8
లంకావిజయము (రావణదమ్మీయము) సటీక		1	8
పాండురంగమహాత్మ్యము, టీక,	..	6	8
పసిష్టజనకసంవాదము	...	0	8
వామనపురాణము	...	5	0

	ప్రతి 1-3	రు. అ.
వాసిష్ఠరామాయణము, ద్వితీయ	...	1 4
వివేకసింధువు, కొండనార్యప్రణీతము	..	1 8
వేమనపద్యములు	...	0 8
„ బ్రాహ్మదొరగారి ఇంగ్లీషుతో	...	1 8
„ (2728) చిన్ననైజా	...	3 8
„ (2728) ఆంధ్రీతాత్పర్యముతో...	7	3
వేమనశతకము	...	0 4
విజయవిలాసము	...	1 4
విదురసీతి, సటీక, ఆంధ్రభారతములోనిది	...	0 6
వైజయంతీవిలాసము	...	1 4
వీరభద్రవిజయము, పోతనది	...	2 8
శకుంతలాపరిణయము, కృష్ణకవి	...	1 0
శశాంకవిజయం (తారాశశాంకవిజయము)...	1	8
శివలీలావిలాసము	...	0 8
శేషధర్మము, తామరపల్లి తమ్మయ్య	..	1 8
శుకసప్తతి, కదిరీపతికృతము	..	3 0
శృంగారనైషధము, శ్రీనాథకవి	3	0
సమీరకుమారవిజయము	.	2 8
సప్తమస్కంధము, ప్రహ్లాదచరిత్ర	.	0 6
„ సటీక, చిన్ననైజా	...	3 8
„ టీక, శ్రీదీపాల పిచ్చయ్యకాశ్రీ	...	4 0
సానందోపాఖ్యానము	.	2 8

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్,

292, సుభాష్ చంద్రబోస్ రోడ్, చెన్నపురి. 1

శుద్ధపత్రిక

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు.
7	11	జగుదుపకా	జగదుపకారి
21	21	ఓరి	ఓరి
28	18	యను	యన
29	20		
49	21		
89	4		
101	10	యక్షణ	యాక్షణ
151	1		
155	18		
30	9	ననుచు	ననుడు
32	3	నన	నవ
43	18	మైకులము	మైగులము
67	10	దృష్టుఁ	దృష్టు
76	22	క్రి (క్రీ?)	క్రీ
80	20	ప్రసన్యాస	ప్రస
85	8	ఆరసింపంగ	ఆరసింగ
86	17	సత్త్వము	సత్త్వ
100	6	ముక్కస	ముక్కస

. పుట	పంక్తి.	తప్పు	ఒప్పు.
110	17	యే తెంతుఁ	యే తెంతు,
110	22	ముఖిల	మఖిల
112	4	దుద్ర	రుద్ర
114	11	సుమంతు	సుమంత
117	17	రాజసూ	రాజుసూ
125	15	తైకిఫ	తైనకథ
171	9	చిరి	బిరి
173	3	రజితాద్రి	రజతాద్రి
176	13	లిచ్చుచు	లిచ్చుచు
182	11	నంబికి	నంబికిఁ
182	17	యట	నెట
183	18	జావ	జావఁ
185	7	దగిలి	దగిలి
„	15	డసుచు	డసుడు
189	4	వోణో	వోణో
191	5	తలగంగ	తలగంగ
196	5	నాచోతుఁబులిగొన్న	నా చోతుపులిఁగొన్న
198	1	దొలి	దొల్లి
219	5	లింగములనుఁ	లింగములను
	7	నెప్పడు	నెపుడు
220	17	మీఁద	మీఁదఁ

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు.
224	21	వలుద	వలుఁద
244	21	నిటి	నిట్టి
288	11	మృదుని	మృదుని
306	12	కదళి	కదళి
309	13	వాకిట	వాకిట
313	7	గాఁగ	గాఁగఁ
335	1	నంపఁగ	నంపఁగ
338	13	కింక	కింకఁ
340	16	యట్టాట	యట్టాట [ఁడి
348	17	యొంతయును శ్రమపడి	యొంతయునటు శ్రమ
385	7	లేయని	లేయని
391	22	దమోఘంబుఁ	దమోఘంబు
396	2	నిచ్చటిమ్మగమున నెరిఁ బొలియించి	నిచ్చటిమ్మగములనటు బొలియించి
399	6	కోలాహుండ	కోలాహుండ
	9	నిస్సృ	నిస్సృ
	10	నస్సృ	నస్సృ
400	22	జై నుండ	జై నుండ
407	17	నతని	నతనిఁ
412	14	గనక	గనక
418	4	బర గఁగది	బరగఁగది

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు.
418	16	వీరమ	వీరమా
420	3	హస్త	హస్త
427	22	సుగ్ధల	సుగ్ధల
440	7	ఋన్నఁ	ఋన్న
441	11	వాపోవఁ	వాపోవ
444	14	యేతెర	యేతేర
450	10	నాటి	నాటి
458	12	దొల్నాడు	దొల్నాడు
468	1	నశ్వరపరదర్శనస్థలువడఁక	469 వీనిలో మొదటిది పేజీ మొదటి పంక్తిగాను, రెండవది 468 పేజీ మొదటి పంక్తిగాను జదవునది
469	1	వడరదరోప్పన్తుఖులై విలిపింప	
470	22	యణఁకించి	నణఁకించి
472	18	మానోఽప్తి	మానోఽపి
479	9	వీపొగ్గి	వీపొగ్గి
482	12	ఆది	ఆదిఁ
488	1	యదృశు	యసదృశు
„	21	ట్లఱుచు	ట్లఱుచుఁ
509	20	పాదుల	పాఱుల
514	12	కూళఁపులకు	కూళఁపులకు

పుట	పంక్తి	తప్పు	బిప్పు
517	20	బ్రాణేశ	బాణసి
,,	21	నతివ	యతివ
518	4	హీనులునుదాను	హీనురాలిని
520	19	లైబ్రాగ	ప్రైబ్రాగ
526	22	వచ్చె	వుచ్చె
527	2	వరువట్లు	వఱువట్లు
531	2	హిఁబూతుర్వ	హితుపూర్వ
,	3	పాతము	పాతకము
,,	13	జుండు	జుండు
536	20	డింగి	డింగి
540	7	పసుల	పసుల
541	4	వశ	వంశ
,,	7	యంత్రము	యంత్రము
,,	22	తెఱగు	తెఱగు
543	3	గెడిసి	గెడసి
553	8	కూలుము	కూటము
583	15	వెండి	వెండి
584	13	సుఖామృత	సుఖామృత

షరా — అరసున్నలంటనితావులు వ్యత్యస్తముగ ముద్రితమయిన
చోట్లు పాఠకులు సరిచేసికొనఁదగును

కతికపదములకు, సాంకేతికపదములకు,

అర్థ వివరణము

(Glossary)

పుట పంక్తి కదము వివరణము

2 9 త్రిభువన ప్రథ = పూర్వముద్రణము లందలి
ముల “ప్రమథులఁ ద్రిభువన ప్రమథు

ల” అను పాత మసంగత మయి
నది. అందు సారస్యము లేదు.

బ్రహ్మాదల సృష్టికన్న శివుని
ప్రమథగణసృష్టి ప్రప్రథమ
మని శివాగమ ప్రసిద్ధము
కావున నిచ్చట “ప్రమథులఁ
ద్రిభువన ప్రథముల” అను
నదియే సరియైనకవి పాతము

4 10 గ్రామసీమాలం = తానుండు గ్రామము యొక్క
ఘనవ్రతము పొలిమేరను దాటి చరింపక

యన్న గ్రామమునందే నిత్యము
తనయాచార విధుల నిర్వహిం
చుట. ఇది వీరశైవుల చతు
ష్టపికీలములలో నొకటి

పుట. పంక్తి పదము.

వివరణము.

- 5 8 చిలివిలివోవు = అతిశయించు
- 12 6 వేడ్క కాడు = విటుడు
- 23 16 అతగులు = అల్పులు, దుర్బలులు
- 27 15 దారవోకుండ = వ్యర్థముగాకుండ
- 28 15 కొత్తడి(రూ కొత్తడి) = సలివ్రతా సమూహము.
- 31 10 వెలొంచె = వెల్లనయ్యె
- 34 16 ఎరివు = బాధ
- 35 3 జంగమలింగము = చరలింగము, జీవరూపమునఁ జరించుశివుఁడు = శివభక్తుఁడు. జంగమ, జంగమలింగశబ్దములు కేవల శివభక్త వాచకములు గనే పూర్వవాక్త్యమున నుపయుక్తములయినవి
- 36 4 అటుకువ = తక్కువ
- 37 7 ఇల్ల కప్పడి = ఇచ్చటి = జీర్ణవస్త్రములుదాల్చు పరివ్రాజకుఁడు (అచ్చటి సంగమేశ్వరక్షేత్రమందలి శివలింగమునకు కప్పడి సంగమేశ్వరుఁడని వ్యవహారము)
- 38 4 పాఁగము = ప్రభ, పాంకము.

పుట పంక్తి పదము.

వివరణము.

- 39 11 అగఁగడి = లోనయి
 15 మఱపడ్డ = మఱుగుపడ్డ, తార్కాణయిన
 41 8,9 త్రాటిమాలలు = కర్తపాశబద్ధులయిన నీచులు.
 14 త్రాటికి = కర్తపాశముకు
 47 19 పదకవాదము = వ్యర్థవాదము [మునకు.
 48 14 ఘణిహరియింటికిని = ఆచూరియందలి శివాలయ
 52 8 మాడురు = బ్రదుకుదురు
 65 7 తరువు = తొందర
 69 3 కన్నాకు = మిన్న.
 73 12 వరస = యాత్రికసమూహము
 74 13 ఒడ్డగెడవు = ఒకకొమ్ముక్రిందికిఁ గ్రుంకి
 మఱొకకొమ్ముమీదికి లేచుట.
 75 20 ఒడయలు = మాహేశ్వరులు
 79 12 మర్కటన్యాయము = బయటినిరోధ మొత్తయిన్న
 ను సరకుగొనక కోరి తనకు
 దొరకిన వస్తువును గట్టిగాఁబట్టి
 కొని విడువకుండుట
 14 వాయస ఫలన్యాయము = కాకి తనకు దొరకిన పండు
 నందలి సారమును గ్రోలిన వెం
 టనే దానిని విడిచిపెట్టుట
 ఇట విడువర్తి సోమ నాథుని

పుట. పంక్తి పదము.

వివరణము.

పద్యానువాదము “రమణః వి
పీలికాపనచరంబుల నీతి నతి
క్రమించి, కాకమధురసత్ప
లంబుగతిగ్రక్కున ముక్తతః
జేంది”

- 92 10 నడుంకుచు = జంకుచు
22 లింగసదర్థులు = అనన్యచిత్తముతో, ఇష్టప్రాణ
లింగములభజించి తత్ప్రసాద
ముననే వాంఛితార్థముల
నెల్లబడయువారు
- 95 1 బయలు = శూన్యము
96 10 లెంగులు = నీచులు
98 17 ఏట = గొట్టె
99 2 ఏళరి = దుర్నయపరుడు, కాటకోటని
శండ్రికి విశేషణముగాగ్రహిం
పదగును.
- 100 6 ముక్కున = మూఁడు కుంచములు.
16 పెటికలు = గోనెమూటలు
104 6 అడబాల = వంటవాడు.
17 పెండిడు = బొమ్మలాడించువాడు

పుట పంక్తి పదము.

వివరణము

- 103 15 సుంకీడు = సుంకము (పన్ను) వసూలు చేయువాడు
- 17 హేళగీడు = కథలు చెప్పువాడు
- 106 9 కీలారి = పనులకాపరి
- 127 9 పటవలి = మేలిజాలి వస్త్రము
- 130 9 బల్లహుండు = భల్లాణరాజు (ఈపదముసాధారణముగా ప్రభువు (రాజు) అను నర్థముననే పూర్వవాక్త్యమున సుదాహృతమయినది)
- 15 గణము = భక్తుడు.
- 19 ప్రస్తవము = సందర్భము, సమయము
- 149 11 తూపొడ్డు దడవ = ఉమ్మివేయఁగనే
- 153 13 తొంగిళ్లు = తల్లులు చంటికిల్లలకుఁ దలంటు నపుడు వారు పరుండుట కయి దగ్గఱకుఁజేర్చి సాచియుంచెడి తొడల పయిభాగము
- 158 10 సితగుండు = మంకు బిడ్డడు
- 160 10 బడరునకు = ఈశ్వరునకు
- 161 3 గఱగొఱ = కణగుడు
- 14 బెడంగనో = తెల్లఁగాఁ దోమనో
- 162 12 పోదండు = పోవుదము.

పుట	పంక్తి	పదము	వివరణము
162	16	ఎడమడుగు	= వైషమ్యము
168	3	గోద	= వృషభము (నంది)
170	18	అడువరి	= చుట్టుగోడ, వస్త్రము [కల.
181	2	నిక్కల	= పెంటనే యనుభవమునకువచ్చు
	16	వెడ్డువెట్టి	= ఆశపెట్టి, వంచిచి.
183	3	గొరగలు	= భక్తులు.
189	3	పాదొట్టు	= సాలెగూడు
	22	పరిచ్ఛేది	= చంపునది
195	13,14	విగుర్వణము	= మితిమీరినకష్టము
225	20	గామిడి	= గడుసరి
226	21	గొలుపడము	= కంబళి
227	8	ఇబ్బంది	= అజ్ఞాని
233	20	మణుంగులు	= తెలుపుచేసిన బట్టలు
234	1	కట్టము	= వస్త్రము
	22	పిలుసనడు	= లెక్కనేయడు
236	1	స్రడ్డలు	= ఔద్ధత్యములు
251	2	పురులువోనాడి	= ఔద్ధత్యముదక్కి
259	6	కొల్చు	= ధాన్యము
	17	తపనిధి	= తఱుగని కొటారము
260	2	బులుసరితనము	= గరువంపుదనము
261	22	కొట్టుము	= ధాన్యము.

పుట పంక్తి పదము	వివరణము
452 1 వినమాలు	= కూల్చు.
2 ఇరుగాలిపనులు	= ద్విపాదపశువులు
461 11 పలివేగము	= పాయువేగము.
462 20 చోళవాళి	= చోళు (జీవనభృతి) పరి పాటిగాఁ గలది = ఐహికజీవ నము
వేళవాళి	= జీవితాపసానవేళకువాళియైనది = అమష్టిక జీవనము
466 7 కరి	= సాక్షి
467 4 కెలనము	= పని
8 సంత	= గొడవ
483 3 వయ్యడె	= వైవడె
494 6 గదుగదపు	= సంభేదము, జంకు
497 12 కొత్తి	= నీచురాలు
500 16 పదరు	= సూచి
517 20 పాణసి	= చండాలస్త్రీ
529 1 ఉలిపిజంగెత	= నీచురాలగుమారెత.
539 8 దేవలకులు	= తదబళులు
543 1 ఏనుగుపచ్చు	= ఏనుగుమై గట్టు చొదోలు.
13 మడిగుటివృత్తి	= ప్రసాదముగొనువ్యాపారము.
545 7 బడిగల్లు	= పందికొక్కులఁ జంపుట కేర్ప డిన తాలెహోను.

పుట పంక్తి	పదము	వివరణము
336 22	సంజాదురే	= వెనుకాడుదురే
340 21	అఱగొడ్డతనము	= బింకము, ధైర్యము
342 22	మోహణము	= సిడి
343 5	సిద్ధిటి	= స్పృహతప్పట.
347 18	కలకేతుడు	= బింద్రుజాలికుడు
348 7	ఇరుస	= రెండుకుంచములు
349 1	బుడిమిళ్ళవోవు	= అబ్బురపడు, భయపడు
352 22	లింగావసరము	= శివపూజ = భోజనము (వైష్ణవులలో "సాపాటు" శబ్దమువలె పిర్రకై వులు లింగావసరము, శివపూజ యను పదములను భోజన సాంకేతికముగా వ్యవహరించురు)
356 12	అడకి	= ఇటికించి
357 11	కడుపునీరు	= బియ్యముకడిగిననీరు.
363 16	ఉనువని	= సహాయుడు
379 6	అలంబు	= అబద్ధము
404 12	మేడెమువాడువ	= యుద్ధమునేయ
411 7	ఇక్కంటితో	= రెండుకన్నులతో.
420 14	కుతగులు	= కుచ్చితులు.
446 8	త్రట్లు	= దద్దర్లు

పుట పంక్తి పదము	వివరణము
452 1 వినమాలు	= కూల్చు.
2 ఇరుగాలిపనులు	= ద్విపాదపశువులు
461 11 పలివేగము	= పాయువేగము.
462 20 చోళవాళి	= చోళ్య (జీవనభృతి) పరి పాటిగాఁ గలది = ఐహికజీవ నము
వేళవాళి	= జీవితాపసానవేళకువాళియైనది = అమష్టిక జీవనము
466 7 కరి	= సాక్షి
467 4 కెలనము	= పని
8 సంత	= గొడవ
483 3 వయ్యడె	= వైవడె
494 6 గదుగదపు	= సంభేదము, జంకు
497 12 కొత్తి	= నీచురాలు
500 16 పదరు	= సూచి
517 20 పాణసి	= చండాలస్త్రీ
529 1 ఉలిపిజంగెత	= నీచురాలగుమారెత.
539 8 దేవలకులు	= తదబళులు
543 1 ఏనుగుపచ్చు	= ఏనుగుమై గట్టు చొదోలు.
13 మడిగుటివృత్తి	= ప్రసాదముగొనువ్యాపారము.
545 7 బడిగల్లు	= పందికొక్కులఁ జంపుట కేర్ప డిన తాలెహోను.

